

EMANUEL LEMINGER

KRÁLOVSKÁ MINCOVNA V KUTNÉ HOŘE

Kutna

KUTNÁ HORA 2003

Emanuel Leminger

Významný historik, dopisující člen Královské české společnosti nauk, čestný občan Kutné Hory. Narozen 25. prosince 1846 v Nedvězi u Neveklova, zemřel 3. prosince 1931 v Kutné Hoře.

Po studiích na gymnáziu v Litoměřicích a na univerzitě v Praze byl r. 1873 jmenován učitelem na vyšší reálce v Kutné Hoře, kde působil až do svého odchodu do důchodu roku 1902. Zpočátku se věnoval matematice a fyzice - mimo jiné napsal učebnice fyziky pro měšťanské a střední školy.

V Kutné Hoře se spolu s řadou dalších svých kolegů-učitelů začal zabývat historií. Jeho zásluhou je, že Archaeologický sbor „Wocel“ (založen r. 1877, původním účelem byla záchrana chrámu sv. Barbory) se začal věnovat sběratelské činnosti, jejímž výsledkem bylo založení muzea. Správcem muzejních sbírek byl Leminger až do roku 1929. Podílel se rovněž na zachraňování kutnohorského horního archivu.

Výsledkem Lemingerova bádání v horním a městském archivu je přibližně 100 článků publikovaných v různých časopisech, především v Památkách archeologických a Kutnohorských příspěvcích k dějinám vzdělanosti české (jejichž byl redaktorem). Jeho vrcholnými pracemi jsou dvě knihy - Královská mincovna v Kutné Hoře (1912, Dodatky 1924) a Umělecké řemeslo v Kutné Hoře (1926). Práce E. Lemingera vynikají spolehlivostí jak uváděných údajů, tak jejich interpretace (v tom se snad projevuje jeho původní zaměření na matematiku a fyziku).

KRÁLOVSKÁ MINCOVNA V KUTNÉ HOŘE

SEPSAL

EMANUEL LEMINGER.

(S 54 VYOBRAZENÍMI V TEXTU A 4 FAKSIMILY PÍSMÁ.)

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1912.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ
A C. K. ČESKÉ VYSOKÉ ŠKOLY TECHNICKÉ V PRAZE.

PŘEDMLUVA.

Numismatika dávno již není vědou toliko pomocnou. Zmohutněvši ve službách historie, odvažuje se samostatného řešení problému, jichž okruh její působnosti dosahuje. Badatelé v oboru numismatiky, ubírajíce se k cílům sobě vytčeným směry různými, shodují se v přesvědčení, že zprávy listinné jsou nepostradatelným podkladem práce úspěšné. Také spis tento jest výsledkem práce archivní. Vzácný a bohatý materiál, v „horním oddělení“ městského archivu kutnohorského vrchovatě nahromaděný, namnoze ještě netknutý, neprobádaný, jest v nadídem neodolatelným; zejména pak registra verková (mincovní), prostodušným a přesvědčivým tonem hovořící, vábí mocně k prozkoumání tajemných sfér svých. Naléhavým pobídkám těm se vyhnouti nebylo lze, a proto jsem se ujal práce té. Materiál se kupil výše a výše a nutkal stále k většímu rozšíření programu pracovního. Podařilo se nasbíratí tolik cenných zpráv, že stačily na sestavení celkového obrazu, jímž se znázorňuje ruch v minci kutnohorské, jímž se též ozařují do jisté míry vztahy Kutné Hory k ostatní državě králů českých i k sousedním zemím cizím.

Práci svou rozvrhl jsem na patero oddělení. Ve stati, která se dotýká staré techniky mincovní odvážil jsem se na základě zpráv listinných pokusu u vysvětlení všech jednotlivých výkonů mincovních, nevyhýbaje se ani těm, jež dosud byly považovány za nepřístupná arcana. Pojednáváje o budově mincovní v Kutné Hoře, snažil jsem se, shrnouti v celek veškeré zprávy, k památné budově této se táhnoucí, a slovu chabému dostalo se zvláštní munificencí České Akademie účinného doprovodu obrazového. Část tuto dokumentární lze nazvati nekrologem Vlašského Dvora, neboť místnosti, které byly určeny pro dílo mincovní, přestavbou skoro všechny vzaly za své; vlivu kompetentních činitelů (videň. Centrální komise, Spolku přátel čes. starožitností a Archaeol. komise při České Akademii) podařilo se zachovati beze změny nápadné pouze zlomek původního Vlašského Dvora. V oddílu třetím nesměly některé stati (vyličení měďařského obchodu, o stříbře prengrecním) vybočiti z úzkého rámce pouhé skizzy. Bohdá, že pozoruhodné a novotou svou zajímavé náměty tyto brzy se dočkají obšírného a zevrubného zpracování rukou odborného znalce. Ve spise tomto nemohlo býti opomenuto obce minciřů a pregěřů, velezajímavé to, na půdě kutnohorské vypučelé, přízní králů českých vypěstované instituce, jejíž význam a právní postavení jest naprosto ojedinělé; aby vznik obce této, o níž dosud nikde nebylo psáno, mohl býti náležitě vysvětlen, bylo třeba hledati doklady listinné v různých archivech mimo Horu, i mimo Čechy. Nebudíž na zlou stránku kladeno, jestliže ve stati (1v) poslední o úřednictvu při minci kutnohorské bylo o

jednotlivcích snad více pověděno, než bylo nutně třeba: běželo zajisté o to, aby každý jednotlivec byl, pokud možno, jadrně charakterisován.

Rušný život, jaký Vlašským Dvorem za dob dávných prochvíval, nebyl asi obrazem ve spise tomto načrtnutým ve všech částech úplně vystižen, ani snad není kresba obrazu veskrze s dostatek jasná a barva dosti svěží a sytá. Pro autora však bude milým úspěchem úsudek, že se mu podařilo, v oboru dosud málo probádaném aspoň tolik světla rozžehnouti a jednotlivá temná dosud místa aspoň do té míry ozářiti, aby novým pracovníkům v témž oboru byl usnadněn další postup k cíli.

S uspokojením doznávám, že mi byla práce s několika stran nemálo usnadňována. Znamenitou oporou mého snažení byla nevšední ochota a trpělivost městského archiváře pana profesora *Otakara Hejnice*, c. k. konservátora, kterýž pátrání mého v archivě, péči jeho svěřeném, nijak neobmezoval, nad to mne i na některé významné zápisy archivní upozorňoval; za podporu tuto vyslovuji mu vřelé díky. Velice vydatné pomoci dostalo se mi od syna mého *Otakara Lemingra*, c. k. vrchního komisaře báňského v Plzni, jednak poskytnutím četných oporů cenných výpiskův, jednak upozorněním na různé důležité prameny; pomocnou jeho ruku tisknu s vděčnou vřocností, neboť jejím přispěním nejedna stať práce této nabyla teprve žádoucí úplnosti, náležitě okrouhlosti a nezvratné jistoty; jemu jsem zavázán díky nemalými též za laskavou pomoc při korektuře. Za jednotlivé služby porůznu mi prokázané vyslovuji díky na těch kterých místech v poznámkovém textu práce své. Mimo to děkuji všem, kdož mi neodepřeli podpory své, když mi bylo třeba knih a listin z různých bibliothek a archivů. Pokud se týče části obrazové, připomínám vděčně, že pan *František Grimm*, obchodník v Kutné Hoře, dobrotivě zapůjčil několik fotografických pohledů na jednotlivé části Vlašského Dvora, pořízených ještě před jeho přestavbou. K tomu připojuji vděčnou vzpomínku, že pan *Ladislav Richter*, c. k. profesor zdejšího učitel. ústavu, mi velice ochotně opatřil fotografické vyobrazení německobrodského závaží centnýřového.

Zvláště vřele děkuji slovuťnému panu profesorovi *Jos. Smolíkov*í, nestoru českých numismatů, bývalému milému učiteli svému, který posudkem svým pohnul veleslavnou *Českou Akademii* k tomu, aby spis můj přijala mezi publikace své.

S vděkem vzpomínám ochoty osvědčeného závodu knihtiskařského pana *Aloisa Wiesnera*, s nímž mi bylo vycházeno vstříc při tisku.

V Kutné Hoře v měsíci prosinci 1912.

EM. LEMINGER.

OBSAH.

I. Stará technika mincovní	2	V. Úřednictvo při minci kutnohorské	95
1. Přepalování stříbra	3	1. Úředníci mince	95
2. Zrnění mědi	7	2. Písaři mince	111
3. Sazení a rozpouštění verku	8	3. Proběři mincovní	117
4. Lití cánů	10	4. Řezáči kolkův	127
5. Dílo minciřské	12	5. Kolkař	132
6. Bílení plátův	14	6. Šafář mince a hospodář Vlašského Dvora	133
7. Dílo pregéřské	16	7. Vrátný a ponocní	137
8. Závěrek	18	Přílohy	138
II. Vlašský dvůr	18	I. Inventář mincovní z r. 1612 s doplňky	139
1. Význam Vlašského Dvora	18	II. Výkaz kutnohorských Register verkových, dosud zachovalých	141
2. Místnosti určené pro účely mincovní	20	III. Ukázka z reg. verk. 1473, stříbro dodané	141
3. Důležitější přestavby na Vlašském Dvoře	28	IV. Ukázka z reg. verk. 1473, dílo mincovní	141
III. Obrat stříbra a mědi v minci kutnohorské	33	V. Ukázka z reg. verk. 1544, dílo mincovní	141
1. Zákaz vyvážení a tajného přepalování stříbra	33	VI. Ukázka z reg. verk. 1473, vydání	141
2. Stříbro hertovni a pálené	35	VII. Ukázka z verkpuchu 1595, dílo tolarové	142
3. Cány z nadělení božích	38	VIII. Ukázka z verkpuchu 1595, dílo malých grošův	142
4. Pagament peněžní	39	IX. Řada konšelův minciřských a pregéřských	142
5. Pagament klenotní	41	X. Úřednictvo při minci kutnohorské 1471-1726	144
6. Stříbro pregreční	42	XI. Králů českých návštěvy u Hory	146
7. Stříbro v mědech	43	XII. Jména neděl dle introitů	147
8. Stříbro z mince vydané	45	Rejstřík jmen a věcí	147
9. Prodej stříbra ve mědech	47	Původ obrazcův	157
10. Prodej mědi červených	51	DODATKY.	
11. Výnosnost mince kutnohorské	54	Připomenutí	157
IV. Obec minciřův a pregéřův	63	I. Stará technika mincovní	158
1. Zřízení obce minciřův a pregéřův	63	II. Vlašský dvůr	160
2. Minciřské lůny a pregéřské stolice	67	III. Obrat stříbra a mědi v minci kutnohorské	161
3. Psaná privilegia minciřův a pregéřův	69	IV. Obec minciřův a pregéřův	166
4. Význam šmiten	70	V. Úřednictvo při minci kutnohorské	168
5. Pečetí minciřův a pregéřův	74	Přílohy.	174
6. Platy za dílo mincovní	75	I. Snůška pramenů, týkajících se hlavně šmiten	174
7. Spor s dělníky pregéřskými o mzdu	80	II. Konšelé minciřští a pregéřští (doplňky)	177
8. Nepořádky a nepravosti při díle mincovním	84	III. Úřednictvo při minci kutnohorské z doby starší	177
9. Obecní majetek minciřův a pregéřův	87	IV. Oprava omylů ve spise „Král. mincovna v Kutné Hoře“	178
10. Pád obce minciřův a pregéřův	92	Rejstřík jmen a věcí	178
11. Závěrek	94		

VÝZNAM ZKRATEK.

A. K. = archiv města Kutné Hory.
A. K. hor. odd. = horní oddělení téhož archivu.
A. W. = archiv archaeolog. sboru „Wocela“ v K. H.
A. Z. = zemský archiv král. českého.
A. M. = archiv musea král. českého.
A. místodrž. fasc. kutn. = archiv místodržitelství král. čes. fascikl

kutnohorský.
A. arcid. = archiv arciděkanství kutnohorského.
Rez. Dač. = Paměti Mik. Dačického, vyd. Ant. Rezek.
kp, fb = kopa; gr = groš; den = denár (bílý peníz).
hř = hřivna; frt = ferton; lt = lot; qtl = kvintlík; den = denár.
ct = centnýř; lap, lp = lapis, kámen; lb = libra.

⁽¹⁾ I. Stará technika mincovní.

Dílo čili verk (labor) mincovní zahrnovalo v sobě řadu různých výkonů, z nichž každý vyžadoval zvláštní účelně zřízené místnosti, aby práce mohla postupovati nerušeně a hladce. Surová hmota mincovní přenášela se z dílny do dílny po řadě, měnic složení vnitřní, tvar i vzhled, až se ocitla v dílně poslední, kdež se jí dostalo náležitého rázu, obrazu mincovního; odtud vycházela již jako peníz hotový, jakožto platební pomůcka pro oběh připravená.

Mincování v Kutné Hoře drželo se jistých utkvělých forem po více než 300 let. Proti každé obmyšlené novotě stavěly se překážky velice úporné: z vědomí, že mince kutnohorská slýnula vždy výtečnou pověstí, vyklíčil houževnatý konservatismus, který nepřipouštěl nižádných změn v obvyklém postupu díla mincovního; mimo to byly výsady, jichž požívali preneři, minciři a pregéři kutnohorští mohutnou a pevnou hrází proti všem příbojům novotářským. Proto soudíme, že to, co čteme v zápisech z konce 15. století, z celého 16. ano i ze začátku 17. století, jest celkem věrným obrazem způsobu, kterým se mincovalo též před tím ve 14. a 15. věku. Vyličující starou techniku mincovní,

budeme míti stále a výhradně zření k minci kutnohorské.

Dílo mincovní rozvrhnouti lze na tři hlavní oddíly: a) práce přípravné, totiž přepalování stříbra, zrnění mědi, sazení stříbra a lití cánův; b) dílo minciřské, totiž upravování plátův mincovních a jich bílení; c) dílo pregéřské čili rázobijecké. O jednotlivých výkonech těchto bude v statích následujících pojednáno zevrubně. Mezi prameny, z nichž bylo čerpáno, předním, nejvydatnějším a nejspolehlivějším jsou „Registra verková“, v nichž se vyličuje postup díla mincovního stručně sice, ale velice jasně a určitě^{*)}. Z různých tří dosti daleko od sebe odlehlych dob podáváme v příloze IV., V., VII. a VIII. po jednom týdenním zápisu z dotčených register, které pro následující podrobný popis díla mincovního mají míti význam prostého, snadno přehledného

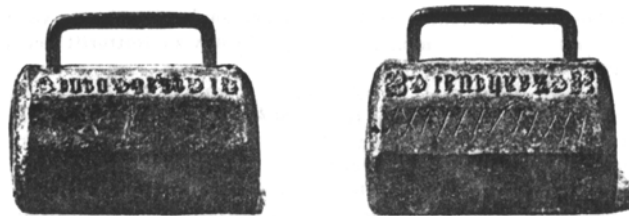
^{*)} V registrech verkových i v jiných starších zápisech bývají neděle označeny dle začátečních slov introitu toho kterého. Aby orientace se usnadnila, připojili jsme v příloze XII. takováto jména neděl, postupně dle času seřazená.

schematu a úzce ohraničujícího rámce. Dalším důležitým pramenem jest inventář Dvora Vlaského z roku 1612, jehož opis připojen jest v příloze I., jakož i doplňky k němu dle inventářů z roku 1588 a 1622.

(2) 1. Přepalování stříbra.

Za starodávna shánělo se stříbro v hutech, jako dosud, ve velikých pecích na hertech¹⁾ pomocí dostatečného množství olova, a postup shánění (přehánění) byl zastaven, jakmile lesklý povrch tekutého stříbra prohlédl skrze teninkou, pestrými barvami zářící vrstvu oxidovaných kovů, k stříbru přimísených, pro kterýžto zjev se do dneška dochoval případný název plik (silberblick). Takovéto stříbro hertovně drželo v sobě ještě olova i jiných kovů dosti mnoho, a nebylo lze ho užiti při mincování, poněvadž i nepatrnou přísadou olova, antimonu a j. se valně poškozují tažnost a vůbec tvárnost stříbra. Proto se musilo stříbro dále čistiti: přepalovali je na fajn. K tomu cíli je znova tavili v prudkém proudu vzdušném a olovem tvrdým je „podsejpalí“ tím hojněji, čím více v něm bylo kovů cizích. Přepalováním zbavovalo se stříbro pomocí olova přimísených kovů obecných oxidličováním, kterážto očista stříbra se dařila předkům našim do té míry, že hřívna stříbra páleného čili prantu (argentum fulminaturnum) držela nejvýše jeden kvintlík kovu cizího²⁾. Velice zdařile přirovnává Salomon Haase význam olova (3) při přepalování stříbra k působení mýdla při praní: olovem jakoby mýdlem se snímá veškerá nečistota se stříbra³⁾. Přepalování bylo jaksi dále postupujícím sháněním; poněvadž tu však bylo odstraniti pouze malé množství přísad ze stříbra, doporučovalo se, aby rozsah peci byl uskrovněn: ušetřilo se paliva a také „sešlo v ohni“ méně stříbra spálením. Pro přepalování stříbra byla určena prostranná místnost sklenutá na Vlaském Dvoře, mříž v oknech a řádně uzamčitelnými dveřmi zabezpečena, které říkali prenárna (též prengárna, preingárna) čili prengad⁴⁾. V prenárně byla postavena zcela prostá ohniska, lišící se podstatně od sháněcích pecí v hutech; neboť přepalování se odchylovalo od shánění také tím, že klejt neodtékal vrchem pryč z nístěje, nýbrž se vpijel do pórovitých stěn nístěje. K tomu cíli zřizovali nístěj z

testu⁵⁾, totiž z velikého hrnce hliněného, nepolévaného, který částečně se naplňoval hmotou prūlničitou, klejt snadno přijímající. Takové hrnce dobré, pevné dodávali do mince hrnčíři horští kopy po 8 groších: již r. 1474 nacházíme v Reg. verk. při neděli Adorate I. zápis „hrnčíři za testy za 28 kop, kopa po 8 gr, dáno 3 kp 44 gr“; opět r. 1480 Da pacem za 30 kop testův 3 kp 30 gr a prve mu dáno půl kopy; a tak dále, a opět 1538 Adorate III. Dčbánkovi hrnčíři za 4 kopy testů do prennárně k pálení stříbr půl kopy 2 gr; a ještě r. 1557 Factus Dčbánkovi hrnčíři za 4 kopy testů k pálení stříbr 32 gr. Roku 1474 posláno pro testy dvakráte do Ledče (při neděli Misericordia a Ecce Deus) a placeno za 20 kop testův 1 kp 40 gr; byly lacinější než v Hoře, ale dovozem se ovšem zdražily.

Obr. 1. a 2. Závaží (1 centnýř) ze zvonoviny.

V prenárně plnil se test popelem a v popelu upravilo se lůžko pro stříbro přepalované; výkonu tomu říkali nabíjení testu. K tomu účelu se na Vl. Dvoře stále přechovával popel ve vodě vypírání, vyluhovaný a opět usušený. Popel se kupoval po různu, hlavně z lázni: 1538 Benedicta za 16 puten popela „z Písku“ z lázně k nabíjení testů dáno 14 gr; Misericordia Brožovi „od Kola“ (také lázeň) za 16 puten popela 14 gr; mezi různými dodavateli popela nacházíme roku 1624 též Annu krajkařku, prodala 1 korec popela za 12 kr⁶⁾. Popel se máčel v kádích, jichž roku 1623 bylo šest; Krištof futrmistr je pobíjel (Deus in loco), vrazil na ně 33 obruce po 9 kr; Jan Černý měl popel již močený a dostal za korec po 14 kr. Test se nabíjel takto: do testu uvnitř navlhčeného nasypali popela jemně proséváného⁷⁾, skropili jej, až veskrze zvlhnul, a hrotnatým tlukadlem jej stloukli, přidali popela vlhkého a opět jej stloukli. Když byl test plný, vykrojili oblým ostrým železem v popelu jamku pro stříbro a dřevěnou kulí ji hladce vykroužili, stěny jamky potom posypali popelem kostěným jemně rozemletým⁸⁾ a opět kulí uhladili. Když byl test malým ohněm v jamce rozdělaným vysušen, byl pro upeřebení uchystán. Test takto upravený sadili na ohništi mezi cihlami do písku před samotné ústí dmychadla⁹⁾ a rozpálili jej uhlím žhavým.¹⁰⁾ Plik

¹⁾ Hert z něm. herd. - V době, kdy vynikající a zajiště i výnosná místa při díle horním, hutním a mincovním v Kutné Hoře byla usazena Němci, ujalo se v oborech dotčených na mnoze názvosloví německé a zobecnělo i u Čechů tak, že ani v době pozdější nebyla uznána toho potřeba, upustiti od něho a názvoslovím českým je nahraditi; názvy cizí přizpůsobeny toliko povrchně k povaze jazyka českého. Kdyby tohoto nemístného konservatismu, byla by nám Kutná Hora v době svého obrození (uprostřed 15. století), kdy jazyk český stál na vysokém stupni vytržebnosti a vyspělosti, pořídila jadrné názvosloví pro obory svrchu jmenované.

²⁾ Na sklonku 15. stol. a ještě v 1. polovici 16. stol. nevážili v Kutné Hoře hmotu mincovní přesněji než do 1 kvintlíka; obvyklé tehdy jednotky mincovní váhy byly: hřívna (horská), ferton, lot a kvintlík, jichž vztah vzájemný byl takovýto: 1 hřívna = 4 fertonům = 16 lotům = 64 kvintlíků n. Ferton (ferdonum, ferthing, věrdunk) vymizel okolo roku 1545 z řady jednotek těchto. Asi v polovici 16. stol. začali vážit přesněji a sice až do denárů (pfenigů), jichž čtyři se rovnaly jednomu kvintlíku; 1 hřívna byla tím rozdělena na 256 drobných jednotek. Hrubé závaží, jakým se vážily hmoty méně cenné: měď, olovo, lůj a pod. byl centnýř a jeho díly: kámen (lapis) a libra; 1 centnýř = 6 kamenům = 120 librám. Starý centnýř, ze zvonoviny ulitý, vystaven jest na odív v muzeu archaeologického sboru „Wocela“ v Kutné Hoře: závaží toto podobá se ruční kabelce, jest 32 cm dlouhé a 18 cm vysoké, jest opatřeno železným obloučnatým držadlem tak dlouhým, že dvě ruce současně se ho mohou uchopiti (obr. 1. a 2.); význam závaží jest vytkčen ozdobným nápisem tímto * toto * gest * 1 * - ** centnerz ** a dvanácti X, řezů hrubými na boční ploše vyrytými, jest vyjádřena rovnost 1 centnýře se 120 librami. Vzácný tento exemplár získalo museum kutnohorské od slavn. kuratoria městského musea v Něm. Brodě; tam přechovávají druhé podobné závaží s obšírným nápisem, z něhož poznáváme původ i určení obou; nápis (minuskul) takto zní: **toto zavazy gest dielauo nakladem pana purkmistra y wssy obce miesta brodu niem-eczkeho a starssyho miesta jana borowskyho leta m° ccccxviii° m-danyel ec;** mistr Daniel Drašík, zvonář v Kutné Hoře usedlý asi od r. 1517, byl zetěm Ondřeje Ptáčka. [Viz též *Dotatky str. 5*]

³⁾ Sal. Haase, *Vollständiger Müntz-Meister und Müntz-Wardein*, Frankfurt a. M. 1765.

⁴⁾ Gaden (něm.) = dílna.

⁵⁾ Testa (lat.) = hrnec, střep.

⁶⁾ A. W. Registřík šafáře mincovního.

⁷⁾ Factus Janovi Pragerovi za 1 síto pro popel 1 zl. 10 kr. A. W. Reg. šafáře minc.

⁸⁾ V inventáři z roku 1612 (příloha I.) jest zaznamenána truhla, v které pálené kosti chovají. - V inventáři z roku 1588 čteme zápis „Ain Merszer von Spaisz (zvonovina), darinne die gebrenten Bein in die Aschen (zvonutřít der Test gestossen werden. A. K.“

⁹⁾ 1487 Respice II. za měch do prengárny 10 gr; 1498 Vocem od opravení měchu do prengadu a za dyksu 16 gr; 1502 Dom. illum. do prengadu za nový měch a od opravení druhého ½ kp 4 gr; 1508 Esto mihi truhlári za dsy k měchům do prengadu a převlečení kože 24 gr.

¹⁰⁾ Spotřeba uhlí dřevěného v minci byla velice značná. Uhlíři stále dováželi uhlí na Vlaský Dvůr; měřilo se truhlami cejchovanými, jak patrně ze zápisu následujícího: 1519 Jubitate Hronkovi za cajch železný, truhlám pro hutech cajchovatí, dáno 5 gr; v uhelnicí klenuté se skládalo a odtud se roznášelo po různých dílnách mincovních v koších, jichž musilo býti stále s dostatek: 1483 Dicit I. za 17 košův k uhlí ½ kp 4 gr; 1514 Adorate III. za 22 košů do uhelnice dáno ½ kp 3 gr atd. Cena uhlí nebyla ustálena: 1557 In excelso 15 vozů uhlí k mincování koupeno za 2 kp 42½ gr. - Nejvíce uhlí spálili ovšem v hutech shánějíce stříbro. Nebylo-li s dostatek uhlí, vážlo dílo hutní a do mince přicházelo málo stříbra. Proto byli uhlíři již v době starší obdarováni různými vzácnými výsadami od králův českých, zejména od kr. Václava II., Jana Lucemb. 1327 a Václava IV. 1396 (Čelakovský, *Sbírka pram. práva měst. II.*, str. 244 a 882); také pánům, v jichž lesích se uhlí pářilo, činěny různé znamenité ústupky; o usnadnění dovozu uhlí pečováno častým opravováním cest a mostů, na př. 1511 Factus od opravování mostu u Rohozce pro uhlře dáno 14 gr. A přece se vznětlivá ta chasa přes tu chvíli bouřila a „zástavou“ práv svých hájila a výhod nových se domáhala. Roku 1502 vypukla zástava (A. K. hor. odd. 313) bezpochyby proto, že byli uhlíři šizeni při měření uhlí na Vl. Dvoře, což soudíme dle zápisu v Reg. verkových, že dotčeného roku při neděli In voluntate dáno hanykěřom na propiti 20 gr „když ohledovali

sálajícího, ruce pak obouvali v rukavice, aby se bezpečně mohli chápat různého náčiní rozpáleného; rukavice tyto platily se z mince, jak patrně ze zápisu následujícího: 1516 Dicit IV. za tři desátky rukavic ... do prengadu dáno 42 gr¹⁸).

Utvrdlý a vychladlý koláč přepáleného stříbra opláklí přeněří v „sřezu“ nebo ve vaně¹⁹) a mosaznými štětkami setřeli s něho veškeru nečistotu²⁰); potom jej na rožni nad žhavým uhlím osušili a konečně na štoku všecku nerovnost

Obr. 3. Přepalování stříbra dle způsobu staršího.

(kořínky čili frňousky a pod.) kladivem do rovně stloukli²¹). Některé zápisy, obzvláště pak jistá položka obsažená v inventáři z r. 1612 (viz přílohu I.), totiž „6 velkých sekáčův, nimiž se stříbro na testu dělí,“ ukazují k tomu, že i v prenárně se dělilo stříbro podobně jako na hertu v hutí²²).

8) Kdož by si chtěl jasně představit zařízení prenární a dílo preněřské, tomu poslouží velmi dobře přiložený obrázek (obr. 3.) vyňatý ze starobylého díla, které sepsal výtečný znalec výkonů metallurgických Lazar Ercker z Schreckenfelsu²³). *A* jest ohniště, *B* test do ohniště vsazený, ale dosud prázdný, *C* test, v němž se stříbro přepaluje, *DD* jsou měchy, *EE* plechy hlinou povlečené „pro zdržování horkosti“, *F* vidlice k ohništi, hák na míchání a železný hrot pro vybírání průby, *G* test nabitý, *H* test vyhříváný, *K* rožeň na sušení páleného stříbra, *L* sřez, nad nímž se stříbro čistilo, *M* tlukadlo hrotnaté a koule k nabíjení testu, *N* štok, na němž stříbro hertové se roztloukalo, *P* test již upotřebený.

Takovéto přepalování stříbra nebylo bezvadné; hlavně pak hrozila škoda tím, že dozírání na stříbro v testu bylo ztěžováno vrstvou kryjícího uhlí. Často asi preněř promeškal vhodnou chvíli, kdy buď rozpouštění anebo pálení stříbra mělo být již přerušeno, a z toho mohla pojití značná škoda jednak zbytečným mrháním paliva, jednak větším úbytkem stříbra a olova.

Již ve druhé polovině 16. století byl znám dokonalejší způsob, totiž pálení stříbra pod muflí, který byl prost vady výše vytčené. Test upravený podobně jako zprvu překlopil se muflí, nízkou štětkou z pálené hlíny urobenou, zpředu i ze zadu otevřenou, a štíška ta se obložila žhavým uhlím. Vycházely z toho výhody tyto: stříbro nestýkalo se s uhlím, nýbrž páliło se žářem ze stěn hliněného příklopu sálajícím; vzduchu byl ponechán volný přítok a odtok předními a zadními otvory v muflí; preněř mohl zrakem i náčiním míchacím a zkoušecím snadno k stříbru proniknouti skrze

9) přední velký otvor v muflí. Také úprava testu se zdokonalila. V hrnci hliněném nemohl se popel dostatečně upěchovati, a proto byly takovéto testy řídké a vedle klejtu vnikalo do testu též stříbro roztopené na způsob kořínků nebo trnů. Proto byl test hliněný zaměněn za železnou obruč, jejíž šířka a průměr byly shodny s rozměry testu²⁴). Do obruče takovéto, které říkali forma, nasypali popela vrchovatě a širokým kladivem jej stloukli, obruč i s obsahem obrátili a s

Obr. 4. Přepalování stříbra pod muflí.

druhé strany také stloukli, popelem doplnili a opět stloukli, potom zase obrátili, vykrojili jamku a tuto upravili, jako při testech hliněných.

Také k dokonalejšímu tomuto přepalování stříbra podává Ercker (na fol. 33 v.) obrázek znázorňující (obr. 4). *A* jest pec, *B* jedno ohniště, v něm vsazený test *D*, *CC* jsou průduchy, jimiž vzduch proudí k ohništi, *E* jest železná obruč dosud prázdná, *F* test hotový, *G* obruč popelem vrchovatě naplněná, *H* jsou mufle, *K* koule dřevěná a kladivo, jimiž se test nabíjel, *L* roztlouká stříbro hertovní, *M* preněř nazírá na stříbro pod muflí, *N* sřez vodou naplněný, nad nímž se stříbro přepálené oškrabuje štětkou drátěnou.

Pálení stříbra pod muflí ujalo se v Hoře teprve roku 1604; listem ze dne 12. května téhož roku schválila komora král. čes. vydání 12 kp 10 gr 2½ den čes. na stavbu nového prengadu a nařídila, aby s prenerý byla pro nový způsob pálení stříbra pod muflí smluvena mírná mzda týhodní; také projevuje komora naději, že se novým způsobem „cin zimbliches“ stříbra a olova ušetří. Dle nepatrného nákladu, který byl na stavbu nového prengadu povolen²⁵), lze souditi, že nebyla budována úplná prenárna nová, nýbrž stará jakási komora, na snadě ležící, (10) že byla vhodně upravena pro nové dílo preněřské; vřdyť roku 1623 In voluntate platilo se Janovi Klaberovi od spravení a udělání jediného hertu k stříbru pálení 5 fr²⁶). Prenárna stará zrušena nebyla: v inventáři z roku 1612 (viz přílohu I.) připomíná se vedle prenární nově též prenárna stará; ale pravděpodobně lze souditi, že se jí uživalo toliko k nabíjení testů. Přípustna jest domněnka, že testy hliněné nebyly nadobro zavrženy, neboť ještě roku 1624 čteme v Registru šafáře mince při neděli Letare vydání Kateřině Mřenkové za 3 kopy testů po 24 kr facit 1 fr 12 kr. Mufle byly dosti drahé: téhož roku Jubilate dáno Mřenkové 24 fr za 4 kopy muflí, mufle byla po 6 kr²⁷).

Stříbro přepálené bylo proběrem prozkoušeno a cejchováno²⁸), pak zváženo²⁹) a úředníkům mince odevzdáno. Drobné odlupky,

¹⁸) 1624 Gaudete Voršile Brázdové za 10 párů rukavic po 12 kr dáno 2 fr.

¹⁹) 1545 Dicit 2. od pobíjení kádi a zřezu v prenárně 5 gr. Reg. verk. - 1625 Omnis terra Křištofovi futmistru od vanny k stříbru pálení 16 kr.

²⁰) V Inventáři z r. 1612 (příloha I.) jsou zapsány dvě štětky mosazné.

²¹) V témž inventáři děje se zmínka o takovém štoku.

²²) Inventář z r. 1588 obsahuje položku „5 Parten, damit die Silber auf den Testen geteilt werden“. A. K.

²³) Kniha ta má nadpis tento: Beschreibung Allerfünemisten Mineralischen Ertzt und Bergwerksarten ... erklärt durch den Weitberühmten Lazarum Erckern, der Röm. Kay. May. Obersten Bergmeister und Buchhalter in Königreich Böhem. Franckfurt am Mayn 1598. Tuto reprodukováný obrázek byl vzat z folia 32. První, velice vzácné dnes již vydání tohoto díla vyšlo v Praze 1574. Autor dotčené knihy byl znamenitým odborníkem; hr. Sternberg staví jej na přední místo mezi nejvyššími permistry království českého co do vzdělanosti a zkušenosti odborné.

²⁴) V inventáři z r. 1612 (příloha I.) jsou vytknuty tři takové obruče jakožto „železně rynky k nabíjení testů“.

²⁵) A. K. hor. odd. 25. kniha fol. 99.

²⁶) A. W. Reg. šafáře mince.

²⁷) Ibidem.

²⁸) Nebylo-li stříbro proběrem uznáno vhodným, páleno znovu: 1472 Dicit I. přineseno do mince stříbra páleného 291 hř 1 frt 2 lt, „ale k sazení verku nenie než 190 hř 3 frt 3 lt, neb jest sazeno dvoje stříbro do vohně zase po cíchování, Martinovo a Matějovo, neb sú nebyla dodržána i nezdálo se proběřóm býti dobra k sazení, i sešlo jest v ohni 1 frt 3 lt“; 1472 Dum medium „...jest sazeno do vohně po cíchování a prenováno 69 hř. 1 frt a 2 lt stříbra i sešlo jest v ohni 1½ hř...“

²⁹) 1504 Quasimodo zámečníku od opravení váhy do prengadu 10 gr.

kteří při čištění stříbra byly drátěnou štětkou setřeny a na dně podstaveného sřezu se nahromadily, byly bedlivě sbírány, vypírány a opět sušeny; stříbro toto, grec zvané³⁰⁾, balilo se do papírových obálek a v nich pod pečeti se přikládalo k ostatnímu prantu. Obsah testu se neodhazoval, neboť nebyl považován za hmotu neužitečnou; předkové naši věděli, že klejt, který vnikl do průlinek popelem nabitého testu, drží dosti mnoho stříbra, a proto vytloukali popel z testů upotřeбенých, v sudech jej shromažďovali jakožto prengrec a jednou do roka z nachovaného prengrece stříbro zdělávali³¹⁾.

Úřad preněřský považoval se za velice vážný a důležitý. Přeněřem nemohl býti muž neznalý věcí kovolijských; práce své se musil chápati s rozvahou, svědomitě a bez roztržitosti. Neopatrnost nebo nedbanlivost mohla býti původem zlých škod. Aby mincovně kutnohorské zabezpečení byli řádní přeněři, nerozpakovali se králově čeští obdařiti přeněry skvělými výsadami a milostmi. Král Jan v listě psaném v Lucemburce dne 24. června 1343 uznávaje věrnou službu svých milých přeněřův a hledě k znamenitému užitku, který „jich prací v prengadě, kdyžto stříbro pále a čistie, ustavičně pohodlen jest,“ ustanovuje, že „na věky požívati a držeti mají“ práva, která jim tímto listem udílí. Nejprve jim propůjčuje milost, „aby v jich tovaříštvu jich více nebylo, než jedno deset přeněřův, kteřížto (11) knapové slovů a své mzdy zaslúžiti umějí a mohou.“ Dále ustanovuje král, že vše „což by zaslúžili celý týden, to mají pod přísahú v sobotu v jednu summu nebo hromadu položiti a tu rozdělití na deset hromádek, aby se jednomu tolikéž jako druhému dostalo, kromě tří starších, těm se čtyřmi groši více dostati má, nežli jinému knappu.“ V listě čteme další důležitá ustanovení tato: „stalo-li by se, že by který z nich z božieho dopuštění anebo poctivú příčinú nemocen, slep anebo chrom byl, že by dělati více nemohl, tehda mají jemu jiní nebo druží jeho mzdu zastati a zadělati a jemu dávatí na každý týden, ... právě jako by dobře dělati mohl, když jest zdráv byl a žádné překážky neměl, a mají všichni a vespolek rovně sobě pomoci vši pilností a vierú“; „jestli také že by jeden z nich sšel nebo umřel, tehda jiní mají jeho ženě nebo jeho dětem nebo jeho nejbližšímu příteli té mzdy zaslúžiti a zaň dělati a vydávati šest neděl a plný rok na každý týden, právě jako by živ byl“; „a když by ten čas rok a šest nedělí pomínulo, tehda žena ani jeho děti nemají více tovaříšstva v prenerství ani žádného spolku mezi nimi jmieti a tehda oni ihned ve čtyřech nedělech mezi robenci v prengadě jednoho voliti mají, kterýž by knapovo místo mohl zastati a mzdy zaslúžiti, ... tak aby počet desíeti knapův naplněn byl a dokonán.“ Král se dokonce odříká veskerého zasahování do voleb nových knapův a nařizuje, „aby nižádný urburěf ani ten, ktož by prengadem vládl, ani který náš úředník neměl žádné moci do prengadu žádného robence vsaditi, ani kterého knappa voliti bez jich vuole a jich slova, ale oni sami mají plnú moc a právo robence do prengadu vsazovati a knappy voliti, když by čas a potřebie toho bylo“³²⁾. Z listu krále Jana vyňali jsme řadu nejvíce pozoruhodných momentů a shrnujeme jich význam ve stručné rčení toto: král svěřil prenárnú svou tovaříštvu knapův preněřských, jichž počet byl přesně omezen, a mzdové zájmy jednotlivců spial v celek nerozlučný; právo knapův jednotlivých učinil do jisté míry též právem jich rodin i nejbližších jich přátel; o knapy ochuravělé a práce neschopné se postaral, aniž tím zatěžil pokladnu mincovní; doplňování tovaříšstva z dorostu ponechal král venkoncem knapům samotným.

Král Václav IV. „zhlédnu a věrnú službu, kterouž jsú naši koruně České svrchupsaní prenerové často a mnohokrátě činili, a na každý den činie a potom činiti mají a mohú v budících časích“ listem ze dne 14. září 1396 potvrdil tovaříštvu prenerův kutnohorských práva králem Janem jim udělená³³⁾. Ani mocné otřesy, jimiž stížena byla Hora za válek husitských, nedovedly

zvíklati práv těchto: 1433 f 4. proxima post festum beati Andree apost. Jeronym preněř čině poručenství odkazuje „...majestaty na prenerství Jakubovi prenerovi svému strýci (12) a Thomáškovi Hendrychovu synu i jich budícím...“³⁴⁾ Konfirmací práv těchto od jiných králů neznáme; že však za krále Vladislava Jag. i za krále Ludvíka byla platnost jich uznávána, toho důkazem zřejmým jest rozhodnutí ve při, která vznikla mezi Říhou zlatníkem z jedné a Komoráčem poručníkem sirotkův Jana zlatníka z druhé strany. V té při učinil nejvyšší mincmistr f. 3. ante convers. S. Pauli 1477 výpověď tuto: „poněvadž Jan zlatník činil jest Říhovi mnohá dobrodiní, řemeslu zlatnickému i dílu preněřskému jej naučiv, ... cožkoliv vydělá v prengarni, toho aby dával pravú polovici Janové zlatníkové a dětem jejím do roka a za šest neděl vedle vysazení starého ote dne smrti Janovy počítajíce, ... a aby také hned přijal v učení do prengarny za robence Václava syna jeho, a když jemu osmnácte leth dojde, bude-li živ, teprv jej Říha má za knapa a tovaříše přijíti, ač toho díla bude uměti dovoditi; pakliby dřívě osmnácti leth umřel, tehda Říha na též místo v též právo má přijíti Viktorina bratra jeho ... a též i Beneše, ač by do těch leth oba starší umřela“³⁵⁾. - Dalším dokladem jest testament Floriana prenera z roku 1519, do něhož kšaftující vložil slova následující: „co se úřadu mého preněřského dotýče, jakž na to majestát jmám a jest na rathúze, věřim, že vedle toho majestátu syn můj zachován bude, a nechoval-li by mne pán Bůh, aby manželka má toho vedle sirotka do lét jeho užívala;“ což připouští domněnku, že v některých rodech bylo preněřství snad dokonce i dědičným³⁶⁾. Projevujeme přesvědčení, že ani reformační snahy šestnáctého století nedovedly sžehnouti privilegií těch s jinými výsadami starobylými; jasný ohlas výsad preněřských vyznívá ještě roku 1582 z vyřízení žádosti, podané komeř král. čes. Kateřinou Hořčickovou, vdovou po Mikulášovi „komeř až do smrti byl jest při mincování, stříbra pálení, popelův strojení a testův nabíjení trval.“ Táž Kateřina připomíná, že manželu jejímu na práci jeho po 12 gr bíl. každého téhodne dáváno bylo, „a když pak jinému ta práce dána a puštěna byla, souce ode mne to všecko k spravování, jemu dílo ukázáno a on vyučen sa takovému dílu, z těch 12 gr bíl. měl jest mi po 6 gr bíl. každého týhodne dávatí, nyní již za 21 neděl nic placeno nebylo“; a komora v středu po neděli Cantate nařídila, aby jí ty peníze zatím dány byly až do dalšího opatření³⁷⁾.

V tovaříštvu preněřův kutnohorských setkáváme se s mnohými muži vynikajícími: při roce 1350 čteme jméno Nicolaus brenner³⁸⁾, který byl „juratus Montis Cuthne“, roku 1391 Wacław prener³⁹⁾ byl ma- (13) gister juratorum, okolo roku 1477 byli mezi prenery dva zlatníci Jan a Říha⁴⁰⁾, 1585-90 věhlasný zvonář Tomáš Klabal⁴¹⁾ a j.

Prenárna měla svého písaře; ten zapisoval do registra každého téhodne, kolik který rudokupec přinesl stříbra hertovního a kolik z něho bylo vypáleno stříbra čistého. Takoveto registrum zachovalo se jediné toliko, a sice z roku 1507 a 1508. Písařů preněřských známe několik a víme, že jednotlivci byli úřadu toho velice žádostiví a horlivě se o něj ucházeli, když byl uprázdňen⁴²⁾.

³⁴⁾ A. K. Lib. antiq. her. G. 5.

³⁵⁾ A. K. Registrum rubeum M. 19. - V Památkách archaeol. XV. 149, 150, nutno slova „pregěř“ a „pregárna“ veskrze zaměnití slovy „preněř“ a „pregárna“; omylná je ovšem také poznámka, že by dílna pregěřská se nazývala prengadem.

³⁶⁾ A. K. Lib. testam. E. 2.

³⁷⁾ A. K. hor. odd. 21. kniha fol. 306, 307.

³⁸⁾ Lib. erect. I. 38.

³⁹⁾ Dr. B. Bretholz Zeitschr. für Gesch. d. Deutsch. in Mähren VII. 69.

⁴⁰⁾ Vůči Říhovi projevoval král Vladislav zvláštní přízeň; 1478 ve čtvrtek před sv. Lucíí píše král z Prahy úředníkům mince: „Jakož jsme odpustili slovutnému Říhovi preněři na Horách Kutnách, věrnému našemu milému, některé testy sobě spáliti, i věztež, žeť jsme jemu také odpustili, aby kúpě jednu hýli kyzu při tom sobě mohl spáliti. Protož nebraňte jemu toho, toť jest vůle i rozkázání naše.“ A. K. hor. odd. 1. kniha fol. 93.

⁴¹⁾ 1590 Tomáš Klabal prejnár měl týhodního platu 19 gr. A. K. hor. odd. 3. kniha fol. 233.

⁴²⁾ Písařem preněřským byl 1514-16 Prokop a bydli na VI. Dvoře v komoře (A. K. Lib. sentent. C. 21); 1514 Exaudi I. dáno Čertovi varhaníku 16 gr, ježto psal za Prokopa písaře v prengadu, když byl se panem mincmajstrem v Budíně. - 1527 ve čtvrtek před sv. Františkem oznamují

³⁰⁾ 1473 Miserere za pánev k sušení grece 20 gr.

³¹⁾ 1485 In voluntate za 10 sudů k prengreci 30 gr. - 1502 Suscepimus za dva sudy k prengrecu 5 gr. - 1504 Cantate za sud k prengreci hospodáři páně 3 gr.

³²⁾ Jar. Čelakovský, Sbíрка pramenů práva městského II., str. 378-381. - Připomínáme, že v článku Die Münzstätte Kuttenberg od Jindřicha Rappe (Wiener Numismatische Zeitschrift) práva tato se omylem vztahují k pregěřům.

³³⁾ Jar. Čelakovský, Sb. pram. pr. měst. II., str. 882, 883.

Starým a nezuživým preněřům dostávalo se v pozdější době z mince podpory dosti vydatné; na př. Burianovi Hlaváčovi starému prenerovi stříbra vyplácela se vedle rozkazu krále Rudolfa ze dne 15. září 1582 doživotní provise ročních 34 tol. 20 gr bíl⁴³⁾. Soudíme proto, že staré výsady tovaryšstva preněřského byly v druhé polovině 16. století již poněkud pozmeněny.

2. Zrnění mědi.

Stříbro mincovní bývalo slitinou stříbra s mědí; čím drobnější mince, tím chudší bylo stříbro její. Měď se přidávala k stříbru rozdrobněná, v podobě zrněk, jednak aby zdlouhavým sléváním nepřišlo mnoho cenného kovu na zmar skrze oheň, jednak aby slitina nabyla veskrze jakosti stejné. Mědi k tomu účelu rozdrobnělé říkali měď zrněná (cuprum granulatam) (14) nebo prostě zrnění (granatum, granatura). Pro výkon zrnění určena byla zvláštní, vhodně zařízená huť, skřídlymi dlažená, která v zápisech se různě nazývá, tu kernárna tam gerovna, nejčastěji pak gernhauz¹⁾. V kernárně byla postavena pec s ohništěm a měchem²⁾ podobně asi opatřená jako v prenárně, nad ohništěm sklípek sklenutý s komínem³⁾. Dle nejstarších zpráv zrnila se měď v hutí královské a v hutech rudokupců; z různých zápisů, které „Registru cupri“ obsahuje, podáváme aspoň tyto: 1472. f. 4. ante festum S. Galli it též mědi z hutí královské vzali smy do mince k zrnění 6 centněřův bez 8 liber, tu jest měď zrnil Dub v hutí královské, kteréžto zůstalo jest 1360 hř 2 ft, sešlo v ohni 63 hř 2 ft⁴⁾; 1472 Si iniquitates napřed psané zrnění z hutí královské počali smy saditi f. 2. ante Simeonis et Jude, a jest ho vsazeno 240 hř; 1473 In voluntate Ambrožovi frzucharovi za centněř čistého zrnění a za 9 liber 3½ kp 12 gr; 1474 Cantate za čistě zrnění 4 kp Vencelíkovi; 1484 kupovala se granatura hlavně od rudokupců Ambrože a Vognara. Roku 1473 posílali měď zrniti také do Prahy, bezpochyby do hutí Ambrože zlatníka na Malé Straně nad mostem, jak svědčí zápis „Žákoví formanovi, ježto měď vozil do Prahy k zrnění, 21 gr.“ Na Vlaském Dvoře začato měď zrniti bezpochyby již roku 1477, což pravděpodobně lze souditi z poznámky, obsažené v Registru verkovém při neděli Inclina „dáno Jidáškoví 3 kp na dílo komínu k zrnění.“ Roku 1508 uznána toho potřeba, aby pec k zrnění na Dvoře byla zbudována znova; stavbu tu, při níž spotřebováno 1200 cihel a 12 for hlíny, „mistroval“ Michal Němec za 24 gr týhodního stojecího, mimo to se platilo z mince za jeho stravu na hospodě 14 až 15 gr týdně; slušný plat a dobré bydlo byla asi toho příčina, že chytrý Michal se zedníky a pomahači mistroval stavbu pece bez mála osm neděl⁵⁾.

Měď, kterou chtěli zrniti, na hertu roztopili, tekutou pak nabírali železnou lžicí⁶⁾ nebo vyhrátým tyglem a lili tenkým

úředníci mince komoře král. čes. „že Alexi, kterýž v prengadu, kdež se stříbra palí, písařství drží a spravuje, skutek nějaký učinil a zsekal jednoho z obyvatelů horských a srozuměv tomu, že ho právo hledá, ušel jest od Hory ... I rozumíme tomu, že za ten oufad VMt žádati i prositi budou, neb i s námi jest již o to mluveno, a zvláště Václav Koráb k VMti za přímmluvu jest nás o to žádal, kdež my znajíce, že týž Koráb k tomu úřadu dobře by se hoditi mohl, jedno že jest souseď horský a také i rozumný, k VMti se zaň přímmlouváme...“ Registratura hor. řid. v Příbrami, fascikl kutnohorský č. 2, nyní v Praze v archivu místodrž. - Roku 1528 v pátek po Hromnicích píše opět Jindřich Firšic z Nabdína a na Janovicích komoře král. čes. „...žádal jest mne Jiřík Zykel za přímmluvu k Vám prosíc, abyste mu ráčili dáti ten úřad prennární stříbro popisovati. I za to VMt prosím, že jemu mé přímmluvy v tom užiti dáte a jemu ten úřad dáte.“ Ibidem.

⁴³⁾ A. K. hor. odd. 3. kniha fol. 54.

¹⁾ 1510 Exaudi II. za skřídly Svědřirohovi do gernhauzu 3 gr.

²⁾ 1479 Omnis terra na měchy k zrnění 1 kp; 1497 Invocavit od opravení měchu k změni Erhartu 25 gr; 1512 Jubilate dělníku Čermákovi, ješto vopravoval měchy v gernhauze a vymazoval, 20 gr.

³⁾ 1512 Esto mihi Moravcovi zedníku od podezdění hertu a opravování sklěpku nad hertem v gernhauze 11 gr.

⁴⁾ 1476 dávalo se Dubovi od každého zrnění bez rozdílu po kopě gr a mimo to se mu platil „hutkoš“, totiž vydání na pacholky, za dovoz uhří a mědi, za upotřebené náčiní a pod. j.

⁵⁾ Na škartici vložené do Reg. verk.

⁶⁾ 1507 Letare Žďárskému za lžici kde zrní mědi 15 gr; 1510 Misericordia kováři Petrovi za lžici k zrnění a od svařování štechajzny a za rendajznu do gernhauzu 12 gr; 1514 Adorate I. kováři Petrovi za lžici železnou do gernhauzu 8 gr; 1517 Adorate III. za lžici novou železnou k liti zrnění a od opravení druhé lžice dáno 15 gr.

proudem skrze mokré koště do vody; tím se proud mědi třepil na pramenky tenínky a ty opět se rozpadávaly na kapky, které pak ztuhnuvše ve vodě jakožto zrnka bro- (15) kovitá v kádi na dně se hromadily⁷⁾; zrnka tato se pak na pánvi sušila⁸⁾. Způsob tento byl velice zdlouhavý, mělo-li se zrniti mědi mnoho. Později odcinili vadu tuto tím, že měď roztápěli v nížeji přenosném, v hrci, kterýž byl obepiat jakýmsi obručím s dlouhou železnou rukojetí:

Obr. 5. Zrnění mědi.

kerněř mohl nížeji s mědi zdvihnouti a všecku měď proudem nepřetržitým zrniti; tu bylo ovšem třeba, aby tovaryš držel pohotově košťata dvě, v každé ruce jedno, poněvadž bylo třeba je občas smáčeti. Instruktivní obrázek (obr. 5.) k tomu vyjímáme opět ze spisu Erkrova (na fol. 24.). Ve spise tomto připomíná se jiný ještě způsob zrnění, bez košťat: proud mědi pouštěl se na plášť válce dřevěného, který v poloze vodorovné se otáčel ve džberu vodou naplněném tak, že zpola vyčníval nad vodu; tím se měď rozstříkovala v kapky, které pak padajíce do vody tuhly v zrnka. Že válec se roztáčel kolostrojem jakýmsi, tomu nasvědčují následující zápisy z Register verkových: 1499 Ad te levavi Jelénkovi od opravení kola, jako měď zrní 16 gr; 1503 lormistru za kolo nové a za druhé menší, kde zrní měď, dáno jemu 3 kp; 1505 Factus lormajstrovi od vopravování kola, jako měď zrní 7 gr; 1510 za hašple k kolu do gernhauzu 24 gr Bárthovi; 1512 Quasimodo Bartákovi od vopravování kola v gernhauze 10 gr; 1516 Ad te levavi tesaři, ješto opravoval kolo v gernhauze a palce dělal, dáno 10 gr. V sumarním počtu z let 1523 a 1524⁹⁾ jsou poznamenány zajímavé podrobnosti o úpravě takového kolostroje: za kolo paleční Kubovi mlynáři „na travníku“ dáno 1½ kp gr, za 4 dřeva jasanová k kolu do gernhauzu dáno 10 gr, od okování obou hřidelův a za střímeny železné i všeho stroje okování a za 10 kop hřebíkův velikých Kurkovi dáno 2½ kp gr, za 4 pánvice k tomu kolu pod čepy za 33 libry po 3 gr z zvonoviny Ptáčkovi dáno 1½ kp (16) gr, za válce železné pod ty čepy dáno 1 kp gr. Zdá se, že tohoto způsobu se užívalo při zrnění dřívě, než koštěte. V inventáři z r. 1612 děje se ještě zmínka o velikém kole, „kterým se mědi táhnou“¹⁰⁾.

Zrnění mědi nebylo dílem tak nesnadným a významným, jako přepalování stříbra, ale přece se mu přisuzovala důležitost nemalá; doznává to sama komora král. čes. v listě, psaném roku 1533 v úterý před Nanebevst. Páně. Píšeť úředníkům mince takto: „Což

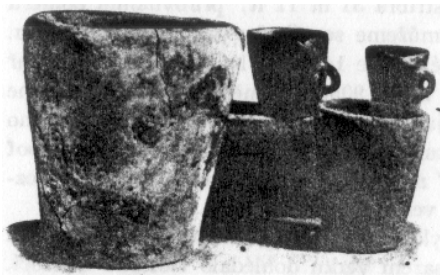
⁷⁾ 1511 Omnis terra za vannu do gernhauzu k zrnění 14 gr; 1516 In voluntate od pobíjení kádi v gernhauze dáno 3 gr; Vocem za kád' velkú do gernhauzu k zrnění dáno 18 gr; 1517 Populus od pobíjení kádi v gernhauze a dno vsadil do ní dáno 8 gr; Reminiscere bednáři za džber nový a za kádci a od pobíjení kádi veliké v gernhauze dáno 12 gr; 1545 Populus od pobíjení kádi v gernhauze tři a vanny dáno 3 gr.

⁸⁾ 1487 Reminiscere od opravení pánve k sušení zrnění 6 gr; 1496 Respice I. za pánve k sušení zrnění do zagrovny (!) zde na dvoře 1 kp 54 gr, váží 2½ lp. - Inventář z r. 1612 obsahuje položku „1 Aisernes grosz zugerichtetes Plech zum abtruhnen des gekürnten Kupfers.“ A. K.

⁹⁾ A. K. hor. odd. 343 a).

¹⁰⁾ Kterak se kolo takové roztáčelo, dovidáme se z listu (nedatovaného), jež píše kernýř Jan Holej úředníkům mince. Projeviv ochotu, že chce „někoho podle sebe zrnění mědi“ vyučiti, píše dále: „I poněvadž se mně prve dosti málo od takového zrnění platí a s takového placení já musím pacholkům platiti, kteří v kole chodí a mně pomáhají a tak mně s toho dosti málo za mou práci přijde...“ A. W.

se pak Petra, kterýž měď geruje, dotýče, kdež píšete, že by člověk nemocí poražený byl a dlouho že by trvati nemohl, též také kterak by se on prodluh vosm kop grošův českých, kterýž židům do Kolína

Obr. 6. Tygle.

dlužen jest, skrývati musil, žádajíc vás, abyste vy jemu těch 8 kp gr č. z mince půjčili, aby židům zaplatiti mohl, aneb sice že by od Hory odstoupiti musil a tudý že by se králi JMti nemalá škoda stala, kdyby nebyl kdo měď zrniti, jsme také vyrozuměli; i jestliže jest ta věc tak sama v sobě, tehdy budete moci jemu těch 8 kp gr č. půjčiti a jeho jimi založiti, však aby on je zase odsluhoval; také jestliže by týž Petr tak nemocí obtěžován byl a již se dlouho hoditi nemohl, můžete vy se v tom čase na jinou osobu, který by se k takovému ouřadu hodil, ptáti¹¹⁾.

Jako k dílu prenerškému byli voláni zvonáři, zlatníci, tak i zdělávání granatury svěřováno toliko osobám, v kovolijectví zběhlým. Roku 1472 byla měď zrněna Těšínským zemským proběhem, 1473 a 1474 Ambrožem zlatníkem a zemským královským, 1477-81 Prokopem konvářem a j.¹²⁾; současně (od 1472 do 1476) zabýval se zrněním šafář Václav Dub v huti královské¹³⁾. Zrněním zmařeno pokaždé jisté množství kovu rozpouštěného, „sešlo v ohni“; dovedným kerněrem mohl býti schodek tento stlačen na minimum. Příkladem r. 1473 f. 5. post Reminiscere dali zrniti mědi 3 cty Dubovi Václavovi a on vrátil zrněné 2½ ct 7 lib, sešlot v ohni půl centu bez 7 lib (totiž 53 lib); při neděli Resurrexi zrnil týž Václav starý šafář 6 ct bez 1 kamene, i bylo zrnění 5 ct 58 lib, tentokrát sešlo v ohni pouze 42 liber; roku 1476 Judica dáno mědi zrniti 4 cty, facit 1080 hř, vráceno¹⁴⁾ zase 881 hř 2 frt, scházé v ohni 198 hř 2 frt - schodek značný (bez mála 20%)¹⁴⁾.

Měď zrněnou vážili na váze „měděné“¹⁵⁾ a odnášeli pak v pytlích kožených do mince¹⁶⁾, kdež se v truhle k tomu určené ukládala¹⁷⁾.

3. Sazení a rozpouštění verku.

Předkové naši sazeným verkem (Gut) nazývali hmotu mincovní, kov k mincování uchystaný; sazené stříbro byla slitina stříbra s mědí¹⁾. Rozpouštění verku konali gyseři (kysěři) za dozoru úředníků mince a proběře královského (gvardejna) v místnosti, která měla název gosa (kysa) čili gysárna. Nejstarší zprávy nepoučují nás nijak o tom, kterak se rozpouštění verku dalo; jediné se dovídáme, že práce ta se konala na hertu²⁾, na němž

¹¹⁾ A. K. hor. odd. 18. kniha fol. 36.

¹²⁾ 1504 Havlovi Škrovadovi od zrnění 30 ctů mědi jalové dáno 3 kp gr; 1505 vocem jocund. Škrovadovi od zrnění 103 centů mědi dáno 9 kp 25 gr, od 10 centů zapláceno mu po 10 gr a vostatok 1 cent po 5 gr; 1504 Oculi Jindřichovi od zrnění 11 ctů mědi jalové 55 gr; 1554 Reminiscere Hlaváčovi od zrnění 7½ ctů mědi po 7 gr a od nošení a vážení 2 gr facit 54½ gr (Burian Hlaváč byl též prenerem, sestárnuv dostával 20 bíl. gr. týhodní provise asi od r. 1584) [viz též *Dodatky str. 6*]; 1623 Suscepimus Dobitzerovi od zrnění mědi od ctu po 10 gr dáno 3 kp 30 gr od 21 ctu 7 lib. A. W. Reg. šaf. mince.

¹³⁾ 1473 Judica od vezení mědi do huti k zrnění i z huti přivezení 4 gr (opakuje se).

¹⁴⁾ A. K. Reg. cupri fol. 29, 32, 39.

¹⁵⁾ 1517 In adjunct. od nošení zrnění do váhy a zase z váhy do mince 2 gr.

¹⁶⁾ 1486 Dicit II. za dva pytle kožené k zrnění 9 gr.

¹⁷⁾ 1500 Oculi za truhlu, kde zrnění chovají 18 gr.

¹⁾ Příčinu, proč ke stříbru se přidávala měď nesluší se hledati v tom, že by snad stříbro tím bylo učiněno tvrdším a trvanlivějším; na stříbrných mincích, které byly ze země vykopány, jevívají se přece velice zřetelné zhoubné účinky mědi ke stříbru přisazené, odpověď na otázku, která to byla příčina, proč se stříbro mísilo s mědí, lze čerpati prostě z fakta, že ode dávna mince drobná držela mědi poměrně více, než mince hrubá: kousku stříbra, které mělo reprezentovati určitou hodnotu platební, mělo se dostati většího objemu, aby se lépe hodil pro oběh.

²⁾ 1483 Dicit III. od opravení hertu v gose 18 gr. - 1487 Reminiscere od opravení zdí nad hertem v gosi 5 gr.

se rozdmýchoval žár měchem³⁾. První zprávu o tyglech (teglech), totiž o hrncích, v nichž verk se rozpouštěl, čteme v Reg. verkových z r. 1517 při neděli Populus, „za tegle hrncíři do Ledče 16 gr“, - ledečské zboží hrncené mělo tehdy značnou oblibu. Později se objednávaly tegle až z Hafnerzelli a dovážely se do Hory přes Lince; útratou dovozní zvýšila se cena teglů asi o 50%, jak patrně ze zápisu následujícího: 1554 Misericordia koupeno 59 teglů z Lince skrze Jana Chyžderu, dáno za ně, za sudy, ovočky a slámu 4 kp 48 gr 6 den, od fůry od 10 centů z Lince do Hory dáno 2 kp 40 gr (za cent po 16 gr); Da pacem dáno za dva sudy teglův 5 kp 36 gr a od přivezení těch teglů 3 kp (po 15 gr od centu)⁴⁾. Tegle byly různé velikosti a ovšem také různé ceny, což poznáváme z inventáře (příloha I.), jakož i z jiných zápisů, ze-⁽¹⁸⁾ jména z účtu, ježž roku 1619 dne 2. května minci kutnohorské podal Matěj Stöpacher „Bürger und Tigelmacher in Hafnerzell“; počítá takto:

30 teglů každý na 300 hřiven po 48 kr	24 fr - kr
21 „ „ „ 200 „ „ 36 kr	11 fr 36 kr
15 „ „ „ 150 „ „ 24 kr	7 fr 12 kr
4 „ „ „ 100 „ „ 10 kr	40 kr
20 „ licích	24 kr
Za dva sudy, pobíjení a hřebíky	2 fr 30 kr

Ale neposlal zboží své dále než do Lince „Unsicherheit des Kriegsvolkes halber“; aby si je odtud odvezli⁵⁾. Veliký takovýto tygl tavěcí ukazuje se v museu archaeol. sboru „Wocela“ v Kutné Hoře; výška jeho jest 35 cm, průměr dna 22 cm, průměr při otvoru 28 cm (světlost), tloušťka stěn pod okrajem asi 25 mm; tento tygl jest asi z těch, v jakých se mohlo rozpouštěti po 300 hřivnách sazeného stříbra. Je tu také jeden tygl menší, pouze 22 cm vysoký, při ústí asi 14 cm široký (obr. 6.). V tomtéž museu přechovává se sbírka střepů z takovýchto tyglů; nejzajímavější jsou ovšem dna se značkami výrobců, z nichž jednu ukazuje obr. 7⁶⁾.

Obr. 7. Značka hrncířská na dně tyglu.

Tygle stavěly se na železné třínožky, přes něž byly položeny pruty železné (šaffy) na způsob roštu, aby oheň měl přístup k tyglu také ze spoda⁷⁾. Před tím užívalo se k témuž účelu podstavků hliněných; aby obsah tyglu byl chráněn jednak proti znečištění, jednak proti ochlazení shora, přikrýval se tygl pokličkou; hrncíř Dčbáněk dělal pokličky po půlgroši, podstavky pak po 1 gr a poškozené tygle opravoval⁸⁾. Žár soustřeďoval se kolem tyglu pláštěm hliněným, železnými obručemi obemknutým, později pláštěm veskrze železným, hlinou uvnitř vymazaným, který visel ve skřipci na čtyřech pramenech⁽¹⁹⁾ řetězu tak, že mohl býti zdvižen nebo spuštěn⁹⁾: byl-li plášť spuštěný, nemohl žár se rozptylovati, nýbrž se zadržoval kolem tyglu; bylo-li třeba do tyglu nahlédnouti, vytáhl se plášť do výše.

Veliké hrnce tavěcí obepínaly se železnými obručemi, aby stěny jich odolati mohly značnému tlaku roztopeného kovu; 1545 Respice I. Fiolkovi zámečníku od kování dvou hrnců, v kterých se verkové rozpouštějí, dáno po 27 gr summa 54 gr. Že opatření toto nebylo zbytečným, vysvítá z toho, že roztržení tyglu nebylo zjevem nikoliv neobyčejným: ve verkpuču z roku 1595 při verku 34. na tolary čteme notu „s tímto verkem jest se při lití cánův tygl třikrát roztrhl, a tak za tou příčinou tak mnoho schází“; sazeno stříbra s přísadou 237 hř 6 lt, v ohni sešlo 11 lt 1 qtl, kdežto při

³⁾ 1482 Resurrexi za provazy k měchům do gosi 4 gr. - 1519 Inclina od opravování měchů v gose dáno 3 gr.

⁴⁾ 1562-63 konal faktorskou službu pro minci kutnohorskou Michal Kirchmair v Freistatě, vedle teglů hafnerzellských dodával též ocel a železné řetězy ze Štýru. Z výrobců teglů v Hafnerzelli jsou nám známi ještě titi: 1563-66 Barbora Braunová (Praunin) „hafnerin“, 1598 Christof Oberperger „Bürger und Hafner“, 1684 Gabriel Khaufman „Schmöltztöglmacher“. K. A. hor. odd. 1224, 1261, 1305.

⁵⁾ A. K. hor. odd. 1305.

⁶⁾ Podle monogramu G-K soudíme, že výrobcem tohoto tyglu byl Gabriel Khaufman v Hafnerzelli, jenž roku 1684 tegle do mince kutnohorské dodával.

⁷⁾ Inventář z roku 1612 (příloha I.).

⁸⁾ 1545 Circumd. Dčbánkovi za 30 podstavků po 1 gr dáno 30 gr, za 10 pokliček po 3½ den facit 5 gr. - 1554 Resurrexi Dčbánkovi od opravování tří hrnců, v kterých se verk rozpouští, 6 gr. - 1587 Janovi Strakovi hrncíři za podstavky a pokličky do kysy...

⁹⁾ Inventář z r. 1612 (příloha I.).

verku 32. sazeno bez mála totéž množství stříbra s přísadou, ale sešlo v ohni pouze 7 lt 2 qtl¹⁰⁾.

Při rozpouštění verku užívalo se míchadla podobného asi, jako při pálení stříbra: 1510 Jubilate za hák kováři do gosity k sazení 7 gr; 1545 Ad te levavi dáno Čermákovi kováři za železo, kterým se verk míchá, 3 gr. Mimo to bylo potřebí různých kleští (kluft) k uchopování tyglů a poklic rozpálených a jin.: 1545 Dom. fortit. za klufu do gosity dáno 2 gr; 1623 Salus pop. od 10 kleští nakládání do kysy po 15 kr dáno 2 fr 30 kr. Ochranou proti horkosti byly gysarům jednak plechy „vsazující“ na nožkách¹¹⁾, jednak rukavice, kukle a klubůky¹²⁾.

²⁰⁾ Aby zákonem stanovená jakost mince, totiž poměr zrna (čistého stříbra) k střížii (celkové váze mince) byla přesně zachována, o to starost měli gvardejn s úředníky mince - za jejich dozoru dělo se sazení verku (impositio argenti). Bylot' jim druhdy řešiti úkoly dosti složité, neboť stříbro a měď, z nichž mělo býti docíleno slitiny určité jakosti, nebývaly pokadě čistý, zvláště pak měď obsahovala z pravidla dosti značné množství stříbra¹³⁾. Několik příkladů vzatých z různých dob ukáže, kterak gvardejn s úředníky mince dovedli úkolu svému dostáti. Za krále Vladislava Jag. mincovaly se zprvu asi po jedenácte let groše devítilotové: při neděli Dum clamarem sazeno stříbra 206 hř 1 ft 1 lt a zrně mědi 160 hř 1 ft 3 lt, což souhlasí s jakostí 0.5625. Roku 1482 začato vybíjeti malé peníze třílotové: Jubilate sazeno stříbra 92 hř 3 lt a mědi 399 hř 2 ft, - sazení toto je též v dokonalé shodě s jakostí příslušnou 0.1875. Při neděli Circumderunt roku 1483 poprvé se mincovaly groše osmilotové, sazeno stříbra 170 hř 2 lt a mědi 170 hř 2 lt, správně dle jakosti 0.5. Roku 1483 Letare počato vybíjeti denary sedmilotové, k tomu cíli sazeno stříbra 183 hř 3 ft 1 lt 1 qtl a mědi 236 hř 1 ft 1 1/2 lt, z čehož vyplývá žádaná jakost 0.4375. Na sněmu 1485 v Hoře držaném byla jakost groše i denaru opět snížena, tak že od neděle Judica dělati se měly groše sedmilotové a denary šestilotové; dle toho bylo roku 1486 Reminiscere sazeno na groše sedmilotové stříbra 70 hř a mědi 90 hř, totiž dle poměru 7:16; téhož roku sazeno na denary šestilotové stříbra

¹⁰⁾ V registru verkovém z r. 1578 našli jsme pětkrátě notu „tygl se roztrhl“: dvakrátě při verku bílých grošů, jednou při tolarech, malých groších a bílých penězích, ale nehodou touto byl schodek stříbra v ohni pouze dvakrátě zvýšen nad normale. Roku 1580 Circumd. jest nota, roztržení tygle zvěstující, doplněna poznámkou „a vytekli“; avšak v ohni sešlo celkem množství normalní. Zlý úraz jest zaznamenán ve verkpuchu z r. 1605 při 33. verku tolarovém, „NB. der Tigl ist dreimal ausgerunnen“; ze sazeného verku 207 hř 9 lt 1 qtl sešlo v ohni 14 lt, kdežto při jiném verku 206 hř 10 lt 3 qtl, jehož průběh byl pravidelný, byl schodek v ohni toliko 7 lt. Téhož roku při 46. verku tolarovém vytekli tygl dvakrátě, a ztráta byla opět asi dvojnásobná proti normalní. Úrazy takové přihazovaly se dosti často; pročež gyseři věnovali značnou péči úpravě ohniště, aby mohli v něm stříbro vyteklé všecko shledati, a nepodařilo-li se to, docházely zlé výtky od revise počtů mincovních. Když r. 1596 při 37. a 42. verku tolarovém praskl tygl a z toho pošla značná ztráta stříbra sazeného, vytýkala puchhalterie při komoře král. česk., že jen část stučtovaného schodku lze klásti na vrub ohně, část že zůstala v popelu a vypíráním že mohla býti z něho opět vyzískána. A. W. - Nehody při rozpouštění verku byly zaviněny ovšem hlavně nedostatečností tyglů; roku 1592 Christof Obermperger, faktor mince kutnohorské v Linci, omlouvá chatrnou jakost tyglů, které roku 1591 zaslal, tím, že za deštivého léta nemohly náležitě proschnouti, a slibuje, že pošle příště zboží dobré, které „seinnd bey gueter warmer Sonnen gemacht und zuegericht worden“. A. W.

¹¹⁾ Inventář z r. 1612 (příloha I.).

¹²⁾ 1483 Dicit III. za sukno do gosity kuklám 16 gr; 1486 Benedicta za 5 koblůků 10 gr do gosity a Memento za 26 párů rukavic do gosity 44 gr 4 den; 1500 Respate II. za sukno ke třem kuklám gyseróm do gosity i od šiti 20 gr; 1508 Adorate V. za rukavice do gosity za tři thausny 1/2 kp 3 gr; 1516 Exurge Litovi kloboučnickovi za 3 klobůky gyseróm k ohni dáno 9 gr; 1516 Dum medium Tiskovi za dvě kukle i od šiti do gosity ²⁰⁾ dáno 16 gr; 1521 In excelso Litovi za 4 koblůky do gosity po 3 1/2 gr facit 14 gr; 1524 za 4 kukly gyseróm a za sukno k nim a za 3 koblůky týmž gyseróm 42 1/2 gr; 1525 za desátek rukavic a za kuklu kyserskou Škrovačovi 25 gr. A. K. hor. odd. 344. 1623 Justus za rukavice 11 párů 5 fr. 30 kr; 1624 Esto mihi Jindřichovi Klepsatlovi za 3 páry rukavic po 9 kr dáno 27 kr; 1624 Misericordia Klausnerovi za 15 párů rukavic 1 fr. 45 kr.

¹³⁾ Staré spisy o mincovnictví, zejména pak dílo S. Haase Der vollständige Müntz-Meister und Müntz-Wardein 1765, projednávají mnoho různých případů, které se tu mohly přihoditi, ovšem to činí způsobem tehdy obvyklým, téžkopádným.

182 hř 1 ft 3 1/2 lt a mědi 304 hř 1 lt 3 qtl, což opět dokonale souhlasí se žádanou jakostí 0.375.

Povšimněme si též některého případu z doby tolarové. Pro rok 1591 a j. platilo ustanovení, aby

tolary	držely	14 lt 1 qtl	1 den	aby jakost byla = 229 : 256
bílé groše	„	6 lt 3 qtl	- „ „ „	= 108 : 256
malé groše	„	6 lt 1 qtl	- „ „ „	= 100 : 256
bílé peníze	„	5 lt - qtl	- „ „ „	= 80 : 256
malé peníze	„	2 lt 3 qtl	- „ „ „	= 44 : 256

ale vyjímaje tolary sázel se verk u všech ostatních mincí (z příčiny nám neznámé) o 1 den chudší čili „spátkem 1 den“; pročež charakteristickými čísly pro stanovení jakosti čili pro „divisi“ byla: 229, 107, 99, 79, 43. ²¹⁾ Kterak se skutečně sázelo, vizme na některých případech. Roku 1591 dne 1. října sazeno na tolary 204 hř 2 lt 2 qtl, v tom bylo stříbra čistého 182 hř 9 lt 3 qtl 3 den; abychom poznali, bylo-li správně sazeno, srovnáme poměr čistého stříbra k celému verku 46751:52264 s poměrem zákonitým 229:256 (násobice přední člen poměru prvního se zadním členem poměru druhého a opět zadní člen poměru prvního s předním členem poměru druhého), - poznáme, že číslo 52264 jest poněkud velké, totiž mědi že bylo přidáno přes míru. Dne 21. prosince sazeno na bílé groše 151 hř 15 lt, v tom bylo stříbra 63 hř 8 lt; vyšetřující, shodují-li se poměr 1016:2431 s poměrem 107:256 shledáme, že číslo 2431 jest příliš veliké, že i zde bylo mědi přidáno přes míru. Dne 10. listopadu sazeno na malé groše 143 hř 6 lt 2 qtl, v tom stříbra 55 hř 7 lt 1 qtl; srovnávající poměr 3549:9178 s poměrem 99:256, shledáme opět přísadu mědi přílišnou. Dne 31. srpna sazeno na bílé denary 102 hř 11 lt, v tom stříbra 31 hř 11 lt; přirovnáním poměru 507:1643 k poměru 79:256 domůžeme se téhož výsledku jako svrchu. Dne 24. listopadu sazeno na malé peníze 141 hř 8 lt, v tom stříbra 23 hř 12 lt 1 qtl; ze srovnání poměru 1521:9056 s poměrem 43:256 vyplyne opět též výsledek. Mědi bylo dle jakéhosi empirického pravidla přisazováno více z té příčiny, aby jakost verku rozpouštěného vycházela správně, neboť při rozpouštění „scházelo v ohni“ mědi více proti stříbru, tak že verk rozpouštěný se jevil bohatším proti verku sazenému.

Přes veškeru ostrážitost bylo přece pochybení možno: ale utajiti chybu možno nebylo, neboť na sazení verku dohlédalo více než dvě oči. Jeden takový nezdařený verk udal se roku 1482 při neděli Letare, kdy „najprv“ se dělaly malé peníze; sazeno stříbra 21 hř 3 lt 2 qtl a mědi 90 hř, píšá mince pak upozorňuje na chybu slovy těmito: „ale při tom se stal omyl při sazení, že není sazeno na to stříbro, které v zrnění (bylo), a bylo ho 1 hř 1 ft 2 1/2 lt; a to jsou proběři na probě zamlčali.“ Byla-li by množství stříbra sazeného a mědi, jak jsou výše vytčena, přijata jakožto podklad správný, vyšla by již jakost příliš veliká, totiž 0.191; ale skutečně byla ještě mnohem větší, totiž 0.203. Z toho vzešla škoda nemalá, neboť z verku toho vyčteno peněz pouze za 130 kp 68 gr a proto dle množství všeho (i v granatuře obsaženého) stříbra sazeného k střížii se nedostávalo 5 kp 18 gr 2 den.

Sazení stříbra dělo se hlavně za dozoru úředníka mince; avšak dle instrukcí z 2. polovice 16. století, již se nařizuje, „při čí přítomnosti má do tygle sazeno býti“, měl také proběh mince čili gvardejn s písaři mince dohlédati. Instrukce říká zprvu: „A poněvadž pak vždycky a až posavad při minci na Horách Kutných, co se dotýče přicházejícího prantu stříbra ... se takový obyčej zachovával: ihned jakž též stříbro páleno, tehdy náš úředník mince spolu s písaři a s gvardejnem složic je a odvážic k tomu příslušející přísady spolu s frakty¹⁴⁾, krecem a cizury¹⁵⁾ dadouc ²²⁾ má se jim kysarům pod jich opatrování odvésti, kteřížto do jejich truhly, kteráž v minci má býti a z nich jeden každý svůj klíč míti, pilně je skovati a potom v sobotu do tygle dáti a to vše dřív noci spolu rozpustiti mají; při čemž prve jak gvardejn tak ani žádný písař mince nebývali. A protož aby se při těch mincovních vercích jiný způsob pro uvarování rozličného domnění (kteréžby se skrze to státi mohlo) zachován býti mohl, toho taková potřeba jest, pokudž by sám úředník mince při témž sazení verku přítomen nemohl býti, třeba aspoň oba dva písaři mince aneb při

¹⁴⁾ Fracti = peníze při rázu polámané.

¹⁵⁾ Cizura = ostřížky stříháním plátů odpadávající.

nejmenším jeden jakožto mladší při též stříbru aby zůstával. Ale poněvadž pak z slušných příčin a pro zaneprázdnění jejich, které den ode dne mají, a nám na tom ne málo než mnoho záleží, to se státi nemůže, tehdy je oba dva písaře mince z toho milostivě propouštíme, avšak toho chytí ráčíme, aby vždycky náš gvardejn sám osobně ihned jak se verk sázeti má po všechen čas přítomen byl a merci-li při počátku do tygle dání, ale přece až do rozpuštění všeho při tom pozůstával, i taky nikterakž bez jeho vědomí a přítomnosti aby tygl odkrýván nebyl. Taky šafář mince nemá žádnému mince¹⁶⁾ odvírat ani z ní co takového k rozpuštění ven vydávati, leč by tu gvardejn osobně byl a že by již v tygli dobře rozpuštěno a naskrz promícháno bylo. Tehda náš úředník mince gvardejnovi od každého slití verku jeden lot k prubování má dáti, kteréž gvardejn sám zprubovati má a tak tím se spraviti, aby z dalších schodkův mohlo sjíti, a potom tůž průbu za práci svou sobě ponechat i jinému žádnému nedávati. Mezi tím pak v nebytí tu gvardejna a až by on s průbou hotov byl, šafář mince má zatím při tygli ostávati; že by pak při prvním sazení co pozůstalo a vše do tygle sazeno býti nemohlo, tehdy při přítomnosti gvardejna zase má býti v minci do truhly skováno a potom až při druhém verku sazení zanecháno. Nad čímž tím vším náš úředník mince pilnost míti a toho pevně se přidržeti má¹⁷⁾.

Při puchhalterii král. čes. vykonávali přísnou přehlídku počtu mincovního; na př. roku 1596 revise vytýká, že v šestém verku na malé peníze sazeno mědi o 1 hř 2 lt méně, ale ihned shovívavě připouští, že se to stalo asi nedopatřením před božím hodem velikonočním, kdy bývá různé zaneprázdnění¹⁸⁾.

Gysárna byla někdy též jevištěm nehod dosti vážných, jimiž prospěch mince nemálo se poškozoval. Roku 1483 Populus f. 2. post conc. beatissime Virginis „se jest stala příhoda, že jest vylito na zem (stříbro) a potom zase podruhé sazeno“; tehdy bylo sazeno do ohně 562 hř 1 ft 3 qtl a v ohni sešlo 18 hř 3 frt, kdežto při neděli předcházející sazeno 566 hř 1 ft 1½ lt a v ohni sešlo pouze 6 hř 1 ft 1½ lt.

²³⁾ Ukončivše lití cánův sbírali lijce zbytky stříbra, které na stěnách teglů se přichytily, odškrabující je, jakož i ty, které snad následkem nehody jakési do uhlí a do popela se vytrousily, všechn tento grec sebrany v hmoždýři roztloukali, pečlivě vypírali a sušili¹⁹⁾. Stříbro z grece vytěžené přidávalo se pak k příštím verku téže jakosti. Část grece dávala se dosti často na zdělání tlustých grošů: 1477 Deus in adjut. odtud (z grece) králi JMti na tlusté groše z rozkázání krále JMti 2 hř a fraktů 1 hř, téhož roku Miserere odtud (z grece) pan mincmistr rozkázal dáti paní Stražské na tlusté groše 1 frt 2 lty.

Při rozpuštění verku zmařilo se pokaždé jistě množství sazeného kovu mincovního; zato ztráta držela se v mezích ¼ až ¾ % a překročila mez tuto pouze při nehodě jakési, pro níž sazení verku se musilo opěťovati. Sazení opěťované bylo nutným také tehdy, nebyla-li slitina shledána dosti tažnou²⁰⁾ ihned při prvním sazení; 1482 Judica při sazeném verku 622 hř 2 ft 3 lt 1 qtl sešlo v ohni 16 hř „neb jest po čtyřikrát sazeno pro křehkost“, a téhož roku Resurrexi sazeno původně 486 hř 3 lt 3 qtl a v ohni sešlo 11 hř 2 ft 2 lt 3 qtl „neb jest po dvakrát sazeno pro křehkost“. Překvapující zprávu čteme v německém verkpuchu z r. 1533 při

¹⁶⁾ Mince = místnosti úřadu mincovního.

¹⁷⁾ A. K. hor. odd. 140.

¹⁸⁾ A. W. „Bericht auf die von der behmischen Camer-Puchhalterei ausgestellte Mengel, so sich bei der eingelegten Münzreitung vom 30. December anno 95 bis den 28. dito anno 96 sollten befunden haben.“ Zprávu tuto podává zemský proběh.

¹⁹⁾ 1520 Deus in adjut. kováři za palici do moždíře, v kterém grec tlukou dáno 3 gr; 1484 Factus kováři od želez pregéřských a za pánev k sazení grece 1½ kp 4 gr.

²⁰⁾ Münzbuch Albrechta z Eberstorfu (okolo 1450) doporučí následující pomoc proti křehkosti stříbra: „wan das silber pruchig ist und wilt du das geschmeydig machen, so nym vier lot allaan gestossen und ain halb pfunt honikch und misch das durcheinander ... man sol die vorenant allaan und das honikch under das silber und kupher mischen, wan es nu in dem tegel zegang ist ... die matery enzeucht dem silber die wildnuss, und wird davon gar gesmeidig und guet und lett sich gern arbaytm.“ Th. G. von Karajan v Chmel Österr. Geschichtsforsch. I. 426. - Netroufáme si podati úsudku o účinnosti této podivné pomůcky, která byla asi známa toliko v mincovně vídeňských „Hausgenossen“; v zápisech kutnohorských nepostřehli jsme nižádné zmínky o tom.

neděli Gaudete „Abgang im Feuer nichts, ist noch mer; doraus haben dy ambtleudt unrecht gewegen.“

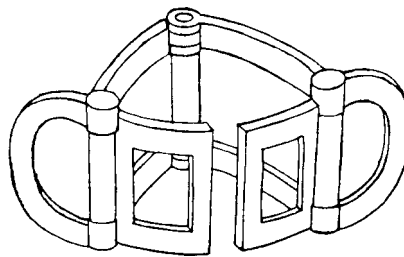
Schodek ohněm způsobený byl v době dřívější považován za nutné zlo, jehož nelze se uvarovati; písař mince při každém verku klidně zapisoval, co „sešlo v ohni“, toliko jedenkrát byl přílišným schodkem vzrušen do té míry, že uznal vhodným připojití hněvnou poznámku „zlosyn voheň“²¹⁾. Teprve instrukcí z roku 1574 byla pro schodek v ohni stanovena jistá hranice nepřekročitelná: při díle tolarovém připustilo se na 100 hř toliko 3 nejvýše 3½ lotu, při bílých a malých groších, jakož i při bílých a malých peněžích 6 až 8 lotů; kdyby tygl přetekl a tím se schodek objevil větším přes míru přípustnou, musila příčina toho býti v účtech vytknuta. Podkladem instrukce této byly zkušenosti seznané při pokusném mincování, které vedle rozkazu komory král. čes. bylo konáno v minci pražské za účastenství „mincmistrů“ jáchymovského, budějovického a pražského, jakož i mincovních úředníků kutnohorských. Zpráva o pokusném tomto mincování byla puchhalterem komory české (Leopoldem Puhlerem?) sepsána a Lazarem Erckrem předčítána před presidentem a radami komory české²²⁾. Ze zprávy té vyzírá patrný úmysl, vynutiti vydání instrukce tak upravené, aby všem mincovnám českým vtisknut byl ráz jednotný, aby zejména zvláštnosti obvyklé v minci kutnohorské byly vyhlazeny. Od let dávných již úředníci mince kutnohorské, chtějíce (v účtech) zmenšiti schodek v ohni („dem Abgang zue Hilf“) přidávali k verku poněkud více mědi („ein übrigs Roth“), a neúčtovali ho. Zpráva k tomu připomíná, že tím JMCská nebyla sice nijak zkrácena, ale v jiných mincích, kde toho tak nedělali a proto schodek ovšem se jevil poměrně větším, musili mincmistři pro to snášeti výtky; pročež se doporučí, aby všude se to konalo stejně.

Musil-li verk pro nehodu jakousi býti dvakrát rozpuštěn, objevil se pak bohatším, poněvadž mědi se spálilo ovšem poměrně více než stříbra, neboť stříbro se jeví v ohni stálejším. Aby verku byla dána opět náležitá jakost, musilo se dle dotčené instrukce přidati mědi, kolik zkouška pečlivě vykonaná ukazovala.

Ti gysəri, jimž byl svěřen důležitý úkol rozpuštění verku, nazývali se verk mistry; za práci dostávalo se jim různého platu týhodního. Mezi verk mistry vynikal dovedností obzvláště Petr Škro vad.

4. Lití cánův.

Z verku dokonale rozpuštěného a promíchaného nabral úředník mince jistou část a odevzdal ji gvardejnovi; bylo třeba zkoušku urychlit, aby verk nestál zbytečně v ohni. Byla-li slitina gvardejnem uznána správnou, začalo lití stříbra do kadlubů, aby se mu dostalo tvaru vhodného pro další zpracování. Odedávna uznáván tvar hůlkovitý nejvhodnějším. Takovýto prut litý z kovu mincovního měl název cán (zain, virgula). Od lití cánův odvozen právě název kysarů pro lijce a kysárny (gosity, kyskomory) pro místo, kde se stříbro rozpouštělo a lilo. Když mělo lití cánů počítí, byl plášť vytažen do výše, aby

Obr. 8. Chapadlo pro veliké tygle.

přístup k tyglu se uvolnil, a tygl byl z hertu vyzdvížen. Tyglů menších uchopovali se kysaři kleštěmi obyčejnými s chápadly vhodně upravenými (kluftami)¹⁾, z tyglů velikých vybíral se tekutý kov malými tyglíky. V druhé polovici 16. století užívalo se k zdvi-²⁵⁾ hání velkých tyglů s těžkým obsahem přístrojův, jaký jest znázorněn na obr. 8²⁾.

²¹⁾ 1473 Respice I. ze sazených do ohně 481 hř 2 ft 1 lt sešlo v ohni 7 hř 1 ft, totiž 1·5%.

²²⁾ A. K. hor. odd. 2486.

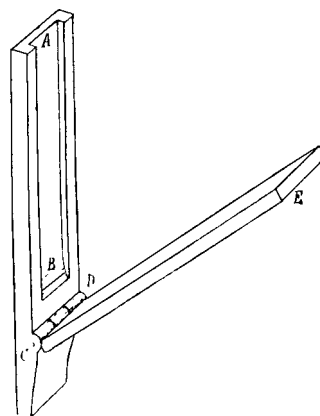
¹⁾ 1545 Domin. fort. za kluftu do gosity 2 gr; 1545 Qasimodo Čermákoví od nakládání dvou kleští, kterými se cány lejí 4 gr; 1545 Da pacem Čermákoví kováři od nakládání dvou kleští, kterými se cány lejí, 4 gr.

²⁾ Dle obrazce ve spisu Lazara Erckra fol. 80. - K takovémuto přístroji táhne se asi v inventáři z r. 1588 položka „vier eiszerne Hebzangen“. A. K.

Středověká technika mincovní byla četným badatelům předmětem pilných studií, a to předmětem velice zajímavým a vděčným; přes to zůstaly některé partie dosud nejasnými, hlavně ty, pro které se z té doby nezachovaly původní nástroje mincovní. Avšak žádný výkon díla mincovního není zastřen rouškou tak hustou, tak málo světla propouštějící, jako způsob, kterak se lily cány. Kdož dosud pojednávali o technické stránce starého mincovnictví, vyhýbali se úzkostlivě i pouhé domněnce o tom, jak se dělo lití cánův. V kutnohorských registrech verkových a v jiných zápisech podařilo se nám, najít dosti jasnou stopu, která povede asi k uspokojivému rozřešení záhady této (viz Památky archaeologické, XVI. 316. Barchány k lití cánův.). Zprávy již uveřejněné v článku citovaném, i zprávy nově shledané shrnujeme tuto v celek. 1474 Misericordia za barchány k cánóm lití 6 gr; 1545 Omnes gentes Cikulovi od 4 desátkův barchánů šití 14 gr; 1554 Oculi od šití tři desátků barchánu po 3½ gr facit 10½ gr; 1554 Ecce Deus od 20 barchánů šití dáno 7 gr (opakuje se); 1557 Memento od dvou desátků barchánů šití 7 gr; 1554 Exaudi II. Hanušovi Hallarovi za štku barchánu bílého k cánům lití dáno 1½ kp; 1624 In excelso panu Eliášovi Šremfovi za štku barchánu 28 fr 30 kr; 1624 Reminiscere Rozině od (šití) barchánů 35 kr (opakuje se); 1624 Si iniquitates Balcarovi Dornkreilovi 8 loket barchánu po 26 kr dáno 3 fr 28 kr, Rozině od šití týchž 8 loket 1 fr 10 kr; 1625 8. února Balcarovi Dornkreilovi 4 lokte bílého barchánu po 28 kr dáno 1 fr 52, Rozina je šila; 1625 Reminiscere za 8½ lokte barchánu po 23 kr 2 den dáno 3 fr 18 kr 2 den³). Zápisy těmito nezvratně se dotvrzuje, že barchány, do nichž se kov mincovní k způsobení cánů lil, byly ušity ze tkaniny „barchan“ zvané. Arnošt Vysoký v „Materialu k slovníku technologickému 1861“ správně napsal, že barchan minciřský (Planenbogen) jest smočený a složený kus barchánu nebo cvilinku, v němž se stříbro na cány slévá. Barchán, do něhož se vlévalo stříbro roztopené, ovšem se musil smáčeti, aby nezuhelnatěl a chladnutí stříbra aby se urychlilo; avšak pouhé složení barchanu nestačilo, neboť litím se mělo docílití hůlkovitěho tvaru stříbra. Hledíce k zápisům citovaným, (26) v nichž se zřejmě připomíná, že barchány se šily, učinili jsme si následující představu o úpravě barchánu: vhodný kus látky barchanove byl v půli přeložen a od záhybu k protější straně rovnoběžnými řadami švů rozčleněn na řadu (deset?) oddělení trubicovitých s ústím společným.

Kterak bylo opatřeno ústí barchánu dovidáme se z dalších zpráv těchto: v inventáři věcí mincovních z r. 1588⁴) čteme položku „sieben aizerne Bogen zum Barchat (!), darein die Zain zu den klainen Müntzsorten gegossen werden“; podobně v inventáři z r. 1623⁵) se připomínají „3 bogen zum Barchendanziehen, darein die Zain zu den Doppelgulden gegossen wird (!)“ a „10 Ellen Zwillich jede per 1 fl 10 kr, daraus schon die Barchend verfertigt“; a opět v inventáři z r. 1654 jest vyznačeno 8 oblouků na cány grošové⁶); a konečně ještě roku 1778 mezi věcmi na Vláském Dvoře přechovávanými se děje zmínka o „4 altvatterische Guszbögen“⁷). Že se barchánů takovýchto užívalo ještě 1682, vysvítá z účtů mincovních (A. W.), v nichž nacházíme položky tyto: für 4 Eln Parchet in die Gieszbögen à 16 Kr ... 1 fr 4 Kr; dem Müntzthorwärter von Zuerichten solcher Gieszbögen 36 Kr. Takovýto přístroj železný, do něhož se zavěšoval barchán, aby ústí jeho se rozepínalo a rozvěvené udržovalo, nazývá se v

inventáři z r. 1612, jazykem českým psaném, střelkou⁸). Pátrajíce po významu tohoto výrazu dospíváme k „střelnému žlabu“, jenž dle Arnošta Vysokého jest „žlab se spodkem nelomeným, rovně ale nakloněně položeným.“ Dle toho představujeme si střelku jakožto žlábek, po němž do rozpatého ústí barchanu se lilo stříbro řadou do jednotlivých oddělení trubicovitých, při čemž barchán splýval volně do vody ve vaně dřevěné anebo měděné⁹). Ústí barchanu mohlo se dle potřeby rozevíratí šroubem, jak zjevno

Obr. 9. Ingus neboli infundibulum.

ze zápisu tohoto: 1624 Quasimodo zámečníkovi od spravení šroubu při čtyřech střelách 1 zl 30 kr¹⁰). [Viz též Dodatky str. 6-8]

(27) Způsobem tímto lily se cány v kutnohorské minci ještě na konci 17. století, což se dosvědčuje následující početní položkou: 1682 für 4 Ellen Parchet in die Gieszbögen à 16 kr ... 1 fl 4 Kr; dem Müntzthorwartter von Zuerichten solcher Gieszbögen 36 Kr¹¹).

Že při barchanu přísluhovali tovaryši dva, každý u jednoho konce, vysvítá z následujících zápisů: 1554 Spiritus dom. kteří barchan drží, dvěma suchých dní po 10 gr facit 20 gr; 1557 In excelso tovaryšům, kteří barchan drží, 14 gr; 1544 Invocavit tovaryšům, kteří barchán drží 20 gr suchých dní (opakuje se); atd. Tovaryšům těmto říkali též Barchanáci¹²).

Zuhlé stříbro v cánech stavělo se na stůl a opíralo o dřevěné pažení podle stěny, aby znenáhla vychladlo¹³); vychladlé se opět vážilo, aby bylo zjištěno, kolik „sešlo v ohni“, a v pytlech kožených se odosilo do mince¹⁴).

Mincováním tolarů, hrubších to kusův, které vyžadovaly tlustých a širokých cánů, uvedena byla do mincovny kutnohorské roku 1543 zajímavá novinka, totiž ingus (infundibulum), železný to kadlub na lití cánův. Ingus byl bezpochyby zřízen podobně jako moderní kadluby na cány, totiž skladné, ze dvou půlek, z nichž jedna měla vyřýhnutou dutinu dle podoby cánu, druhá pak jakožto příklop mohla být přes onu dutinu položena, těsně k okrajům přiléhajíc (obr. 9.). Roku 1612 měla mince kutnohorská „4 železné ingusy k lití tolarových cánů“¹⁵); 1623 Suscepimus placeno

⁸) Tehdy měli v minci kutnohorské 7 železných střelek k barchanu (viz přílohu I.).

⁹) 1511 Cantate za dvě vanně do gosy...; 1524 Circumd. za vannu do gosy 4 gr novú; v inventáři z r. 1588 jsou zapsány „drey holtzene Wanne zu Notturft der Zain leschen“, a v inventáři z r. 1612 nacházíme již „2 nové měděné vanny k lití všelijaké mince, váží 70 liber“. Až do roku 1824 zachoval se mezi inventurními věcmi Vláského Dvora „1 hölzerner Kasten zum Zaingessen“. A. W.

¹⁰) A. W. Reg. šafáře minc.

¹¹) A. W. Kutenbergische Müntz- und Bahre Geldes Raittung. v

¹²) 1554 Justus Suchých dní barchaníkům po 10 gr, dáno 20 gr. Reg. verková. - 1591 dvěma barchaníkům Janovi Hlasovi a Janovi z Bačetína Suchých dnů za dva kvartaly, každému za každý kvartal po 10 bíl. gr. dáno dohromady 40 gr. A. K. hor. odd. Paar-Geldt-Raittung. - 1615 Circumd. 2 Barchenthaltern Sebastian Diennes und Hans Wopenda per 10 gr facit 20 gr. A. W. Münzkosten.

¹³) 1511 Omnis terra Vondráčkovi truhláři za stolici v gose a od táflování, kde cány stavějí 18 gr.

¹⁴) 1511 Reminiscere za čtyři pytle kožené do mince k cánům 15 gr; 1483 Involuntate za pytle k cánóm 15 gr.

¹⁵) Inventář z r. 1612 (příloha I.). Lití cánův bylo valně zjednodušeno tím, že několik takovýchto ingusů bylo spojeno řadou v jediný celek se společným vtokem, který se podobal žlábků se širokými hladkými stěnami železnými. O přístroji takovémto píše Vanoccio Biringuccio La Pyrothecnie 1627 (v překladu do franciny na str. 199) takto: „...et aussitost qu'il sera fondu, vous le jetterez sur tables de fer, chaudes et oinetes de graisse pour faire mieux courir la matiere le long des canales...“ - Z Beckmannova spisu Anleitung zur Technologie 1780 (str. 477) poznáváme, že (28) byly tehdy obvyklé tři způsoby, jimiž se lily cány, totiž „entweder in eine angefeuchtete Mischung von Sand, Thon und Kohlengestübe, oder in Planenbogen, das ist in nassen zusammengelegten Zwillich, oder noch besser in eiserne Formen...“ K tomu připomíná

- Také v inventáři z r. 1654 děje se zmínka o velikých kleštích k zdvihání tyglů. A. W.

³) A. W. Reg. šafáře mince.

⁴) A. K. Inventář.

⁵) A. K. Inventář.

⁶) A. W. Inventář sepsaný Řehořem Hacklem.

⁷) Inventarium über die Mobilien und Geröthschaften, welche sich in dem königl. Kutenberger Müntz-Hause befinden. A. K. hor. odd. 9453. - Gottfried Junghans ve spisu Auszgekleubte Gräublein Ertz, das ist zusammengetragene bergleufftige Woerter und Redens-Arten 1680 definuje „Boge“ takto: Ist ein von Leinwand gemachtes Gerinn, in Eisen gespannt, worein das kleine Geld gegossen wird. - Podobně vysvětlení podává Křištof Hertwig ve spise svém Berg Buch 1734 pod titulem Planen „sind Tücher von grobem Zwillig“ a Planenbogen definuje jakožto železný oblouk k napínání dotčených Planen (str. 300).

(28) Bastlovi (zámečníkovi) od 4 ingusů 1 kp 24 gr¹⁶). Ingus napouštěl se voskem, někdy také lojem, aby kov do něho vlitý se nemohl stěn přichytiti: 1549 Omnis terra za lůj k napouštění ingusu 1½ gr (opakuje se); Factus za vosk k napouštění ingusu 1½ gr; 1557 Omnis terra za 2½ libry 5 lotů vosku k ingusu mazání 11 gr 4 den¹⁷). Ingusy se nesvlažovaly vodou jako barchány; nýbrž cány z nich vyňaté kladly se do vody, aby byly uhaseny: 1624 Esto mihi dáno Jiříkovi Loserovi od vanny, v níž se tolarové cány hasí, 1 fr 30 gr. A. W. Reg. šafáře mince.

Lití cánů bylo přípravou prací díla minciřského; proto musili minciři z platu svého odměňovati gysery a jiné tovaryše za práci v gose vykonanou, z mince pak se jim dostávalo pokaždé na suché dny „přilepšení“ 1 kp 45 gr¹⁸). Druhdy byly gyseři obmyšlení zvláštním obdarováním mimořádným: 1473 Adorate III. kyseróm 2 gr na lázni, ješto hert zdvihali a znovu dělali; 1474 Vocem jocund. pro cerevisia laborantibus 5 gr ad gosam; 1504 Letare Petrovi gyseru k přimluvě všech tovarišův přidáno z mince na kozích 15 gr. Gyseři byli většinou v Hoře usedlí: od roku 1460 do 1500 napočítali jsme mezi gysery šest majitelů domův.

(29) 5. Dílo minciřské.

Cány ulité přijali minciři z rukou úředníka mince, a každý minciř donesl stříbro přijaté do své dílny, které říkali šmitna (fabrica monetaria), aby je s druhy svými zpracoval. Úředník mince rozvážil stříbro tak, aby se každé šmitně, od první do předposlední dostalo téhož množství stříbra; šmitna poslední pak přijala podíl poněkud větší nebo menší. Za krále Vladislava Jagel. a za krále Ludvíka bylo zpravidla všech sedmnácte šmiten každého téhodne oživeno ruchem pracovním. Na př. roku 1477 Deus in loco odevzdáno minciřům celkem 421 hř 1 ft 1 lt 1 qtl; „primus“ a každý z patnácti následujících přijali po 25 hř, „ultimus“ pak se musil spokojiti zbytkem 21 hř 1 ft 1 lt 1 qtl. Úkolem minciřům příslušejícím bylo především roztepání hůlkovitých cánů na tvar pruhů určité tloušťky. K tomu cíli kladli cány na nakovadno a těžkými kladivými minciřskými do nich bušili¹). Kladiva i nakovadna se mocnými úhozy ovšem značně poškozovala, a bylo třeba, aby se znova ocelovala nebo jinak upravovala²). Z nadělaných pruhů stříbrných pak minciři stříhali

Beckman dále: „Zu Clausthal füllet man einen Kasten mit dem Gemeng von Sand, Thon und Kohlengestübe, welches mit Wasser oder Bierhefen angefeuchtet wird. Die Löcher, worinn die Zainen gegossen werden, werden mit dem Stechseisen durch den Stechlöffel gemacht. Die Planen sind noch zu Zellerfelde bei den kleinen Silbermünzen gebräuchlich. Herr Münzmeister Schlemm läßt seit e nigen Jahren die Zainen in eine horizontal gestellte eiserne Rinne oder in einen Einguß giessen, wodurch sie reiner und glatter gerathen und weniger Abfall geben.“

¹⁶) A. W. Rejstřík šafáře mince.

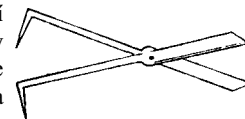
¹⁷) Ve spise La Pyrothecnie právě dotčeném doporučuje se k tomu účelu buď jemný olej anebo mýdlo k tomu cíli zvláště připravované: „...il luy est necessaire..., sans mettre en oubly de bien graisser et oindre avec graisse ou lessive forte les tables de fer, afin que vostre matiere vienne mieux a fluër et couler en iettant. L'oincture que l'on fait pour oindre les formes a jetter, se fait en prenant fiente de vache (lejno kravské), laquelle fiète faut destrumper avec lessive forte (louh ostrý). Mais meilleur seroit celle dequoy on fait le savon à cause de sa acuité, et encores celle qui vient la derniere en faisant la buée (louh) n'est pas mauvaise. De laquelle selon la quantité qu'en prendrez, vous fodra autant de fiente de boeuf: et faut que la dite lessive soit fort epaisse. En apres le tout sera coulé par un sac deux ou troisfois, iusqu'a ce qu'elle soit bien subtile. Et en trois ou quatre fioles plaines de telle lessive, mettez demie-livre ou plus de savon dequoy on lave le linges, et tant plus en y mettez, et meilleur sera: ou bien au lieu de savon mettez di vieux suif (lůj) ou quelque autre graisse. Et de telle composition engraisseriez vos formes, et quand elles seront chaudes, ietterez vostre metal à vostre plaisir. Et encores si vous les oignez d'huile de sublimé, ce que ietterez viendra tres-bien, mais cela est fort cher...“

¹⁸) 1473 Factus tovaryšóm a třem kyseróm 1 kp 45 gr polepšení na suché dni; podobné zápisy opakují se pravidelně a ještě roku 1520 vyskytá se vydání tovaryšóm a gyseróm do gosity Suchých dní dáno 1 kp 45 gr.

¹) Kladivům takovým říkali cainhamr.

²) 1545 Resurexi Čermákovi od ocelování 4 kladiv po 2 gr dáno 8 gr; témuž od nakládání dvou kladiv po 4 gr dáno 8 gr; Cantate Čermákovi za nádobí minciřské 12 gr; Jubilate Čermákovi za 2 cainhamry ocelovaná 4 gr; Dom. illum. Čermákovi od ocelování nakovadnu do Hutníckovy šmitny 45 gr, témuž od pretování dvou nakovadnu k Davidovi (minciři) dáno 30 gr, témuž od zbroušení tří nakovadnu 3 gr; da pacem Čermákovi

nebo řezali čtverečky větší menší podle toho, pro který druh mince byly určeny; čtverečky ty pak okrouhle přistříhali a zohýbané okraje kladivem na kovadlině srovnali. Kotoučkům těm říkali pláty čili střížky (šrotlíky);

Obr. 10. Nůže minciřské.

ostřížkům pak dáno jméno cissura čili cissalie. K stříhání plátů měli minciři veliké nůže (nůžky³); jaký byl jejich vzhled, poznáváme z vyobrazení v gradualu kutnohorském (Smiškovském), vloženého do inicialky A na foliu 39 v.⁴), anebo též z vyobrazení v Treitzsauerweinově „Der Weisskunig“ na stránce 85⁵). Obě vyobrazení tato shodují se tím, že rukojeti nůží nebyly upraveny jakožto oka pro palec a ostatní prsty, nýbrž byly zahnuty dolů na způsob háků (obr. 10.), tak že rukojeť jedna mohla být o stůl opřena anebo dokonce do něho zatknuta a tím se stala nehybnou. [Viz též Dodatky str. 8-9]

³⁰) Ve šmitně minciřské hovělo se zásadě vhodného rozdělení práce. Ruka, která uvykla lopotnému bušení těžkým kladivem, nedovedla by zajisté ihned v zápětí ovládati nůže s náležitou jistotou; a proto se zabývali jedni roztepáváním cánů, kdežto druzí řezali pláty. Zvláště k úkolu tomuto druhému bylo třeba minciřů „umělých a pilných“, aby „pláty mírné, ani velmi široké ani hrubé úzké, ale pěkné okrouhlé a všelijak ozdobné se mincovaly, kteréžby od jiných ku pochvale se spatřovati mohly“⁶). Avšak byl tu ještě jiný moment závažný, povinnost velice naléhavá, jíž dovedl vyhověti toliko minciř obratný a zkušený. Podstatnou součástí každého řádu mincovního jest ustanovení, kolik jednotek toho kterého druhu mince jest minciřům zdělati z jedné hřivny sazené. Tehdejší primitivní technika byla toho příčinou, že přesné vystižení počtu nařizeného se podařilo zřídka, pouze nahodile; avšak odchylky od pravé míry nebyvaly značné, pokud lze dle zápisů v registrech verkových souditi. Král Václav IV. v majestátě ze dne 21. srpna 1408, kterým udílí minciřům jisté milosti⁷), ustanovuje toto: „aby každá šmitna v našem dvoře na Horách Kuthnách měla při nejmenším tři řádné knapy, kteříž by to uměli dobře dělati a na tom diele dobře byli zkušení a na minciřském řemesle byli dobře rozumní“, a nařizuje dále „item mezi dvěma pravými (pláty), kterážto vyšší řezcharové do šmiten vydadie, mají minciři rovné plátky dělati v jedné šíři a váze a rovné přísadě, a mají také takových plátův ani širších ani menších nedělati ižádnú měřú“. I kdybychom neznali chatrné povahy grošův pražských za krále Václava IV.⁸), bylo by nám nařízení toto dosti vážným podnětem k tomu, abychom považovali řemeslo minciřské za velice pokleslé v té době; avšak týmž nařízením konstatuje se zajímavý fakt, že proběhí dodávali do šmiten vzorky plátů řádných, bezvadných. [Viz též Dodatky str. 9] Pro stříž byla odedávna povolena jakási odchylka (remedium). Z doby starší není nám velikost tohoto remedia známa; dle instrukce z roku 1590 připouštěla se na 100 hřiven při tolarech odchylka o 1-2 kusy, při bílých groších také tolik, při malých groších 3-4, při bílých a malých penězích 8-10 kusů⁹). Požadavek opětně vyslovený v instrukci pro minciře v 2. polovině 16. století zdlaně, aby byl „jeden kus s druhým rovný, aby jeden kus hrubě těžký a jiný hrubě lehký nebyval, ale rovnost aby v tom zachována byla“, byl splnitelný pouze při minci hrubé, při tolarech. Minciři kutnohorští osvědčovali dovednost svou jakž takž i tehdy, bylo-li jim řezati pláty pro minci novou, rozměrů naprosto nezvyklých. Roku 1483 Letare f. 2. ante S. Georgii dělány v Hoře poprvé peníze bílé (denarii graves) „computando pro lato grosso VII denarios“ (7 denárů čítaje na široký groš). Z patnácti minciřů tři

kováři od předělání dvou nakovadnu znovu po 1½ kp gr, jeden do Bohuslavovy šmitny a druhý do Hutníckovy šmitny facit 3 kp gr; Dom. fortit. od broušení jednoho nakovadnu 1 gr; a pod. dále.

³) 1545 Jubilate Čermákovi za 16 nůží ocelovaných po 2 gr dáno 32 gr.

⁴) Gradual tento předchovává se ve vídeňském dvorním muzeu pod titulem „Hussitencodex“.

⁵) Der Weisskunig nach den Diktaten und eigenhaendigen Aufzeichnungen Kais. Maximilians zusammengestellt von Marx Treitzsauerwein von Ehrentreitz 1516. Znova vydáno 1891.

⁶) A. K. hor. odd. 123.

⁷) Jar. Čelakovský, Sbírká pramenů práva městského II., str. 1096.

⁸) S opisem „Wencezlaus tercicus“.

⁹) Fr. Ant. Schmidt Berggesetze IV., str. 71 a násl.

(Majšnar, Václav a Kovář) nastříhali počet „plný“; ostatní buď ne-⁽³¹⁾ dostříhli 1-9 denárů na 82 gr anebo přestříhli 1-4 denáry přes 82 groše. Výsledek toho byl, že úhrnem nedořezáno za 3 kp 21 gr při 320 kp 56 gr celkem vyčtených (asi 1 %). Ani při následujícím verku denarovém po neděli Domine ne longe nevpravili se minciři ještě náležitě do nového úkolu svého: jediný byl „práv“, ostatní většinou nedořezali. Mnohem lépe ovšem dovedli minciři řezati tehdy, nebyla-li jim práce ztěžována novotou situace; na př. roku 1508 f. 3. post Circumd. nedořezali 3 kp 5 gr, avšak numerus zdělaných plátů byl 1164 kop 26 gr, pročež chyba sáhala nepatrně přes ¼ %, - tehdy se dělaly groše¹⁰⁾. Počet nedořezaných vyrovnává se během roku s počtem přeřezaných častokrát bez mála; avšak známe také případy méně příznivé pro pokladnu královskou: 1504 se skoro stále nedořezávalo od In excelso až do Dum clamarem (v 29 vercích). Naproti tomu v době pozdější se skoro napařálo ani jedinkrát: po celý rok 1544 dělány groše, a tu nenacházíme ani jedinkrát, že by který minciř nebyl dořezal - veskrze přeřezávali, jen jednou při neděli Gaudete u jména minciře Václava nacházíme počet přeřezaných 0; každý týden přeřezali úhrnem přes 2 kopy - a za rok ovšem více než 100 kp gr. Podobně za rok 1595 přeřezali celkem 203 toлары 3 gr 3 den. Revise počtu mincovního z roku 1596 vytyká sice, že při několika vercích tolarových se přeřezalo více, než je dovoleno; ale propouští tuto chybu, poněvadž to není na škodu JMKské¹¹⁾.

Posuzující zdatnost minciřů musíme mít zřetel též k množství cissur: lépe stříhal, kdo způsobil méně ostřížků. Z případů některých, které byly náhodou na snadě, poznali jsme, že ani staří zkušeni minciři neřezali stále stejně: na př. 1544 Dicit I. odevzdal minciř Hruška z 8 hř sobě svěřených 1 frt 2½ lt cissur, u téhož minciře pak při neděli Populus nalezeno 3 frt 2½ lt cissur z 10 hř 1 frt. Výše citovaným majestátem krále Václava IV. omezuje se množství cissury ustanovením následujícím: „každý minciř má z každých XVti hřiven toliko jednu hřivnu ostřížkův (učiniti)¹²⁾ a nic víc; a kterýž by jich více udělal, tomu mají na jeho luonu (mzdě) dvakrát tolikéž sraziti od hřivny tak často, jakož se to stane.“⁽³²⁾ Z doby pozdější neznáme podobného ustanovení; toliko víme, že v registrech verkových se bedlivě zaznamenávalo, kolik cissury bylo odevzdáno tím kterým minciřem. Cissura nebyla pro pokladnu mincovní hmotnou ztrátou, jako to, co „sešlo v ohni“; neboť cissura se přidávala k následujícímu verku téže jakosti a znova se zmincovala - zmařena tu byla toliko práce. Přílišnému množství cissury bráněno hlavně proto, aby z rukou minciřů nevyházely pláty příliš lehké, řádu mincovního nevyhovující.¹³⁾

¹⁰⁾ Abychom vyšetřili, který vliv měl druh mince na výsledek stříže, upravili jsme několik přehledů, z nichž jeden tuto podáváme. Roku 1578 při 49 vercích tolarových přeřezáno průměrně pokaždé asi 2 toлары, při 3 vercích nedořezáno jen po několika groších; při bílých groších pokaždé přeřezáno asi po 2 kp průměrně (při jednom verku dokonce 5 kp 52 gr); při malých groších přeřezáno v 7 vercích prům. asi po 50 gr, nedořezáno v 4 vercích asi po 1 kp 20 gr; při bílých peněžích přeřezáno v 18 vercích prům. asi po 1 kp 30 gr, nedořezáno v 2 vercích prům. po 30 gr; při malých peněžích, jichž byl verk jediný, přeřezáno 1 kp 5 gr. Dle toho jeví se největší chyby ve stříži na bílých groších; totéž faktum bylo zjištěno též pro rok 1580 a 1594, kde se jeví přeřezávání zvykem naprosto již ustáleným; roku posléze jmenovaného přeřezávalo se při bílých groších průměrně přes 5 kp!

¹¹⁾ A. W. Bericht auf die ... ausgestellten Mängel etc.

¹²⁾ Slovem tímto vyplňujeme mezeru zde se jevící držice se „Knihy kaňkovské“, která obsahuje opis téhož majestátu; kniha ta jest uložena v archivě archaeologického sboru „Wocela“ v Kutné Hoře.

¹³⁾ Chtějce podati poučný obraz kontroly, kterou úředníci a písaři mince vůči minciřům vykonávali, sestavili jsme dle register verkových z roku 1475 přehlednou tabulku z podrobných záznamů o díle minciřském, které se konalo po neděli Justus f. 2. post S. Lamperti. Pracovalo se tehdy v 17

Adeptům řemesla minciřského, totiž „mladým knapům“ bylo podstoupiti zkoušku, chtěli-li býti přijati k dílu mincovnímu; říkali tomu pokoušení knapů. Záznamenáváme tuto aspoň dva příklady takového pokoušení. Roku 1520 f. 3. post Gaudete z verku sazeného na denary odváženo novým knapům na pokoušení cánů 43 hř 1 frt: Draštíkoví odevzdáno 11 hř 1 frt; Abrahamovi, Isákovi, Zajíčkoví a Šimonovi po 8 hř; z toho nařezali plátů černých 53 kp 45 gr a přeřezali pouze 6 gr nad počet⁽³³⁾ správný (53 kp 39 gr, totiž 82 gr z 1 hř). Pokud se týče „numeru“, vydařila se zkouška; ale ostřížků bylo naváženo 4 hř 1 lt, totiž bezmála 11 %, kdežto řád ustanovený Václavem IV. připouští toliko 6,7 %; u Draštika nalezeno cissury 15 lt, u Abrhama 10 lt, u Isáka 15½ lt, u Zajíčka 13 lt, u Šimona 11½ lt - Isák řezal nejhůře. - Roku 1544 Gaudete dělaly se groše a ze sazeného verku odváženo k pokoušení mladých knapů 14 hř: Hejlovcovi dáno 9 hř a on odevzdal nařezaných plátů 8½ hř 1 lt a cissury 1 ft 3 lt; druhý knap Bureš přijal 5 hř, z nichž navážel 4½ hř 4½ lt plátů a 3½ lt ostřížků. Dílo jich obou rovnalo se dílu minciřů starších, již osvědčených.

Obr. 11. Minciř kvečující s robencem.

Několikrát již dotčený majestát krále Václava IV. obsahuje ještě tato zajímavá ustanovení: „ty srážky od desíti hřiven čtyři groše za luoj k cánům mají zůstati z milosti ve vše mieře, jakož jsú dřieve až do siež chvíle byly“, čehož smysl jest bezpochyby ten že lojem se mazaly nuože při stříhání plátův. Dále „taká každá šmitna má mieti jeden široký kámen nebo dva, na němž by ty pláty prostrzovali“; avšak opis téhož majestátu v „Knize kaňkovské“ praví: „...na němž by ty pláty prostrzovali“. Přípustna jsou rčení obě; neboť bylo nařizeno, že pláty „dobře a náležitě vyhřiti se mají“¹⁴⁾, při přehlížení jich pak a vyčítání bylo třeba, aby byly po stole rozprostřeny; kamenem se pláty ovšem také ochlazovaly. [Viz též

Dotanky str. 9-10]

Ve zprávě, kterou konšelé minciřští podávají nejv. mincmistru roku 1599, popisuje se postup díla mincovního v podobě jakéhosi resumé⁽³⁴⁾ takto: „nejprve cány když se v minci odváží, v šmitně kladivý se rozbíjejí, do ohně se dávají, na kusy se řeží, přebíjejí,

šmitnách; „primus“ přijal 26 hř, „ultimus“ 25 hř a 2 ft 2½ lt, summa cánů minciřům odevzdaných byla 441 hř 2 frt 3½ lt, měly býti zdělaný na pláty grošové.

minciř	zdělal plátů	cissury	chyba na stříži	zůstalo u něho
Janda	36 kp 15 gr	1 hř - 2 lt	-10	1 lt
Psovrha	36 kp 22 gr	1 hř - 2 lt	-3	1 lt
Vlasatka	36 kp 13 gr	1 hř 1 f -	-1	½ lt
Ondrák	36 kp 19 gr	1 hř - 3½ lt	+2	1 lt
Kovář	36 kp 30 gr	1 hř - ½ lt	-3	½ lt
Pokšuch	36 kp 10 gr	1 hř 1 f 1½ lt	+3	1 lt
Valenta	35 kp 57 gr	1 hř 1 f 2 lt	-6	1 lt
Jakub	35 kp 59 gr	1 hř 1 f 1½ lt	-9	1½ lt
Marek	36 kp 31 gr	1 hř - 1 lt	+1	1 lt
Bilický	35 kp 36 gr	1 hř 2 f 1 lt	+6	1 lt
Kramář	36 kp 8 gr	1 hř 1 f -	-6	½ lt
Blažek	35 kp 48 gr	1 hř 1 f 3½ lt	-6	½ lt
Stěelec	36 kp 9 gr	1 hř - 3½ lt	-8	1½ lt
Věrdunk	36 kp 16 gr	1 hř 1 f -	+2	1 lt
Václav	36 kp 10 gr	1 hř 1 f -	-4	½ lt
Rytíř	42 kp 51 gr	1 hř - 3½ lt	-8	½ lt
Radda	35 kp 19 gr	1 hř 3 f 3 lt	práv	½ lt

Positivní chyba na stříži znamená „přeřezal“, negativní „nedořezal“. Počet plátů minciřem Rytířem zdělaných odlišuje se nápadně od ostatních, což se vysvětluje tím, že Rytířovi, jenž byl ultimus, dáno zmincovati ještě 4 hř 3 ft cánů jiných (ex cupro), což se pak zvláště účtovalo. Písař mince, aby se uvaroval zmatku, napsal položku Rytířovu ciframi arabskými, kdežto ostatní jsou psány římskými; stejně si vedl i při jiných vercích.

¹⁴⁾ A. K. hor. odd. 123.

Obr. 12. Mincíř kvečující.

teré tovaryš, naproti na zemi sedící, klade na hladkou kovadlinku. Kterak mincíři dovedli práci tu uspišiti, vidíme na jisté inicialce Smíškovského kancionálu, jejíž otisk tuto připojujeme (obr. 12.): jakysi větší počet střížků sestavil mincíř v sloupek a těžkým kladivem pak na ně mocně udeřil; avšak sloupek takto sestavený se ovšem po udeření ihned rozsypal. Kvečování takovéto bylo zdokonaleno tím, že sloupek střížků byl držen pohromadě zvláštními kleštěmi, takže úhoz se mohl opakovati. Jan Mathesius v pozoruhodném díle svém „Sarepta“ popisuje tento výkon takto: „...wenn man solch benommen Geld in den Beschlagzangen mit Plathämmern beschlägt ... und nachdem es

vortují, klopují, několi- kráté kladivy s velikou prací kvečují, tak že jeden kus než k místu vypraven bude, skrze několikere ruce a oheň jíti musí...“¹⁵). Stříháním povstaly střížky s okraji všelijak zohýbanými, pročez bylo též úkolem mincířů, střížky kvečovati¹⁶), aby povstaly pláty hezky rovné. V bývalé minciřské kapli v kostele sv. Barbory na stěně západní spatřujeme minciře, který kvečuje pláty jednotlivě (obr. 11.): kladivem těžkým bije na pláty,

Obr. 13. Dvířka od schránky minciřské.

abermal geglüet und wieder gequetscht und beschlagen ist...“¹⁷) Na sloupek plátů sevřených kleštěmi bušili mincíři těžkými kladivy, jimž říkali kvečhamry.¹⁸) [Viz též Dodatky str. 10]

³⁵) Chvalná pověst mincířů kutnohorských nesla se až přes hranice království českého. Známe dva případy, že mincíři horší byli zváni na dílo mincovní do cizích zemí. Kníže Karel z Minstrberka, který byl od 1523 do 1525 „nejvyšším správcem Hor Cuthen“¹⁹), projevil mincířům horským uznání své zřejmě tím, že roku 1524 jich několik povolal na „Rejnštejn“ ve Slezí, aby tam zařídili mincovnu; kut-

nohorská mincovna vyzbrojila je nádobím minciřským, zejména „kveadnami, kvečhamry, nůžemi a flekhamry“ a platila útraty za dopravu²⁰). - Minciři a pregéři kutnohorští byli též v zemi uherské účastní díla mincovního. Roku 1522 vedle smlouvy uzavřené mezi biskupem Ladislavem z Alganu, nejvyšším kancléřem království uherského a mezi Jindřichem Tunklem z Brníčka, nejvyšším mincmejistrem království českého vypravilo se četné družstvo mincířů a pregéřů do Uherského Nového Města na dílo mincovní; později mincovalo totéž družstvo v Kremnici pro pány Turzí z Betlemfalvy. Podle smluv byly členům tovaryšstva tohoto zajištěny četné výhody, zejména znamenité požitky hmotné, a náčelník tovaryšstva Jan Bártův jakožto „prudens ac circumspetus dominus Johannes Bartholomei de Montibus Cuthnis“ ustanoven jakožto „supremus prefectus et magister monetarum protunc per monetarios Boemorum Cremniciae cudendarum“²¹). [Viz též Dodatky str. 10-11]

V letech 1480-90 našli jsme šestnáct mincířů mezi majiteli domů²²). Konečně pak připomínáme, že jedné ulici v Hoře říkali „min-³⁶ cířská“ (platea monetariorum) totiž té, kudy se jde z Tarmarku k sv. Barboře kolem Hrádku²³). Ulici té říkali též ulice Písková²⁴). Kteréžto oba názvy lze pravděpodobně odvoditi od známého minciřského rodu, jehož některý příslušník (bezpochyby Hanuš nebo Petr z Píska) držel dům v dotčené ulici. [Viz též Dodatky str. 11]

6. Bílení plátův.

Při díle minciřském se střížky zamastily a všelijak znečistily; proto bylo nařízeno, že „dobře a náležitě vyhřítí se mají, tak aby potom v loru bělost tím lépeji chytiti mohly“⁴¹). Ohněm se špina mastná ztrávila, ale zároveň se měď v povrchové vrstvě obsažená okysličila a střížek na povrchu ztmavěl. Tím se odůvodňuje název pláty černé pro střížky, které ze šmiten se odevzdávaly do mince. Cizorodou vrstvu kysličníku, kterou se povrch mince velice hzdil, odčiňovali vyvářením plátů v roztoku soli (kuchyňské) a vinného kamene čili vinštýře (vinštěr)²). Roztok těchto solí měl působiti jakožto leptadlo do jisté, ovšem nepatrné hloubky tak, že z vrchní vrstvy plátu zmizela měď ke stříbru přimísená, čímž povrch mince nabyl vzhledu čistého bělostného stříbra, - pláty se bílily; výkonu tomu říkali jinak též lorování (lor, rolle). Vyváření plátů dělo se ve vajsckomoře ve velikých kotlech měděných, které nad píčkami v kotlinách byly zasazeny³). Aby vyváření se dotklo všech plátů pokud možno

²⁰) Památky arch. XII. 450.

²¹) Památky arch. XIV. 383-385.

²²) Drahným statkem mohl se pochlubiti Matěj (Machek) mincíř z Rybného trhu roku 1521: měl dům na Rybném trhu, zahradu za Kouřimskou branou, půl stolice pregéřské a lůn minciřský, vše čisté a svobodné, s Ondřejem kmotrem svým držel mlýn a písařství v Hopích, u Vávry gysera měl 200 kp gr, u Jana Zigela urburéře 130 kp gr, u Víta Hanykéře z Semína 40 kp gr, u Jirka erckaféře 70 kp gr atd., ani klenoty nescházely v pozůstalosti jeho. A. K. Lib. testam. E. 22 a 23.

²³) 1443 „dům v minciřské ulici jdúc k sv. Barboře na rohu ... proti domu Mikuláše z Suchdola přes uličku, jenž jde na Rosmark“. A. K. Registrum hereditatum 1442-98. B. 4. a jinde. - Jar. Čelakovský, Sběrka pramenů práva měst. II. str. 1124.

²⁴) Dokladem jest v nejst. grunt. knize měst. archivu kutnohorského na str. P. 8. zápis následující: Mikuláš Libák sobě, manž. své i svým bud. koupil jest dům ležící v minciřské ulici, někdy Pískové, u Prokopa Aldera za 24 kp gr zaplativ úplně a docela penězi hotovými.

¹) A. K. hor. odd. 123.

²) 1473 Gaudete na vinštěr 4 kp (opakuje se); In voluntate na vinštěr 1 kp k bieleni. - V době pozdější přidávali k tomu v některých mincovnách také trochu kamence, jak se dovidáme z díla „La pyrothecnie ou art du feu“, které sepsal Vlach Vanoccio Biringuccio a do frančiny přeložil Jacques Vincent 1627; v díle tomto jest na str. 198 psáno toto: „...seront iettes dans un blanchissementt commun composé avec tartre et sel; et afin que la blancheur soit plus excessive, vous y adiousterez quelque peu d'alun; puis ayant lavé vos pieces avec eau claire et seiches, les envoyerez estamper...“

³) 1497 Exaudi I. od udělení peci v rolli ½ kp 1 gr; 1517 Vocem jocund. byly kotliny znova vymazovány a opravovány. - Také ve vajsckomoře byl korpan, jímž výpary dusivé se vedly do komína: 1493 od obmítání korpanu v gose velikého, v prengadu i v vajsckomoře a zdí obmítání dáno 14 kp 28 gr (A. K. Reg. cupri); 1511 Cantate sedláku od tesání lesu (dřív

¹⁵) A. K. hor. odd. 4111/V.

¹⁶) Něm. quetschen z lat. quatter, quassus.

¹⁷) Jan Mathesius, farář Jachymovský, vydal sbírku svých kázání pod titulem „Sarepta oder Bergpostille“ poprvé r. 1562; v kázání 14. dotýkal se též mincovnictví.

¹⁸) Museum archaeologického sboru „Wocela“ chová ve sbírce starých výrobků zámečnických železná dvířka 99 cm vysoká a 56 cm široká o třech stěžích, jimiž se kdysi uzamykal výklenek jakýsi čili přístěnek; tlustý plech železný jest skoro nadbytečně sesílen orámováním a mřežením z pevných prutův železných, a proto jest na snadě domněnka, že za dvířky těmi se chovalo cosi cenného. V prostředním kosočtvercovém poli mezi mřežením jsou prací tepanou zobrazeny dvě minciřské kovadlinky (nakovadlí) (viz obr. 13.) a mezi nimi kleště na kvečování plátův mincovních. Korunované W. jakož i kresba heraldického lva ve dvou štítech ukazuje k době krále Vladislava Jagajlovce.

¹⁹) A. K. hor. odd. 353.

stejněměrně, míchalo se jimi ob čas kopistem du-⁽³⁷⁾ bovým⁴⁾. Pláty vybělené vybíraly se z kotlů měděnými lopatkami⁵⁾, oplakovaly se a propíraly vodou v necičkách (trukách)⁶⁾, protíraly se důkladně v plátěných pytlích, potom se sušily v dřevných kotlech měděných⁷⁾ a konečně se opět otíraly plátěnými utěrkami⁸⁾. Všem výkonům těmto věnovala se bedlivost úzkostlivá. Pláty, z nichž by ohněm nebyla odčiněna všecka mastnota a nečistota, nepřijaly by po celém povrchu bělosti stejnoměrně a jevíly by se skvrnitými. Žiháním měly býti pláty také dostatečně změkčeny pro vybíjení rázu; hlavním pak cílem tohoto žihání bylo, oksylíčiti měď na povrchu plátů, aby tím spíše vyvářením mohla býti odčiněna. Avšak vyhřívání plátů nesmělo přesahovati jistou mez, aby nebylo příliš mnoho kovu zničeno a pláty aby nebyly přes míru zlehčeny. Pláty, které by nebyly náležitě opláknuty, pokryly by se duhovými barvami, jimiž by vzhled mince nemálo se poškozovati. Také nedostatečné osušení plátů bylo by na ujmu jich úhlednosti, neboť dosti nepatrná stopa vlhkosti kazila by lesk mince při vybíjení rázu.

Domníváme se, že pláty vybělené, dříve než se sušily, byly drhnuty pískem jemným anebo práškem uhelným, aby nabyly jakéhosi lesku, což se dělo bezpochyby takto: pláty opláknuté shrnuly se do sudu nevelikého, prospaly se pískem jemným (prachem uhelným) a soudek se převáloval semo tamo⁹⁾; potom se pláty znova omývaly a sušily. V jiných mincovnách, byl způsob tento obvyklý. V době pozdější, zejména na začátku⁽³⁸⁾ 18. století nahrazoval se písek dřevěnými pilinami, které k účelu tomu ovšem lépe se hodily¹⁰⁾. [Viz též *Dotatky str. 11*]

Položky týkající se koupě soli a vinštýře vyskytají se v registrech verkových velice hojně; z nich nabýváme zajímavého poučení o ceně těchto hmot, a proto z nich některé vyjímáme. 1473 Salus populi za 8 beček soli 2 kp 24 gr, bečka po 18 gr; 1474 Judica za bečku soli k vinštánu 27 gr; 1474 Omnes gentes za 7 prostic soli 2 kp 11 gr k vinštánu po 18 gr a 5 gr výše i s složením; 1503 za 18 prostic soli po 21 gr facit 6 kp 21 gr; 1516 za 32 prostic soli na dvůr pro lorování plátů dáno 12½ kp 2 gr; 1554 Dicit III. koupeno od Bartoše z Malého Záblatí 10 prostic soli k lorování, jedna prostice za 30 gr, facit 5 kp. Bečky byly asi různé velikosti; cena prostice stoupala z 18 gr až na 30 gr, ba ještě výše¹¹⁾. Roku 1482 Jubilate za vajštán 20 kp na sedmnáste

stavebního) k korpanu dány 2 gr (A. W. Reg. hor. Stříbrských). Stříška nad korpanem byla cihelná. Reg. verk. 1498 Exaudi II.

⁴⁾ V počtu mincovním z r. 1702 čteme položku „dem Tischler für 2 grosze aichene Rührscheid zum Umbrühren der Platten in wehrendem Weiszsieden 18 Kr“. A. W. - Název „rolle“ odvozuje se namnoze z něm. rollen, že prý se pláty mícháním sem tam převálují; z toho by pak metathesí povstalo slovo „lor, lorování“. Viz poznámku 9.

⁵⁾ Inventář z r. 1612 (příloha I.).

⁶⁾ Ibidem.

⁷⁾ 1501 Respice II. za kotel dřevý k sušení do loru 1 kp 15 gr kotláři do Čáslavě; 1504 f. 6. ante S. Andree apost. za kotel dřevý k sušení plátův 1½ kp 8 gr a téhož roku f. 6. die S. Nicolai za kotel dřevý k sušení plátův 1 kp 22 gr; 1506 Mulačkoví kotláři z Čáslavě za dva kotly dřevá k sušení plátův 3 kp 22 gr; 1525 Burianovi kotláři z Hradce za kotel k sušení plátův 1 kp 52½ gr (A. K. hor. odd. 344.). Roku 1612 měli v minci 3 měděné dřevé kotly pro sušení bílých plátů (dle inventáře).

⁸⁾ 1510 Exaudi I., dáno za 40 loket plátina hrubého do mince k pytlóm 20 gr; 1523 vydali za 53 lokty plátina po 5 den a za 51 loket po 4 den k pytlóm verku chování, na perkytle a hantuchy k sušení plátův 1 kp 8 gr. A. K. hor. odd. 344. Proti ožehnutí ohněm chránili mincíři ruce své při bílení plátův podobně jako v gose rukavicemi: 1519 Esto michi za sedm párů rukavic do gosity a vajskomory dal šafář 10 gr.

⁹⁾ Výkon tento zdá se býti závažnější oporou pro etymologické odvození názvu „rolle“, než důvod v poznámce dřívější vyznačený. Beckmann v dotčeném již spise technologickém píše na str. 484. takto: „Die Platten werden theils mit Kochsalz und Weinstein, theils mit geschwächtem Scheidewasser auf ihrer Oberfläche vom Schmutz und unädlen Metallen gereinigt oder weiszgesotten; hernach mit Kohlengestübe die grösseren in einer Scheuertonne, die kleineren in einem schmalen Sacke von Zwilling gescheuret und alsdann in kupfernen Becken oder Siedeschalen über dem Weiszsiedeofen getrocknet.“ - Nejvíce se však zamlouvá, odvozovati slovo „lor“ od něm. löhren = v mořidle máčeti a tím čistiti.

¹⁰⁾ 1711 pro 8 Korb Sägspähn zum Weiszsieden 57 Kr. A. K. Miscellanea Počet z příjmů a vydání v pražské minci.

¹¹⁾ 1554 Oculi placeno za prostice po 32 gr „za 10 prostic soli k lorování 5 kp 20 gr“; a r. 1557 Si iniquitates dáno dokonce za 4 prostice soli k

centněřov; 1491 Oculi za 2½ ct 1 lib vinštýře 4½ kp 6 gr; 1503 Jiříkovi z Slavonic za 34 cty 2 lp 5 lb vinštýře, 1 ct po 1 kp 25 gr, učiní zaň summa 48 kp 47 gr s propitím 2 gr formanům; 1554 Omnia koupeno 6 ct 25 lb vinštýře po 2 kp 22½ gr, učiní i s fůrou 14 kp 44 gr 5½ den¹²⁾. Také cena vinštýře vzrůstala nápadně. Vinštýř dováželi do mlýna a tam jej rozemílali, aby se lépe rozpouštěl: 1473 Dom. ne longe Komoráčovi od mlení vinstieře dvacetí sedmi centněřov 56 gr; 1487 Reminiscere od dovezení dvou sudů vinštýře i přivezení ze mlýna 9 gr; 1502 Salus pop. od mlení 13 centů vinštýře 14 gr Václavovi lormajstrovi; 1520 Da pacem pacholkóm, kteří vinštýř dovezli do mlýna se dvora a zase na dvůr, dáno 2 gr; 1520 In voluntate od mlení vinštýře od 8 ct po 1 gr a pacholkóm dáno 9 gr.

Z dob starších nemáme nižádných zpráv o tom, kterak se vinný kámen a sůl odměřovaly na vybílení určitého množství černých plátů;⁽³⁹⁾ v účtech díla mincovního z roku 1591 a let následujících jsou zaznamenána udání k tomu se táhnoucí, ale nejsou dosti určitá. V knihách verkových z dotčených let spatřujeme na první stránce napsaný regulativ pro celé dílo mincovní, totiž v přehlednou tabulku seřazené veškeré hodnoty číselné, jimiž bylo se řídití při sazení verku atd. Pokud se týče bílení plátův čteme pod záhlavím „Sazení vinštýře nynějšího“ ustanovení toto: Na verky nynější velké (na toлары) bere se dva testy velké vinštýře a malý testík soli; na groše bílé a malé, též na bílé peníze i malé po dvou testích velkých vinštýře a tolikéž po dvou testích soli. Z knih verkových se sice dovidáme, že verky tolarové se sázely průměrně ze 200 hř stříbra čistého, verky drobnějších mincí pak průměrně z 250 hř stříbra čistého; avšak neznáme velikosti testů a testiků, jimiž se soli bělicí odměřovaly, nabýváme pouze toho poučení, že mince drobná, totiž mince chudší vyžadovala poměrně účinnějšího roztoku bělicího: bylot tu odstraňovati větší množství mědi s povrchu, jednak pro horší jakost mince, jednak pro větší rozsah povrchu proti tolaru (při aequivalenci hodnot); ale mince drobná nesnesla by prudkého působení, pročež bylo zvětšeno toliko množství soli při nezměněném množství vinného kamene.

Kotly na vyváření černých plátů musily býti dosti objemné a z tlustého plechu měděného zhotovené, a proto byly drahé; 1506 za dva kotly k lorování kotláři do Hradce dáno 16 kp 12 gr; 1524 Burianovi kotláři do Hradce za nový kotel měděný, který vážil 1½ ct bez 5 liber, od polu po 4 gr a po 3½ gr za libru k lorování peněz dáno 10 kp 56 gr, témuž za obruč měděnou na starý kotel, vážila 43 lb po 3 gr a 10 gr vejš a od fůry toho kotla z Hradce 2 kp 28 gr¹³⁾. Pořizující kotly nové dávaly se z mince někdy kotle staré na doplnění kupní ceny: 1476 koupili páni úředníci kotly k rolli, ty jsou vážily 2½ ct a libru, dělal po 3½ gr, za to mu se dostalo dáti 17½ kp a tovaryšóm ½ kp; na to jsou mu dali kotly starý a jsou vážily 1½ ct 10 lb, na peniezích sraženo 5½ kp 5 gr a hotových mu dáno 8 kp, zůstávámí jemu 4 kp 25 gr¹⁴⁾; a opět 1477 Exaudi I. za kotly 8 kp do rolle k bílení grošův z verku dáno a k tomu staré kotly¹⁵⁾. Kotly poškozené se opravovaly: 1497 Omnis terra od opravení kotlu v rolli a znovu měděné obruči udělení, od fuory z Čáslavě 2 kp 6 gr; 1514 Misericordia kotláři od opravení kotla v vajskomofe

lorování po 36 gr facit 2 kp 24gr. - Roku 1711 čítalo se za libru soli k bílení plátů 4½ kr. A. W. Výtky účetní. - Ze soli, která se kupovala na bílení plátů, vydávala se mincmistrovi sůl deputátní: 1581 asi 12 beček po 37½ gr; 1582 čtyři prostice po 46 gr. a j. A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 620.

¹²⁾ Pro nakupování vinného kamene vyhledávaly se různé zdroje: 1473 dodávali „vajštán“ faktorové domácí: Straskytl, Mikuláš a jiní; 1477 koupeno vinstieře u Menšika v Praze 17 ct 4 lap 17 lib po 1½ kp gr centněř; 1516 za 6 ct vinštýře Michalovi (Kargovi) kupci z Prahy „od pěti korun“ dáno 10½ kp; 1557 posílali pro „vinštír čistý“ do Jihlavy a platili za centnýř po 2 kp 37½ gr. Roku 1579 zjednávali vinný kámen opět z Prahy od faktora svého Martina Seydy z Horenssegen; listem psaným v úterý po sv. Klimentu oznamuje, „že takového vinstieře v Praze na ten čas nikdež nemají, než jej na každý den očekávají, neb pro ty zlé cesty nemohou ho vézt; než jak ho co před rukama bude, tehdy jej chci hnedky koupiti a Vám o tom oznámiti.“ A. K. hor. odd. 2923. - R. 1588 byl dodavatelem vinného kamene Václav Kadeřávek z Chotěboře. A. K. hor. odd. Par-Geld-Raittung. - 1616 Martinovi Šmertsovi z Prahy dáno za půl centnýře vinštýře ku potřebě mince 2 kp 15 gr. A. W. minckoš.

¹³⁾ A. K. hor. odd. 343 a)

¹⁴⁾ A. W. Reg. prengrenčí.

¹⁵⁾ A. K. Registrum cupri pg. 172.

4 gr. atd.

Při lorování zatápělo se výhradně dřívím měkkým, kdežto jinak se užívalo při veškeré práci mincovní dřevěného uhlí. Roku 1503 koupeno kdesi „dvoje polulesí olšové za 11 kp 24 gr s litkupem“ a plaveno po Labi do Kolína Starého; k tomu se pojí další vydání „od vyvalení (na břeh) těch dvou polulesí 44 gr, hajnému od hlédání 2 gr, Špitalskému od dvou für téhož lesa dáno 12 gr“; 1525 za čtvero poloulesí lesu na dvůr k pálení borového a k lorování olšového, i do domu páně, od díla a sklizení (40) dřev dáno ten rok 21 kp 48 gr (A. M. hor. odd. 344.). Přidáváme zápis z roku 1554 Omnia „dvěma dělníkům od dělání dřev k lorování dáno 30 gr“.

Bílením zvýšila se jakost mince, poněvadž ubylo přísady (mědi); avšak mince stala se ve stříži lehčí. Kolik úhrnem „v loru sešlo“, bývá v registrech verkových při každém verku pečlivě zaznamenáno: 1473 Factus dáno do rolle 305 hř plátův černých, z rolle vyšlo 298 hř 2 ft; dle toho sešlo 6 hř 2 ft totiž 2·17 % (tehdy se dělaly groše). Při verku denarovém 1483 Dom. ne longe přijato od minciřův černých plátů 354 hř 1 lt, v rolli sešlo 7 hř čili 1·97 %; při díle malých peněz 1482 Judica na 187 hř 2 ftr černých plátův sešlo v rolli 4 hř 1 lt čili 2·17 %. Podivujeme se tomuto faktu, neboť u mince drobnější a horší lze očekávat poměrně větší schodek při bílení; soudíme, že mince drobná byla zúmyslně v loru šetřena, aby se přes míru nezlehčila, proti tomu však na groši že se bílení konalo důkladně. Velice nápadné kontrasty jeví se v době tolarové. Roku 1554 Vocem joc. při díle bílých peněz jeví se na 200 hř 7 lt schodek v loru 5 hř 1 lt čili 2·52 %, naproti tomu téhož roku Factus při díle tolarovém na 564 hř 1½ lt toliko 7½ lt čili 0·08 %; nepatrný tento schodek vysvětluje se ovšem dobrou jakostí a značnou tloušťkou tolarů, totiž poměrně nepatrným povrchem¹⁶). Schodek v loru obsahoval ovšem také trochu stříbra; avšak bylo ho velice málo, tak že dlouho asi zůstalo bez povšimnutí. První zmínku o využitkování cenného tohoto odpadu našli jsme při roce 1525; v registrech prengreních a verkových pak čteme další zápisy tyto: 1528 stříbra z kaménku a z vinštýře nachovaného 1 hř 1½ lotu přidáno k sazenému stříbru; 1539 od nošení kamínku se Dvora do huti 1 gr; 1543 z kaménku prengrenního uděláno stříbra 4 hř 1 lt; 1578 grece v minci nachovaného z gysy a od lorování 24 hř 3 lt, průba 12 lt 1 qtl, fajn 18 hř 8 lt 1 qtl 1 den. Vinný kámen upotřebený se v minci schraňoval a dovážel se pak do huti ku zpracování; 1680 dne 22. ledna oznamuje úředník mince, že po předchůdci jeho nalezeno v sklepení vedle mince dva sudy upotřebeného již vinného kamene, jenž v sobě stříbro drží, a navrhuje, aby tento vinný kámen byl, jako ruda, do huti prodán, aby stříbro bylo z něho vytaženo a peníze ztržené aby se daly do příjmu¹⁷).

Již při sazení verku poznali jsme, že v minci kutnohorské dle starobylého obyčeje se k stříbru přisazovalo mědi více, než zákonem bylo dovoleno; což se dělo proto, aby schodek mědi při rozpouštění verku, jakož i při žihání a bílení plátů povstávající byl z předu již nahrazen, a hmota mincovní aby se udržela na předepsaném zrnu. Způsob tento, který v ostatních mincovnách českých nebyl do roku 1574 znám, stal se později pra- (41) vidlem. V instrukci pro Řehoře Leop. Hackla roku 1654 vydané nařizuje se, aby na minci drobnou bylo sazeno stříbro o 1 den (na hřivnu) chudší, totiž o tolik více mědi obsahující, a černé pláty na minci drobnou aby se řezaly poněkud tíže, aby hotová mince vyhovovala zákonu pokud se týče zrna i stříže¹⁸).

¹⁶) V pozdější době pracováno v loru se ztrátami ještě menšími: 1573 byl schodek při bílení na 100 pražs. hř. tolarů 4 qtl, bílých grošů 20 lt, bílých peněz 22 lt a malých peněz 22 lt. A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 360 a násl.

¹⁷) A. K. hor. odd. Zprávy komoře fol. 21.

¹⁸) A. K. č. 9992. Vtipný tento obrat byl znám kutnohorským úředníkům

7. Dílo pregéřské.

Pláty vybílené přijali pregéři (pregýři, rázobitci) z rukou úředníka mince v pytlech kožených. Pláty se rozvrhovaly na váze pregýřům dle téže zásady, jako cány minciřům: „primus“ a všichni ostatní, vyjímaje posledního, byli súčasťní díla pregýřského dílem rovným; „ultimus“ mival podíl poněkud menší; místo „posledního“ zaujímali pregýři střídavě. Počet podílů pracovních bývá v registrech verkových vyznačen počtem pytlův; při všech vercích nacházíme „pytlův XIII“. Roku 1478 v kterémsi týdnu odevzdáno pregýřům úhrnem 344 hř 1 ft 3 lt, „primus“ přijal 27 hř, „ultimus“ 20 hř 1 ft 3 lt¹). Matice mincovní čili kolky (železa, ferrum) přechovávaly se uzamčené v bezpečném úkrytu, aby jich nikdo nemohl zneužítí svévolně; opatrovníka kolků nazývali kolkařem. Když byly pláty rozděleny, vydal kolkař pregéřům kolky: na mince jednostranné stačil ovšem kolek jediný, na mince obojstranné bylo třeba spodku a svršku.

K dílu zasedali pregýři ve veliké sklenuté místnosti, preghauz zvané, každý ve své stolici u svého štoku, totiž špalku, do něhož se zapouštěl hrot spodního kolku²). Hmotou tohoto špalku, do jisté míry pružnou, pohlcovaly se mocné úhozy kladiva, aby otrásání spodního kolku se tlumilo a sešinití plátu na něm spočívajícího se zamezovalo. Vybíjela-li se mince hrubá anebo vůbec byl-li relief kolku hlouběji řezán nestačil úhoz jediný; jestliže se pak při opětovaném úderu buď plát anebo svrchní kolek pošinul, zjevily se na minci rázy dva, které se nekryly a proto nebyly zřetelné. Nástěnný obraz v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře, jímž zdobeno jest zdivo na západní straně bývalé kaple minciřů a pregýřů, (42) zjevně ukazuje pregýře, který vybíjí minci drobnější: levou rukou staví svršek (ovšem plochou rytou) na plát a pravou rukou naň bije kladivem (obr. 14.). Vybíjení mincí hrubých (tolarů a pod.) dělo se bezpochyby tím, že tovaryš, který kladl pláty, také stavěl a přidržoval svrchní kolek, aby pregýř měl obě ruce volné pro úhozy těžkým kladivem. Ruce, která svrchní železo držela, bylo snášeti otřesy zlé; v museu královské mince v Londýně prý se ukazuje olovená folie, z níž byl utvořen ochranný obal pro ruku, která držela vrchní železo³), a v níž prý dosud jsou znatelné otisky prstův (sic). V kutnohorských pramenech archivních nenacházíme ni žádných dokladů pro podobné opatření, ani na obraze výše dotčeném ničeho takového nepozorujeme.

Obr. 14. Pregéř.

[Viz též Dodatky str. 11-12]

Při vybíjení mince leckterý plát praskl anebo se dokonce přelomil; takové mince nezdařené byly vymýceny a pod titulem fracti zařazeny do příštího verku téže jakosti. Množství fractův zaznamenávalo se v registrech při každém verku dle váhy i dle počtu kusů; na př. 1477 Salus populi přijali pregýři 442 hř 2 ft plátů a vybili z nich 659 kp 10 gr, fractův bylo toliko 2 lt čili „numerus“ (dle počtu) 12. Přesahovalo-li množství fractův jistou míru, neviděli příčinu toho pouze v křehkosti stříbra, nýbrž přičítali vinu též nedbalosti dělníků; komora král. čes. vyřizující

mince již roku 1474, což vysvítá z následujícího zápisu v Reg. verkových: Dicit I. sazeno na groše 551 hř. 3 lt 3 qtl; na probu dán 1 ft, neb jsů cánové po dvakrát liti; schází v ohni 5 hř 2 ft 3 qtl; schází v rolli 10 hř 3 lt, neb jsů proběři některé sami zvláště rolovali, chtějíce je vařením napraviti; počet plátův 511 hř 3 lt, počet grošův 746 kp 32 gr, nedostřihli 2 kp 3 gr, neb jsů proběři rozkazovali tíže stříci než jindy.

¹) Roku 1474 Esto mihi přijali pregéři v 13 pytlech 325 hř 2 ft; „prvnímu“ dáno 25 hř, „poslednímu“ 25 hř. 2 ft. Patrně, že podíl posledního býval někdy větší proti podílům ostatních. V Reg. verkovém jsou pregéři vycílení jmenovitě: Prekl, Ondráček, Jan, Sedlář, Vidlák, Glencl, Pavel, Klucký, Burian, Ambrož, Svatba, Šikethanes, Alder.

²) Že štoky tyto se dělaly ze dřeva březového, dověděli jsme se z týhodního účtu šafáře mince ze dne 17. listopadu 1618: Janovi šafářovi z Švabínova za dvě břízy do preghauzu na štoky dáno 18 gr.

³) C. v. Ernst Die Kunst des Münzens, 1880, str. 37. Folie tato klade se do doby krále Eduarda IV. (1461-83).

počet mincovní z roku 1595 s nelibostí ukazuje na přílišné množství fractův a nařizuje úředníkům, aby vybízeli minciře a pregýře k zvýšené pilnosti a bedlivosti⁴⁾. Pláty, které pregýři shledali příliš úzkými, byly také odloženy stranou: 1512 Omnis terra plátů ouzkých vybráno z fractův, kteříž byli zůstali dominica Gaudete, kteréž minciři opravili, 6 kp 18 gr, a ty jsou přiloženy k počtu.

Na dotčeném již obraze z „Weisskuniga“, jímž se znázorňují hlavní momenty díla mincovního, sedí pregýř před špalkem, přes nějž jest rozestřen kus tuhé jakési látky (kůže?), od pásu pregýřova na způsob zástěry splyvající. Účelem zástěry této bylo zajisté zachycovati pláty vybité a zameziti jich možnou ztrátu. Zdalíž také kutnohorští pregýři takových zástěr užívali, pověděti nedovedeme; ale z register verkových víme, že⁽⁴³⁾ pokaždé zůstala trocha plátů „u pregěřův;“: 1477 Salus populi ostalo u pregěřův 2½ lt, což by dle položky výše dotčené, fractů se týkající, reprezentovalo asi 15 grošů.

Zdar reliefu na minci vybité, totiž výška jeho a určitost detailů, byl závislý na několika okolnostech. Především tu rozhodovala jakost hmoty mincovní: přílišná tvrdost a křehkost kovu byla závažnou vadou: překážela čistému rázu a mimo to byla příčinou značné počtu fractův; a proto na př. roku 1482 Judica „jest po čtyřikráte sazeno pro křehkost“ a téhož roku Resurrexi „sazeno po dvakráte pro křehkost.“ Tehdy byla vada poznána ihned na ulitých cánech; avšak 1483 Letare f 2. ante S. Gregorei, kdy poprvé se dělali peníze bílé (denarii graves), byla „z rozkázání pana mincmistra“ mince již hotová (vybitá) znova do ohně sazena „pro nedostatek rázu“, tak že tento verk prodělal celou proceduru mincovní dvakráte. - Další příčiny nezdařeného rázu mohly být také následující: nespočíval-li svrchní kolek celou plochou stejnoměrně na plátu, nebyl-li plát docela rovinný anebo nestal-li se úhoz kolmo k ploše plátu, nemohl se vypuklý obraz po celé ploše mince vytvořit stejně. Byl-li kolek ryt příliš mělce, nemohl vzniknouti ráz dosti zřejmý, obzvláště, bylo-li slabě uhozeno; tím asi byl zaviněn chatrný vzhled pražských grošů Václava IV. Avšak kolkem hluboce rytým opět se nemohl způsobiti jasný obraz na plišku tenkém, poněvadž na místě úhozném nebylo dosti hmoty, která by hluboký relief mohla veskrze vyplnit. Mince česká v 13. století trpěla velice nedostatkem rázu řádného; mezi ryjci kolkův zavládla naprostá nedbalost pro časté měnění mince, a v době brakteatů skleslo umění ryjecké pod úroveň primitivní tvorby řemeslné: generace dobrých ryjců v Čechách vyhynula. Nejen odborník numismat, nýbrž každý, v jehož nitru hárá trocha vnímavosti pro krásu výtvaru uměleckého, musí velebiti velikého krále našeho Václava II., kterýž touhu po finančně politickém obrození českého mincovnictví dovedl sloučiti se snahami eminentně uměleckými a pro uskutečnění snah těchto povolal několik osvědčených minciřů z Florencie do Hory Kutné. Vzhled mincí za krále Václava II. v Hoře vybitých prozrazuje neklamně, že mužové ti byli znalí řemesla zlatnického a že vynikali hlavně v umění ryjeckém. Domníváme se, že nechybujeme, soudíme-li, že výsledků tak skvělých dosáhli minciři florentinští pomůckami dosti jednoduchými: ostře rytý, náležitě ocelovaný a vzorně hlazený kolek, dostatečně prohrátí plátů a rázný úhoz - toť bylo asi všecko. Jestliže minciři v době pozdější se nedodělali výsledků tak uspokojivých jako minciři vlastí, nutno příčinu toho viděti hlavně v nedostatcích kolků. Vždyť je přece známo, že mince kutnohorská se dovedla povznésti aspoň jednou ještě k vysoké dokonalosti, kterou zářila za krále Václava II., totiž tenkrát, když úprava kolkův byla svěřena mistrovskému rydlu Jiřika staršího z Rásné⁵⁾.

⁽⁴⁴⁾ Spotřeba želez pregěřských v minci kutnohorské byla velice značná; zápisy o výplatě kováři za železa nová anebo aspoň opravovaná vyskytují se v registrech verkových skoro bez přetržení po celý rok. Podáváme některé příklady: 1483 Judica (kdy se chystali vybiti minci novou, totiž denary) dáno kováři

2½ kp 7 gr, ješto dělal všecka železa pregěřská znova peněžní i některá grošová a vynakládal některá stará i vocoloval; 1504 Cantate kováři za 10 svrškův grošových a za 12 kolkův grošových dáno ½ kp 2 gr; 1508 Omnis terra kováři za 10 svrškův grošových 20 gr; 1514 In excelso kováři za 20 svrškův peněžních a za 10 kolkův též peněžních dáno ½ kp; 1519 Miserere kováři za nových 20 kolků a 10 svrškův ½ kp; 1523 Populus za 30 svrškův grošových kováři dáno ½ kp gr. Dle těchto zpráv jeví se za krále Vladislava a Ludvíka platy kováři za železa pregěřská takto: za svršek grošový 1-2 gr, za spodek grošový 1 gr, za svršek peněžní 1 gr, za spodek peněžní 1 gr. Později byla taková práce kovářská již dražší a mimo to se platilo za spodek více než za svršek, neboť úprava jeho byla složitější: 1538 Omnis terra placeno Beranovi kováři za 15 kolkův grošových nových po 3 gr facit 45 gr a témuž za 10 svrškův grošových nových po 2 gr facit 20 gr; 1544 Cantate Čermákovi kováři za 10 spodkův grošových nových per 4 gr dáno 40 gr; proti tomu 1554 Cantate Měsíčkovi kováři za 60 svrškův peněžních nových po 1 gr dáno 1 kp gr a Ad te levavi za 60 spodkův nových peněžních po 3 gr dáno 3 kp. Železa na vybíjení tolarů a jich dílů vyžadovala ovšem nákladu většího: 1549 Čermákovi za 4 zpodky na celé tolarly po 6 gr facit 24 gr, témuž za dva zpodky na půlky po 4 gr facit 8 gr, témuž za dva zpodky na čtvrti po 3 gr facit 6 gr; 1557 Dom. in tua za 2 svršky nové tolarové po 5 gr dáno 10 gr, Respice II. za dva svršky nova na půlky po 5 gr dáno 10 gr, Memento Měsíčkovi kováři za nový spodek na čtvrti 5 gr. Později nečiní již rozdíl mezi různými železy tolarovými; 1624 Quasimodo zámečníku 8 spodkův na tolarly, 2 spodky na půltolary, 25 svrškův na tolarly, 4 svršky na ½ tolarly, 3 svršky na ¼ tolarly, t. j. 42 kusů po 18 kr 4 den učiní 13 fr 4 kr; naproti tomu Protector 60 kusů (30 spodků a 30 svršků) na kr(ejary) po 10 kr učiní 10 fr. A. W. Reg. šafáře mince. Vršky svrchních kolků, na něž kladiva těžká bušila bezprostředně, ocitala se brzy ve stavu ztlučeném, pročež bylo nutno je častěji obušovati a opravovati⁶⁾. Plochy pro rytbu určené, jakož i úhozně plochy kladiv pregěřských a svršků se častěji ocelovaly; na př. roku 1519 bylo v 27 nedělích ocelováno 478 kolků a 284 svršky. Plat za ocelování řídil se druhem mince, nebyl stejný pro spodky a pro svršky, a měnil se⁽⁴⁵⁾ (vzestupoval) během času, jak vidno z příkladů následujících: 1519 Letare kováři Petrovi od ocelování 21 kolkův (spodků) 14 gr a za 10 svrškův 10 gr, Quasimodo od ocelování 30 kolkův 20 gr a 10 svrškův 10 gr; 1557 Exaudi II. od spodku ocelování na celé tolarly 4 gr, od 8 svrškův ocelování na tolarly po 3 gr učiní 24 gr, Domine in tua od ocelování 4 svrškův na půlky po 2 gr dáno 8 gr, Respice II. od ocelování 1 svršku na čtvrtky 2 gr⁷⁾; 1615 Circumd. 7 Obertail auf Taller zue stehlen zue 4½ gr, 3 Obertail auf halbe Taller zue stehlen zue 3½ gr, 1 Undertail zue stehlen zue 4½ gr⁸⁾. Jak velká byla zásoba kladiv pregěřských roku 1612, jest patrné z připojeného inventáře; roku 1623 měli pregýři kladiv více, totiž 36 velikých na vybíjení dvouzlatníků a jednoduchých zlatníků a 109 malých na minci drobnou⁹⁾.

Stará železa pregěřská bývají dost vzácným zjevem ve sbírkách archeologických; když se jimi přestalo raziti, byla zpravidla „ztlučena“ a na nová předělána. Roku 1572 arcikníže Ferdinand žádal, aby mu z Hory byly zaslány různé druhy mincí starých tam vybitých; úředníci však se omluvili, že takových nemají ani jich nemohou znova raziti starými kolky, poněvadž ani těch tu není - bylit' předělány na kolky nové¹⁰⁾.

Celkovou agendu při díle pregěřském po stránce administrativní stručně sice, ale velice jasně a průzračně vyličuje zpráva, již úředníci mince dne 22. srpna 1597 podávají a v níž píše takto: „Když se černé pláty od minciřův přijmou, takové pláty tu hned v minci se bílé činí aneb, jakž říkají, lorují. Po zlorování jich hned se zase v přítomnosti pregěřův odvažují, kteřížto pregýři ty pláty již bílé ... k sobě přijímají do pytlů zavážíe, tu v minci do

⁴⁾ A. W.

⁵⁾ Význam úhledného rázu na minci vyjadřuje Vanoccio Biringuccio ve spise svém La Pyrothecnie takto: „Je vous advertis encores d'avoir quelque bon ouvrier⁽⁴⁴⁾ et tailleur pour faire vos coings, lesquels aucunesfois sont cause, que la monnoye est agreable et que le peuple en donne louange à celuy qui la faict faire.“ (Na str. 199. francouz. překladu z roku 1627.)

⁶⁾ V inventáři z roku 1612 (příloha I.) jest vyznačen „brus, na kterém pregýři kladiva a svršky brousí, již na díle spotřebovaný“. - Roku 1624 při neděli Resurrexi placeno Benešovi kameníkovi od spravení a srovnání brusu v preghauze 12 kr. A. W. Reg. šafáře mince.

⁷⁾ A. K. Tolarův mincování.

⁸⁾ A. W. Vydání na dílo mincovní.

⁹⁾ A. K. listina bez čísla, dosud nevrážděná.

¹⁰⁾ A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 325-328.

truhly, od kterých také klíče mají, sobě schovávají a na dva zámky zamykají. Na zejtří takové bílé pláty do preghauzu sobě vnesou a tu, co který může zpregovati, vespolek sobě na malé váze odvažují a k sobě přijímají. Po zpregování pak těch plátů, co který přijal, zase to vše podle též váhy od sebe odvésti musí. A když tak všechno, co kterého týhodne pán Bůh nadělití ráčí, zprekují a přihotoví, tehdy podle které váhy bílé pláty v minci přijali, zase vedle téže váhy oni pregýři sami již zprekovanou minci od sebe odvažují a z toho právi býti musejí. Tu jestli se neozdobně zprekované spatří, tehdy domlouvání i trestání podniknouti musejí. Na váze pak kdyby něco scházelo, jakož před některými časy se trefilo, že jim dva kusy tolarové scházely a podruhé jeden kus, z těch jsou oni musili právi býti, nebo jsou jim ihned z jejich díla sňaty byly¹¹⁾.

8. Závěrek.

Pro vylíčení staré techniky mincovní užíli jsme skoro výhradně původních zpráv psaných, totiž listin a rejstříků z bývalého kutnohorského ⁽⁴⁶⁾ archivu horního. Z pramenův tištěných, totiž ze starých spisů o mincovnictví pojednávajících, bylo čerpáno toliko v případech řídkých: kde ve zprávách psaných sejevily mezery anebo kde slovo tištěné přispěti mohlo k snazšímu porozumění věci. Starších spisův o mincovnictví, které přihlížejí též k technice mincovní, není mnoho, a knihy ty jsou většinou velice vzácné, takže bývá dosti obtížno, té neb oné se dopátrati. Titul knihy takové slibuje obyčejně mnohem více, než obsahem svým kniha splňuje: poučení o technické stránce mincovnictví bývá v knihách těch ubyčejně velice povrchní, kusé a jednostranné, na př. Salomon Haase ve svém díle „Vollständiger Müntz-Meister und Müntz-Wardein“ věnuje zřetel skoro výhradně vypsání způsobu, kterak se verky sázejí. Stručně, ale velice jadrně píše o mincování Jiří Agricola: v první knize klassického díla jeho „de precio metallorum et monetis“¹¹⁾ na stránce 266-267 čteme toto: „Monetarius metallum purum ... in catinos²⁾ in trianguli figuram formatos injicit et quidem ... ad argentum aeris tantum, quantum ex decreto regis, licet adjicere; catinos autem in fornaculam³⁾, foris munitam ferreis circulis⁴⁾ et collocatam super cratem⁵⁾ ferream, imponit; cui fornaculae subjicit candentes carbones, quibus metallum coquit usque dum liquescat; tum in ferreum iumentum, cui sunt aliquot canales⁶⁾, infundit liquidum, ut fiant bacilli⁷⁾; quos ex instrumento exemptos ducit in bracteas⁸⁾ latas aut strictas, crassas aut tenues, prout ratio monetae cudendae postulat; eas bracteas deinde in plures particulas secat et aureas omnes, item argenteas majores appendit, ut mummos aureos et argenteos iusti ponderis possit cudere; sed argentei minores ut aequae graves sint, nec facile fieri potest, nec magni refert, eorum modo numerus sit integer, alium alio graviorem esse: cum eis paululum ad legitimum pondus deesse vel superesse possit; mox bracteas laxius dilatat: et forcipe⁹⁾, que utrinque capit, prehensas ac malleo percussas et toties calefactas, quoties opus fuerit, facit plerunque rotundas, raro quadratas, rarius oblongas et eas ut albescant addito sale atque fece vini¹⁰⁾ sicca coquit. Postremo in ferreum instrumentum, in quo hominum et aliarum rerum imagines incisae sunt, impositas et percussas inprimit in eis species easdem tum inversas et in alterum ferreum instrumentum, in quo notae literarum aliarum ve rerum insculptae sunt, impositas et percussas iterum signat.“ Několika větami načrtnul Agricola jasný obraz toho, co k dílu ⁽⁴⁷⁾ mincovnímu přísluší; in nuce je tu podáno vše, co v předcházejících statích tohoto pojednání bylo široce rozvedeno.

¹¹⁾ A. K. hor. odd. 3938. X.

¹⁾ Georgii Agricola De precio metallorum et monetis libri tres, Basileae, 1550.

²⁾ Catinus = tygl.

³⁾ Fornacula = malá pícka.

⁴⁾ Circulus = obruč.

⁵⁾ Cratis = rošt.

⁶⁾ Canalis = stružka, trubice.

⁷⁾ Bacillus = hůlka.

⁸⁾ Bractea = tenká deska kovová, plech.

⁹⁾ Furceps = kleště.

¹⁰⁾ Fex vini = kvasnice vinné, vinný kámen.

Nástroje, jichž dílo mincovní vyžadovalo, jsou velice názorně souhrnem vyobrazeny na stříbrném šperku, který byl roku 1823 na Bornholmu v osadě Bodilsker nalezen a v dánském národním museu v Kodani jest uložen¹¹⁾. Kolem okruhu s prohloubeným nápisem, který se táhne k minciři Theodrikovi, jsou na osmi výčnělcích vyryty následující schematické obrazy: jakýsi hák „glodehage“, jímž se cány a střížky z pece vytahovaly, kovadlinka minciřská, kladivo minciřské, kleště na uchopování cánů, kleště na kvečování plátů, těžké kladivo na kvečování anebo snad též na pregování, pregěřské železo (svršek), pregěřský spodek.

Patriotismus kutnohorský svádí nás k tomu, abychom se dotkli ještě jednoho pramene tištěného, který o věcech kutnohorských hovoří nejen s horoucím nadšením vlasteneckým, nýbrž i s dostatečnou znalostí věci: míníme totiž Jana Kořínka, autora „Starých Pamětí Kutnohorských“¹²⁾. Nejen zajímavé, nýbrž i poučné, pokud se týče starého názvosloví mincovního, jsou následující verše Kořínkovy¹³⁾, jimiž oddíl tento uzavíráme.

1. Ještě rudy zkouší prubíř,
Měkkí roštýř;
Stříbro z nich odhání šmelcíř,
Čistí prennýř.	3. Zmítáť je ve výhni zmítá,
Krouží klopiř;
Hejič, co zlého, odmítá,
Rovná štosíř.
2. Barchaníci a kysíři
Cány líjí;
Farfule ¹⁴⁾ řeží minciři,
Pláty bijí.	4. Lorýři v loru lorují
Dílo černé;
Pregýři po nich pregují
Groše berné. ¹⁵⁾

(48) II. Vlašský dvůr.

1. Význam Vlašského Dvora.

Vlašský¹⁾ Dvůr v Kutné Hoře obestírá se na mnoze nimbem sídla královského, nimbem tak oslnivým, že původní význam budovy této a hlavní její ve všech dobách účel se neprávem zatemňuje. Hora s okolím, která nebyla nepodobna obrovskému, čilým ruchem oživanému a v útrokách svých stále rozehvívanému mraveništi, postrádala veškerých vlastností vábného tuskula. Šumný chvat a shon překotné činnosti v dolech, otravné výpary s dýmem vysílané z hrdel komínův při hutech - toť byly činitele, jimiž se delší pobyt v Hoře valně zneprjemňoval. V 14. a 15. století nebyvaly návštěvy českých králův u Hory sice vzácností, hlavně pak králové Václav IV. a Vladislav Jagajlovec častěji do Hory přijížděli, také ještě mladistvý král Ludvík sem občas zavítal. Ale pozdější králové pomijeli Hory buď úplně anebo ji obmyslili toliko návštěvou krátkou v případech velice vzácných²⁾.

Vlašský Dvůr nebyl zbudován dle podmínek, jichž splnění by vyžadovalo sídlo královské. Úprava přízemku, jenž od počátků budovy až do poslední přestavby její se zachoval bez nápadnějších změn, ukazuje zřejmě k tomu, že králi Václavovi II. běželo toliko

¹¹⁾ Šperk tento jest vyobrazen a popsán v Blätter für Münzfreunde 1904 v čís. 3. (vyd. v Drážďanech); obraz jeho nacházíme též v Allgemeine Münzkunde od dra A. Luschina von Ebengreuth na str. 78.

¹²⁾ Staré Paměti Kuttno-Horské, vytištěné v Starém Městě Pražském 1675.

¹³⁾ V šestnácté kapitole (handštánu) na str. 286 a 287.

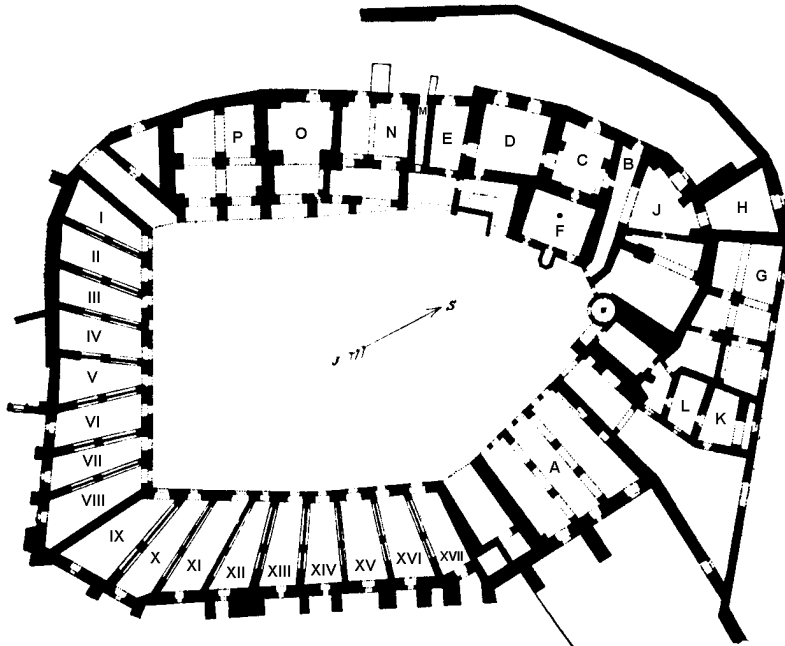
¹⁴⁾ Farfule (z ital. farfalla) = čtverhranný střížek čili šrotlík.

¹⁵⁾ K tomu připojuje Kořínek vysvětlení následující: „Chci říci, že jsem ještě nic o tom nepověděl, ... kterak Prennýři stříbro na čisto přepalovali: kterak Kysíři ze stříbra s mědí složeného Cány, to jest pruty kulaté do Barchánu lívali: kterak z těch cánů Minciři Farfule, totiž čtverhrané kusy stříhali a z těch farful Pláty dělali. Kterak opět Zmítáři těm plátům křehkosti v ohni odnimali: Klopiři okrouhlé dělali: Hejiči je přebírali: Štosíři z křivolakých rovné činili. Kterak potom takové pláty od ohně a dýmu zčernalé Lorýři na bělo vyvařovali: a posledně Pregýři rázy na nich vyráželi.“ Líčení díla minciřského, pokud se týče děláni plátův, podává tu Kořínek jaksi zmateně.

¹⁾ V starých zápisech veskrze píší prostě „Vlašský Dvůr“; tohoto foneticky upraveného způsobu psaní hodláme se též přidržovati.

²⁾ Král Matyáš jedá s chotí roku 1615 z Vídně přes Malín do Prahy neodbočil do Kutné Hory, nýbrž u Skalky pod městečkem Kaňkem přijímal hold Horníkův. Obšrný popis tohoto vítání lze čísti v Lib. memorabil. A. K. - Viz přílohu XI.

o to, aby se mincovně královské dostalo v Hoře dosti prostranného a bezpečného, vůbec vhodného stánku. Budova byla založena v ústraní, jaksi vně města, nad svahem, k Vrchlici se přikře sklánějícím. Rozložité nádvoří bylo po straně jihovýchodní a jihozápadní obemknuto souvislou řadou dílen minciřských; první patro nad nimi bylo vyzdvíženo teprve v době pozdější, z části roku 1578, z části roku 1678. Přízemek strany severozápadní, proti městu položený, byl určen pro různé komory čili sklepy skladní, jichž nepřetržitý sled v severním koutě nádvoří byl ukončen bezpečným úkrytem pro poklad mincovní. Patro nad tímto traktem severozápadním stěžilo pro různé kanceláře (mincmistra, urburere, zkoušečů a j.). Pro krále a jeho dvořeniny zůstal (49) pouze palác dvoupatrový, s obou stran k věži se přimykající. Avšak i přízemek tohoto paláce byl zabrán dílnami mincovními a některé další dílny bylo třeba vystrčiti před tento palác ven na Rybný trh³⁾. V prvním patře královského paláce položená „veliká světnice“, která pro vyvýšenou polohu svou proti východu s volným rozhledem do kraje jediná mohla vznešenému hosti

Obr. 15. Půdorys Vl. Dvora.

poskytnouti příbytu příjemného⁴⁾, byla umístěna právě nad síní, v níž se mince vybíjela. Tlukot a depot těžkých kladiv pregéřských, po celý den neutuchující, zachvíval vzduchem rytmem jednotvárným, navučením a ohlas mocných úderů šířil se jistě i do vyšších pater paláce. Z ostatních pokojův královských byl výhled přes shluk střech šindelem krytých, skrze ovzduší zakalené čmoudem, jež chrlily komíny dílen mincovních. Klid Vl. Dvora nemálo byl rušen těž lomozem povozů, které přivážejíce měď, uhlí, dříví a pod., jedněmi vraty vjížděly, po nádvoří drkotaly a rachotily a druhými vraty opět Dvůr opouštěly. Nebezpečí požáru, stále hrozící z dílen mincovních⁵⁾, nebylo posledním článkem v

³⁾ Nynější náměstí Havlíčkovo.

⁴⁾ V krásné světnici této schází se nyní sbor obecních starších k poradám svým.

⁵⁾ O požárech na Vl. Dvoře známe zápisy následující. Roku 1491 Oculi za hřeby, za šindelů, tesařům, nádeníkům 54½ gr, ješto šmitnu pobíjeli, kdy na ní krov shořal. Registra verková. - Roku 1585 v středu den sv. Doroty „s dolejší šmitny k preghauzu oheň vyšel“; v komíně zděném a klenutém saze se vzhály, od čehož hned krov vysoký nad hořejším mazhauzem nad velikou světnicí, kteráž nad preghauzem stojí, se zapálil a dokonce i s podlahou velmi rychle shořel. A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 72. Velice zajímavý jest obsáhlý komentář k zprávě této, který čteme v Memorab. 1583-85. P. 10.: V středu den památný sv. Doroty léta toho 1585 po 24 hodině oheň na Vlaském dvoře vyšel z jedné šmitny, od něhož střechy a krovové na díle nad královskými pokoji shořeli blíž k šmitnám; též krov nad strojem, kterýmž se měď zrní, však beze škody témuž stroji a nad tím při velké světnici kancelář krále Vladislava, v níž se vlastní rukou podepsati ráčil, ohněm tím zkažena, nad touž světnicí v tanchauzu strop a pavlčka před ním na díle shořela. Zpráva byla, že by neopatrností hlásných oheň ten vyšel, ti že by měli fakule nějaké, jichž při topení v prscích místo podpalu užívali, v komíně nějakém v jedné šmitně na železích nějakých sušiti a ty potom že se zapálily a od nich saze v též komínu a odtud potom jiné. Vítr od Vlaského dvora byl právě na město nemalý, tak že jiskry a šindelové rozpálení na rathauz i přes rathauz blízko brance za domem, jenž Koráb slove, lítaly, od čehož i na rathauze se zjímati na střechách šindele počaly, ale že lidé tu na střechách byli i na Vlaském dvoře, snažnosti a pilnosti některých spolupradních a rychtáře městského, kteříž lid k tomu měli, aby vodu nosili a hasili, též střechy jiné odbíjeli, oheň přetřžen brzo, rathauzu ani jinde nic mimo Vlaský dvůr uškozeno není. CVrļa CVttbergae fLagrat Igne MetaLLico: seXto | se Rlgat hesperiIo febrVVVs oCeano. - A opět roku 1593 hořelo na Vl. Dvoře

řadě okolností, jimiž hosti královskému se pobyt na Vl. Dvoře znechucoval.

(50) Původní význam Vl. Dvora světle jest doložen také prvotním jeho názvem; v nejstarších listinách známých čísti lze napořád název „curia monete“ nebo „münzhoř“. Jméno „Vlaský Dvůr“ našli jsme poprvé v listině datované dne 9. srpna 1401, v níž Jaroslav z Opočna vyznává, že „přišli erckaufěrové a valtverchtové, jichžto ta se věc dotýče a k vlaskému dvoru slujejí u Hory, s jedné strany, a uhlěří přední ... a uhlěří zadní

... z druhé strany“ a že jej žádali, aby mezi nimi vypověděl⁶⁾. Na sklonku 15. století jeví se název ten již obvyklým, ale nikoliv výhradně platným, neboť vedle jména tohoto nacházíme v zápisech velice často prostě název „dvůr“ čili „curia“. Jméno Dvůr Vlaský odvozuje se způsobem známým a ustáleným, který jest zřejmě vyjádřený v českém přepise horního práva, pořízeném roku 1469; v jeho nadpise čteme toto: „Počínají se knihy práva královského horníkův města Hory Kutny i jiných všech horníkův v království Českém obývajících, vydaná od nejjasnějšího

kniežete a pána ... Václava druhého, šestého krále Českého a Polského, kterýžto letha božieho 1300 měsíce června kázal jest u Hory Vláchom, některakým groše kovati od nichžto i podnes slove Vlaský dvuor“⁷⁾. Podobně, se odvodňuje název „Curia Gallica“ v latinském vydání týchž horních práv jehož původ jest vjtknut slovy závěrečnými těmito: „Explicit jus regale montanorum serenissimi principis ac domini Wenceslai ... finitum per Teslavum de Robrzan in Montibus Cuthnis feria tercia anno 1530.“ V čele rukopisu tohoto lze čísti úvodní slova tato: „In nomine domini. Incipiunt Jura montanorum civitatis Montis Chutne nec non omnes montanos per regnum Bohemie consistentes concernencia edita per ... dominum Wenceslaum secundum, ..., qui anno domini 1303 (!) mense Julio (!) fecit primum in Montibus Chuthnis cudi grossos per quosdam Galligos et ab hoc curia monete in montibus curia Gallica nuncupatur“⁸⁾. [Viz též Dodatky str. 13-16]

Reforma mincovní králem Václavem II. způsobená, jakož i přičinnosti minciřův vlašských, aby z královské mincovny kutnohorské vycházela mince nová dobrá a krásná, bylo jistě momentem velice závažným a hodným toho, aby případným způsobem bylo ve vděčné paměti na vždy zachováno. Ašak nedovedeme pochopiti, že by mohlo uplynouti celé století než by případný projev ve skutek byl uveden. Fakt, že název „Dvůr Vlaský“ poprvé se vyskytá teprve za krále Václava IV., zavdává nám vážný podnět k tomu, abychom správnost dosavadního

dne 15. února; oheň vyšel o 23. hodině v staré šmitně, ve které se ode dávna již nemincovalo a kde se již po několik roků skládalo rozštípané dříví k přepalování stříbra a k bělení plátů mincovních. Minciři konali tehdy právě verk „malejch grošů“. Požár ztrávil část krovů, kterouž škodu tesaři odhadli na 10 až 12 kp gr; také bylo zraněno několik osob mužských i ženských při hasení pomáhajících. A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 329. - A opět roku 1622 v červenci tesali dříví na Vl. Dvoře na krov, kterýž od povětrí zapálen byl; v srpnu pak pracovali na dvou krovech a v září vazbu jich dokonávali. A. K. hor. odd. 6018.

⁶⁾ Čelakovský, Sběrka pram. práv měst. II. str. 246.

⁷⁾ Ibidem str. 131.

⁸⁾ Jos. Chmel v díle Der österr. Geschichtsforscher I. Bd (1838) na str. 153. připomíná, že tento kodex na papíře psaný se chová v archívě hr. Starhemberga na zámku Riedecku v Horních Rakousích sub num. 150.

náhledu v pochybu brali a po jiném pravdě bližším původu názvu toho se poohlédli. Za krále Václava IV. konána při mincovní budově v Kutné Hoře dosti rozsáhlá přestavba; zbudován totiž palác, k věži s obou stran přiléhající, (51) a velice pravděpodobně

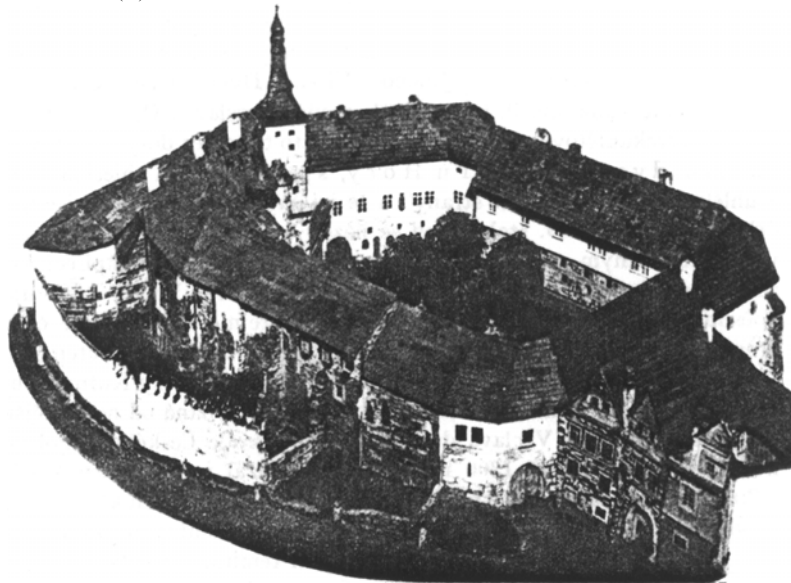
těž kaple královská. Styky Čech s Itálií, které již za dřívějších králův Českých byly velice intimní, neutuchly ani za krále Václava IV. Jestliže král Václav II. znamenitě prospěl národu českému tím, že chystaje vydání nových práv horních užil pomoci věhlasného učenec-ve vlašského, mistra Goz-ziho a pro zvelebení mince české povolal do Hory mincíře vlašské z Florencie Reinhera, Alfarda a Tyna Lombarda, jestliže král Karel nejen pro ukojení osobní záliby své, nýbrž pro všeobecné povznesení vzdělanosti svého národa pěstoval velice přátelské styky se slavnými básníky vlašskými Petrarckou a Bocacciem, nelze pochybovati o tom, že by i za krále Václava IV. nebylo se udržovalo spojení s Itálií ve věcech, českému národu prospěšných; a proto není nikoliv nemístna domněnka, že při dotčené přestavbě VI. Dvora byli účinně účastněni stavitelé vlaští, a tím že povstal název „Dvůr Vlašský“ čili „Curia Gallica“. Domněnku tuto pronášíme skromně a s náležitou rezervou, jednak jsouce sobě vědomi nedostatečné znalosti historie památek stavebních, jednak připouštějící možnou existenci listiny, kterou by se původ názvu Vlaského Dvora pošinul před časovou hranici zpředu vytknutou.

2. Místnosti určené pro účely mincovní.

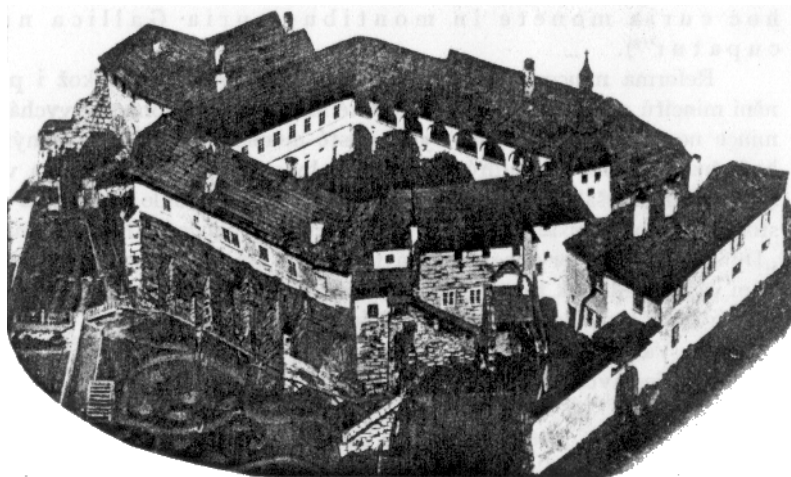
Kladouce si otázku, které to části Vlaského Dvora byly určeny pro účely mincovní, a chystajíce se roztríditi místnosti tyto podle jednotlivých úkonů mincovních, pro něž byly určeny, jsme si vědomi překážek, kterými práce tato se znesnadňuje. Dosti chabé jsou pomůcky, se kterými se chápeme úkolu: vzhled Vlaského Dvora byl poslední přestavbou valně pozměněn, zejména místnosti, v nichž dílo mincovní se konalo, byly úplně vyhlazeny, jedinou pregýrnu vyjímaje. Poněvadž pak obraz bývalé vnitřní úpravy Vlaského Dvora v upomínkách našich již značně poblebnul, jsme nuceni opírat se o starší půdorysy, kresby spolehlivou rukou dle skutečnosti způsobené a snímky fotografické. Pomůcky tyto byly by zajisté slabé a jednostranné a proto ztěží vyhovující, kdyby nebyly podpírány psanými zprávami, jejichž autentičnost jest povýšena nade vsí pochybu. Srovnávajíce zprávy tyto s půdorysem starého Vlaského Dvora i s pohledy nahoře dotčenými dospějeme k závěrům zcela uspokojivým.

Před poslední přestavbou byl Vlaský Dvůr několika odborníky, každým zvláště, zevrubně změřen, a takto povstaly dvě série plánů, tu více tam méně do detailů zasahujících; tvůrci jich byli: Čeněk Dajbých, stavitel, a František Hradecký, stavitel.

Poněvadž soudíme, že kombinacím, které jsou cílem tohoto pojednání, prospěje lépe půdorys toliko schematický, spokojili jsme se starším jakýmsi půdorysem prostičkým, který byl r. 1852 pořízen za příčinou obmýšlené tehdy jakési opravy na zdivu

Obr. 16. a 17. Krausův model VI. Dvora.

časů zachovaný³⁾.

Váha těchto konkrétních dokladů účinně se podporuje a sesiluje zprávami z archivů čerpanými. Do přední řady nutno tu klásti opět registra (54) verková, v nichž čteme zápisy o častých a rozmanitých drobných opravách, které byly v různých částech VI. Dvora různými řemeslníky vykonávány. Nejhojněji byli zaměstnáváni tesaři a to hlavně opravováním střech šindelových, jimiž rozložitá budova byla kryta. O práci zednické a kamenické jest v registrech verkových zpráv poskrovnu; z čehož možno ovšem souditi, že od roku 1472 asi do 1550 tu nebylo větších oprav stavebních, vyjímaje sousední „dům panský“, v němž měl obydlí nejv. mincmistr: na budově této se leccos měnilo pro pohodlí toho či onoho nově nastupujícího mincmistra; na př. 1504 účtuje se na opravu domu páne mincmistrova toto: od struhání, lištování a dláždění a táflování světnice, za prkna, písek, za cihly, za hřebíky, za mech, za panthy, tesařům, dlažičům, nádenníkům etc. vydáno toho všeho summa 18 kp 10½ gr. Ruka zámečnickova zasahovala všude: tu opravovala sešlé věci staré, tam chystala nové. Také dílo jiných řemeslníkův: hrnčírů, truhlářů, sklenářů a bednářů uvádí nás do různých míst VI. Dvora. Hojného poučení lze čerpati též z rejstříku, do něhož hospodář VI. Dvora zapisoval „náklad aneb vydání peněz na stavení a opravu dvora vlaského i

¹⁾ Některé laskavě půjčil pan Fr. Grimm, obchodník v K. H., některé jsou majetkem archaeolog. sboru „Wocela“.

²⁾ Model tento jest vystaven v museu archaeolog. sboru „Wocela“.

³⁾ Sádrová tato kopie, bohužel nedokončená, byla darována museu arch. sboru „Wocela“ panem Fr. Grimmem.

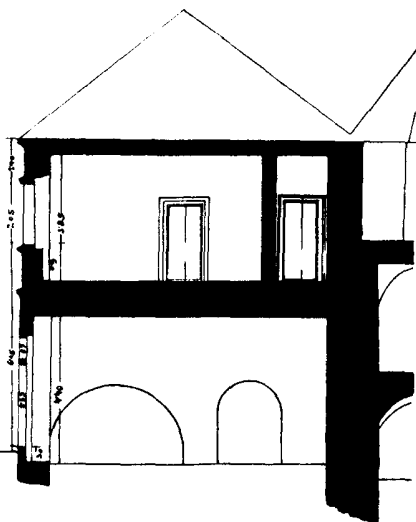

Obr. 18. Průčelí šmiten v traktu jihovýchodním.

také domu a příbytku nejvyšších pánův mincmistrův k němu náležitého⁴, kteréžto zápisy objímají dobu 1577-82⁴); nejednou zprávou zajímavou odměňuje se též prohlídka register „na stavení a opravu dvoru Vlaského, též domu JMti pana mincmajstra za šafářství Václava Kirchprigka Kolínského“ z roku 1618⁵), (55) a jiných a opět jiných listin z bývalého kutnohorského archivu horního.

Chystajíce se na výzkumnou obchůzku po starém VI. Dvoře vstupujeme podjezdem vedle věže na rozlehlé nádvoří, které má podobu táhlého pětiúhelníka s pravými úhly ve dvou rozích. Vstupujícímu jeví se přízemek strany protější i delší strany po levé ruce upravený tak, jak lze viděti na přiloženém obrazci 18.: úzké, tesaným kamenem obložené vchody s lomenými oblouky v nadpraží, střídají se pravidelně s kamennou též obrubou širokých a nízkých, téměř čtvercových oken, hustým mřežením zabezpečených; vyčisti lze takovýchto družin (po jednom vchodu a jednom oknu) po straně levé devět, na straně proti vjezdu pak osm. Nahlédnuvše

do půdorysu VI. Dvora (na přiloženém obr. 15.) poznáme, že vyčtené vchody a okna náleží k sedmnácti úzkým dlouhým komorám, které řadou nepřetržitou běží za sebou. Komory ty bývaly vysoko sklenuté (4.40 m) sklepem valeným, který se opíral po stranách o příčky, pokaždé dvěma sklenutými pásy (nestejného rozepětí) sesílené (obr. 19.). Pro zvýšení světlosti, jakož i pro odtok výparů měla každá ta komora nahoře blízko klenby po jednom dosti velikém čtvercovém okně, hledícím do nádvoří. Mimo to měly všechny, vyjímaje pět v řadě jihozápadní, o něž se opíral „panský dům“ k VI. Dvoru přistavěný, také po jednom úzkém okénku na vnější straně VI. Dvora, proti jihovýchodu a jihozápadu čelící. Několik těchto (56) úzkých vysokých okének s prostou obrubou z tesaného kamene lze viděti ve spodním starém zdivu na jihovýchodní fasádě VI. Dvora (obr. 20.), dvě na otupeném nároží proti jihu a tři na straně jihozápadní. Polohu šmiten lze zřetelně viděti též na obr. 21., který jest vyňat z Willenbergova pohledu na

Obr. 19. Řez šmitnou a býv. kanceláří mincmistrovou.

Kutnou Horu; tu zjevuje se též, jaké bylo nejbližší okolí VI. Dvora na začátku 17. století. Komory tyto byly určeny pro dílo minciřské a nazývaly se šmitnami (fabricae monetariorum). Za krále Vladislava Jagel. a syna jeho Ludvíka, ba ještě za krále Ferdinanda I. roku 1544 pracovali minciři stále v sedmnácti šmitnách; počet šmiten bývá poznamenán v registrech při každém verku. Avšak již roku 1554 mincovaly se peníze bílé pouze v osmi šmitnách; ovšem se ten rok souběžně vybíjely také tolary, ale dílem tím se nevyplnily asi všechny ostatní šmitny.

Šmitna, která byla opuštěna, vyskytá se v zápisech pod jménem „staré šmitny“; již ve stavebním rejstříku z roku 1577-82 našli jsme zmínku o „staré šmitně“, ve které se ukládaly rozmanité potřeby stavební; také zpráva o požáru na VI. Dvoře roku 1593 dotýká se jedné staré šmitny, ve které se dávno již nemincovalo a v níž se ukládalo štipané dříví k stříbru pálení a k lorování. Počet šmiten, které pozbyly prvotního významu svého vzrůstal asi postupem času s poklesávající prací minciřskou, až konečně (57) ve třetím desetiletí 18. století spuštěny šmitny všechny a proměněny ve skladiště různého haraburdí.

V následující jedné stati bude vyloženo, že každá jednotlivá šmitna byla původně o sobě celkem samostatným; samobytnost tato byla vyznačena různými štítky, v kamenné obrubě oken vytesanými, a zračila se nápadně i jinak vnější úpravou; nad každou jednotlivou šmitnou trčel vysoký hrotnatý zděný štít, a sice na straně nádvoří i na vnějším obvodu VI. Dvora, a každá šmitna měla nad svou klenbou samostatný sedlový krov⁶), (58) šindelem pobitý, takže fronta šmiten měla vzhled úzkých přízemních domků, řadou za sebou běžících. V kolébce mezi dvěma sousedními střechami byl pokaždé položen kamenný žlab, zakončený železnými žlábků výtokovými čili chrličí. Doložití toto lze zprávami následujícími: 1493 za dílo štítů okolo šmiten s obů stran, žlabů s obů stran kamenných položení i opravení a obmítání, za vápno, za kámen, za cihly, od fůry, všeho toho nákladu summa 59 kp 46½ gr⁷); 1499 Dicit III. Hronkovi zámečníku za 6 žlábků k šmitnám, kudy voda dolů teče, ½ kp; 1510 Hronkovi zámečníku za 10 žlábků mezi šmitnami na Dvůr po 8 gr dáno 1 kp 20 gr; 1523 a 1524 Fučíkovi kováři od díla tří žlábkův železných k šmitnám a od jich čtrnácti starých opravení,

Obr. 20. VI. dvůr od jihu.

⁴) A. K. hor. odd. 2793.

⁵) A. K. hor. odd. 6018. - Kde v pojednání následujícím není citován pramen, tam byl doklad čerpán buď z register (55) verkových anebo z některého z obou vyčtených rejstříků šafářských; omyl není možný, neboť rok citovaný ukazuje pokaždé k určitému rejstříku.

⁶) Ideální pohled v Ottově Slovníku naučném XV. na str. 416. nutno dle toho poopravit.

⁷) A. K. hor. odd. Reg. cupri 268.

za vápno etc dáno všeho 3 kp 10 gr 5 den⁸); 1624 Resurrexi Janovi Klabe- rovi od spravení žlábků kamenných nad šmitnami 30 kr. Žlaby tyto bylo třeba častěji vymítati a zimního času zbavovati sněhu navátého: 1497 Gaudete placeno od vymítání žlabů na šmitnách 5 gr; 1510 Dom. fortitudo od čištění žlabův na Dvoře mezi šmitnami dáno 6 gr; 1511 Circumdederunt tři pacholci sekali led mezi šmitnami a sněh s žlabův metalí. Střechy na šmitnách se dle potřeby opravovaly: 1491 Oculi dáno za hřebíky, za šindely, tesařům, náden- níkům 54½ gr, ješto šmitnu pobíjeli, kdy na ní krov shořal.

Těsně vedle vjezdu do nádvoří po levé ruce do dneška se uchovala obšírná síň, mající podobu lichoběžníka málo od čtverce odlišného, A (na půdoryse obr. 15.), jejíž devět částí klenbových

se uprostřed opírá o čtyři nízké pilíře čtyřboké. V síni této zasedali pregéři ve svých stolicích při vybíjení rázu na mincích, a proto měla síň tato název *preghauz* čili *preggaden*⁹). Při poslední přestavbě VI. Dvora byla síň tato ušetřena změn větších; pouze byly dva úzké čelní vchody z nádvoří (obr. 22.) proměněny v okna a nový vchod způsoben v průjezdu. *Preghauz* jest přízemkem vysokého domu, jehož střecha čefenem svým dosahuje bezmála podstřešní římsy sousední věže. Spojitost *preghauzu* s patry vyššími bývá v útech častěji zdůrazněna: 1525 dělal truhlář lavice „do světnice veliké nad *preghauzem*“¹⁰); 1578 Bartoň zámečník zdělal „33 páry pantikův nových do nových rámuův k oknům svrchním na *mazhauze* nad *preghauzskou* velkou světnicí i také nad mincí k svrchním oknům k zavírání tu na Dvoře Vlaském“ a přibíjel a zavěšoval „starými panty nových dveří za týmž svrchním *mazhauzem* nad *preghauzem*“ a k nim do kamene nové dva háky udělal a usekal. Ze zápisův těch i jiných, jakož i dle zachovalých pozůstatkův stavebních lze souditi, že první patro vysokého domu bývalo zaujato cele jedinou světnicí s vysokými okny, jednak na nádvoří, jednak na východ do širé krajiny hledícími; při poslední přestavbě byla (59) světnice tato rozšířena též nad průjezd¹¹) - Světnice tato, kterou v zápisech nazývají někdy též „světnicí krále JMti“, vynikala zajisté nejen

Obr. 21. Willenbergův pohled na VI. Dvůr (26) a sousední budovy.

Obr. 22. Vysoký dům, pohled z nádvoří.

⁸) A. K. hor. odd. 343 a).

⁹) Název „hauz“ čili „gaden“ ukazuje na síň většího rozsahu.

¹⁰) A. K. hor. odd. 344.

¹¹) Tuto místnost nad průjezdem možno považovati za pokoj, který ve zprávě o požáru na VI. Dvoře r. 1585 se nazývá „kancelář krále Vladislava“ (viz str. 49.).

velikostí, nýbrž i úpravou nadě všechny ostatní „pokoje královské“; hlavní ozdobou královské světnice byl asi taflovaný, malbou kráslený strop, který do dneška se zachoval. Z doby, kterou osvětlují zápisy v registrech verkových, známe jedinou zprávu o větší jakési opravě na vysokém domě; roku 1474 bylo vydáno: *Omnes gentes od dlažení pody na vysokom domě 1 kp 42 gr i s pacholky, Ecce Deus dělníkům 7 gr ješto klidili na vysokom domě po zboření podlah a po zedních, Ecce Deus od šróbu okování 4 gr, ješto zkazili kdy šróbovali velikú světnici. Ostatní pokoje královské, jichž tu nebylo mnoho, ležely v témž prvním patře v traktu mezi velikou světnicí a kaplí; zápisy k nim se táhnoucí dotýkají se různých prací čistících a drobného díla řemeslnického; na př.*

1477 *Deus in loco zámečníku 2 gr, ješto opravoval zámek u pokoje královského; 1478 Esto na potřeby k opravení skel v pokojích královských 20 gr; 1483 Gaudete tesařom 26 gr, ješto (60) dělali v pokoji krále JMti dveře a zchod etc; 1483 Gaudete za zámek a za čtvery panty k pokoji krále JMti ½ kp; 1484 Adorate I. za míři k pokoji krále JMti 2½ kp 15 gr i za zámky i za panty; 1484 Resurrexi Hronkovi 1 kp 35 gr, ješto zámky dělal a panty k komoře krále JMti a sekretářově; 1486 Misericordia dvěma dělníkóm ješto metli pokoje krále JMti za dva dni 8 gr.; 1486 Exurge za kamna v světnici krále JMti 2 kp 43 gr; 1496 Omnia od opravení skel 5 gr zde v veliké světnici; 1498 Exurge od opravení skla do sklěpku, kde komorníci JMKské léhají, 12 gr; 1501 Jubilate od metení všech pokojův královských 5 gr; 1501 Dum medium od čištění pokojů krále JMti šesti ženám za dva dni 24 gr a mytí skel i jiných potřeb; 1523 Gaudete od tření a metení světnice královsky 3 gr; od topení když kníže JMt (Karel Minstrberský) zde byl 3 gr; 1524 zámečníkům za zámky a klíče nové, starých opravování v pokojích královských, na dvoře k vratům atd.; 1526 k příjezdu krále Ferdinanda se pokoje královské dláždily a vápnem obmítaly. Když pak čeští králové přestali do Hory zajížděti, pustly pokoje královské; již roku 1545 zpěčovali se úředníci mince, uhostiti na VI. Dvoře rady komory české, kteří se chystali Horu navštívit¹²),*

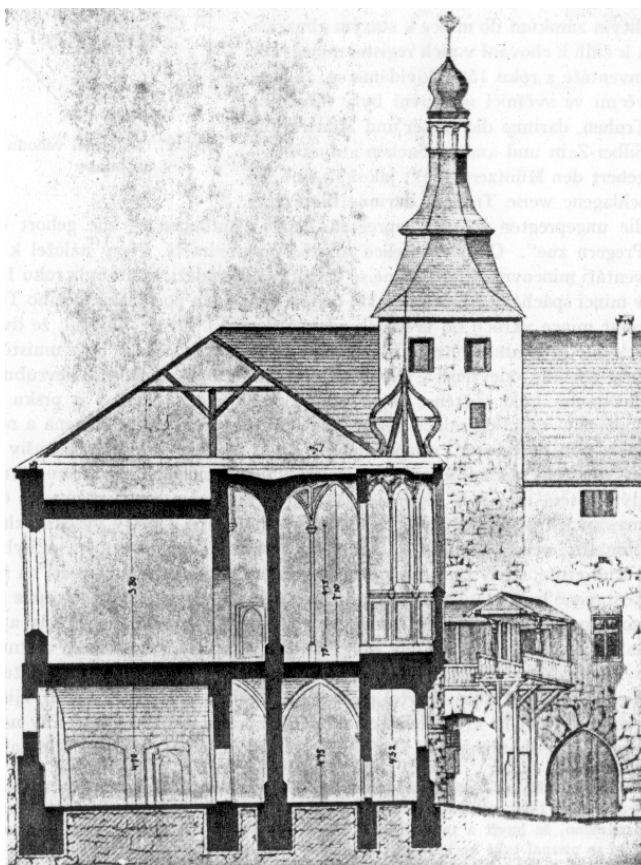
¹²) Rady komory české píší v neděli před sv. Vítem 1545 takto: „...oznamujem Vám, že sme se na tom společně snesli, abychom se na Horách Kutnách již bez dalšího odkladu na den svatých Petra a Pavla apoštolův božích konečně sjeli. A protož k tomu dni pokoje, šaty ložní, věci kuchyňské, obroky koňské, stání a jiné věci, což potřebí jest, spolu s Jeronymem probířem do Vlaského Dvora, neb tu státi chceme, zjednejte a

tito však nedbali vytáček: „...i vězte,“ psali, „že jsme konečného úmyslu, abychom všickni spolu na Dvoře Vlaském stáli; protož, co by před rukama nebylo, to ať se zjedná a to tím spíše, neb nemíníme jinde hospodou býti. Však prve i více jich tu stávalo a ložních šatuv i jiných věcí spotřebí bylo; nepochybujeme, že ještě toho nětco před rukama býti by mělo a ostatek že by se zjednálo; ... pokud se pokrmuov dotýkati bude, to zjednati snadno se bude moci, jediné aby jiné věci všecky v pokojích a stání koňóm připraveny byly...“¹³⁾ Později pak se propůjčovaly pokoje královské různým účelům, které byly na odpor původnímu jich významu; roku 1589 troufali si úředníci horní a mincovní, stranu strojů, které dle návrhů Hanuše Bedř. Hofmanna na tahání měchů v hutech, na čerpání vody v Trmendli, na zdvihání rud a kyžů z dolů kaňkovských a stříbrných pro ušetření ručního díla hašpléřského měly býti skrze mistra Ruprechta Bebingra¹⁴⁾ pořízeny, učiniti návrh, by stroje tyto zatím byly sestavovány na VI. Dvoře ve velké síni nad prekhauzem¹⁵⁾, aby práce rychleji pokračovala.

(61) Druhé patro vysokého domu bylo rozčleněno souhlasně s patrem prvním: velká světnice druhého patra nazývá se ve zprávě o požáru, roku 1585 vzniklém (viz str. 49.) „tanc-hauzem“, na jiných místech „mazhauzem“; síň tato obšírná, která bývala kdysi určena pro kratochvíli vznešeného panstva, proměněna na začátku 17. století v sýpku, kde se oves choval¹⁶⁾. Vstup do obou pater vysokého domu byl umožněn šnekem čili točitými schody dosud zachovanými, po pravé straně vjezdu do nádvoří; avšak podobá se velice pravdě, že tu bylo ještě druhé, pohodlnější schodiště s pavlačemi na straně jižní, tam, kde jsou nyní dřevěné schody k velké světnici, která byla upravena jakožto zasedací síň obecního zastupitelstva. Oporou domněnky této jest fakt, že v hořejším mazhauzu byl na straně jižní východ s gotickým kamenným ostěním (obr. 23.); takovýto východ býval asi také v touž stranu z veliké světnice v prvním patře. Nad to pak v stavebním rejstříku z roku 1578 jest při 18. říjnu zaznamenáno vydání „ženám, které po dva týhodne tu při Dvoře Vlaském za velkou světnicí, která jest nad prekhauzem, v síni, ve třech komorách i dále po těch pavlačích až dolů k lázni po tom dvorci i v staré velké ku-“⁶²⁾ chyni, též také v jedné šmitně staré rummy a smetí ven ze všech

Obr. 23. Vysoký dům od jihu a vnitřek šmiten sousedních.

Obr. 24. Řez mincí a kaplí.

přichystěte. To také šefmistrům a jiným úředníkům, aby se k tomu času se všemi potřebami, co komu potřebí bude na nás vznášeti, přihotovili, oznamte“. A. K. hor. odd. kniha 18, fol. 89.

¹³⁾ Ibidem fol. 90 v.

¹⁴⁾ Jinde bývá psáno též Pebinger.

¹⁵⁾ A. K. hor. odd. kniha 11, fol. 197 v.

¹⁶⁾ A. K. hor. odd. 6018. V rejstříku tomto čteme při 21. dnu měsíce prosince 1619 poznamenání, že tesaři dělali okenice „nad pokoji pana úředníka mince, kde se oves chová“; tehdy byla již veliká světnice nad preghauzem proměněna přepažením v obydlí pro úředníka mince.

vynášely, uklízovaly, umetly...“ a při 1. lednu téhož roku, „zámečníkovi za zámek k starým dveřím nad lázni jdouc na schody na pavlače nahoru k velké světnici nad preghaus...“

(63) Pod kaplí bylo sídlo úřadu mincovního v několika místnostech, jichž souhrnu říkali prostě mince. Do mince se vcházelo po pravé straně arkýřového pilíře. V úzké chodbě B byly na levo železné dvěře se zámekem a řetězem, jimiž se vstupovalo do první světnice mincovní C, do níž vnikalo světlo denní oknem proti severu obráceným; ve světnici této jednalo se s těmi, s nimiž bylo úředníkům mince udržovati styky častější a těsnější, zejména s různými zřízenci díla mincovního: zde se odvažovala mincovní hmota k sazení verku, zde se vážily peníze, také se tu přechovávala železa pregéřská, odtud se vyplácela vydání atd.; k tomu cíli byly ve světnici této postaveny různé váhy, jakož i

rozmanité schránky, stoly a pod. (viz Inventář v příloze I.). Dále následovala druhá světnice mincovní D, „kde se počty mincovní a peněžité píší“¹⁷⁾, s dvěma okny, také na sever (64) hledícími; vedle ní byl sklep čili komora E s jedním okénkem (v touž stranu), kde byly složeny staré knihy početní. Sklepení F pod kaplí bylo určeno pro pokladnu mincovní a bylo chráněno železnými dveřmi se třemi zámky. Bezpochyby okolo roku 1500 děla se tu jakási přestavba, celkem nepatrná, ale rázu takového, že skvostné klenutí v kapli, jakož i klenba sklepu pod kaplí byly šeredně zkomoleny¹⁸⁾. Zeď, kterou se oddělovala první světnice mincovní od pokladny, byla pošinuta dále od okna, čímž světnice nabyla rozsahu většího, pokladna pak se zmenšila, kteroužto změnou bylo vynuceno ovšem také pošinutí souhlasně zdi vrchní v kapli (obr. 24.). Výsledkem proměny této byla situace, jaká se jeví na obr. 25., který byl pořízen při poslední přestavbě, když tato místa byla odkryta. Nahoře hledíme obloukem lomeným, vysoko sklenutým do kapele; dole spatřujeme příční zeď, již se odděluje pokladna od přední světnice mincovní. Vchod do pokladny byl vrouben pěkným prutovaným ostěním, v jehož vnitřních rozích jest v kameni vysekán gotickou minuskulí

výstražný nápis *noli me - tangere* (obr. 26). Vznik ostění tohoto jest vyznačen jednak monogramem krále Vladislava Jag. (korunovaným W), jednak znakem pánův Kostkův z Postupic (hrábě ve štítě)¹⁹⁾ a letopočtem 1501; nadbytkem pak se v registrech verkových z roku 1501 zachovaly zápisy následující: Adorate I. Rajskoví 1 kp za práci, ješto k dělníkům přihlédal při Dvoře, a Adorate II. od udělání tesaných dveří v minci u sklepu

¹⁷⁾ Viz též inventář, jehož opis jest přiložen.

¹⁸⁾ Památky archaeol. XXII. 139. v článku „Kaple VI. Dvora v Kutné Hoře“.

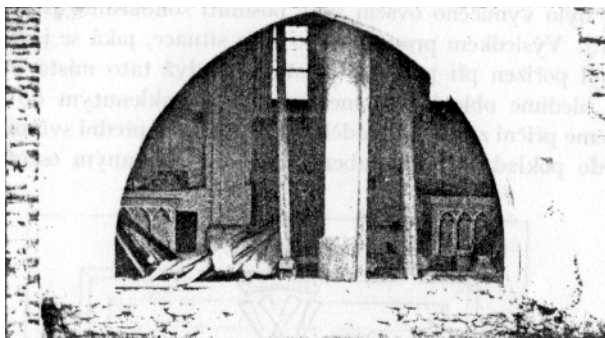
¹⁹⁾ Tehdy byl nejvyšším mincmistrem Bohuše Kostka z Postupic a na Litomyšli.

3 kp 42 gr²⁰). Vchod do první místnosti mincovní byl vrouben též zajímavým ostěním z kamene tesaného: na klenáku s hrotem lomeného oblouku vysekán jest monogram krále Ludvíka (korunované L) a letopočet 15-18 (viz. obr. 27.)²¹.

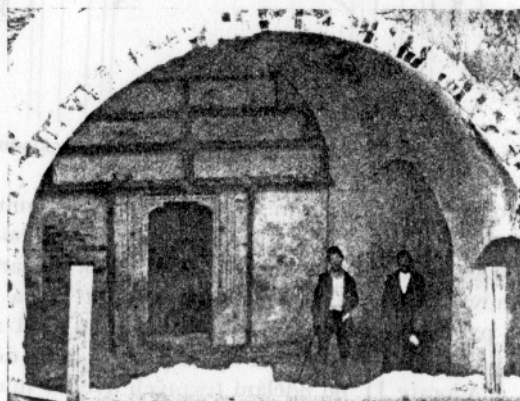
(65) Inventář z roku 1612, jehož opis podáváme v příloze, obsahuje podrobný výkaz nábytku, jímž jednotlivé místnosti mincovní byly opatřeny; k tomu připojujeme ještě některé zprávy drobné. Roku 1500 Exaudi I. dáno za truhlici k registrám chování pod stůl 6 gr; 1502 Esto mihi placeno od opravení crucifixa do mince 17 gr Šimonovi malíři; 1678 dělány tři klíče k západitým zámkům do mince k starým almarám a k židli k chování v nich register mince. Dle inventáře z roku 1588 dovidáme se, že mezi věcmi ve světnici mincovní byla též „aine Truhen, darinne die Gisser und Müntzer die Silber-Zain und andere Sachen aufheben - gehert den Müntzern zue“; jakož i „eine beschlagene weise Truhen, darinne die Preger die ungepregten

so wol gepregten Platten aufheben - die gehort den Pregern zue“. O jistém velice zajímavém předmětu, který náležel k inventáři mincovnímu, dočítáme se ve zprávě o krádeži, která byla roku 1691 v minci spáchána. Když dne 15. června ráno (den po svátku Božího Těla) písař mince vkročil do úředních místností na VI. Dvoře, shledal, že dvěře železné do přední světnice mincovní i do sklepa, kde kasa byla umístěna, zely dokořán odevřené a pokladnice železná že byla vypáčena; zevrubným ohledáním bylo zjištěno, že zloděj vylomiv železná dvířka u prsku čili sopouchu, vnikl do mince děrou, kdež stará kamna byla odklizena a nová měla být postavena; visací zámek u dveří do kasy otevřel neporušiv ho, na vypáčení pokladnice užil pak železné, dva lokte dlouhé palice od hmoždýře, která tam byla uložena; podařilo se mu jeden ze tří pásů víko obemýkajících přelomiti a víko po jedné straně asi na 4 prsty vysoko vzhůru ohnouti; otvorem takto způsobeným vsouval ruku do vnitř a vybíral odtud groše: byly tam dva pytle, v každém peněz za 500 zl, a tři na sobě postavené hrnky, v každém peněz za 100 zl, úhrnem 1300 zl; motouz jednoho pytle byl rozvázán, hrnky byly převrzeny a peníze vysypány a pomíchány. Když byl úředník mince za přítomnosti písaře mince, vrátného, též nejvyššího mincmistra, kvardejna a Řehoře Egerera jakožto zástupce české komory klíčem otevřel pokladnici docela a peníze přepočítal, zjištěn schodek 76 zl 18 kr. Úředník zakončuje zprávu svou prosbou, aby nebyl viněn z nedbanlivosti a aby směl peníze odcizené v účtech odepsati²²). (66) Ze zprávy této dovidáme se, že

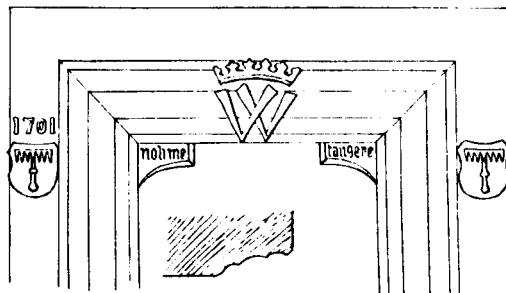
odůvodněnou domněnku. Největšího místa bylo třeba prenárně čili prengadu (prehauzu), neboť pálení stříbra dělo se na pecích rozložitých; a proto se asi nemíjime s pravdou, klademe-li prenárnu od síně největší G. Nový způsob přepalování stříbra pod mufli vyžadovalo peci ještě obsírnějších, že prenárna stará již nestačila; v inventáři z roku 1612 jsou zaznamenány prenárny dvě, stará a nová - roku 1588 měli ještě prenárnu jedinou. Zápisy o prenárně jsou dosti četné, z nich některé tuto podáváme: 1491 Omnis terra nádeníkům od vypravení štolý 6 gr zde v prengadu; 1498 Deus in loco zedníkům a podavačům 23½ gr

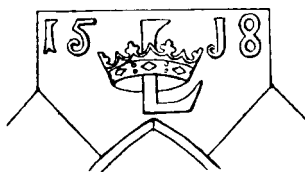
Obr. 25. Pohled do mince a do kaple od severu.

Obr. 26. Nadpraží vchodu do mincovní pokladny.

Obr. 27. Nadpraží vchodu do mince.

pokladnice se uzamykala zámekem se dvanácti západy. Takovouto pokladnici z tlustého plechu železného, silnými pruty železnými z tuha orámovanou, jejíž víko jediným uzamčením se podchycuje dvanácti západy pod vyvaleným okrajem, drží museum archaeologického sboru „Wocela“ v majetku svém. Pokladnice jest 83 cm dlouhá, 49 cm široká a 53 cm hluboká a má uvnitř po levé straně u dna pokladničku menší (tresor) se zvláštním uzamčením. Povrch všecek jest natřen žlutavou barvou fermežovou; do všech obdélníkových polí mezi mřežením jest kladen bílý, rudě stínovaný ornament renesanční, ve dvou takovýchto polích na straně čelní stkví se švícně malované znaky: na levo znak Pavla Škréty Šotnovského z Závovic, kterýž byl písařem mince od 1604 a úředníkem mince od 1608, na pravo znak Matěje Jílovského z Krásné Hory, v tu asi dobu perkmistra v Kutné Hoře²³). Složitý mechanismus zámku, (67) uvnitř po celém rozsahu víka rozvětvený, jest maskován

jemnými, v pocínovaném plechu vysekávanými ornamenty (obr. 28.). Jeden ze tří železných pásů na vrchu víka, a sice krajní na pravo (ve shodě se zprávou úředníka mince o krádeži) jest dosud přelomený a vůbec se jeví na pravé straně víka patrné stopy násilného ohybání. Dotčené okolnosti jsou dostatečnými oporami pro domněnku, že tato pokladnice jest totožna s bývalou pokladnicí mincovní.

Vedle chodby B (viz půdorys), kterou se přicházelo k přední světnici mincovní, byly některé dílny, příslušející ke skupině místností, jež se zahrnovaly ještě pod název „mince“: totiž prenárna, gosa a vajskomora. Která ze síní, při chodbě přiléhajících, kterému z účelů dotčených sloužila, nedovedeme říci určitě; projevujeme v té věci toliko

odůvodněnou domněnku. Největšího místa bylo třeba prenárně čili prengadu (prehauzu), neboť pálení stříbra dělo se na pecích rozložitých; a proto se asi nemíjime s pravdou, klademe-li prenárnu od síně největší G. Nový způsob přepalování stříbra pod mufli vyžadovalo peci ještě obsírnějších, že prenárna stará již nestačila; v inventáři z roku 1612 jsou zaznamenány prenárny dvě, stará a nová - roku 1588 měli ještě prenárnu jedinou. Zápisy o prenárně jsou dosti četné, z nich některé tuto

podáváme: 1491 Omnis terra nádeníkům od vypravení štolý 6 gr zde v prengadu; 1498 Deus in loco zedníkům a podavačům 23½ gr

17 a násl. - Dotčená pokladnice zůstala v minci po neb. Řehořovi Leop. Hacklovi úředníku mince a byla od dědiců jeho minci nabízena za 45 zl; poněvadž se pokladnice této již v minci užívalo (byla 1½ lokte dlouhá, 1 loket široká a hluboká se 12 západy) a stará truhla mincovní, tenkým plechem pobitá, byla již (66) červotočivá, žádal nový úředník mince dne 26. srpna 1681, aby ji směl za 40 zl pro minci koupiti. A. K. hor. odd. kniha zpráv komoře zaslaných, fol. 32.

²³ Štít jest svísně rozpůlený: pravá polovice kryta jest barvou bílou, levá zelenou; do obou těchto polí zasahuje postava obrněného muže s tasenou šavlí nad (67) hlavou, jehož obě nohy jsou okřídleny ohnivými perutěmi; mezi dvěma křídly nad korunovanou helmici vyrůstá oděnc s tasenou šavlí; barvy štítu jeví se též na těchto křídlech i na příkryvadlech.

²⁰ Ostění toto vsazeno jest do zdi v předsíni městského archivu na VI. Dvoře.

²¹ Ostění s klenákem tímto bylo učiněno obrubou vchodu do místnosti pod kapli v témž městském archivu.

²² A. K. hor. odd. kniha 44. fol. 13 a násl. - Pachatel krádeže této byl zjištěn teprve roku 1693; v lednu téhož roku bylo úřadu mincovnímu městským magistrátem oznámeno, že havíř a tesař Mates Příbyl, podezřelý z krádeže jakési, byl zatčen a že se přiznal také ke krádeži v pokladně mincovní; mimo peníze pobral prý také trochu mědi a několik mincovních kolků; měď i kolky byly při prohlídce v jeho obydlí nalezeny. Ibidem fol.

Obr. 28. Železná pokladnice mincovní.

v prejnárni za minci v starém komíně komůrku starými prkny k chování testův nabíjených udělali a po vrchu vopažili...; 1582 v červenci, v prenhauze za minci místo vybravě novou hradbu k chování hertovných popelův hutních po spálení stříber udělavše, dřívím a prkny přehrazovali; 1623 v listopadu, zedníku od udělání jednoho nového hertu k stříbru pálení 5 kp.

V gose čili kyse bylo třeba tolika místa volného, aby uprostřed mohla býti postavena přenosná pícka pro hrnec, v němž se rozpouštěl verk, a kolem ní aby kyseři a barchanici bez překážek se mohli pohybovati; za gosu považovati lze místnost *H*. Psaných zpráv o gose neznáme mnoho: 1493 obmítali korpan v gosi²⁵); 1497 In voluntate dáno od předělávání (68) skla v gosi Klímovi 1 kp 31 gr a kováři za čtyři pruty železné k témuž sklu 12 gr; 1579 v říjnu, v kyse, kde se verkové peněžní grošní a tolarni na cány rozpouštějí, v prostředku, kde místo hrnci železnému k rozpouštění připraveno jest, velké štukové kameny pro snadnější goco vyhledávání do země kladli a zároveň s dlažením na vápno poklozili a podlažili; 1580 v červenci, tesaři žlaby dělali a je kladli nad světlici vrátného i také mezi komíny nad kysou mince a v prejnárně nový poklop předělávali; 1624 v září zedníku od prolámání zdi v kyse a zadělání trámu, na kterém váha visí, níž se vintofen zdvíhá a k tomu že jest pod vintofem podlažil a na komorách ovesných zobmítal a zaczekeoval pro myši, samému druhému s přidavačem 1 kp 30 gr; od udělání jedné zděři na váhu v kyse, níž se vintofen zdvíhá, 12 kr.

Bílení plátů nevyžadovalo asi velkého prostoru, a proto si troufáme vajs komoru čili rolli položit do síně *J*; domněnku tuto podpírá též jistá zpráva, z níž vysvítá, že před vajs komorou byl dvorek²⁶). Zprávy o této dílně jsou dosti skrovné: 1497 Exaudi I. od udělání peci v rolli ½ kp 1 gr; 1493 obmítali korpan v vajs komoře; 1517 Inclina dáno tesaři, ješto tvrdil plechy na Dvoře a poklop dělával v vajs komoře, za 5 dní 17½ gr; 1577 v listopadu, placeno tesařům, kteří v minci okolo komínu lorního starý krov dolů zbořili a zase jiný krov postavili, zlatovali a něco šindely přikryli a pobili. O místnosti nad vajs komorou děje se zmínka při roku 1525; sklenáři placeno od díla skel v světlici královské a v komoře nad vajs komorou 4 kp 33½ gr²⁷).

Při díle mincovním byl gvardejn súčasněn hlavně v prenárně a v gose; proto se asi nemýlíme, klademe-li gvardejnskou komoru a průbovnu do místností *K* a *L* podle prenárně.

Celý tento trakt, od věže až ke kapli sahající, byl při poslední přestavbě pobořen a pokud z obrysu vysokého domu do Rybného trhu vystupoval, byl se zemí srovnán. Obrázek 29. vnitřku,

od opravení korpánů²⁴) v prengadu a za lýčence; 1504 Justus od vyprázdnění štoly v prengadu 10 gr; 1514 Reminiscere dělal zedník teras v prengadu; 1579 v říjnu, při minci v prejnárně, kde se stříbra hertovni každotýhodní pálvávají, zed novou příční k hertu druhému cihlami zdicími něco na hlinu a vostatek na vápno dělali; 1580 v srpnu, tesařům, kteří na Dvoře Vlaském

zachycený ve stadiu bourání, ukazuje, kteraký byl vnitřní vzhled prenárně; způsob stavby, hlavně pak tvar hlavice na pilíři, o něž se opírají mohutné pásy klenbové, jsou neklamnými známkami, dle nichž lze tento trakt přizemní řaditi mezi nejstarší části VI. Dvora.

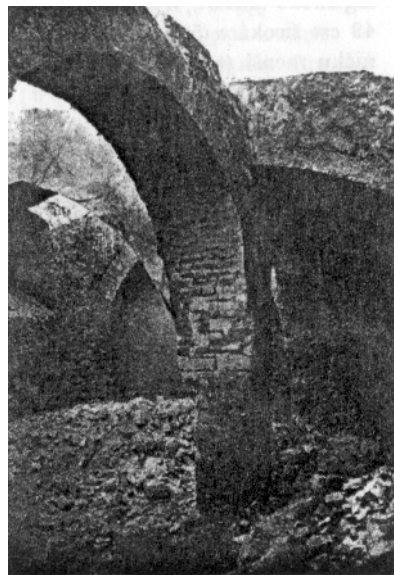
Na blízku gvardejnské průbovny byl gernhauz čili kernárna, kde se mědi zrnily. Dokladem pro umístění toto jest zápis z roku 1582: v měsíci červenci dáno dlažiči od podlažení kamením na písek sedmi sáhův na dvorci

před gvardejnskou průbovnou a gernhauzem tu při Dvoře Vlaském...; polohu kernárny určuje též zpráva o požáru na VI. Dvoře roku 1585 (viz str. 49.). Kernárnu lze dle toho klásti naproti gvardejnské průbovně na levou stranu vrat, kudy se z Rybného trhu vjíždělo do Vlaského Dvora.

(69) S druhé (západní) strany byla mince ohraničena chodbou *M*, kudy z nádvoří VI. Dvora bylo lze vyjít ven do prostoru, obehnaného zdi s cimbuřím; ochranná tato zeď sáhala směrem ke kostelu sv. Jakuba, téměř až k západní bráně VI. Dvora a uzavírala táhlý dvoreček před okny mince. K chodbě dotčené přiléhala komora *N*, do níž se vcházelo jedním zamřeženým obloukem pod arkadovou pavlačí (od kaple druhým) skrze jakousi předsíň; za mřeží byla postavena velká váha železná, na které se vážila měď, olovo, železo a jiné věci, proto říkali komoře dotčené komora za vahou nebo za mřeží. V komoře této schovávaly se různé potřeby „do sucha“: 1578 v listopadu prkna nová nosili z jedné staré šmitny zadu do sucha za mříž, aby k dílům vyschla; 1579 v říjnu do komory za mřeží skládali šindel a vápno do sucha; 1580 v listopadu nádenníci vápno před VI. Dvorem do malé komůrky za mřeží naproti váze, též také cihly dlažičky do sucha nosili; 1581 v listopadu tesař zdělával v sklepe za mříž váhy, kde se tesařské věci chovají, novou velkou almaru a dva šráky; 1582 v srpnu tesaři v komoře za vahou na VI. Dvoře šindel stosovali. O východu na prostranství obehnané zdi na severní straně VI. Dvora děje se zmínka v zápisech následujících: 1578 v lednu dělány dva zámky nové visuté, jeden k zamykání komory, kde se šindel chová, a druhý k dveřím jdouc na dvorec za váhu Dvora Vlaského; 1582 v červenci tesaři na Dvoře VI. za mřeží a vahou na dvorci při jedné straně nové přístřeší dělali, zlatovali a šindelem spobíjeli.

Účel komory *O* není určitě zjištěn, ale soudíme, že byla určena pro ukládání mědi: komora měděná zajisté na VI. Dvoře byla a nemohla býti daleko váhy měděné; jiného umístění pro komoru měděnou nemáme.

Komora další *P* byla skladištěm uhlí dřevěného a proto slula uhelníci čili kolhauzem. Poloha komory této jest přesně vyjádřena zápisem tímto: 1492 na dílo tři sklepů k uhlí zde na Dvoře, kteréž udělány jsú jeden z mašale a dva z uhelnice pod velkou světlici rejtunkovú, vydáno per totum summa 111 kp 38 gr²⁸). Rejtunk, totiž světlice, kde se (70) konaly schůze a společné porady úředníkův horních²⁹), hutních a mincovních, kde se projednávaly různé záležitosti s nákladníky hor a rudokupci atd.³⁰), byla síň v prvním patře, jejíž okna byla obrácena proti chrámu sv. Jakuba; komora vedlejší byla určena pro chování starých register. Do rejtunku vstupovalo se z pavlače arkádové:

Obr. 29. Vnitřek prenárně.

²⁴) Korpan = zděná stříška nad pecí pro odvádění dýmu do komína. „A v tom vítr veliký, jest přišel, hutní korpán nad pecmi jest obořil, tak že v té huti nijakž až posavad šmelcovati nemůžeme“ psal hofmistr s úřadem horním dne 30. ledna 1552 radám komory české. A. čes. místodrž. fascikl kutnohorský č. 1552/2.

²⁵) A. K. hor. odd. Reg. cupri.

²⁶) Dvorku tomu říkali německy „weiszudhofel“ v zápise z roku 1740.

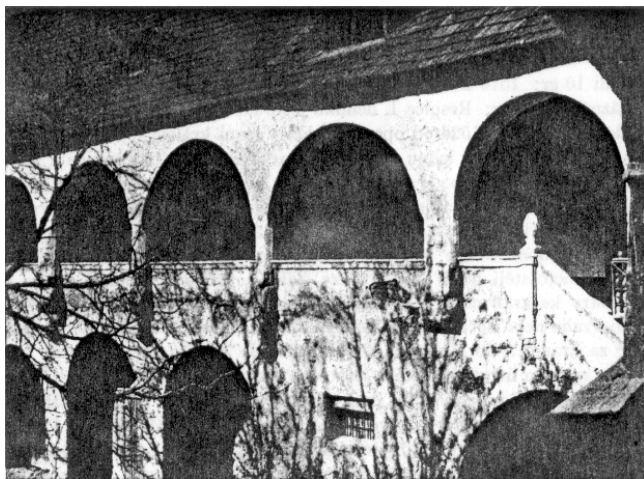
²⁷) A. K. hor. odd. 344.

²⁸) A. K. hor. odd. Reg. mědi pg. 266.

²⁹) 1579 v lednu Bartoň zámečník přibil k dřevěným mřežím v rejtunku čtyry páry pantův nových s háky, tolikéž nový puklový zámek s klíčem k mříž, kde úřad horní sedává v rejtunku, A. K. hor. odd. 2793.

³⁰) 1533 rejtunk, kde se každou neděli hutnětější scházejí a tu se královské škody oznamují. A. K. hor. odd. kniha 10. fol. 4.

1526 opravováno cihlami na vápno, písek a hlinu „dláždění na pavlačích u rajtunku“³¹); 1578 v březnu dělány nové tři klíče k západitému puklému zámku k novým dveřím, které jsou „na pavlačích proti rejtunku vcházejíc do domu panského“; 1618 v květnu Jan Votian zedník dláždil „pavlače na Dvoře VI. před rejtunkem“; 1623 v březnu se děla oprava jakási „na pavlači, jak se od rejtunku chodí“. Jaký byl vzhled této pavlače a arkádových vchodů do přízemních komor před poslední přestavbou VI. Dvora, jest patrné na obr. 30. Vedle rejtunku při

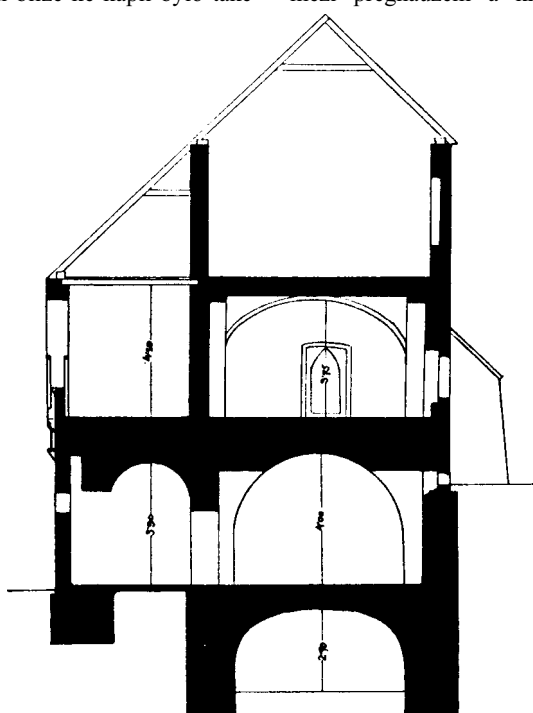
Obr. 30. Pavlač s arkádami.

též pavlači směrem ke kapli byly ještě některé místnosti kancelářské; domníváme se, že názvem „rejtunk“ byly obemknuty souhrnem všechny tyto místnosti. Plány starého VI. Dvora (71) (obr. 31.), jakož i modelem Krausovým zřejmě se dosvědčuje, že nad rejtunkem blíže ke kapli bylo také patro druhé; vzestup k němu byl šnekem ze dvorečka před mincí vedle kaple; zápis o tomto druhém patře z doby starší známe jediný; 1511 Adorate II. od vsazení 10 koleček do skla v světlici na dvoře nad rajtunkovú 5 gr. Stavební rejstřík z roku 1577 a násl. hovoří častěji o tomto vyšším patře: 1578 v říjnu dělány nové dvře u nového šneku za světlici rejtunkem; 1579 v lednu Jakub malíř maloval osm mříží k rejtunku, k sklípku vedle rejtunku a k páně puchalterovým pokojům za rejtunkem; 1580 v září na Dvoře VI. nad rejtunkem před malou vrchní světlicí u puchalterie před prskem pro bezpečnost vohně, aby horkost nahoru bez překážky vycházeti mohla, cihlami vzhůru na vápno zdili.

Název „starého kolhúzu“, části to uhelnice 1492 zřízené, udržel se i dále: 1497 Adorate I. dáno od opravení zámku a klíče udělení u starého kolhúzu 5 gr. Uhlí do uhelnice skládalo se z uličky mezi chrámem sv. Jakuba a VI. Dvorem dveřmi; roku 1621 však učiněno opatření jiné: toho roku dne 2. ledna placeno zedníkovi od zazdívání dveří z uhelnice na ulici (72) proti Vysokému kostelu za 1 den 10 gr. Uhlí od uhlířů koupené a dovezené měřilo se truhlami odměrnými: 1497 Jubilate za truhlu novú k měření uhlí na Dvůr i od okování 16 gr; 1510 Misericordia truhláři za truhlu na Dvůr k měření uhlé, když se přijímá od uhlířů, dáno 10 gr. Z uhelnice roznášelo se uhlí po šmitnách, do přenárny, gosy, vajskomory, kernárny a do průbiren v koších, jichž byla stále zásoba dostatečná na snadě: 1487 Adorate I. za 6 košů k uhlí 12 gr; 1516 Populus za 10 košů do uhelnice dáno 15 gr; 1582 v listopadu koupeno dvacet košův nových velkých rokytových průbírům k nošení uhlí do nových průboven k průbování jeden každý koš po 2 gr 4 den.

Že v přízemku věže vedle východního vjezdu do nádvoří VI. Dvora byla komora vrátného, o tom není žádného sporu; mimo to mívali obydli své na VI. Dvoře někteří z úředníků mince, proběh a šafář mince: 1491 Letare za mříže k oknu, kde Kundrath liehá, 24 gr; 1497 Dicit IV. dáno za almaru do pokoje Řehořovi úředníku mince 20 gr; 1498 Judica placeno od dlažení komory, kde Petr léhá proběh, za vápno a písek s nádeníky 54 gr.

Že všech částí VI. Dvora bylo vhodně užito k účelům mincovním, ani skrovných místností věžních nevyjímaje, poznáváme ze

Obr. 31. Řez komorou, rejtunkem a puchalterií.

Na svahu pode Dvorem Vlaským byl dvůr dolejší, kde byly kuchyně královské, lázeň, marštaly a skládky ovsu, sena i slámy³²). Ke dvoru tomuto byl přístup jednak z nádvoří VI. Dvora mezi přehauzem a krajní šmitnou, jednak ze dvorce před východním vjezdem do VI. Dvora; také v uličce jdouc s trhu Rybného dolů k Páchu byl jeden vchod nebo vjezd na dolejší dvůr.

Ze skrovných zpráv o kuchyních královských podáváme tyto: 1473 Ambrožovi za kotly 11 kp, ješto u něho do kuchyně vzali z rozk. KJMti; 1477 Respice II. za mříži u kuchyně královské 9 gr; 1526 (před příjezdem krále Ferdinanda) opravovala se ohniště v královských kuchyních; 1578 v říjnu placeno zámečnickovi od přibití starých pantů (73) k dveřím u staré dolejší kuchyně, která jest proti druhé kuchyni dole u samé lázně pode Dvorem a u dvou špižirni tu při těch starých kuchyních³³).

Posléze citovaný zápis ukazuje k tomu, že vedle kuchyní byla lázeň; tato lázeň byla ovšem určena pro osoby na VI. Dvoře zaměstnané, avšak nejedna zpráva hovoří též o lázni královské. Lázeň připomínají registra verková již roku 1474: Salus populi dáno za pánev na dolejší dvůr do lázně 2 kp 22 gr, Populus Rausovi od kamen v lázni na to dílo 12 gr, Dum medium za skla do lázně 40 gr. Z dalších zápisů dovidáme se, že lázeň ta se opravami udržovala v dobrém stavu, což lze považovat za doklad, že jí bylo stále užíváno: 1507 Dominus fortit. od pobíjení kádí v lázni u peci 7 gr; 1511 Omnis terra od pobíjení dvů vanen a škopku v lázni 5 gr; Reminiscere bednáři za dva škopky do lázně 2 gr; 1514 Vocem jucun. od fůry³⁴) quadratu měděného do lázně 2 gr; Invocavit kotláři od opravování pánve v lázni na Dvoře dáno 11 gr; Spiritus dom. hrněříi od díla kamen v lázni 10 gr; 1516 Dom. in tua od fůry hlíny od jednoho vozu k kotlině do lázně dáno 2 gr; Respice I. dělníku ješto lázni topil, vodu a dříví nosil, za den dáno 2 gr; 1526 od opravení skel v lázni královské za 42 kolečka dáno 18

³²) V některých světlicích dolejšího dvora zastírala se okna roku 1473 blanami, jak patrné z následujícího zápisu: In voluntate 6 gr za mázdry do světlice na dolejší dvůr; ba dokonce ješto 1580 Václavovi lucernáři od povlečení pěti rámvův mázdrami do obou marštálů panského domu dáno 10 gr. Že to byly mázdry papírové (bezpochyby olejem napuštěné), dovidáme se z register olověných, v nichž při roce 1507 čteme zprávu: In excelso za papír na registra a na mázdry do lezopu 4 gr.

³³) Roku 1557 „v starých kuchyních královských pod Dvorem“ Mates Lidl z Myslova, úředník mince, páčil „šadvoser“. A. K. hor. odd. 1526.

³⁴) Od fůry = od dovezení.

³¹) A. K. hor. odd. 344.

gr³⁵); 1578 v lednu zámečník opatřil kováním tří okenice k zavírání oken v lázni dole pode dvorem; 1580 v lednu tesaři dělali na VI. Dvoře do lázně nové dveře a lavice; 1624 dne 16. března dáno Mikulášovi hrnčíři od vymazání kamen v lázni na Dvoře VI. 21 gr.

Úředníkům mince bylo často konati pojízdky za příčinami rozmanitými: nejčastěji nosili kráží peníze, také dojížděli s probami peněz a s registry ke kráží nebo k nejvyššímu mincmistrovi; cílem jízdky bývala často Praha nebo dočasné sídlo mincmistrovo, ale pojízdky sáhaly mnohdy také za hranice: do Nisy, do Norimberka, do Budína atd. Registra verková a registra útrat na cestách hovoří o tom jasně a obšírně: 1474 Benedicta Semenkovi na ztravu do Prahy 24 gr, ješto jezdil k kráží JMti; Semenkovi 1 kp na ztravu, kdy vozil ty groše (270 kp) kráží JMti do Prahy; Exurge pacholkóm ješto nosili groše kráží JMti 1 kp na 7 koni; 1482 Judica úředníkóm na ztravu 7 kp 6 gr ješto jezdili do Prahy kráží JMti s probú peněz všickni úředníci mince i formistr i proběři; 1487 Adorate I. Petrovi proběři 1 kp na ztravu ješto jezdil na veksl do Prahy; 1503 Inclina Martinovi úředníkú mince 13 gr, ješto utratil jezďe ku panu mincmistrovi na Chlumece; formanúm dvěma do Budína, kteří pana mincmistra vezli, 6 kp 40 gr; 1623 Dicit II. Kňouroví kotčímú, že jest 40 svršků a 13 spodků na toлары do Prahy vezl, na zpropitné dáno 4 zl. 30 kr³⁶). Proto měla mince svůj vůz komorní, špižní a pod., jakož i své koně vozové i jízdni: 1487 Invocavit za čtyři koně vozničky k úřadu mince dáno 15 kp 20 gr; (74) za šle, za chomúty a za jiné přípravy 2 kp 22 gr, Judica za nový vůz 2½ kp 10 gr, za kopu šinů na ten nový vůz k okování 3 kp 4 gr; za čtyři kola k druhému vozu, za nápravy, za násady a za korbu 48 gr; Dom. ne longe kováři od okování druhého nového vozu 46 gr; Resurrexi od puštění koňóm 5 gr; za vůz komorní 5 kp, který jest od mincířův a pregěřův kúpen ku potřebě mince; 1497 Respice II. za dvě kole (dual) a za voi k vozům dvorským koláři 16 gr; 1501 Misericordia od vozu kování malého 14 gr; 1502 Omnia od opravení malého vozce i kování koni 10 gr; 1503 Protector od opravení vozu, za tři lokty sukna k šperlochu, za cvilink, za hřebiky a j. 1½ kp 6 gr; 1506 Hronkovi (zámečníkovi) za kamna železná panu mincmaistrovi na cestu do vozu 1 kp; Viktorinovi za čtyři truhlice do vozu panu mincem. 24 gr; 1511 Misericordia koláři za voblouk k vozu komornímu na Dvoře a k tomu za dva zámky, slámu a seno zamykati 9 gr; 1514 Adorate II. koláři, který voj udělal k saním na Dvůr 3 gr; Letare kováři od opravení dvou vozů dvorských a za některé potřeby k nim dáno 20 gr; za haklíky k šperlochu a za šňůru 1 gr; 1525 za vůz komorní nový i s šperlochem Viktorinovi dáno 8 kp gr³⁷). Z hojných zpráv o marštalích pod VI. Dvorem³⁸) podáváme některé zajímavější: 1500 Dom. illum. od sena sklizení na maštale 9 gr; 1510 Dicit III. od dělání stání koňóm v královských marštalích třem tesařóm 28 gr; 1511 Jubilate tesařóm dvěma od opravování marštale královské pode Dvorem dáno 8 gr; Exaudi I. dělníkú ješto půdu nabíjel v maštali 3 gr; Letare za 2000 hřebíků šindelních na Dvůr k marštali 12 gr; 1516 In voluntate za zámek nový s řetízkiem k marštali nové královské dáno 5 gr; 1517 Spir. Dom. nádenníkú, ješto dvůr strouhal u marštali 2 gr; 1565 pobíjela se střecha nad velkou světnicí pod šmitnami, kde se oves chová, a z prken dělala se hradba pod VI. Dvorem nad valy³⁹); 1578 v lednu opravovali cosí ve velké světnici nad kůlnou, kde se

vozové krytí horní chovají, jdouc dolů k starým marštalím k zahradě; 1580 v září tesaři pod VI. Dvorem a zahradou duby velké k nové stezce dolů k Páchu tesali a do země koly beranem bili; v říjnu pod dolejšími marštalemí Dvoru VI. rupy k napravování cesty neb stezky dolů, aby tudy s koňami horními neb panskými do vody jezdití mohli, (75) zavozovali; 1582 v červenci tesaři pod VI. Dvorem v staré marštali stání koňóm opravovali, nové přívory zdělali, dvěře nové na ulici v tu stranu udělali. V marštalích se ovšem častěji uklízelo: 1473 In voluntate dáno od vožení hnoje 3 gr z maštali se Dvora; 1487 Circumd. na Dvoře dělníkóm, ješto hnůj kydali, za 3 dny 9 gr; 1505 Quasimodo od klizení hnoje z marštale na Dvoře dáno 22 gr; 1525 od hnojův z marštali královských a z domu páně vyvezení a smetí od pokojův metení vydáno 1 kp 25 gr 2 den.

Má-li býti výkaz místností starého VI. Dvora úplný, nesmí býti opomenuto záchodu, jemuž říkali prevět, sekret čili zadní pokoj. Každá snad dílna mincovní měla svůj záchod, aby dělníci mincovní nemusili za potřebou svou odcházeti daleko od díla svého: 1493 Resurrexi dáno dělníkú a nádenníkóm 22 gr, ješto v prengadu prevet opravoval; 1497 Populus placeno od vyčištění záchodu mincířského 7 gr; 1512 Quasimodo od klizení za šmitnami u prevetu 3 gr dány. Kde byly záchody, byly ovšem také stoky čili štolý pro odtok výkalů, do nichž se vedla také odpadní voda z loru, z kernárny a j.⁴⁰); 1510 Dom. illum. dáno 13 gr zedníkú a nádenníkú za dva dni od klenutí štolý v gernhauzu.

Vlaský Dvůr byl jedním z nečetných domů v Kutné Hoře, jimž příznáno bylo právo, aby zvláštním potrubím si mohly přiváděti vodu z hlavního vodovodu městského. Vlaský Dvůr připojil potrubí své k odbočce hlavního vodovodu, která směřovala k blízké kašně čili rouře na Rybném trhu; potrubím tímto rozváděla se voda do mince (do vajskomory a kernárny), do lázně a do kuchyni na dolejší dvůr, jakož i do panského domu. Vrtáním a kladením trub, vůbec různými opravami potrubí, úpravou stojanů vodních atd. zabýval se formistr městský, kteroužto věc objasňují s dostatek různé zápisy v registrech verkových a jinde: 1474 Dicit I. pacholkům nádenním na dolejší dvůr 52 gr ješto dělali okolo trub; Dicit II. za pušky k trubám na dolejší dvůr 30 gr; 1483 Dicit IV. od kladení trub na dolejší dvůr ½ kp 3 gr; za třinást pušek k trubám vodním 23 gr; 1484 Adorate III. formistrovi 7 gr od opravení trub na dolejší dvůr; 1510 Letare formistru od vedení vody do kuchyně královské za tři dni samodruhému 20 gr; 1514 Circumd. formajstru ješto propravoval trouby, aby (76) voda do mince mohla téci, dáno 10 gr; Misericordia formajstru, ješto připravil stojan v minci v vajskomoře a jiného ledacos opravoval, 10 gr; 1516 Exaudi II. za zámek k vodě v loru a od opravení pánve dáno 2 gr; 1517 Dom. illum. formanu, ješto přivezl trouby na Dvůr, ješto se byla voda probírala dáno 1 gr; Exaudi II. formajstru od kladení trub do vajskomory a pacholkóm jeho dáno 12 gr; Memento Kůrkovi (kováři) za pušky k trubám, které kladeny do gernhauzu, dáno 20 gr; 1525 od trub vrtání formajstru a kladení do mince, za pušky 1½ kp 6½ gr⁴¹); 1526 Matějovi formajstru od překládání trub na dvůr k lázni královské a do gernhauzu a do domu páně k kuchyni a od díla stojánku za 29 dní po 2½ gr a za 4 dni po 3 gr facit 1 kp 24½ gr; za 19 pušek k trubám po 2 gr dáno ½ kp 8 gr⁴²); 1577 v říjnu Martin lormejstr vrtal 16 trub nových z borového lesu (dříví) k vedení po týchž trubách vodu z obecní

³⁵) A. K. hor. odd. 344.

³⁶) A. W. Reg. šafařská.

³⁷) A. K. hor. odd. 344.

³⁸) K těmto marštalím královským i k VI. Dvoru vůbec táhnou se často jako k bodu orientačnímu zápisy v knihách městských, týkající se domů sousedních. 1522 Jakub starý rychtář z Kaňku koupil dům pod Dvorem Vlaským proti marštali královské někdy Mikatovský i s zahrádkou od Tomáše Jechova za 52 kp gr č (A. K. Lib. hered. niger F. 7. - Dle zápisu H. 6 v. říkali tomuto domu též „bašta“); 1537 Pavel šafař mince koupil dům Uhlířovský pod Dvorem Vlaským nad brankou podle Tomáše Jechova domu od Anny z Pisku z lázně a Václava Zajička syna jejího za 24 kp gr č (A. K. Lib. hered. A. 7.); 1551 Anna vinopalka koupila dům Věží s zahrádkou proti královským maštalím na valích ležící od Reginy Zajičkové i na místě sirotkův za 17 kp gr č (A. K. Lib. hered. J. 25 v.); 1525 Hanuš zlatník ujal dům pod VI. Dvorem u branky podle Jana z váhy pod Haldeckého pivovarem od Havla Havlasa ve 30 kp gr č (A. K. Lib. hered. niger G. 30 v.).

³⁹) A. K. hor. odd. 1525.

⁴⁰) V registrech nacházíme často zprávy o cidění stok: 1484 Salus pop. sralóm od vyčištění štol 2 kp 15 gr; 1487 Exurge sralóm, ješto cidili štolu ½ kp; 1514 Exurge Jakubovi od vypravování a vypalování štolý a formajstru za struny železné k tomu propalování a od čištění kloaky 7 gr; 1524 králóm od klizení sekretu a štol v domě páně dáno 3 kp 9 gr (A. K. hor. odd. 344.) atd. V době pozdější bylo čištění štol úkolem mistra popravního: 1577 Janovi Křižanovskému mistru popravnímu horskému od vyklizování s záchodu mezi kuchyni a starou dolejší světnicí domu panského ven za město dáno mu 7 kp 30 gr; 1620 dne 14. listopadu placeno Jakubovi mistru popravnímu od vyčištění štol na Dvoře VI. též v domě JMti pana mincmistra 7 kp 30 gr; 1622 v lednu Jakubovi mistru popravnímu od uklizení jednoho zadního pokoje v domě panském s čeládkou a pacholky jeho dáno 5 kp 9 gr; 1623 Esto mihi mistru popravnímu od vyklizení zadního pokoje 3 kp (A. W. Reg. šafaře mince). Roku 1578 v září nádenníci pod VI. Dvorem z velké štolý struhu zanešenou propravovali a pro spád vody prohlubovali.

⁴¹) A. K. hor. odd. 344.

⁴²) Ibidem.

srážky do kuchyně domu nejv. pana mincm. po 2 gr 4 den; Mikuláš kovář dělal 10 pušek nových do trub k spojování po 3½ gr; nádenníci od stojánku domu panského nahoru k obecní srážce ven ze země staré zlé trouby dobežvali a v ta místa zase jiné nové trouby kladli, zarazili a zemi přikryli; 1582 v lednu nádenníkům, kteří v panském domě zemi k troubám starým probírali a díry v týchž trubách zadělávali, že se byla voda z trub do země do sklepův v témž domě trátila a po trubách do kuchyně dohnaná téci nemohla, Martinovi lormejstru, Stuchlému a Janovi na den po 3 gr facit 18 gr; 1618 v listopadu Stanislavovi lormejstru a jeho dvěma pomahačům od vykopání starých trub a nových zase kladení k vedení vody do khernhauzu placeno; dne 24. listopadu pánům hospodářům obecním za 1 troubu k vedení vody 20 gr; dne 1. prosince od vydlažení, kde se trouby kladly, nimiž se voda vede do khernhauzu, 10 gr; 1621 dne 6. března Stanislavovi Křikavovi od propalování a spravení trub, kudy se voda do domu JMti pana mincm., též k lorování a zrnění mědi vede, 23 gr; témuž lormistru za 1 troubu pro stojan 20 gr; 1622 dne 3. prosince placeno Stanislavovi Křikavovi lormistru od přesazování stojanu u mince a protahování trub, kudy voda k zrnění mědi a do panské lázně teče.

Ke šmitnám potrubí VI. Dvora nesáhalo; mincířům nebylo vody třeba, leda snad pro žízení⁴³⁾ a pod., a ta se jim dovážela od stojanu: 1514 In excelso za kola nová vodu voziti do šmiten dáno 15 gr. V gose potřebovali vody, grec propíratí, a vedli ji tam (bezpochyby z blízkého loru) po žlábcích: 1621 dne 7. srpna placeno tesařům od kladení žlábků, po nichž se voda do kysy vede.

Že vodovod býval řádně opatřen proti mrazu, vysvítá ze zpráv následující: 1582 v lednu nádenníci za mincí v loru okolo stojánku vod-⁽⁷⁷⁾ ního hnojem pro zimu obkládali. Avšak roku 1514 byl mráz tak pronikavý, že voda přece v trubách zmrzla: Omnis terra pacholku ještě vysekával led v vajs komoře 2 gr; Circumdederunt lormistru ještě připravoval trouby, aby voda do mince mohla téci, dáno 10 gr; Esto mihi od vypravení trub ještě byly zamrzly do domu páně mincmajstrova lormajstru dáno 20 gr.

Vymetání komínů vykonávali Vlachové: 1498 Suscepimus placeno Vlachům od vymetání komínů ½ kp bez 2 gr.

Dle četných zpráv zprědu vytčených poznali jsme, že na VI. Dvoře požár nebyl událostí řídkou. Udál-li se požár na VI. Dvoře anebo byl-li VI. Dvůr ohrožen ohněm jinde ve městě vzniklým, bylo povinností mincířův a pregěřův, hájiti statek královský; měliť na to závazek. Proto bylo roku 1567 konšelům mincířským a pregěřským skrze úředníky mince zle domlouváno, že nepřišli s obcí svou chrániti VI. Dvora, když zvonem byl ohlášen oheň ve městě; konšelé ospravedlňovali se tím, že VI. Dvůr byl tehdy dalek nebezpečí a že jednotlivcům bylo pomýšleti na obhájení vlastního majetku svého⁴⁴⁾. Nepochybujeme o tom, že VI. Dvůr byl opatřen všemi vhodnými pomůckami proti ohni; avšak zápis toho se dotýkající dovedeme citovati pouze jediný: 1487 Esto mihi kováři za 6 háků ke Dvoru pro voheň ½ kp. K ochranným pomůckám proti ohni lze čítati též kašnu, uprostřed nádvoří postavenou. Kdy byla kašna ta původně zřízena, pověděti nedovedeme; avšak renovace kamenných součástí jest datována stručně nápisem, který na kamenné obrubě v úhledných dvou kartuších jest vytesán: Berg: Hofmeister Mitis fi(eri): fe(cit). - Den 19. May 1740 Johis (?⁴⁵⁾).

Nádvoří VI. Dvora bylo dlážděno; kamení dlažecí osazovali do obršlichu, jež přivázeli z řečiště potoka Vrchlice (Páchu). Z register verkových dovidáme se, že roku 1486 měli dlažiči na VI. Dvoře mnoho práce: při neděli Cantate Průšovi formanu, který

vozil oberšlich⁴⁶⁾ a kamení na dvůr, dáno 1½ kp 5 gr; Vocem joc. formanům od vozby kamení a obršlichu na Dvůr k dlažení 1 kp 54 gr; Spiritus Pruhošovi formanu 1 kp 26 gr ještě obršlich vozil. Na dlažení Rybného trhu připlácelo se k obci, na př. roku 1484 několikrátě týdně po 1 kp skrze Majšnar.

VI. Dvůr, jehož ohraničující linie na straně jižní splývala se samotným okrajem města, vyžadoval na této straně řádného zabezpečení proti možným útokům nepřátelským. Příkrý svah a terasovitě vyzdění straně⁽⁷⁸⁾ s baštami vhodně umístěnými byly ochranou dostatečnou; mělké řečiště potoka Vrchlice nemělo ovšem valného významu jakožto pomůcka obranná. Proti městu byla chráněna mince mohutnou zdí, do níž po straně východní byly vestaveny přepevně sklenuté dílny mincovní, totiž prenárna, gosa, vajs komora a průbovna kvardejnská; zeď tato sáhala až k uhelnici na blízku západních vrat VI. Dvora⁴⁷⁾. Od východního vjezdu začínaje až na konec dotčené zdi býval VI. Dvůr obepjatý řetězy železnými, které mezi nevysokými patkami kamennými byly zavěšeny. Nechceme uvažovati o tom, zdaliž řetězy tyto měly býti přízdobou jakousi pro obvod VI. Dvora, anebo jimi snad mělo býti vyznačeno suverenní postavení VI. Dvora jakožto sídla královských úřadů proti obci městské; ani nám není známo, kdy těmto řetězům byl takový účel vykázan. Avšak víme, že řetězy tyto sloužily původně potřebám praktickým při dolování, zejména při trejbech dolových a pod., jak patmo ze zápisů, z nichž tuto některé připomínáme: 1473 učinili úředníci mince smlouvu s Hanušem kovářem z Bělé, aby udělal řetěz k dolu Roznštrauchu dobrý z železa dobrého vedle proby té, kteráž mu jest vydána, a měl jej dělati každý latr po 18 gr čes.; dovezl jej na dvakráte: nejprve 96 latrův, podruhé 52 latře (A. K. Reg. cupri). Opět 1512 dělal řetěz 59 later dlouhý Mikuláš kovář v Příbyslavi; platili mu za latro po 22 gr. Dle listu české komory ze dne 17. září 1607, v němž se děje zmínka o řetězech „von alten Göpel“⁴⁸⁾, soudíme, že řetězy ty byly tehdy již při práci dolové odstaveny; avšak cenného tohoto materialu bylo užito jinak, zejména k účelu svrchu dotčenému, jakož i k přepažování řek splavných na zadržování lodí podlounnických⁴⁹⁾ a jin. Řada řetězů těchto zachovala se dosud: bylo jich užito k ohraničení prostoru před okresní nemocnicí kutnohorskou.

3. Důležitější přestavby na Vlašském Dvoře.

V jednom z následujících oddílů tohoto pojednání, v němž bude vysvětlen význam šmiten, bude jasnými důvody doložen náhled, že oba přízemní trakty, které v jižním rohu VI. Dvora se stýkají, byly zbudovány již před rokem 1300 a že beze změny půdorysu i s prvotním rozčleněním ba i s původní úpravou fasady se zachovaly až do konce 19. století. Dále nutno uznati, že budova, které již od prvopočátku se říkalo „dvůr“ (curia monetarum, Münzhof), byla ohraničena stavebními objekty vůkol, totiž také⁽⁷⁹⁾ na straně severovýchodní a severozápadní: na straně severovýchodní bylo snad ještě krátké pokračování šmiten, strana severozápadní pak nemohla pouhým přízemkem stačiti pro různé ty komory jakožto skládky mincovního materiálu a pro všechny úřadovny mincmistra, gvardejna, urburěře a jiné, a proto se podobá pravdě, že tento trakt severozápadní byl již původně vyzdvížen do prvního patra, a není tuším ničeho, co by po stránce architektonické se přičilo domněnce, že také pavlač arkadová byla zřízena za krále Václava II. Oba tyto posléze jmenované trakty sbíhaly se v nároží východním, opírajíce se tu o věž s podjezdem. Tak si představujeme mincovní dvůr za krále Václava II.; všechny části jeho byly určeny výhradně a cele toliko potřebám mince a

⁴³⁾ V majestátě krále Václava IV. ze dne 21. srpna 1408 se nařizuje, že mincíři „zvláště, když kvečují, nemají mieti žádného piva ani starého ani mladého v šmitnách, kromě samé čisté vody“. Jar. Čelakovský, Sbirka pramenů práva měst. II., str. 1097.

⁴⁴⁾ A. K. hor. odd. kniha 6., fol. 178 v. a 179.

⁴⁵⁾ Obnova kašny byla povolena listem ze dne 13. října 1739; kameník Vojtěch Kulhánek dostal za svou práci 52 zl, sochaři za udělení a postavení lva a za vysekání štítků s nápisem dáno 9 zl 34 kr, celkové vydání s vyzděním základů, položením potrubí z města přes celý dvůr ke kašně a od kašny do koníren a za vydláždění bylo 162 zl 2 kr. Zůstatky ze staré kašny, která na témž místě stávala, odklizeny na „weiszjudhofel“. A. W. Consignation num. 46.

⁴⁶⁾ Obršlich byl jakožto odpaděk z puchýren metán do potoka; odtud pak tokem vody opětovně propraný byl vybírán a proséván k účelům stavebním: k dlažení, jakožto přísada do malty a pod.

⁴⁷⁾ Část této zdi, od kaple začínaje, byla již asi roku 1876 zbourána, aby prostranství kolem chrámu sv. Jakuba se rozšířilo.

⁴⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 343.

⁴⁹⁾ Dne 16. srpna 1608 dopsala komora česká, že k zamezení podlounnictví, které se na Labi pod Děčínem času nočního děje, je třeba pevného řetězu na přepažení řeky a zadržení lodí podlounnických, a dotazuje se, jsou-li snad řetězy takové na Kašnu jichž se již nepotřebuje. Listem ze dne 15. září t. r. se nařizuje, aby takový řetěz 80 „dupplachter“ dlouhý byl poslán. Ibidem fol. 514 a 515.

královské urbury. Prostota a střízlivost výzdoby architektonické souhlasila dokonale s praktickým významem budovy.

První přestavba, která se tu udála, zasáhla rázně trakt severovýchodní jakož i přilehlou část traktu severozápadního. Po obou stranách věže vyvstal tu a do hrdé výše dvou pater se vypíal palác (v zápisech pozdějších „vysokým domem“ zvaný), jehož první a druhé patro určeno bylo pro krále a jeho dvořeniny, kdežto přízemek uchystán byl pro účely mincovní. Poněvadž stavbou paláce byly asi pohlceny některé místnosti, které sloužily dříve minci, bylo třeba, aby vybudována (nebo snad rozšířena?) byla skupina pomocných dílen mincovních před věží vně dvora mincovního; zároveň pak byl podjezd věžní zrušen a vjezd nový širší zřízen hned vedle, mezi věží a přehauzem. Uzavřením podjezdu ve věži umožněno bylo zřízení šneku pro vzestupování do pater palácových. Tato rozsáhlá přestavba jest datována neomylně charakteristickou, Václavem IV. oblíbenou značkou, totiž větníkem, kterýž tu z kamene tesaný na paláci do zdíva byl zapuštěn jednou vně po levé straně věže, podruhé v nádvoří nad přehauzem¹⁾. Při této přestavbě byly asi také nad šmitnami vsazeny veliké kamenné znaky Říma, Lucemburku, Brandenburku a j. Do této doby klademe též stavbu kaple z důvodů, které jsme podali v článku svém „Kaple VI. Dvora v Kutné Hoře“²⁾. Náslině, organického splnutí naprosto postrádající vsunutí kaple do imponentních arkad traktu severozápadního jest zřejmým důkazem, že pavlače s arkadami existovaly již dříve.

Z doby krále Vladislava II. se zachovala skoro všechna registra verková: do nich se zapisovalo též veškeré vydání na opravy VI. Dvora, avšak žádný rejstřík nehovoří o přestavbě; jediné zpráva již citovaná (na str. 59.) ukazuje k tomu, že roku 1474 se konala větší jakási oprava³⁾ pro zabezpečení vysokého domu; roku 1501 se děla neveliká stavební změna v minci pod kaplí (viz str. 64.) a v kapli. Mezi přípravami pro ubytování krále Ferdinanda I. roku 1526 jest dílo zednické (bílení pokojů, kladení dlaždiček v pokojích a j.) dokonce bez významu. Soudíme, že VI. Dvůr podržel vzhled, kterého se mu dostalo za krále Václava IV., beze změny téměř 200 let. Zrušením instituce rudokupců a různými pronikavými změnami ve způsobu účtování nastala však ve druhé polovici 16. století potřeba rozsáhlejších průbírů a pohodlnějších místností kancelářských; požadavkům těmto mělo býti vyhověno přestavbou, která roku 1577 byla zahájena a roku 1580 dovršena.

S rozšířením starého rejtunku a úpravou puchhalterie sloučena byla důkladná přestavba „domu panského“, totiž příbytku nejvyššího mincmistra³⁾. Budova tato, z veliké části dřevěná a v tu dobu asi již valně schátrala, nebyla hodna názvu tak honosného; úředníci mince podávající dne 27. prosince 1578 komoře české zprávu o tom, jak opravy na VI. Dvoře a na obydlí nejvyššího mincmistra pokročily, vyličují tuto posléze jmenovanou budovu jakožto „ein altes holzwerch nu mehr faul und wormstichig gewesen, welches einsmals mit Gefahr eingegangen were und fuhr des ander wegen Gefahr des fewers an dem Orth, wo die Schul bei der hohen Kirchen daran tsöset; selbig hat der herr S. Gn. ainraisen und anstadt des holz und klebwerchs alles Mauern, gewelber und etlich Zimmer mehr, alzuvor gewesen, machen

¹⁾ Král Václav IV. rád navštěvoval Hory, která mu i v dobách zlých s velkými druhy obětmi zachovávala věrnost a oddanost: roku 1403 prodléval král u Hory od 24. listopadu do 20. prosince; ještě delší byl králův pobyt u Hory, ku kterému se váže velevýznamný akt vydání dekretu kutnohorského, totiž od 11. prosince 1408 do konce ledna 1409. O těchto a jiných návštěvách králových u Hory lze dočísti se v Tomkově Dějepisů Prahy III. 407 a j. Viz též přílohu XI.

²⁾ Památky archaeologické XXII. str. 139 a násled.

³⁾ Roku 1577 ujal se úřadu nejv. mincmistrství Vilém starší z Opprstorfu.

lassen...“⁴⁾ Panský dům, vklínovaný mezi VI. Dvůr a školu Vysokého kostela⁵⁾, nepřipustil nijakého zvětšení základny své a proto bylo patro jeho rozšířeno nad šmitny, k nimž přiléhá a z nichž některé byly již opuštěny a v zatímní průbovny proměněny. Byl to první pokus, užití přepevného zdíva šmiten pro vybudování prvního patra nad nimi; ze zápisů⁶⁾ dovídáme se, že tu byla zřízena kancelář a ložnice pro nejvyššího mincmistra s mázhauzem, směrem k rejtunku položeným. Registřík šafařský o tom hovoří takto: 1577 v listopadu děláno 9 nových šroubů k novým svícňům ve velkém mázhauze při páně pokoji nad šmitnami; ihned v zápětí zaznamenává se dílo jakési „k velkému⁸¹⁾ mázhauzu nad průbovnami“; dále vsazována míže do okna nade dveře nové kanceláře v páně pokoji nad šmitnami; Lipolt kameník dělal nové okno z tesaného kamene do domu panské světnice nad („šmitnami“ jest přeškrtnuto) průbovnami Dvora Vlaského, které jest vsazeno nade dveře jdouc do nové kanceláře; v prosinci placeno za čtyři šrouby železné k novému panskému lůži. ... v nových pokojích panských nad šmitnami Dvora Vlaského, dále soustružníkovi za čtyři rúže dřevěné k novým svícňům do zdi v velké světnici nad průbovnami a za sedm makovic nových vokrouhlých, tři jsou k šentyši v též velké světnici přibity a čtyři k novému lůžku vojanskému v pokoji JMti pána nad šmitnami Dvora Vlaského; 1578 v únoru Bartoňovi zámečník za dva západité zámký ungrichtové prostřední každý se dvěma klíči, s dvěma panty ryglovanými k nové velké jalmaře, která jest ve zdi v velkém mázhauze panském nad průbovnami domu panského dáno 1 kp 20 gr. Ze zápisů těchto také vysvitá, že tehdy již některé šmitny k panskému domu přiléhající, pozbyly původního významu svého a že byly proměněny v zatímní průbírny. Průčelí domu panského proti kostelu sv. Jakuba nabylo po přestavbě této vzhledu takového, jaký na obr. 32. jest patrný.

Obr. 32. Průčelí býv. domu mincmistrova.

⁸²⁾ Co bylo cílem přestavby v severozápadním traktu VI. Dvora, jest zjevno z nadpisu, jež přičinil šafař mince k týhodnímu výkazu útrat stavebních v měsíci září roku 1578; nadpis zní takto: „Náklad neb vydání týhodní na stavení a opravu světnice rejtunku, při něm nového sklepu pro registra a jiné věci horní, též nové světnice a při ní dvou sklepův nových vystavení k nové puchhalteriji tu při rejtunku na Dvoře Vlaském.“ Stavbu řídil mistr Gabriel Vlach zedník; úkolem jeho bylo upravit světnici rejtunku, aby delší a prostrannější byla, a při ní v straně zbudovati šnek nový. Registřík šafaře mincovního skýtá mnoho podrobných zpráv o přestavbě této; z nich vyjímáme některé, které mají význam orientační anebo jsou jinak zajímavé: 1578 v květnu na Dvoře Vlaském nad minci na krovích nad světnici puchhalterie staré šindely zlé z střeš bořili a nový žlab mezi krovky kladli; v srpnu Leopolt kamenník dělal dvojnásobní okno duplované, které má býti vsazeno do nové kanceláře za světnici rejtunkem k straně domu panského; jedny dveře z štukového kamene prutované jsou vsazeny do staré zdi v novém šneku za světnici rejtunku k chození

⁴⁾ A. K. hor. odd. 2636. - Dům mincmistrův nebyl budován teprve za Jana Horstorfara; o domě tom děje se opětovně zmínka již dříve: 1474 Factus placeno od tažení žlabův na dóm páně mincmistrův 10 gr; 1487 Vocem nádeníkům od hnoje kydání v páně mincmistrově domě 10 gr; 1490 na dílo v páně mincmistrově světnici zvláštní, komory, špižirny, kuchyně znovu, summa toho vydání na stavení to 97 kp 3gr (A. K. Reg. cupri pg 262). Horstorfar, který rád se chlubil znakem svým, dal při jakési přestavbě domu mincmistrova nad odřívím vrat vztyčiti štít kamenný se znakem svým. V létech 1577-80 podroben byl „panský dům proměněn tak pronikavým, že netoliko vzhled jeho z venčí, nýbrž i vnitřní rozčlenění zcela nově se utvářilo.

⁵⁾ Také tato škola byla tehdy ještě dřevěná; teprve 1594-96 byla zřízena v té důkladné úpravě, jak ji lze dnes ještě zřítí. Pam. arch. XIX, 225 a násled.

⁶⁾ A. K. hor. odd. 2793. Stavební tento rejstřík, šafařem mince psaný, byl již v předešlé stati častěji citován.

pod krov; v září velké dříví k novému šneku za rejtunk tesali a z něho stupňův nadělali; za du za rejtunkem staré zdi bořili a k nové světnici a k dvěma sklepům novú zed' nad starou vzhůru až k místu k oknům kamením a cihlami na vápno povyšovali a v rejtunku světnici, kde nové stavení jest, na vápno dlažičkami podlažili; za rejtunkem okolo nového sklepa zdi až k míře vyvejšili a ten sklípek cihlami na vápno klenuli; nové okno z tesaného kamene prutované do nové zdi vsadili, kde sklep nový při rejtunku byti má, a jiné takové též okno vsazeno do staré zdi za novým sklepem rejtunkovým k jinému budoucímu sklepu a nad novým sklepem krov nový z krokví a z latí dělali, přikryli i také šindely přibili; v říjnu vně za rejtunkem z té strany k kostelu na ulici zed' starou i novou vápnem na vostro i na hladko vobvrhli, zdynchovali a vybělili; dva duby tesali, které do zdi nové k puchhalterii zazděny býti mají a za rejtunkem k nové puchhalterii zed' dvoji proti dvěma sklepům na duby vzhůru cihlami na vápno zdili; Jakub Rdyngler kovář zhotovil osm mříží na Dvůr Vlaský do voken do rejtunku světnice a do sklepů čtyry, též do světnice puchalterie a dvou sklepův mezi ní čtyry; v listopadu Leopolt kamenník dodal troje dvěře z štukového kamene bez prahův ke dvěřům jdouc do pokoje puchalterie jedny a dvoje k oboum sklepům v témž pokoji po 45 gr; nové dvojnásobné okno z tesaného kamene prutované vsazeno do zdi k nové světnici puchalterii a podobné okno jednoduché do staré zdi k zadnímu sklípku v téže puchalterii; tesaři chystali rámy, okenice a dvěře do rejtunku a j.; Bartoň zámečník zavěšoval mříže nové v rejtunku a k sklípkům dvěma, je zadělával a háky do kamenův zasekanými je připevňoval; dva sklenáři, Kryšpin Hebenštrajt a Eliáš Witych zabývali se opravou oken starých a vsazováním skel starých i nových, koleček a koutkův do nových rámuův do nového olova v panských pokojích nad průbovnami, v rejtunku i ve světnici nad rejtunkem, v kapličce nad mincí, v šafářově světnici a komoře (83) nad mincí, též v velké světnici nad preghauzem. V polovici měsíce září roku 1578 přikročeno již k poklizení: nádenníci z světnice rejtunku a z jiných několika vrchních pokojův a komor starých, které jsou na hoře nad mincí a preghauzem, rummy, staré dříví a smetí ven dolů na dvůr vynášeli i také tygle nové z jedné vrchní komory do druhé dolejší komory nad mincí odnositi; ženy vodu nahoru nosily a ve všech svrchních pokojích, světnicích a mazhauzích nad preghauzem, nad mincí až k té světnici nad rejtunk i také kapli lavice, stoly, stěny postranní, trámy a stropy pisky třely, myly, pavučiny dolů smietaly, metly, uklízovaly a smetí dolů na dvůr vynášely. Ještě v témž roce, jakož i na začátku roku následujícího pečováno o vnitřní úpravu nových místností kancelářských: tesaři⁷⁾ dělali do rejtunku světnice jarmary, truhličky pod stoly, velkou tabuli k placení košťův, stoličky k sedání, šraňky okolo stolův; od Leopolta Šetlera jinak postřiháče koupěn postav sukna červeného k vobestření v světnici rejtunku, kde ouřad horní sedá, dáno za něj 3 kp gr; nový sklípek, který jest za světnicí rejtunkem, opatřen velkými policemi a almarami, pro register horních a jiných věcí chování; pro puchaltera do svrchní světnice nad rejtunkem pořizena nová almara k chování register, již dělal Volf tesař.

V roce 1579 dodělávány rozmanité práce v domě panském a konány všelijaké opravy v jednotlivých dílnách mincovních, zejména v prenárně a v gose, jak bylo již v předešlém oddílu vytčeno. Také preghauz byl obmyšlen novotou jakousi, totiž novým komínem; k tomu cíli prolámána v preghauze při jednom koutě ve zdi po sponu i také povrchu díra nahoru do velké světnice nad preghauzem za kamna též v koutě a tudy byl z důlu nový komín cihlami na vápno nahoru až nad krov vyzděn a na vostro vápnem vobvržen; stavba tohoto komínu vyžadovala 1000 cihel, které dodal Jan cihlář kolmarský, jedno sto po 7 gr počítajíc⁸⁾.

⁷⁾ „Tesaři“ mistra Ruprechta Pebingra paumistra, kteří dělali nábytek do panského domu, do rejtunku a j. byli tito: Volf Presl truhlář, Bastl Vimpihler palíř a Andres Vinter pomáhající.

⁸⁾ Nebude snad od místa zmínka o tehdejší ceně různých potřeb stavebních, jakož i o platu za některé drobné práce, k té přestavbě se táhnoucí. Roku 1577 dáno Anně Vačkárce za dvě libře klišu k glihování prken na falc 6 gr 6 den; Janovi starému váznému za vosum vozův písku červeného jeho nákladem v štamprochu za Kolmarkem nakopaného, který ten týden koňmi horními z Kaňku odvozen na Dvůr k vápnu, každý vůz po 2 gr 4 den dáno 20 gr 4 den; jeden tisíc cihel čítal Jan cihlář z Kolmarku

(84) Roku 1580 došlo konečně na stavbu nových průboven, pro něž bylo určeno místo vně Vl. Dvora po levé straně vjezdu východního mezi kernárnou a vysokým domem. Na začátku měsíce května byla stavba již do té míry pokročila, že tesaři chystali velké duby nad sklep nový k průbovnám. Na stavbu bylo povoleno 200 kp gr; avšak podle relace, kterou podal nejv. mincmistr v pátek po sv. Štefanu, našlo se, že „jedna zed' na hlínu jest stavěna byla a protož se taková zed', poněvadž zlá byla, že jest se klenuti na ní založiti nemohlo, obořiti musila; ... též podle té zdi nový grunt jest vyhnati a udělati, na kterážto z druhé strany sklep založen býti musil. A poněvadž nad tím klenutím ještě druhé klenutí a komínův šest státi má, musilo se to tím bezpečněji pro oheň a zase aby se to neobořilo udělati.“ Z těch důvodů povolila komora čes. ještě 50 kp gr⁹⁾. Na průbírání těchto se stavitelská dovednost mistra Gabriele neosvědčila chvalně. Roku 1588 dne 25. ledna „v noci o třetí hodině na noc na celém orloji oheň na Vl. Dvoře na nových průbovnách, kdež se rudy a kzyz probují, se zjevil a to tím způsobem, že nebožtík Gabriel Vlach, kterýž ty průbovny stavěl, vedle komínův, kudyž horkost a smrad z pícek průbírských vychází, dal svlaky dřevěné a ty toliko na půl cihly zazdil. A tou příčinou ti svlakové okolo toho jednoho komína horkostí velkou od cihel se zňali a jak rozuměti drahně hodně, než se oheň ukázal, doutnali, však s boží pomocí (že brzo lidé tudy jdouc, že se pod střechou svítilo, uhladašví okřik učínili) to zlé jest přetrženo, že ... žádné škody se nestalo, kromě něco střech poodbito“¹⁰⁾. Dřevěné svlaky u ostatních dvou komínův byly pak vyvrženy a železnými nahrazeny. Avšak jiné ještě (85) nedostatky zjevily se brzy již na nových průbovnách. Roku 1591 bylo pozorováno že „nové průbovny na Vl. Dvoře se v gruntech velmi hnuly, tak že od starého stavení čím dále vždy více odstupují“; pročež král Rudolf listem psaným v sobotu po neděli Cantate nařídil úředníkům mince, „abyste dadouc ty průbovny silnými a mocnými pilíři podehnati takové dílo na nejmírnější náklad vykonali...“¹¹⁾

Mezi zprávami o opravách roku 1580 vykonaných nemálo zajímavá jest následující: dne 31. prosince Eliášovi Witychovi sklenáři od vsazení do nového olova a cínem letovaného do pěti nových rámuův 747 koleček nových s koutky počítajíc ke čtyřem

po 1 kp 10 gr; vápno páčil Mikuláš vápeník z Ledče z kamene štamprošného u Ptáku ve vápenici za Kouřimskou branou, placeno mu za pec po 6 kp; Lipoltovi kameníku klade se za nové jedno voko z tesaného kamene prutované, v štamprochu u Ptáka udělané do nové panské kanceláře do zdi vsazené dáno mu za ně 1 kp; 1578 koupěny o jarmarce dvě pile k potřebám tesařským za 18 gr; za troje nové polouhunty nádeníkům k nošení v nich rumu ven před dům panský 2 gr 1 den; za nový vlaský komín z tesaného kamene s gabřincem do zdi v nové kanceláři v panském pokoji dáno 1 kp gr; Janovi flašnýři od prorážení do dvou plechův velkých děr k prosejvání písku na drobnou do vápna; za nový klíč k malým starým dvířím, které jsou ve vratech (84) Dvora Vlaského jdouc k panskému domu, dáno 18 den; panu Václavovi Robmhápoři na Sedči dáno za 180 prken dlouhých k potřebám a stavení v Dvoře Vlaském každé po 12 den, 5 kp 8 gr 4 den; Jan Straka hrnčíř v svrchní světnici nad světnicí velkou prekhauzem vsadil do starých kamen bílých 6 kachlův prostých po 3½ den, vůkol kamen sloupky všechny nové zdělal a vnitř kamnách vymazal a vně kamen barvou obarvil a hlínou bílou je vybělil, od nich dáno mu 16 gr; 1581 Janovi Hájkovi hrnčíři od předělání na Dvoře Vlaském v gvardejnské průbovně starých kamen, vně nové sloupky zdělal a zabarvil, v světnici rejtunku od postavení nových zelených kamen, do nichž vsadil dlouhých kachlův 66 jedenkaždý po 2 gr a krátkých kachlův 152 každý po 1 gr, za barvu mineum (!), za vejce i od barvení jich 8 gr. K tomu připojujeme několik případův podobných z doby pozdější (dle šafařského registra v A. K. hor. odd. 6018): 1618 Václav cihlář dodal 3000 cihel zdících k potřebě na Dvůr Vl. po 1 kp 15 gr; 1619 Ondřejovi kameníku projednáno 6 stupňů kamených na Dvoře Vl., kudy se na pavlače a do rejtunku chodí, každý stupeň po 18 gr; 1620 Kateřině Mřenkové od přestavení kamen v prekhauze, dáno do nich 3½ kopy nových kachlů po 3½ den a starých kachlů 2 kp dáno po 3½ den, za vrch na týž kamna 7 gr 3½ den, učiní 2 kp 22 gr 3½ den, na plívy a chlupy do hlíny 6 gr 3 den; 1622 urozené paní Zuzaně Salavové z Šeratic (!) na Chlumu a Dobrovítově za deset tisíc šindele ku potřebě Dvora Vl., každý tisíc po 50 gr, činí 8 kp 20 gr; Tomášovi Žďarskému kováři z Močovic za 15000 hřebíků šindelních po 30 gr, dáno 7 kp 30 gr; Vojtěchovi kováři od bílého koně za 8 kop hřebíků laťovních po 9 gr dáno 1 kp 12 gr.

⁹⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 180 a 181.

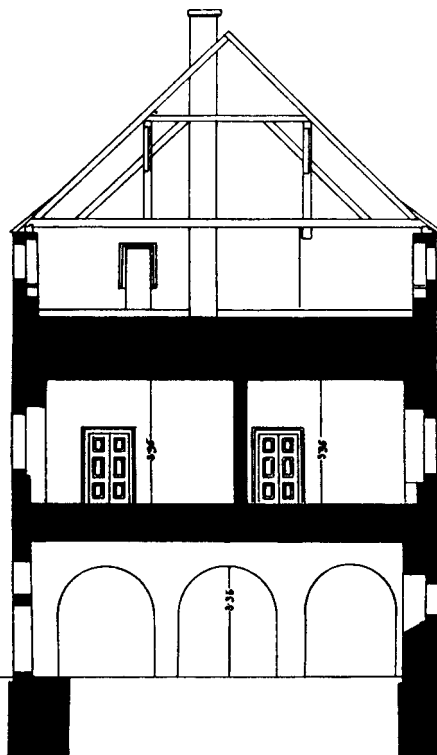
¹⁰⁾ A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 103.

¹¹⁾ A. K. hor. odd. kniha 3. fol. 257.

svrchním vokenicím v tolarské šmitně k dílům minciřským na Dvoře Vlaském dáno za jedno kolečko po 2 den. Dle toho byly některé šmitny (vybouráním přepážek) sloučeny v jedno a tím dosaženo jedné šmitny volnější pro mincování tolarů, které pak říkali prostě „šmitna tolarová“.

V dubnu roku 1581 mohli již nádenníci před velkými vraty dvorskými na Rybném trhu rupy, bláta a kamení, které onoho roku minulého po dostavení nových průboven vně zůstaly, na hromadu strouhati a ukliditi. Tím bylo zakončeno stavební období toto, které sice trvalo několik roků, ale nikoliv nezasáhlo rušivě do starého půdorysu VI. Dvora.

Když komora česká nařídila zbudování nových průboven v místě výše výtčeném, byl osud „vysokého domu“ již zpečetěn: jestliže dříve již se přebývání v něm různými okolnostmi znepříjemňovalo, byly průbovami nesená dokonce vyvršeny, takže vysoký dům pozbyl na dobro způsobilosti pro pobyt vznešeného hosta. Když pak na sklonku roku 1603 úředník mince David Endrle komoru českou listem upozornil, že VI. Dvůr jest hlídán jedinou toliko osobou (totiž vrátným), poněvadž nikdo jiný tam nemá obydlí stálého, což prý jest velice povážlivé za těch nepokojných časů, a připomenul, že on by chtěl tam zůstat, ale že není k tomu vhodných místností, rozkázal nejv. mincmistr listem že dne 18. října t.r., aby bylo vyšetřeno stavitelem, ve které části VI. Dvora a kterak by nejvýhodněji mohlo být zřízeno obydlí pro úředníka mince¹²). Věc byla prozkoumána, uvážena a dne 3. ledna 1604 poslána na komoru zpráva s rozpočtem pod titulem „Verzaichnus, was zue diesen Pau in JMt Kuttpergisch Münz ob dem Preghausz von allerley Zeug vonnöten sein wirdt.“ Velký pokoj královský nad preghauzem, nejkrásnější to síň vysokého domu, byla příčkami přepažena a proměněna v byt o několika malých světnicích se sníženými stropy a zmenšenými okny (obr. 33.). Náklad na přestavbu tuto, která vyžadovala dle propočtu 16000 cihel, 20 trámů „zum Pindwerch, Stigen und Kuchel“, 1 kopy prken a j. a vymezena celkem summou 100 kp gr¹³), měl být po návrhu úředníka mince - aby nebyla tím zatížena pokladna mincovní - hrazen výtěžkem z starých testů a prachu z prengadu, (86) kterážto cenná hmota (asi 100 tolarů) byla objevena ve staré jakési truhle, kde prý byla uložena již asi 60 roků a nebyla v inventáři zapsána¹⁴). Tehdy také, anebo snad již dříve, byla veliká síň v druhém patře vysokého domu, bývalý tanchauz, určena pro chování ovsv¹⁵).

Obr. 33. Řez vysokým domem.

Obr. 34. VI. Dvůr od východu.

1682 oznamuje úředník mince komoře české, že dal také přízemek na třech stranách nádvoří obilíti, aby celek ladněji vypadal. Současně opravovali všechny opěrné pilíře na vnější straně VI. Dvora nad Páchem, jichž bylo dvanáct (viz obr. 20.), „umb das Gebäu wegen des unlängst aufgeführten neuen Stocks für besorgten Schaden zu verwahren“¹⁸). Průběrný, roku 1580 zbudovaný, jevíly opět povážlivé trhliny a byly proto v účtech vyznačovány jakožto „wandelbare Probiertathen“; avšak „als ein nothdürftiges Orth bei hiesiger Bergwerkshandlung“ musily být zachovány, a z té příčiny bylo pečováno o jich zajištění dvěma silnými pilíři, jedním k Páchu, druhým k Rybnému trhu. Chodba dřevěná „neben der Bergamtstuben“ byla také již chatrná a proto bylo třeba opatřit ji novým dřívím¹⁹). Roku 1685 běželo o obnovu kuchyňky při bytě úředníka mince „über dem Thorstübel“, která byla ze dřeva a hlíny, těsná a vůbec nedostatečná; proto usouzeno, zbudovati novou větší, klenutou. Neměla být stavěna na téměř místě, aby vjezd do dvora a světnička vrátného se nezatemňovala; nýbrž doporučovalo se, zříditi ji po levé straně vjezdu, kde se chodilo vzhůru k průběrnám, aby tím vznikla jaksi opěra týmž průběrnám, jakož i ostatnímu sousednímu zdivu²⁰). Také nad dílnami mincovními, do Rybného trhu vybíhajícími, bylo v době novější zdviženo patro a tam zřízen byt

vostro vobvrhl.

¹⁶) Z obšírného rejstříku výdajů stavebních vyjímáme zajímavou zprávu, že již tehdy se ženy zabývaly bílením stěn: 1619 dne 11. května placeno Anně Undr- (87) lačce od vybilení některých pokojů na Dvoře Vlaském, též před mincí a jinde, kdež potřeba bylo, za 4 dni po 10 gr. A. K. hor. odd. 6018.

¹⁷) A. K. hor. odd. kniha 15. fol. 478 v.

¹⁸) A. W. Münz- und Bahre-Geldes-Raittung.

¹⁹) A. K. hor. odd. Zprávy komoře fol. 82 a 83.

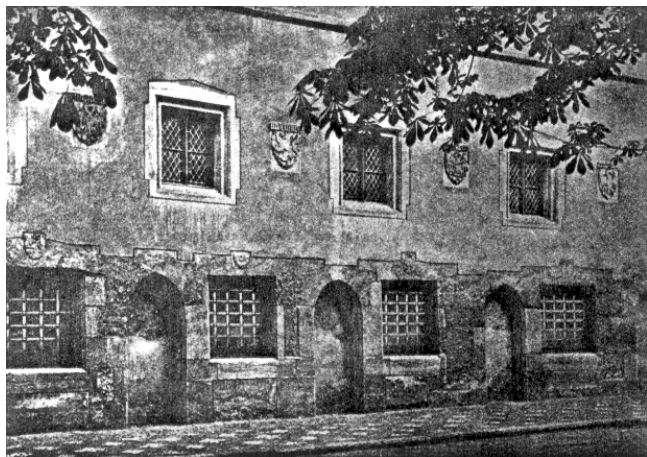
²⁰) A. K. hor. odd. 8355. Ze zprávy této dovidáme se, že tudy - mezi starou kernárnou a průběrnami - šla hlavní stoka (Stollen), skrze kterou odpadala voda z vajskomory a z kernárny; stoka tato měla též spojení s bývalým záchodem královským (u věže) a byla u světničky vrátného opatřena otvorem s mříží pro zachycování vody dešťové a j.

¹²) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 51.

¹³) Ibidem fol. 78 a 79.

¹⁴) Ibidem fol. 52. - Od té doby bydlel úředník mince stále na VI. Dvoře. V instrukci, která dne 21. července 1654 králem Ferdinandem III. pro nového správce mince Řehoře Leopolda Hackla byla vydána, položena jest na první místo podmínka tato: „Erstlich soll Er Verwalter seine stete wohnung in Unserm Münzshof alda zu Kuttenberg haben und darin solch seinen Dienst Unserer notturtf nach bestes und möglichstes Vleiszes handlen und verrichten.“ A. K. č. 9992.

¹⁵) Oves choval se dříve asi na několika různých místech: 1579 dělal tesař stolček malý do komory, kde se ovsové chovají, pro chování register; 1682 placeno zedníkovi, který na Dvoře VI. v šesti komorách ovesných díry, které myši sobě prodělaly, cihlami na vápno zadělal, vycvikoval a na

Obr. 35. Přízemní fasáda traktu jihovýchodního po přestavbě.

pro úředníka horního; tím byl zakryt volný pohled na věž a na severní část vysokého domu (obr. 34).

(88) Různé adaptace, které od druhé poloviny 16. století začínají byly v budově VI. Dvora konány, dotkly se architektonických půvabů budovy té velice nešetrně: původní krása a ladnost forem byla nevhodnými přístavky zakryta nebo dokonce zničena a zároveň mizel vzácný pel starobylosti vůči hledě s povrchu vzácné památky této; a jestliže se místy zachovaly stopy značného stáří, byly toliko znakem sešlosti a schátralosti, neboť od té chvíle, kdy královská mince v Kutné Hoře byla zrušena, ochabla vůbec péče o zachování budovy VI. Dvora značně. Když roku 1787 nastala potřeba opravy jakési, nařídilo sice gubernium zemské, aby oprava byla vykonána, ale útraty aby se hradily odprodáním jedné části VI. Dvora; proto svolána dražba a k určitému dnu sezváni dražebníci - ale nebylo nikoho, kdo by chtěl budovu na polo zřícenou zakoupit²¹⁾. Roku 1788 nařízeno znova, aby část VI. Dvora byla odprodána, ale opět se nepřihlásil kupec žádný, dokonce i správa města Kutné Hory odmítla koupi, ačkoliv po vyhoření radnice (roku 1770) byl jí poskytnut dočasný útluk (pro radní síň a městský archiv) v jedné části VI. Dvora; ukazováno stále na schátralost budovy a na veliké nebezpečí ohně²²⁾. VI. Dvůr upadal (89) čím dále tím více; kdykoliv se volalo po nápravě zbědovaného stavu, ozval se shůry hlas pobízející k uskutečnění prodeje. Žalostný tento fakt ozařuje se jedním světlým momentem, který jest hoden toho, aby se suchopáru novějších listin horního archivu byl vyproštěn. Když byla na konci roku 1810 opět oživena otázka stranu oprav Dvora Vlaského, došlo horního úřadu od čes. gubernia - jakožto stereotypní a nezbytný ozev - vyjádření, že má býti VI. Dvůr prodán. Proti tomu však se opřel rozhodně tehdejší perkmistr V. Gluth z Herlenu a na předním místě pádných důvodů proti prodeji VI. Dvora v listě svém ze dne 7. června 1811 napsal toto: „Ist das Welsche Hofgebäude ein uraltes Denkmal des hiegeblühten Bergbaues und schon, darum würdig, um noch ferner beibehalten zu werden“²³⁾. Přijalo-li čes. gubernium za své toto ideální stanovisko perkmistrovo, říci nedovedeme; víme toliko, že VI. Dvůr prodán nebyl. Přízemní komory byly z části eráru vojenskému propůjčeny, z části soukromníkům pronajaty jakožto skladiště; místnosti v 1. patře, pokud nebyly zaujaty úřadem horním, sloužily účelům rozmanitým, druhdy jich bylo použito pro uložení raněných a nemocných vojáků, posléze propůjčeny byly školám.

Vlaský Dvůr, upadající ve zkázu urputně naň dorážející, nebyl již nepodoben starému penízi, s něhož původní krásný a zřetelný ráz byl setřen a jemuž patina nebyla již příkrasou, nýbrž zjevem vážné poruchy (90) do hloubi sahající a již také hmotu povážlivě sžírající. V takovémto stavu zbědovaném byl VI. Dvůr převzat městskou obcí kutnohorskou; táž obec, která několikrát odmítla koupi VI. Dvora, stala se konečně přece jeho majitelem! Díky bohu! že se to událo teprve v době, kdy význam starých památek historických a uměleckých nebyl v širších kruzích již pojmem

²¹⁾ A. K. hor. odd. 9743 a 9744.

²²⁾ Ibidem 9751, 9756 a 9759.

²³⁾ Ibidem 10095.

neznámým. Přestavba VI. Dvora, kterou městská obec kutnohorská na sklonku 19. století předsevzala, byla zahájena ve znamení prozřavé lásky ke kamennému tomuto svědku nejslavnějších dnů města Kutné Hory. Pro nedostatky finančních sil byla zředeu již naprosto vyloučena možnost rekonstrukce VI. Dvora dle stavu původního; obec byla nucena výhodného tohoto místa stavebního využít k účelům praktickým: pro úřady obecní a pro školy. S povděkem přijali přátelé české archaeologie rozhodnutí, že budou zachovány aspoň nejnvýznačnější partie VI. Dvora (vysoký dům, věž, kaple, a chodba s arkádami), jakož i veškeré detaily, které by měly cenu uměleckou nebo historickou. Rovněž lze konstatovat, že části (91) znova zbudované se držely celkem v mezích původního půdorysu, nepatrné odchylky vyjímaje.

Z místností pro mincování význačných zachován toliko přehauz v přízemku vysokého domu a pokladna mincovní pod kaplí; ale všechny dílny minciřské čili šmitny zmizely v novostavbě a tím zanikla památka, pro historii českého mincovnictví svrchovaně významná - jedinou připomínkou jsou gotická ostění dveří a kamenné obruby oken se znaky různých měst, které byly s náležitou pietou na původních místech do nového zdiva vsazeny (obr. 35.), pročež nádvoří VI. Dvora nepozbylo původního charakteristického vzhledu svého²⁴⁾. Ostatní pak dílny mincovní (prenárna, gosa, vajskomora, gvardejnská průbovna a kernárna) před věží na straně k Rybnému trhu byly zbourány a úplně vyhlazeny (viz obr. 36.).

Obr. 36. Vysoký dům s věží po odbourání předních budov.

Poněvadž poslední přestavbou VI. Dvora vzaly za své mnohé, pro historii českého mincovnictví důležité detaily dílen mincovních, vidělo se nám býti naléhavě nutným, aby vše, co ze zápisů archivních, starých plánů a obrazů a pod. jin. o účelu a významu jednotlivých částí VI. Dvora lze ještě poznati, bylo v čas náležitě konstatováno. Chápající se práce této dosti složité a nesnadné, čerpali jsme odvahy a chuti k dílu z vědomí, že Kutná Hora reprezentuje jeden z nečetných případů, kde do dnešního dne se zachovala aspoň z části budova, v níž vybijena mince po několik věků, z níž vyšla reforma mincovní, která nabyla významu pro celou střední Evropu. Hrdě může Kutná Hora hleděti k svému Vlaskému Dvoru, kdežto mnohá jiná větší města si zachovala toliko skrovné a mdlé vzpomínky na své staré mincovny!

²⁴⁾ Praktickým cílem poslední přestavby bylo vynuceno značné vyvýšení přízemku - vyjímaje přehauz a sklep pod kaplí - nad niveau dlažby nádvoří. Tím byla též chodba arkádová posunuta výše; arkádám se dostalo tím sice vzhledu imponantnějšího, ale právě tím se vrhá nepřiznivý reflex na sousední kapli: její skvostný arkýř sverázností a něhou konstrukce své jen stěží vítězí nad arkádami, které mohutností a vyvýšeností svou pozorovatele uchvacují.

(92) III. Obrat stříbra a mědi v minci kutnohorské.

1. Zákaz vyvážení a tajného přepalování stříbra.

Bohatost dolů kutnohorských a velikolepý rozvoj dolové práce tamější byly hlavní příčinou, pro kterou právě Kutná Hora učiněna sídlem královské mince; utěšený stav tamějších hor nepřipouštěl obavy, že by mince nemohla stále býti stříbrem s dostatek zásobována. Aby pak vybití mince beze vši překážky trvati a nerušeně prospívati mohlo a země aby nebyla ochuzována, vydáván a opětovně prohlašován přísný rozkaz, aby všechna stříbra v království českém zdělaná byla toliko do mince královské nošena, a velikými pokutami a tresty stíháno vyvážení stříbra ze země. Ani ústranné přepalování stříbra nebylo nikomu propuštěno, neboť utajování výkonu tohoto budilo oprávněné podezření, že tu běží o úmysly nekalé, nedovolené.

Již roku 1307 obmezuje se vývoz stříbra z Hory listem řím. krále Albrechta I., v němž se nařizuje, aby urbureři a jiní úředníci stíhali každého, kdožkoli by vezl stříbro od Hory, a kdyby v jedné míli od města byl stížen, aby jemu stříbro bylo pobráno, ale za každou hřivnu jemu vzatou aby 42 gr jemu byly vráceny. Stříbra cizí, z jiných měst nebo zemí vezená, byla z obmezení tohoto vyňata¹⁾. Bretholz v článku svém Johannes von Gelnhausen (Zeitschr. des deutsch. Ver f. d. Gesch. Mähr. u. Schles. VII., str. 66.) otiskl listinu z roku 1350 (?), v níž rychtář kutnohorský Chunczmannus de Morspach, šepmistři a rada hovoří takto: „...Karolus Romanorum rex semper augustus et Boemie rex dominus noster graciosus nobis iudici et juratis civibus in Monte Chuttensi firmiter et districte sub obtentu gracie sue dedit in mandatis committens seriose, quatenus omnis transduccio scu deducio argenti a quolibet homine cujuscumque fuerit status seu condicionis debeat deinceps deponi et penitus pretermitti, nisi prius ipsum argentum, ut antiqua approbavit consuetudo, fuerit ad monetam regiam presentatum. Et ad talem deducionem argenti seu transduccionem, que montanis regalibus non modicum est nociva, prohibendum et resistendum jurati viri et communes eligi debeant et specialiter deputari. Et ubi tales viri per se argentum viderint sive sit in stratis, viis, plateis, in ecclesiis (93) aut in domibus, id sine iudicio recipere possint et debeant pleno jure et ad monetam domini regis presentare tenebuntur, cujus quidem, argenti per eos sic recepti medietas ipsis viris jam dictis debebit derivari et medietas ad dominum regem pertinebit ... Preterea in strata regia et viis publicis equites earundem stratarum regalium, qui vulgariter strasreiter nominantur, plenam et licitam habeant auctoritatem argentum attemptandi, ut a priscis temporibus domino regi placuit observari. Et quicumque per eos cum argento deducendo arreptus fuerit aut quomodolibet fuerit deprehensus et cum hoc ad monetam regiam am fuerit presentatus, istius omnes res et persona nomine pene ad gratiam domini regis devolvi et pertinere debeant ipso facto...“ Takovito „custodes stratarum“ byli také za krále Václava IV. (viz Tadra, Kulturní styky Čech s cizinou str. 53.) [viz též *Dodatky str. 17*]. Sternberg pak cituje list krále Jiřího z roku 1469 a dva listy krále Vladislava z let 1478 a 1486, v nichž se vyhrožuje netoliko zabavením stříbra, nýbrž dokonce i ztrátou hrdla a statků²⁾. K listům těmto připojujeme další mandát krále Vladislava úředníkům mince poslaný r. 1493 (30. března), v němž čteme toto: „Také slyšíme, že by se u některých stranně stříbro pátilo, z kteréžto věci, bylo-li by tak, nemalá by nám škoda přicházela. Protož vám i v tom s pilností poroučíme, abyste hned rozkázali, všechna taková pálení stříbr bud' u zlatníkův, u kupcův, u židův neb jinde kdežkoli pod ztracením hrdla i statku zapověděti“³⁾. Roku 1499 vydán týmž králem následující mandát kutnohorským úředníkům mince: „Poroučíme vám, abyste vy v městě vašem po tři trhové dny podle obyčeje povolati rozkázali, tak aby žádný pagamentu⁴⁾ ani kterého stříbra ani zlata překupující ven z země nevozili ani nenosili, než aby všickni, ktožby co takového prodati jměli a chtěli, do Prahy do vexle aneb

do Hory do mince nesli a dodali; má jim to podle slušnosti zapláceno býti. Pakli by kto v tom nalezen a postižen byl a co takového z země vezl neb nesl, má jemu to všechno pobráno býti, a ktožbykoli jemu to pobral, má polovice toho, což poběře, při něm zůstati a druhou polovici nám do Prahy do vexle aneb do Hory do mince dáti a položiti. Dáno v Prešpurku v pátek před sv. Kateřinou“⁵⁾. Zákaz tento král Ferdinand obnovuje a na minci pražskou i jáchymovskou rozšiřuje mandátem ze dne 16. ledna 1540 slovy těmito: „...Jakož jsou se i židě v naší koruně české až do tohoto času s zlatem a stříbrem někdy mnoho v handle dávali, zvláště v tom, že jsou stříbra i také staré pagamenty a mince přepalovali a zrnili, to všechno má jim teď tímto našim mandátem přísně zapovědino a složeno býti a již dále všechna zlata, stříbra a pagamenty i zrna nikdež jinam, než do mince naší podá- (94) váno býti... A protož poroučeti a přikazovati ráčíme, aby bez našeho zvláštního povolení a dopuštění nižádného zlata a pagamentův anebo stříbra z země, pod jakýmžkoli způsobem by se to státi mohlo, dále neprodávali, ani by se toho jiným to činícím dopouštělo... Jestliže by pak kdo bud' jeden nebo jich víc bud' to z křesťanův anebo z židův proti tomuto učinili a v tom postižení byli, ti a takoví beze všeho prostředku v trestání na hrdle i na statku, jakž prve skrze předky naše na to uloženo a ve dckách zapsáno jest, upadnouti mají. A kdožby nám anebo našim zřízeným radám komory naší české jistotu toho, že by kdo proti tomuto mandatu jednal, oznámili, těm má třetí díl toho zlata a stříbra, kteréžby při těch osobách postihli, dáno a puštěno a ostatní dva díly do naší komory býti mají...“⁶⁾

Také stavové království českého, jimž příslušel dozor nad minci královskou, učinili na sněmě roku 1527 usnesení toto: „A jakož pak mincování jinému žádnému než toliko samé vrchnosti královské přísluší a náležitě jest, také všechna stříbra, kteráž se v tomto království dělají, do mince královské a nejinam ven z země prodávána a nošena pod velikými pokutami býti nemají...“⁷⁾ A roku 1547 opět žádá sněm český v artikulu XXVII. „židům stříbra kupování a minci všelijakých vexlování aby hned zastaveno bylo, a všichni glejtové do sv. Havla nejprve příštího aby jim vyzdvížení byli“⁸⁾. A téhož roku apeluje sněm na krále, „stříbra, která se zde v království českém dělají, těch aby ven z země voziti dopustiti a z nich jiné mince krom české dělati dáti neráčil“⁹⁾.

Ani toho nebylo trpěno, aby kdo přechovával u sebo stříbro surové, nezpracované; stříbro takové, bylo-li kde nalezeno, považovali za věc podvodně zatajovanou a prostě ve prospěch králův je skonfiskovali a na utajovatele s touž přísností jako na zloděje nastoupili - jak se ukazuje světle případem sběhnuvším se v Hoře roku 1465. Přidržíme se do slova drastického vyličení, jak v starém rejstříku jest zapsáno¹⁰⁾.

O Joštův kšaft. Léta Božího 1465 dominica ante 11 milia virginum nebožtík Jošt umřel jest, o svém statku prve před tím učiniv poručenství před susedy a dobrými lidmi, nad statkem svým poručníky ustanoviv Havlíka Bilanského, Mikuláše Libáka a Nikláška z Časlavě. Po jehožto smrti v středu vstúpili sú poručníci s Aničkú dcerú jeho před pány šepmistry a konšely žádající, aby tomu kšaftu místo daduce ráčili je při tom poručenství zachovati vedle práv města tohoto.

A ty časy králova milost přijel jest do Hory a páni šepmistři a konšelé majíc tu jich žádost před sebu přistúpili sú před KMt žádající pokorně, aby jeho KMt je i tuto obec ráčil milostivě zachovati při jich právích, svobodách a obdarování předkův jeho milosti, kteréžž jest nám JKMt (95) ráčil milostivě potvrditi, předloživše v tom kšaft nebožce Joštův a žádost poručníkův jeho. K tej žádosti odpověděl JKMt řka:

Poněvadž sme vám práv vašich a obdarování předkův našich potvrdili, chcmeť to učiniti a při tom vás zachovati jakožto král a pán váš milostivý.

Tehdáž otázal se jest JMt, mnoho-li jest statku toho. A páni šepmistři se pány řekli sú: Milostivý králi, cožť jest zde, toť vaši

¹⁾ Čelakovský, Sbirka pramenů práva měst. II. str. 153.

²⁾ Sternberg, Urkundenbuch, str. 126, 129, 134.

³⁾ A. K. hor. odd. kniha I., fol. 193.

⁴⁾ Pagament = stříbro s mědí slité, jehož úprava pozbyla ceny původní opotřebením anebo jinakým způsobem: bud' mince neberná anebo klenoty staré porouchané a pod.

⁵⁾ A. K. č. 291.

⁶⁾ A. W. Kniha kaňkovská čís. 44, fol. D. 15.

⁷⁾ Sněmy české I., str. 258.

⁸⁾ Ibidem II., str. 156.

⁹⁾ Ibidem II., str. 508.

¹⁰⁾ A. K. Registrum rubeum parvum F. 1.

KMt tajno nebude; než což jest v Čáslavi, o tom račte tázati Čáslavských.

A když JKMt poslal po Čáslavské a tázal jich, tehda Václav Hamerník mluvil jest od nich řka: Milostivý králi, jest toho u nás 1200 zlatých a bez dvů 90 kp gr peněz zapečetěných a stříbra jakéhos čtyři hřivny bez věrdunka.

Králova milost otázal: Jakěž jest to stříbro? K tomu Hamerník řekl: Milostivý králi, vedle rozumu mého, jakož měď ženeme, zdá mi se, že jest to stříbro hutní, hertovni. Králova milost kázal sobě je okazati a opatřiv to řekl jest pánům šepmistrům a konšelóm: Jakož ste nás prosili, abychom vás zachovali i obec tuto při vašich právích ut supra a my sme to řekli učiniti, téhožť my na vás žádáme, jakožto na svých poddaných, abyšte nás také zachovali při našem spravedlivém pokudž na nás přísluší, a tyto věci opatřice pilně, pokudž také k nám přísluší, abyšte nám také vo to spravedlivý nález vedle práv svých z plnej rady učinili.

I stalo se jest, když sů páni šepmistři a konšelé sešli se na rathúz, tehda krá. milost vyslal jest k nim urozeného pána pana Zdenka z Postupic, mincmajstra království Českého na místě svém žádaje, aby se o to JKMtí spravedlivé stalo.

A páni šepmistři s konšely v plné radě to opatřivše majíce také mezi sebou erckafěře, kteříž tomu rozumějí, znamenali sů a shledali konečně, že jest to stříbro hutní, ke dvoru příslušné, a za zlodějství sů to položili a nahlédše v práva horní i měšcká učinili sů výpověď takovúto před poručníky statku toho a před Matějem zetem Joštovým i před Aničkú manželkú jeho a před Čáslavskými.

Výpověď.

Poněvadž Jošt jsa erckafěřem a maje všickna stříbra hutní ke dvoru nésti tohoto jest sobě zachoval a do jiné obce vydal, jakož jest to teď shledáno, tehda jest v zlodějství s jistinú postižen a skrze to, kdyžby živ byl, on by musil z toho králi milosti odpovídati a vedle práva hrdlem trpěti, jakož na zloděje sluší, lečby jeho král. milost ráčil s ním o to milostivě naložiti a hrdlo jemu zachovaje statek jeho v tom přijíti. Ale poněvadž jest umřel, již on z toho jeho milosti odpovídati nemůž, než toliko statek jeho a ten, komuž jest ten statek poručen ač ne hrdlem, ale tím statkem JKMtí má odpovídati. A protož jestliže kto buďto poručníci anebo dědicové toho statku anebo ktožkoli jiný proti JKMtí a proti tomuto právu i proti tejto panskéj výpovědi co mluvití chtí, to nyní povzte.

⁹⁶⁾ Ty řeči slyšice poručníci a Matěj s ženú svú i se pány Čáslavskými řekli sů, že o tom nic nevědí, by on to bral z huti, a pravice, že jim jest toho líto, což jest on nebožtík učinil, a skrze to že oni nic proti tomu právu ani proti výpovědi panskéj nemluví, než králi milosti i s tím se vším na milost se dávají prosíce pokorně pro pána boha, jakž jest koli nebožtík učinil, aby s nimi o to jeho KMt ráčil milostivě naložiti, žádajice v tom pana mincmaistra i pánův, aby se za ně přimluvil před JKMtí, - k jichžto žádosti to sů učinili.

A králova milost k snažné prosbě páně mincmajstrově a pánův šepmistrův a konšel i jiných dobrých lidí vrátil jest a dal hut, domy i jiné svrchky což jich jest, jenž dle práva spravedlivého přísudku skrze provinění Joštovo na JKMt byly sů spadly, ty jest navrátil a dal z milosti Aničce dceři jeho a dětem jejím, kteréž nyní má nebo míti bude ... Anno 1465 f VI. die Omnium sanctorum...

Také v době pozdější vidělo se králům českým obnovovati zákaz stranu vyvážení stříbra za hranice; připomínáme mandat krále Ferdinanda III. ze dne 1. března 1653¹¹⁾, jakož i mandat krále Leopolda ze dne 31. března 1659, v němž se hrozí zabavením stříbra a zlata podloudně přepalovaného anebo prodávaného, jakož i přísným pokutováním na těle i na statku a se nařizuje, aby všecken pagament byl donášen do mincoven anebo jiných k takovému přijímání ustanovených úřadů v zemi české¹²⁾.

Podloudné vyvážení stříbra za hranice zemské bylo podněcováno hlavně mincovnami v zemích sousedních. Roku 1540 dne 11. června oznamuje arcikníže Ferdinand, že Jan z Pernštejna skrze židy a křesťany dává stříbro skupovati kde může,

aby mincovnu svou v Kladsku dobře zásobil, dovolávaje se smlouvy kupní o Kladsko; arcikníže popírá, že by Jan z Pernštejna měl právo kupovati stříbro a pagament mimo Kladsko v celé české zemi, a žádá krále za náležitě opatření, aby mince královská nebyla poškozována¹³⁾. Týmž způsobem nesprávným sháněla mincovna vídeňská pro sebe material mincovní. V měsíci srpnu roku 1683 přivezli dva židé Wolf Fischhof a Lipman Polák stříbro a zlato do mincovny kutnohorské na prodej, ukazující pas a gleit na jméno principála svého žida Marxe Schlesingra, dle něhož směli v Uhrách, Čechách, též v Linci, Kremži, a jinde po výročních trzích jezdit a všecka stříbra a zlato skupovati, ale nikam jinam než do mince vídeňské jich dodávati nesměli; Vídeň byla tehdy sevřena Turkem, a proto přijeli do Hory; hřivnu stříbra nabízeli za 18¼ zl, zlato chtěli vyměnití za hotové dukáty; nabídku 17½ zl za hřivnu stříbra odmítli příkře a chystali se na odjezd, nechtějice ani čekati, až by si úředník mince vyžádal rozhodnutí u komory české; poněvadž byla oprávněná obava, že by židé stříbro a zlato své zavezli někam za hranice, koupil ⁹⁷⁾ úředník od nich stříbro (73 hř 9 lt 1 qtl 2 den) hřivnu po 18 zl (jako v Praze se platilo) a za zlato místo 106 dukátův, jichž neměl, dal minci stříbrnou s láží 8 gr; úředník mince kalkuloval takto: kdyby se ihned za zmincování hřivny stříbra čítal 1 zl utrat, že zbude ještě 30 kr na „schlagschatz oder nutzung“, a prosil nejvyššího mincmistra, aby mu u komory vymohl schválení tohoto výkonu¹⁴⁾.

Král, jenž si osoboval právo, prodej stříbra obmeziti, mohl ovšem také povolovati úlevy dle své vůle: mandatem ze dne 17. února 1385 povolil král Václav IV. rychtáři budějovickému Václavovi Klaricovi a jeho kverkům, aby do dvou let svobodně komukoli v zemi prodávali stříbro a rudu, jichž na horách královských (Monstranci) u Budějovic budoudu, za jakoukoliv cenu, leč by mincmistr královský zaplatil za ně tolik, jako jiní platí¹⁵⁾.

Vyvážení stříbra za hranice do cizích mincoven bylo asi obchodem nemálo výnosným; očekávání značného zisku lákalo dokonce i nejvyššího mincmistra Jiřího Vranovského, že stříbro horské do Němec ven ze země prodával¹⁶⁾. Toho se odvažoval muž, jehož ochráně byla svěřena mince královská a za jehož úřadování byl vydán dotčený již mandat krále Jiřího proti vyvážení stříbra ze země! Nemalá pak odměna kynula tomu, kdo dovedl podloudníka vypátrati a jej i stříbro polapiti; ale podařilo se to asi zřídka. Roku 1510 kdosi vyvezl stříbro za hranice; i byl z mince vyslán posel Vodička „do Vratislavě i jinam po svědomí a ptat se o stříbra, kteráž z Hory vyvezena“; cestou utratil posel 6 kp 39 gr, ale zda-li se stříber vyvezených doptal, není v Reg. verk. zapsáno. O povedeném lovu stříbra „kradeného, kteréž mělo z země jíti“, podávají zprávu Reg. verková z roku 1517 při neděli Adorate III.; stříbro toto jest zaznamenáno jakožto „Voldánské kradené“, bylo ho 3 hř 1 lt a záplatu za ně z mince přijal Lavička urburěř. Jindy opět Břetislav z Ryzmberka, z Švihova a na Rábí zadržel Pešíky, když stříbro ze země vynášeli, stříbro jim pobral a všecko sobě ponechal. Když byl o tom Zdeňkovi Lvovi z Rožmitála oznámení učinil, dostalo se mu následujícího naučení dne 12. března 1526: „...Jakož jste mi psali což se stříbra pobrání dotýče, i mně se zdá, že jste to učiniti mohli, poněvadž jest z tohoto království nesenó, jestliže jest k tomu král JMt povolení Pešíkóm anebo ktožby taková stříbra od nich kupoval, dáti neráčil, aby se mělo z tohoto království nositi ... Nežli toto se mi zdá, jestliže vy nemáte obdarování od JMKské, abyšte taková stříbra bráti mohli, že jest toliko toho stříbra vašeho půl a na krále JMt že jest druhá polovice přišla...“¹⁷⁾

⁹⁸⁾ Avšak účinek všelikého opatření proti vynášení stříbra ze země byl velice pochybný, neboť obchodu s cizinou nemohlo býti

¹³⁾ Archiv český XX., 533.

¹⁴⁾ A. K. hor. odd. kniha 13. fol. 142.

¹⁵⁾ Čelakovský, Sbíрка pram. pr. měst. II., str. 763.

¹⁶⁾ Archiv Český IV., 449.

¹⁷⁾ Ibidem IX., 11 a 12. - Vyvážení stříbra bylo zajisté stopováno a stíháno, což se dělo asi tak, jako v Rakousích, kdež dle nařízení vévody Fridricha IV. veškeré zboží, které se přes hranice mělo převéztí, bylo prohledáno „das da nicht eigepunten ⁹⁸⁾ und aus dem land geführt werd gut silber oder münz“. Theod. v. Karajan, Beiträge zur Gesch. der landesfürst. Münze Wiens im Mittelalter.

¹¹⁾ Schmidt, Berggestze IV., str. 474.

¹²⁾ Ibidem IV., str. 494. Mandatem tímto se ustanovuje také 14lotové zrno pro výrobky stříbrné a závádí se úřední zkoušení a puncování výrobků takových.

přece bráněno, a touto cestou ubíhalo stříbro za hranice zemské valem. Velice jasné poučení lze čerpati z odpovědi úředníků mince ze dne 1. července 1592 na dotaz komory české, jak by se toлары a vůbec dobrá mince v zemi zadržeti a mince zapověděná a valvovaná nejsnáze odčinití mohla. Úředníci radí, aby vybijení tolarů a jich dílů se uskrovnilo, za to aby se razilo větší množství mince drobné, totiž bílých a malých grošů; poněvadž dosud jest značná převaha na straně tolarů, platí se jimi vydání na hory a hutí, též za kůže, lůj, ovsy, olovo, železo, hlavně pak nákladníkům hor za rudy a kyzy - odtud pak se ocitnou toлары v rukou řezníků, kramářů, prodavačů vína a j., jejiž obchod sahá za hranice zemské a tak se vynášejí toлары ven ze země¹⁸⁾. Toлары skýtalý regalu mincovnímu jisté výhody: jednak se považovalo za škodné, bylo-li nutno stříbro přepálené rozpouštět se značnou přísadou mědi (na minci drobnější) a tím jakost jeho značně snížit („versudeln“), jednak bylo vydání na práci minciřskou a peregěorskou poměrně malé při tolarrech; proto se obracelo stříbro hlavně na dílo tolarův, jak patrně z následující tabulky, v níž A znamená počet verků do roka zdělaných, B pak množství mince vytepané, převedené na kopy grošův, kdež bylo grošů jednotlivých a denárů pomínuto.

Roku	tolarů	bíl. grošů	mal. grošů	bíl. peněz	mal. peněz
1575 A	52	25	-	26	1
B	58719	6040	-	5804	118
1578 A	52	21	11	20	1
B	58937	5865	2191	4344	125
1580 A	52	18	17	?	?
B	58915	6915	6174		
1583 A	52	17	17	17	1
B	46388	4852	4653	2905	116
1584 A	51	17	17	16	1
B	39812	4585	4318	2682	105
1585 A	51	16	17	17	1
B	41219	4227	4137	2841	108
1588 A	46	14	15	15	1
B	42317	3998	3959	2605	137
1591 A	35	11	12	12	-
B	35083	3289	3394	2021	-
⁹⁹⁾ 1594 A	68	17	15	15	4
B	86568	7020	6154	2489	418
1595 A	52	14	15	15	1
B	52351	4546	5289	2344	138
1600 A	48	10	9	5	1
B	40157	2568	2181	850	92
1602 A	52	16	15	13	1
B	40603	3732	3573	1633	79
1605 A	54	4	22	1	-
B	45160	764	3580	78	-
1609 A	51	8	39	3	1
B	37992	1663	8747	427	141
1612 A	52	-	19	11	1
B	27370	-	4115	1557	90

⁹⁹⁾ Mnoho stříbra horského odešlo též v podobě tolarů a dobrých českých grošů do Orientu a odtud se zajisté již do Čech nevrátilo. Roku 1559 arcikníže Ferdinand šefmistrům a konšelům horským oznamuje, že colmistr polní Adam Budovec z Budova na Janovičkách pošle některou summu drobných mincí, které berní se sešly, aby pokudž možno jest všechno v toлары a české groše bylo změněno, poněvadž ty peníze určeny jsou na hranice a pomezí válčícím proti nepříteli křesťanstva, Turku, a drobnou minci nelze tam dovážeti „jedno pro řůru, druhé že v těch místech drobná mince, kteréž se nejvíc v berně dává, neplatí“¹⁹⁾. A opět roku 1590 v sobotu po středopostí komora úředníků mince oznamuje, že Václav Harrer z Lovčic, písař při berni na hradě pražském, těchto dnů přiveze do Hory osm nebo deset tisíc kop míšeňských drobné mince, „proti nimž se pro present císaři tureckému nových tolarův potřebuje“; komora poroučí, když tu summu tolarův z každotěhodnější mincování pospolu mítí budou, aby ji zase Hanušovi Ritmanovi, císař. radě a dvorskému colmistru anebo vyslanému jeho odvedli a oplatili²⁰⁾. A téhož roku ve čtvrtek po sv. Panně Dorotě píše komora česká opět úředníkům mince Jiříkovi Šatnému z Olivetu stranu peněz, kteréž se do království uherského

vyslati mají, „...poněvadž již čas krátký jest a takovými penězi se děle odkládati nemůže, protož Vám poroučíme, abyste Václavovi Harrerovi z Lovčic, kterýž se k Vám naschválně vysílá, za šest tisíc kop míš. mince na toлары vyměnili a nebylo-li by na ten čas v minci JMCské tak mnoho před rukami, o to se všelijak (100) snažili a jemu v tom nápomocni byli, tak aby za tůž summu buďto hned aneb ve dvou nedělích konečně tolarův dostati mohli“²¹⁾.

Poněvadž bylo známo, že mědi horské držely zpravidla hojně stříbra, nebylo snad nutno, aby mandaty vývoz stříbra zakazující činily zřejmou zmínku o stříbru v mědech obsaženém; a přece král Vladislav II. uznal toho potřebu, aby záповěď vyvážení stříbra rozšířil též na měď. Roku 1484 rozkazuje král takto: „Což se mědi dotýče, kterůž by kto v kterékoli hutí udělal, ten aby ji nesměl žádnému prodati než k minci JMti a král JMt ráčí rozkázati úředníkům mince, aby každému jeho měď zaplacená byla ve čtyřech nedělích a to tak podle proby, cožkoli která měď držeti bude na probě, za každú hřivnu (stříbra) bude odměna půl třetí kopy grošův. Pakli by kto z erckafěťův neboli těch, ktož s tím vókol jdú, buďto z bohatých neb chudých jinak učinil a v této v milosti se nezachoval a že by ... měď kterou neb stříbro jaké neb kterékoli věci hutní jinam prodával mimo JKMti minci, ten aby byl cti zbaven a k tomu hrdla i statku, a za takového aby se žádný nesměl přimluvit pod milostí královskou“²²⁾.

2. Stříbro hertovní a pálené.

Stálými a proto nejvydatnějšími dodavateli stříbra do mince byli rudokupci (erckafěři), kteří z rud a kyzů u dolů skoupených dobývali stříbra sháněním v hutech svých¹⁾; stříbro takové slulo hertovní. Stříbro z hutí přinesené nebylo nikdy docela čisté a proto se pro účely mincovní přepalovalo; stříbro již přepálené přicházelo do mince zřídka. Stříbro hertovní přijímalo se v prenárně na váhu a každému zvláště se přepálilo; na př. roku 1507 při neděli Ad te levavi přinesl Bartoš v několika plících 3 hř 6 lt, 3 hř 2 lt, 4 hř 2 frt, 6 hř 6 lt, úhrnem 17 hř 6 lt a v tom bylo přepálením fajnu shledáno 16 hř 2 lt. Zápis takové konal (101) písař preněřský ve svém rejstříku, jehož část se zachovala z let 1507, 1508 a 1510²⁾. Písař mincovní pak v registrech verkových při každé neděli ihned na první stránce zaznamenával, kolik stříbra přepáleného od toho kterého rudokupce bylo z prenárný do mince přineseno. Srovnávajíc v několika případech souhlasných zápisy v rejstříku preněřském se zápisy v reg. verkových, pokaždě jsme našli jakousi malou nesrovnalost; na př. 1508 Adorate I. jest v rejstř. preněř. psáno při Hanykěři 16½ hř, při Loreckém 22 hř bez 2 lotů, při Pampovi 11½ hř 1 ft, - v reg. verk. pak týmž pořadem 16 hř 1 ft, 21 hř 3 ft 2½ lt, 11 hř 2 ft 3½ lt. Příčina těchto celkem nepatrných rozdílů vězela asi v probách odřatých, snad částečně i v tom, že váha nebo způsob vážení v prenárně a v minci se neshodoval dokonale. Výsledek vážení v minci a zápis v registrech verkových byl ovšem authentický, a dle něho se stanovila summa, kterou bylo zaplatiti za stříbro přijaté.

Z hutí se přinášelo každého téhodne pravidelně dostatečné množství stříbra, že dílo mincovní mohlo býti konáno bez přerušení. Víme toliko o řídkých případech, kde pro nedostatek

²¹⁾ Ibidem fol. 728.

²²⁾ A. K. měst. odd. 215.

¹⁾ Hutí byly rozloženy po různou, hlavně na toku Vrchlice (Páču) a Bilanky na blízku větších dolů; ale nejedna hut byla také dosti vzdálena od přirozeného toku vody. Okolo roku 1500 pracovalo se v hutech následujících: nad velkým hraděštěm (Cimburkem) níže mlýna Vavřincova, v královské na Páču pod sv. Trojicí, Opozdilovské jinak zlatničině pod sv. Trojicí, Hanykřův na Páču pod dolem Cimrmundem, Joštovské u Flašar, Joštovské pod Klinšmidem, Šašovské pod Bilany, Alderovské pod Bilany nad Prokšovskými hutmi u doubku, v mlýně pod doubkem, Morutovské pod šibenici (na Kolmarku), Janovského za Kolmarkem, Črta šmelife pod Kaňkem, Jandovské v Krontě, Bartoše erckafěře pod Krontú a j. Dle nejstarších Libri hered. v měst. archivě kutnohorském. - Rudokupci měli s hutníky cech společný; jim náležel dům na Náměti proti hřbitovu u Matky Boží (nynější č. p. 412.), na němž dosud se zachoval veliký z kamene tesaný monogram krále Vladislava; kamenná obruba dveří, profilovaná s vytesaným znakem pořádku hutnického byla odtud přenesena do Kamenného domu (nynějšího musea) a do postranního vchodu zazděna (viz str. 5).

²⁾ A. W.

¹⁸⁾ Sněmy české VIII. str. 76.

¹⁹⁾ A. K. č. 1438.

²⁰⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 722.

stříbra nemohlo býti mincováno: 1478 Quasimodo „propter defectum (argenti) non est laboratum“³); 1557 Dum medium „tu neděli erckafěři ani hertovního ani v mědi stříbra sou neměli a nedělali po svátcích (vánočních) pro vodu.“⁴); 1587 po dvě neděle Respice II. a Dom. illum. (v měsíci červnu) „nebylo stříbra (z hutí na Páchu) po škodě učiněné vodou v neděli před sv. Medardem“⁵).

Leží před námi úplný registřík verkový z roku 1474; sečetše veškeré stříbro od rudokupců do mince přijaté, poznali jsme slušnou summu 16167 hřiven stříbra, z něhož vybito mince za více než 40000 kop grošův. Nejvíce stříbra přinesli rudokupci v tomto roce při neděli Resurrexi, totiž 654 hř 3 ft 2½ lt, bylo ho příliš mnoho na jeden verk a proto bylo zmincováno na třikráte; nejméně bylo dodáno při neděli Dom. illuminatio, totiž 110 hř 3 ft 1¼ lt. Nápadně chudším jeví se rok 1524, kdy v 52 nedělích zděláno stříbra od rudokupců toliko 7965 hř 2 ft 1 qtl⁶); avšak tehdy přišlo do mince značné quantum stříbra hertovního z hutí královské skrze ruce šafáře hutního, bylo ho za celý rok dotčeny 837 hř 2 ft 1 lt 2 qtl⁷).

(102) Když za krále Ferdinanda roku 1559 sružení rudokupců bylo zrušeno⁸), přicházela bez mála všechna ruda do hutí královských, a stříbro z hutí soukromých nacházíme později v účtech toliko zřídka, neboť úředníci královští snažili se docílití toho, aby hutí soukromé zanikly a veškeré tavení aby se soustředilo v několika hutech královských⁹). Již roku 1579 mohli úředníci mince tvrdit, „že zde při Hoře Kutné žádných kverkův není, kteříž by stříbro k své ruce dělali a šmelcovati měli, než všechna stříbra svá v rudách a kyzech JMCské podle vyměřeného erckaufu prodávají; a ty JMti k ruce spolu s vlastními kyzy JMti náležitými se zdělávají. A tak což se do mince dostává, to všechno z vlastního šmelcování JMti jest.“ A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 588. „I spustly tak všechny ty hutě“, čteme v nedatované listině, „jen ty tři nynější královské na Páchu zůstaly; potom z těch, které při potoce Bilance hned pod sv. Trojicí zůstaly a tamquam bona vacantia do fiscu cís. padly, dány jsou pod úrok do cassy mincovní a naděláno z nich mlýnův in emphiteut. qualitate a zápisny jsou úřadu horního“¹⁰). Nastala pak éra pokusného tavení; avšak (103)

³) A. W. Reg. verková.

⁴) A. K. hor. odd. Tolarů mincování.

⁵) A. K. hor. odd. Verkpuh.

⁶) A. K. hor. odd. 343. a).

⁷) Zlou překážkou bývala druhdy i nemoc, hromadně dělníky při hutech zachvátivší: 1562 v neděli po sv. Havle píše nejv. mincm. Jan Erazim z Švamberka úředníkům a projevuje radost, že se horám dobře daří, „než asi dvě neděle že sou zadu zůstali a 300 hřiven stříbra do týhodne neudělali,“ což si vysvětluje tím, že jsou někteří šmelcíři (na morovou ránu) pomřeli; výkazy stříbra do mince přijatého a zase vydaného kázal si zasílati do Boru podotýkaje „bych se pak před morovým povětřím někam dále odstěhoval, již sem tu na Boru o tom poručil, aby mi odesláni byly“. A. K. hor. odd. kniha 31. fol. 37 a nás.

⁸) Rezek-Dačický I. 346. Tendence, k zrušení starobylé instituce rudokupců směřující, byla již v dřívějších letech vodítkem při reorganizování práce v hutech královských; množství stříbra od rudokupců zdělaného již před rokem 1559 valem klesalo: 1558 dodáno stříbra do mince od šafáře hutního Šebestiana Essa 6669 kp 7 lt 3 qtl, z dolův stříbrných a od erckafěřův pouze 578 hř 15 lt 1 qtl. A. K. výtah ročního příjmu a vydání. - Výkaz stříbra za celý rok 1580 do mince přijatého obsahuje toliko položky následující: stříbra z hutí na Páchu 15524 hř 7 lt 3 qtl, z předešlého roku zbylá zásoba 325 hř 1 lt 1 qtl, stříbra přespolního 84 hř 14 lt, pagamentu 57 hř 1 lt 2 qtl, mincovní grec z gysy a od lorování za 2 léta 15 hř 8 lt, pagament z grošů na probu vzatých 11 hř 10 lt, fejnu v přísadě Ø, - rudokupců tehdy již nebylo.

⁹) Na př. roku 1580 král Rudolf listem ze dne 23. března nařizuje, aby byl zakoupen mlýn nad hutmi král. (nikoliv za hotové, nýbrž „auf Tagzeiten“) a v něm aby bylo zřízeno osm pecí, poněvadž přicházelo tehdy mnoho rud a kyzů a dosavadní hutí nestačily je zpracovati. Téhož roku v pátek den sv. Marty komora čes. schválila trh uzavřený a dopustila, aby Kateřině Vlkovécké byl mlýn ten výše zaplacen nad šacunk mlýnářů přísežních (1200 kp míšen.), uznají-li úředníci, že by „lépeji ten mlýn než za těch 1200 kop míš. stál, budete jí podle náležitosti věděti co přidati, poněvadž se tu sirotkův dotýče“. A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 163 a 183.

¹⁰) A. K. Miscellanea. - Pro objasnění citujeme aspoň některé zápisy, jimiž se zjišťuje, že hutí se namnoze proměňovaly v mlýny. 1525 Václav Zlatničin koupil mlýn od Matěje Studničky, kterýžto mlýn Matěj Studnička postavil na gruntech hutních, kteréž byl koupil od Důry Medkové, s rybníčkem i s tokem svobodným; 1531 Regina mlynářka nebožtíka Václava Zlatničina muže svého manželka prodala Matějovi

výkon tavební svěřován namnoze lehkovážně různým dobrodruhům, kteří draho služby své nabízeli, vychloubajíce se znalostí úspornějšího a vydatnějšího způsobu tavení. Byloť mincovnímu úřadu druhdy nemalými škodami vykoupiti si trpkou zkušenost, že novota není spolehlivou zárukou dobré hodnoty¹¹). Nehodláme dopodrobna stopovati všechny fáse tohoto pokusného tavení; ukážeme pouze na některé momenty zajímavější. Roku 1573 připuštěn byl k řízení práce v hutí královské Jiří Wirt za týhodní plat 4 tolarů; deputát 10 sáhů dříví ročně, jaký mivali dřívější hutmistři, byl mu odepřen. Teprve asi roku 1578 byl jmenován hutmistrem, neboť teprve listem ze dne 13. října t. r. povolil král, aby mu byl vydán jeho plat od 1573 začínaje¹²). Dačický o něm zaznamenal v Pamětech svých, že byl šmelcíř rud a kyzův výborný, že mnozí proti němu šmelcovali, chtějíce jej v tom šmelcování přemistrovati, ale ničeho dověsti nemohli¹³). Chvalný tento posudek dotvrzuje se listinami. Roku 1593 dopuštěno pokusné tavení Hanušovi Steinpergrovi; výsledek pak srovnán s taviřským dílem Wirtovým a shledáno toto:

při vytavení každé hřivny stříbra	dle Steinpergra	dle Wirta	škoda na penězích	
ztráta stříbra	4 lt 2¼ den	3 lt 1 qtl 1½ d	(lot po 14 gr)	11 gr 6½ den
olova spotřebováno	69 lib	16¼ lib	(ct 3½ tol)	45 gr 5 den
uhlí spotřebováno	5¾ truhly	4¾ truhly	(truhla 12 gr)	7 gr -
útrata hutní	31 gr 2½ den	21 gr 5 den		9 gr 4½ den
avšak Steinperger získal mědi více			úhrnem	1 kp 14 gr 2 den
o 1½ lib (ct po 11½ tol)			odečteno	3 gr 6½ den
			zbyvá škody 1 kp 10 gr 2½ den	

Jestliže tehdy z Wirtova díla vycházelo ročně asi 15000 hř stříbra, snadno lze posouditi, jak hrozná škoda by byla zvešla pokladně mincovní, (104) kdyby Steinperger byl celý rok šmelcoval¹⁴). Hůře ještě dopadly pokusy jáchymovského hutmistra Konrada Fischera (též Vischer), který přišel roku 1595 do Hory pochubit se svým uměním. Svěřili mu všechny rudy a kyzy v jednom témdni skoupené, úhrnem 1563 ct 20 lib, v nichž dle zkoušky bylo 107 hř 15 lt 3 qtl stříbra; avšak z tohoto stříbra ušlo Fischerovi již při propírání puchverku („im Wasser“) 25 hř 15 lt 2 qtl (ze 66 ct 12 lib rudy a kyzu). Přidali mu rudy a kyzy, aby měl dostatek, a pozorovali dále postup práce pokusné; avšak práce postupovala velice zdlouhavě a předběžný již úsudek horního hofmistra o Fischerovi vyzníval velice nepříznivě, „dass er gar weit dahinder und ein böser Fischer bleiben würde“, kterýžto úsudek se při inventuře zjevil správným, jak patrně z následující rozvahy:

při vytavení 1. hřivny stříbra	dle Fischera	dle Wirta	ztráta na penězích	
schodek stříbra	17 qtl 3 den	11 qtl 3 den	(lot po 14 gr)	20 gr 3½ den
olova spotřebováno	41½ lib	17 lib	(ct po 1 kp 33 gr)	19 gr -
uhlí spáleno	8½ truhly	4¾ truhly	(truhla po 12 gr)	42 gr -
útrata hutní	1 kp 12 gr 5 d	23 gr		49 gr 5 den
mědi vyzískáno	nic	3 lib	(ct po 5 kp 45 gr)	12 gr -
			úhrnem	2 kp 23 gr -

Kdyby se takto tavelo celý rok, dostoupila by škoda summy asi

mlynáři z Močovic mlajn svůj, kdež prve na tom místě hut byla na Páchu, za 56 kp gr. A. K. hor. odd. Registra hutrajtřů pg. 241 a 181. - Roku 1682 zaznamenává se obvyklý úrok od Václava Dvořáka ročních 12 kp míš. anebo 14 zl rejn. „von der Mühl allhier, wo vor diesem ein kais. Puchwerck gestanden“, a od Jiřího Krásy ročních 10 kp míš. anebo 11 zl 40 kr rejn. „von der Mühl allhier, wo vor diesem eine Saigerhütt gestanden“. A. W. Geldt-Raittung. - Roku 1684 Janovi Trnkovi, bývalému pregěři úřad horní postoupil pusté místo pod mlýnem Dvořákovým na Bilance, kde býval puchverk, i s rybníčkem pustým a struhou, aby tam zřídil pra- (105) chárnu, za roční plat 10 zl do mince. A. K. hor. odd. kniha zpráv komoře, fol. 135. - Roku 1699 připomíná se mlýn obecní vystavěný ze staré hutí. A. K. hor. odd. kniha 28, fol. 681.

¹¹) Hofmistr horní a urbureř podávají o šmelcování Šebestianem Essem konaném posudek velice nepříznivý, piší o něm f. 6. ante Bartholomei (dne 19. srpna) 1552, že „žádný rozumný člověk chváliti ho nemůže“, prohlašují, že „žádné lepší šmelcování od lidí a šmelcůův rozumných nemohlo vyhledáno býti jako to, kteréhož jsou předešle erckafěři od starodávna užívali“ a radí, aby instituce erckafěřů nebyla úplně zrušena „neb jedenkaždý svůj věc při šmelcování pilněji než cizí opatrovati bude“ a doporučují „aby v hutech královských podle starého českého šmelcování děláno bylo“. A. minist. financí „Kutenberg“ č. 16398.

¹²) A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 102.

¹³) Rezek-Dačický II. 41 a 53.

¹⁴) A. K. hor. odd. invent. čís. 599.

30000 kp gr¹⁵).

Ani mistrný taviř Jiří Wirt nebyl ušetřen břitké a řízné kritiky. Křištof Taubenreuter, puchhalter při komoře české, na začátku roku 1596 sestavil výsledky Wirtovy práce taviřské za dobu dosud uplynulých 20 let v přehlednou tabulku a dokázal, že výsledky ty se jeví rok od roku postupně horšími; zvoliv základem výrobu stříbra z roku 1595, totiž 13015 hř vypočítal, že pokladna mincovní byla stále poklesávajícím hospodářstvím hutním zkrácena proti roku 1575 o 9389 kp 23 gr 4 den, proti roku 1593 o 3362 kp 12½ gr a proti roku 1594 o 2187 kp 45 gr 4 den¹⁶). Později (od 1599) byl hutmistrem David Volfrum z Freibergu, jemuž se podařilo vynutit pro sebe podmínky velice příznivé: 8 tolarů platu týhodního a polovinu užítku z díla hutního; „což při těch horách slejcháno a dovolováno nebylo“, rozhorleně píše Dačický, „aby nájemník s pánem svým ve vlastní věci páně rovný díl a spolek měl“¹⁷). Podařilo se nám vypátrati list, jímž David Wolfrum dne 7. září 1602 žádá, aby mu z úspor (105) 19570 tolarů 20 gr 2 den, kterých jeho šmelcováním bylo docíleno, vyplacena byla polovina, totiž 9785 tol 10 gr 1 den, jemu dle zápisu císařského příslušející; honosí se, že za jeho hospodářství nebylo třeba dělati dluhy, nýbrž staré dluhy že byly uplacené, a neostýchá se připojit chloubnou poznámku „dann je das Werkh seinen Maister Selbst lobet...“¹⁸) Dačický stigmatizuje jednání Wolfrumovo zcela nepokrytým slovem „šejdřství, jemuž khunst říkají“; a jemu jakožto očitému svědku a bystrému pozorovateli důvěřujeme úplně.

Vedle stříbra domácího přicházelo do mince kutnohorské také mnoho stříbra cizího, hostinského čili přespólního. Povíme aspoň, odkud nejčastěji bylo stříbro hostinské dodáváno. Roku 1483 koupeno stříbra 40 hř 1 ft 3 lt od Bojana z Čáslavě, roku 1549 přinesli kverci čáslavští 27 hř 14½ lt stříbra, podruhé asi totéž množství. Téhož roku z hor Budějovských dodáno v pěti kusech 319 hř 22 lt, z Prosiček 1 hř 6½ lt. Často přicházelo stříbro též od kverků z Příbramě a dosti hojně: roku 1550 při neděli Oculi 74 hř 15 lt, roku 1551 Dum mediūm 1035 hř 11 lt v třinácti kusech, roku 1555 poslal Jan Bukstorfer, desátník hor Příbramských 153 hř 3 lt 3 qtl ve čtyřech kusech atd. Roku 1551 přijímáno stříbro z hor Velhartických od pana Plánského a z Polné od paní Elšky z Postupic, dále též z Budějovic (z dolu Vesce a Abrhama), z Nalžova, z Prosiček, z Rataj, z Skalice (z dolu Bejdrumu, České Koruny, dolu Harcířského a Limberského), od sv. Prokopa, též z Střmelic, Tábora, Vrbice a j. V letech 1563-66 vyskytá se mezi stříbry dodanými též stříbro z hor Příbyslavských od Jana Doubka a od Zachariáše z Hradce, nejvyššího komorníka markrabství moravského. Častěji nacházíme též zmínku o zásilce stříbra z hor Jihlavských, Pavlovských, Ratibořských a Rychnovských. Stříbra hostinská byla bezpochyby většinou již přepálená; soudíme takto dle zápisů o jakosti těchto stříber, na př. 1549 stříbro od kverků z Vrbice 12 hř 1 lt, v něm fajnu 11 hř 12 lt 1 qtl 3½ den; jakož i roku 1579 dne 1. srpna přijato od Křištofa staršího Leskovce z Leskovce a na Novém Rychnově stříbra 18 hř, v něm fajnu 17 hř 10 lt 1 qtl 2 den¹⁹).

Stříbro do mince přijaté platilo se penězi, které z něho byly vybity²⁰). Cena stříbra se často měnila, bylat' ovšem hlavně závislá

¹⁵) Ibidem. - A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 315.

¹⁶) A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 375.

¹⁷) Rezek-Dačický II. 78 a 79.

¹⁸) A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 559.

¹⁹) Registra verková. - Výkazy stříbra přejatého. - A. K. hor. odd. 1113. 1284. 1575. 1601. - Z různých míst přicházelo stříbro různě zvážené: z Prahy dle váhy pražské, z Budějovic dle vídeňské, v Příbrami vážili dle váhy norimberské, v Jáchymově dle erfurtské.

²⁰) Dodavatelé stříbra někdy tuze naléhali na úředníky mince žádající, aby stříbra jejich byla spěšně zmincována: příkladem budiž list Jana Mladšího z Lobkovic z roku 1551. Píše takto: „Teď Vám okolo 90 neb 100 hřiven stříbra z hor mých a pánů bratří mých posílám do mince a za to prosím, že je hned nemeškajíc spravedlivě zvážití a sprůbovati dáte, a najde-li se tak podle šichtmejstrů poznamenání i průby jeden každý plik, že mi to oznámíte a na ceduli sepsané odešlete. A zvláště pak za to žádám, že je ihned na tovary zmincovati dáte a po dodatelích stříbra tohoto že (106) mi hned zase za též stříbro podli sněmovního zůstání a smlouvy, kterou JMKská a stavy království tohoto míti ráčí, za hřivnu po 9 kp mišenských pošlete...“; žádá za spěšné vypravení svých služebníků, „aby darmo v Hoře neutráceli“; kdyby se stříbro nemohlo ihned zmincovati, prosí, aby si

na výnosnosti (106) dolův. Dle nejstarších zápisů, které máme po ruce, poznáváme, že rudokupcům se od roku 1472 začínaje za hřivnu stříbra platilo 1½ kp; od roku 1477 přidány k tomu 4 gr nádavkem. Roku 1482 stoupla cena hřivny na 105 gr, avšak dlouho tento plat nepotrval, již 1483 Circumdederunt jest sňato erckafěřům 15 gr s hřivny. Roku následujícího od neděle Esto mihi začínaje pro veliký nedostatek stříbra zvýšena opět cena jeho zprvu na 100 gr, od neděle Dom. illuminatio dokonce na 2½ kopy²¹). Roku 1486 Circumdederunt sklesla cena na 2 kp a na tom zůstala až do vlády krále Ludvíka. Avšak jednotlivcům poskytoval král někdy mimořádných výhod: 1487 Exurge „jest víc dáno nad obyčejné placení panu Samuelovi z rozkázání krále Mti listem, aby jemu bylo placeno až do sta hřiven každá hřivna po 5 zlatých uherských (= 2½ kp gr) a tu jest nejprve počato.“ Téhož roku od neděle Cantate začínaje prokazována taková milost též Johannesovi, úředníku mince, až do 45 hř a od neděle Dom. illum. též hofmistroví hornímu. Roku 1538 platilo se erckafěřům 2½ kp za hřivnu, roku 1544 již 3 kp, roku 1566 dokonce 4½ kp čili 9 tolarů²²). Vysoké hodnoty dosáhlo stříbro roku 1621: tehdy se platilo za hřivnu 25 zl; pražskému židovi Bassevimu dostalo se pak nařízením knížete Karla z Lichtensteina ze dne 24. září 1621 na každou hřivnu ještě 2 zl nádavku, aby byl odměněn za své zvláštní služby²³). V listě, jímž dne 25. července 1626 Hanuš Špís z Hartenfelsu a Mikuláš Vodňanský z Čazarova kvitují příjem peněz za stříbro do mince prodané, dovídáme se, že za hřivnu vídeň. váhy se účtovalo 10 tolarů (tolar po 90 kr), ale z 110 hř 2 qtl 1 den stříbra dodaného zaplatilo se jim pouze 99 hř 2 qtl, neboť každá desátá hřivna náležela císaři²⁴). Ze stříber cizích do mince přinesených vybíral se pouze čtvrtý díl desátku²⁵).

(107) Odměnou za mimořádné služby, za projevenou ochotu nevěšdní (půjčku větší summy a pod.) prokazoval král jednotlivcům dosti často zvláštní milost svou tím způsobem, že jim dovolil, aby jisté množství stříbra svého směli přinést do mince královské ku zmincování a mince z něho vybitá aby jim ponechána byla za pouhou náhradu útrat mincovních. Obdarování takové bylo tím vydatnější, čím větší množství stříbra se licence tato týkala, neboť král se tím zřekl užítku, jež mu skytalo vybíjení mince ze stříber koupených. Ve smyslu tomto projevoval obzvláště král Vladislav II. štedrotu obdivuhodnou: 1482 dne 10. října oznamuje král, že dopustil Hynkovi z Auhřic, aby sobě zdělal tu na Dvoře 13 neb 14 hřiven stříbra na peníze, a nařizuje úředníkům mince, aby jemu toho nebránili ani jakých zmatkův činili²⁶); 1491 král chtěje obci kutnohorské prokázati milost svou za stále platné a ochotné služby svolil k tomu, aby každého roku směla stříber za 1000 hř skupiti a v minci královské na peníze zdělati²⁷); 1507 Omnes gentes se mincovalo stříbro páně Ladslavovo, bylo ho 103½ hř ½ lt a zděláno v šesti šmitnách, - po zaplacení minckoštu zbylo panu Ladslavovi 348 kp 53 gr. Avšak případy podobné nebyly nijak vzácné ani před tímto králem, ani po něm. Roku 1465 tu neděli před sv. Martú Pavel z Prahy dává na vědomí Janovi z Rožmberka, že jeho stříbra (bylo ho přes 160 hř) jsou již vzdělána na peníze (624 kp 10 gr po zaplacení dělníkům); a poněvadž úředníci, což porozuměl na nich, toho ochotně pilni byli, prosí, aby pán ráčil jim súdek dobré zvěřiny

úředníci mince tu summu zatím někde v Hoře vypůjčili a jeho služebníkům na tolařích vyplatili, poněvadž prý těch peněz pilně potřebuje. Dáno v Praze v středu po sv. Matěji apoštolu božím. A. K. hor. odd. kniha 31. fol. 27.

²¹) A. W. Reg. verková. Při neděli dotčené jest poznamenáno toto: „Kráľ jeho milost pán náš nejmilostivější znaje nedostatek hor ráčil jest lásku a milost svou okázati a stříbra všeka naporáď všech hor k minci bráti a je platiti za každou hřivnu po pěti zlatých neb po 2½ kp gr čes. To jest se počalo platiti této neděle, kteráž slove Dominus illuminatio.“

²²) A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 399. - Cenu tuto mělo stříbro také již roku 1551. A. K. hor. odd. kniha 31. fol. 27.

²³) A. K. hor. odd. kniha 15. fol. 56.

²⁴) A. W. kvitance.

²⁵) Roku 1588 přinesl do mince Petr Zigenmaier z Něm. Brodu stříbro, v němž bylo fajnu 6 hř 3 lt 3½ den a placeno mu za ně po 4 kp úhrnem 24 kp 47 gr 5 den, z toho však odražen čtvrtý díl desátku, totiž 37 gr 1 den. A. K. invent. čís. 599.

²⁶) A. K. hor. odd. kniha 1. fol. 292.

²⁷) Ibid. fol. 300. [Viz též Dodatky str. 17]

poslati s tím vozem, který přijede pro peníze²⁸). Opět roku 1549 Jan mladší Popel z Lobkovic a na Týně Horšovském, nejv. komorník král. čes., posílal stříbro své do Hory k zmincování, neboť mu bylo propuštěno až do 500 hř toliko za minckoštu zaplacení²⁹). Roku 1527 král Ferdinand dovolil purkmistru a konšelům města Kolína nad Labem zmincovati 50 hř stříbra v Kutné Hoře, aby „pomoc nám svolenou a berni povinnů tím snáze a spíše, poněvadž dostatku k tomu nemají, zpravili“³⁰).

Výhod těchto z milosti královy plynoucích používaly ob čas též chrámy a někdy snad i kůry literátův; často nacházíme v reg. verk. zmínku o stříbře zádušním a literátském. Roku 1482 Quasimodo přineseno do mince stříbro „k sv. Barboře 11 hř 3 ft 3 lt, to jim zděláno na peníze. (108) Milý příklad účinné obětavosti známe z roku 1486. Tehdy Bartoš krejčí a Jaroš Slon (kostelníci chrámu sv. Barbory?) koupili ornát zlatohlavový se dvěma dalmatikami také zlatohlavými barvy brunátné od Johanesa úředníka paní Hradištské za 101 zlatý uherský, „na kteréhozto ornaty vybírána jest ruda od havěřov u dolu Rúsóv s volí pana Vencelíka pergmistra téhož dolu; a týž Vencelík potom túž rudu sebranú v hutí své sám zdělal a když byla zdělána, potom p. Bartoš a p. Slon to stříbro z té rudy přijemše k sobě dali do mince čisté a prenované 16 hř a 3 ft a pan mincmajstr k žádosti panské dopustil jest to stříbro zmincovati a zdělati, od kteréhožto mincování mincíři a pregéři nevzali nic, a tak p. Bartoš se p. Slonem přijali od úředníkův z mince za též stříbro 57 kp gr bez 3½ gr“; z toho dali za ornaty 50 kp 30 gr a Vencelíkovi hutkoštu 3 kp 24 gr³¹). Také roku 1484, 1503, 1504 a jin. bylo několikrát stříbro mincováno pro chrám sv. Barbory; roku 1491 Oculi dodáno do mince „Námět argenteum fulminaturn ex lapidibus manualibus“ 20 hř 3 ft 3 lt, 1504 Misericordia argenteum Alte ecclesie 7 hř 3½ lt, téhož roku třikrát na archu k sv. Barboře, 1504 Vocem jocun. Seti Laurencii ad Kank argenteum 7 hř 3 ft 1 lt, 1514 Exaudi II. ad Sc. Bartolomeum argenteum 19 hř 2 ft 2½ lt; atd. R. 1508 Adorate II. přišlo do mince 16 hř 3 ft 2 lt stříbra z hanštánů Voselských na dílo zdi na Páchu. Převážná většina stříber zádušních jest zapsána mezi stříbry do mince koupenými (argenteum emptum); hřivnu platili po 3 kopách, užitek (ubrláf) pak zůstal králi; také stříbro literácké nacházíme zpravidla mezi stříbry koupenými, na př. 1516 Misericordia emptum: literátské z rudy nachované stříbra 2½ hř 2½ lt. Že ani kostelům nebylo snadno dosíci výhody svrchu dotčené, poznáváme z listu, jímž president a rady zřízené komory v království Českém vyřizují žádost, týkající se chrámu sv. Vavřince na Kaňku; listem ze dne 12. máje 1620 hovoří vůči „správcům a místodržcím úřadu nejvyššího mincmistrovství na Horách Kutných“ takto: „Zůstává Vám v dobré paměti, že jsou toho při nás starší nad havěři a konšelé opatrovníci záduší sv. Vavřince v staročeském Kangku na Horách Kutných vyhledávali, abychom k tomu povolili, aby jim čtyřiceti čtyry hřivny půl druhého lotu feinu stříbra, kteréž na průběh třinácti lotů a jeden kventl drží a od předkův jich při témž záduší nashromážděno jest, v minci JMKské pána našeho milostivého na Horách Kutných na peníze zmincováno býti mohlo, a jakou jste nám správu vy pane Klusáku spolu s panem Pavlem Škretou Šotnovským z Závořic, mincmistrem pražským, na komoru o té věci učinili. A poněvadž toho dokládáte, že se to bez ztenčení důchodu JMKské státi a jim takové stříbro tím způsobem, jak se to pánům stavům proti zaplacení minckoštu děje, zmincováno býti může, obzvláště že se to obce kaňkovské, na nejvyšší skrze pavuňky schuzené, dotejče, protož nemajíc v té věci z příčin oznámených žádného rozmyšlení jménem (109) a na místě JMKské k tomu povolujem a Vám při tom

poroučíme, abyste jim takové stříbro v minci JMKské proti uvedení minckoštu zmincovati dali, však tak, aby to v tejnosti zůstávalo a jiní toho příkladu následovati neměli. Bude Vám to při počtu za pořádné položeno a pasírováno“³²).

3. Cány z nadělení božího.

V registrech verkových při každém témdni se vyskytá poznámka o jakémisi nepatrném množství stříbra zmincovaného, pro něž tu nacházíme záhadnou značku „stříbro nadφ“. Bylo nám chápáti se dohadu: kolísali jsme mezi různými domněnkami jednu zavrhuje druhé se chápající, žádná neměla podkladu dosti pevného; ani objev nového názvu pro toto stříbro, totiž „stříbro přivážené“ neposkytl žádoucího jasna - až konečně jsme v městském archivu kutnohorském našli rejstřík, v němž se toto stříbro zvláště účtovalo, a z něho jsme čerpali uspokojivé vysvětlení. Rejstřík tento, který se chová v horním oddělení pod invent. číslem 582, má nadpis „Registrum virgularum argenti“¹) a sahá od roku 1472 Dum clamarem „circa accessum domini Pauli Vidlak“ až do poslední neděle roku 1497. Především prozradily některé zápisy tohoto rejstříku plný název dotčeného druhu stříbra: čteme tu při 1472 In voluntate „cánov z cizur tří, kteréž jsú byly zůstaly z božího nadělení, když jest bylo děláno dominica Respice II., Miserere, Salus populi 7 hř 1 ft 1 lt“, a při 1473 Dum clamarem „Řehovi s Moravcem 10 kp na to stříbro, na kterém se jest omyl stal, ještě vešlo v boží nadělení dominica Omnes gentes“ a téhož roku „zděláno nadělení cánov 7 hř 1 ft 2 lt“. Další zápisy téhož rejstříku, které vedly k objasnění věci, jsou tyto: 1475 Ecce Deus „Argentum z přivázkou 2½ lt a to jest v summě počteno, jakož se při sazení nalézá, neb nebylo co odjiti pro porušení váhy, že dávána opravovati“; 1479 Esto bylo stříbra z nadělení opět nápadně málo, pouze 1½ lt a z něho zděláno toliko 17 gr (jindy bývá 1 až 3 hř a peněz vybitých 3 až 10 kp gr), což se vysvětluje poznámkou „při tom přivázkou váženo jest stříbro podruhé, kdy se zdálo úředníkům, že malý přivázek, i váženo jest každé stříbro zvláště po druhé a nenalezeno, než jakož v sobotu napsáno; nemožli porozuměti, kudy je to přišlo, leč by vahou hnuto bylo“; 1483 In voluntate ten týden nadφ žádného není, ledva summa nalezena. Ten týden, kdy rudokupci nepřinesli stříber žádných do mince, nebylo také přivázkou: 1476 In excelso připsáno „Dum medium nihil fuit, quoniam non portaverunt argenta ad curiam propter festa“ (vánoce); 1477 Dum medium argenta non portaverunt ad curiam propter festa; 1478 Quasimodo nil portaverunt ad curiam; 1478 Benedicta labor non fuit atd. Zprávy tyto doplňujeme některými (110) zápisy z reg. verkových: 1473 Miserere vydáno Štamprecharovi stříbra z mince na dluhy královské 147 hř 2 ft 1½ lt a to jest tak dáno, jakž jest od erckafěřov jedno každé přijato a na každé zvláště cedulka přilepena, na tom se jest přivázilo, když jest summú váženo, 1 hř 2 ft 2½ lt; 1473 Iustus z té summy (stříbra) vzal pan mincmistr sám osobně na dluhy královské 154 hř ½ lt tu neděli po sv. Dionysii, a kdy jest summú váženo na veliké váze po dvakrát, tehdy se jest přivázilo 3 hř 1 lt, po prvním vážení 1 hř 3 ft 1 lt a po druhém 1 hř 1 ft; 1473 Da pacem z té summy posláno panu mincmistrovi na dluhy královské 67 hř 3 ft 1 lt, vedle toho, jak jest od erckafěřov přijato, ale když jest potom podruhé také každé zvláště váženo na druhé váze, tehdy jest summa byla 69 hř 1 ft a vedle toho jsú cedulky na každé zvláště přilepovány a také v té summě jest posláno, a kdy jest všecko spolu summú váženo, tehdy jsú se přivázily 3 lt vedle summy druhé.

Dle zápisův těchto dospíváme k následujícímu závěru. Stříbro, které rudokupci přinášeli na Vlaský Dvůr, vážilo se od každého co bylo přijato, jak v registrech verkových pokaždé na první stránce účtu výhodního jest poznamenáno; od prodávajícího žádáno váhy dobré, váhy s převázkem. Když pak k sazení verku bylo všecko stříbro váženo úhrnem „na velké váze“, našlo se ovšem zpravidla stříbra více. Oč výsledek tohoto vážení sáhal nad součet všech vah jednotlivých, totiž nad váhu stříbra rudokupcům zaplaceného, to nazývali stříbrem přiváženým nebo též nadělením božím.

²⁸) Arch. Čes. XIV. 146.

²⁹) A. W. Reg. verk. při neděli Omnis terra. - Mimořádná práce takováto nebyvala pokaždé úředníkům mince vhod, a proto ji rádi odkládali; 1624 Samuel „Wexler Prager Jud“ si ztěžoval do zdlouhavého přepalování a mincování stříbra, které do horské mince dodává, a žádal za „Remedierung“ - a hned tu byl z komory české rozkaz, aby se mu pokud možno vyhovovalo, práce, olovo a j. lacino počítalo a za stříbro jemu ihned platilo. A. M. hor. odd. 6396.

³⁰) A. místodrž. král. čes. fas. kut. č. 1527/1. List datovaný v Praze v pátek po bož. Nanebevstoupení (31. května). Že to bylo stříbro klenotní, dovidáme se z jiné listiny téhož archivu (č. 1527/7), datované v úterý před Božím tělem (18. června).

³¹) A. K. Reg. flav. minus F. 6. Z výpisků † prof. J. J. Řeháka.

³²) A. W. Kniha Kaňkovská č. 141. fol. M. 10.
¹) Nová pag. 129. Rejstřík tento jest připojen (v jedno svázán) k Registru cupri, které se počíná také rokem 1472.

Přihodilo-li se někdy, že nepřinesli stříbra žádného na Vlaský Dvůr, tehdy nebylo také žádného stříbra z nadělení božího. Stalo se také, že na velké váze sotva se dováželi summy toho, co vykazovaly zápisy jednotlivé o stříbrech přinesených; příčina toho vězela asi pokaždé v jakési vadě vah²⁾.

Týhodní příjem stříbra přiváženého byl sice skrovný (1-4 hř), ale z trošek těchto vyrůstaly summy dosti značné; na př. roku 1474 „a dominica In excelso usque dominica Exaudi secundo“, totiž za půl léta vybito z něho 421 kp 47 gr; roku 1493 v 51 nedělích se sešlo 221 hř 1 ft 3½ lt stříbra nadφ (111) a z něho vytepáno 701 kp 18 gr; atd. V létech 1472-84 zdělávali stříbro to každý týden na cány společně s hlavním verkem; ale pokaždé bylo příslušné množství cánův z celého verku hlavního odňato a jednomu nebo dvěma mincírům k zmincování odevzdáno a též od ostatních plátův odloučeně vybito. V létech 1484-91 dělo se mincování stříbra nadφ ve lhůtách dvou, osmi, šestnácti až dvacetišesti nedělí, v létech 1492-97 dokonce teprve po uplynutí doby celého roku. Peníze z nadělení božího ražené zaznamenávaly se ve zvláštním rejstříku svrchu již dotčeném³⁾, útraty mincovní se také zvláště účtovaly a od celku odrazily, čistý výtěžek byl pak vytknut slovy „restat in mensa“.

Stříbra přiváženého bylo často užito k dosazení hlavního verku, když po rozpuštění následkem schodku v ohni se objevil chudším a jiného stříbra na dosazení nebylo na snadě; 1491 Exaudi I. „Argentum 3½ hř, to nadφ dáno k dosazení verku, ješto se proba nemohla najíti, i není toho téhodne nadφ neb nezůstává pro to dosazení“; téhož roku Spiritus dom. „Argentum 2½ hř 1 qtl, a měly býti 3½ hř 1 qtl, i dána 1 hř stříbra k onoho téhodne verku k dosazení“⁴⁾; atd. Dle toho soudíme, že výtěžek z nadělení božího byl dle starodávné zvyklosti jaksi náhradou za to, co při sazení verku sešlo v ohni. Problémem času se z toho asi vyvinul jakýsi pravidelný požitek, králi vyhrazený; roku 1484 nacházíme téměř při každém verku poznámku, že peníze z nadělení božího zdělané byly poslány králi. Často se výtěžek ten ukládal a střádal na placení stříber; nějaká trocha byla také zmincována pro krále na tlusté groše, na př. 1474 In excelso „kdy JMt byl u Hory“. V létech 1492-94 se užitek z stříber přivážených nakládal na mnoze na vydání pro saskou kněžnu Kateřinu, vdovu po knížeti Hynkovi z Minstrberka, která tehdy seděla na Poděbradech⁵⁾.

Poslední zbrávy o stříbre z nadělení božího známe ze začátku roku 1527⁶⁾; kdy příjem stříbra pod titulem dotčeným zanikl, říci nedovedeme, poněvadž registra verková z doby 1527-37 se ztratila. V registru verkovém z roku 1538 stříbra toho již nenacházíme; snad jest utajeno v jakémsi ustáleném a systemisovaném nádavku.

4. Pagament peněžní.

Byla-li stříbru s mědí slitému pro jistý účel dána určitá forma, nabylo tím stříbro vyšší, ideální hodnoty (jakožto mince, šperk a

²⁾ Nedostatečnost vah byla příčinou častých omylů, které většinou asi nebyly poznány, a co bylo poznáno, bylo asi na mnoze zamlčeno, nebyl-li tím nikdo citelně poškozen. Zlý případ udal se roku 1477 Protector, a to za přítomnosti krále Vladislava na Vlaském Dvoře. Tehdy bylo od erckafářů přijato summa argenti 229 hř 1 qtl; ale k sazení na váze veliké víc se jest nevážilo než toliko 226 hř 3 ft 1 lt, aniž se jest mohlo naléznuti, a to proto, že ta váha, na které jest stříbro přijímáno, jest převazována, neb jsú se byli provázkové ztrhali; i převazoval ji Řeha a tak tím se jest byla některak pokazila. Jakož jsú pak páni úředníci to ihned ten večer pověděli králi JMti, a na zajtří také jsú tu věc vznesli na pana mincmistra, a byl při tom také pan Rúpovský; jakož jsú to sami s(h)ledali, že ta věc jest vahou přišla, neb jest váženo Vidláková stříbra 14 hř, které bylo nevsazeno, ale bylo pozůstaveno pro některú potřebu, a to když jsú vážili před panem mincmistrem a panem Rúpovským, nedovážilo se jest o věrdunk na veliké váze proti té, na které jest přijato. A tak jest porozuměl pan mincmistr i s panem Rúpovským, že jest ta věc vahou přišla. A. W. Reg. verk.

³⁾ Roku 1472 Dicit III. v registrech verkových písař mince dovolává se jistého zápisu v Registru virgularum argenti slovy „jakož se nalézá v rejstru, kdež se cánové přivážku odjímají.“ Ukazuje-li se naopak z rejstříku tohoto na Registra verková, říká se jim obyčejně „registrum generale“.

⁴⁾ Reg. virgul. arg. pg. 261.

⁵⁾ Památky archaeolog. XXIII. 109.

⁶⁾ A. K. hor. odd. 344. - Oba názvy tohoto stříbra jsou tu k sobě přiřazené: „stříbra nadφ to jest přiváženého v roce (1525) zděláno na peníze i na haléře summa 75 hř 3 ft 3 qtl.“

pod.). Stal-li (112) se však předmět takový následkem opotřebení, poškození, změny vkusu nebo z jiných příčin nezpůsobitelným k tomu, aby účel vytknutému ještě mohl sloužiti a vyhovovati, pozbyla tím jeho fasona původního významu a předmět podržel pouze hodnotu stříbra v něm obsaženého. Předmět takovýto částečně znehodnocený nazýval se pagamentem; rozeznáváme pagament peněžní, totiž minci nebernou, z oběhu vzatou, zapovězenou, a pagament klenotní čili klenodiale, totiž zboží stříbrnické a zlatnické. Do mince se přinášel hlavně pagament peněžní.

Z doby nejstarší nemáme určitých zpráv o pagamentu peněžním, do mince kutnohorské dodávaném. Pravděpodobně lze souditi, že ho asi nebylo mnoho; neboť po reformě mincovní, králem Václavem II. způsobené, dobrá mince domácí s rozhodným zdarem zápasila se špatnou mincí cizí (německou), do Čech se deroucí. A také nebylo příčiny, pro kterou by mince domácí se měla bráti z oběhu; teprve v druhé polovici 15. století byl jistý druh mince české neberným prohlášen, - byla to mince skutečně špatná, která se vybíjela za válek husitských. Osudem tímto stížen byl konečně také groš pražský po neblahém roce 1547 a odtud začínaje vyskytá se již hojněji v pagamentu; takto mizel groš pražský znenáhla z oběhu, ale v účtování držel dlouho ještě vrch nad tolařem, mincí nově zavedenou. Nejstarší zprávu o pagamentování grošův českých četli jsme v reg. verkových při roce 1484: Cantate zmincovány staré groše, a opět Factus přijato do mince grošův od Jirka 33 hř, argentum in eis 18 hř; poznáváme, že jsou to groše české již podle dobré jakosti, - jim na odpor obsahovaly groše míšenské, jichž roku 1487 Adorate II. bylo přineseno 69 hř 3 ft, toliko 22 hř 1 ft 1½ lt a groše přezkové v 24 hřivnách pouze 9 hř 3 ft 3 lt čistého stříbra. Také bychom bez bližšího určení poznali dobré groše české v zápise z roku 1554 Inclina „pagamentu z starých grošů českých od pana rentmistra váží nezmeněný 43 hř 12 lt 1 qtl, zase z tygle změny 43 hř 5½ lt, sešlo v ohni 6½ lt 1 qtl, proba 8 lt 2 qtl 1 den, fejnu 23 hř 3 lt 2 den“. Pagament peněžní bývá často pestrou směsí mincí různé provenience; jsou-li zprávy dosti určité, nabýváme zajímavého poučení o jakosti té které mince. K zprávám výše již vytknutým připojujeme ještě další podrobnosti o pagamentu, který roku 1487 Adorate II. do mince horské byl dodán: denárů vídeňských 1 hř 3 ft 2 lt, v nich stříbra 3 ft; denárů horských 3 ft 2 lt, v nich stříbra 3½ lt; smalkardarů 7 hř, v nich stříbra 3 hř 1 ft 2 lt 1 qtl. Takovéto podrobné prozkoumání jakosti pro každý jednotlivý druh mince nebylo pokaždé nutno; byla-li směs mincí jaksi celkem, k jedinému dodavateli hledícím, rozpustilo se vše v jediném shluku na stejnorodou slitinu, tato byla pak změna a na několika zmech prozkoušena. Pagament, jehož mělo býti užito k účelům mincovním, nebyl nikdy přepalován, poněvadž vedle stříbra a mědi neobsahoval žádné cizí přísady; nečistota na mincích lpějící spálila se při rozpuštění.

(113) Hromadně dodával se pagament peněžní do mince hlavně z berně. V reg. verkových z roku 1487 jest při neděli Exaudi II. obšírně popsán pagament, jež král poslal z berně¹⁾; bylo ho summu 473 hř 1 ft 1½ lt, stříbra v něm shledáno toliko 103 hř 2 ft ½ lt. Mincí hrubších (grošův širokých, míšenských a podvojných, jakož i rejnských zlatých) bylo v zásilce této pouze asi 15 hřiven, ostatek byly haléřky, jimiž bylo naplněno pět pytlů (od 46 hř do 85 hř), čtyři pytlíky (od 23 hř do 35 hř) a dva pytlíčky a dva měchýře (od 5 hř do 15 hř). Obsah pytlů některých byl udán též počtem dle grošův českých anebo „na míšensko“, v některých pytlících „cedule počtu nebyla“. Přemincováním pagamentu peněžního děla se jaksi výměna mince staré, zlé za minci novou, dobrou, a proto se výkonu tomu říkalo též směna čili vexl. Mince královská byla povinna všelikou mincí z berně přijímatí a ji přemincovati, ovšem nikoliv na škodu svou; úředníci mince přijímající peníze na vexl od berníků obyčejně nehleděli ani k jich počtu ani k váze hrubé, - pro ně rozhodujícím byl hlavně a jedině posudek kvardejnův o tom, kolik stříbra čistého čili fajnu jest obsaženo v pagamentu jim odevzdaném. Vyrázivše sobě minckoštu čili útrat mincovních po 18 gr z každé hřivny fajnu vrátili berníkům za každou hřivnu čistého stříbra 4 kp 58 gr mince nově ražené (dle mincovního nařízení z roku 1563 pak pouze 4 kp

¹⁾ Přivezl jej Černín starší.

40 gr, tím však byl dle domněni našeho již odražen mincošť). Nemálo pozoruhodné zprávy, z nichž lze si utvořit dosti jasnou představu o nedostatech starého bernictví, čteme ve výkaze, jenž slove „Výtah z register mincovních na Horách Kutných, co jest od léta 1562 až do léta 1568 peněz německých a jiných lehkých mincí k pagamentování i jinak na vechsl z hradu Pražského na Hory Kutné do mince a skrze koho přivezeno, jakž níže postaveno“²⁾. Z toho výkazu vybíráme pouze některé případy zvláště markantní. „Léta páně 1563 ten týden Circumdederunt přivezeno od berně skrze pana Jana Sladkého z Peclinovce v pytlích zapečetěných a sečtlo se podle zprávy a fierunkův nadepsaného pana Jana Sladkého, že býti mělo 2600 kp gr. Takové peníze sou do tygle odváženy a zrněný pagament z tygle ve třech postách z týchž peněz vážil 1745 hř 4 lt, v kterémž se fejnu stříbra našlo podle průby přísežného gvardeina 453 hř 12 lt 1 den. A jedna každá hřivna stříbra jest zmincována po zaplacení mincoštu podle nového JMCské mincovního nařízení na 4 kp 40 gr č.; a tak k berni na nové minci zaplacenou učiní 2117 kp 31 gr ½ den. I nachází se, že na té summě těch 2600 kp gr čes. JMCská anebo země škody vzala 482 kp 28 gr 6½ den.“ - „Léta páně 1563 ten týden Ad te levavi přivezeno od berně skrze uroz. a stateč. rytíře pana Adama Budovce z Budova a na Janovičkách, cí. colmistra polního, peněz německých a jiných zapověděných k přemincování v pytlích převázaných a podle zprávy téhož pana Budovce a Petra Kříže, písaře jeho, co by (114) v kterém pytlí bylo, sečtlo se summy 956 kp 12 gr č. Vážily 627 hř 1 lt, v nich fejnu 169 hř 1 qtl ½ den; témuž panu Budovcovi na nové minci vyčteno 788 kp 44 gr 6½ den; škody vzato 167 kp 27 gr ½ den.“ - „Léta páně 1564 ten týden Dom. ne longe přivezeno od berně skrze pana Jana Sladkého z Peclinovce a Adama Volfa peněz podle zprávy jejich že býti mělo 506 kp 15 gr; z těch jest vybráno mince berně k vydání 275 kp gr čes. a za ty jest hned dobré mince nové vyčteno..., škody vzato 40 kp 11 gr 3 den.“ Naposledy byly roku 1566 ten týden Circumdederunt skrze Ludvíka Karla převezeny z Prahy od berně peníze německé zapověděné. „A od toho času žádných peněz víceji od berně k pagamentování, přemincování a zvechslování do mince na Hory Kutny přivezeno není,“ těmito slovy se zakončuje výkaz dotčený v pondělí po památce svatých Filipa a Jakuba apoštolův Páně léta 1569. Dokud byla drobná mince vybíjena výhradně anebo aspoň převážnou většinou v Hoře, byl pagament peněžní dodáván do mince kutnohorské netoliko od zemských berníkův, od rentmistra komory české a j., nýbrž dokonce též od mincmistra pražského a jáchymovského; když pak mince drobná byla hojněji tepána i mimo Horu, zmínil se příliv peněžního pagamentu do mince kutnohorské nápadně. Pro značnou přísadu mědi hodil se pagament dobře na mincování peněz drobných, kdežto z téže příčiny nebyl způsobil k sazení verku na peníze hrubší (tolary apod.).

Také při jiných sběrnách scházela se mince z oběhu vzatá, nebena domácí i cizí a posílána odtud do Hory na přemincování; v registrech verkových z roku 1486 a jin. nacházíme mezi dodavateli pagamentu peněžního pány purkmistry a raddy města Kouřimě, Jičína, Hradce, Litomyšle, Mostu a j., dále řadu židů (zvláště často jmenují se tu židé Zilikmanové, také žid Munka z Kolína, žid z Limburka, judeus de Praga, Lazar judeus) aj. Nejhojněji však průměru 38 mm, dosti tlustý, na němž jest vyražen mírným reliefem obraz čes. lva (obr. 37.) s opisem gotickou majuskulí: HEC EST MONETA CVNRADI; rub kotoučku jest hladký a středem jest prodělána dírka, co by tlustší provázek mohl býti provlečen. Domníváme se, že takovéto známky

Obr. 37. Plomba Kunrádova.

²⁾ A. K. hor. odd. č. 1744.

³⁾ Při jistém výkopu v Kutné Hoře byl nalezen kotouček olovený o průměru 38 mm, dosti tlustý, na němž jest vyražen mírným reliefem obraz čes. lva (obr. 37.) s opisem gotickou majuskulí: HEC EST MONETA CVNRADI; rub kotoučku jest hladký a středem jest prodělána dírka, co by tlustší provázek mohl býti provlečen. Domníváme se, že takovéto známky

(115) Mnoho pagamentu peněžního přinášeli do mince na vexl také různí živnostníci, zejména krčmáři, řezníci, pekaři, mlynáři a jiní, jakož i páni od svých poddaných (Oldřich Vojkovský, Vilém z Talmberka) a j. Z rukou těchto osob přicházely do mince hlavně drobné peníze německé a vídeňské, mezi nimi jest ob čas vtoušen tolar mansfeldský celý nebo půlka jeho, což poznáváme dle rejstříku z roku 1562, který možno považovati za přesné diarium směny peněžní v minci kutnohorské⁴⁾; neboť v něm jest podle jednotlivých dnů každý, kdo peníze měnil, vytknut jmenovitě s poznámkou, kolik přinesl mince cizí (na groše české převedeno) a kolik za to obdržel mincí novou zaplacenou. Neobyčejný nával postřehujeme dne 20. listopadu: toho dne přišlo 158 osob z různých míst (z Hory, z Kolína, Čáslavě, Bychor, Ronova, Podmok, Ohař, Nov. Města, Vilimova, Činěvsí, Ratej, Žehuně, Nové Vsi, Zásmuk, Ždánic, Bořetic, Křesetic, Zbraslavic, Veletova, Sendražic, Třeboně, Chlumce, Libice, Církvice, Semína, Přelouče, Potěh, Močovic, Žabonos, Volyně, Chočemic, Bohdanče, Ledče atd.); jednotlivé summy směněné však nebyly značné: největší 11 kp 24 gr, nejmenší 4 gr. Ve čtyřech nedělích (od 5. listopadu do 4. prosince) přijato do mince peněz německých ve 1875 kp 56 gr 5 den a dáno za ně 1342 kp 47 gr 2 den. Při směně bylo jaksi pravidlem, dávat 4 gr za 5 gr německých haléřků, avšak případ právě vytknutý ukazuje k tomu, že v praxi se drželi spíše poměru 7:10, nikoliv 8:10; za tolar mansfeldský platili 25 gr 2 den, za vídeňské denary v hodnotě 1 tolaru (30 gr) dávali 27 gr. Vedle nařízení komory české z roku 1562 bylo úředníkům mince přehlížeti pagament peněžní a haléře vídeňské přebírat i vybrakovati, poněvadž „ve Vidni předece čtyři za krejcar berou (jako v minci se měly bráti) a také se při odeslání peněz lidu válečnému tam zouplna odbýti budou moci“, kdežto zmincováním „by se na stu pětadvaceti tolarů škodovalo“, než peníze německé všecky měly býti zrněny a zmincovány⁵⁾.

Do pagamentu se čítaly také průby mincovní, které se shmovaly pod společný název „grošův na probu vzatých“, od starodávna obvyklý; byly to na mnoze pouze úštipky z mince hrubší anebo mince drobná anebo dokonce již zrněné stříbro (granatura) z mincí zkoušených. Pagament takový se schraňoval třeba po celý rok, a když ho bylo dosti nachováno, byl zmincován. Ve výkaze stříbra, které proběhem roku 1580 do mince bylo přijato, nacházíme též „pagament z grošů na průbu vzatých 11 hř 10 lt prantu, v něm fejnu 9 hř 5 lt 1 qtl ½ den“; podobně roku 1578 zmincováno zrněného pagamentu od průb z tolarů, šedesátníků, grošů bílých, peněz bílých i malých od několika inventářův (totiž od několika roků) 40 hř 7 lt 2 qtl, v něm fejnu 34 hř 7 lt 1 qtl 2 den.

(116) Cena pagamentu řídila se hlavně asi hodnotou, která se v tu kterou dobu platila za stříbro hertovni. Roku 1484 Salus populi dáno za pagament „emptum a judeis“ 222 kp 34 gr miš., bylo ho 37 hř 1 lt 3 qtl, tudíž placeno po 6 kp miš. čili po 3 kp gr širokých za hřivnu. Roku 1554 přijato od Gengera, JMti arciknížete kuchmistra pagamentu (bezpochyby českých denarů) v 237 kp 48 gr počítajíc po 7 denárech, avšak při směně brali úředníci mince 7 den pouze za 6 den a proto počítáno pouze 203 kp 49 gr 5 den, dle váhy bylo ho 114 hř 12 lt a fejnu v něm bylo 45 hř 4 lt 1 qtl 1½ den, z čehož plyne, že hřivně stříbra se přisuzovala cena 4½ kp. Roku 1563 poklesla cena pagamentního stříbra, což vysvítá z listu, jímž Tobiáš Gebhart, kvardein pražský, a Mates Finster, služebník Hanuše Hardera, mincmistra, dne 4. července kvitují úředníky mince kutnohorské z 817 kp 30 gr bíl. přijatých za dodaný pagament zrněný 957 hř 6 lt 1 qtl, v němž bylo obsaženo 246 hř 13 lt 3½ den čistého stříbra⁶⁾. Avšak cena dřívější se opět vrátila a potrvála zajisté až do roku 1617, čehož dokladem jest kvitance Šebestiana Dynesa ze dne 6. března t. r., ztvrzující, že hřivna stříbra v pagamentu byla placena po 9 tolařích celých čili po 4 kp

olověné Konrad zavěšoval na pytlích, v nichž svůj pagament peněžní do mince dodával. Znamka tato jest uložena v numismatické sbírce Archaeolog. sboru „Wocela“ v Kutné Hoře.

⁴⁾ A. W.

⁵⁾ A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 193. Nařízení toto datované v městě Chomutově v sobotu po Početi P. Marie týká se peněžního pagamentu po zesnulém výběřím posudního v Kolíně a obsahuje rozkaz, aby peníze německé se přijímaly do mince po čtyřech za krejcar.

⁶⁾ A. W.

30 gr⁷⁾). Roku 1619 vyšinula se cena značně do výše na 7 kp 4 gr 2 den, roku 1620 dokonce na 8 kp 45 gr⁸⁾). Ve příčině této neznáme dalších zpráv, než toliko list ze dne 10. listopadu 1679, jímž úředník mince kutnohorské (Kr. Kraje) komoře české oznamuje, že za cenu, vedle nařízení ze dne 6. července t. r. z dřívějších 17½ zl na 18 zl zvýšenou, již zakoupil jisté množství pagamentu; přichvaluje si toto opatření, poněvadž takto se přivábí více stříbra do mince a pokladna císařská tím žádné škody neutrpí, poněvadž i takto ze hřivny čistého stříbra zůstává 24 kr čistého zisku, čítá-li se útrat mincovních 1 zl 6 kr⁹⁾. [Viz též *Dodatky str. 17-19*]

5. Pagament klenotní.

Zápisy o pagamentu klenotním čili clenodiale (viz str. 112.) jsou dosti vzácným zjevem ve výkazech stříbra, do mince dodaného. Chtěli bychom úkaz tento nazvati potěšitelným, neboť každým takovým záznamem - s nepatrnými asi výjimkami - konstatuje se zmar cenného díla uměleckého; avšak není nás tajno, že pagament klenotní se soustřeďoval hlavně v rukou stříbrníků a zlatníků a že v dílnách jejich se tavil a předělával na tvary nové, - o kterýchžto případech, zajisté velice četných, nedochovalo se zpráv žádných. Nebudeme na místě tomto nařikati nad zkázou tak bohatých pokladů uměleckých; jenom některé případy hodláme tu zaznamenati, aby bylo zřejmo, že druhy i z pohnutek (117) velice šlechetných anebo aspoň z příčin omluvy hodných se obětovalo mnoho cenných výrobků zlatnických ničícímu ohni.

Otcové města Pelhřimova roku 1552 poslali do mince kutnohorské plik stříbra s listem datovaným v pátek po sv. Vavřinci, jímž k zásilce stříbra podávají následující vysvětlení: „My purgistr a radda města Pelhřimova oznamujeme listem tímto před jedním každým, kdež by čten anebo čtúcí slyšen byl, uznavše, že mnozí nákladové u nás při městě nejprve na kostel, na věže, také na bašty, brány a na zdi městské sou a vždy nastávají, i abychom těm věcem dostatečněji mohli opravu učiniti etc, častokrát scházejíce se rozjímání a raddu sme drživali. I nemoha jiného prostředku tomu najíti a znamenajíce a věduce, že zkrovní k těmú místu důchodové se scházejí i to s dobrým rozmyslem a uvážením my nadepsaní purgistr a radda i spolu [s] staršími obce téhož města Pelhřimova před sebe sme to vzali, což od našich předkův i nás též nashromážděno klenotův stříbrných, čiší, pásův a k těm podobných věcí, požádávše zlatníka a s ním raddu učiněvše ty věci stříbrné v plik spáliti sme poručili a to stříbro v jeden kroužek učiniti sme rozkázali; a tak s tím teď osoby z prostředku sebe a spoluradné Václava Sperského z Sper a Adama suken kraječe, sousedy naše s tím stříbrem tu kdež náleží do Hory Kutny, aby to stříbro za spravedlivé usazeno prodali a zpeněžili, posíláme...“¹⁾. Uvědomíme-li si jednotlivé momenty díla zkázy na klenotním pagamentu konaného, neubráníme se trpkého pocitu: klenoty větší byly lámány, zlomky tyto i věci drobnější stloukány v chuchvalce, aby v tyglu nebo na testu snáze se mohly složit, v ohni pak se všechny formy, mnohdy pracně a se vzácným vkusem způsobené, nadobro shroutily v kus beztváré hmoty, v koláč stříbra bez fasony, bez jakékoliv ceny umělecké. V případě dotčeném nás ovšem usmíruje a uklidňuje bezmezná obětavost a horlivost, kterou občané pelhřimovští ve věcech správy obecní na jevo dali. Bezpečné opatření města a ochrana zájmů obecních vůbec byly předky našimi ceněny nad klenoty.

Také obec kutnohorská, ocitnuvši se v tísní peněžní, nejednou se rozhodla sáhnouti na klenoty kostelní. Když roku 1619 byl obci kutnohorské dvůr kláštera M. Boží v Sedlci při též klášteře ležící, též vesnice některé k těmú klášteru náležející od direktorů stavovských proti odvedení jisté summy peněz zástavou k držení a užívání postoupen, na tom se obec ustanovila, pokudž by všechna ta summa půjčkou objednána býti nemohla, aby k klenotům kostelním, kterých se již neuzívá, saženo bylo a ty k zmincování na peníze aby dány byly. Tomu na odpor se ozvali starší nad havěři hor stříbrných připomínajíce, že pořádek havěřský hor

stříbrných „mnoho klenotův po předcích svých od starodávna při chrámích Páně ku potřebě na onen čas kapel, tomu pořádku náležejících, složeno jmá“, a žádajíce, aby takovými klenoty pořádkovskými bez vědomí (118) a povolení starších toho pořádku i tovaryšstva hýbáno nebylo²⁾. A opět roku 1639 při tom nešťastném vpádu lidu švedského nepřátelského do království Českého a na Hory Kutny byla obec kutnohorská z nátisku generála Jana Bannera a majora Adama Pfula pro shledání racionu 10000 říš. tolarů přinucena, aby pro zachování regalii horních, chrámův Páně, jakož i města a obyvatelův jeho k některým klenotům kostelním sáhla a je na peníze rozšmelcovati dala. Od rozdílných záduší vzato klenotův, jež vynesly 60 hř stříbra, což na penězích učinilo (hřivnu po 5 říš. tolařech počítajíc) 300 říš. tolarův³⁾. K dychtivému dotazu, které to klenoty chrámové musily býti roku 1639 (v úterý svatodušní, dne 14. června) obětovány, aby Hora byla ochráněna plenu a vypálení, odpovídá seznam, jež sepsal „Paulus Petrus Gallí, těch časův kaplan na Horách Kutných“; bylo vydáno: 20 kalichův menších i větších, 15 paten, 1 kalich na křížmo se vši jeho potřebou, 4 krabice, totiž 2 pozlacené s víky a 2 stříbrné s víky, pátá pozlacená bez víka, 1 krabička pro křížmo, 3 lžičky, krucifix malý pozlacený a kus květu z něho; to vše vážilo 59 hř 1 lt 3 qtl⁴⁾. Správa obce kutnohorské ocitnuvši se tehdy v tísní hrozné přinutila postrašením a nemalými pohrůžkami i opatrné pány starší nad havěři hor stříbrných k tomu, aby klenoty své pořádkové obětovali na záchranu města; zmincování jich vyneslo „peněz čistých“ 220 zl rejn, „ačkoli“ připomínají starší nad havěři „mnohem víceji zlatníku od díla týchž klenotův předkův našim se dáti dostalo“⁵⁾. Když doba válečná pominula a obec se opět začala zotavovati, tehdy roku 1658 šepmířští a rada též starší obecní dobrovolně se uvolili, dotčených 300 říš. tolarů z důchodův obecních, „jak toho kdy při kterém záduší potřeba ukazovati a důchod obecní postačovati moci bude, navrátiti a vyplniti“.

Když roku 1704 kněžstvo v Čechách bez přinucení se uvolilo věnovati některé klenoty kostelní na válčení proti „nepříteli úhlavnímu všeho křesťanstva“, tehdy asi také v Kutné Hoře mnohý cenný výrobek zlatnický vzal za své: nejvyšším mincmistrem byla tehdy úředníku mince J. B. Wohnsiedlerovi oznámena vůle krále Leopolda, aby všechno zlato a stříbro z kostelů sebrané bylo bez odkladu zmincováno⁶⁾.

Mnohdy není známa příčina, pro kterou byl klenot pagamentován; přece však některé případy zajímavější tuto připomínáme: 1484 Respice I. pan Rúpovský z mis dal si zmincovati 10 hř 1 ft 1 lt stříbra a po útratách za práci mincovní zůstalo mu 70 kp 38 gr; 1491 Esto mihi dodal do mince dominus episcopus Varadiensis argentum clenodiale 554½ hř, restat purum (119) 511 hř 2 ft 1 lt, numerus ex eo 1617 kp 48 gr; 1610 Ludvík Kavka z Tolnštejna kvituje úředníka mince kutnohorské z 24 kp 6 gr 5½ den přijatých za stříbro pagament ze dvou koflíků, jeden vážil 3 hř 10 lt (fejnu 2 hř 11 lt 3 qtl 3 den), druhý 1 hř 10 lt 2 qtl (fejnu 1 hř 6 lt 3 qtl), hřivna placena po 9 tolařích⁷⁾.

Ob čas trousil se do mince také pagament ohněm poškozený: 1544 Resurrexi pagamentu spáleného z Prahy od desk dodáno do mince skrze pana Adama Řičanského 45 hř 5 lt 3 qtl, fajnu v tom 17 hř 11 lt 2 qtl, per 4 kp 18 gr facit 76 kp 12 gr; 1545 Misericordia dodáno pagamentu od pohořelého člověka z Pelhřimova 2 hř 7 lt; 1599 dne 15. března donesl pagament Matěj Holý mlynář „von land Zion (z venkova, ze Sionu u Malešova) so ihme abgeprandt“, bylo ho 24 hř, v tom fajnu 13 hř 14 lt 3 qtl⁸⁾.

Dostí často přicházel pagament do mince z dílen zlatnických; v zápisech k tomu se táhnoucích čteme jména zlatníků kutnohorských: Šimona Krásnohorského, Mikuláše Prandta, Jiříka Tučka, Václava Vodičky a j., i cizích: Eliáše z Kolína, Floriana z Pardubic a j. Do pagamentu zlatnického čítati lze také to, co

²⁾ A. K. hor. odd. č. 6102.

³⁾ List. úřad kutnohor. Lib. rub. oblig. min. A. 10.

⁴⁾ A. K. čís. 9008.

⁵⁾ A. K. č. 9701. Obec městská summu tuto přijala jakožto zápůjčku a upečetila jistotu její pořádku havěřskému zápisem na mlýně svém Stolci řečeném blíž kláštera Sedleckého se všim k němu příslušenstvím.

⁶⁾ A. K. hor. odd. kniha 35, fol. 34.

⁷⁾ A. K. hor. odd. 5142. A).

⁸⁾ A. K. hor. odd. Výkaz stříbra.

⁷⁾ A. W.

⁸⁾ A. W. Dvě kvitance: jednu psal Samuel Šmíd, druhou Jan Bäder Trutnovský.

⁹⁾ A. K. hor. odd. zprávy komoře fol. 16.

¹⁾ A. K. hor. odd. č. 1217

vytknuto jest v zápisech následujících: 1544 Spirit. dom. Janovi zlatníkovi uděláno stříbra z smetí zlatnických 1 hř 10 lt 1 qtl. to jest propuštěno jako jindy bývalo; Oculi sirotkům nebožtíka Housky z testů a smetí zlatnických stříbra uděláno 9 lt 1 qtl, to jest propuštěno jako jindy bývalo.

Bylo-li clenodiale pozlatité, bylo před zmincováním stříbra dříve zlato od něho odloučeno, kterémužto výkonu říkali šajdování zlata. Na práci tuto zjednávali zlatníka, neboť nezalost věci mohla způsobiti nemalou škodu. Když roku 1495 f. 5. ante S. Ambrosii Jiřík hejtman z Hrádku přivezl stříbro klenotní od krále, bylo vše „presente domino mincmistr et officialibus“ zváženo a shledána summa toho stříbra 173½ hř 1 lt a mimo to stříbra na přezkách 3 ft; a to jest šajdováno mistrem Martinem zlatníkem. Ze stříbra čistého 151 hř naděláno grošův 478 kp 10 gr (po odrážce minckoštu); ze zlata zdělány zlaté, jichž bylo 263, což činí 144 kp 39 gr, zlatý po ½ kp 3 gr počítajíc. Mistr Martin nebyl asi v Hoře usedlý, neboť bylo za něj za stravu placeno 42 gr na hospodě; mimo to od díla mu dáno 8 kp. Zmincování zlata opatřil Petr proběř; dáno mu od díla 2 kp a za náklad též 2 kp. - Roku 1503 bylo zmincováno pozlatité stříbro pana komorníka; vážilo 40 hř 1 lt 1 qtl, bylo zrněno a při tom sešlo v ohni 2 ft 3 qtl; na probě drželo 14 lt bez 1 qtl a dle toho bylo přísady celkem 5 hř 2 ft 1 lt; na šajdování sešlo 2 hř 1 qtl, pročez čistého stříbra k sazení zůstalo 31 hř 2 lt a z toho namincováno počet peněz 103 kp 44 gr, zlata bylo 3 ft 1 lt 1 qtl; Václavovi zlatníku, proběři královskému, který šajdování vykonal, dáno „na košt a to dílo“ 4 kp.

(120) 6. Stříbro prengrecní.

Podivujeme se důvtipu a houževnaté vytrvalosti, kterou předkové naši při mincování osvědčovali v zápase proti nepříznivým poměrům vůbec, zejména pak proti potížím, plynoucím z nedostatečnosti tehdejších pomůcek technických. Plného uznání zasluhuje obzvláště snaha, již bylo prodchnuto veškeré konání při díle mincovním, aby ztráta stříbra byla stlačena na minimum. Již ve stati, pojednávající o přepalování stříbra (str. 10.), bylo připomenuto, že porovnávat obsah testu, v němž stříbro bylo přepalováno, se z testu vylupoval nebo vytloukal a jakožto cenný odpadek, prengrec čili preingrec zvaný¹⁾, do sudů ukládal a v uzavřené komoře nachovával, aby z něho po jistém čase stříbro v něm obsažené bylo dílem hutním vyhnáno; k prengreci se připojoval těž popel a uhlí z prenárny i z gosity, jakož i různé jiné „smetí“, neboť bylo velice pravděpodobno, že i k tomu trocha stříbra se přimísila; že zpráv toho se dotýkajících vyjímáme aspoň některé: 1515 Mášovi šlichěři od puchování uhlé z gosity za dva dny 50 gr samu čtvrtému; 1517 grece vypuchovaného z uhlé 21 hř, argentum in his 4 hř 1 ft; 1522 od puchování uhlé v vajs komoře třem za 2½ dne dáno 22½ gr; 1545 Ztrnicovi od sklízování testův a shromažďování popela 12 gr. K odpadkům prengrecním přidával se též popel a uhlí ze šmiten a z vajs komory, v němž byly pláty grošové i jiné, černé i bílé, již, nálezem dosti obyčejným: roku 1491 plátů bílých i černých bylo 46 gr, sú zpřegování a k prengreci sluší; 1499 shledáno plátů grošových a peněžních 1 kp; 1510 plátů a fractův z krabice na stole nachovaných přidáno k tomuto prengreci 2½ hř 1 lt numerus 3½ kp; 1515 plátův dobrých haléřových vybráno a zpřegováno ½ kp 4 gr, peněžních plátův dobrých 20 gr; 1519 plátův dobrých vybráno na lezofě a s stolu 58 gr; atd. [Viz též *Dodatky str. 19*] Jednou do roka, zpravidla na podzim mezi nedělí Respice II. a Dicit I., byly sudy naplněné dovezeny do lezofu²⁾, kde obsah jich se přebíral, roztloukal (puchoval) a propíral, vůbec pro dílo hutní připravoval. K stříbru prengrecnímu přibíralo se také „stříbro z kaménku a z vinštyře nachované“; takového bylo na př. roku 1528 celkem 1 hř 1½ lt. Stříbro prengrecní bylo pak v minci přepáleno oddělené od stříber ostatních a také o sobě zmincováno. Vše, co se týkalo

zpracování hmoty prengrecové, zapisovalo se do zvláštních register; v těch nacházíme vydání za sudy, od jich pobíjení, za dovoz do lezofu a z lezofu do huti atd.³⁾ (121) Registra tato se dochovala téměř úplná bez porušení a jsou uložena ve sbírkách archaeolog. sboru „Wocela“; zápisy začínají rokem 1471 a ukončují se rokem 1547. Košty díla lezofního a díla hutního bývají někdy psány na volných lístcích, do rejstříku vložených. Všechny účty jsou zevrubné a poskytují dosti jasného obrazu veškerého konání.

Rejstřík prengrecní jest světlým důkazem, že šetmost projevená schraňováním a využitkováním různých odpadků mincovních byla venkoncem odůvodněná. Vizme na př. výtěžek z prengrece roku 1488: přineseno do mince prenovaného prengrece v prvním pliku 83 hř 2 ft, druhého pliku 46 hř. 1 ft, summa obojího 129 hř. 3 ft a zdělán počet z toho po zaplacení minckoštu 410 kp 50 gr, a mimo to byl „nochtynk“ (jakýsi paběrek díla prengrecního) prodán za 10 hř 6 gr⁴⁾. Produkce stříbra prengrecního byla ovšem závisla na množství stříbra v minci přepalovaného; proto lze z register prengrecních, která jsou velice jednoduše a přehledně založena, čerpatí dosti bezpečné poučení o tom, jakým proměňám byl podroben obrat veškerého stříbra v minci kutnohorské v období od 1471-1547. Upravivše dle register výkaz stříbra prengrecního pro období výtčené poznali jsme, že největší produkce byla v letech následujících: 1474, 1487-1492 a 1495, - tu přesahovala pokaždé 113 hř a dosahovala až 130 hř, tak že průměr v těchto letech lze páčiti na 124 hř; až do r. 1507 drželo se množství stříbra prengrecního stále na slušné výši a skleslo pouze jednou (roku 1477) poněkud pod 50 hř, pročez lze v letech 1472 až 1507 považovati 80 hř za průměr ročního výtěžku⁵⁾. Avšak roku 1510 vidíme náhlý a znatelný úpadek: výtěžek se odtud počínaje stále uskrcoval, až při roce 1547 se jví pouze 12 hř. Nechybíme asi, představíme-li si dle toho obdobně fluktuaci veškerého obratu stříbra v mincovně kutnohorské v období vytčených 75 let.

Podle zvyku starodávného dělilo se stříbro z prengrece mezi krále a nejvyššího mincmistra podle poměru 2:1; třetina prengrece byla jakousi tantiémou nejvyššího mincmistra. Někdy si vzal král všechno stříbro prengrecní k potřebě své; tehdy dán mincmistrovi jeho díl z verku hlavního, totiž z stříbra od rudokupců koupeného (roku 1476)⁶⁾ anebo se mu dostalo z prengrece náhrady roku následujícího (roku 1475⁷⁾ a jin.).

³⁾ 1603 za pět sudů 15 gr, po 3 gr; 1528 za 3 sudy k prengreci žitavské 6 gr; 1496 od osmi fůr prengrece 24 gr.

⁴⁾ 1513 nochtynk prodán v huti krále JMti Vankovi za 14 kp 40 gr; 1527 za nochtynk zůstalý v huti dáno 6 kp.

⁵⁾ Zápis o prengreci z roku 1471, kdy „zdvihán preingrec najprv K. W.“ (králi Vladislavovi), byl z rozvahy této vypuštěn, poněvadž se nemohou poměry v minci kutnohorské v dotčeném roce považovati za dosti ustálené.

⁶⁾ „Za diel páně mincmistrův, který se měl jemu dostati od preingrece a za těch pět hriven stříbra, které jest dal Krištofoplovi za královu Mt léta 1475, král jeho milost ráčil jest rozkázati dáti listem svým ten diel i těch pět hriven a toho jest summa 29 hř 3 ft; to jest dáno od verku dominica Factus, jakož se v rejstru hlavniem nalézá.“

⁷⁾ „To stříbro král JMt ráčil jest rozkázati dáti panu mincmajstrovi za to, ješto JMt prvniých dvů let vzal jest jeho diel, jakož JMt dáva jemu třetí diel. - (122) Rozdělování prengrece mezi držitele mince a mincmistra povstalo beze vsí pochyby tam, kde mincmistr býval nájemcem mince, a sáhá ovšem do doby velice staré. Hans Borne, mincmistr freiberský, píše o tom okolo roku 1442 kurfirstovi Fridrichovi II. takto: „Ouch gnediger liber herre, als umbe dy teste yn dem brennegadem ist vor alders bysher eyne gewonheynt unde recht gewest, das dy ewern gnaden dy helffte geboren unde dy ander helffte eyne munczmeystere. Item also umbe das gekretcze yn der gosse, das geboret eyne munczmeistere von rechte, wen dasselbe gekretcze dovon kommit, wen man gewszet unde weyszet, was davon abegehet, das gehet abe eyne munczmeister, unde nicht ewern gnaden Dorumbe geboret is mogelichin unde von alder gewonheynt unde rechtis wegern eyne munczmeistere czu eyner wederstatunge seynes abeganges.“ (Urkundenbuch der Stadt Freiberg in Sachsen II., str. 86). - Připomínáme, že v témž díle ve sv. III. na str. 620 (index) jest význam slova „gosse“ nesprávně podán takto: „gosse, Mündung des Tiegels, in dem die Münzlegierung geschmolzen wird und aus welchem die schwarzen Platten gegossen werden, oder Mündung der Gießkelle.“ Nechceme zamlčeti, že k výkladu tomuto slovnutý autor, velice dbalý přesnosti dokonale, připojil otazník, poněvadž sám asi pochyboval o

¹⁾ V Archivě Českém XVIII. 39. v listě, jímž z rozkazu králova se ztvrzuje správnost účtů, z kutnohorské mince zaslaných, nutno čísti registra prengrecní místo prengrecská. - Ibidem na str. 130. místo „král dáva prenačí Janovi Horstorfarovi“ mělo býti beze vsí pochybnosti čteno, „prengrec“.

²⁾ Lezof = úpravna rud z něm. lesen = přebíratí, sbíratí a hof = dvůr. Vysvětlení toto bylo vyňato z obsírného rukopisného pojednání Otakara Lemingra o lezofech.

(122) V době pozdější nezdělával se prengrec každého roku jako jindy, kdy ho bývalo mnoho; čekalo se třeba několik roků, až se ho s dostatek nachovalo, - a na starobylé právo nejv. mincmistra se zapomnělo. Avšak roku 1565 Erazim ze Švamberka dovolává se připovědi královské, že bude zachován při všech právech a požitcích, jichž nejv. mincmistři ode dávna bývali účastní, žádal, aby mu byla přiřknuta třetina z prengrece, jemu příslušející. Jsouce dotazováni vysvětlují úředníci mince arciknížeti Ferdinandovi, že od roku 1527 nebylo nejv. mincmistru z prengrece dáváno ničeho, vyjímaje rok 1539, kdy se mu odtud dostalo 13 kp gr⁸). Dodatkem pak připomíná Mates Lidl v listě ze dne 16. července t. r., že za nynějšího mincmistra byl prengrec zdělán pouze jednou, že ho bylo 77 hř 4 lt 3 qtl 1/2 den, a že by z toho náleželo 25 hř 12 lt 1 qtl 1/2 den nejv. mincmistrovi⁹).

Zpracování prengrece jakožto dílo mimořádné honorovalo se ovšem zvláště, a sice nad obyčej slušně, takže spokojenost těch, kdož o výtěžek se dělili, ozářila aspoň slabým svitem blaha také ty všechny, kteří při díle byli nápomocni. Při práci v lezofě se také hodovalo, a registra prengrecní hustě jsou proložena škarticemi, na nichž jest sepsána útrata za hodokvasy vystrojené; v huti a v minci, kde popijeti nebylo dovoleno, podněcovala se svěží chuť k dílu mimořádnými příplatky: úředníkům mince třem dostávalo se po 10 až 12 kp, písaři mince 2 až 6 kp, hutrajteřům asi 2 kp¹⁰), šafáři mince a vrátnému na dvoře po 15 gr, tovaryšům v gose 2 až 3 kp (a k tomu příspěvku na snídání) atd. Plat za práci mincířskou (123) a pregěřskou nebyl větší, než při díle hlavním, ale mincířům se dopouštěl větší vývazek při přejímání cánův a při odevzdávání plátův; kdežto při díle hlavním byl každé šmitně na každé vážení přisouzen toliko 1 lt „na pomoc“, hleděno při mincování stříbra prengrecního také k množství stříbra zdělaného a mimo to i k druhu mince zdělané: roku 1521, kdy na halěře bylo 160 hř zmincováno, dáno mincířům pomoci obojí půl hřivny.

7. Stříbro v mědech.

Hutním dílem při dobývání stříbra produkovalo se značné množství mědi; nedokonalost staré techniky hutní byla toho příčinou, že zůstalo v mědech ještě velice mnoho stříbra; takové mědi sluly mědi černé. Hojného poučení o mědech černých skytají hlavně následující prameny archivní: Registrum cupri quod summitur ab erczkaferitis v měst. archivě kutnohorském, Pro granatura v témž archivě a Registra měděná v museu archaeolog. sboru „Wocela“. K mědem se ovšem vztahoval též zákaz, vydaný proti vyvážení stříbra ze země; erckaferi pak nesměli mědi skládati jinde, než toliko ve Vlaském Dvoře: tam se mědi přijímaly a v komoře k tomu určené na „váze měděné“ vážily a ukládaly. Drobné odpadky měděné, které byly v „měděné komoře“ smeteny a nasbírány¹), čítaly se mezi mimořádné, ovšem skrovné příjmy úředníků mince, jimž bylo na příjem mědi dozírat; měď tuto, anebo spíše stříbro v ní úředníci občas prodávali do mince: 1505 za „měď z smeti“ ve dvou letech a 11 nedělech nashromážděnou, bylo jí 5 ct 5 lib a v ní 15 hř 2 lt stříbra, obdrželi 45 kp 22 gr počítajíc hřivnu po 3 kp; 1506 nastřádáno 3 ct 4 1/2 lap s 11 hř 3 ft 3 lt stříbra, za které utržili 35 kp 49 gr; 1507 přijal mincmistr za „smeti z váhy mědi“ 27 kp 5 gr²). Veškeré mědi do mince přivezené se zkoušely: od každé „šejvy“ čili desky měděné sobě proběh odřal kus a zproboval, aby zvěděl,

správnosti výkladu tohoto. Víme ovšem, že „gossa“ jest místnost určená pro rozpouštění verku a lití cánův.

⁸) A. místodrž. fasc. kutnohor. 1565 bez čísla. Nařízením ze dne 17. května 1527 obmezil král Ferdinand některé drobné příjmy úředníků mince, zejména zrušil požitky jich z prengrece a rozkázal, aby všecken prengrec byl zdělán a zúčtován pro královskou pokladnu. Ibidem 1527 č. 9.

⁹) A. K. hor. odd. 1465.

¹⁰) Mimo to dávána hutrajteřům někdy ještě zvláštní odměna: 1505 hutrajteřům starším třem dáno 1/2 kp, ješto přihlédali, když se uhlé z hertu puchovalo.

¹) „Od metení váhy měděné (tak nazývali též komoru, v níž mědi se skládaly) platilo se roku 1540 po 1 gr pokaždé; zametala se asi čtyřikráte do roka. A. W. Reg. měděná. - 1557 Suscepimus šafáři od smeti z černých mědi smítání a vážení do roka dáno 2 kp gr. A. K. hor. odd. Tolarů mincování.

²) A. K. hor. odd. Pro granatura.

kolik stříbra drží; mníme, že odřal raději kus větší pokaždé, poněvadž tyto kusy na průbu vzaté se mu ponechávaly jakožto odměna. Některé mědi držely v centu málo přes 2 hř stříbra, u jiných opět dosahoval cenný obsah až 5 hř a více; za průměrné množství stříbra v 1 centu mědi černých obsaženého lze míti 3 1/2 hř. Dle výsledku průby stanovila se rudokupcům cena za měď na dvůr složenou. Roku 1476 platila se měď Charvátovi, Michalovi, Smíškovi, Řehovi, Straskytlovi, Joštovi, Jarošovi a jiným cent, jenž držel trochu přes 3 hř stříbra, po 8 kopách³). Přesné vymezení ceny učiněno pak roku 1506 nařízením nejvyšš. (124) mincmistra Bernarta z Valdštiny ten čtvrtek před S. Trojicí; na místě krále JMti se rozkazuje, aby erckafěrom za stříbro v mědi placeno bylo takto: půl třetí hřivny (v 1 ct mědi) stříbra po 3 kp a vostatek což by koli vaješ nad to která měď na probě držela, to všecko po 2 kp aby jim placeno bylo; kdežto ne z povinnosti ale z milosti do času a do vůle krále JMti a také své (nejvyšš. mincmistra) jim toho půjčiti ráčil a na takový způsob, aby erckafěři dobré, příhodné a čisté mědi dělali; a ktožbykoli zlú a nečistú měď udělaje na dvůr přivezl, ta aby přijímána ani ovšem placena nebyla⁴). Za měď, která přicházela z huti královské (na Páchu a z Nyfle), se ovšem neplatilo. Jako každé stříbro původu nezjištěného považovalo se za majetek královský, tak i veškerá měď pochybné provenience prostě byla zabavena pro pokladnu královskou; roku 1546 Circumderunt jistá žena přinesla do mince 15 lib mědi, kterou prý našla zakopanou na zahradě, ale ničeho za ni nedostala, ač v ní bylo stříbra 2 ft 1/2 lt⁵).

Z mědi na Vlaský Dvůr složených oddělilo se zprvu jisté množství k dílu mincovnímu „pro granatura“ a dáno kernýři, aby ji geroval, totiž zdělal v zrnění čili granaturu (viz str. 14.). Spotřeba granatury v minci kutnohorské nebyla ovšem každého roku stejná, neboť se spravovala jednak množstvím mince vybijené, jednak druhem (jakostí) peněz tepaných. V dobách, kdy čile se mincovalo, bylo třeba značného množství granatury: roku 1506 vzato mědi od erckaferů k zrnění 123 ct 5 lp 5 lb, v tom zrnění zděláno stříbra 383 hř 3 1/2 lt na peníze i na groše, jichž vyčteno za 1263 kp 7 gr⁶); 1524 ve 26 nedělich spotřebováno 43 ct 8 lb mědi zrněné, v ní 160 hř 1 ft 2 1/2 lt stříbra, z čehož počet peněz, haléřů i grošů vyšel 551 kp 44 gr; roku 1557 vzato do mince mědi černé: z Kavek a téhož dolu vortov 107 ct 105 lb, z dolův stříbrných 29 ct 100 lb a od erckaferův 77 ct 110 lb, summou 215 ct 75 lb, v níž bylo stříbra 698 hř 9 1/2 lt⁷).

Při sazení stříbra na jistý druh mince bylo pokaždé přesně přihlíženo k tomu, kolik stříbra držela měď přisazená. Účely mincovní toho sice nevyžadovaly, aby stříbro toto bylo od mědi odloučeno; stačilo zajisté, bylo-li zkouškou zjištěno, kolik stříbra drží v sobě granatura, aby při sazení verku byl zachován náležitý poměr stříbra k přísadě. Avšak z jistých příčin mělo stříbro v granatuře býti zmincováno o sobě, odloučené od stříbra ostatního; čehož docíleno tím, že ze souhrnu všech ulitých cánův bylo odděleno tolik, kolik příslušelo stříbru v granatuře obsaženému. Zmincování oddělených cánův těchto „argentum in cupro“ účtovalo se ve zvláštním registru, jehož název jest „Registrum super virgulas, que cedunt et veniunt de cupro“; zápisy v rejstříku sáhají od Dum clamarem 1472 do Exaudi II. 1483. Účtování tohoto stříbra „in cupro“ vysvětlíme na některém případě namátkou vybraném: 1472 Dicit III. sazeno na groše mědi zrněné 200 hř, (125) v ní stříbra 4 hř 2 ft, ku kterémužto stříbru příslušelo „cánův od mědi“ 8 hř 2 ft 1 lt 2 qtl a z nich uděláno grošův 12 kp 30 gr; mincíři dáno 17 gr, pregěřům 8 gr. Odloučení stříbra tohoto od ostatního stříbra verkového při účtování bylo tak dokonalé, že i mincířům a pregěřům se platilo od díla zvláště. Nepodařilo se nám postřehnouti, čím by oddělování toto bylo odůvodněno; domníváme se, že původ tohoto konání nutno hledati v době do které zápisy horního archivu kutnohorského nesáhají. Dříve snad ignorovali vůbec nepatrné množství stříbra v granatuře: vyskytaloť se ho v centu mědi průměrně asi 3 hř, totiž asi 1/4 %.

³) 1477 Spir domini za 2 cty mědi Charvátovi 16 kp; 1482 Deus in loco Vidlákovi za ct mědi 8 kp latos; atd. A. K. Reg. cupri.

⁴) A. K. hor. odd. Pro granatura.

⁵) A. W. Reg. měděná.

⁶) A. K. hor. odd. 242.

⁷) A. K. hor. odd. Tolarů mincování.

Když pak poznali, že nutno přece i k nepatrnému množství tomuto přihlížeti, aby mince královská nebyla poškozována, uvykli tento nově odkrytý pramen příjmu účtovat pod záhlavím samostatným, aby původ jeho zůstal zjevným. Hlavním účelem peněz takto získaných bylo asi, aby z nich utvořen byl základ jakýsi na hrazení útrat za granaturu. V registru stříbra z nadělení božského čteme na str. 215 při roce 1481 zápis „za měď erckafěťom 34 kp 50 gr, neb z měděných nemohlo vystačiti“, kterýžto zápis jest důkazem, že za granaturu se platívalo z uvrláfu (přebytku), jež vykazovalo Registrum super virgulas de cupro; na jiné uvrlafy sáhlo se toliko v případech výjimečných, když registra měděná nestačila. Také útrata za zrnění mědi platila se z téhož uvrláfu; 1477 Cantate dáno Ambrožovi od zrnění mědi 1 kp a od fůry mědi do huti 5 gr (str. 55 v.). Druhdy se obracely cány od mědi také na různé účely jiné; 1473 In excelso vsazeno zrnění z mědi kotlové, která jest byl Semenek⁸⁾ skoupil a kázal zrniti, 140 hř, v ní bylo stříbra 3 ft, cánov od mědi 1 hř 1 ft 1 lt a ty cány jest kázal sobě zdělati Simeon, na tlusté groše (str. 24). Ze zápisu tohoto vysvítá, že ani měď kotlová nebyvala prosta stříbra, držela v tomto případě ještě 0-52 % stříbra. Jediný jsme postřehli případ granatury úplně čisté, všeho stříbra prosté, totiž tento: 1472 Dum medium „tuto cánov od mědi není, neb jest sazeno čisté zrnění od Těšínského⁹⁾, vsazeno ho do ohně 192 hř 3 ft 1 lt“ (str. 23).

Produkce mědi v Kutné Hoře byla tak značná, že hověla potřebám mince kutnohorské úplně, sloužila po případě též jiným mincovnám českým a nad to ještě vykazovala znamenité přebytky. Roku 1584 dne 10. března posláno Lazarovi Erkrovi, mincmistru pražskému, 2 ct mědi zrněné „zum Beschicken und Notturfft der Pragerisch Münz“; roku 1592 dne 20. června opět 2 ct, cent po 6 kp gr; roku 1609 vyžádal si mincmistr v Praze Samuel Salvart 60 liber mědi zrněné k účelům mincovním, za cent mu čítali 10 kp gr¹⁰⁾ atd. Roku 1590 úředníci mince jáchymovské projevíli přání, aby jim dluh 700 tolarů za dodané olovo byl z mince kutnohorské zaplacen mědi zrněnou „zu beschikung der münz“¹¹⁾ [viz též *Dodatky str. 19*]. Roku 1575⁽¹²⁾ dne 17. října píše komora čes. Jiřímu Šatnému, že mince budějovická potřebuje asi 5 ct mědi, a poněvadž ani v Linci ani ve Freistattě ten čas žádná dostati nelze, nařizuje, aby z Kutné Hory byla mincmistru budějovickému Tobiašovi Gebhartovi takováto měď vydána¹²⁾. Spotřebou mědi zrněné v minci domácí a nepatrným odprodejem do mincoven jiných nemohla býti vyčerpána zásoba, již se komora měděná stále naplňovala. Od roku 1504 do 1511 bylo ročně na dvůr skládáno mědi (krom těch, které vzaty k zrnění k dílu mincovnímu) průměrně po 1100 ct; za celé toto období osmi roků (pro něž máme výkazy právě na snadě) složeno mědi summou 9012 ct 4 lp 15 lb, v nich bylo stříbra 26552 hř 1 ft 2½ lt, za kteréž bylo rudokupcům zapláceno 74990 kp 48 gr¹³⁾. Pro takovouto měď přebývající nebylo vhodného upotřebení; překážkou tu bylo stříbro v mědi utajené, neboť jím se měď velice zdražovala, aniž by tím způsobilo její praktická se zvyšovala. Proto jali se metallurgové hájy již řešiti úkol, kterak by stříbro od mědi mohlo býti odloučeno.

Vybavování stříbra z mědi černých (separatio argenti a cupro) dělo se způsobem velice důmyslným: černá měď bohatá (stříbronosná) slila se s čistým olovem, jehož množství se řídilo obsahem stříbra; olovem, které se stříbrem snadno se slévá, byla mědi odňata většina stříbra, a utvořily se v jedné hmotě jaksi slitiny dvě, totiž snadno tavitelná slitina olova se stříbrem a méně snadno tající slitina stříbra s mědí; byla-li pak tato celková směs zahřáta do určité míry, zkapalněla slitina olova se stříbrem a odtékla, kdežto ochuzená měď se zbytkem stříbra zůstala tuhou. Děj tento podobá se tomu, jakoby stříbro se bylo z mědi vycedilo, a proto byl již od starodávna označen názvem zágrovaní (z něm. saigern = cediti, procezovali). Lazar Erker v dotčeném již (na str. 8.) metallurgickém spise svém podává vyobrazení zágrovný a díla zágrovního, (127) jehož snímek otiskujeme na obr. 38. a k němu

připojujeme následující vysvětlení: zděná pec zágrovní A má podobu dvou lavic podle sebe postavených s měděnými deskami B, poněkud k sobě nakloněnými tak, že mezi oběma zůstala dlouhá skulina¹⁴⁾; na tyto lavice stává se kotouče mědi slité s olovem C řadou, kolem nich se upraví ze stěn železných D pec a ta se vyplní uhlím žhavým, aby dosaženo bylo vhodné a ustálené teploty; slitina olova se stříbrem, prýstící se z kotoučů měděných, protéká skulinou mezi lavicemi do stručky pod pecí a shromažďuje se v žumpu E, z něhož se pak velkou lžicí vybírá a do měděných nebo železných mis F vlévá, aby vychladla a ztuhla.

Obr. 38. Zágrovaní mědi.

ustálené teploty; slitina olova se stříbrem, prýstící se z kotoučů měděných, protéká skulinou mezi lavicemi do stručky pod pecí a shromažďuje se v žumpu E, z něhož se pak velkou lžicí vybírá a do měděných nebo železných mis F vlévá, aby vychladla a ztuhla.

Dílo zágrovní mohlo se zdařiti jen tehdy, byl-li vystižen správný poměr olova přisazeného k stříbru v mědi obsaženému: bylo-li přidáno olova příliš málo, zůstalo mnoho stříbra v mědi nevyzágrované; byla-li přísada olova příliš veliká, způsobena škoda zbytečným mrháním cenné hmoty i jinak ještě. Především bylo třeba vyzkoušeti řádně, jak měď jest bohatá stříbrem; také bylo nutno vyšetřiti, je-li měď pro zágrovaní určená měkká a tažná, anebo tvrdá a křehká: měkká měď mísila se s tvrdou, „damit eines das andere helt“ (píše Lazar Erker), totiž aby měď neutekla pod olovem. Tenkrát, kdy veškerý pokrok technických věd spočíval výlučně na základech empirických, vyžadoval každý úspěch četných pracných a nákladných pokusů, a proto se výsledky zkoušek takových na mnoze tajily, aby se lépe mohly zpeněžit. Z těch příčin nedělo se zágrovaní všude stejně výhodně. V druhé polovině 15. století vedli si ve věcech těchto mistrně Benátčané; od nich se umění tomu naučil uherský Slovák Jan Turzo též Turzianus, který byl později kupcem v Krakově a hlavně zágrovaním mědi se domohl značné zámožnosti¹⁵⁾. Tento Turzianus, jinak též prostě Tuří zvaný, žil také v Hoře jakožto muž asi 35letý; jméno jeho nacházíme při roce 1473 mezi erckafěři, od nichž se kupovala měď do mince¹⁶⁾.

Zprávy o zágrovaní mědi v Hoře jsou dosti skrovné. Zprvu se zabýval zágrovaním bezpochyby Vidlák; tak soudíme ze zápisů následujících: 1475 Esto mihi vzali mědi jalové u Vidláka 4 ct; 1476 Resurrexi vzali jsú úředníci mědi čisté u Vidláka 3 ct 1 lp, ta jest dána zrniti¹⁷⁾. Roku 1482 zágroval měď Vencelík a také se posílala měď zágrovati na Zdechovice Kršňákov¹⁸⁾. Roku 1484 dodávali do mince zágrované stříbro (128) z mědi král. šafář hutní, Bílek, Knajslik a Ambrož, též Petr z Kolína¹⁹⁾. Vencelík zágroval měď bez přetržení od roku 1490 do 1496 a v období tomto dodal do mince stříbra zágrovaného úhrnem 9360 hř 2 ft 1 qtl; od roku 1492 přibýlo dodavatelů o Nikla, Straskytla, Nekše a jiné. Stříbra zágrovaná byla asi dvojí jakosti, neboť některá platila se po 5 zlatých, jiná po 2 kopách, a od roku 1492 některá po 5½ zl, jiná po 3 kp; toto zvýšení ceny bylo odůvodněno asi tím, že „ten rok (1492) prupuštěno měď ven z země vésti a zase stříbro do mince v 6 nedělich dávat od Vencelíka a od jiných kupců“²⁰⁾. Roku 1502

¹⁴⁾ V době novější, kdy zágrovaní se děje způsobem podobným, bývají tyto desky ze železa. Frantz et Dannenberg Hüttenmännisches Wörterbuch 1883 str. 236. - Karsten System der Metallurgie 1832. I. 168.

¹⁵⁾ Více zpráv o tomto pozoruhodném muži bude podáno v jedné z následujících statí.

¹⁶⁾ A. K. hor. odd. Reg. cupri str. 12. - Vedle Turziana dodávali tehdy měď ještě rudokupci tito: Vencelík, Rollar, Erazimus, Straskytl, Václav z Ústí, Vognar a Těšínský.

¹⁷⁾ A. K. Reg. cupri str. 37 a 40.

¹⁸⁾ Ibidem str. 117 a 115.

¹⁹⁾ Registra verková.

²⁰⁾ A. K. hor. odd. 31.

⁸⁾ Simeon Semenek z Vrchovišt byl tehdy úředníkem mince.

⁹⁾ Těšínský Jan byl tehdy proběrem.

¹⁰⁾ A. K. hor. odd. invent. čís. 522 a 599.

¹¹⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 693.

¹²⁾ A. K. hor. odd. kniha 20. fol. 382.

¹³⁾ A. K. hor. odd. Pro granatura.

zabývali se zágrováním mědi u Hory Poláci od Tuřího; dle reg. verkových bylo ten týden Deus in loco do mince přijato stříbra zágrovaného skrze Poláky 253 hř a na peníze zděláno, zprávy podobné se opakují; a opět dále čteme při neděli Exurge „skrze Poláky od Tuřího zde od Hory zágrovaného stříbra 61 hř ibi primum, a při neděli Invocavit 81 hř 1 ft ibi secundum²¹⁾, atd. Současně se prodávalo stříbro v mědi kupcům ven z země; vedle Poláků zágroval měď v Hoře již roku 1502 Vencelík. Následujícího roku (1503) zůstalo vše nezměněno; avšak domníváme se, že se tehdy zágrovalo též na účet královské mincovny, neboť v registrech verkových z dotčeného roku čteme zápis „do zágrovný tohoto roku vydáno na dělníky, na uhlé, za volovo, za lesy a jiné potřeby, jakož toho jiná zvláštní registra jsú: summa 253 kp 19 gr²²⁾. Vencelík zágroval vytrvale v Hoře i mimo Horu, roku 1505 bylo mu „na Žirovnici posláno mědi 200 ct 5 lp 5 lb k zágrování na takový způsob, že týž Vencelík má stříbro všecko zase do mince vrátiti podle prob tak, jakož jest s panem mincmajstrem smlouvu učinil; ... dal na to Vencelík stříbra zágrovaného do mince summu 562 hř 2 ft 1 lt²²⁾. Podmínka pro Vencelíka zvláště ustanovená nasvědčuje zřejmě tomu, že se dávaly mědi zágrovatí také bez tohoto obmezení, totiž mědi černé že se prostě prodávaly i se stříbrem v nich obsaženým. Rejstřík „pro granatura“ hovoří v tom smyslu velice zřetelně: roku 1504 měly mědi černé znamenitý odbyt, napočítali jsme osm kupců, kteří z váhy na Vlaském Dvoře odebrali celkem 1378 ct 2 lp, stříbra v ní bylo 3902 hř 2 ft 2 1/2 lt; byla jim dána i se stříbrem úhrnem za 13984 kp 23 gr, některým hřivna po 3 1/2 kp 5 gr, jiným po 3 1/2 kp, jiným opět po 3 kp 25 gr „podle prodání“. Také již od dřívější doby jeví se horské mědi černé i s cenným obsahem svým jakožto předmět soukromé obchodní spekulace, jejíž činnost sahala přes hranice království českého. Horníci, zejména rudokupci těžce nesli takovéto poškozování zájmů svých a často vznášeli stížnost svou na krále; roku 1515 dostalo se jim na jeden takový stížný list odpovědi následující od krále: „Také my jednati chceme s Tuřim, (129) aby nám to naučení a dělníky dal, aby k ruce naší měď zágrována v Čechách byla, neb známe na tom užitek náš u těch hor...“²³⁾. Mníme, že přes to zůstalo vše tak, jak bylo před tím. O dalším postupu věci té bude promluveno v jedné stati následující.

8. Stříbro z mince vydané.

Rozkaz královský, často obnovovaný a zdůrazňovaný, aby všeliké stříbro nošeno bylo do mince nebo do směnárny královské a ne jinam, nezahrnoval v sobě nikoliv požadavku, že by stříbro jinak z mince vyjítí nesmělo než v novou minci proměněné. Vždyť právě v dotčených mandatech královských se zřejmě připouští koupě stříbra beztvarého z mince. V listě krále Jiříka Poděbradského ze dne 5. června 1469 jest obsažena věta „ktoby sobě chtěl stříbra kúpiti k své potřebě, to bude moci učiniti, avšak tak, aby toho překupováním z země neprodával ani nosil“; a v listě krále Vladislava II., datovaném v pátek po sv. Jeronymu roku 1478, se passus tento opakuje do slova s dodatkem „než panskému a rytířskému stavu k jich potřebám, ale ne k prodaji, ta se jim cesta nezavírá“²⁴⁾. Nejstarší zprávy o vydávání stříbra z mince kutnohorské, kterých jsme se dopídití mohli, začínají teprve za krále Vladislava II. Za krále tohoto vydávalo se stříbra nezmincovaného značné množství buď na potřeby dvora královského, buď k účelům kostelním anebo také jinam. Vydání tato jsou na mnoze nemálo zajímavá a pozoruhodná po stránce kulturněhistorické, a proto je podáváme skoro úplně (pokud stačí prameny, zejména Reg. verková), vynechávajíc toliko některé méně významné.

1472 Omnia dáno panu Rúpovskému²⁾ a panu Zmrzlíkovi 2 hř bez 1 lt z rozkázání pana mincmistra slovem JMKské; In voluntate vzal jest s sebou pan mincmistr jeda do Polsky stříbra 11 hř 1 ft 2 1/2 lt.

²¹⁾ Slova „ibi primum, ibi secundum“ ukazují snad k tomu, že dříve zágrovali Poláci horskou měď mimo Horu.

²²⁾ A. K. hor. odd. Pro granatura.

²³⁾ A. K. čís. 168. - Tento list se dotýká jednoho syna Tuřanova, buď Jiřího nebo Jana, neboť otec jich zemřel již roku 1508.

¹⁾ Sternberg, Urkundenbuch str. 126 a 130.

²⁾ Jan z Roupova, hofmistr dvoru král. 1472-93, Tomek, Děj. Prahy.

1473 Esto mihi dáno panu Vilémovi Rábskému 60 hř stříbra v šesti kusech³⁾; Judica vzal jest sobě pan mincmistr na ztravu 23 hř, když jest jel do Nisy na sněm, neb jest grošův ještě nebylo naděláno, i vzal stříbra za 60 kp; Factus vzal pan mincmistr panu Ludvíkovi 34 hř stříbra a dal za hřivnu po 2 1/2 kp; Exaudi II. dáno jest panu Tctiborovi Tovačovskému⁴⁾ 33 hř z rozkázání p. mincm. slovem královským, za kteréžto stříbro poslal pan Tovačovský sto zlatých bez jednoho vše uherských; Suscepimus vzal pan mincmistr 55 hř 1 1/2 lt fer. 3. die S. Laurencii, kdy (130) jsú s králem JMti na sněm do Vopavy jelí; Deus in adjutor. posláno panu mincm. 60 hř 1 ft 1 lt po panu Bernartovi, kdy s listem páně mincm. přijel z Opavy f. 3. ante S. Egidii; Respice II. odstaveno stříbra na dluhy královské 50 hř 1 ft; Protector odloženo na dluhy královské 61 hř 2 ft 1 1/2 lt; Inclina odstaveno na dluhy královské 127 hř 1 ft 3 lt; Miserere vydáno stříbra na dluhy královské 147 hř 2 ft 1 1/2 lt; Justus taktěž 154 hř 1/2 lt; Da pacem taktěž 67 hř 3 ft 1 lt.

1474 Quasimodo dáno panu Sokolovskému⁵⁾ 14 hř, kdy jel do Polsky s panem Stanislavem maršalkem krále polského z rozkázání JMti královské; Exaudi I. panu Zajímačovi⁶⁾ 1 hř z rozkázání páně mincmistrova; Spiritus paní mincmistrové (Bonuši) na tlusté groše 1 ft z rozkázání pana mincm.; Memento dáno panu Bočkovi 4 hř z rozkázání KMTi.

1475 Omnia Ottovi 1 hř ex mandato domini regis; zlatníku Zigmundovi 2 ft 2 1/2 lt, ješto jemu králova Mt byl dlužen, to jest vzal sám pan Rúpovský.

1477 Deus in adjutorium (z cisur a fraktův) dáno králi Mti na tlusté groše dvakrátě po 3 hř; Miserere (z grece) pan mincm. rozkázal dáti paní Strazské na tlusté groše 1 ft 2 lt; In voluntate dáno králi Mti 10 hř z rozkázání pana mincm., KMT ví dobře komu, a Tetaurovi 2 hř 3 ft 1/2 lt za čekání dvů set kop, ješto mu měly dány býti na S. Havel.

1478 Guzarovi a Vognarovi uplácel se jich dluh stříbrem od erckafěřův koupeným až do 100 hřiven; hofmistřovi se propouštělo stříbro, které do mince přinášel (jakožto erckafěř), pro utilitate sua ex permissione regie majestatis, ut sibi laboraret až do 100 hř; takováť milost, ale v mezích uzších, prokazovala se též Charvátovi a Jiljímu; dne 7. srpna nařizuje král úředníkům mince, aby „Václavovi z Svárova, kuchmistřu dvoru našeho, ... z mince naší dali hřivnu stříbra a to hned“⁷⁾.

1479 dne 2. května oznamuje král úředníkům mince, „že jsme dali z mince naší hřivnu stříbra těm všem střelcům, kteříž k ptáku vedle obyčeje časem svým střelíjí, aby sobě z toho stříbra ptáka udělali“, a přikazuje, aby tu hřivnu stříbra bez výmluv vydali⁸⁾; téhož roku dne 23. října píše král úředníkům mince, že jest dlužen 1000 zlatých uherských Jiříkovi Vognarovi „a ty jemu mají na Středopostí najprv příští dány býti“, i žádá Jana Charváta z Ostrova úředníka mince, Jana Knajslíka, Hertvíka a Vencelíka, „aby oni za nás témuž Vognarovi slíbili, neb sme s týmž Vognařem na tom zůstali, když oni za nás slíbí, že on je v rukojemství přijme“, a přikazuje, aby dotčeným mužům bylo z mince vydáno 200 hřiven stříbra, aby „oni se z toho rukojemství vyvaditi mohli“⁹⁾.

1482 ponecháno Vognarovi stříbro z jeho huti na jeho dluh.

(131) 1486 Factus dáno Markovi hudci královi 1 1/2 hř na erb.

1487 Deus in adjutor. dáno do Normberka 50 hř 1 ft; Respice II. opět dáno do Normberka 50 hř bez 1 ft¹⁰⁾.

³⁾ Vilém Rábský (z Rábí a z Rizmburka) měl dluh u mince (bezpochyby ještě z doby krále Jiříka Poděbr.), který se mu uplácel stříbrem; z tohoto stříbra a ze své mědi směl Vilém se svolením královským raziti groše v minci kutnohorské.

⁴⁾ Ctibor Tovačovský z Cimburka, nejv. kancléř 1471-79, Tomek Děj. Prahy.

⁵⁾ Jan Sokolovský z Vrance, komorník král 1477-81, ibid.

⁶⁾ Jan Zajímač z Kunštátu, purkrabí Vyšehradský, ibid.

⁷⁾ Archiv Český VI. 92.

⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 1. fol. 65. - Arch. Čes. VI. 95.

⁹⁾ A. K. hor. odd. kniha 1. fol. 144.

¹⁰⁾ Tu dobu konali výjezd do Normberka pan Hradecký (Jindřich z Hradce, nejv. komorník), pan mincmistr (Beneš z Vejtmile) a pan Rúpovský; mimo dotčené stříbro vzali s sebou 381 kp 45 gr; z těch jest přijal Zevald kupec 150 kp jeda napřed do Normberka pro hospody, pan mincmistr 25 kp na sukna barevná a též pan mincm. 27 kp a panu Sokolovskému dáno 179 kp 45 gr za rýnské zlaté, ješto jim změnil.

1490 Remiscere 100 hř Zevaldovi (kupci) dáno do Benátek, za kteréž jest dal 300 kp zase do mince; Cantate posláno JMKské 5 hř per Conradum; Vocem jocun. 3 hř k flaškám JMti posláno.

1491 Spiritus dom. panu Perštýnskému¹¹⁾ prodáno 40 hř po 3 kp 12 gr; panu kancléřovi prodáno 9 hř 3 ft 1 lt 1 qtl po 2 kp na talěře; Justus Johannesovi Motrplosovi¹²⁾ 10 hř prodáno po 2 kp mdto dom. regis.

1493 Suscepimus 2 hř stříbra na zdělání grošův tlustých, ty poslány jsú panu mincm. do Slez; ve třech plicích 8 hř 1 ft ½ lt vzato a posláno panu mincm. do Slezí po synu jeho panu proboštovi; Ecce Deus 9 hř 3 ft ½ lt posláno panu mincm. do Slezí po panu proboštovi¹³⁾ synu páně; Dicit II. prodáno panu Švihovskému 10 hř po 2 kp a domino de Rozmberk 4 hř 1 ft ½ lt po 3 kp.

1494 Ecce Deus dáno 1 hř stříbra k S. Prokopu k monstranci; Omnia dáno Czvokovi 1 hř na zámek k řetízku.

1495 pan kancléř kupoval velmi často stříbro po 2 až 5 hř a platil za hřivnu po 2 kp; také panu Pernštýnskému se prodávalo stříbro po 2 kp.

1496 dáváno stříbro (3-5 hř) panu z Rozmberka; Gaudete dáno paní Smiřické 3 hř ad relac. dom. Alberti de Colovrath¹⁴⁾ reg. mt. magistro curie.

1497 Factus 8 hř 1 ft stříbra odloženo k relaci pana mincm., panu Švihovskému dáno má býti; témuž dáváno častěji 2-6 hř.

1498 dávali stříbro z mince panu sudímu 1-5 hř.

1501 minciřóm a pregěřóm k mísám¹⁵⁾ prodáno 7 hř 1 ft ½ lt po 3 kp; panu Mezřickému hajtmánu markrabí Moravského dáno stříbra 9 hř 3 ft 1 lt (opakuje se); Gaudete havěřům k dělání mis králi JMti 7 hř 3 ft 2 lt prodáno po 3 kp; úředníkóm desk zemských na pečet dáno 1 hř; hajtmánu Zapskému dáno 1 hř 1 ft.

1502 Jubilate panu Albrechtovi z Kolovrat z rozkázání krále Mti dáno 6 hř 3 ft ½ lt, a má se 30 hř dáti; panu mincm. odkládáno stříbro týdně až do 100 hř; Suscepimus Sancturini úředníku mince prodáno 2 hř 2 ft 1 qtl stříbra po 2 kp; Da pacem dáno stříbra do kláštera bosákóm (132) pod Bechyní 6 hř 3 ft 1 ½ lt mdto dom. mincm.; Omnia na klášter bosákóm pod Bechyní 2 hř 3 ft 3 ½ lt; Dicit II. panu kancléřovi 2 hř stříbra dáno z rozkáz. krále JMti a ještě se dáti má 10 hř; panu Meziřickému dáno 100 hř; Horníkům prodáno na mísy 22 hř 2 ft 3 lt 3 qtl; Matyášovi Libákovi dáno 10 hř mdto reg. Mt.

1503 Šlechtovi¹⁶⁾ dáno stříbra 12 hř; panu mincmejstrovi dáno 100 hř; panu Holickému dáno 10 hř.

1504 králi JMti na koflíky dáno 8 hř 1 ft 1 lt; panu mincm. dáno 18 hř; panu Trčkoví¹⁷⁾ dáno 40 hř; panu prokurátorovi Rendlovi¹⁸⁾ dáno 10 hř; panu Šlechtovi dáno 5 hř; 382 hř 3 ft stříbra dány „Pavlovi Kaufmanovi měščeninu krakovskému za 1004 ct 5 lp 5 lb volova, kteréž jest zde u váhy městské odváženo a na Dvůr složeno, facit za stříbra - počítajíc 1 hř po 3 ½ kp - summa 1339 kp 38 gr“.

1505 Dom. in tua dáno do Mostu zlatníku na dílo některých potřeb králové JMti 6 hř stříbra po Melicharovi písaři Honztrojuv f. 3. post S. Urbani a prve dáno 52 hř z hanštanův mincovních¹⁹⁾; k monstranci a na kalich do kaply na Dvůr dáno 25 ½ hř 2 lt.

1506 panu Janovi Kostkovi²⁰⁾ dáno 100 hř; p. kancléřovi nejvyššimu král. Českého dáno 51 ½ hř; kněži Bartoloměji JMti²¹⁾ dáno 8 hř; Zigmundovi Zejdlicovi dáno 10 hř; p. komorníkovi dáno 20 hř na talěře; pannám šlechticnám 1 hř 1 ft 1 qtl; panu z Pernštajna nejvyšš. hofmistru král. Českého dáno 500 hř.

1507 na monstranci a na kalich do kaply na Dvůr 15 ½ hř 2 lt; p. Jindřichovi Tunklovi²²⁾ dáno 20 hř; p. Latslavovi z Šternberka²³⁾ dáno 20 hř.; p. Jiříkovi Samuelovi prodáno 10 hř; Bryknarovi prodány 2 hř; Sancturini úředníku mince prodány 2 hř; p. Burianovi Trčkoví dáno 30 hř.

(133) 1508 na monstranci do kaply dáno 3 hř 1 ft 3 ½ lt; Vocem joc. na monstranci do kaply opět dáno 2 ½ hř; Exaudi I. Martinovi úředníku mince dáno 5 hř; Dom. illum. p. prokurátorovi Rendlovi dáno 16 hř; Exaudi II. mistru Pavlovi administrátorovi dáno 6 hř; Pešíkovi dáno 10 hř; p. Purkartovi dáno 10 hř; k pečetí zemské dáno 2 hř; Sancturini úředníku mince prodáno 2 hř po 2 kp; p. mincm. 20 hř; Laetare panu mincm. na tlusté groše dáno 1 hř 2 lt.

1509 králi Ludvíkovi JMti a kněžně JMti na tlusté groše a peníze dáno 6 hř 2 ½ lt; k monstranci opět na Dvůr dáno 1 hř; králi Ludvíkovi JMti na pochvy a kněžně JMti na mísy dáno 8 hř 1 ft 2 lt²⁴⁾.

1510 kapitule na hrad Pražský dáno 30 hř na rozkáz. KMti; Dicit I. farářův Budínskému 15 hř; Lorencovi trubači KMti dány 3 hř stříbra na erb.

1511 Vocem panu Latslavovi z Šternberka nejvyšš. kancléři král. Čes. dáno 15 hř 3 ½ lt mdto reg. Mtis (opakuje se, úhrnem dáno mu 60 hř); Circumdederunt prodáno z cissur Polencovi 4 hř na tlusté groše mandato dom. mincm., facit za ně 5 kp 52 gr.

1512 Invocavit z grece prodáno na tlusté groše Pšeničkovi 3 ½ lt facit 19 gr, z cisury dáno p. mincm. na tlusté groše 2 hř 3 lt; Oculi dáno 2 hř stříbra k dělání truhlice králi Ludvíkovi jeho choti.

1514 Circumd. posláno do Prahy p. mincmajstrovi 2 hř stříbra po poslu, kteréž má býti na meč králi Ludvíkovi JMti ad mand. dom. mincm.; Suscepimus z cissury odjato 2 hř na tlusté groše králi Ludvíkovi JMti z rozkazu pana mincm., neb jest je jemu vzal s sebou do Budína.

1516 Omnis terra dáno králi Ludvíkovi JMti na pečet 10 hř²⁵⁾; Circumd. dáno stříbra králi Ludvíkovi JMti na přípravu gorczpergaru (?) 4 hř Hanzlovi zlatníku²⁶⁾.

1523 dáno králové JMti na mužíka 1 hř 3 ft 2 lt 3 qtl stříbra; Zigmundovi zlatníku dáno stříbra 2 hř 1 lt 1 qtl za to, kteréž on přidal své k dílu glejnotův králové JMti²⁷⁾.

1543 komora česká nařizuje úředníkům mince, aby Albrechtovi hr. z Gutštejna vydali 30 hřiven stříbra, které král jemu „z milosti a za dar k nějaké stříbrnici neb koflíku“ dáti kázal, „jakž nejprve je mítí můžete, proti jeho kvitanci“²⁸⁾.

Po různých katastrofách, jimiž hory byly stiženy a jimiž roku 1546 spuštění nejpřednějších dolův (Osla, Flašar a Hutrejtěřů) bylo vynuveno, začaly se ozývatí žalostné stezky na chudobu a nedostatek stříbra a peněz (134) též při minci; a odtud již stesky neumlkají. Roku 1529 začaly se dokonce trousiti zprávy poplašné, že „král tyto Hory s důchody svými se všemi zastaviti chce ve stu tisících Fukerům,“ a stěží se podařilo panu z Pernštejna, utišiti postrašené Horníky ujištěním, toho že on „pan z Pernštejna a pan Lev i jiní páni velmi hájí, aby Hora zastavena býti měla,“ že oni Hory opustiti nemíní²⁹⁾. Roku 1585 úředníci mince listem ze dne

¹¹⁾ Vilém z Pernštýna, nejv. hofmistr 1488-1514, Tomek Děj. Prahy.

¹²⁾ Jan Mutrplos, nejv. písař kanceláře král. 1484, ibidem.

¹³⁾ Křištof z Vajtmile, probošt Vyšehradský 1492-1507, ibidem.

¹⁴⁾ Albrecht Libštejnský z Kolovrat, hofmistr král. 1496-1502, ibidem.

¹⁵⁾ Očekávali příjezd králův.

¹⁶⁾ Jan Šlechta z Všeherd, sekretář král. 1500-04. Tomek Děj. Prahy.

¹⁷⁾ Burian Trčka z Lipy a na Lipnici, podkomoří král. 1508-1515, ibidem.

¹⁸⁾ Albrecht Rendl z Aušavy, prokurátor král. 1498-1509, ibidem.

¹⁹⁾ Jaké to byly potřeby, které zlatník mostecký pro královou dělal, poznáváme ze svědomí, jímž úředníci mince Jan z Skalice, Martin a Sancturin z Nedvojevic vyznávají, „že před některými léty ještě za úřadu mincmajstrovství pana Bohuše Kostky vydáno jest z mince KJMti stříbra padesát osm hřiven mistru Jakubovi zlatníku z Mostu k dělání koflíkův, korbele, nalévadla a medenice králové JMti, kteréžto stříbro od nás v minci též mistr Jakub přijal a potom již jmenovaný mistr Jakub zlatník, když jest to dílo dokonal, koflíky, korbel, nalévadlo a medenice od mince KJMti to zdělané stříbro zase vrátil ... beruce to jeden každý k své víře a k své duši, že jest tak v pravdě a že jest to stříbro krále JMti bylo“. Svědomí toto jest datováno v pátek velikonoční léta 1508. A. K. hor. odd. 254.

²⁰⁾ Jan Kostka byl bratrem tehdejšího nejv. mincmistra Bohuše Kostky z Postupic a na Litomyšli.

²¹⁾ Syn Viktorina knížete Minstrberského.

²²⁾ Jindřich Tunkl z Brníčka, purkrabí hradu Pražského 1507-09. Tomek Děj. Prahy.

²³⁾ Ladislav z Šternberka na Bechyni, nejv. kancléř 1510-21, ibidem.

²⁴⁾ A. K. hor. odd. 176.

²⁵⁾ O této pečetí píše nejvyšší mincmistr Vilém Kostka z Postupic takto: „ke mně poslal pan kancléř z rozkázání sněmu, abych jemu dal na pečet králi Ludvíkovi JMti deset hřiven stříbra; protože je mně sem hned pošle po někom jistém, aby o tom nebylo vědino. Datum v Praze v sobotu před S. Duchem 1516.“ K tomu připojena douška: „Dajte mi znáti, jak se máte při minci.“ A. W.

²⁶⁾ Kutnohorský zlatník Hanuš z Řásné.

²⁷⁾ A. K. hor. odd. 343/a. - Zigmund z Liboslavě, zlatník kutnohorský.

²⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 57.

²⁹⁾ A. K. Lib. memorab. F. 50.

13. ledna trpce sobě stěžují, poněvadž stříbra z dolů do mince přichází tak málo, že nestačí ani na placení týhodních útrat za práci dolovou a hutní, a nikdo že nechce peněz do mince půjčiti³⁰). Komora česká toho však nedbala a 30. března vyslala posla jízdního do Hory se vzkazem, že císař potřebuje na rychlo 360 hř stříbra páleného, proto aby úředníci mince stříbro spěšně sehnali a také dovoz jeho do Prahy „bei tag und nacht“ uspíšili³¹). Dne následujícího (v neděli) vrátil se posel nesa zprávu od úředníků mince, že za tohoto stavu hor přichází do mince sotva 200 hř týdně z hutí a sice pokaždé v pátek k večeru a že nelze proto před příštím pátkem ničeho z hutí očekávat a žádané množství že se seje teprve asi ve čtrnácti dnech; úředníci neopomenuli žádati komoru, aby do příštího pátku poslala za stříbro peníze za hřivnu po 4 kp 49 gr 4½ den, aby měli dostatek peněz na výplaty různé³²). V pátek tu byl posel od komory zase, ale bylo mu čekati do soboty (dne 6. března), neboť stříbro, které bylo do mince dodáno v noci, mohlo býti teprve ráno v sobotu zkoušeno; bylo ho feynu 203 hř 7 lt 1 qtl 2½ den; komora poslala za ně toliko 895 kp gr místo 981 kp 27 gr 6½ den a chtěla, aby schodek byl v účtech odepsán, slibujíc, že to bude v puchhalterii propuštěno („passiert“); ale úředníci nepovolili, omlouvajíc se, že na minci jest mnoho dluhů³³).

Vyšším úředníkům při komoře české a nejv. mincmistrovi dávano z mince kutnohorské stříbro deputátní: presidentovi 2 hř, ostatním po 1 hř, na př. roku 1609 posláno úhrnem 22 hř pražs., stříbra prantu³⁴), v něm fajnu 21 hř 10 lt 2 qtl 1½ den. K stříbru deputátnímu družily se deputátní svíce; obě se posílalo do Prahy současně³⁵) [Viz též *Dodatky str. 19-20*]. Zvyklost tato trvala (135) ještě na sklonku 17. století a stala se roku 1679 podnětem k prudkému sporu mezi nejv. mincmistrem, tehdy Janem Václ. svob. pánem z Reinburgu ze strany jedné a úředníkem mince Křištofem Krahem a komorou českou ze strany druhé. Úředník mince čta list od nejv. mincmistra dne 4. ledna přijatý, který začínal děkováním za přání k Vánocům projevěné, zalekl se asi nemálo dalšího obsahu tohoto listu, kdež nejv. mincmistr mu drsnými slovy vytýká opovržlivost, že bez jeho svolení, dovolává se rozkazu od komory české, „denen Herren Kammeralisten ihre gewöhnliche jährliche Silber- und Lichter-Deputaten oder vielmehrs Neuen Jahresgeschenken“ poslal; úředník mince zvěděl z listu dále, že prý komora nemůže dávatí nařízení ve svých záležitostech, že to přísluší nejv. mincmistru, a že takováto „praeterirungspraecipitation“ bude příště zle ztrestána³⁶). Úředník mince, sám jsa bez rady vůči představenému svému dožadoval se pomoci u vrchního permistra Antonína Janinalla z Jangangu, od něhož se mu dostalo rady, aby opis listu Reinburgova poslal

komoře s dotazem, koho by měl příště býti poslušen, nejv. mincmistra-li anebo král. komory³⁷).

(136) Podrobných zpráv o podělování deputátním stříbrem a svícemi dovidáme se z výkazu, ježž máme právě po ruce. Koncem prosince 1685 byl deputat do Prahy poslán a takto rozdělen: presidentovi komory české 2 hř vídeňské stříbra a 2 kameny svíc, vicepresidentovi 1½ hř a 2 kam., 10 radům a 3 sekretářům po 1 hř a 1 kam., 2 registratorům, 1 viceregistratoru, 1 expeditorovi a 4 koncipistům po ½ kam. svíc a 8 kancelistům po ¼ kam. svíc, stříbra žádného; v puchhalterii: českému a německému puchhalterovi a 7 účetním radům po 1 hř a 1 kam., čes. a něm. registratorovi a 14 úředníkům účetním po ½ kam. svíc a 4 ingrosistům po ¼ kam. svíc, stříbra žádného³⁸). Peněžitou hodnotu takovéto zásilky poznati lze opět z jiného výkazu. Dne 9. ledna 1682 byl horní písař Jan Böhaimb vyslán do Prahy s obvyklým deputátem stříbra a svíček; komoře české bylo určeno 13½ hř stříbra a 20½ kamena svíc, do puchhalterie 9 hř a 14¾ kam., nejv. mincmistrovi 1 hř a 1 kam., do fiskálního úřadu 2 hř a 2¼ kam. - úhrnem 25½ hř stříbra, jehož zrno bylo 15 lt 2 qtl 1 den a proto celková hodnota (hřivnu po 15 zl počítajíc) 372 zl 2 den; svíček bylo 38½ kamena, což po 3 zl činí 115 zl 30 kr³⁹).

9. Prodej stříbra ve mědech.

Veliké množství stříbra vycházelo z mince kutnohorské v mědech černých, nezágrovaných. Toliko nepatrná část mědí černých byla zágrována u Hory; převážná jich většina byla vyvážena ven z obvodu města Kutné Hory, ba až přes hranice zemské. Obchod měďařský byl beze vši pochybnosti velmi výnosný; proto se ho chápali vynikající kapitalisté, bohatí jednotlivci i mocné syndikaty, a ti obchodem tím znamenitě přispívali k zvelebení majetku svého a k povznesení společenského svého postavení. Důležitými pro Horu středisky obchodu měďařského byly (137) Praha a Norimberk¹); ale za

³⁷) Ibidem fol. 90. - Z několika listů, které Janinall psal Krahovi, poznati lze ostré obrysy povahy Reinburgovy. V listě ze dne 12. prosince 1679 vylučuje Reinburga jakožto pleticháře, který před císařem se vychloubal, že z kutnohorského stříbra z každé hřivny vídeňské si troufá dobytí 2½ lotu zlata a že „mit ainiger Kugel alle schäch undter der Erden finden und dadurch lhro Majestät jährlich etliche Millionen Nuzen lifern wolle“; proto prý byl povýšen na hodnost nejv. mincmistrství. V dalších listech ze dne 25. září a 6. listopadu 1681 píše Janinall, že na nejvyšších místech se přízeň od Reinburga již odvrací, poněvadž byla poznána podvodná jeho povaha, a všeobecně prý se soudí, „dass der bewuste Pfenning falsch seye“; propuštění Reinburga z úřadu bylo prý císařem již schváleno, ale prohlášení prý se zdržuje v komoře. Zprávu o náhlém úmrtí Reinburgově ve Vídni oznamuje Janinall Krahovi dne 9. listopadu 1681 s výrazem uspokojení, že bůh jej sprostil zlého nepřitele a že Krah „die Verfolgung des Obr. Münzmeisters nunmehr überlebt hat“; osvědčila prý se pravdou slova: tandem bona causa triumphat. Z listu, ježž Janinall dne 11. prosince 1681 opět z Vídně poslal Krahovi, dovidáme se, že zlatá (lěčivá) tinktura Reinburgova byla v Šoproni zkoušena, ale zlata v ní nenalezeno, pročež bude prý vrácena paní mincmistrově, která za její zabavení žádala od císaře ročního platu jakéhosi; ve věcech po Reinburgovi pozůstalých byla prý nalezena kniha, ve které „allerley Hexenstückhl, Teufelspakht und dergleichen unzulässige Sachen begriffen“. A. K. (136) hor. odd. kniha 42. fol. 114, 250, 254, 258, 260. - Důvěra v lěčivé působení zlata nepominula ještě ani v této době osvícené. Domnělé účinky zlata v chorobném těle popisuje R. Budelius ve spise De monetis et re numaria, 1591 (na str. 32 a 33) takto: „...Et sunt qui dicunt, aurum valere ad juventutem conservandam et multi ... faciunt bullire petias auri in coquina corum, et alii utuntur tenendo frustum in ore et salivam deglutiendo; inveniuntur praeterea, qui illud in aquam potabilem convertunt et faciunt aurum potabile; ... aurum fistulas et haemorrhoidas sanat, ulcera putrida et tetri odoris emendat, corporique humano maxime congruit; ita quod in cibo sumptum juvat mument, ac vinum, in quo extinctae fuerunt laminae mere aureae candentes, pleneticos juvat...“

³⁸) Deputátní svíčky, které tenkrát dělal mydlář Jiří Jindřich Ramhofský, byly uloženy v 30 skřínkách, za něž truhlář dano (po 5 kr) úhrnem 2 zl 30 kr, za ssací papír, koudel a hřebíky 53 kr. S deputátem vezeno do Prahy též 11000 zl (vážily 6½ ct) v železné pokladnici (1½ ct těžké); za dovoz celkového nákladu 15¾ centův placeno (cent po 30 kr) úhrnem 7 zl 52 kr 2 den; průvodci Janu Böhaimbovi, který tou cestou ztrávil 9 dnů, dano 9 zl.

³⁹) A. W.

¹) Měďařský obchod kutnohorský byl pouze jednou větví mohutného, přes celou střední Evropu se rozprostírajícího podniku, který měl přední

³⁰) A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 51 v.

³¹) A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 411.

³²) A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 57.

³³) Ibidem fol. 59.

³⁴) Jestliže Václav Kolidius z Doubravičan „JMKské radda nad počty“ kvituje roku 1620 úředníky mince z přijaté „jedné hřivny stříbra feynu deputátu mně náležejícího“ (A. K. hor. odd. 6252), soudíme, že omylem psáno „feynu“ místo „prantu“. - Na lití stříbra deputátního měli v Hoře zvláštní „Ingusz zum Deputat-Silber-Güsen“, bezpochyby na půl hřivny upravený (A. K. hor. odd. 9453).

³⁵) Dodávka deputátních svíček byla věcí docela ustálenou; a přece komora každého roku úředníkům mince tuto povinnost znova připomínala a sice pokaždé způsobem týmž, v určité formě utkvělým, ježž zajímavou ukázkou tuto podáváme v listě, jehož datum jest v pondělí po sv. Lucii 1603. „Bude se času tohoto zimního,“ píší z komory české, „zde v komoře české kanceláři i puchhalterii svíček lojových potřebovati; za kteroužto příčinou jménem a na místě JMKské poroučíme Vám, abyste (135) vedle způsobu předešlého týchž svíček lojových, však z loje předního a hodného, šest kamenů, polovici s knoty bavlněnými a polovici prostších, menších a větších, nadělati dali zaplatice z důchodů mince, ty sem potom tím dříve při nejprvnější příležitosti odeslali. Takové vydání bude vám proti tomuto poručení našemu při počtu pasírováno.“ Roku 1608 připojeno napomenutí, aby svíčky „netekly“. A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 63. a jiná. V době nepokojné, kdy na cestách, zejména pověstnými lesy černokosteckými, bylo třeba znamenitě ostražitosti, odměňováno dovážení deputátu mimořádným způsobem; roku 1611 nařídila komora, aby Michalovi Grafovi, úřednímu poslu, který dovezl komoře stříbro deputátní, vylaceny byly 2 toлары „wegen ausgestandener Gefahr bei iziger Unsicherheit der Straszen“. A. M. hor. odd. kniha 25. fol. 689.

³⁶) A. K. hor. odd. kniha 42. fol. 84.

panování krále Vladislava z rodu Jagejlova navazovaly se také těsnější styky obchodní s Polskem. V druhé polovině 15. století vynořil se v Krakově ze shluku prostých kupčků zjev muže, jenž vyzbrojen jsa neobyčejným důmyslem a úchvatnou podnikavostí záhy vynikl vysoko nad úroveň všedního ruchu obchodního. Činnost znamenitého muže tohoto, jehož jméno jest Jan Tuří (Turzianus), chceme zde stručně vylíčit; hodláme tím ihned z předu vrhnouti ozařující paprsek na předmět, o němž ve stati této bude pojednáno. Jan Tuří narodil se dne 30. května 1437 v Levoči ve Spišské stolici uherské Slovače²); vída, že kupci benátští měď z Uher odvázejí, doma z ní stříbro a zlato odlučují a tím znamenitě bohatnou, zajel přímo do Benátek, aby tam prozkoumal hutní tento výkon, v Uhrách dosud neznámý a Benátčany pečlivě tajený. Když po různých nesnázích toho dovedl a také se mu podařilo uniknouti ze zajetí, v němž jej kupci benátští jakožto vyzvědače drželi, usadil se v Krakově a zbudoval za městem hutě po způsobu benátském, v nichž pak mědi uherské zágroval. V předešlé stati bylo již připomenuto, že Turzianus se ocitl roku 1473 také v Hoře mezi rudokupci; kdo by pochyboval o tom, že Tuří za pobytu svého u Hory chtěl poznati poměry při hutech tamějších a zkušeností zde získaných že hodlal využítkovati pro obchodní podniky své? Spolčiv se se zámožnými kupci norimberskými Fuggery, s jichž rodem skrze syna svého Jiřího vstoupil též do těsného svazku příbuzenského, mohl v rukou svých soustřediti veškerý měďařský obchod v Uhrách; a není pravdě nepodobno, že snahy jeho obchodní sáhaly také do Hory. Překvapujícím výsledkem energické činnosti Turzianovy byl úplný převrat situace, tak že tovary měděné, v hutích jeho⁽¹³⁸⁾ a Fuggerovských vyrobené, zejména plechy měděné, se posílaly nyní hlavně do Benátek. Věhlas Jana Tuřího jakožto vynikajícího odborníka a vliv jeho jakožto statky pozemskými oplývajícího podnikatele vynesl mu přízeň krále Vladislava a odtud roku 1505 titul barona z Bethlenfalvy³) a hodnost nejvyššího rádce v hornických věcech uherských, při čemž mu bylo svěřeno i vybíjení dukátů uherských (s mincovním znaménkem H. T. nebo I. T.); roku 1508 rozžehnal se se světem⁴). [Viz též *Dodatky str. 20*]

O prodeji mědi horské známe nejstarší zprávu z roku 1462, dle níž Vaněk Komoráč, měštnín Hory Kutny f. 4. ante Urbani přiznal se jest Johannesovi Gebhartovi, kupci a měštnínu Starého města pražského dluhem povinen býti 780 zl. uher. na zlatě a na rázu i na váze dobrých, půjčených sobě hotových na měď horskou. Ale že královna Mt nedala jest ven z země tu chvíli mědi voziti a

střediska svá v některých městech jihoněmeckých a který se opíral o pevný základ obrovských kapitálů závodních. Z těchto středisk dopravovala se měď vyzágrovaná dále hlavně cestami vodními (z Norimberka přes Frankfurt po Mohanu a Rýnu, z Erfurtu po Veseře, z Lipska po Labi); ze severomořských míst přístavních svázela se pak měď do Antverp, které byly tehdy ústřednou obchodu měďařského, a odtud se rozvázela dále do Francie, do Portugalska, Španělska a j. Roku 1525 prohlašují Norimberčané, že již 50 let pěstují obchodní styky s českými dodavateli mědi černých; také mědi uherské byly v rukou jejich. Poněvadž ze zágrovaní mědi černých kynul značný zisk a také měď vyzágrovaná byla velice výhodným předmětem obchodu, snažil se kde kdo následovati příkladu podnikavých Norimberčanů: byl to překotný shon a zápas těch, kteří z kapitálů svých chtěli hojně těžiti; vznikaly podniky soutěžící, navzájem se potírající - ale vedle toho již tehdy poznávány výhody, které plynou ze vzájemného se smlouvání a spolčování, záhy vyrůstala sdružení (syndikaty), jichž snahou bylo, soustřediti zágrovný, v jisté oblasti trvajíc, k společnému držení a k úspěšnějšímu využitkování. Ve druhé čtvrtině 16. století osvědčily pronikavé a účinné snahy, k zvelebení tohoto obchodu čelící, hlavně Křištof Fürer a Jakub Welsler se syny svými. Tehdy dosáhly v Německu zejména Mansfeldské zágrovný pozoruhodného významu, o čemž důkladně pojednává Walter Möllenberg ve spise svém *Die Eroberung des Weltmarkts durch das mansfeldische Kupfer* (1911).

²) Turzonowie w Polsce, napisał Leonard Lepszy (w Krakowie 1890).

³) Bethlenfalva ve Spišské stolici bylo starým sídlem rodu Turzonova. Ibidem.

⁴) Zůstavil pět synův ve vysokých hodnostech a v utěšených poměrech majetkových: dva byli biskupy, Jan starší vratislavským, Stanislav olomúckým, oba korunovali Ludvíka, mladistvého syna Vladislava králem českým; Jiří (zeť bohatého Oldřicha Fuggera) a Jan mladší (z druhého manželstva) ujali po otcí veškeré podniky obchodní a vedli je společně za obrovského obratu peněžního; Alex zaujímal vysoká důstojenství na dvoře královském v Uhrách již za Vladislava a Ludvíka a jmenován byl náměstkem královým v Uhrách za Ferdinanda. Ibidem.

sám JMt zaplatiti ji ráčil, smlůvu s Johannesem Komoráč učinil, že chce z těch všech zlatých platiti a vydávati témuž Johannesovi platu a úroka každý týden 1 hřivnu peněz horské mince. A v tom dluhu zapsal jest Vaněk Komoráč mlýn svůj vlastní dědičný, jménem Nový mlýn⁵). Dle tohoto zápisu měl Vaněk Komoráč dodávati měď Johannesovi Gebhartovi, který byl faktorem jakéhosi kupce za hranicemi (bezpochyby v Norimberce). Podobné případy přihazovaly se také v době pozdější: 1472 f. 4. die S. Osvaldi Šnorgapl seznal se v dluhu Rollarovi a Erazimovi, kupcům z Prahy, učinil s nimi smlůvu takovůtu, že jim má dáti 3 centy mědi horské na sv. Martin nejdříve příští a na Velikú noc hned potom budúci druhé 3 centy též horské mědi; a těch 6 centů mědi zapisuje jim na svém domu právem purkrechtním⁶); téhož dne seznal se Jakub Papúšek dlužen býti týmž kupcům 2 centy mědi horské a zapsal je na svém domu⁷). [Viz též *Dodatky str. 20-21*]

Mědi uplácely se v mince také dluhy rozmanité: na př. 1472 f. 4. ante festum S. Galli „oplatili smy Štamprocharovi za královu Mt, ješto jemu bylo dlužno 86 kp 36 gr za koření. Na to smy (úředníci mince) jemu dali 76 kp 20 gr, ale za to dali smy jemu mědi 6 centněřův 2 kameny 8 liber a jiné mědi 2 centněře z mince, kterou smy měli od Rollara bez 8 liber; měď z huti královské dána jest Štamprocharovi po 10 kp a měď z mince po 7 kp⁸). Při roce 1510 čteme v Reg. verk. zápis tento: dal Honztroj⁽¹³⁹⁾ v Praze na potřeby KMti 516 kp 43 gr a my zde Honztrojovi na mědi tu summu vyrazili.

Roku 1478 v úterý den S. Mauricia píše král Vladislav úředníkům mince: „Věděti Vám dáváme, že sme rozkázali staviti měď Kršňákovu v Praze. Protož příkazujem vám, abyste některá dva z vás k nám do Prahy zítra bohdá přijeli a toho proběře, který jest tu měď proboval abyste s sebou vzeli, a také vezměte s sebou cán nebo probu té mědi⁹).“ Bezpochyby si pražský faktor stížil u krále do nedostatečné jakosti mědi, Kršňákem dodané.

V jistém zápise z roku 1496¹⁰) čteme zprávu, že „propuštěno měď ven z země věsti králem JMti kupcům.“ Podle zápisu toho soudíme, že se král tehdy ještě nevázal smlouvou na delší období vývozu mědi, nýbrž že sobě ponechával ještě volnost zákazu, jako král Jiří v případě zpredu dotčeném (roku 1462). V témž zápise z roku 1496 jest jmenována řada překupníků, jimž měď se z mince propouštěla, zejména: Vencelík, Nykl (Nykeš), Řehoř krajčí, Henrych Flik z Normberka, Ženišek, Henzl Kremis a jiní; bylo jim prodáno úhrnem 1955 hř 2 ft 3½ lt stříbra v mědech; 100 hř bez 1 ft čítalo se jim po 2 kp, ostatek po 5 zl až 5½ zl. [Viz též *Dodatky str. 21-24*] Roku 1504 kupovali stříbro v mědi: Franc starší z Brna (asi 635 centů mědi), Honztroj (asi 400 ct), Jeronym kupec, Petr Sekerský, Řehoř krajčí, Václav zlatník, Kuldenmendl a Honsmaur; úhrnem koupili 1378 ct 2 lp mědi a v ní 3902 hř 2 ft 2½ lt stříbra, za které zaplatili summou 13984 kp 23 gr, hřivnu čítajíc po 3½ kp 5 gr¹¹). Hlavními a vytrvalými odběrateli mědi černých byli oba zpredu jmenovaní kupci: Franc z Brna a Honztroj; ostatní znenáhla ustupovali podrobujíc se přesile většího závodního kapitálu; od roku 1507 prodávala se měď jediné dotčeným dvěma kupcům¹²), a hřivna stříbra účtovala se jim od roku 1508 veskrze po 3½ kp. Kupci titi dovedli zajistiti sobě veškeru měď horskou (vyjímaje ovšem granaturu pro sazení verků) tak dokonale, že i královská mince musila pro mimořádnou potřebu svou měď od nich kupovati; roku 1510 dáno z mince Francovi staršímu z Brna podvkrát 142 kp za měď, „kteráž od něho kúpěna k lití zvonu místo toho zvonu, kterýž dán králi JMti, solum mandato regie majestatis¹³).“ Od roku 1510 přílácel Honztroj na každý cent mědi ještě 12 gr návdavku, a tento způsob placení potrvál i do budoucích let. Téhož roku obdařil král Petra z

⁵) A. K. Reg. rubeum. A. 9.

⁶) Ibidem, i. 38.

⁷) Ibidem.

⁸) A. K. hor. odd. Reg. cupri str. 20.

⁹) A. K. hor. odd. kniha 1. fol. 101.

¹⁰) A. K. hor. odd. 49.

¹¹) A. K. hor. odd. Pro Granatura.

¹²) Ibidem.

¹³) A. K. reg. verková. Zpráva tato doplněna jest dodatkem: Zlatníkovi z Krupky za 25 ct cistře, centněř po 5½ kp 5 gr facit 139 kp 35 gr, kterýž od něho kúpili páni šepmistři k lití zvonu místo toho, kterýž králi JMti k Svatému Václavu dali.

Rozmberka a Buriana Trčku z Lípy listem na měď, aby k užítku svému ji mohl bráti od Hory ze dvora královského; stříbro v mědi dáno jim za cenu, jak se platilo rudokupcům, totiž hřivnu po 2 kp a po 3 kp, - (140) Petr z Rozmberka pak propouštěl část mědi této Francovi z Brna a požadoval za hřivnu stříbra 3½ kp a na každý cent mědi 12 gr nádavku. Roku následujícího byl vedle Petra z Rozmberka této milosti královské účasten Latslav z Sternberka, nejvyšší kancléř král. českého¹⁴). Obchodní spolek Honztrojův s Francem se uvolnil následkem neshod různých a roku 1513 se rozvázal docela, když ve sporu vzniklém „o měď brani“ bylo dne 18. října rozhodnuto, že jedině Honztrojovi přísluší, všechnu měď od Hory bráti¹⁵). Honztroj spojil se pak s Hanušem Nyczlem z Norimberka, jehož jméno v Registrech měděných¹⁶) poprvé se vedle Honztroje vyskytá dne 5. prosince roku 1513; a spolek tento potrvál do jara roku 1516 - odtud odebíral měď u Hory pražský kupec „od pěti korun“ Michal Karg (též Karig nebo Karik), zdalíž sám anebo s někým ve spojení, říci nedovedeme¹⁷); víme toliko, že ještě v ročním období od Judica 1523 do Judica 1524 bylo jemu prodáno 1514 ct 1½ lp mědi, v níž bylo podle proby stříbra 3840 hř 2 ft 1 lt, což učiní 13441 kp 50 gr hřivnu po 3½ kp čítajíc a nádvkův k tomu po 12 gr na každý cent facit 302 kp 51 gr¹⁸). Roku 1525, 1526 až do Exaudi I. 1527 bral Šebestian z Vajtmille všechny mědi z mince, neboť mu byly v zápůjčce 8000 kp gr čili 20000 zl zastaveny¹⁹). Odtud zadána byla měď kutnohorská družině tří měšťanův norimberských: dvou Tychtlův (Bernarda a Augustina) s Hanušem Ebnerem, kteří pokaždé po třech letech smlouvu svou vzájemnou obnovovali a jiné ještě podílčníky mezi sebe přijímali²⁰).

Nemůžeme zamlčeti zprávu o pozoruhodné události, kterou se dostalo přísné důtky hofmistrovi hornímu a urburéři; 1533 v úterý před Božím Nanebevstoupením píše komora česká takto: „...v sobotu po sv. Filipu a Jakubu více v mědech stříbra na dvě vlaský přivezli, nežli hertovního do mince k mincování přinesli; ... nám se v tom veliký neřád a škoda JMKské býti zdá, ješto tomu jináče rozuměti nemůžem, než že se to skrze neopatření v hutech úředníkův vyšších, kterýmžto taková věc opatření náleží, děje“²¹). Událost tuto považujeme za nahodilou toliko, neboť kupci norimberští na odpor tomu 1536 si u krále stížili, že se jim z Hory posílají mědi velice chudé, snad již vyzágrované; proti (141) tomu komora česká podává králi následující omluvu: „...Týchž Normberských zápisové v sobě obsahují, že jim všechny mědi černé a nezágrované dávány býti mají; to se tak děje a žádná měď se u Hory nezágruje, než toliko skrze šmelcování cesta jest k většímu vytažení stříbra obmyšlena, neb skrze ten artikl nahoře dotčený v obdarování Normberských není VMKské ani erckafěřům cesta zavřina, stříbra z mědi, pokudž by nejvyšší možnost byla, vytáhnúti. Druhé: nezůstávají skrze to, jak Normberští v své obtížnosti spravují, v zemi žádné mědi, než toliko nějaký díl stříbra; ale mědi všechny jim se dávají, kromě což se jich k potřebě mince k zrnění zde zanechatí musí. Třetí: vedle správy téhož pana mincmistra a průb na to činěných nachází se, že vždycky v týchž mědech napořád jednu k druhé rovnajíce jedna hřivna a někdy půl druhé v centnýři stříbra se nechává, méně i více; ješto kdyby ty mědi, jakž Normberští píší, se zde zágrovaly, toho by nebylo a tolik stříbra by se v nich najíti nemohlo. Čtvrté: není takové předsevzetí páně mincmjestrovo (aby se mědi zágrovaly u Hory) v té věci nové, ale za času slavných paměti krále Vladislava a krále Ludvíka takovým způsobem vuobyčej takové dílo bylo jest, a teprva za spravování knížete Karla na

skúšení do některého času jest jiné dílo dopuštěno mimo tento svrchu jmenovaný starý obyčej. Ale VMKské pozůstaveno bylo, takový starobylý obyčej a dílo zase, když by se vidělo za užitečné, před se vzíti, jakož o tom v instrukci a ceduli mincovní zvláštní artikl, kdož by to přestoupil, v pokutu postaven jest. Páté: aby VMKské vědomo bylo o tom užítku, kterýž z toho předsevzatého díla pochází, jest o tom skrze úředníky mince počet učiněn a nám toho vejpis poslán. Skrze takové šmelcování a vyťahování stříbra od začetí v 16 nedělích pořád zběhlých přeže všecken koš na to učiněný nachází se, že jest užítku přišlo 337 zlatých rejnských do komory VMKské, ješto by do roka okolo 1200 zlatých ubrlaufu se zběhlo. Šesté: vedle správy téhož nejvyšš. pana mincmjstra každý týden o 36 hřiven stříbra více tím dílem se zmincuje a tudy takové stříbro a mince v zemi zůstává a skrze to těm horám a minci VMKské nemalé pohodlí i potěšení se děje a k tomu i mezi jinými lidmi chvalitebný hlas povstává.“ Komora česká uvážujíc dále, že to „předsevzetí“ pana mincmjstra stalo se k dobru horám i celé zemi, radí králi, aby nedbal křiku, jež těch několik ziskuchtivých osob normberských ztropilo, nýbrž aby dbal především prospěchu svého, jakož i povznesení a zvelebení hor, které by bez pomoci této nebo-li jiné jakési musily býti spuštěny²²). Datován jest list tento v Praze dne 21. července 1536. K listu tomuto, jímž se předmět tuto projednáváný s nejedné strany jasně osvětluje, připojujeme následující rozvahu. Roku 1536 z jara vypršelo třetí tříleté období (od roku 1527 začínaje) smluv s Norimberčany; list jasně ukazuje, že nejvyšší mincmistr, tehdy Albrecht z Gutštejna, neschvaloval obnovení smlouvy a že předsevzal u Hory pokusné „vytvování stříbra“, (142) chtěje sobě opatřiti závažnou podporu pro náhled svůj, že dodávání mědi Norimberčanům není královské pokladně k užítku. V té věci mohl nejm. mincmistr také spoléhati na souhlas sněmu: mezi artikuly sněmovními z roku 1538 čteme také tento: „co se mědi dotýče, kteráž ven z země jde, ta aby v zemi zágrována byla a zůstávala, tak jakž o tom předešle sněmem zapsáno jest, a co by se stříbra z té mědi nacházelo, to aby se také v té zemi zmincovalo“²³). Také obec města Kutné Hory se s důrazem ujala věci této a v úterý před sv. Vítem a Modestem vyslala Jakuba Sobola z Vojkovic, král. urburéře, Jana Nebozízka z Hradiště, Jakuba Hubáčka a Jana Šatného, „aby oni o touž měď i o jiné všechny potřeby Hor Gutten před Jich Mtí pány soudci zemskými mluvití, jednati a na místě stavěti mohli“²⁴). Jednomyslné přání všech tlumočil 1540 písař mince Matuš Hana v registříku, „do kteréhož se mědi, kteréž se Němcům do Normberka prodávají, tuto sepíší“ prostným, ale upřímným povzdechem: „bylo by lípe, aby u Hory Gutny rostávaly, - budou bohdá!“²⁵) [Viz též Dodatky str. 24-25] Soudíme, že hlasové tito nevyzněli na plano a že mědi se potom zágrovaly u Hory aspoň po několik roků. Dokladem jest tu předně list ze dne 17. listopadu 1541, v němž komora česká oznamuje úředníkům mince, že byl nejvyšší mincmistr požádán, aby „na ty hory škody a pádu nedopouštěl (bylo to po známé katastrofě v dole Osle), ale v tom raden a pomocen byl ... a znajíc takovou velikou potřebu něco té mědi zágrované zatím buď zastaviti neb prodati ráčil, nic více než aby ty hory až do příjezdu JMKské zdržány býti mohly“²⁶). Dalším dokladem jest list z dne 20. června 1542, v němž píše komora česká, že dluh Albrechta hraběte z Gutštejna má býti zaplacen z mědi vyzágrované (a sice 2000 kp gr), „kterážto měď Mikuláš Linczar faktor Normberčanův přijíti a takovou summu proti tomu vyčísti chce;“ ale poněvadž ta měď nebyla ještě vyzágrovaná, proto se nařizuje, aby „tu měď co můž nejspíše vyságrovati dali“²⁷). Dotvrzujím je tu také list, jež rada města

¹⁴) A. K. Pro granatura. - Archiv Český XII. str. 439. Franc z Brna nazývá se též Freizingrem.

¹⁵) Archiv Český XII. 437.

¹⁶) A. W.

¹⁷) A. K. hor. odd. 301. Registra mědi, které se ven z země kupcům prodávají.

¹⁸) A. K. hor. odd. 343 a). Počet sepsaný ze všech registr mincových.

¹⁹) A. K. hor. odd. 344.

²⁰) Rezek-Dačický I. 53. - J. F. Roth, Geschichte des Nürnbergischen Handels 1821, I. str. 372-383. - Hanuš Ebner měl asi dříve již obchodní styky s Horou, neboť roku 1522 byly mu u Erlensteinu několika jezdců vzaty dva vozy mědi (a zároveň Sigmundovi Nyczovi dva vozy salnitru), které z Čech jely. Ibidem I. 314-315.

²¹) A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 28.

²²) A. K. 684. Opis současný.

²³) Sněmy České I. str. 455.

²⁴) A. K. 685.

²⁵) A. K. hor. odd. 409.

²⁶) A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 58.

²⁷) Ibidem fol. 61. - Kupci Norimberští majice platiti za mědi kladli asi mnohdy minci leccjakou pochybnou, kterou pak úředníci mince bráti se zpěchovali; v případech takovýchto věděli Norimberčané, kde vyhledávati ochrany: 1545 komora česká píše úředníkům mince, že podle mandátu královského a snesení sněmovního „jest čas do sv. Ducha k vybytí mince polské uložen“ a proto, aby minci tu brali za měď od Mikuláše Linzra faktora norimberského až do dvou neděl před sv. Duchem, „abyste ji potom do sv. Ducha zase z mince odbýti mohli“. A. K. hor. odd. kniha 18.

Norimberka dne 15. ledna 1540 poslala Linhartovi svob. pánu na Felsu, císař radovi a nejvyšší maršálku dvornímu; dotýkají se toho, že dána byla výpověď smlouvy stranu kupování nezágrovaných mědi kutnohorských; poněvadž pak císař Ferdinand, ač o to již několikrát jednáno, výpověď tuto neodvolal, nýbrž věc dosud nerozhodnuta zůstala, prosí, aby jednání skončováno bylo dříve, než (143) císař do Nizozemska odjede²⁸). Nejsvětlejším důkazem však jest nařízení komory české, vydané v úterý po slavnosti Vzkříšení Božího 1545, aby úředník mince s Jarolímem proběrem a Václavem šafářem zágrovy z dělali „výpis a výtah světlý, co jest zágrova od toho času, jak jest se na náklad JMti zágrovati počalo, užítku vynášela a co proti tomu na to šlo“²⁹).

Avšak již roku 1549 odváželo se opět stříbro v mědech do Norimberka; v registrech verkových při neděli Exsurge našli jsme pozoruhodný zápis tento: „stříbra z Normberka prantu do mince přineseno vyzágrovaného z mědi, které se do Normberka vydávají, v jednom pliku ibi primum 105 hř 1 lt 1 qtl, feynu v tom 103 hř 10 lt 1 qtl 1 den“ a ihned zase při neděli Reminiscere čtete zprávu, že do mince bylo dodáno „stříbra prantu z Normberka vyzágrovaného z mědi, které se tam k zágrování posílají, 95 hř 1 lt 3 qtl, fajnu v tom 94 hř 5 lt 3 qtl 2 den.“ Příznivá změna se jeví aspoň tím, že stříbro vyzágrované se musilo vraceti zpět do Hory. Avšak záludní kupci Norimberští dovedli se vyzouti z nepohodlného závazku tohoto, jak patrně ze zpráv následujících. Roku 1553 v pátek před sv. Máří Magd. píše komora čes. úředníkům mince: „...a poněvadž na ten čas příčiny toho slušné sou pro války a nebezpečnosti na cestě, i také že oni Ebnerové mědi svých pro skázu ságroven jejich ságrovati a těch stříber sem posílají bezelstně nemohou, a kdyby na cestě jaká se škoda stala, JMt podle zápisu svého polovici toho škodovati musil, protož JMt arcikníže na místě JMKské, dokadž takové války a nebezpečnosti na té cestě k Normberku trvají, k tomu jest povoliti ráčil, aby na ten čas dotčení Ebnerové těch stříber sem neposílali, ale u Hory Kutné za táž stříbra ihned po přijetí mědi Vám hotově peníze dávali a tak za ně platili, jakž se od jiných do mince hřivna stříbra kupuje...“³⁰). Podniku toho bylo účastno několik sourozencův rodu Ebnerova, jak vysvitá z téhož listu, v němž se hovoří takto: „co sobě Mates Ebner z Norberka i na místě bratří a sestery svých do Vás strany stříber placení v mědi a že ste mu černé mědi ne tak čistě jako prve až posavad odsílali, stěžuje...“ Ten čas požívali Ebnerové již opět nového příměnků: od neděle Inclina 1552 do Suscepimus 1553, totiž v 58 nedělích posláno do Norimberka mědi černých 444 ct 1 lp 15 lb, v nich stříbra 1626 hř 1 lt; ale na každý centnýř mědi černé má v Normberce zůstati 1 lt stříbra, facit 27 hř 12 lt - těch nemusili vraceti ani platiti!

Roku 1553 se znova uvažovalo o tom, zdaliž by bylo s výhodou, ponechávati černé mědi v Hoře; sám král dopsal dne 7. března arciknížeti Ferdinandovi, aby měď se neposílala z Hory, poněvadž bylo zavedeno nové šmelcování; požadoval zprávy o tom, kolik mědi se ročně dělá, zdaliž by se doporučelo, aby mědi na vlastní své útraty do Norimberka (144) posílal a pod. dále³¹). Avšak náprava nebyla zjednána žádná; roku 1554 učiněn „počet o mědi černé, které se k zágrování do Normberka posílají od neděle In excelso zavírajíc Dum medium, to jest za 52 neděle pořád zběhlé;“ bylo těch mědi 307 ct, stříbra v nich 1003 hř 7 lt, schází (po 1 lotu na každý cent) za mědi 19 hř 3 lt, zůstává stříbra k placení za 984 hř 3 lt po 4½ kp facit 4429 kp 7½ gr; a ještě roku 1555 posláno do Normberka 243 ct 5 lp 16 lb mědi, v ní stříbra 817 hř 3 lt³²).

Finanční tíseň, ve které se pokladna „colministra“ královského ob čas ocitovala [viz též *Dodatky str. 25*], stále k službám hotová ochota, kterou Ebnerové se lstivou vypočítavostí osvědčovali, poskytující hojně zápůjčky pod titulem „pfandsillingu“, a přízeň mocných přímluvčí byly činiteli vydatnějšími, než ostýchavé projevy varovné, ze středu rudokupců vycházející. Takováto

summa zástavní několika tisíc tolarů zabezpečila Ebnerům horskou měď pokaždé na několik roků; a když byla summa ta vyčerpána, začala záludná hra na škodu královské pokladny znova. Jaká to byla škoda, poznáváme ze spolehlivé a přesvědčivé rozvahy, která byla o té věci zdělána na začátku roku 1554 v minci kutnohorské. Roku dotčeného „v sobotu den sv. Panny Skolastiky (10. února) učiněn extract z register mincovních, co jest Ebnarům do Normberka od léta 1548 až do léta 1554 do první neděle v postě, t. j. za pět let a za 5 nedělí mědi černé od Hory Kutny poslano a v ní stříbra feynu bylo. I poněvadž týmž Ebnarům od JMKské ta měď darmo a ještě k tomu na jednom centnýři za zágrování 1 lt stříbra feynu se vyráží a dává a nad to vějše, když stříbra zase pro války do mince JMKské nedávali, než penězi toliko platili a posavad platí, co na tom všem JMKská škodovati ráčí, a oni Ebnarové proti jich půjčce totiž 5000 zl rejn. jaký užitek jsou v nadepsaném času vzali...“

„Předkem klade se Ebnarův půjčka jmenovitě 5000 zl rejn., zlatý po 24 gr č. počítajíc, učiní ... 4000 tolarův.

Item v nadepsaném času Ebnarům z Normberka jest od Hory Kutny mědi černé 3180 ct 10 lb váhy pražské poslano, v níž bylo 9539 hř 2 lt stříbra feynu; i předešle byly některé osoby a ještě jsou, že hned hotovými penězi tu na Horách Kutných za jeden centnýř té mědi černé po 3½ tolaru chtějí rádi platiti a dávat, kdež také na tom nějaký užitek musejí míti, ale v tomto výtahu, aby se vždy nezdálo Ebnarům jakoby se jim ubližovalo, klade se za 1 cent toliko po 3 tolařích, učiní summa ... 9540 tol a ¼

Item nadepsaným Ebnarům na 1 centnýři mědi na pomoc k zágrování JMKská ráčí dávatí neb slevovatí 1 lt stříbra feynu, za kterýžto lot nicméně z mince JMKské erckafířům zouplna se platí; a tak v nadepsaném času zůstalo za Ebny 198 hř 12 lt stříbra feynu; i poněvadž některé osoby nežádaly by víceji, než aby jim na pomoc k zágrování na 1 ct mědi JMKská toliko půl lotu ráčil dávatí a což by ostatek kolivěk v těch černých mědech (145) stříbra feynu vedle průby a váhy bylo, že ve čtyřech nedělích pořád zběhlých na svůj náklad do mince JMKské dodávati chtějí, i přišlo by tu mírně škodovati JMKské proti Ebnarům o 99 hř 6 lt stříbra feynu, z kterých by se namincovalo summa ... 958 tol 22 gr.

Item často psaní Ebnarové přijali jsou v mědi černé 255 hř ½ lt stříbra feynu, i takové stříbro pro války a nebezpečnosti zase do mince JMKské jsou neposílaly, ale co by se z jedné hřivny stříbra namincovalo, totižto 9 tol 19 gr 3 den čes., to jsou za jednu hřivnu feynu penězi běžnými počali platiti a dávat; potom jest od JMti pánův psaní a poručení JMKské do mince přišlo, aby se od týchž Ebnarův toliko za 1 hř stříbra feynu po 9 tolařích bralo, jak se již tak běže, a což jsou kolivěk podle účtu na nadepsaném stříbre do mince předali, jakožto na 1 hřivně 19 gr 3 den (jmenující Ebnarové ještě ten užitek JMKské nějakým šleššacem býti), aby jim zase dodáno bylo, a tak v jednom roce, a opět JMKská ráčí příkládati a škodu a oni Ebnarové zisk jmiti jmenovitě ... 1311 tol 13 gr 4 den.

Item což na stříži co by bylo přišlo JMKské, kdyby stříbra byla od Ebnarů poslána a zde zmincována, summa ... 162 tol

A tak vši škody summa ... 11972 tol 13 gr

A tak se jim dostalo interesse v jednom roce na summu půjčenou svrchu jmenovanou to jest 4000 tolarů summa 2394 tol 14 gr 4 den, - přijde na 100 tolarův interesse v jednom roce Ebnarům summa 59 tol 26 gr 6 den!³³) Rozvaha tato hovoří tak jasně, že není třeba žádných komentářů.

Konečně nastal obrat dávno kýžený, přišla doba „nového šmelcování“, o němž psal král roku 1553 arciknížeti Ferdinandovi, ale nebyl to obrat k lepšímu: začala éra pokusného tavení, při němž pokladna královská opět byla ochuzována různými hamiznými světoběžníky, jak bylo již pověděno v jedné předcházející stati (na str. 103 a násl.).

Závěreční věta zprávy, kterou nejvyšší mincmistr Janinall dne 18. dubna 1678 podává o ukončeném zágrování mědi, prozrazuje, že tehdy opět kdosi radil, aby mědi černé byly nezágrované prodávány za hranice; Janinall píše takto: „wann gegen dem, wasz man etwan von der Churfürstlich Sachsischen Saigerhütten vor das dahin gelieferte Kupfer und Silber bekommen hätte, 5 bis 600

fol. 101.

²⁸) Roth, Geschichte d. Nürnberg. Handels I. 384.

²⁹) A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 102.

³⁰) A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 123.

³¹) Ibidem fol. 120 a 121.

³²) A. W. Reg. měděná.

³³) A. K. hor. odd. 1374.

fr Überschutz erhalten worden, so ist es auf dieszmahl genung³⁴⁾.
[Viz též Dodatky str. 26]

O starých výrobcích ulitých ze zvonoviny nebo děloviny, jichž původ sáhal aspoň do první polovice 16. století, soudili předkové naši právem, že drží v sobě nemálo stříbra. Proto poslali z Prahy do Hory vyzágrovatí veliký hmoždýř, 61 cent těžký, který po roce 1547 byl městu Táboru se vši ostatní střelbou odňat³⁵⁾. Avšak v Hoře se k té práci neměli, a hmoždýř tam ležel ještě roku 1564 nezágrovaný, až si na něj vzpomněl Tomáš Jaroš, (146) jemuž bylo uloženo slítí novou fontánu do král. zahrady na hradě Pražském; i vyžádal si vhodného tohoto materialu dokládaje, že by zágrováním všecken cín v dělovině obsažený se zničil, také aspoň 15 centů mědi by se spálilo a mimo to nemalá útrata hutní vzešla³⁶⁾. Uznávaje, že by zágrování toto nebylo užitečné, nařídil arcikníže Ferdinand listem ze dne 31. května 1564, aby hmoždýře užito bylo k slítí fontány a proto aby byl poslán na hrad Pražský do hutí cí. puškaře Křištofa z Schnepergu³⁷⁾.

10. Prodej mědi červených.

Dobývání stříbra z mědi černých zágrováním bylo způsobem vhodným pouze pro mědi bohaté; jisté kvantum stříbra jevílo se již neodlučitelným od mědi a zůstalo v ní, takže starší výrobky lijecké (zvon, děla a pod.), jichž podstatnou součástí jest měď, obsahují namnoze značné procento stříbra. Tábořský hmoždýř, který měl býti v Hoře zágrován, vážil 61 ct a držel v centu 12 lt stříbra; královský puškař Toman Jaroš, který právě (1564) konal přípravy k slítí bronzové fontány v král. zahradě na Hradčanech, dozvědév se o tomto hmoždýři žádal, aby mu byl nezágrovaný poslán do Prahy, neboť se mu na slítí fontány nedostávalo 80 ct mědi a 8 ct cínu; proto jest pravděpodobno, že stříbro, jehož dotčený hmoždýř držel 46 hřiven, jest nyní ukryto ve hmotě nádherné „zpívající“ fontány, poblíže letohrádku královny Anny v Praze¹⁾.

V Čechách byl teprve asi uprostřed 16. století poznán způsob, jímž výsledek zágrování mohl býti vydatně stupňován. Zágrování bylo zdokonaleno rozřešením otázky, která by bylo lze mědi chudé, po případě mědi již zágrované, proměnit v bohaté; úkol tento byl prakticky rozluštěn v ten smysl, že stříbro po celém kusu mědi rozptýlené bylo shrnuto k jedné straně a tam soustředěno. K tomu cíli byla měď - dle zpráv, které podává Agricola²⁾ - tavena v peci sháněcí; při tom se stříbro sešino do hlubších vrstev, které se tím obohatily, kdežto vrchní se pak jevíly chudšími. Týž způsob připomíná také Lazar Erker, častěji dotčený. Byla-li pak vrchní vrstva, která dříve ztuhla, oddělena, mohla býti spodní vrstva znovu zágrována. Výkonem takovýmto bylo lze stříbro z mědi vybaviti až na malý zůstatek; ovšem byla spotřeba uhlí dosti značná.

Výkon tomuto podobný oblíbili sobě předkové naši vůbec k tomu cíli, aby měď očistili všech příměskův, jimiž se jakost její poškozovala. Aby měď nabyla náležitě pevnosti, tažnosti a tvárlivosti (pro práce kotlářské a pod.), aby byla zbavena všeho, čímž se porušovala její stálost a (147) trvanlivost, čímž se hyzdila přirozená její krásná barva růžová, musila býti podrobena důkladné očistě: v peci, která se podobala peci přeháněcí, měď se roztápěla na prudkém proudu vzdušném, příměsky prchavé (síra, arsen, antimon a pod.) se vytratily nejdříve, jiné (kysličníky) pak, na povrchu jakožto škváry se hromadící, byly ob čas stírány. Když byla očista dovršena, což se prozradilo zelenavým svitem na hladině mědi roztopené, přerušen žár i dmýchání³⁾; vrstva mědi na

povrchu ztuhnuvší byla odtržena, po ní druhá atd.⁴⁾ Mědi takto vyčištěné říkali měď šplejsovaná čili měď červená. Měď, která zbyla na dně nístěje, jakož i škváry s vrchu odhrabané schraňovaly se jakožto grec měděný a znova se šplejsovaly.
[Viz též Dodatky str. 26]

Mědi šplejsované byly bohaté a chudé: bohaté, které držely v centu 1-4 loty i více stříbra, se zrnily a braly se k účelům mincovním (k sazení verku); chudé měly hojný odbyt v domácích i cizích dílnách kotlářských a v hutech kovoliječských; mohutný proud mědi kutnohorských nesl se přes Prahu a Norimberk asi také do zemí vzdálených, zejména do Španěl a do Portugalska na lití děl a výzbroj lodí⁵⁾. Zprávy o prodeji mědi šplejsované nejsou nikoliv bezvýznamné, nýbrž obsahují dosti hojný a zajímavý materiál kulturněhistorický; a proto nekonáme práci marnou, jestliže některé ze suchopáru je obklopujícího vyjímáme a tím pro potřeby badání historického zachraňujeme.

K účelům mincovním přicházela na Vlaský Dvůr měď šplejsovaná mnohdy velice bohatá: roku 1580 držela některá 6 lt, jiná až 10 lt 2 qtl. Zrnění mědi šplejsované konal roku 1600 Jan Tvrdocel dvakrát, a sice zrnil pokaždé 8 ctů: jednou vrátil zrněného 7 ct 70 lb, podruhé 7 ct 76 lb, ostatní sešlo v ohni. Od roku 1601 zrnil měď pro potřebu mince Jan Rejthar; jeho výkon byl úspornější: ze 6 ctů mědi vrátil 5 ctů 100 lb zrnění, po druhé z 12 ctů spálil toliko půl centu čili 60 lb⁶⁾. Také jiným mincovnám v Čechách se dodávala zrněná měď šplejsovaná z Hory; byla to také měď bohatá, která držela 3 až 4 lt stříbra; cent této mědi prodával se po 6 kp gr. Mincovna pražská trpěla vůbec nedostatkem mědi; ostatní mincovny pak buď neměly peci šplejsovacích anebo tam nebylo géroven vhodně zařízených. Tobiáš Gebhart, mincmistr budějovický, poslal tamější měď černou do Hory k šplejsování a zrnění; když nadešla doba, kdy práce žádaná mohla býti již vykonána, oznámil listem ze dne 10. února 1576, že forman, (148) který dovezl tři sudy tyglů z Budějovic do Prahy, na zpětné jízdě se zastaví v Hoře, aby naložil měď; poslali mu 7 ct 60 lb mědi zrněné, 32 lb prý sešly při zrnění, vešla se všecka do jednoho „soudku“, za nějž účtovali 6 gr⁷⁾. Pražská mincovna spotřebovala nejvíce mědi asi v době „dlouhé mince“; dne 8. června 1621 požádal kníže Lichtenštejn nejvyšš. mincmistra o zaslání 10 ct mědi z Kutné Hury do mincovny pražské k sazení na minci drobnou. Však víme, jak bédná to byla mince!⁸⁾

Černé mědi horské byly z těch, které šplejsováním snadno a dokonale se čistí a tím nabývají způsobilosti pro všestranné upotřebení. V relaci ze dne 26. září 1685 pronáší hofmistr horní Křištof Krah, velice pochvalný posudek o mědi horské vůči komoře české; zvláště kotláři pro znamenitou tažnost její sobě prý ji oblíbují a proti mědem jiným centnýř o 1 tolar nebo 2 zl. draže platí, tak že kupní cena pro cent mědi horské vystoupila na 37 zl. Značné množství mědi se spotřebovalo již v Hoře, ale nikoliv na dílo kotlářské; řemeslo kotlářské se, ku podivu, nikdy v Hoře náležitě neuchytilo; již v prvním oddělení tohoto pojednání jsme pověděli, že měděné nádoby pro potřebu mince (do loru) za krále Vladislava se zjednávalo v Král. Hradci a v Čáslavi. Podařilo se nám zjistiti pouze dva kotláře kutnohorské: Pavla Radlera (asi 1600-1619), který roku 1603 udělal vanu pro lití cánů do gosity ze 70 lb mědi, a Jiříka Lozera (asi 1619-21), jemuž roku 1621 bylo vydáno 1 ct 60 lb mědi na kotel k lorování. Naproti tomu dodělavo se v Hoře zvonářství úspěchů znamenitých; proto se v útech mincovních často setkáváme s jmény kutnohorských zvonářů. Avšak mívěli bychom se s pravdou, kdybychom se domnívali, že veškerá měď, která v hutech zvonářských byla zdělána, brala na sebe tvar zvonů anebo jiných výrobkův s výzdobou uměleckou. Záznamy v útech mincovních nás poučují o tom, že zvonáři kutnohorští obraceli měď z mince přijatou mnohdy na dílo, sloužící jedině praktickým účelům. Příkladů máme na snadě řadu. Roku 1557 vydány 2 ct mědi šplejsované Rafaelovi konváři na

³⁴⁾ A. K. hor. odd. kniha 42. fol. 57.

³⁵⁾ Pam. archaeol. XV. 61.

³⁶⁾ A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 266 a násl.

³⁷⁾ A. K. hor. odd. kniha 2. fol. 29.

¹⁾ A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 268. - Viz Památky archaeol. XV. 61.

²⁾ Jiří Agricola sepsal velice pozoruhodné dílo *De re metallica*, které poprvé bylo vytištěno v Basileji roku 1546.

³⁾ Postup díla očištění byl sledován též zkouškami a sice takto: zahroceným hladkým koncem železné tyče zachycena trocha mědi roztopené; byla-li tato vrstva mědi tenká a vzhledu krystalického, bylo-li lze ochlazenou ve vodě snadno odloupnouti, jevíla-li se měď ohebnou a na vnitřní straně višňově zbarvenou, považována práce za ukončenou.

⁴⁾ Výkonu tomu říkají v novější době též rosetování (z franc. rosette = růžice), ve smyslu trhání růžic. Viz C. Schnabel, *Handbuch der Metallhüttenkunde* 1901, jakož i jiné toho druhu spisy.

⁵⁾ Alfred Fleck *Beiträge zur Geschichte des Kupfers* 1908.

⁶⁾ A. K. hor. odd. Registra mědi šplejsované.

⁷⁾ A. K. hor. odd. 2651.

⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 15. fol. 52.

dílo pánviček do huti⁹⁾; 1588 konváři Tomáš Klábal a Daniel Tapineus slévají některé části vodního stroje na Turkank z 10 ct 30 lb mědi šplejsované; 1601 Matějovi Boleslavskému konváři odváženo mědi nové 55 lb k slévání pánvic do mlýna JMCské na Labe k pile a 110 lb k slévání kroužků k kunštu na Kaňk k dolu Trmendli; téhož roku Dorota vdova po Tomášovi Klábalovi ztvrzuje, že ze 300 tolarů, které Tomáš do mince roku 1589 půjčil bez úroků, úředníci mince 127 kp 56 gr 1½ den srazili za měď šplejsovanou, kterou Tomáš roku 1588 z mince koupil na slití „čepův křivolakých a jiných věcí k kunstu na Taurkank“¹⁰⁾; 1602 Matějovi Boleslavskému dáno mědi k slévání pánvice a kroužků k kunštu na Kaňk 1 ct 80 lb; 1603 Matěji Boleslavskému zvonáři zdejšímu (149) 60 lb na ulití čepů, zděří a jin. k novému vasrkunštu; 1619 k Trmenskému kunštu dáno mědi 8 lb na zdířky a závlačky k tahadlům. Jména zvonářů kutnohorských nejsou řídkým zjevem v registrech mincovních mezi odběrateli mědi šplejsované, ale byla-li měď určena pro jich potřebu soukromou, nebyl účel naznačen v registrech. Známe jedinou výjimku: 159(6?) Daniel Tapineus zvonář žádal nejvyšš. mincmistra za přenechání 7 ctů mědi, neboť měl ulít zvon poddaným JMCské na panství pardubské a nemohl žádné zvonoviny odnikud dostat; za předešlých časů prý zdělal mnohé dílo mosazné k horám¹¹⁾. Zprávy o spotřebě mědi v Kutné Hoře dáváme zápisem následujícím: 1609 prodáno Václavovi Nemesovi (Chrudimskému) „Bürger alhier“ 15 lb mědi, centnýř po 10 kp 20 gr, kterážto měď byla, dle soudu našeho, určena ku zdělení grošíků početních, neboť k tomu ukazuje letopočet i nepatrné množství mědi.

Druhá polovina 16. století a začátek 17. století byly velice příznivé dílu lijeckému, pro jehož rozvoj v Čechách jest odbyt mědi horské měřítkem dosti spolehlivým. Roku 1557 posláno 25 ct mědi Tomášovi Jarošovi puškaři na zámek pražský „k slívání cimbalu“¹²⁾; téhož roku dáno z poručení JMti arciknížete pánům Nového Města Pražského 6 ct mědi k slívání trub do města vody vedení¹³⁾; 1558 dáno 5 ct na cimbal k sv. Jiljí¹⁴⁾. V nesnázi, která vznikla o měď na hrad pražský dodanou, svědčí Petr forman, souzel kutnohorský, roku 1564 takto: „když jsem léta 1559 řůru vezl 10 ct mědi na zámek, tehdy mosty opravovali jedouc na zámek, tak že jsem ku panu Tomášovi puškaři přes most s tou mědi jeti nemohl; i šel jsem pěšky a zeptal jsem se, kde tu měď složití mám; a tu čeládka jeho přijela s károu mezi mosty a tu měď pobrali na káru; podruhé téhož léta po některé nemnoho neděli dovezl sem druhých 10 ct, vážil sem ji v té váze, jako královské železo, že jest při tom sám pan Tomáš byl a tu měď ode mne přijímal i se mnou odpor držal, že se nedovažuje; já sem jemu pověděl, že jest váha těžší, než na Vlaském Dvoře, a kusy sem jemu zouplna vyčetl“¹⁵⁾. Roku 1584 listem ze dne 20. září komora česká oznamuje, „že JMCská k některým novým kunštům 7 ct mědi spěšně potřebovatí ráčí“ a žádá, aby „takovou měď bez meškání k ruce JMCské cejgvaru na hradě pražském Michala Hamrle odeslali“¹⁶⁾. Téhož roku dne 23. září nařizuje komora opět, „nachdem die von der Khleinseiten zu Verfertigung Ires angefangenen Wasserthurms sechs Centner Khupfer in eil bedurftig seind,“ aby jim tu měď ihned poslali¹⁷⁾. Roku 1601 odesláno 20 ct mědi v 25ti kusech do cejkhauzu JCMti do Prahy, roku 1602 (150) opět; roku 1605 potřeboval císař. puškař a zbrojmistr Martin Hyllger na dvě děla 200 ctů, pročez komora čes. rozkazuje úředníkům mince, aby šplejsování mědi černých uspíšili a, co bude hotovo, neprodleně aby poslali, že jim za měď i za dovoz bude zapláceno¹⁸⁾; 1610 dne 7. července Martin Hyllger „der Zeit Röm. Kay. Mt bestelter Zeugwarth und Büchsengieszer“ ztvrzuje příjem 13 ctů mědi „zue Gieszung etzlicher Bilder vor Ihr Röm. Kay. Mt.“¹⁹⁾. Dobrou jakostí svou proklestila sobě měď horská

vstup do všech téměř dílen zvonářských v Čechách: 1568 dne 23. máje bylo Kateřině Petrové konváře z Boleslavě odváženo 15 ctů mědi dvakrát šplejsované v 72 kusích, za kterouž hned zaplatila cent po 6 kp gr; měď horskou kupovali dále konváři a zvonáři tito: Chrisostom z Tábora (1580), Bartoloměj z Cinperku v Nov. Městě Pražském (1601), Matoušek Voříšek z Roudnice (1601), Křištof Betengel z Neyenperku na Rychnově (1601, 1602), Pavel Minych z České Lípy (1602 a 1603), Jakub Mělnický z Mladé Boleslavě (1602 a 1603), Donat Schreter z Hostinného (1602-1624), Lukáš z Jihlavy (1602), Jakub Vlašimský z Prahy (1602 a 1603), Václav Boleslavský z Ml. Boleslavě (1603), Jan Seltenschlag v Praze na Široké ulici (1603) a j.

Výše již bylo vytčeno, že zvláště kotláři sobě dobrou jakost šplejsovaných mědi horských příchvalovali; zjevným důkazem dobré jakosti byl dojísta hojný odbyt do dílen kotlářských. Namátkou vybíráme z register jména některých kotlářů, hlavně těch, kde hojnou spotřebou mědi se prozrazuje čilejší ruch v dílně. Při roce 1567 a 1568 Stanislav kotlář z Tábora mnoho mědi šplejsované z Hory odvážel a hned za ni hotové peníze kladl, počítajíc za 1 cent po 11½ tolaru; při roce 1580: Konrad pražský z Malé Strany, Jiřík z Kolína, Michal z Král. Hradce, Martin z Boleslavě, Michal z Pardubic, Jiřík Springselbst z Hostinného, Jiřík Pekh z Nisy; při roce 1583: Tomáš Komínek v Táboře; při roce 1602 a 1603: Lukáš Müller z Nov. Města Pražského, Volf Peringer z Ml. Boleslavě („von Jungen Punzl“), Matyáš Klaus z Litoměřic („zu Leitoměřic“), Michal Martin z Rakovníka, Andres Haudrain z Žitavy; při roce 1618 a 1619: Kašpar Šrager, Kilian Kerl z Boleslavě, Jan Grisman z Prahy, Ondřej Hertrauft z Žitavy. Pražský kotlář Lukáš Müller vybíral měď horskou (již od roku 1599) na základě zálohy (pfandschilling) 1000 tolarů; 1609 zálohu obnovil summou 8000 tolarů („auf den mit ime neu getroffenen Kupfer-Contract“) podvoluje se podmínce, že mu na každý cent mědi bude 5 tolarů sráženo ze zálohy. Kotláři vyráběli z mědi vedle kotlů a různého kuchyňského nádobí hlavně plechy (desky) na krytí střech; zaznamenáváme tuto několik zápisů, díla takového se týkajících. Roku 1585 pokrývali pražští kotláři Conrad Conradi(n?) „bey der Bruck“, Hanuš Maykuchel, Lukáš, Jakub, Tomáš a Michal mědi „den new erbawten Althhan nehem weissen Thurm im Prager Schloß“ a účtovali za práci 44 kp (151) 30 gr čes., avšak čes. komora peněz neměla a proto žádala, aby mince kutnohorská zaplatila kotlářům mědi²⁰⁾. Roku 1585 spravoval Conrad Conradi střechnu kostela na hradě pražském a žlabu zámecké²¹⁾. Roku 1587 Tomáš Krumauer, kotlář na Nov. Městě pražském, konal různé práce pro císaře, avšak nedostávalo se mu mědi, a komora česká nařídila (17. června), aby mu bylo ihned posláno 10 ctů; úředník mince odpověděl, že mědi hotových nemá a poněvadž velkou vodou byla pobořena pec „Spleszsofen, darinne die Kupfer gar gemacht werden, sambt der Maur und Stell, darauf er gestanden,“ že po několik týdnů nebude možno mědi dělati, neboť především jest nutno opravití peci, v nichž se stříbro taví, aby byl dostatek na peníze k výplatě týdně²²⁾. Roku 1607 byla mince kutnohorská vyzvána, aby poslala 60 ctů mědi pražskému kotláři Lukášovi Müllerovi jednak na krytí „der neuen Kirchen St Rochi aufm Strahof allhier,“ jednak na zhotovení „allerlay new Kupfergeschier in Ir Mt Kuchel,“ že bude měď hotově zaplácena²³⁾. Dne 30. října 1612 nařizuje komora, aby „Jonášovi Švenglerovi, kotláři dvorskému a měšťenínu Nov. Města Pražského, poněvadž někderé pilné dílo na krově kostela hradu pražského zhotoviti má, na vyrážku čtrnácti centnýřů mědi jemu povolených zatím šest centnýřů z mince vydáno bylo beze všech odkladův a dalšího za Vámi pobíhání“²⁴⁾. Roku 1620 (od 27. ledna do 18. října) posláno do Prahy pro kuchyni královskou 17 centů mědi. Roku 1687 byla střechna letohrádku v císař. zahradě na hradě pražském vichřicí značně poškozena, a komora čes. žádala 8 ctů mědi horské na nové přikrytí; avšak úředník mince omlouvá se (dne 7. března), že mědi, která by se kotlářům hodila, nemá než několik liber, a mědi černé že musí býti teprve zágrovány, měď že

⁹⁾ A. K. hor. odd. 971.

¹⁰⁾ A. K. hor. odd. 4424.

¹¹⁾ A. K. hor. odd. 709.

¹²⁾ A. K. hor. odd. 971.

¹³⁾ Ibidem.

¹⁴⁾ A. K. hor. odd. 907.

¹⁵⁾ A. K. hor. odd. 1369.

¹⁶⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 392.

¹⁷⁾ Ibidem fol. 359.

¹⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 169.

¹⁹⁾ Ibidem fol. 641.

²⁰⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 403.

²¹⁾ Ibidem fol. 418.

²²⁾ Ibidem fol. 484.

²³⁾ A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 335.

²⁴⁾ A. K. hor. odd. kniha 26. fol. 66.

bude možno dodatí teprve za 10 neděl, poněvadž komín v zágrovně, ze dřeva a hlíny zdělaný, jest velice chatrný a musí býti znova zřízen²⁵). Roku 1724 poslal president, vicepresident a dvorní komorní radové list ze dne 21. července komoře české s nařízením, aby František Lauer, vrchní horní a mincovní administrator, neprodleně vychystal fúru desk měděných, dle přiloženého vzorku tlustých, 3½ střevice dlouhých a 2½ střevice širokých, z mincoven českých do Vídně k dvornímu úřadu stavebnímu na krytí kostela sv. Karla Borom., nově zbudovaného²⁶). [Viz též *Dodatky str. 26*]

Značné množství horské mědi přicházelo do dílen lijeckých a kotlářských z rukou překupníků; vítaným hostem byl v minci kutnohorské každý kupec, který platil měď hotově anebo přijímal měď jakožto záplatu za požadavek svůj, jako roku 1568 Matěj Resinger z Jindřichova Hradce (152) přijal 4 cty mědi šplejsované, „za kterůž se jemu sníti má, když mu se za železo platiti bude.“ Zvláštní přízni pak se těšili ti, kdož mohli položit značnou zálohu, nežádajíce úroků a uvolující se, vybíratí měď, zpředu již zaplacenou, postupně; takovým kupcům se prodávala měď levněji. Hlavními sídly techto kapitalistů byla Praha a Norimberk. V letech 1556 až 1560 působil ve smyslu tomto v Praze kupec Girg Mon, který skoupenou měď šplejsovanou dodával do Norimberka Šebastianovi Hofmannovi; ve čtyřech letech (1557-60) za spravování úřadu minemistrovského Petrem Hlavsov, prodáno touto cestou úhrnem 1363 ct, cent po 4 kopách²⁷). Současně držel obchod měďařský v Norimberce známý nám již Mates Ebner zum Hirsbach; pražskými jeho faktory byli Niklas Linczer a Hans Hermstorfer (1564). Mates Ebner udržoval si v kutnohorské minci stále větší jakousi zálohu peněz hotových a neopomenul nikdy, postarati se o obnovení smlouvy s král. komorou; ale s úředníky mince často mívál nesnáze. Úpisem ze dne 28. června 1562 byly mu propuštěny všechny šplejsované mědi horské, cent po 11½ tolaru, tehdy platil tolar 70 kr; ale roku 1564 se čítal tolar pouze po 68 kr, a jinak ho úředníci mince nechtěli bráti, valvující každý tolar o 2 kr; stížil sobě u komory české, a bylo mu vyhověno²⁸). Roku 1565 opět žaloval, že ve dvou minulých letech byla z Hory dodávána měď „wild, hart, unartig und spieszig“; norimberští liječi mosazi („messingbrenner“), jimž měď prodával, nemohli přý ničeho kloudného z ní ulíti a přisazující tuto měď ke kovu jinému prý si i tuto dobrou hmotu zkazili, kteréžto faktum si dali několika norimberskými znalci zjistiť a notářem nález jich ztvrdiť²⁹). A opět se vyskytla nových stížností příčina: od 22. září 1560 do 22. září 1561 mělo se mu posílati asi 300 centů mědi šplejsované, cent po 8 tolařích; ale nebylo mu celé to quantum dodáno, až teprve roku následujícího, kdy cena mědi stoupla na 12 tolarů („in dem neuen hohen Kauf“); tím prý byl poškozen asi o 1200 zl a proto žádal za náhradu³⁰).

Již při roce 1560 vynořuje se v účtech mincovních jméno kupce pražského Lorence Starcka z Starckenfelsu, jakožto podnikatele nového, který znamenitým kapitálem zasáhl rušně do kutnohorského obchodu měďařského; jméno toto jsme čtli na listině ze dne 29. dubna dotčeného roku, ve které úředníci mince jej kvitují z 2289 kp gr, od něho za 436 ctů mědi šplejsované přijatých, za každý cent po odražení 1 tolaru na „pfandschilling“ čítajíc 5 kp 15 gr čes.³¹) Odtud zmizela stopa jeho a objevila se nám teprve při roce 1594, kteréžto roku dne 1. února král Rudolf potvrzuje smlouvu s Lorencem Starckem, měštníkem Starého Města Pražského: důchodenský úřad král. čes. přijal od něho zálohu 6000 tolarů (153) nebo míšenských kop, a za to se jemu mají od Jiří nejbliže příštího dávatí veškeré horské mědi šplejsované, cent dle váhy horské po 11½ kopě míšenské za hotové zaplacení a sice tak, aby při každém prodeji na každém centu se jemu 1 kp míšenská na účet svrchu vytknutého dluhu srazila až do úplného zaplacení toho dluhu; a on může mědi ty volně a dle libosti

prodávati, ano i přes hranice bez cla převážeti³²). Následkem úpisu tohoto ocitala se i samotná komora čes. někdy v situaci poněkud stísněné, nemohouc vyhověti žádostem za vydání mědi z mince; 1600 v pondělí po sv. Mikuláši píše komora, že Časlavští žádají, aby jim prodáno bylo 8 ctů mědi k „spravení“ (totiž porizení) nového cimbalu k hodinám; „poněvadž se všeckna měď od Hory Kutné podle jistého s panem Lorencem Štorkem z Štorkenfelzu, měštníkem Star. Města Pražského, učiněného narovnání témuž Lorencovi Štorkovi prodává a on nyní na Horách Kutných jest, protož Vám poroučíme, abyste s dotčeným Štorkem o to jednali, aby jim oznámený počet centnýřův mědi k takové jich pilné a obecní potřebě proti slušné a mírné záplatě propustil“³³). Roku 1608 nastal případ podobný; ale tehdy si vedla komora česká jináče, jak patrně z jejího listu, datovaného dne 26. února dotčeného roku, jímž oznamuje, že král povolil, aby panu Petrovi Vku Ursini z Rozmberka bylo přenecháno 20 ctů mědi po 18½ kp (míšenských) pro jeho potřebu, a nařizuje, aby 10 ctů mu bylo posláno ihned a druhých 10 ctů za tři neděle a smlouvou se Starckem aby se nedali másti³⁴). Roku 1609 měl Lorenc Starck opět nový úpis na nový svůj „pfandschilling“ 6000 tolarů, dle něhož z každého centu mědi jemu se měly sraziti 3 toлары; toho roku mu bylo posláno celkem 256 ct 15 lb, což činilo na penězích 2369 kp 9 gr 2½ den - jiným odběratelům prodával se v tu dobu centnýř mědi po 10 kp 7½ gr čes.

O soutěž s Lorencem Starckem pokoušel se zámožný kupecký rod Sejdů z Hornsejna v Praze. Nejstarším nám známým dokladem jest list z roku 1548, jímž Jan Sejda žádá, aby mu z Hory byla zaslána všechna měď, která jest pohotově, že ten týden přijede forman „z Norumberka“, kdež prý teď se měď „bez prodávání odbývá“. Roku 1567 a 1568 koupil Štefan Sejda mědi šplejsované úhrnem 898 centnýřů; byla mu posílána po Petrovi formanovi po různu: 25 ct ve 106 kusech, 67 ct v 320 kusech, 20 ct v 80 kusech atd. Roku 1575 položil Hanuš Sejda novou zálohu 5000 tolarů; toho roku bylo mu prodáno 578 ct po 5 kp 45 gr bíl. Třetího člena podnikatelského rodu Sejdů, usedlého na Starém Městě Pražském, poznali jsme ze zápisu při roce 1580, kteréžto roku mu bylo dodáno horské mědi 592 ct (držela 3-4 lt v centu) „na nový pfandschilling těch 5000 tolarů, který jest vedle kontraktu s ním učiněného, jehož datum 14. máji 1580 do úřadu rentmistrského v Praze vyčetl.“ Jména Sejdů (154) nacházíme mezi odběrateli mědi horských až do roku 1592; roku 1583 (snad i jiná léta) dodávali vinšitř do mince kutnohorské³⁵).

Později ujal se obchodu měďařského v Praze měštník Starého Města Pražského Valentin Kirchmeier z Rejchvic (asi od 1612 do 1619), kterýž dodával měď Donatovi Šréterovi zvonari, Kašparovi Šragerovi kotláři a j.

Roku 1591 poslali Mostečtí do pražské zbrojnice jeden kus hrubé střelby a král jim za to slíbil 30 ctů mědi na ulití nového zvonu (zvonář Leffler jej měl ulití); z listu, jímž úředníci mince se omlouvají, že tu měď poslati nemohou, dovídáme se, že Zikmund Kozel a Jiří Šatný měli všechny mědi sobě zapsány na zápůjčku 13000 tolarů. Žádaná měď byla sice oběma věřiteli propuštěna a do Prahy poslána, ale úředníci mince nebyli tím zbaveni starostí o to, kdo za měď do mince zaplatí³⁶).

Na začátku 17. století byl odbyt horských mědi do Bavor již velice chabý; v registrech mědi šplejsované našli jsme z té doby zápisy pouze tyto: 1602 vydáno mědi šplejsované Pavlovi Mäusingerovi do Norimberka úhrnem 290 ct; 1603 dne 15. února bratřím Pavlovi a Jiřimu Meisingrovi z Kellersrethu do Řezna prodáno skrze jich faktora Klebsattla, kupce zdejšího a posláno na třech forách 72 ct (mědi); 1603 Meisingrovi do Řezna posláno úhrnem 263 ct mědi.

²⁵) A. K. hor. odd. kniha 3. fol. 338.

²⁶) A. K. hor. odd. kniha 24. fol. 541.

²⁷) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 483.

²⁸) Ibidem 1388.
²⁹) Ibidem 1460.
³⁰) A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 322.
³¹) A. K. hor. odd. 1041.

³²) A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 272 a 283.

Měl-li některý kupec zápis na veškeru měď, nemohli jiní pro potřebu svou získati mědi jinak, než koupí od kupce dotčeného, ovšem za cenu jim stanovenou. Měď sobě zastavenou propustil kupec z mince jen tehdy, byla-li tím vyplněna vůle králova; tak se dostalo mědi (jak již bylo výše pověděno) Časlavským na cimbál, Mosteckým na zvon a Petrovi z Rozmberka na jeho potřebu; takovým též způsobem roku 1562 „na jisté poručení JMCské vydáno Mauricovi Šlikovi hraběti z Pasaunu na udělení vodního kunštu na horách Plánských 15 centnéřův mědi“³⁷⁾. Byl-li „pfandšilink“ vyčerpán, prodávala se měď z mince volně a bez závady dotud, dokud nebyla zjednána nová úmluva. V mezidobí tomto pospíšili sobě asi drobní odběratelé, aby nakoupili mědi dostatek pro svou potřebu; vedle kotlářů a zvonářů nacházíme mezi odběrateli mědi také osoby následující: 1619 Křištofa Haranta z Polžic (3 ct), 1620 Purkharta Štřelu z Rokyc (2 ct), Albrechta Jiří Klusáka z Kostelce (1 ct), Jana Peldřimovského z Vyškovic (1 ct), 1622 Václava Chynského na Chlumci (4 ct) a jiné.

⁽¹⁵⁵⁾ Cena mědi šplejsované se často měnila; příčiny změn těch byly asi totožny s těmi, jimiž se řídí kupní cena každého jiného druhu zboží, totiž: jakost, velikost výroby, spotřeba, způsob záplaty a pod. Zprávy o cenách mědi v různých dobách, které byly již výše poznány, doplňujeme následujícími. Roku 1625 Janovi Dewitte do Měst Pražských vydáno mědi, kteráž jest jemu od Samuele Wexlera, žida z Prahy, byla postoupena, 40 ct, každý centnýř po 26 rejchs-tolařích. Na začátku 18. století prodával se cent mědi po 60 zl; avšak následkem nemírné ceny této, snad i soutěží mědi jinde vyrobené prodej roku 1712 uváznu a v minci kutnohorské zůstalo mnoho mědi neprodané; pročež Jan Schneider, kotlář a správce undrlaku měďařského poradil, aby cena byla snížena na 54 zl; rady té bylo uposlechnuto³⁸⁾.

11. Výnosnost mince kutnohorské.

Prohlížejíce mincovní registra z doby, kdy královal Vladislav a jeho syn Ludvík, žasneme nad obrovskými summami peněz, které v minci kutnohorské se vybíjely. Také později ještě - až do konce 16. století a ze začátku 17. století - dovedla mince kutnohorská s dostatek vyhovovati požadavkům, nikdy neochabujícím, ba spíše se vzdávajícím. Nelze neuznat, že plodná činnost mince byla závislá na výtěžku práce dolové, totiž na množství produkovaného kovu mincovního; a naopak mohly hory prospívati pouze tehdy, byla-li k nim přiřaděna mince, která působila správně a nerušeně, za dodaný kov mincovní platila penězi hotovými a nad to ještě z přebytkův svých mohla skytati horám pomoci vydatné. Mince byla jaksi nutným doplňkem hor stříbrných: kde byly obě tyto významné a důležité mohutnosti národohospodářské spiaty v jediném působišti, tam ze společného jich úsilí nutně vyrůstal utěšený stav blahobytný. Ve stati této hodláme vyšetřiti, do které míry mince kutnohorská zaslouhovala honosného názvu „bohaté pokladnice královské“; šetření toto nutno konati směry několika, totiž uvážiti se musí předně: množství mince vybité v určitých (ročních) obdobích čili hrubý příjem; druhé: platy, které se minci ukládaly, čili vydání; třetí: přebytky čili uvrřáfy (vyvrřáfy); čtvrté: relativní zisk mincovní čili výtěžek z jedné hřivny stříbra zmincovaného.

a) Množství peněz vybitých řídilo se množstvím stříbra, které do mince bylo dodáno a to opět viselo na postupu a zdaru práce dolové a hutní. Poněvadž pak nebylo dovoleno stříbro jinam dávatí než toliko do mince, a stříbra, které vyšlo odtud nezmincováno, bylo celkem málo, lze podle množství mince vybité posuzovati spolehlivě, jak se dařilo horám. Žel bohu! nelze podati přehledného výkazu pro nepřetržitou ⁽¹⁵⁶⁾ řadu roků, poněvadž rejstříky mincovní některé se ztratily, z jiných pak se zachovaly toliko kusy; avšak i to, co bylo shrnuto v tabulce připojené, stačí. [Viz též *Dodatky str. 26*]

	kp	gr		kp	gr
1474 asi	40000	-	1585	52532	53
1490-96 (v 7 létech)	287258	44	1588	53019	11
1498	30220	-	1591	43788	28
1506	78289	56	1594	102651	6
1523 Jud.-1524 Jud.	34818	57	1595	64671	2
1524	29677	54	1600	45850	8
1525	22202	58	1602	49622	28
1527 (za půl léta)	11231	40	1604	47310	-
1557	31738	34	1605	49583	44
1558	37804	53	1609	48972	44
1559	48878	40	1612	33133	11
1560	46575	34	1618-1619 do Exaudi II.	73691	26
1575	70682	33			
1578	71464	25		zl	kr
1580	72005	40	1682	20812	15
1583	59201	34	1696	65027	31
1584	51504	33	1697	32739	13

b) Registra mincovní nezamčlují ni denáru, který byl z pokladny mincovní vyplacen, a seznamy týhodního vydání skytají často obraz těžkých zkoušek, jakým platební síla mince kutnohorské byla podrobována. Byla tu vydání pravidelně se opakující, ale nescházejí také značné platy mimořádné.

Z pravidelných největší a nejvíce naléhavý byl plat za stříbro: placení toto dělo se přesně pokaždě v sobotu, neboť jakýmkoliv průtahem byly by se poškozovaly doly, a škoda taková byla by zpětným účinkem zasahovala i minci. Avšak někdy přece nebylo rudokupcům zaplacené ihned minci, která toho téhodne ze stříbra jimi dodaného byla vytepana: 1473 Suscepimus mělo jim býti dáno 385 kp 40 gr, „ale ta stříbra nejsou ten týden placena, neb jest pan mincmistr pobral všechny groše s Král. Milostí jedúc na sněm do Vopavy f. 3. die S. Laurencii,“ i ze stříber vzal 55 hř 1½ lt s sebou; příklady podobné jsou však velice řídké. Průměrně placeno rudokupcům za stříbro každého téhodne roku 1473 asi 578 kp, 1477 asi 350 kp, 1486 asi 380 kp, 1502 asi 500 kp, 1503 asi 700 kp, 1516 asi 460 kp, 1520 asi 420 kp atd.; mimo to se platilo za stříbra po různu koupená (emptum) a také stříbro šafářské se účtovalo, a toho bývalo také ⁽¹⁵⁷⁾ nemálo. Stálými položkami ve vydání z mince jsou též různé příplatky na doly pod tituly šteuru, cupusu, pomoci a koštu; k tomu účelu vydávalo se průměrem týdně roku 1472 asi 40 kp, 1474 asi 45 kp, 1477 asi 55 kp, 1487 asi 45 kp, 1503 asi 150 kp, 1520 asi 300 kp, 1538 asi 150 kp, 1544 asi 140 kp atd.¹⁾ V pátek se vyplácelo úředníkům horním, hutním a mincovním služné, jemuž říkali stojecí čili stans²⁾; toto páteční stojecí nebývalo stále stejné, v některých ročnicích register verkových bývá pak pomíšeno se šteury a s platy na chudé, a proto může býti vytknuto pouze přibližně omezené: za krále Vladislava a Ludvíka 25 až 40 kp; roku 1538 skleslo stojecí na 17 kp, 1544 na 16 kp atd.³⁾ Plat nejvyššímu mincmistru bývá účtován zvláště; jeho stojecí stoupalo ze 4 kp přes 5 kp až na 6 kp. Mezi pravidelné výdaje z mince řadí se též platy mincířům a pregěřům, které se řídily množstvím stříbra zdělaného a druhem mince vybité, jakož i

¹⁾ Příkladem podáváme zevrubný výkaz platův na hory za neděli Exaudi II. roku 1511. Do Flašer koštu 22 kp 10 gr, do Hutřytěřů koštu 17 kp 44 gr, do Klinšmidu koštu 6 kp 45 gr, do Čapěchu koštu 4 kp 50 gr, do Cimrmundu koštu 1½ kp 4 gr, do Rajžio koštu 3 kp 4 gr, do Mladých Rous šteuru 8 kp, do Vosla šteuru 12 kp, do Starých Rous šteuru 6 kp, do Starých Rous pomoci 4 kp, do Starých Rous cupus za KMt 1 kp 24 gr po 6 gr, Michalovi samému pomoci 1 kp, do Tolpů, Švábů a Niklasův po obnem dodáno ten týden koštu 21 kp 58 gr, do Trmendle pomoci 4 kp, do Trmendle zvláštní pomoci 4 kp, do Šafar pomoci 2 kp, do Šafar cupus za KMt 16 gr po 4 gr, do Plimle pomoci 5 kp, do Plimle zvláštní pomoci 1 kp, do Plimle třetí pomoci ½ kp 6 gr, do Hoppů pomoci 3 kp, do Hoppů zvláštní pomoci 1 kp, do Rabštýnu pomoci 2 kp, do Veselého pomoci 2 kp, do Kynter pomoci 2 kp, do Plutkryně pomoci 5 kp, do Mladé Klářice pomoci 7 kp, do Mladé Klářice cupus za KMt 1 kp 4 gr po 8 gr.

²⁾ Stans = stálý plat vůbec; tak se nazývá na př. též doživotní důchod, který se každý týden od roku 1497 začínaje vyplácel z mince Vilémovi v Starém Kolíně za dědinu u Labe pro kladení lesů (dříví) k horám.

³⁾ V druhé polovině 16. století vyplácelo se z mince kutnohorské služné dokonce i úředníkům hor tábořských a příbramských; cis. nařízení ze dne 25. ledna 1580 odůvodňuje se tím, že prý výtěžek hor tábořských na ty platy nestačí a stříbra tamější že se beztoho dodávají do Hory; v podobném nařízení ze dne 24. března 1580 podotýká komora česká, že stříbra příbramská, která dříve šla do Budějovic, teď jdou do Hory, kdež prý také „die nuzung verbleibt“. A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 153 a 158 v.

³⁷⁾ A. K. hor. odd. 1153.

³⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 29. fol. 174.

všecky ostatní útraty mincovní (za olovo, uhlí, zrnění, nádoby minciřské, železa pregéřská a j.); na př. 1490 Jubilate dáno za stříbra erckaféřská 532 kp 54 gr, minciřům 18 kp 8 gr, pregéřům 9 kp bez 1 gr (dělal se tehdy groše sedmilotové), za uhlé 4 kp, za zrnění jalové 2 kp 10 gr, kováři od kolků ½ kp 3 gr, minckoštu (menšího) ½ kp. Rozsáhlá budova Vlaského Dvora s přilehlým „panským domem“ (obydlím nejvyššího mincmistra) vyžadovaly stálého vydání na různé opravy. Také vydání mimořádná nabývala někdy rázu platů pravidelných, týhodních aspoň na jistou dobu, druhy i dosti dlouhou, zejména se přispívalo z mince kutnohorské na stavbu hradu pražského od roku 1486 týhodně 18 kopami, později 20 kp, kterýžto příspěvek se ob čas zvyšoval tak, že roku 1498 (158) dosáhl dokonce 40 kp 48 gr; také pro jiné platy na stavbu tuto (za trámy, plechy měděné, železo a j.) bylo saháno do mincovny pokladny kutnohorské, takže průběhem 40 let (1486-1526) bylo odtud k účelu dotčenému vybráno okrouhle 40000 kp gr⁴). Mimo to se přispívalo každého týdne: hajtmantu na hrad (Pražský) na kuchyni 9 kp 13 gr (od 1491 začínaje), témuž hajtmantu na holomky 6 kp 47 gr (asi od roku 1483) a na Karlštýn 1 kp (asi od roku 1485). Také stavbě chrámu sv. Barbory byla skytána týhodně pomoc 2 kp od Jubilate 1511 začínaje. Vydání dvořeninům královským „na jich službu“ bývá po různu zapisováno; jak značně výše vydání toto dosahovalo, poznáváme ze dvou případů, kde účtováno jest summu: roku 1487 vyžadovalo dvořeninstvo královské nákladu v prvním čtvrtletí 537 kp, ve druhém 541 kp. Králi posílalo se to, co po všem vydání přebývalo: někdy 120 kp, jindy 100 nebo 80 kp, druhy také méně. Avšak od 1483 Invocavit začato posílali králi pravidelně každého téhodne 50 kp⁵); ovšem se někdy na krále nedostalo, na př. 1483 Gaudete v rubrice „králi JMti“ napsali „non sufficit“. Avšak někdy opět žádal král, aby všecky peníze, které byly zdělaný, jemu se poslaly a nikam jinam se neobracy⁶). Roku 1486 před Dicit II. zlepšen týhodní příjem králův na 60 kp. Roku 1490 od Respice I. začínaje snímáno z dotčených 60 kp pokaždé hejtmantu hradu Pražského na kuchyni 12 kp a na voly 5 kp, ku kterýmžto srážkám od Da pacem přibýly ještě 3 kp na stavbu hradu Pražského; zbytek pak se posílal králi, tehdy již v Uhrách sdílcím. Od roku 1491 Suscepimus oblíbil si král způsob jiný: vypůjčoval si na potřeby své po různu velké summy, na jichž uplácení se v minci odstavovaly peníze pravidelně pod titulem „na dluhy královské“. [Viz též *Dodatky str. 27-29*]

Nesčetné pak byly výdaje mimořádné: vyčteme jich řadu dle postupu časového, vybírajíce ovšem pouze ty, které buď imponují velikostí summy vydané anebo kde příčina výdaje zasluhuje zvláštního povšimnutí.

(159) 1472 Omnia Straskytlovi za zlato z Jílového 7 kp 30 gr; 6 kp na hory na Jílové cupusu za krále jeho milost; In voluntate 71 kp 46 gr vzal pan mincmistr s sebou jedu do Polsky v poselství od krále JMti.

1473 Circumd. (presente domino Mte) žákóm, ješto zpíevali na Kr. Mt, do vobů škol 30 gr; Oculi panu Želenskému⁷) na

⁴) Památky archaeol. XIV. 625.

⁵) Roku 1482 posílali z mince na každý týden po 40 kp gr k potřebám dvora královského; avšak dne 29. listopadu dal král z Prahy poslati úředníkům mince list se vzkazem, „žeť nám ta summa vystačiti nemuož, aniž se těmi penězi potřeby zpravití mohů, neb obrok velmi drah jest“, a s rozkazem „abyšte nám již na každý týden po 45 kp gr posílali, jinak toho nikoli nečiníce“. A. K. hor. odd. kniha I. fol. 194. - A již na den sv. Valentina (14. února) 1483 byl tu mandát nový, jímž král opět dokládá, že peníze mu zasílané „na potřeby dvora vystačiti nemohů“ a poručí úředníkům mince, aby znajíce tu věc posílali na každý týden po 50 kp gr. Ibid. fol. 222.

⁶) Roku 1478 v sobotu před svatým Mikulášem píše král úředníkům mince takto: „přikazuju vám, aby hned s této neděle jeden z vás k nám přijel k rozmluvení o některé potřebné věci a všecky peníze, kteříž budú s této neděle zdělaní, ten ktož z vás přijede at' s sebou přinese, a z těch peněz žádnému nic nedávajte kromě šteurův ani jich kam obracujte, než všecky at' jsou nám přineseny...“ A. K. hor. odd. kniha I. fol. 96. - Podobně zní král. mandát ze dne 13. listopadu 1478. Ibid. fol. 122. - Avšak nad jiné důtklivější byl mandát ze dne 3. ledna 1478, jímž král přikazuje úředníkům: „cožkoli peněz nyní máte aneb muožete mítí, abyšte je nám hned beze všeho prodávání poslali, nebtě nám toho velmi pilná potřeba...“ Ibid. fol. 70.

⁷) Jan Želenský vedl jezdece polským králem Kazimírem do Hory

žoldnéře na 500 koní a na 6 koní dáno z verku 321 kp 30 gr a z božího nadělení a od mědi 50 kp, také k tomu od grošův, kteříž jsou odstaveni ku placení stříbr 33 kp 18 gr; Resurrexi panu Želenskému na čtyrysta a sedmdesát koní 376 kp (opakuje se); Quasimodo panu Penízkoví⁸) 6 kp, když byl přijel od krále JMti smlúvat služebných Polákův; Misericordia panu Penízkoví 10 kp tehdy, když jest byl přijel do Hory od KMti, aby služebným bylo placeno; Michalovi kupci 15 kp, ješto platil za žoldnéře v Chomútově na hospodách; Jubilate Keršdorfovi 1 kp, ješto jezdil s patriarchem⁹) do Holomúce; Kostečkovi 13 kp za damašky a za sukna KMti; Exaudi I. panu mincmistrovi 10 kp na sněm do Benešova; Spiritus dom. Straskytlovi 14 kp 41 gr za pepř a za šafrán, ješto byl pan kuchmistr vzal u něho, kdy KMt byl u Hory dominica Circumd. ante festum S. Valentini; Suscepimus summú jest vzal s sebou všech grošův z mince pan mincmistr jedu na sněm s KMti do Opavy a to té dom. Suscepimus 1200 kp; Ecce Deus Martínkovi kyserovi 48 gr, kdy vezl víno do Kladska KMti f. 6. ante Bartholomei; Deus in loco Sudkovi poslu 54 gr, kterého jest posélal pan mincm. do Krakova s Kunstatu k králi starému, panu Dubanskému¹⁰) a k knězi Dluhošovi¹¹); Omnia pánóm Horníkóm na rathous 30 kp na ten dluh, jakož jeho jest sto kop a něco víc; Dum medium poslu 10 gr, ješto koření nesl KMti do Chrudimě k Štědrému večeru; 3 kp 7 gr za řecké víno KMti, za mandly, za fíky a za cukr.

1474 In excelso panu Perštýnskému do Benešova na sněm a na ztravu 20 kp; Esto mihi Mikulášovi kupci 7 kp 30 gr z rozkazu KMti po listu za šafrán; panu Mikulášovi Svitáčkovi¹²) maršalkovi KMti 14 kp; Reminiscere kněžím pro pána boha 12 gr, ješto přišli do mince prositi; Deus in loco pánóm na ztravu 140 kp panu Vilémovi Rabskému¹³), panu Perštýnskému a panu Kdulincovi¹⁴), kdy jsou jezdili na rok k králi uherskému f. 3. ante S. Egidii; Deus in adjutorium na ořeru 10 gr, kdy král JMt u Hory byl, žákóm ješto mši zpívali 4 gr; Miserere za drajlink vína (160) KMti 20 kp, jakož jest JMti dovezeno do vojska f. 3. ante S. Venceslai, na dolívku téhož vína 10 gr; Da pacem Stavskému do Prahy na oves a na seno KMti 35 kp slovem KMti; Omnia za tafat a za šnóry ke zbroji KMti kramářkám 2 kp 44 gr.

1475 Deus in loco za laku malvaze 2 kp 45 gr, ješto JMti vzali z Prahy na Karlštýn; Deus in adjutor. knížeti Jindřichovi¹⁵) 10 kp na ten dluh, jakož utratil v Čáslavi na sněmě z rozkázání KMti (opakuje se); knížeti Tošeckému¹⁶) 40 kp, jakož JKMt dáva po stu zlatých; Inclina panu Lvovi¹⁷) 50 kp, jako KMt kázal dáti 300 zlatých; panu mincmistrovi 30 kp na ten dluh, jako jezdil k cesaři (opakuje se); panu Rúpovskému 20 kp na jeho službu usque 1½ sta kp; Justus panu Vilémovi 50 kp z rozkázání KMti po listu na římskú cestu; panu Mičanovi mladému¹⁸) 15 kp k svatbě z rozkázání KMti; Da pacem panu mincmistrovi 1 kp, kterýž jest dal z rozkáz. KMti vódcí poslův kněze Ludvíkových¹⁹); Korbokovi²⁰) 10 kp z rozkáz. KMti na římskú cestu; Salus populi Václavkovi Oboječkoví 4 kp z rozkáz. KMti na římskú cestu; žákóm od zpívání mše při KJMti.

1477 Deus in loco panu Janovi Hasištýnskému 16 kp 8 gr za

vyslané, králi Vladislavovi na pomoc proti piklům, které kníže Viktorin s králem Uherským strojil chystaje se obsaditi Kolín. Tomek, Děj. Prahy VII, 333.

⁸) Stanislav Penízek, dvořenín krále Polského. Ibidem 318.

⁹) Kardinál Marek Barbo patriarcha Aquilejský, vyslanec papežský. Ibidem 334.

¹⁰) Bezpochyby Jakub z Dubna čili Dubenský, vojvoda Sandoměřský, kancléř kr. Polského. Ibidem 291 a 363.

¹¹) Jan Dluhoš, kanovník v Krakově, proslulý dějepisec polský. Ibidem 186.

¹²) Mikuláš Svitáček z Landštejna, nejev. písař 1468-85. Tomek, Děj. Prahy IX.

¹³) Vilém z Risenberka a na Rábí, nejev. komorník 1468-79. Ibidem.

¹⁴) Petr Kdulinec z Ostromiře. Tomek, Dej. Prahy VII. 355.

¹⁵) Jindřich z Minstrberka, syn krále Jiřika.

¹⁶) Přemysl kníže Tošecký z Horního Slezska. Tomek Děj. P. VII. 319.

¹⁷) Lev z Rožmitála a z Blatné, nejev. hofmistr 1467-80. Tomek Děj. P. IX.

¹⁸) Mičan z Klinštejna, bezpochyby Jan Litvín.

¹⁹) Ludvík vévoda Bavorský, jehož syn Jiří se snoubil s Hedvikou, sestrou krále Vladislava. Tomek Děj. Pr. VII, 369.

²⁰) Zikmund Kurcbok z Vítkova, král. komorník (asi 1478-91).

44 zlaté rýnské za zlatý per 22 gr z rozkáz. KMti; Fustovi Petrovi do Chrudimě 2 kp od koně, kterýž byl pan mincmistr zůstavil u něho jeda k césari; Deus in adjut. p. Michalovi Ziberkovi 2 kp, ješto se jel stavět ad mandatum regis; formanu 2 kp, ješto vezl sbroji KMti; Salus populi Michalovi erckafěři 50 kp, ješto byl pojčil KMti padesát kop, kdy JMt byl v Hoře Deus in loco; Dófe nožířce 5 kp na dluh kuchmistrův; In voluntate na špěhěře 1 kp z rozkáz. KMti a tu se počelo dávat; 5 zlatých rýnských facit 1 kp 50 gr dvořanóm na cestu, ješto provodili opata z Celle²¹).

1478 Circumd. Pehmovi 4 kp za ztravu za Dřeveckého a za Primusa posly krále Polského²²) z rozkáz. JKMTi; za kón 3 kp bez 3 gr Jankovi poslu královskému k spěšnému poselství k knížeti bavorskému z rozkáz. KMti; Arnoštovi poslu za kón 2 kp 5 gr k césari, ješto jel z rozkáz. KMti; Exurge Kapúnovi na jeho službu na 5 koní, Mihulovi na 6 koní, Hranickému na 5 k., Jankovskému na 4 k., Steblencovi na 4 k., Košťálovskému (161) na 4 k., Peškovi na 3 k., Janovi Blektovi na 3 k., těm všem dvořanóm svrchu psaným dáno jest z rozkázání JKMTi po listu za službu (na každého koně po 1 kp); Esto mihi Arbanášovi na čtyři koně 4 kp z rozkáz. KMti vedle jiných; Invocavit Ezopovi dvořenínu KMti na tři koně 3 kp na jeho službu; Oculi Solskému dvořenínu KMti 5 kp, ješto jel v poselství od JKMTi na Moravu; Judica za ryby komorníkóm královským a Mninovskému a Pacoltovskému, jako byli v Hoře; Cantate sedmi pacholatóm královským na košile 35 gr z rozkáz. KMti.

1482 Judica Markovi za víno 8 kp, které vzato KMti k Vánoce; Resurrexi Markovi mincéři za bečku seremského vína 46 kp, kteréž jest posláno KMti; Vencelíkovi 72 kp 30 gr za 75 zlatých uherských, které dal panu mincmistrovi, ješto utratil v Uhřech; Jubilate Šipeckému 48 kp 20 gr za bečku vína seremského, které vezeno králi JMti do Mostu; formanům, ješto to víno vezli 4 kp; poslu 1 kp 12 gr, který šel do Uher k arcibiskupu koločenskému s listem páně mincmistrovým; Vítové za koření 17 kp 46 gr, ješto u ní bráno v Praze králi JMti; Quasimodo na Taurgank 16 kp na košt, neb jsou neměli odkud koštu rychtovati a pacholci chtěli od dolu.

1483 Reminiscere malěři 1½ kp od malování saněk KMti; doktorovi lékaři KMti za šubu 7 kp 15 gr; témuž doktorovi za knihy KMti 1 kp 27 gr; Oculi Fejtovi lékaři rannému KMti 6 kp z rozkáz. KMti; Hanušovi hospodáři do Prahy 14 kp 24 gr na vypravení z hospody rady knížat sasských z rozkáz. KMti; Judica Majsudarfarovi pacholeti KMti 2 kp na koník, témuž ½ kp 5 gr na sedlo, na škorně a na vostruhy, témuž 2 kp 12 gr za kabát, za sukni, za kuklu, za nohavice; Salus populi Václavovi do apoteky k S. Michalu 12 kp KMti listem; In voluntate na posly 22 gr s listy KMti k sněmu do Čáslavě; Si iniquit. 150 kp gr, ty jsú dovezli KMti do Čáslavě f. 5. ante Omn. Sanct. quum adventus sue serenitatis fuit Časlaviám; do apateky za recepty KMti 4 kp relacione doctoris; Jankovi rytíři 1 kp, tehdy KMti přijel pro šnóry; za ztravu za doctora 9 gr; barvíři královskému 3 kp z rozkáz. KMti; za polet slanin KMti 25 gr; Dicit III. za koření KMti 17 kp 4 kp za pepř, za šafrán, za hřebíček, za zázvor; panu mincmistrovi 1 kp oplacena, ješto pojčil KMti v Čáslavi na hru; za víno a za pivo 14 gr při příjezdu KMti do Hory z Čáslavě, kdy JMt rozkázal svolati vobec; Dicit IV. za pták KMti 6 gr poslaný JMti do Čáslavě; Ad te levavi Stavskému 10 kp na damašek KMti; Populus za 4 košile kmentové s hedvábím 28 gr pacholatóm KMti; za tunu loje k sviecem 2 kp 16 gr i za přízi k knotóm i s forú, od díla sviecd do Čáslavě KMti 41 gr; Gaudete od lázně za KMt 1 kp f. 3. ante largum sero²³); za 8 voboječkův a šest smeček 20½ gr reg. mdto; sedláku, ješto víno přivezl z Mělníka 20 gr; od díla vrhcábnice KMti 44 gr od stříbrných pantův; na posly 4 kp 15 gr, ješto běhali po krajích s listy k sněmu i na jiné posly ku pánóm (162) zvláště; Dum medium za 1 hř stříbra Wajsovi²⁴) k vrhcápnici

²¹) Roku 1477 byl král Vladislav návštěvou u Hory a pobyl tu asi čtyři neděle. Zajímavé podrobnosti návštěvy této vypisuje dle register verkových J. J. Řehák ve svých Kutnohorských příspěvcích k dějinám vzdělanosti české na str. 80-87 a upozorňuje na těsnou souvislost zápisů v registrech s během tehdejších událostí politických.

²²) Jan Dřevický, písař krále Polského; Primus, tajemník téhož krále. Tomek, Děj. Pr. VII, 384, 318.

²³) Před Štědrým večerem.

²⁴) Bartoň Vajs, zlatník kutnohorský.

královské 2 kp 40 gr, ješto panty dělány.

1484 Adorate I. Straskytlovi mladému 8 kp 35 gr za ztravu za pana Penizka z Polsky; za posla od krále uherského 2 kp 12 gr na vypravení z hospody od Peši Nejedlého; puškaři krále polského 5 kp; poslu z země lucemburské 10 kp; od opravené šuby, čepice KMti a košile ½ kp 6 gr; od opravení vorloje královského 20 gr; Adorate II. králi JMti 1½ kp na kratochvíl po třikrát; Andrejkovi třpaslíku ½ kp; Adorate III. Ambrygěovi 1 kp z rozkáz. KMti, kdy jel v poselství na Polnu a na Tovačov; Adorate IV. za dvě lady malvazi KMti 7 kp; panu Hořickému 5 kp na ztravu do Prahy o smlúvu Pražan; Circumd. za 24 loket plátna 51 gr 6 den per 2 gr 2 den z rozkáz. KMti k cíchám; Exurge za ztravu na hospodě za posla od krále polského 4 kp bez 3 gr; Misericordia dáno na dvořany 360 zlatých uherských; Exaudi I. na posly 54 gr, kteří běhali ku pánóm pro uhlěře i mezi uhlěře i s tím poslem, který přiběhl z Krakova; poslu do Uher ½ kp za knězem Hynkem a panem mincmistrem; Dom. illum. Habartovi 2 kp, ješto jel v poselstvu, kdy byl jat pan Hasištýnský od Ilburka; Exaudi II. mistru Prokopovi starému ½ kp mandato regis; Burianovi komorníku KMti 15 gr; Dom. fortit. Konrádové na mýdlo 15 gr, ješto pěře KMti; za posly na hospodě od kněze Ludvíka 24 gr; Omnes gentes 6 kp gr latos v hospodě proležaného, ješto ležel syn páně Brtnického na krále JMti; Dum clamarem na kratochvíl KMti ½ kp; za orechy KMti 18 gr; Krajsovi od koní léčení 43½ gr; za vóz králi JMti 3½ kp latos; za železo k témuž vozu 2½ kp latos; Deus in loco poslu biskupa varadínského 2 kp latos, za téhož posla za ztravu 40 gr; od lázně za krále JMt 40 gr; na kratochvíl ½ kp králi JMti f. 5. post Egidi; mistru Prokopovi na kožich ½ kp 5 gr; bláznu kněze Jindřichovu 1 kp; 13 gr od postřihání sukna proboštovi a od díla tří plášťův a tří kukel; od šiti čechlův trpaslkóm a pacholatóm 19 gr; Deus in adjut. za drajlink vína 11 kp gr, které král JMt ráčil dáti havěřóm; za kámen mýdla 14 gr k praní šatův královských; Inclina králi JMti na kratochvíl 2½ kp potříkrate; za víno králi JMti 2 kp 29 gr, které vzato od Šorýska, u Šipeckého a u Henzele; za 3½ libry zázvoru 38 gr 7 den po 11 gr; Da pacem ševci královskému 2 kp bez 5 gr; Salus populi panu mincmistrovi 60 kp, kterých pojčil králi JMti na Hrádku.

1486 Circumd. králi JMti na kratochvíl 3 kp; Vondrovi řezníku 20 kp na dluh páně kuchmistrův per relac. dom. regis; Esto mihi kuchmistromi za útratu biskupa varadínského 32 kp 40 gr; sekretáři 8 kp 21½ gr oplaceno, ješto vydal při příjezdu biskupa varadínského; Reminiscere panu Berkovi Jiřimu z Kuřich Vod²⁵) 8 kp na majestát, který má od KMti; Haškové 2 kp za uncové zlato k čepci a od čechla šiti; (163) za 4 húně k koňóm královským 2 kp; za 18 loket sukna 58 gr na královská pacholata; Vítové za mandly, za řecké víno, za rýži 2 kp 49 gr, ješto smy poslali KMti do Prahy; Benešovi zlatníku 3 kp, ješto králi JMti dílo dělal; Oculi od lázně od mytí dvojího krále JMti 1 kp 10 gr; Judica na ztravu 152 kp pánům, když sú jeli k sněmu do Brna, panu Švihovskému, panu kanclěřovi, panu mincmajstrovi, panu Rúpovskému, panu Pavlovi Skalskému²⁶) a panu prokuratorovi; na dílo pokoje na hrad kolínský 18 kp bez 6 gr; Matějkovi ½ kp od psa přinesení královského; hudákyním 15 gr; Němečkovi ševci 45 gr za obuv krále JMti; Resurrexi doktorovi královskému 2 kp; za 5 kop votepí slámy koňóm královským 50 gr; Jubilate králi JMti za hrozenky 3 kp; Martínkovi třpaslku ½ kp; za hrnce do kuchyně královské 8 gr; od lázně krále Mti 40 gr od mytí; Cantate za pány Pražany, kteří z Uher přijeli, protrávilu u Šorajska 3 kp 24 gr; dělníkóm dvěma, ješto drva řezali a klidili králi JMti k topení 4 gr; Vocem jocun. lovci 1 kp, který králi psy přivedl od knížete bavorského; za kůň 2 kp 10 gr poslu, který jezdil do Říše od krále JMti; za oves k příjezdu KMti 3½ kp 7 gr; za slámu do královských maštal 16 gr; Exaudi I. od praní ubrusův královských 6 gr; Dom. in tua za dva zámky na Karelštýn; Dicit III. poslu, který chodil po pana mincm. až do vojska krále uh. 24 gr; za půl centu bez 3 liber vosku k svícení KMti 2 kp 41 gr; Dicit IV. Petrovi kupci z Kúřimě 4 kp 55 gr za skořici, za hrozenky, za mandly; Haškové od díla váčků a čepců i za zlato KMti k čepcóm 1 kp 47 gr; Dicit V. mistru Hanušovi řezáku 10 kp mandato regie mt.; za čubu podbříškovú liští 4 kp 5 gr, která jest poslána do

²⁵) Jiří Berka z Dubé.

²⁶) Pavel z Skály čili Skalský.

Prahy králi JMti z rozkáz. KMti; od fůry sudlic 10½ gr, které přivezli z Lipnice od pana Trčky králi JMti; Ambrgéřovi ½ kp na cestu, kdy jel před panem mincmajstrem k králi uherskému do Rakús; Ad te levavi za pepř, za zázvor, za šafrán a za květ 5 kp 45 gr; panu mincmistrovi a panu Trčkovi 75 kp na ztravu, kdy jsú jeli k králi uherskému do Rakús v poselství od KJMti die S. Andree; panu Rúpovskému a panu Dubskému 30 kp na ztravu, když sú jeli do Míšně v poselství od krále JMti; Populus Šintlovi 4 kp na ztravu, kdy jest vezl králi uherskému zvěřinu od krále JMti do Vídně; Petrovi Pašinkovi 2 kp na službu, kdy rakúské pány provázal; Jakubovi vrátnému a Palackému ½ kp na ztravu, kdy králi JMti vezli do Prahy sudlice ty od pana Trčky; Memento králi JMti na damašek za 18 loket 13 kp 12 gr, kúpen od Kolmana; na dluh starého kuchmistra Žďárského 12 kp 54 gr, ješto byl zůstal dlužen v Praze.

1487 In excelso za ztravu za královské vozky, kdy byli přivezli peníze neberné z veksle, 15 gr; poslu krále uherského 10 gr; Omnis terra králi JMti za švestky 7 gr; poslu 8 gr, který listy od KJMti berníkům přinesl do krajův; Adorate I. od opravení meče JMti krále 6 gr Zachař dedit Prague; poslům ½ kp 7 gr, ješto chodili s listy královskými k berníkům¹⁶⁴ do čtyř krajův; Adorate III. panu Melchisedechovi Trčkovi 35 kp na službu, a tak jemu všeka služba doplacena; Circumd. za trubku k lovu JMti králi 22 gr Zachař dedit Prague; Martinovi třpaslku 33 gr za seděce Conradus dedit Prague; Exurge Hasíkovi malěři 4 kp od malování saněk JMti královské; Pehmové za ztravu za posla krále polského, který jel v poselstvu od císaře, 3 kp 50 gr; Stankovi zlatníku od díla lzíce, kterůž JMti královské dělal, ½ kp; štolmajstrovi ½ kp za sukno k koňom krále Mti; od šiti košil podkabátečných JMti Kské 23 gr (to vše placeno v Praze); Esto mihi králi JMti 6 kp za dva postavy sukna vlčku čáslavského; Rytířovi²⁷ za kuši 1 kp 15 gr, Rytířovi za toul 26 gr (placeno v Praze); pútníku z Dačic ½ kp pro pána boha; Němečkovi ševci za obuv KMti ½ kp; Joštovi kupci za aksamit 21 kp, který jest koupen králi JMti; králi JMti za loket tafatu k čepci 24 gr; Judica Vondrovu synu za 19 volů králi JMti 40 kp; Resurrexi formanu ½ kp, který doktoru lékaře z Vídně do Prahy od Hory vezl; Misericordia králi JMti 35 kp na sanytr; Jubilate za pět volů 7½ kp, které jest sám kuchmistr v Praze kúpil KMti; doktorovi Kské Mti 40 kp; čeledi páně mincmistrově 1 kp na ztravu, kdy jeli za pánem pospiechajíc z Hrušován k JMKské, aby jeli do Míšně; Martinovi třpaslku ½ kp 3 gr za knoflíky pozlatité; formanům dvěma 1 kp; kdy pospiechal jeda z Hrušován pan mincm., aby jel do Míšně; Cantate panu Zajícovi a panu mincm. a panu Rúpovskému²⁸) 30 kp na ztravu do Míšně; poslu 11 gr, ješto chodil na Karelštýn, témuž poslu 40 gr, ješto chodil za panem mincm. s listy královskými do Varty a z Varty na Hrušovany; Spiritus dom. panu Vokovi z Rozmberka 150 kp gr na jeho dluh, služebník vzal jeho Jan Črný; Stankovi 2 kp za kuši, ješto zezhulku zstřelil, mandato dom. regis; Ondráčkoví třpaslku 1 kp; rychtáři plaňanskému 15 gr, ješto půjčil dvú koní až do Prahy do vozu; Factus za 67½ strychů vovsa 3 kp 56½ gr po 7 gr míš.; poslu 20 gr, který chodil s listy hlavními k rukojmům o pečeti; Respice I. Jirkovi páně Sokolovského 27 gr na ztravu, kdy byli s halěrky přijeli k zdělání na peníze podvojní; Exaudi II. zlatníku do Plzně 15 kp od pozlacení koflíkův JMKské; Dom. fortitudo králi JMti za 30 volův 43 kp 7 gr, které sám kuchmistr stržil u Vondry v Praze; Ondráčkoví gyserevi za drajlink vína 32 kp, který jest dán panu Švambergovi; Martinovi třpaslku za kroužek k váčku 1 kp 10 gr; Suscepimus za centněř pepře Rajchlovi 15 kp, který jest koupen králi JMti; Němečkovi ševci za 12 párů střevíc králi Mti ½ kp; Deus in adjut. Václavovi šenkovi 1 kp na ztravu, kdy byl přijel do Hory, aby vín nakoupil JMKské; Respice II. Czardovi na ztravu s devieti pacholky, kdy voly hnali králi JMti, 2 kp 46 gr i od hnaní.

1490 Omnis terra poslu do Prahy 8 gr, od pana mincm. šel k králi JMti; Exurge poslu Václavovi jízdnému 10 gr, který jel s listy k králi¹⁶⁵ JMti; Esto mihi Pehmové za ztravu za raddy krále polského 37 kp 11 gr; poslu s Moravy ½ kp, který výstrahu přinesl od Jana Zigmundova; Oculi poslu na Kladecko 15 gr, který s listem k knězi Hynkovi od pana kancléře šel; Letare panu Latslavovi

Štemberkovi 40 kop za kuoň, který jest vzat králi JMti; králi JMti za kuši 1 kp 10 gr; Henzlovi pacholeti královu ½ kp 6 gr za 7 loket sukna čáslavského; Resurrexi poslům 1 kp 55 gr, kteří s listy královými chodili po krají, když král uherský umřel; Exaudi I. od mytí hlav pacholatóm královským 45 gr Conradus dedit Prague; Conradovi 11 gr, utratil v Kolíně, kdy zlaté uhledoval (?), jakož JMt král ráčil zastaviti Kolín panu Trčkovi; Spiritus dom. za ztravu zde u Hory za pana kancléře a za pana Rúpovského 6½ kp 2 gr, kdy jeli do Vídně k králi uherskému f. 6. ante S. Valent; od opravení nožů královských k kredenci 50 gr Conradus dedit Prague; Factus Mrštíkovi formanu 2 kp, který vezl ofrychtěře na Krumlov, když peníze vezl žoldněřom; Respice I. Johanesovi 2 kp na ztravu, kdy jezdil s penězi k KMti na Hradec Jindřichův; Zlému Janovi formanu 2½ kp od fůr, kdy pana Vlčka vezl do vojsky k KMti do Rakús; Appoloniovi bláznu KMti 5 kp a Hajtmánkovi bláznu KMti 4 kp mdto dom. regis Conradus tradidit Prague.

1491 Adorate I. od fůry vepřů dvú divokých 20 gr i s poslem, které pan mincmistr pánóm Pražanóm poslal na Staré i na Nové město; Reminiscere úroku 11 kp 48 gr panu Trčkovi za lidi v Břežanech, kteréž rybník vytopí; Mihulovi 1 kp na ztravu, když jel ku pánu Hořickému na Pecku²⁹) o pomoc Hradeckých a svolení k povárnému; Vocem jocun. za duby k zapienování šachty 12 gr; Miserere panu Albrechtovi Kolovratovi na Nových Hradích 100 kp na stavení věže, ješto se jemu byla zbořila, mandato dom. regis; při neděli Dom. in tua doplacena útrata za knížete Míšenského, když byl k JMKské na léno na hrad Pražský o Vánocích 1488 přijel, útrata v summě 568 kp 53 gr uplácena byla z jedenácti verkův; Da pacem panu Petrovi z Rozmberka doplacen jeho dluh 105 kp 40 gr za 200 zlatých uherských, kterých byl půjčil králi Mti v Košicích.

1493 při neděli Adorate I. doplaceno mincmistrovi na útratu do Mecze, když od krále JMti v poselství jel s panem Jiříkem Oplem z Vičina k králi Římskému a k konferštům, vydáno úhrnem 1108 kp 29½ gr; Circumd. poslu Jiříkovi 1 kp 40 gr, ješto kvapně šel k králi Mti do Budína od pana mincm. s listy pilnými; Exurge panu Rúpovskému hofmistru dvoru krále JMti 30 kp na ztravu, kdy jel v poselstvu k knížatům do horních zemí; Esto mihi Henzlovi poslu KMti 15 gr na víno, kdy noviny o Turcích přinesl, že poraženi byli v Sedmihradské zemi na 15000; Jubilate od šrotování vinštíře do sklepu a ručnic pěti sudů 12 gr; panu mincm. na ztravu vydáno, kdy jel k KMti do Budína a potom v poselství od KMti do Moravy, do Slez, do Lužické země k markrabí a k Boží Krvi a podruhé do Moravy, kdy jel do Brna na sněm, summa toho všeho vy-¹⁶⁶) dání 391 kp 49 gr, a vyjel odsud z Hory f. 3. Rogacionum a přijel zase post S. Bartholomei; Exaudi I. od vázání (slamou) pavez a nošení s pokojů, i kuši 42 gr; formanům pěti, kteří pavez, ručnice, sukna na pěti vozích vezli KMti do Budína, summa toho 80 kp; Dom. illum. k Sv. Barboře na záduši na knihy ½ kp; Ecce Deus Mikulášovi střelci 1 kp od zikování (?) a padělávání (?) čtyř kuši a rovnání kuši po dvakrát na vozích, když králi Mti do Uher posílaly se; Deus in loco hajtmanu kolínskému na dílo struhy na Melešovský rybník i na jiné rybníky 30 kp; ½ kp za sud piva hradeckého, kdy hašplěři svolání byli; kněžím in via elemosine 10 gr; knězi proboštovi na hradě pražském 8 kp, kdy jezdil v poselství do Lužické země; panu Rupovskému na ztravu 10 kp do Mostu, kdy se sjeti měli s radami markrabí Brandeburských Jich Mti; vydáno na útratu v Mostě za raddy markrabie Hanuše korferšta a markrabí Fridricha a Zigmunda Jich Milostí 17 kp 32 gr ante festum apost. S. Philippi et Jacobi; Dicit I. 20 gr za lucernu do mince; Dicit III. Stanislavovi Poláku topiči KMti 10 gr, když šel k Božímu hrobu; Dum medium za tři vornáty damaškové a za pendilia 23 kp 36 gr do Cách k oltáři, kteréhož jest kolátor král Český JMt, dáno Horštorfarovi z Normberka; mistru Hanušovi řezáku 12 kp mdto dom. regis.

1494 Letare mnichóm v Benešově do kláštera 15 gr; Vocem joc. dáno mistru Hanušovi řezáku summa 104 kp skrze Horštorfara z Normberce, kdy se ženil; Mathesovi proběři s mincíři, havěři, když k KMti do Budína jel, na ztravu 30 kp; Exaudi II. za kámen, kterýž koupen králi JMti od paní Smiřické skrze pana mincm. summa 150 kp (placeno na čtyřikráte); Suscepimus z Jihlavy mnichóm in via elemosine 15 gr; Respice II.

²⁷) Jan Rytíř byl král. komorníkem (asi 1478-87).

²⁸) Jan z Rúpova, hofmistr král. dvora.

²⁹) Mikuláš z Hořic na Pecce, purkrabí kraje Hradeckého 1479-95.

panu kancléřovi na dílo rybníka u Přerova dáno summa 200 kp (po šestkrát); Dicit II. za dva sudy piva hradeckého hašplěfóm 1 kp 4 gr; Dicit IV. poslu do Vratislavě k biskupu a do Javoru ½ kp; dali smy z mince za sukna králi Mti, která do Uher JMKské posílala se, summa 300 kp bez 2½ gr, měla zase vrácena býti z povarného i není vrácena, i rozkázal pan mincm. do register vložit; Blažkovi šmajdění z Prahy 130 kp dáno z mince za aksamity a damašky, které v Košicích koupeny králi JMti od něho; panu Václavovi, synu pana Rúpovského, 200 kp na službu; panu Pernštýnskému nejvyšš. hofmistru království Českého na jeho úřad dáno 350 kp; Vorštorfarovi dvořenínu krále JMti 100 kp na službu; panu Jiříkovi Oplovi 25 kp za dva koně, ješto mu sešli, kdy se panem mincm. byl v Frankrajchu.

1495 Esto mihi poslu na Mukrovúsy a na Pardubice 10 gr, ješto šel s listy od pana mincm. ku panu Albrechtovi; Misericordia mnichům z Jindřichova Hradce ½ kp in via elemosine; Vocem joc. poslu Vozkovi do Slezi, do Vratislavě, do Nisy, do Svidnice a do Žitavy 43 gr; za 18 ct bez 5 lb sanytru i od fůry z Znojma až do Budína 54 kp bez 3 gr, kterýž pan Michal syn páně mincm. s sebu vezl králi JMti; Jiříkovi Najdekarovi krále JMti písaři německému z kanceláři 15 kp na výpravu do Rakús pro některé pilné potřeby; pyksmajstroví z Brna za 100 ct sanytru 250 kp, (167) kterýž jest poslán králi JMti do Uher; panu Vilémovi Zubovi³⁰⁾ na list hlavní, kterýž má na ty vsi zastavené u Mělníka 150 kp, z mince dáno 50 kp; panu kancléřovi 100 kp za plat sirotčí, kterýž měl na Firštnštajně, neb týž pán smlúvu učinil s sirotkem Šalndorfovým³¹⁾; panu mincm. na zdravu do Budína k králi JMti v sobotu den S. Ambrože, té útraty vši jest summa 119 kp 5 gr, Johanes úředník mince a Jirek byli s ním v Budíně; Exaudi II. 56 kp 56 gr sú dány panu mincm. na ztravu, kdy jel v tajném poselství od krále JMti do říše (utratil úhrnem 254 kp 22 gr); Protector Janečkovi hutrytější slepému in via elemosine 10 gr; Inclina za ptáky 15 gr kněžně JMti mdto dom. mincm.; Si iniquit. poslu Trubkovi, který od pána (mincm.) z Berlína přijel s listem, 24 gr; poslu Holému 1 kp 10 gr, kdy šel s listy krále JMti ku panu mincm. do Berlína f. 5. post S. Katharine.

1496 Adorate II. Martínkovi gyseru na ztravu a od fůry peněz do Prahy a zase pagametu 24 gr; Václavovi Cziczovi³²⁾ maršálku dvoru JMKské 25 kp, kdy byl v potřebách krále JMti zde v Čechách f. 6. die S. Osvaldi; Dicit III. Jiřímu Berkovi z Kuřích Vod dodáno 21 kp na majestát KJMti, neb prvé 500 kp vyplneno po 1 kp každý týden a majestát svědčil na 521 kp, kterýž jest skažený v minci, Sbto ante Ad te levavi totum solutum; Populus žákům koledy svmikulášské do obú škol 10 gr; Zivaldovi erckafěři 25 kp po jeho smrti králem JMti odpuštěno, které byly z mince témuž Zivaldovi půjčeny, skrze relaci kněze arciděkana Svatomira a Jana hofmistra hor³³⁾, když jsú od KMti z Budína po S. Václavu přijeli jsúc v poselství ode vsi obce; panu Petrovi Bydžovskému za kůň, který koupen králi JMti, 85 kp cepit Voldřích služebník pánův Klášterských.

1497 Circumdederunt za dva korce ovsa 14 gr královu koni zde na Dvoře, kterého Kašpar posel chromého nechal; Invocavit Vilémovi v Starém Kolíně 4½ kp vydáno za 9 nedělí na to, ješto králi JMti i budícím králóm Českým k minci zde na Horách Kutnách pole u Labe ve dcky zemské dědičně vložil pro kladení lesův k horám, a má se jemu do jeho i ženy jeho živnosti, nic děle, každý týden z mince po ½ kp gr vydávati; Exaudi I. úředníkům desk zemských od vedení k Vilémovi v Starém Kolíně o dědinu, kterýž králi JMti dědičně prodal, a ve dcky aby vloženo bylo, 5 kp; úředníkóm týž na ztravu z Prahy do Hory a z Hory do Prahy i od fůry 5 kp 8 gr; Haškově od dělání čepců osmi, za kyteku, za zlato, od šití čechlů a dvou košilí za kment, za hedvábi králi JMti summa 12 kp 38 gr, jakož pak pan mincmistr ty čepce sám králi JMti dal na hradě Pražském; Řehořovi úředníkú mince na ztravu do (168) Limburka 1 kp 50 gr, když vezl z rozkázání krále JMti vypůjčených 1000 kp od Špetle panu Švihovskému, a dány skrze téhož Řehoře v Limburce f. 3. die S. Valeriani, byl s šesti koňmi a

sedmi osobami; Dom. in tua panu mincm. 28 kp na útratu v Praze, když byl při obecním sněmu všeho králov. Čes. o suchých dnech letničních čtyři neděle; Respice I. na dělání příkopu okolo cest u Starého Kolína 1 kp; od Ecce Deus do Populus dáváno na Poděbrady a na Kolín na stavení po 10 kp týdně; Deus in loco poslu Pavličkovi, ješto roznášel listy KMti o clo s olova po městech ½ kp 6 gr; p. kancléřovi za 100 hř stříbra, kterýž měl zaplatiti po 2 kopách, všecko jemu odpuštěno, aby do mince nic neplatil, když JMKská ráčil býti u Hory při S. Maří Magdaleně; panu kancléřovi 35 kp gr odpuštěno také králem JMti, které byl dlužen do mince ve 100 zlatých; Haškové za dvamezcieta čepců 33 kp, každý čepce po 1½ kp, kterýž pan mincm. králi JMti poslal do Budína, za lebkú, za přední a zadní plech k vokázání králi JMti 1 kp, pan mincm. koupil v Normberce.

1498 Ecce Deus poslu do Normberka ku panu mincm. s pilnými listy od úřadu mince 56 gr; Dicit I. knězi děkanovi karlštýnskému, kterýž šel na pout do Marsilí k S. Maří Mandaleně, 15 kp mdto dom. regis; Cvokovi 15 kp z rozkázání krále Mti, když se měl ženiti; Sedmihradskému Václavovi bibales ½ kp, když jezdil v pilném poselství ku panu mincm. do Normberka od pánův šepmistrův, i vzal list od úřadu mince s sebu; Gaudete trubačům koledy vánoční 4 gr; hajtmánú kolínskému, když byl u Hory k rozmluvení vo strž, útraty na hospodě 17 gr; Jiříkovi poslu na Lipnici ku panu Trčkovi 6 gr, když s listem chodil od hofmistra horního a od úřadu mince o mědi jisté přezvědění, kterýž vzal Vencelík(ovi) s koňmi i s vozem u Želiva na Lipnici.

1499 Circumd. Benešovi a Petrovi proběřóm na ztravu 1 kp, když jeli na Lipnici ku panu Trčkovi k vohledání a proby utěti z mědi, která byla vzata Vencelíkovi; Esto mihi na strž opravování na Labi hajtmánú kolínskému 5 kp, a kdyžkoli potřeba přijde strži upravovati, rozkázáním JMKské má se z mince dávat; Dom. in tua na opravu strži, kde se lesové kladú u Labe, 1 kp; Dom. fortit. za pánvice pod čepy Ptáčkovi ½ kp 3 gr; zlatníku na hrad Pražský na dílo hlav svatých Dědiců 10 kp a na dílo majestátu královského 10 kp; za 15 čepců tyketových králi JMti, kterýž Hašková dělala, 20 kp 40 gr, ty jest donesl králi Mti do Budína Horštorfar, jsa panem mincmistrem, o Velice noci; šípaři z Lokti na šípy 6 kp k relaci pana hofmistra dvoru KJMti; zlatníku na hradě Pražském od díla majestátu královského 12 kp, a ješto máme jemu dodati 8 kp; panu mincm. 13 kp 36 gr útraty, když jezdil po městech o pomoc povarného z rozkáz. KMti.

1500 Omnia na správu cest k Novému Dvoru a mostku přes Krajnar 1½ kp cepit rychtář kolmarský; Dicit I. zlatníku na hradě Pražském na dílo k pozlacení hlav S. Dědiců 15 kp.

(169) 1501 Omnis terra panu mincm. na ztravu po dvakrát do Prahy při S. Martině, když Horštorfarovi 3200 kp placeny a po druhé o Božím křtění, té dvojí útraty summa 35½ kp; Adorate II. králi JMti za kuoň 21 kp, který od Bielského koupen skrze pana mincm.; Vocem joc. Jirkovi urburěři, Jiříkovi a Mikulášovi Bielému, štajgěřóm, na ztravu 13 kp 21 gr, když jeli na hory Šlaknwald, ku panu Dobrohostovi³⁴⁾ na Tajn, do Stříbra o hory volověně, do Plzně; Janovi formanu od fůry, kterýž Jirka s štajgěři vezl, dáno 2 kp 20 gr; poslu do Normberka k Horštorfarovi od pana mincm. 44 gr; Exaudi I. chudému mnichu z Benešova na kápí a almužny ½ kp 5 gr mdto d. mincm.; Spiritus Vondráčkovi gyserovi 6 kp na ztravu s listy krále Mti zde v Čechách a do Míšně hledati Jakuba proběře, který byl u Vencelíka; Respice I. na strž u Labe 10 kp dáno hajtmánú kolínskému Zapskému (opakuje se); Dom. illum. panu mincm. na ztravu, když jel na Hory Štíbrné Šlaknwald maje s sebu na 60 koní, byl tam dvě neděle, té útraty summa 82 kp 29 gr a vyjel odsud z Hory v středu po S. Petru a Pavlu; Deus in adjut. na opravení střech na kaplách na Karelštýně 10 kp, cepit kněz Jan děkan karelštýnský.

1502 Omnis terra formanu od přivezení dvou lak malvazí a ryvolvy JMKské k příjezdu 16 gr; Da pacem když sme uhlěřóm smlúvy psali, dáno jim za pivo a za víno 7 gr; Memento Důře bláznivé 2 gr Štědrého večera, Cvokovi bláznú 5 gr; k příjezdu a v přítomnosti JMKské zde u Hory, když sem přijíti ráčil f. 3. die convers. S. Pauli, za vína, za piva, chleby, maso a jiné potřeby vydáno summa 185 kp 21½ gr; k příjezdu JMKské v Praze vydáno na oves 390 kp; za tři fodry a tři drajlínky vína dáno 166 kp; na

³⁰⁾ Vilém Zub z Landštejna.

³¹⁾ Sirotek bezpochyby po Hanušovi z Schellendorfa, pánu na Firstenštejně (v knížetství Svidnickém). Tomek, Děj. Pr. VII, 318.

³²⁾ Václav Čič z Nemyčevsi.

³³⁾ Jan ze Skalice, horní hofmistr v Kutné Hoře.

³⁴⁾ Dobrohost z Ronšperka. - Tajn = Horšův Týn.

voly dáno 100 kp; na kuchyni Hynkovi Baderskému dáno 900 kp; hajtmantu hradu Pražského na kupování potřeb k příjezdu krále Mti dáno 180 kp; zde u Hory útraty, když JMKská zase do Uher jeti ráčil, vydáno summa 88 kp 57 gr 2½ den; králi JMti za kůň 26 kp - summa té útraty na krále JMti 2036 kp 19 gr bez 1 den; na dvořany dáno 750 kp; mimo to v Praze a v Hoře vydáno z rozkázání krále Mti (z příjmův od kupcův) ještě úhrnem 3112 kp 35 gr, kteroužto summu ztrávila hlavně stavba hradu Pražského, úrokové svatohavelští, splátky na dluhy královské a platy na službu dvořanův královských; z ostatního vydání připomínáme následující: písaři, který psal smlouvu na Šlakenwald, ½ kp; za 150 kop šípův do Lokte šípaři 15 kp; panu kancléři za klenot kámen palas 143 kp, kterýž koupil králi JMti; kněžně Uršule³⁵⁾ JMti za 26 nedělí 24 kp 16 gr; Nyklovi poslu krále Mti ½ kp, ješto pravil, že ho zlúpili u Skalice a že jemu všecko pobrali, kdy jel s listy ku pánům Šlikům od krále Mti; králi JMti k svatbě za mísy cínové, talěře, kmenty, nože, které kúpeny v Praze a vezeny do Budína, summa toho 81 kp 47 gr; hospodáři na hradě Pražském, který pokoje královské mete, 1 kp; Barto-⁽¹⁷⁰⁾ šovi apathekáři z Prahy za konfekty v Budíně, které brány králi JMti, 15 kp; panu Mirošovi starému rytíři 25 kp; šípaři do Lokte za 174 kopy šípův 17 kp 24 gr.

1503 bosákům do kláštera pod Bechyní probůh pomoci na sukno 40 gr; In voluntate žákům obojím koledy na S. Martina 4 gr; Dicit I. za čtyři sudy k štandám, které jsú poslány králi Mti do Budína, dáno 14 gr; Ptáčkovi za 4 cty cistře k děláni 4 štandám králové JMti 23 kp 7 gr cent po 5 kp 48 gr; Ptáčkovi od díla těch štand 7½ kp 10 gr; knížeti Bartolomějovi na službu 26½ kp pan mincm. dal v Budíně; panu mincm. na ztravu do Budína, když jel k KMti při narození Syna Božího³⁶⁾, té útraty summa 116 kp 42½ gr; Krištofovi Tajnarovi tulmači německému 75 kp dal Sixt v Praze; panu z Plavna za dům kněžský 150 kp dány f. 2. die S. Stanislai, vzali mistra Špitálského služebníci; pánům Kolínským na opravu stavu u mlýna Hrobského dáno 10 kp, a má jim dáno býti až do 30 kp, bude-li toho potřeby; koblučnicku za 8 koblučků králi Mti dáno 1 kp 1 gr; p. Janovi Šlechtovi sekretáři krále Mti dáno 100 kp gr; králi JMti za kůň, který kúpen od Hynka, 25 kp; knězi Svatomírovi arciděkanu horskému 5 kp na čubu a na biret; poslu Šatnému do Budína s listy od pana mincm. 1 kp 40 gr, přidáno jemu 10 gr, ješto dlůho držán v Budíně; panu Fridrichovi Sezemovi na službu uherskú dáno 109 kp 10 gr; Václavovi zlatníkovi³⁷⁾ na dílo česek, kteréž dělal Šlechtovi sekretáři krále Mti, a na pozlacení dáno 12 kp 47 gr; panu mincm. na ztravu do Budína při hodu Matky Boží na Nebevzetí summa té útraty 111 kp 57 gr.

1504 Quasimodo poslu na Litomyšl ku panu mincm. 10 gr (opakuje se); Misericordia poslu od pana mincm. na Stráž ku panu Vencelíkovi 11 gr; Exaudi II. poslu na Žleby ku panu Špetlovi 2 gr; Dom. fortit. poslu na Poděbrady 3 gr; Omnes gentes poslu do Prahy s listem od pana mincm. 8 gr; Ecce Deus rychtáři, když hanšány od Muchy krajčího nosili, dáno mu na víno 5 gr; KJMti k čepcům: Řehořové krajčířce za 33 loket kyteky a za 24 uncí zlata, Strazyktlovi mladému a Jeronymovi za 6 uncí stříbra, za 13 loktův hedbávi, za 4 štuky a za 12½ lokte kmentu, tajž Řehořové a Haškové od díla 38 kp 16½ gr; Dicit I. do Frantale mnichóm na stavení kláštera 5 gr.

1505 In excelso knězi Jakobovi kaplanu JKMti koledy o božím kítu 5 gr; mistru Benediktovi, který dělá palác na hradě pražském, z milosti král. dáno 10 kp, f. 6. ante dom. Cantate vzal sám mistr Benedikt, přišel po ně s listem páně kancléřovým; KJMti k čepcům: za zlato, stříbro, kyteky, tafat, za hedbávi a od díla desíti čepcův summa toho koštu 12 kp 30 gr, Hašková vzala od díla a Řehoř ostatek; Spir. dom. od metení kaply a za trávu o božím těle též do kaply 4 gr.

1506 Hanušovi Bryknarovi tulmači krále JMti dáno na ztravu 11½ kp, když jezdil v poselství od KMti k knížatům Míšenským; Ha-⁽¹⁷¹⁾ nušovi řezáku 15 kp dáno na jeho dílo; knězi Bartolomějovi dáno 171½ kp 5 gr; Manganovi králové JMti bláznu 1 kp dal p. mincm. v Budíně; Augustinovi Doktorovi KMti

sekretáři³⁸⁾ dáno 125 kp; za raddu knížete Míšenského v Praze za ztravu 76 kp 38 gr o Suchých dnech postních; šípaři, který na hradě Pražském šípy dělá, 6 kp; Šitlovi, který u Lokte varty zpravoval, na jeho službu 5 kp; za dělo panu Jetřichovi Gutštýnovi, které kúpeno od Vencelíka, ješto se témuž pánu u Lokte³⁹⁾ jeho dělo roztrhlo, 28 kp; Vranovskému za dva koně, kteréž u Lokte ztratil, 10 kp; kapitule na hrad Pražský dáno 50 kp na varhany; Malostranským 1 kp, ješto zde protrávili, když sem pro peníze přijeli upomínajíc pa mincm. ze 100 kp, kteréž jim měly z mince dány býti; Hanušovi platněří a Mertlovi zámečnicku KMti na jejich službu uherskú 20 kp; za 600 pinet medu milevského, od fůry z Milevska do Hory a z Hory do Budína a Pavlovi na ztravu, ješto při tom medu jel, toho nákladu všeho summa 58 kp 33 gr; na opravu cest u Bikánce, v Perštajnci, na Rovni a u Starého Kolína 6 kp 17 gr; Václavovi Špetlovi Krupskému 20 kp úroku na 400 kp, ješto chtěl vlehnutí pro Sekerského; za piva hradecké, kouřimské, brodské a pražské, kteréž k rozkázání KMti poslána do Budína na třech vozích, hospodáři Zigmundovi na ztravu, formanóm, té útraty summa 61 kp 52 gr; za pivo hradecké a pražské, kteréž KMti do Budína posláno po Mikulášovi osm sudů, formanu od fůry, té útraty summa 22 kp 6 gr; Jakobovi zlatníkovi v Mostě od díla, které králové JMti dělá, 38 kp 24 gr; témuž Jakobovi zlatníkovi na pozlacení dáno 80 zlatých uherských, facit 45 kp 20 gr počítajíc zlatý po ½ kp 4 gr; mistru Kašparovi predikátorovi na hradě Pražském za 14 loket damašku černého dáno 9 kp 31 gr; Markovi Mninovskému komorníku KMti 200 kp na jeho službu; Janovi Lantšperskému kolace, když novinu přinesl, že se narodil syn královský kníže Ludvík, 10 kp; panu mincmajstrovi, když jezdil na sněm do Plzně, na ztravu 40 kp; knězi vopatovi sedleckému za trávu u Nového Dvora 2½ kp; od fůry síry na Pardubice od Hory, kteréž p. mincm. tam vézti rozkázal, 1 kp 2 gr; hajtmantu hradu pražského na zvláštní potřeby hradské a na lesy (dříví stavební) 200 kp gr, k tomu na sanytr a za železné koule etc; za sukna, která KMti v Vratislavi kupována, dáno 85 kp gr; Volfgangovi Nostvicovi komorníku KMti na jeho službu uherskú dáno 100 kp gr; KJMti k lékařství děláni dáno 10 zl. uher. facit 5 kp 45 gr; útraty vši a nákladu na panny šlechtičny, kteréž králové JMti měly z Čech do Budína vypraveny býti, všeho summa 676 kp 26 gr; Pavlovi tulmači králové JMti dáno 200 zlatých uherských, facit na groše 114 kp 45 gr; na Kolín vydáno léta Božího 1505, když se Kolín panu Trčkoví splacoval, i také těm, ktož sú k tomu splacování peněz půjčili a ješto jsme jim tento rok⁽¹⁷²⁾ 1506 jiné peníze zase z mince dali, všeho vydání summa 24033 kp 53½ gr⁴⁰⁾.

1507 Omnes gentes Bártovi „od kola“ úvodného dáno 15 gr, ješto uvedl právem úředníky mince na místě rychtáře Udídy do domu a do dvoru Vencelíkova pro dluh KJMti k rozkázání pana mincmistra f. 3. ante S. M. Magdalene; Dom. in tua za růži a za koření do kaply na oltář 2 gr.

1508 Adorate IV. poslu na Strítěž ku panu podkomořimu⁴¹⁾ 9 gr od p. mincm.; Invocavit pohořalému z Poděbrad 4 gr; Reminiscere poslu na Navarov ku paní mincmistrové⁴²⁾ a ku pánu

³⁸⁾ Doktor Augustin Käsenbrod, sekretář královský 1506-13. Tomek Děj. Pr. IX.

³⁹⁾ Tehdy byl Loket obléhán v boji proti hr. Šlikům. Tomek Děj. Pr. X. 219.

⁴⁰⁾ Summa za Kolín byla vyplácena způsobem následujícím: Panu Trčkoví dáno nejprve za Kolín na penězích, groších i zlatých uherských 22784 kp 9 gr; panu Trčkoví opět za vsi Smíškové, kteréž v zástavě byly, 1500 kp gr; opět dáno panu Trčkoví 500 kp gr za tu ves, kteréž Mrakotický držel v tisíci zlatých uherských od krále Jiřího majestát maje; dáno opět panu Trčkoví, ješto struhy dělány na rybník Ovčárský a Lochy, 99 kp 48 gr 3½ den; útrata pana kancléře a pana mincmistra při uzavování v Kolín 55 kp 5 gr; Martin úředník mince utratil při vyčítání těch peněz v Kolíně 26 kp 36 gr; nedostalo v pytlích při vyčítání půjčených peněz 3 kp 22 gr; za obilí panu Trčkoví dáno 225 kp gr. Summa všeho co za Kolín panu Trčkoví vydáno 25192 kp ½ gr; na to dáno z Poděbrad od hajtmána 1158 kp 7 gr, restat z mince všeho vydání na Kolín 24033 kp 53½ gr. A. K. hor. odd. 242.

⁴¹⁾ Burian Trčka z Lípy a na Lipnici.

⁴²⁾ Bernart z Valdštejna byl tehdy nejv. mincmistrem; Navarov býval majetkem jeho.

³⁵⁾ Kněžna Uršula, vdova po knížeti Jindřichovi starším z Minstrberka.

³⁶⁾ Vyličení této cesty viz ve Zlaté Praze XIII (1896), na str. 294 a násl.

³⁷⁾ Václav Kysar z Kysu, zlatník kutnohorský.

do Prahy 24 gr; Judica Henzlovi zlatníku⁴³⁾ 15 gr od pregování grošův tlustých a peněz tlustých panu mincmistrovi, bylo 19 grošův tlustých a kopa peněz tlustých; Resurrexi zedníkům čtyřem, kteří panu kanceléřovi na Libštýn posláni, dáno 40 gr; Dom. in tua mnichu, který jde do Vratislavě 10 gr.

1510 Spiritus dom. bosákům z Hradce probůh 15 gr; Suscepimus poslu od p. mincm. na Krumlov 18 gr; Ecce Deus babě staré almužny 1 gr; Dum clamarem sedlákům na propití z milosti z Starého Kolína dáno 10 gr, ješto pomáhali fůrami opravovati cest; Si iniquit. panu Kurcbokovi 2 kp 20 gr (stále se opakující položka) cepit Bohuslaus officialis monete a nesl je panu Kurcbokovi jeda k KMti s panem mincm. do Trnavy; Dicit II. k záduši na kostel do Pardubic 2 gr; bosákům, kteří zde byli u KMti v poselství od krále Franského, na ztravu i zase na vypravení dáno 16 kp 44 gr; formanóm třem Brožovi, Markovi a Srnovi, ješto vozili vozy královské kuchynní odsud až do Olomůce, dáno od fůry po 5 kp, facit 15 kp; Barchanovi na jeho službu 7 kp, kteréž dány za něj tomu havěři, kteréhož zranil, dány z rozkáz. KMti; Václavovi Črnému někdy erckafěři odpuštěno králem JMti 40 kp, kteréž byl do mince dlužen; Janovi Šrajbrštorfovi myslivci KMti 50 kp; panu Štefanovi Bátorovi vévodovi temešvárskému dáno 200 kp z rozkáz. KMti; uhlěřóm, když byli v Praze o Svátosti o svá práva, dal p. mincm. na vypravení z hospody 1 kp; poslu Řezníčkovi na Nitru s listy pa mincm. k KMti 1½ kp; pacholkům, kteří dělali na Labi na zátce pro plavení lesů, ješto koly bili a ploty pletli, aby (173) voda šla na zátku, dáno 4 kp 10 gr; za ztravu v hospodě u Mědínka za hajtmána poděbradského, když byl sem obeslán od pa mincm. z rozkáz. KMti, dáno 55½ gr.

1511 In excelso kněžím dvěma raněným na cestě, kteříž z Říma jdú zase do Prus, dáno 20 gr; Adorate III. mnichóm k S. Jakubu do Prahy probůh, když zde byli, 5 gr; Esto mihi mnichu z Prahy od S. Klimenta 6 gr; poslu ku panu Lvovi najprv do Prahy, odtud do Plzně a z Plzně na Blatnú dáno 25 gr.

1514 Esto mihi pacholkům rychtářovým, ješto vězně brali do šatlavy se Dvora několikrát, dáno 8 gr; Misericordia poslu Kyselovi s listy královskými ku panu Lvovi na Blatnou dáno 18 gr; Dom. in tua za hákovnice (pro pana Lva) dáno 39 kp 10 gr; Factus na hákovnice dodáno 16 kp 10 gr a od fůry těch hákovnic s Pardubic do Hory 50 gr a od Hory na Blatnú od fůry dáno 3 kp 20 gr a poslu 1 kp; Respice I. rychtářovým pacholkům, když vzali Šusterku, Rubáše a Jíru, dáno 3 gr; pacholkóm rychtářovým, když přinesli rudu kradenú na Dvůr, dáno 12 gr.

1516 Invocavit mnichu almužny svatě 2 gr; Dom. illum. pomoci na monstranci do Velvar dáno 4 gr na žádost a přímluvu hofmistra; Hanzlovi zlatníku od připravování gorczpergauru králi Ludvíkovi JMti a za zlatě k pozlacení vydáno toho 24 kp 59 gr 3 den; za útratu p. mincm. když jezdil z obesláni krále JMti do Uher v 10 nedělech 153 kp 11 gr 2½ den; na stavení mlýna královského v Jílovém vydáno 74 kp 28 gr; knězi Karlovi⁴⁴⁾ JMti dal p. mincm. 100 kp gr z rozkáz. KMti, když byl v poselství od KMti v Čechách podvakrát; hanykěřóm uhlířským na archu dáno 5 kp; Zigmundovi zlatníku⁴⁵⁾ od rytí 40 kolků hutrejtěřóm k cajchování dáno 2 kp 50 gr; Bohuslavovi štajgěři, když jezdil do Kladska za jedním, ješto rudu kradenú od Hory vezl, na ztravu dáno 1 kp 27 gr; Exaudi II. pacholkóm dvěma od hledání vševědy 12 gr; Omnes gentes pacholkóm, kteří sena na Dvůr přivezli 4 vozy, na pivo a za koláč 4 gr 4 den; Omnia mnichóm k S. Barboře do Prahy a na Botič dáno 2 gr.

1517 Oculi mnichóm na Botič pomoci na vornát 2 gr; Misericordia Judexově ženě na pohřeb muže jejího, kterýž v minci barchán držival, dáno 10 gr; Jubilate Volfovi zlatníku od vycištění krismalu do kaply na Dvoře dáno 2 gr; Respice I. od kladení žlabův mezi krovky v Lorci, když tam pan mincm.⁴⁶⁾ ležal v nemoci, dáno 11 gr; Da pacem rychtáři kolmarskému, když jezdil mezi uhlíře do Příbramě (Uhelné), dáno 15 gr.

1519 Misericordia poslu do Prahy, který nesl svědomí Vencelíkovi od úředníků mince, 8 gr; Exaudi II. Jirovi chudému

nemocnému pro bůh dáno 4 gr (dáváno mu odtud každého téhodně); Dum clamarem Mlajnkovi starému na pohřeb, když umřel, ješto ho nebylo nač pochovati, dáno 12 gr; Salus populi mnichóm z Plzně 2 gr.

(174) 1520 Deus in loco poslu, který nosil počty dolové do Prahy pánům ředitelům, 8 gr; In voluntate poslu ku panu kanceléřovi na Bechyni o peníze, aby Michal (Karg kupec) do mince na měď nětco více založil, 10 gr.

1523 a 1524 pacholetí králové JMti, které zde u Hory nemocné zůstalo, za koník, sedlo, popruh, střmeny, střmenišťe, za ztravu za 11 nedělí a na cestu dáno 2 kp 24 gr; Fuglovi rybáři za dvě štiky veliky, které KMti vzaty, dáno 50 gr; Duchkovi šenkěři za dva sudy vína litoměřického, které od něho kúpeno králi Mti, když z Prahy ráčil přijeti, dáno 15 kp 23 gr; útraty za pana Duciference, který z Uher jel od KMti v poselství do Normberka, dáno 2 kp 5 gr; panu Janovi Jeptiškovi na útratu, když do Uher jel a nesl koflík zlatý etc., dáno 15 kp gr; Zigmundovi zlatníku od díla toho koflíku zlatého, kteréž Její Mti králové dělal, dáno s jiným dílem 70 kp 24 gr; Michal kupec od „pěti korun“ dal za peří, které králi Mti kúpeno, 50 kp gr; týž dal za pancíře a šorce, které králi Mti kúpeny, 35 kp; za zbroj do Frejberku a jinam dal Michal kupec 114 kp 54 gr z rozkáz. knížete Mti; za Němce, kteří s Jochmtale přijeli od knížete Mti posláni k spatření způsobu hor těchto, dáno útraty 5 kp 9½ gr; knížeti Karlovi JMti v tom roce vydáno z mince na některé potřeby krále JMti skrze Michala kupce summa 1189 kp gr; JMti knížeti vydáno služby JMti z mince summa 409 kp gr; puškaři na dielo, které králi Mti dělal, skrze Michala dáno 25 kp gr⁴⁷⁾.

1525 knížeti JMti Karlovi z rozkáz. KMti za práci, kterouž jest JMt ráčil vésti při horách, dáno 300 kp gr; za hanstán od S. Ducha, který králi Mti do Budína poslán, dáno ½ kp; ku příjezdu knížete Mti, když pana mincmajstra v úřad uvéstí ráčil, za chleby, pivo, maso etc. a cupusu za JMt dáno do štolý 29 kp 41 gr⁴⁸⁾.

1526 za 159 korců ovsa ku příjezdu krále Mti Ferdinanda po 4½ gr facit 11 kp 55½ gr; za 33 slepice do kuchyně krále Mti a za kapouna etc. dáno 1 kp 20 gr 1 den; za 10 vozů dřev do kuchyně krále Mti a do marštalí za 8 krokví po 3 den a tesařům dvěma za 4 dni po 3 gr od díla stání a schodu opravení etc 1½ kp 3 gr; za 200 cihel po 6 gr dlaždicích, za vůz písku a od fůry toho, zedníku za 5 dní od dláždění a obmítání vápnem pokojův královských a ohniště opravení v královských kuchyních vydáno toho ½ kp 6 gr 2 den; od díla 14 stolic, 8 stolův, 6 vokenic, za duby a za klí i za hřebíky latovní k tomu etc. dáno 46 gr 5 den; Jakubovi truhláři za 6 loží nových, jedno v tom vojenské, dáno 1 kp 4 gr; pacholkům od dvoru struhání a metení, marštále klizení a dřev nošení, ženám pokojův metení, skel mytí a světnic tření etc. a jiného drobného vydání ku příjezdu JMti vydáno 1 kp 29 gr 1½ den⁴⁹⁾.

(175) Zachovalo se sice ještě několik register verkových z let pozdějších; ale v těch není již té lahodně intimní hovornosti a sdílnosti, která v době starší odhaluje nejskrytější části veškerého konání na Vlaském Dvoře; z pozdějších ročníků těchto register dýše střízlivá zamlklost a upiatost. Proto pouštíme od dalšího sledování tohoto předmětu; zprávy až dotud sahající, z nichž jsme podali výběr vhodný, stačí, aby před zrakem naším rozvinuly pestrý obraz života na Vlaském Dvoře za dob klidných i rušných, aby ukázaly, že příjmy kutnohorské mince nebyly určeny pouze na uhrazení všedních potřeb domácích, nýbrž groše v Kutné Hoře vybižené že kouzlem zvonivého zvuku a bělostného lesku svého mocně zasahovaly i do vážných počínův státnických.

Mimo registra verková sebrali jsme ještě několik zpráv starších i novějších; a ty připojujeme ještě, aby předmět ve stati této projednáváný byl, pokud možno, vyčerpán. [Viz též *Dodatky str. 29-32*]

1319 král Jan listem ze dne 10. května slibuje královně Alžbětě, po Václavu II. (Venzeslai senioris) pozůstalé, vdovského platu 10000 hřiven grošů pražských z mince kutnohorské ve dvou létech splatných⁵⁰⁾.

⁴³⁾ Henzl též Hanuš zlatník kutnohorský, od roku 1523 přijímám „z Řásné“.

⁴⁴⁾ Karel kníže z Minstrberka.

⁴⁵⁾ Zigmund z Liboslavě, zlatník kutnohorský.

⁴⁶⁾ Vilém Kostka z Postupic.

⁴⁷⁾ A. K. hor. odd. 343/a.

⁴⁸⁾ Ibidem 344.

⁴⁹⁾ Ibidem. - Další podrobnosti poznati lze z článku Jos. Šimka „Jak se Kutnohorští chystali vítati krále Ferdinanda I.“ Památky arch. XIV. 573.

⁵⁰⁾ Emler Regesta III. 206.

1321 král Jan dává královně Alžbětě opět 2000 hřiven grošů pražských⁵¹).

1323 král Jan listem ze dne 25. září poukazuje 630 hřiven 1 ferton grošův pražských „moravici pagamenti 64 grossos computando promarca“ jistým měštininům brněnským za koně, sukna, klenoty a jiné u nich zakoupené věci, „cum quibus ibidem (in Goding) illustrem principem dom. Karolum, Ungariae regem. fratrem nostrum carrisimum, et consiliarios et familiares suos honoravimus“, ku splacení z mince kutnohorské⁵²).

1323 král Jan listem ze dne 7. října zapisuje Alžbětě, po králi Václavu II. pozůstalé vdově, 10 hřiven „grossorum denariorum pragens. regii pagamenti“ týhodního doživotního platu z mince kutnohorské⁵³).

1346 Karel markrabě moravský opisuje hraběti Burghardovi z Maidburku a na Hardeku 900 kp pražských grošů na výtěžku z dolů kutnohorských⁵⁴).

1366 král Karel listem ze dne 25. června věnuje na stavbu kláštera sv. Tomáše v Brně příspěvek týhodní 20 kp gr, kterýž po dva roky z mince kutnohorské měl býti vyplácen.⁵⁵)

1404 dne 5. listopadu král Václav kázal dávat 60 kp gr z mince kutnohorské švagrovi svému Vilémovi, vévodovi rakouskému, a sice každý týden „als lange das unser wille ist“ (Pelcl Leben K. Wenzeslaus II. Urk. čís. CC.).

(176) V registrech stříbra prencerního našli jsme následující zajímavé zápisy: 1486 dáno 50 kp za bibli králi JMti; 1487 dáno 212 kp 27 gr na vyplacení Hluboké v summě 2426 kp; 1491 králi JMti za kámen v Normberce dáno 240 kp, který pan mincm. koupil jsa s p. Rúpovským v poselství poslán od KMti ku pánom conferštom do Normberka; 1493 Zdenkovi Loučenskému 100 kp za Chotějovice; 1495 dáno 100 kp na výplatu vsi S. Jakuba⁵⁶) a z register staré kněžny JMti druhých 100 kp; 1495 tesafom šesti: dvijema mistróm a čtyřem tovařišóm 32 kp, kteří jeli do Budína k KMti, mistróm po 8 kp a tovařišóm po 4 kp; formanu Petrovi Ryšavému z Starého Brna 10 kp, který je vezl; 1497 za 20 ctů cínu 87 kp 31 gr, který králi JMti poslán do Budína; formanu od fůry toho cínu 16 kp do Budína.

Také registrum cupri skrývá v sobě nejednu zprávu pozoruhodnou: 1474 Populus za seno, za slámu a za oves k příjezdu krále JMti 12 kp 30 gr, kdy JMt táhl na pole proti nepříteli svému; 1479 in presencia regis Maczkovi 1 kp na praní košilí a na mytí hlav pacholatóm KJMti; trubačóm městským 10 gr, ješto trúbili na KJMti; 1491 Cziczovi maršálku dvoru krále JMti 100 kp na službu; 1497 šípáři z Lokte za 204 kp šípů 20 kp 24 gr, kopu šípů po 6 gr, a má dělati jich až do čtyř set kop tisíc kop (sic) šípův.

Abychom ukázali, že i v době pozdější bylo minci kutnohorské nemalými summami přispívati na placení mimořádných útrat z pokladny královské, připomínáme aspoň některé urgencye, jimiž nedosti ochotný mincovní úřad kutnohorský býval k větší povolnosti vybízen. Roku 1544 v úterý den přenesen sv. Václava píše komora česká takto: „že pro někderá zvláště pilná, nám od KJMti poručená, vydání peněz mnoho při komoře potřebujem, proto Vám poroučíme, abyste nám tento nebo na druhý týden konečně dva tisíce jochymstalských, a neměli-li byste jochymstalských tak mnoho, ostatek českými groši doložic a dobře opatřic do komory poslali“⁵⁷). A opět roku 1545 v pondělí před sv. Martinem promlouvá komora čes. k nejvyššímu mincmistru takto: „vžte, že ku potřebám JMKské a pro zaplacení některých dluhův za JMt několika tisíc kop grošův českých potřebujem, a poněvadž nepochybujem, že důchodův mincovních na Horách Gutnách, poněvadž se dávno nic odtud nevzalo, někderá summa před rukama jest, proto Vás napomínáme, že co můžete nejspíše při nejmenším tisíc kop grošův českých z mince sem pošlete a colmistru krále JMti při komoře české Pavlovi Šibenburgerovi na místě našem proti jeho kvitanci vyčísti

rozkážete“⁵⁸). Roku 1564 v pátek den Nového léta komora česká trestá úředníky mince káravými slovy těmito: „...neb tomu místa dáti nemůžeme, aby z zágrovny i od jinud všecko zase do hor vydáváno býti mělo. Pakli z úmysla peníze majíce je zdržujete, zle a na velikou ujmu a škodu JMKské to činite z příčin, že na ty dluhy, které (177) by se tou summou zaplatiti mohly a na tyž důchody ukázány jsou, lichvy jdou, a tam ležíc v truhle nic neprospejí. A protož vám s pilností poroučíme, abyste co můž nejspíše tisíc kop grošův českých sem poslali,“ a kdyby tolik na snadě nebylo, zatím si vypůjčili.⁵⁹)

c) Seznavše ve statích předešlých, jak veliké množství peněz nově vybitých se do pokladny mincovní přijímalo, a opět jak značné summy se z téže pokladny na rozmanité vydání řádné i útratu mimořádnou vydávaly, nepodivujeme se tomu, nacházíme-li v registrech verkových při některých nedělích připsanou poznámku „vydáno ten týden více, než jest mohlo vystačiti,“ anebo „vydáno tu neděli více nad počet než bylo z stříber uděláno“. Ale než rok minul, byly nedostatky týdnův hubených zpravidla vyrovnány přebytky týdnův tučných. Z doby, kdy registra verková byla též knihami pokladničnickými mince kutnohorské, zjevuje se velice vzácným případ, že by příjmy nebyly stačily na uhrazení veškerého vydání; a bylo-li zle, jevil-li se hlavní pramen příjmův, totiž registra verková, nedostatečným, pomohl čistý výtěžek z register ostatních (měděných a j.) a nebylo-li přebytku ani tam, „zdlužili se“ úředníci mince. Obvykle „zůstaly na stole“ značné přebytky čili uvrláfy (ubrláfy), které buď se poslaly králi nebo se odstavily na placení dluhův královských anebo se přenesly do příjmů roku příštího. Roku 1498 byla summa toho víc vydání v verkových registřích i zvláště z rozkázání KJMti 1000 kp ½ gr, „a tak těch 1000 kp utraco, kterých pan mincmistr půjčil do mince na list hlavní“. Při roce 1500 pak poznamenal písař mince toto: „luoni, když počet činěn Philipovi Vlachu, početníku KMti, na 28 nedělí z register verkových více vydáno zdluživše se, než registra mohla stačiti, summa 48 kp 37 gr; toho počet sepsaný tajž Vlach vzal, i my králi Mti česky jsme poslali po témž Vlachu.“ K tomu v roce 1500 až do neděle Dom. fortitudo přibýlo nedostatku 154 kp 17½ gr, pročež summa „více vydání, než registra verková mohla stačiti, 202 kp 54½ gr podle počtu činěného; to se má naleznúti na uvrláfu v mědi, kteráž v váze zaplacena leží, aby odtud bylo zaplaceno, v kterýchž stříbro po 2 kp erckafěřóm placeno“.

Srovnání příjmu s vydáním za celý rok bývá někdy usnadněno tím, že na konci registra verkového jest připojena rozvaha závěreční; také se zachoval nejeden „Počet sepsaný ze všech register mincových“, jenž poskytuje velmi jasného přehledu pro určitá období. Jeden takový extrakt tuto podáváme.

Léta Syna Božího 1506 z registr verkových, měděných, nad(ělení božího), koupěných, z hutí KJMti šafaře a v zrnění, krom prengrece, přišla do mince stříbra summa 29421 hř 3 ft 3 qtl; z toho počet grošů a peněz ... 99251 kp 29 gr

(178) Vydání na to: erckafěřóm, šafaři KJMti za stříbra prenovaná, v mědi a zvláště co se koupilo i z hanštánov dáno 65713 kp 19 gr na probu, vode čtení, mincíróm, pregěřóm z verkových toliko registr, za uhlé, minckoštu menšího, za železa pregěřská, hrnčiči za testy, na posly, na rozličné potřeby a za měď Vencelíkovu i od zrnění mědi vydána summa ... 4047 kp 25½ gr

Summa toho vydání ... 69760 kp 44½ gr

Restat k užitku JMKské ... 29490 kp 44½ gr

Na to vydání na oboje hory atd.: panu mincmajstrovi, všem úředníkům hor, kněžim a na chudé, na Kank, na Stříbrné hory šteuru a koštu, zvláštěních pomoci, cupusu za KMt, k dolům KMti na Kank Tolpům, Švábóm a Niklasóm etc. ... 9798 kp 21½ gr

Vydání ven krom Hor: na stavení hradu Pražského, pu z Pernštajna, panu Bočkovi, pu komorníkovi, pu Kurebokovi, Vilémovi Bystřickému, Jiříkovi z Hrádku, Mninovskému, Jindřiškovi, děkanu karelštýnskému, kněžně Voršile, Zigmundovi Mlečkovi ... 3064 kp 28 gr

Summa všeho vydání ... 12862 kp 49½ gr

Restat ze všech register krom prengrece summa 16627 kp 55 gr
Uvrláfu z Vosla léta 1506 ... 233 kp 48 gr

⁵¹) Codex diplom. Moraviae VI, str. 138.

⁵²) Emler Regesta III. 357.

⁵³) Ibidem 361. - Pagamentum = plat, platební hodnota, měna.

⁵⁴) Codex diplom. Moraviae VII. 471.

⁵⁵) Ibid. IX, str. 354.

⁵⁶) Ves sv. Jakuba u Kutné Hory.

⁵⁷) A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 82.

⁵⁸) Ibidem fol. 96.

⁵⁹) Ibidem fol. 288.

Předešlého roku totižto 1505 po všech vydáních zůstala s uvrflávy v minci na stole summa ... 31463 kp 31 gr 3 den

Vydání zvláštní z rozkázání KJMti 1506 ... 14422 kp 29 gr

Na Kolín vydáno 1505, když se Kolín panu Trčkovi splacoval i také těm, kdož sú k tomu splacování peněz půjčili a ještě jsme jim tento rok jiné peníze zase z mince dali 1506 ... 24033 kp 53½ gr

Summa všeho vydání zvláštního i na Kolín ... 38456 kp 22½ gr

Restat per totum v minci po všech vydáních ... 9868 kp 52 gr bez malého penízu⁶⁰⁾

Naproti tomu při zavírání počtu od neděle Judica 1523 do neděle Judica 1524 zjevil se stav pokladny mincovní nepříznivým; řídký to- (179) úkaz za krále Vladislava a Ludvíka! Summa všeho stříbra, kteréž přišlo do mince v tom roce, byla 13438 hř 3 ft 1 qtl.

Summa příjmův ze všech registr v tom celém roce i s tím, co zůstalo na předešlém počtu, bylo ... 50488 kp 46 gr 5½ den

Summa všeho vydání ... 50909 kp 43 gr 5 den

Rovně příjem s vydáním jest více vydání nežli příjmů ... 420 kp 56 gr 6½ den

A to jest vydáno z peněz Michalových a jiných, které jsou do mince půjčeny. Summa těch peněz dlužních, které jsou do mince přijaty ... 4725 kp 57 gr - den

Zůstává peněz, které se ukázati mají, kde sú 4305 kp - gr ½ den ta summa se nalézá: na stříbře, z kteréhož ten týden verk dělá se; na mědi, kteréž zanechána k zrnění a jest zaplácena; na pagamentu rozličném, kterýž v minci jest; na peněžích kerlických, kteréž v minci jsou; na dlužích, u erckafěřův půjčeného dluhu (1111 kp 27 gr); za volovo dluhův u erckafěřův i jiných osob (847 kp 14 gr ½ den); u zvláštních osob dluhův (1869 kp 8 gr); na volově polském, kteréž u váhy leží neprodané, atd.⁶¹⁾

Některé ročníky register verkových skytají zprávy pro poznání přebytkův, z jednotlivých register různých vycházejících; to je material velice zajímavý a pro přirovnávání nemálo cenný. Litujeme, že se ho zachovalo pouze tolik, kolik podáváme v tabulce na straně 180.

výkazu peněz, které od 5. listopadu 1562 do 4. května 1564 v minci kutnohorské byly zveklovány, dovidáme se, že z přijatého pagamentu bylo dosud berných (181) peněz vybráno anebo nově zmincováno úhrnem za 9223 kp 43 gr 2½ den, za pagament a na minckošt vydáno 8276 kp 4 gr 5½ den, pročež zůstává přebytek hotových peněz 947 kp 38 gr 4 den.

d) Stříbro a měď přicházely do mince jakožto surovina beztvárná; tam byly oba kovy slity dle poměru určitého, jež král po úradě se zástupci země byl ustanovil, každá hřivna slitiny této rozkouskována na určitý, též zákonem stanovený počet stejných střížkův čili plátův a těm na konec vtisknut ráz, jímž se zřejmě vyjadřovala platební jich hodnota, jakož i obvod teritoriální, pro něž hodnota tato měla míti platnost. Žádná mince nevystihuje kovem v sobě obsaženým hodnoty, která jí zákonitě byla přisouzena, což se ospravedlňuje důvody následujícími: nadbytkem ceny fiktivní (valor extrinsecus) nad hodnotu vnitřní má se jednak nahraditi vydání za práci mincovní, jednak má býti mince pro toho, komu přísluší právo mincovní, zdrojem příjmu zvláštního. Chtějíce zvěděti, kterak mince kutnohorská oběma těmto požadavkům hověla, zejména pak jsouce žádostivi poznati, jak znamenité užítky toto regále mincovní vynášelo, učiníme dotaz u register verkových. Roku 1514 při neděli Resurrexi sazeno „super latos“, totiž na groše stříbra od rudokupců přineseného 358 hř 3 ft 1 lt 3 qtl a mědi 461 hř 1 ft 2 lt 1 qtl; dle toho byla jakost = 0.437. Od mincůřů přijato černých plátův 809 hř 2 ft 2 lt, kterážto váha plátův grošových měla dle řádu mincovního se shodovati s počtem 1187 kp 27 gr, jak pod značkou „Numerus“ v registrech jest vytčeno, totiž z 1 hřivny sazené mělo býti stříženo 88 plátův grošových; a srovnajíce počet tento s tehdejší jakostí groše českého, zvíme, že z 1 hřivny stříbra čistého měli řezati 201 plátův grošových. Uvážíme-li dále, že za stříbro se rudokupcům platilo tu neděli úhrnem 769 kp 27 gr, tudíž za 1 hřivnu průměrně 2 kp 9 gr, poznáme, že z každé hřivny čistého stříbra zbylo hrubého výtěžku 201-129 = 72 gr, při verku vytknutém pak úhrnem 430 kp

(180) Restantes summae, totižto co zůstalo na stole v minci jakožto uvrflávi králi JMti	od Suscep. 1500 do Dum. med. 1502 (2 léta 21 nedělí)		1503		1504		1506		1510		1516 ve 24 neděl.	
	kop	gr	kop	gr	kop	gr	kop	gr	kop	gr	kop	gr
z register verkových	7815	36	5294	19	12140	19	11542	48	2540	37	-872	38
z register měděných, co stříbra v mědi kupcům ven z země prodáno	*) 4095	37	**) 4030	48	2909	1	2626	51	1938	41	1337	32
z register nadělení božihó	666	4	248	59	347	36	427	31	142	24	189	30
z register koupěného stříbra	36	26	17	28	56	35	341	4	29	44	75	45
z register šafářských	1551	13	724	1	53	4	1484	29	140	25	97	30
z register zrnění	51	35	2	9	60	4	205	12	149	46	-14	41
z register prengrecových	225	32	123	23	154	-	-	-	-	-	-	-
restat per totum	14442	3	10441	8	15720	39	16627	55	4941	37	812	58
summa všeho zvláštního vydání	6298	54	6519	21	8782	26	14422	29	4204	13	597	14
restat po všem vydání	8143	9	3921	47	6938	13	2205	26	737	24	215	44

⁶⁰⁾ V tom je též od Vencelíka z zágrovaného stříbra 1191 kp 18 gr a od Poláků z zágrovaného stříbra 719 kp 1 gr

⁶¹⁾ V tom je též od Poláků z zágrovaného stříbra 499 kp 8 gr

Nejpříznivějšími jeví se léta 1504 a 1506; také rok mezi oběma ležící možno pravděpodobně čítati k příznivým, neboť v letech 1505 a 1506 se pokladna mincovní odvážila vyplatiti Kolín, což vyžadovalo nákladu přes 24000 kp gr přesahujícího.

Schodek v registrech verkových z roku 1516 jest jednak následkem toho, že přicházelo méně stříbra do mince proti jiným létům (pouze asi 180 hř týdně, oproti roku 1503 asi o 100 hř méně) a náklad na hory že se valně zvýšil, hlavně pak novou položkou „do Krajfu na erbštolu“ byl počet každou neděli zatížen summou 26-28 kp.

Značné uvrflávy z register měděných vysvětlují se takto: stříbro v mědech kupovalo se od rudokupců některé po 2 kp, jiné po 3 kp za hřivnu a prodávalo se kupcům (v letech 1504-1509) po 3 kp 25 gr až 3 kp 35 gr za hřivnu. Na př. roku 1504 prodáno v mědech úhrnem 3902 hř 2 ft 2½ lt stříbra a při tom zůstalo králi uvrflávu 2909 kp 1 gr - z toho vychází na 1 hř stříbra prodaného 45 gr zisku. Mimo záplatu erckafěřům nebylo tu žádného jiného vydání.

Také vexl skytal užítkův dosti značných. Z doby starší, kdy poměry byly příznivější, nemáme zpráv dosti určitých. Z přesného

gr. Od toho nutno ovšem odečísti plat mincůřům 28 kp 13 gr a pregěřům 11 kp 47 gr, malý minckošt 6 gr, stojící úředníkům mince, útratu za uhlí, měď, olovo a jiné, úhrnem asi 50 kp, - i zbudě užítku asi 380 kp, totiž z 1 hřivny stříbra čistého 63 gr.

Téhož roku 1514 Cantate delány denáry: sazeno 369 hř 3 lt stříbra čistého s 615 hř 1 ft 1 lt mědi, jakost slitiny = 0.375; pláty černé vážily 962 hř 1 lt, numerus jich měl býti 1314 kp 49 gr; dle toho mělo býti stříženo z 1 hřivny sazené denárů za 82 gr, z 1 hř stříbra čistého denárů za 218 gr. Poněvadž se za 1 hř stříbra čistého platilo průměrně 2 kp 10 gr, vytěženo z hruba 218-130 = 88 gr a z celého verku asi 540 kp; po srážce mincovních útrat asi 90 kp zbyvá zisku celkového 450 kp a dle toho užitek z 1 hřivny čistého stříbra = 72 gr.

Pro úvahy podobné sestavili jsme v následující tabulce všechna nutná data, táhnoucí se k různým druhům mincí, k změnám jich jakosti a k různě ceně stříbra; práci tuto obmezili jsme dobou krále Vladislava II. a začátkem éry tolarové.

⁶⁰⁾ A. K. hor. odd. č. 242.

⁶¹⁾ Ibidem 343-a.

(182) Rok a neděle - Druh mince	Sazeno do ohně A = argentum G = granatura				Jakost	Černých plátův						Mělo být střiženo grošů		Cena 1 hř čistého stříbra	Od práce mincířův, pregéřův			Vyčteno celých a fraktův		
						bylo dle váhy				mělo být dle počtu		z 1 hř sazené	z 1 hř čistého stříbra							
						hř	ft	lt	qtl	hř	ft									
1472 Misereere na groše	A 160	-	-	-	0-5625	273	3	-	-	399	39	88	156	90 gr	mc 10	16		398	19	
	G 124	1	3	-											pg 4	16	fr		52	
1482 Omnia na groše	A 130	2	-	2	0-5625	225	-	3	3	330	35	88	156	105 gr	mc 8	26		332	43	
	G 101	2	-	1											pg 3	53	fr		7	
1482 Quasimodo na peníze	A 61	1	3	2	0-187	373	3	3	-	280	27	45	240	105 gr	mc 19	14		278	50	
	G 266	1	1	2											pg 9	3	fr		51	
1483 Exurge na groše	A 109	-	-	-	0-5	216	2	3	2	320	41	88	176	90 gr	mc 3	45		319	56	
	G 109	-	-	-											pg 1	30	fr		8	
1483 Quasimodo denarii grav.	A 37	3	3	3	0-437	84	1	1	-	115	13	82	188	90 gr	mc 5	22		112	26	
	G 48	3	1	2											pg 2	54	fr		4	
1484 Dom. in tua na malé pen.	A 89	-	-	2	0-187	438	2	3	-	329	1	45	240	100 gr	mc 23	6		330	20	
	G 385	3	1	-											pg 12	35½	fr	1	-	
1498 Dicit II. na groše	A 181	2	1	-	0-437	414	3	3	-	608	34	88	201	2 kp	mc 14	22		610	33	
	G 233	1	3	-											pg 6	57	fr		1	
1498 Ad te levavi na denáry	A 169	3	1	2	0-375	449	1	3	-	614	14	82	219	2 kp	mc 22	48		606	22	
	G 283	-	1	1											pg 14	38	fr	1	12	
1498 In excelso na haléře	A 132	2	2	2	0-187	686	-	-	-	514	30	45	240	2 kp	mc 33	44		514	30	
	G 574	3	1	2											pg 22	37	fr	-	-	
1544 Dom. in tua na groše	A 75	-	5	1½	0-423	176	1	-	-	258	30	88	208	150 gr	mc 4	55		261	23	
	G 102	-	11	2											pg 2	53	fr		1	
1554 Quasimodo na toлары	A 88	-	13	2	0-906	100	-	12	-	442	-	263	290	3 kp	mc }	2		446	30	
	G 9	-	3	3											pg }	53	fr	-	-	
1554 Oculi na bílé pen.	A 58	-	14	3	0-314	187	-	10	1	294	25	94	299	3 kp	mc }	8		300	56	
	G 128	-	10	1											pg }	2	fr		57	

vše počítáno na groše široké „per latos“

(183) IV. Obec mincířův a pregéřův.

Kutnohorští mincíři a pregéři na uhájení společných zájmů svých byli od dávných dob již sjednoceni ve sdružení, kteréž honosně nazývali obcí mincířův a pregéřův, vědomí k souce sobě nemalého významu svého. Sdružování tomu nebylo shůry bráněno ani překážděno; nýbrž nejvyšší mincmistr království českého dopouštěl, aby do řady starších této obce vstupovali též úředníci mince, a buď sám anebo skrze zástupce svého pokaždé slavnostně sázel starší obce nově zvolené a v úřad uváděl. Králové čeští pak, vidouce prospěšné působení obce té, obmysleli jí zvláštní milostí svou a propůjčovali jí znamenité výsady. Neobvyčejným privilegováním měl být dílo mincovní na Vlaském Dvoře získán, usazen a trvale zabezpečen živel usedlý, konservativní, spořádaný; kteréhožto cíle dosaženo tím, že soukromé zájmy tohoto živlu pracovního byly obrátěně sloučeny s prospěchem mince královské, již z pravidelného, nerušeného mincování kynul zisk nemalý. Ve statích následujících hodláme dle pramenův archivních vylíčit vývoj, rozvoj i zánik instituce nad jiné zajímavější, která plnou měrou zasluhuje, aby z dosavadního úkrytu svého byla vybavena, aby o existenci její zvěděli ti, do jejichž oboru náleží stopování poměrů sociálních za dob dávných.

1. Zřízení obce mincířův a pregéřův.

Příslušníci obce třídili se na knapy, starší to členy obce, kteří byli k obci poutáni též zájmy majetkovými, a na robence, kteří za mzdu vykonávali dílo mincovní anebo se práci té teprve přiučovali. Správa obce kladena pokaždé do rukou mužů vši důvěry hodných, kteří i jinak stáli na předních místech mezi Horníky a mezi bývalými úředníky mince. Veškerá obec mincířův i pregéřův společně v hromadu svolaná přijala ustanovené na rok v čelo své čtyři mincíře a tři pregéře jakožto starší čili konšely; konšelé mincířští sluli v zápisech latinských jurati monetariorum de fabricis¹⁾ (v německých „münzschepphen“ (184) in den smyden“²⁾), konšelé pregéřští se jmenovali jurati pregariorum de caractorio (něm. „schepphen in dem preghaus“); prvním konšelů dávali titul primasa³⁾. V listině z roku 1392 připomínají se vedle konšelů

¹⁾ Jar. Čelakovský, Sběrka pramenů práva městského II. str. 630. - Lib. erect. I. str. 77.

²⁾ Universitní knihovna v Praze, listina pergamenová č. 513.

³⁾ 1582 byl primasem Jan Gorzanský nad mincíři, Pavel Klábal nad

ještě radní lidé jakožto představení obce⁴⁾. [Viz též *Dotazky str. 33-34*] Majestátem krále Václava IV. ze dne 21. srpna 1408 dává se mincmistru plná moc, voliti konšely mincířské a je dle potřeby měniti. „A přihodilo-li by se,“ ustanovuje král, „že by mincířští konšelé nebyli pilní, ... tehdy má i muoz mincmajstr, kterýž v ty časy jest na Horách Kuthných, jiné mincířské konšely usaditi, kolikrát jemu se bude zdáti dobré, a tak dlúho, až taková škoda naše bude nahrazena; a proti tomu nemá se žádný postaviti pod hrdlem i zbožím“⁵⁾. Později konala se volba konšelů nových tak, že každý konšel odstupující na místo své navrhl dva nástupce, z nichž jednoho mincmistr si vybral⁶⁾. Sazení konšelův nově zvolených dělo se pokaždé slavnostně buď nejvyšším mincmistrem anebo jeho zástupcem⁷⁾; (185) nejdůležitější částí aktu

pregéři. A. K. hor. odd. 4111. VIII.

⁴⁾ Jar. Čelakovský, Sběrka pramenů práva měst II. str. 1099. Jakožto svědci jistého snesení obce minc. a preg. z roku 1392 vytčeni jsou „konšelé v šmitnách: Ewglaczar, Hanman Krummer, Nikman Lomer, Ssteffan Reson a potom ti konšelé v preghauzu: Ssteffan Ssik, Franc Gyser, Hannuš z Piesku; potom radní lidé v šmitnách: Hanman Alder, Jakub z Rožmítalu, Martin Thajcher; potom radní lidé z preghauzu: Nika Ress, Hyncman Megrl, Wenczlav z Piesku.“

⁵⁾ Ibidem str. 1098.

⁶⁾ Dne 27. května 1689 měla býti renovací čili obnovení konšelů nad minc. a preg., pročez nejvyšší mincmistr tehdejší Frant. Karel Přebořovský svob. pán z Kvasejovic vyzval odstupující konšely mincířské Samuele Lomnického šmitmistra, a Jakuba Prochádku, jakož i konšely pregéřské Jana Redliča a Jana Trnku, aby jmenovali ty, kteříž by na jich místa dosazení býti mohli; jmenovali mincíře Tobiáše Labušku a Matyáše Šmahlo, pregéře Václava Chmelu a Jiříka Asulu. A. K. hor. odd. kniha 13. fol. 478 a násl. - V A. W. přechovávají se dvě listiny, v nichž konšelé mincířští a pregéřští vyznačují osoby, které „k povinností konšelským na místě svém na plac dávají“ anebo které „na svých místech k dosazení za hodné uznávají“.

⁷⁾ Roku 1523 „tu středu po božím křtění pan Jindřich Tunkl z Brnička a s Zábřeha, nejvyšší mincmajstr království Českého a fojt markrabství lužického, sadil konšely mincířské a pregéřské a jsú tito nížepsaní“: mincířští Burian Vrbik (z Žaboklík, od 1529 hofmistr horní), Martin kněz Vítá bratr, Jan Holičský, Bohuslav Porybný (od Slonů); pregéřští Zachař z Chrudimě, Jan Sus z Ježova (úředník mince do roku 1522), Jan Škornička (později písař urbenní). - Roku 1543 „pan Šebestyan z Wajtmille a na Chomutově jsa zvolen za nejvyššího mincmistra sadil konšely: mincířští byli Václav Vočko (od 1553 horní hofmistr), Jiřík Popelka, Jakub Labuška, Bohuslav od Slonů; pregéřští mistr Pavel, Jiřík Libotovský, Jiřík Klábal (zvonář). - V době dřívější sazenci konšelé každého roku; od úřadování Petra Hlavsy z Liboslavě „držícího místo nejvyššího mincmistra král. čes.“ konala se sazenci konšelův v období několika roků, a sice: 1553, 55, 59, 61, 62, 68, 72, 73, 78, 81, 97 a 1600. Poslední zápis o sazenci konšelův jest při roce 1600 tento: Po obnovení raddy pánův šepmistrů na

nastolovacího bylo ovšem vzetí pod přísahu. Formulí takového přísahy podáváme dle zápisu z roku 1476. „Přísaha minciřům a pregéřům. Přisahám pánu Bohu, matce Boží i všem Svatým a najjasnějšímu knížeti a pánu panu Vladislavovi, z Boží milosti uh. králi českému a markrabí moravskému etc. pánu našemu najmilostivějšímu, vedle toho urozenému pánu panu Benešovi z Vajtville, pánu mincmajstrovi na JKMTi místě vedle úřadu jeho mincmajstrství, tento úřad (tu povinnost konšelství minciřského a pregýřského) od JKMTi i od pana mincmajstra nám poručeny a daný věrně, pravě a spravedlivě zpravovati a vyhlédati ve všech věcech tomu příslušejících, a jestliže bychom co škodlivého srozuměli a zvěděli, to na JKMT neb na pana mincmistra neb na úředníky mince zněsti a pro žádnú věc netajiti a ortele výnosy mezi stranami spravedlivě vyřekati, toho jináč nečiniti ani pro strach ani pro bázeň ani pro dary ani pro přízeň ani pro nepřízeň ani pro žádnú jinú věc. Toho nám rač Buoh dopomoci, matka Boží i všickni Světí“⁸⁾. Obřadný výkon sazení konšelů měl býti jednak světlým výrazem svrchovanosti královského majestátu nad vybíjením mince, jednak jím měl býti znova osvědčen a zdůrazněn veliký význam sboru minciřův a pregéřův, činitele to nad jiné důležitějšího a proto také okázale favorisovaného. Sazení konšelů minc. a preg. samým nejvyšším mincmistrem považováno za velikou milost a vzácné vyznamenání, tak velké a vzácné, že vzbudilo i závist obce havířské. Když roku 1472 páni šepmistři a konšelové obecní (města Kutné Hory) „vedle práv svých psaných cechmistry sú měli obnoviti, tehdy havěři starší, kteříž vždy prve od pánův šepmistrův a rady bývali sú sazení, učinili sú prosbu na králi milosti takovúto prosice, poněvadž konšelé pregéřští a minciřští ote dvora živnost majíce sazení bývají skrze pana mincmajstra, aby králova milost také vzhledna na to, že havěřské dílo jest jako prvější na horách k užitku JKMTi a obecnímu dobru, poněvadž také za svú práci odplaty ote dvora a od erckafěřův čakají, aby JMt k tomu přivoliti ráčil, aby starší havěři též jako konšelé minciřští a pregeřští skrze pana mincmajstra na dvoře byli sazení...“⁹⁾.

¹⁸⁶⁾ Vedle rozkazu nejvyššího mincmistra Viléma staršího z Oprštorfu byla roku 1581 „v sobothu po památce Hromnic jinak 4. dne měsíce Februari“ vydána instrukcí, „kterak by se konšelé k dělníkům, tolikéž knapi, roubenci (!) a jiní dělníci k konšelům při díle minciřském i také pregéřském chovati měli“; podnětem k

rathouze v pondělí před sv. Jakubem obnoveni jsou konšelé minc. a preg. od uroz. a stateč. rytíře Jana Jindřicha Doktora z Pisnice etc. JMCské rady a nejvyššího prokuratora v král. Českém. A. K. Červené knihy minciřské F. 16. (144).

⁸⁾ A. W. Registra prengrecová 1471 a násled. pag. 4. Doplněk v záorce byl připojen dle novějšího přepisu. - V jiném přepise z roku 1593 jest vynecháno „Matce Boží“ a „Matka Boží“. A. K. hor. odd. 3968. VI. - V červených knihách minciřských jest přísaha stilisována takto: „Přisaháme ... v tomto úřadě konšelském věrně a pravě se zachovati, jeho dobrého a poctivého hleděti, obce této soudy spravedlivě činiti a ortele spravedlivě vynášeti, každému chudému i bohatému a zvláště vdovám a sirotkům, domácím a přespolním všecku spravedlnost učiniti a to pro přízeň i nepřízeň, pro dar i ne pro dar, ani pro žádné přátelství krivdy nečiniti...“

⁹⁾ A. K. Registrum rubeum pavum K. 10. - Další rozvoj této záležitosti není sice souvislý s přednětem, o němž se tuto pojednává; ale způsob, kterým bylo o žádosti havěřů rozhodnuto, nepostrádá zajímavosti pro posouzení poměrů tehdejších, a proto připojujeme aspoň v poznámce doplněk zápisu. „A jeho milost se pány radú svú, nejša zpraven práv a obyčejův města Hory, jich (starších nad havěři) žádosti, jakožto majíce za slušnú, povoliti jest ráčil a své rčení královské listem svým jest učinil. To zvěděvše šepmistři a rada, ktož sú téhož léta byli, vyslavše k jeho k milosti (186) žádali sú, aby jeho k. mt v to jim nesahaje ráčil je zachovati vedle práv a zvyklých obyčejův, jakož předkové jeho mti zachovávali sú jich předky, jichžto jeho k. mt jim milostivě potvrditi ráčil, těch věcí šfe jeho mt zpravivše, že z jich moci a z jich volení starší nad havěři sú vždy voleni. A jeho mt k. se pány radú svú majíce před sebu rčení, což sú havěřóm psali, i také žádost pánův šepmistrův a rady, znajíce že obojí sú obec jedna a táž jeho milosti poddaná, a chtějíce, aby slovo královské šlo před se a také aby práva a obyčejové měščí (!) neumenšovali se, i vidělo se slušné jich mti, tento prostředek najiti a to řízení jich mti poručili sú urozenému pánu panu Benešovi z Vajtville, ty časy purkrabí na Karlštejně a mincmistru najvyššímu, kterýžto obapolnú žádost předloživ takto způsobil jest ... Starší nad havěři (jména jich) a jsú sazení skrze pana mincmajstra a pány šepmistry a konšely na Vlaském dvoře“.

tomu byly časté stížnosti konšelů do dělníků. Instrukce tyto¹⁰⁾ poučují nás zevrubně a jasně o povinnostech a právech, konšelům příslušejících. „Předkem a nejprve konšelé mají knapům, roubencům i jiným dělníkům časně, kterého dne dílo buď na groše, peníze nebo na tolary bude, v známost uvozovati dáti a hodinu jmenovati a k té hodině oni konšelé a při nejmenším z nich jeden, kterýž v té šmitně správčím jest, tolikéž i jiní všickni dělníci se postaviti. Jestliže by pak kderej zoumyslně se toho dopustil a v čas uloženej na dílo se nedostavil, má ihned po díle vedle uznání konšelův buď na lůnu nebo vězením trestán býti; kdyby však toho byla vážná příčina, že by přijíti do díla nemohl, aby se u konšelů opověděl. - Druhé, co se dotěže těch dělníkův, kteří majíce několikeru živnost a obchody své, přes pole po jarmarcích odjíždějí a někdy ve dvou, třech i čtyřech nedělích sotva jednou na dílo přijdou a nic méně chtějí to za právo míti, aby kdyžkoli na dílo přijdou, místo své a lůn zouplna měli, a jiným, kteří by se chtěli učiti a pilně se dílem tím živiti, překážejí, to se po dnešní den zapovídá, aby žádnému, jakž konšelu, knapu, roubenci ani jinému dělníku to trpíno nebylo a v tom folku se nedalo; poněvadž to veliký hydrunk přináší, když se s dílem pospíchatí musí, se škodou JMCské jest, když jistý počet dělníkův se nesejde, tak aby časně a povlovně se odděliti mohlo. A protož ti a takoví mají podle předešlého v prvím artikulu oznámení trestání býti; jestliže by pak po takovém trestání přestati nechtěli, tehdy mají dokonce z díla skládání a na časy potomní nemají připuštění býti. - Třetí: Kdeřížby mincování anebo pregování se učiti chtěli, mají to na konšely vzněsti a toho při nich náležitě hledati, a konšelé uvážice to a bude-li osoba ta hodna a zvláště pak, jestliže by mezi nimi spravedlnost bud na lůních nebo stolicích měla, mají mu toho před jinými příti ... jestliže by ten učedník v čem protivnej nebo nepilnej nalezenej byl, konšeli (187) aby moc měli, podle uznání jeho trestati a to tolikrát, kolikrát by se čeho dopustil. Netoliko pak tito noví učedníci, ale i nynější knapi a roubenci, kteří naskrze díla neumějí, toho se mají dotýkati a vyučiti a v tom konšely každého času zpravovati a to dílo do rukou vzíti a dělati, což mu od konšela anebo svého pána poručeno bude beze vsí výmluvy a spěčování. - Čtvrté. Co se neporádného z díla odstupování dotýče, že za malou příčinou, když někdy knap, roubec anebo dělník od konšelův pro své přečinění buď řečí nebo vězením potrestán bývá, tehdy ihned odpuštění vezme a často ani odpuštění nevezmouc na dílo se za mnoho nedělí nepostaví a potud zase skrze přátele a přímluvce na dílo se vpsají (!), toho žádnému vymyšleným způsobem po tuto hodinu aby více nebyvalo a žádnému, buď ten kdo buď, se netrpělo, ale každý pro své přečinění aby od konšelův trestání přijal a vykonajíc to předce při díle trval; nebo tomu žádnému, kdož by pro taktové trestání odpuštění bral, nemá dáno býti, ale bude povinen dvě neděle v vězení buď na Dvoře Vlaském nebo šatlavním vedle uznání seděti a k tomu pět kop grošů českých pokuty konšelům, knapům a roubencům do spolku dáti a nic méně tůž pokutu i vězení vykonajíc přec dělati a to pod propadením vsí své spravedlnosti, ač měl-li by tu buď na lůních nebo stolicích jakou, kteráž beze vsí výminky do obce minciřské a pregýřské připadnouti má; a kdožby žádné spravedlnosti nemajíc neměl co propadnouti, tehdy pro svou svévolnost jiným ku příkladu má skutečně trestán býti a nikda na časy budoucí více k dílu minciřskému nebo pregýřskému žádný takový připuštěn býti nemá, jakž od starodávna za právo bývalo. Avšak kdožby majíce k tomu slušné a hodné příčiny buď pro starost anebo majíce z pozhelnání Božího jinou živnost že by pro tu dílo opustiti musil, tehdy může konšelův se dožadati, aby se sobotu příští do preghauzu na Dvůr Vlaský sešli a tu v jich společném sjití odpuštění, předložice příčiny, vzíti moci bude. Avšak ode dne odpuštění vzetí předce povinen bude čtvrt léta dodělati, leč by toho tak pilná a důležitá potřeba byla, že by možné nebylo, jemu toho čtvrt léta setrvati; tehdy to konšelé společně uvážice, jak by toliko to místo jiným dělníkem opatřeno bylo, jej propustiti moci budou. - Páté. Oni knapi, roubenci i jiní dělníci, kdyžbykoliv od konšelův (zváni byli) za příčinami a potřebami obecními i jinými obzvláštěnými, aby se buď do preghauzu nebo v jiné místo jim uloženej sešli, mají a povinni budou k hodině určité se scházeti a

¹⁰⁾ A. K. hor. odd. 4111. VIII., též 2993.

což by tu na ně od konšelův podáno bylo, spolu o tom promluvic, aby jim konšelům oznámili, jaké by zdání jejich bylo, a oni, porozuměli by konšelé, že by při tom oznámeném sňešení zůstaveno býti mohlo, budou moci při tom zanechat. A kdyby se pak nepostavil ani při konšelích neb konšelů se neomluvil, má pokuty jakž konšel, knap, dělník i roubenec čtyry groše české konšelům složit, neb z díla neb spravedlivosti jeho sňato bejti má; a takové pokuty v ta místa, kdež se konšelům za nejlepší viděti bude, mají obracovány bejti. - Šesté. Jest-li že by pak jaké rozepře stran lůnů anebo stolic mezi kejm vznikly anebo z dluhův od kohokoli viněni bejti (188) chtěli, tehdy jakož od starodávna vždycky to bejvalo, že knapi, roubenci i jiní dělníci minc. a preg. o dluhy běžné před konšely Dvoru Vlaského od svých věřitelův viněni jsou bejvali a tu jim k záplatě dopomáháno bylo; ale nyní před rychtáře městského obsílání a viněni bejavají a tudíž častokrát sřede dlouhé zdržování na rathouze dílo JMCské se obmeškává. Protož aby toho po dnešní den nebejvalo a oni dělníci minc. a preg. nejinde než před konšely svými na Vlaském Dvoře viněni bejavají tak, jak se i při pořádcích havéřských obojích hor děje. A oni konšelé jsou povinni, lidem k dluhům jich na svých dělnících i také k jinejm spravedlnostem lidskejm na lůních a stolicích bez odtahův k zaplacení dopomáhati a vždycky ve dvou nedělích na soudu sedati tak, jakž sou se od starodávna zachovávali. Však pokud se purkrechtův aneb jiných věcí, což se knihami městskými a zápisy nebo kšafy kromě lůnů a stolic řídí, to se v to nepotahuje, nýbrž ovšem vymieňuje, že to při právě městském zůstati má...¹¹⁾

Instrukcí tato jest velmi cenná, neboť v ní jest přesně formulován řád, jímž se obec minc. a preg. odedávna spravovala¹²⁾. Instrukcí tato dává též obšírné poučení o tom, kterak se připouštěli nováckové k dílu mincovnímu; obsaženo je tam následující ustanovení: „...a předně má sobě ten, kdo se učiti chtíti bude, po čtyry neděle pořad sběhlé díla koštovati a koštující má po vyjití těch čtyř nedělí hned konšelům oznámiti, jakého oumyslu jest, a nebude-li se chtíti učiti, oznámic, že k tomu úmyslu nemá, budou jej konšelé ihned propustiti moci; a pakli by se přede učiti chtěl, bude povinen rukojmě pod padesáte kop grošův českých za sebe předně za věrnost a druhé, že do dvou let, počítajíc i s těmi čtyry nedělmi, v kderých sobě koštoval, pořad sběhlých při témž díle vytrvati chce a všemu dílu naskrze od nejmenšího a do největšího se učiti bude. A tomu dělníku, kderejby jeho takovému dílu pregování na penězích, groších a tolařích učil, poněvadž jest mince rozdílná a při té každé minci potřebovati bude ukazování, za takovou práci a meškání tomu, kdžby jeho učil, povinen bude tejj učedník při té každé minci po čtyry neděle pořad sběhlé, což by tu koliv vydělal a vypregoval, jemu za takové učení (189) a ukazování dáti. A při tom konšelům předně a knapům i roubencům všelijaké poslušnosti a (po)volnosti do těch dvou let vyučení svého (má) zachovati; což ihned pro pamět budoucí do knih i s rukojměmi zapsáno býti má. A pakli by v tom díle nevěrně se zachoval a do času oznámeného dvou let při tom nesetval, tehdy rukojmové aby propadenej základ bez odporův ve čtyrech nedělích pořad zběhlých od dání jim věděti složit povinni byli...“

Hojně cenného materiálu k poznání všeliké agendy v obci minc. a preg. poskytují „Knihy červené mincířův“¹³⁾, v nichž

¹¹⁾ Roku 1540 Petr Škornička v při své s poručníky sirotkův neb. Jana Škorničky o lůn mincířský dovolává se privilegia obci minc. a preg. příslušejícího slovy těmito: „císař Karel JMt to právo přivedl, že nikdež nikam potahováno býti nemá o věci dvorské, než na dvůr mezi pány mincíře; také král Jiří JMt toho potvrditi ráčil, kto by co s kterým z mincířův a pregěřův činiti měl, že o to jinde hleděti nemá, než na dvore vlaském.“ A. K. Červené knihy mincířův B. 19. (76).

¹²⁾ Vedle instrukce této známe ještě jedno ponaučení pro konšely mincířské, z něhož byly stati některé již vycitěny zpředu (na str. 30.). Stručně ponaučení o povinnostech konšelů mincířských shrnuje se tu konečně v následujících větách: „A tak všelikou pilnost konšelé mincířští při každém mincování potřebnou zachovati povinni jsou; nebo jménem konšelů slovou, ale povinnost šmitmejstra na sobě mají, též tak jiné mincíře a dělníky v dobrém řádu při mincování říditi a spravovati mají, a čímž by sami při kterékoli věci zvládnouti a jí dosti učiniti nemohli, to vše na JMt nejj. pana mincmejstra král. čes. nebo na pány úředníky mince vzněsti budou moci.“ A. K. hor. odd. 123. též 5565/II. a 4111/VII.

¹³⁾ A. K.

zápisy sahají od 1523 do 1727; v nich nacházíme ještě další podrobnosti o přijímání nových robencův. Počet přijatých byl velice proměnlivý z příčin na snadě ležících; největší počet, totiž 69 současně přijatých, našli jsme při roce 1525, avšak v letech následujících nebylo přijímáno až teprve opět roku 1534 a pod. dále. K dílu mincovnímu hlásili se namnoze členové rodů zámožných (1524 Adam pana Jiříka Háši, Albrecht Sancturínův, Václav pana Mikuláše z Práchnan, 1525 Boleslav Hanykěř, Václav Maslníkův, 1534 Jan Nebozizkův, 1549 Jiřík Perštýnský z Skalice a j.), hlavně ovšem těch, kteří s obcí minc. a preg. byli v užším již styku; také se tu setkáváme a příslušníky proslulých rodů zvonářských (1525 Jakub Daniele konváře, Václav Ptáček); avšak i krejčí, koláři a j., synkové pekařů, kramářů, bednářů a j., ba dokonce i písaři a kantoři přicházeli „okoštovati“ dílo mincovní (1523 Jiřík písař z Lithomyšle, 1525 Daniel kantor z Mýta Vysokého, Jan kantor z Jaroměře, Petr kantor od Vysokého kostela, Jiřík kantor od Sv. P. Barbory, 1534 Martin kantor z Franštejna). Za každým robencem musil státi aspoň jeden rukojmí, který autoritou svou kryl nedostatky svého chráněnce a jistou summou (50 kp gr čes.) za něj ručil. Dle toho rukojmím robencovým mohla býti toliko osoba vážená a do jisté míry zámožná. Stačil ovšem rukojmí jediný, ale bývalo jich obyčejně více; Jan bratr Rafeala prenara ucházeje se roku 1523 za přijetí „do šmitny na dílo královské“ přivedl rukojmův pět: Jana Jeptišku úředníka mince, Prokopa Pregla (byl tehdy konšelem pregýřským), Jana Štollara, Zikmunda zlatníka a Jiříka Dobeše z Rohožova. Často býval rukojmím otec nebo strýc¹⁴⁾; také žena dala jednou rukojmství za robence a sice roku 1525 paní Alžběta z Pašíněvsi za Jindřicha z Vilímovce¹⁵⁾. (190) Konšelé přijímající

¹⁴⁾ Roku 1524 přijat Adam pana Jiříka Háši, rukojmě byl pan Jiřík Háša a pan Zachař z Chrudimě; dále přijati Albrecht Sancturínův a Jan syn manželky Vávry gysera, měli společně rukojmí Sancturina, Václava Mírka z Solopisk, Vávru gysera a Petra Draštika. A. K. Červené knihy mincířské A. 6. (43).

¹⁵⁾ Dle značného počtu robenců roku 1525 přijatých soudíme, že toho roku byly řady mincířů a pregěřů na VI. Dvoře skutečně pracujících velice prořídle. Mezi robenci těmito i jich rukojmími jsou mnohá jména zajímavá, pročez jich výkaz, který v knize mincířské vyplňuje hustým písmem celou stránku, podáváme nezkráceně:

(190) Robenci přijati na Dvůr na dílo krále JMt:

Jíra Vrbíkuov, rukojmě zaň Burian Vrbík, Mikuláš z Práchnan, Jíra Zigeluov
Boleslav Hanykěř, rukoj. Jan Štollar z Chocemic, Mikuláš z Práchnan, Jan Maslník
Havel střelec, ruk. Burian Vrbík, Victorin Psovra
Jan Kathefinkuov, ruk. Bohuslav Porybný, Victorin Psovra
Petr Vošitkuov, ruk. Štěpán od S. Bartholoměje, Bártha pergmistr z Czechu
Václav Brože bednáře, ruk. Matěj mečíř, Zahrádka zámečník
Jan Štěpánuov, ruk. Štěpán otec, Burian Vrbík, Zigmund Prášek, Ondřej Kozel
Jan Školové syn, ruk. Matěj Studnička, Matěj mečíř, Bártha z Enochu pergmistr
Jan pekařův od Kúřimské brány, ruk. Matěj Studnička, Bártha pergmistr s Czechu, Matěj mečíř
Ambrož Nechvíluov, ruk. Nechvíle kovář, Matěj Studnička, Klimeš kovář, Bártha pergmistr
Šimon Červenkuov, ruk. Václav Červenka, Petr bednářčin, Arnošt cimrman z Czechu
Martin Štětinčin, ruk. Bohuslav Porybný, Zigmund cejchmajstr
Jakub Bohuslava Porybného, ruk. Bohuslav Porybný, Victorin Psovra, Štěpán od S. Bartholoměje
Vašek Jana Porybného, ruk. Jan otec jeho, Bohuslav Porybný, Václav Koblása
Martin Hutníčkuov, ruk. Jan Hutníček, Václav Koblása, Jan Porybný
Jan Hutníčkuov, ruk. Jan Hutníček, Václav Koblása, Jan Porybný
Thomáš Zahrádkuov, ruk. Zahrádka zámečník, Matěj mečíř, Daniel konvář
Jakub Daniele konváře, ruk. Daniel konvář, Jan z Smíškova domu, Šimon zvoník
Michal Šimona mincíře bratr, ruk. Jindřich Landa, Beneš perníkář
Pavel od Ptáčka, ruk. Martin Vrabec z Nedvojovic, Lukáš Volfuov
Jan Žáčkuov od branky, ruk. Jak. Žáček, Jindřich Landa, Beneš perníkář
Václav Maslníkuov, ruk. Jan Maslník, Mikuláš z Práchnan, Jan Štollar
Jan Vaška havěre, ruk. Václav z Širuočkova domu, Jindřich Landa, Thomáš tkadlec
Jakub Václava Koblásy, ruk. Václav Koblása, Jan Porybného, Jan syn Hutníčkuov

robence na dílo mincovní neopomenuli dáti jim důrazně napomenutí, aby „věrnost, poslušnost, všelijakou uctivost a chvali- (191) tebné dobré chování k pánům konšelům zachovati

Jakub z Malešova, ruk. Šimon zvonník, Jakub mincír z Pokšikova domu, Lukáš Volfuov
Jeronym Jakuba hutníka, ruk. Jan Štollar z Chocevic, Jakub Klaud Matěj přítel Jíry Kulhavého, ruk. Jíra Kulhavý Přitocký, Jan Maslník Štěpán přítel Jana kramáře, ruk. Jan kramář, Bernášek krajčí, Adam Zejvarth, Václav Rohozka
Duchek Johančín, ruk. Daniel konvář, Jiřík konvář, Mikuláš Horčice krajčí Valenta Pěčkuov, ruk. Jan Štuklík, Václav Holub, Jan Šaršún, Mikuláš Horčice, Daniel konvář
Simeon Lukše hutníka, ruk. Vácha uhlář, Václav Holub nožíř, Erazim ze Kšel
Jan Sklenář, ruk. Matěj Šesták, Václav Koráb, Jan Kropáč illuminator, Jan Straka
Engelharth, ruk. Zigmund zlatník od farhofu, Johannes písař mince, Adam Zejvarth z domu Štraskytlovského
Václav Štěrba do preghauzu, ruk. Václav Poklupek, Jan Haldecký, Pavel Fugl
Petr baccalář z Hloušek, ruk. Mikuláš z Práchnan, Martin Vrabc z Nedvojovic, Jan Štollar z Chocevic, Matěj Haluzí krajčí
Jakub Farář havěř, ruk. Václav Koblása, Lukáš Žemlička, Václav Haldecký starý
Adam Zichuov, ruk. Blažek Lankaš krajčí, Jakub mlynář, Jíra Klábal konvář, Jiřík postřihač syn Havličkuov
Ondřej postřihač z Freiberku, ruk. Erazim ze Kšel, Jiřík Káně, Václav Voříšek
Jan Rychnovský do šmitny, ruk. Jan z Smíškova domu a Mathúšek z podvěží
(191) Jan soustružník od pana Jana Maslníka, ruk. Jan Maslník, Mikuláš kramář
Michal krajčí Duchkové muž, ruk. Martin Křivoláček, Erazim postřihač, Jakub a Jíra postřiháči a Vavřinec Kousal
Šimon Zeman do šmitny, ruk. Martin Fučík kovář, Martin Polák kovář, Říha hutník, Šimon Štefánčín
Jan syn Prokopa hutrajtáře, ruk. Prokop otec, Burian Vrbík, Zigmund zlatník z Liboslavě a Mikuláš parléř
Daniel cantor z Mýtha Vysokého, ruk. pan děkan Buchal, Martin Gazlar, Jan Haldecký
Matuš havěř švagr Petra gerněře, ruk. Petr gerněř a Šimon Čermák kovář
Jan Šimonov, ruk. Jakub z Vorlova domu a Matyáš z Práchnan
Vaněk Miseruov, ruk. Jan z Smíškova domu, Petr Holý pregěř
Jíra z Kolína, ruk. Jakub Klaud, Jakub Téska, Zigmund Sojka
Jan Vočkuov z Hloušek, ruk. Rafael prennar, Dobeš z Rohožova
Jan Bikáneckého, ruk. Jan z Skalice, Martin Křivoláček, pan Václav otec
Petr Koudeľkuov, ruk. Matěj Koudele, Petr gerněř a Martin cihlár z Páchu
Jan Bernášek, ruk. Martin Křivoláček, Jiřík Libotovský, Matěj Haluzí, Petr a Mikuláš kožíšníci
Jiřík ujec pana Zachaře, ruk. Zachař z Chrudimě, Jakub Klaud, Jan Bernášek, Jan Haldecký a Martin Gazlar
Jindřich z Vilémovce do preghauzu, ruk. pan Burian Vrbík hofmistr, pan Jakub Sobol urbureř, Matuš Viduna a Jakub postřihač pregěř, paní Alžběta z Pašiněvsi
Brožek z Hradce Králové do preghauzu, ruk. Burian Vrbík hofmistr, Jakub Sobol urbureř, Pavel z Podivice úředník mince, Jakub Klaud a Ondřej Kozel
Petr cantor od Vysokého kostela z Prahy, ruk. Jan Haldecký, Matuš od věže, Martin písař z Czechu
Jiřík cantor od S. Panny Barbory z Prahy, ruk. Jan Haldecký, Matuš od věže, Martin písař z Czechu
Matuš syn Hány písaře do preghauzu, ruk. Václav Hána, Pavel Sviňákuov a Raphael mincír
Václav Pampa z Dolejšího města, ruk. Jakub Hubáček, Adam Žďárský
Jan Luona havěře syn, ruk. Šimon Štefánčín, Václav Vočko, Martin malěř
Petr Havránkuov, ruk. Jan Bernarth, Pavel Sviňákuov, Voříšek pernákář, Jakub Vačkář
Václav Matuše bednáře syn, ruk. Matuš bednář, Jan prennar v ty časy rychtář
Jaroslav Jana Čerta varhaníka syn, ruk. Jan Maslník, Jan z Smíškova domu
Burian pastorek Zahradkuov, ruk. Matěj mečíř, Jan Zahradka
Martin Jeřábek do preghauzu, ruk. Duchek lojovník, Zigmund Sojka a Ursus pregěř
Matuš syn nebožtíka Matěje Chotusického, ruk. zaň Matušek od věže
Jan Pavla sükenníka syn do preghauzu, ruk. Ondřej Křivoláček, Šimon zvonník, Jan Kotníček
Jan cantor z Jaromíře do preghauzu, ruk. Ondřej Křivoláček, Šimon zvonník, Jan Kotníček
Jan Čečetka z Dačic do šmitny, ruk. Ondřej Křivoláček, Šimon zvonník, Jan Kotníček

hleděli, proti nim se nepostavovali, pořádně a časně na dílo chodili a všelijakou bedlivost osvědčovali“¹⁶⁾.

Jakož bývá zvykem velice rozšířeným, že syn se oddává témuž zaměstnání, jakým otec se živil, tak bývalo již za časů dávno minulých. Knihy minciřské hovoří o tom přesvědčivě: 1562 byli do preghauzu přijati Matěj, Mikuláš a Jindřich „bratří společní“, synové Lukáše Labušky, a s nimi současně Pavel a Jiřík, synové Jana Hutníčka minciře; 1568 (192) přivedl Lukáš Labuška ještě další dva syny své Jeronyma a Zigmunda; rod Labuškův dodával robence do královské mince neúnavně, roku 1597 přilati byli Václav a Jan bratří, synové Jeronyma Labušky, a opět Václav a Eliáš bratří, synové Zigmunda Labušky. Také úřad konšelský zůstával mnohdy po dlouhou dobu v rukou příslušníků téhož rodu: Jiřík Klábal konvář byl konšelen pregěřským téměř bez přetržení od 1539 do 1561; také Tomáš Klábal konvář zasedal mezi konšely od 1555 do 1600 velice často; jednotliví členové rodu Labuškova byli pak často vyznamenáváni hodnostmi konšelův minciřských od 1527 do 1600.

Obec minc. a preg. spravovala záležitosti své jednak konšely svými, jednak valnými hromadami. Ze zápisů v Červených knihách minciřských dovídáme se, že valné schůze konaly se každého téhodne zpravidla v sobotu a sice na Vlaském Dvoře v preghauzu, jediné to snad prostornější síni, která četným účastníkům schůzi poskytovala dostatečného místa; na sklonku 16. století, když přestavbou (v létech 1577-82) byly úřední místnosti Vlaského Dvora valně rozšířeny, scházela se obec minc. a preg. někdy také v rejtunku; roku 1561-62 měli konšelé porady své několikrát mimo Vlaský Dvůr v budově soukromé, v příbytku primasa minciřského¹⁷⁾. [Viz též *Dotatky* str. 34]

Zápisy do knih minciřských, jakož jsou hlavně smlouvy, převody majetku a jiné pod., též rozsudky ve přích a nesnážích, vynikají důkladností a rozšafností, jaké se podivujeme v knihách, které se táhnou ke správě obcí městských v době tehdejší.

Obec minc. a preg. mívala svého písaře a služebníka, z nichž jsou nám známi následující: 1493 Blažek písař minciřský, byl dlužen kšaftujícímu Zigovi provazníkovi¹⁸⁾; 1542 Václav Hana písař, jemuž náležel dům u Jičinských¹⁹⁾; 1565 Jan Štěrba jinak Pistoris služebník, koupil sobě osmý díl stolice pregěřské²⁰⁾; 1596 Jan Bačetínský, písař, připomíná se ještě 1600, tehdy byl poslán do Prahy s koroptvemi pro pana prokuratora, když se projednávala rozepře obce minc. a preg. o dvůr v Klucích s panem Jindřichem Chotouchovským²¹⁾. Pregěři měli mimo to ještě svého písaře, jehož úkolem za týhodní stans 9 gr bylo, dělníkům pregěřským rozvažovati pláty, mzdu jim rozdělovati a pod. jiné; 1499 Václav Sobol písař a služebník pánův pregěřů²²⁾, 150? koupil dům na Rybném trhu za (193) 60 kp gr od Matěje Pšenice, 1504 žil ještě²³⁾; 1596 a 1597 byl písařem preg. Vojtěch Kašpar, kterého dělníci preg. velice nenáviděli²⁴⁾.

Obec minciřů a pregěřů měla své početní groše měděné; jich užíval písař při počítání. Známé nám tři druhy těchto početních grošů mají vzhled takovýto:

a) Líc: obraz korunovaného lva českého, jenž ve třech tlapách drží tři kovadlinky minciřské, svsně nad sebou postavené, pod ním u čtvrté tlapy ratolístka stilisovaná s růžicí; opis: KONSELVW · MINCZYRSKEYCH · A *

Rub: obraz českého lva korunovaného; opis: GROSS · POCZETNI · KOMORY · CZESKE * (Fiala, Sammlung Donebauer č. 4509.)

b) Líc: štít, v něm korunovaný lev český, podle štítu po obou stranách po ratolístce s květem; opis: KONSELV · MINCZYRSKEICH · A ratolístka s květem.

¹⁶⁾ A. K. Knihy červené minciřův pag. 137 v.

¹⁷⁾ Známe dva takové případy: 1561 v úterý po Květné neděli zasedali konšelé v domě u pana Žlutického (Červ. knihy minc. 100 v.); téhož roku f. 4. post dom. Da pacem radili se opět v domě pana Jakuba Labušky, toho času prvního konšela (Ibid. 101 v.).

¹⁸⁾ A. K. Lib. testam. A. 8 v.

¹⁹⁾ A. K. Lib. hered. I. D. 25 v.

²⁰⁾ A. K. Červ. knihy minc. 106 a 112.

²¹⁾ Ibid. 135 v.

²²⁾ A. K. Reg. flaveum E. 3.

²³⁾ A. Z. Lib. her. rub. major L. 2 v.

²⁴⁾ A. K. hor. odd. 3989.

Rub: pod baldachýnem sedící pregěř, jenž pravici zdvihá kladivo, aby uhořel na mincovní kolek v levé ruce; opis: PREGYRZSKEYCH · HOR · KVTEN · (Fiala, Sam. Doneb. č. 4510.)

c) Líc: jako a).

Rub: korunovaný lev český, jenž v předních tlapách drží kladivo na dlouhém násadci, k úhozu zdvižený; opis: PREGYRZSKEYCH · HOR · KVTEN+ (Museum archaeol. sboru „Wocela“ v Kutné Hoře.)

2. Mincířské lůny a pregěřské stolice.

Vztah obce mincířské a pregěřské k minci královské byl zvláštní neobyčejný: nebyl tu poměr najatého dělníka k dílu, pro které byl najat, bylať to jakási zajímavá spleť povinností a práva, služební podřízenosti a svobodného držení majetkového. Odměna za vykonané dílo mincovní neměla povahy prosté mzdy, nýbrž odměna ta byla též jakýmsi stálým, neumořitelným důchodkem pro knapy minc. a preg., i pro ty mezi nimi, kteří k dílu mincovnímu ani rukou svých nepřikládali. Plat za dílo mincířské dělil se dle jistého počtu lůnů (luon) mincířských mezi podílňiky, jimž lůny náležely; takovýto lůn byl jednotkou nemalé hodnoty, tak že i části jeho reprezentovaly summu obstojnou. Podobně byla i náhrada za dílo pregěřské rozvržena na jistý počet jednotek, kterým se říkalo stolice pregěřské; i tu byly přípustny díly. Lůn mincířský i stolice pregěřská mohly býti buď jakožto celek nebo částečně přeneseny na vlastníka jiného dědictvím nebo prodejem anebo směnou (frejmarkem), - mohly býti vůbec jakýmkoliv způsobem zcizeny a byly též často vhodným a cenným předmětem pro jistinu nebo zástavu. Nescetné toho doklady jsou obsaženy v „Knize mincířův a pregěřův“, která se chová v horním (194) oddělení městského archivu kutnohorského. Písaři obce minc. a preg., kteří do knihy té od roku 1523 do 1727 zapisovali, říkali knize té, dovolávající se zápisů dřívějších v téže knize „Knihy červené mincířův“. Z jistého zápisu knihy této (fol. F. 22, jinak str. 150) se dovídáme, že tu byla také kniha starší „Knihy žluté mincířské“, která se bezpochyby ztratila. Zápis v knize té nesáhal asi před rok 1500, neboť citátem dotčený zápis se táhne k roku 1508 a k foliu D. 4. - Z přečetných zápisů učinili jsme vhodný výběr a podáváme tuto řadu případů obzvláště význačných, z nichž lze náležitě pochopiti význam lůnů minc. a stolic preg.; k tomu přidáváme některé zprávy starší, čerpané z pramenů různých.

1413. „Mertein Teicher, Hennsel Greusser, Hannus Swab münzerschöpfen in den smyden, Wilhalm Schick, Hannus Wunderwein, Thomas Alder schöpfen in dem preghaus“ dosvědčují, že „Nicolae Odrowicz uf dem Tendelmark ein vierteil eines lones umb 20 schok grosser Prager pfenning wider den Czobyslaw“ zakoupil. „Der do geben ist nach Cristi gepurd 1400 jar dornach in dem 13. jar der dominiken Gaudete“ (17. prosince)¹⁾.

1414. „Procop Eldres, Niclas von der Hohe, Wenczlaw Goldel münzerschöpfen in den smyden, Wenczlaw Haberman, Franz Geyer, Wenczlaw Nogel schepfen in dem preghaus“ dosvědčují, že „Mertein Nössel um 20 schok grosser Prager pfenning ein virtail eins lons wider den erbern Niclas Swab“ koupil. „Der do geben ist noch Cristi gepurd 1400 jar und darnach in dem 14. jar der dominiken Adorate secundo“ (28. ledna)²⁾.

1470. Jan Dušek v poručení, které o statku svém učinil, připomíná „...jakož jemu platí s lůnu 40 kp, o kterýchž páni konšelé dvorští vědí, těch 40 kp odkazuje k sv. Barboře, aby obráceny byly na krev boží a na nic jiného“³⁾.

1473. „Filip koupil jest Jandovi zeti svému, jeho dědicům, budícím luon mincířský od Šeruba čistý a svobodný ode všech zmatkův za 80 kp gr čes. bez čtyř kop gr, z nichžto zavdal jest Šerubovi 65 kp gr č., a ostatek má Šerubovi dáti na Svátý Jiří najprv příští, to jest 11 kp gr č. a to s takovou výmíenkou pan Filip platí, že to jemu všecko má zase zaplatiti Janda zeť jeho z toho luonu. Actum in Curia Regali coram juratis consulibus Sabbato

die Scte Dorothee 1473“ (6. února)⁴⁾.

1481. Margretha Šikethanusová do kšaftu svého vložila odkaz následující: „Item toto najprve, že stolice půl pregěřské mocně odkazují k záduší oltáře mého u sv. P. Barbory, tak aby z toho způsobeno bylo, by tu mše svatě slúženy byly budúcne a věčně“⁵⁾.

1488. Jakož Pavel Písek proti zřízení kšaftu Jakuba Raddy přinucen jest vedle obyčeje a práva tehdáž od mincířův a pregěřův, aby (195) luon Hanuše sirotka bratra téhož Jakuba prodal, neb Hanuš z dopuštění božího nemohl sám dělati, k tomu také domek pod kaplí odprodal jest Hanušův Bartošovi Rožmitálovi, aby Bartoš Hanuše opatřil a zápisem ujistil na statku svém, že on neb jeho budící mají jej do jeho smrti oděvem, jídlem a pitím slušně a poctivě opatrovati ... proti tomu prodeji Hanuš učinil jest odpor ... pravě, že by se mu krátko dalo. Ta věc vznesena jest na uroz. pa Beneše z Vajtmille, tehdáž mincmajstra najv., i nalezen jest prostředek toho zmatku JMti a pány šepistry se pány a konšely minc. a preg., aby Hanuš byl zachován vedle kšaftu tímto zřízením: Najprv aby Hanuš seděl v svém domku do smrti bez překážky všeliké a tu aby opatřen byl a chován poctivě šatstvem, jídlem, pitím a jinými potřebami k živnosti jeho, a to jest slibotv Bartoš Rožmital zdržeti a zřediti jako dobrý člověk; a na to jistotu činí jemu týmž luonem, který jest kúpil od Pavla Píska... A navštívil-li by bůh Hanuše prve smrti, než Bartoše Rožmitala, tehdy jeho manželce neb jeho dědicům ten domek i luon má zůstati za dědicův a úplně zaplacený ... f. 2. ante Magdalene (21. července) in domo domini magistri monete⁶⁾.

1489. Ondráček Havlíkové, mincíř, čině porízení o statku svém odkazuje „lůn mincířský k Vysokému kostelu, aby na to kaplan způsoben byl k tomu oltáři, jdúc do kaply na pravé ruce od školy budúcne a věčně“⁷⁾.

1523. Paní Markéta z Slavíkova seznała se dlužna býti před pány konšely Dvoru Vlaského pravého, spravedlivého a jí půjčeného dluhu panu Václavovi Koblásovi i jeho dědicům jakžto věřitelům svým devět kop grošův českých, kterúžto summu zaplatiti a vyplniti má takto: že tíž věřitelé její neb jeden z nich užitek bráti mají se čtvrti stolice její pregěřské na každý týden počnúc od zápisu tohoto, cožbykoli na té čtvrt stolice přišlo, až právě do vyplnění a vybrání vši summy své devíti kop gr čes. svrchupsaných. Actum in Curia sabbato ante dominica Omnis terra.⁸⁾ A. 1. (39.)

1523. Pan Matůš zámečník koupil sobě dědicům a budícím svým lůn mincířský svobodný a nezávadný od paní Anny manželky nebožtíka pana Machka s Rybného trhu a pánuv poručníkův jejich za sto kop a 35 kp groš. českých, zavdal hned šedesáte kop groš. čes... Actum in Curia sabbato ante Purificationem Marie. A. 1. (39.)

1523. Jiřík krajčí koupil sobě ... šestý díl stolice pregěřské svobodné a nezávadné od pana Víta pekaře jmenovitě za 72 kp gr českých hotových zúplna a docela zaplacených ... Actum in Curia sabbato post Dorothee. A. 1. (40.) pv

(196) 1523. Jiřík krajčí známo učinil před pány konšely Dvoru Vlaského, že jest dlužen spravedlivého dluhu 72 kp grošův českých panu Janovi Maslníkovi neb jeho budícím, v kterémžto dluhu zapisuje a zastavuje týmž věřitelům svým šestý díl stolice pregěřské ... se vším užitek na ten šestý díl příšlým jmenovitě do půl druhého léta od zápisu tohoto pořad zběhlého ... Actum in Curia sabbato post Dorothee. A. 1. (40.) pv

1523. Vajpis z kšaftu nebožtíka Jakuba Pašolete: Item co se lůnu mého mincířského dotýče, ten poručím vnúčatům mým Janovi, Vondřejovi, Martinovi i tomu, kteréž Regína dcera má v životě svém nese, dá-li mu Pánbůh na světě živu býti, všem spolu nerozdílně a kolkožkoli by se jich napotomní časy z jmenované dcery mé na svět zplodilo, aby každé rovný díl na tom lůnu jmělo s nápadem dílu umrlého dítěte na živé pozůstalé. Jestli že by pak všech mých vnúčat pán bůh před lety dospělými smrti

⁴⁾ A. K. Liber sentent. D. 5.

⁵⁾ A. K. Reg. flav. minus A. 24 v.

⁶⁾ A. Z. Lib. hered. rub. major E. 19. dle výpisků J. J. Řeháka.

⁷⁾ A. K. Reg. flav. minus H. 10.

⁸⁾ Tento i všechny následující zápisy obsaženy jsou v červené knize mincířův.

¹⁾ Archiv města Vídně č. 1974.

²⁾ Ibidem č. 1979.

³⁾ A. K. Reg. rubeum J. 16.

neuchoval, tehdy aby lůn prodán byl a polovici z toho lůnu aby dcera má svrchupsaná brala a druhú polovici na záduší aby obráceno bylo, kdežby se pánům zdálo a potřeba byla ... v sobotu před svatým Petrem a Pavlem. A. 1. (40.) pv

1523. Pan Píram, pan Jindřich a pan Jaroslav Kapúnové bratři vlastní z Svojkova osobně stojíce před pány konšely Dvoru Vlaského oznámili, že v podílu statku svého, kterýž se mezi nimi stal, pan Píram s panem Jaroslavem odevzdali jsú se stolice pregéřské, kterúz na Vlaském Dvoře společně měli, panu Jindřichovi bratru svému nadepsanemu ku pravému dědičnému držení, užívání a jakožto s svým vlastním učinění, tu sobě ani dědicóm a budícím svým kterým práva nepozústavujícíe izádného k nafkání věčně. Dál se zápis v sobotu před povýšením Svatého kříže... A. 3. (41) pv

1524. Paní Anna Miránková koupila jest Jakubovi příteli svému lůn mincířský čistý, svobodný a nezavadný od pana Matěje Chotusického za 117 kop grošův českých hotových, zúplna a docela zaplacených, témuž Matějovi Chotusickému splněných ... Actum in Curia sabbato post Epiphaniam domini... A. 4. (42) pv.

1524. Pan Jan Škornička lůn mincířský od nebožky Lidmily Rožmitalky maje kšaftem poručený, ten jest prodal podle téhož kšaftu znění s povolením pánův konšelův Dvoru Vlaského Petrovi sirotku nebožtíka Václava příjmím Dvanácthavěřův jmenovitě za 130 kp gr. českých... A. 6. (43)

1524. Pan Vít pekař žádost svú vznesl na pány konšely Dvoru Vlaského maje odjezd před sebú, a neuchoval-li by jeho v tom času pán bůh smrti, tehdy zapisuje mocně a odevzdává se paní Martě manželce své půl stolice pregéřské své svobodné ku pravému dědičnému držení užívání, tak aby jí na to žádný nesahal ani žádné překážky činil žádným obyčejem vymyšleným. Dálo se na Dvoře Vlaském v sobotu před Svatým Vítem... A. 6. (43) pv

⁽¹⁹⁷⁾ 1524. Viktorin mincíř přijal k sobě díl Anny pastorkyně své jmenovitě 20 kp gr českých na takový způsob, že téhož sirotka při sobě chovati, opatrovati, odievati i travu jemu dávatí má, a tu summu týž Viktorin zapisuje a ujistňuje témuž sirotku na lůnu svém mincířském čistém svobodném, kdyžby koli týž sirotek summy své svrchupsané požádal, Viktorin nadepsaný jemu ji vydati a zaplatiti má ... Actum in Curia sabbato ante Petri et Pauli apostolorum ... A. 7. (44)

1524. Jiřík Popelka s povolením pánův konšelův Dvoru Vlaského prodal jest dva díly lůnu svého mincířského svobodná a nezavadná Petrovi vačkáři za padesát pět kop gr českých; zavdal hned týž Petr vačkář Jiříkovi Popelkovi 20 kp gr českých hotových a v každém roce pořad zběhlém počna od zápisu tohoto po desíti kopách gr českých platiti má až do vyplnění té summy svrchupsané, a při tom tato výminka stala se jest s povolením pánův konšelův i všech pánův knapův, ... jestli by pán bůh Jiříkovi Popelkovi pomohl se zase z Uher vrátiti, tehdy bude jmiti plnú moc, ty dva díly lůnu mincířského od téhož Petra vačkáře neb dědicův jeho ... vyplatiti ... a v ty dva díly lůnu mincířského nadepsaného se zase uvázati bez překážky všech lidí ... Dálo se v sobotu po Svatém Bartoloměji. A. 7. (44) pv

1525. Petr vačkář pustil dva díly lůnu svrchupsaná Jiříkovi Popelkovi a vzal od téhož Jiříka 20 kp gr českých hotových ... Actum sabbato ante Trinitatis. tamtéž.

1524. Paní Marta Machková z Koňského trhu s panem Janem prennem, zetěm svým, vstúpivše před pány konšely dvoru Vlaského seznala se dlužna býti témuž panu Janovi prennemovi i jeho dědicóm věřitelóm svým pravého a spravedlivého dluhu padesáte kop gr českých, kterúzto summu zapisuje a ujistňuje týmž věřitelóm svým na lůnu svém mincířském svobodném a nezavadném ... a což se užitku s toho lůnu dotýče, toho pan Jan prennem při paní Martě zanechává, aby lůnu toho zúplna užívala. Actum in Curia sabbato ante Andree. A. 8. (45) pv

1525. Páni konšelé dvoru vlaského pustili jsú urozenú paní Kateřinu z Rozmtála a z Blatné JMt v třetí díl s půl stolice pregéřské od paní Doroty z Veletic i s užitkem na ten třetí díl příšlým přísudkem a právem, ... Též také od paní Margéty z Slavikova dílu třetího se čtvrti stolice její pregéřské ... nadepsanú paní Kateřinu JMt zmocnieli jsú i s užitkem na to

příšlým, tak jakž ten díl třetí se čtvrti stolice přísudkem a právem na JMt paní Kateřinu připadl jest. Actum in Curia sabbato ante Urbani dominica Cantate. A. 9. (46)

1525. Pan Ondřej zvonník s povolením pánův konšelův a pánův knapův Dvoru vlaského koupil Martinovi pastorku svému lůn mincířský svobodný a nezavadný od paní Marty Medové za 130 kp gr čes. hotových ... a toto sobě znamenitě při tom lůnu vymínil ⁽¹⁹⁸⁾ a pozústavil jest: jestli by týž Martin pastorek jeho nechtěl se napřed pána boha báti, pánův konšelův poslouchati a jemu panu Ondřeji a máteři své poddán a poslušen býti a co před se svévolně bez dotazu a povolení jich chtěl bráti a statek mrhati, tuto sobě týž pan Ondřej s manželkú svú moc pozústavil jest, aby moc jměli, s povolením pánův konšelův ten lůn prodati, zastaviti, směniti a jako s svým vlastním což by se jim zdálo učiniti bez překážky všelikteraké ... A kdyžby koli týž Martin při díle mincířském podle řádu a práva od pánův konšelův zkušěn byl a rukú toho díla dostatečně dověsti mohl, tehdy zase panu Ondřejovi nadepsanému a máteři své na jich summu svrchu dotčenou za ten lůn každého roku po 20ti kopách gr českých platiti má až do zaplacení těch sta kop a 30ti kop gr čes. svrchupsaných. Actum in Curia sabbato ante Clementis pape A. 11. (48)

1525. Smlůva stala se jest mezi paní Annú Třebešickú s jedné a Václavem Vočkem mincířem s strany druhé taková, že táž paní Anna zastavila jest lůn svú mincířský svobodný a nezavadný témuž Václavovi Vočkovi ve stu kopách grošův českých hotových na takový způsob, že týž Václav Vočko s dědici svými ten lůn držeti, jeho užívati a na něm dělati má podtud, pokudž by táž paní s dědici svými toho lůnu zase k svému držení a užívání od téhož Václava Vočky neb dědicův jeho nevyplatila. A on Václav Vočko s dědici svými, pokudž by ten lůn držel, dávatí má paní Anně neb dědicům jejím ze všeho užitku toho lůnu čtvrtý díl ... i s černého ... Actum in Curia sabbato ante Circumcisionem domini

1530. Pan Václav Vočko ... propustil zápis svrchupsaný paní Anně Třebešické, když táž paní Anna summu svrchupsanú panu Václavovi Vočkovi zúplna položila a dala A. 11. (48)

1526. Mikuláš kramář koupil sobě, dědicóm a budícím svým půl stolice pregéřské čistě svobodné od pana Jana Štollara z Chočemic za dvě stě kop gr českých hotových, zúplna a docela zaplacených ... Actum in Curia sabbato ante Trinitatis. A. 12. (49)

1527. Šimon mincíř se pány přátely svými osobně stoje před pány konšely dvoru Vlaského a pány knapy přiznal se, jakož dožádal se na páních konšelech a páních knapích skrze pány přátely své, aby jemu výjezdu z země přiti ráčili pro jeho pilnú potřebu, a že dělníka na lůnu svém dostatečného postavil, že se konečně do Velké noci najprv příští vrátiti zase chce. Páni konšelé se pány knapy na žádost přátel jeho v tom jemu povolení své dali jsú a výjezdu jemu přejí, všakž tak a na takový způsob, aby se do Velké noci najprv příští konečně zase vrátil a na lůnu dělal. Pakliby se nevrátil, tehdy páni konšelé moc jmiti budú se pány poručníky téhož Šimona mincíře, totiž se panem Janem Štollarem z Chočemic a panem Janem písařem mince, lůn jeho mincířský prodati a to tomu, ktožby toho díla mincířského rukú dověsti uměl, bez překážky téhož Šimona i jiných všech lidí odporu všeli- ⁽¹⁹⁹⁾ kterakého. Pakliby ten lůn po vyjití toho času prodán nebyl, tehdy páni konšelé aby moc jměli, s téhož lůnu užitek bráti a kamžby se jim koli zdálo, buďto na kaplu aneb na světo obracetí podtud, pokudžby ten lůn prodán nebyl. Actum in Curia sabbato die Urbani A. 15. (52)

1527. Já Petr Pašinka z Trojanovic známó činím zápisem tímto obecně..., že jsem se dožádal na Václavovi Vočkovi mincíři, že jest mi půjčil ku potřebě mé padesáte kop gr českých, v kterézto summě zastavuji a zápisem témuž Václavovi Vočkovi i jeho dědicóm jakožto věřitelóm svým čtvrt stolice pregéřské, kterúz v zástavě držím od Václava Korába ... Actum f V. ante Margarete A. 15. (52)

1531. Pan Pavel z Podivic, krále JMti úředník mince, koupil sobě ... šestý díl s polovice stolice pregéřské čistý, svobodný a nezavadný od Jana syna nebožtíka Bárty od kola za 14 kop gr českých hotových ... A tak pan Pavel nadepsaný s tím šestým dílem s polovice stolice pregéřské půl stolice celé drží a

užívá, totiž s tím dílem, kterýž od paní Kateřiny Tunklové JMti koupil. Actum in Curia sabbato post Urbani. B. 2. (59) pv.

1540. Pan Jan z Skalice přiznal se dobrovolně před pány konšely Dvoru Vlaského, že jest vypůjčil ku potřebě své od pana Duchka lojovníka 40 kp gr čes., v kterémžto dluhu týž pan Jan z Skalice odevzdal se jest mocně a zápisem tímto odevzdává všeho užítku svého na třech stolicích pregéřských bez půl čtvrti stolice pregéřské, kterůž na dvoře v preghauze drží, témuž panu Duchkovi lojovníkovi i jeho budoucím jakožto věřitelóm svým na takový způsob, že již psaný užitek všicek s stolic dotčených pregéřských tíž věřitelé jeho ... od služebníka pánův pregéřův každý týden, počnúc najprv příští od Actum zápisu toho, k sobě přijímati a bráti mají až právě do vyplnění té summy 40 kp gr čes. B. 16. (73) pv

1540. Jakož Petr přijímám XIIIhavěřův obstavil byl užitek s lůnu mincířského sirotkův nebožtíka Jana Škorničky, kterýžto užitek přijímali jsú páni konšelé mincířští od dominiky Respice primo léta 1538 až do dominiky Domine ne longe léta 1540, i nachováno s toho lůnu v tom času peněz hotových 15 kp gr 31 gr 2½ den vše českých, kterůžto summu pan Jindřich Charvát poručník sirotkův téhož Jana Škorničky na místě jiných pánův poručníkův od pánův konšelův zúplna vyzdvihl a k sobě přijal ... Actum in Curia sabbato ante S. Jacobi apostoli... B. 20. (77) pv

1540. Lukáš Labuška osedl jest sobě ... lůn mincířský čistý, svobodný a nezavadný, kteréhožto lůnu Matuš Chotusického, švagr jeho, maje na vojnu jíti, jestli by se zase nenavrátíl, odevzdal se témuž Lukášovi švagru svému ku pravému dědičnému držení, činění, užívání a jakožto s svým vlastním učinění ... Actum in Curia sabbato ante Scti Thome apostoli... C. 1. (78.)

(200) 1546. Adam, syn nebožtíka Petra Draštíka, předstúpiv před pány konšely dvoru vlaského dobrovolně oznámení učinil, že Pavel Fugl strýc jeho jemu dobrodiní mnohá učinil, a z té příčiny že jemu i dědicům jeho dává třetinu lůnu svého mincířského nezavadného, na sebe po otci svém dědičně přišlého ... Actum in Curia Sabbato ante Reminiscere Ba be ne m C. 8. (85) pv

1563. Kateřina Holická osobně stoje (!) před pány konšely mincířskými a pregéřskými na dvoře Vlaském oznámila, že lůn svůj mincířský, kterýž má na dvoře Vlaském svobodný a nezavadný, dala jest dobrovolně a tímto zápisem dává Jindřichovi z Petrovic a jeho budoucím. Však ona Kateřina toho lůnu užívati a s něho bráti má do smrti své, a když by ji Pán Bůh smrtí zachvátil, on Jindřich z Petrovic hned toho lůnu aby užíval tak jako svého vlastního ... stalo se na dvoře Vlaském ve čtvrtek Rozeslání Apoštolův Páně... D. 7. (103)

1580. Alžběta, Řehoře Durmala souseda Menšího Města Pražského manželka, Mariana a Anna dcery Jiřika Kurfiršta souseda Starého Města Pražského osedly sou společně jeden lůn mincířský Dvoru vlaského na Horách Gutnách, k správě pánův konšelův mincířských a pregéřských téhož Dvoru vlaského přináležející podle reformací JMCské zřízených rad nad appellacímí na Hradě pražském téhož lůnu přišlého k společnému užívání svrchu psaným osobám i všelijakého statku pozůstalého po někdy Salomině Jeníčkovice, sestře svrchu psané Alžběty, též Mariana a Anna jakožto po tetě své ... ve čtvrtek po svatě Lucii E. 11. (128)

1602. Fridrich Čechl a Jiřík Edlmon, toho času ouředníci záduší Sv. Jana v oboře pod Petřínem jinak Hory Zion, na místě a k ruce téhož záduší sv. Jana osedli jsou půl lůnu mincířského na Vlaském Dvoře na Horách Kutnách vedle kšaftu dobré paměti někdy Řehoře Durmala, na onen čas souseda té osady Sv. Jana v oboře pod Petřínem jinak Hory Zion. ... Stalo se v sobotu den památný Sv. Ondřeje... F. 18. (146) pv

1653. Poctivá vdova p. Lidmila Sedlčanská rozená Kapounka z Karlova, měšťánka a impresorka v Starém Městě Pražském, osedla jest ... půl lůnu mincířského na Vlaském dvoře na Horách Kutnách, ... po dobré paměti p. Marianě Kapounce jinak Bečvářce, sousedě v Starém městě Pražském, paní máteři své“ ... Actum v úterý den Svatých Šimona a Judy 28. Octobris ... F. 23. (151) [Viz též Dodatky str. 34]

Zápisy těmito zřejmě se dotvrzuje, že právní obraty a

proměny, které se vlastnictví lůnů minc. a stolic preg. dotýkaly, souhlasí s proměnami různými, jimiž bývá majetek nemovitý stížen. Lůny minc. a stolice preg. byly statkem k určitému místu, totiž k Vlaskému Dvoru vázaným, byly statkem nehybným a nepomíjitelným, byly statkem nemovitým. Statek tento mohl býti prodán, darován, postoupen, kšaftem odkázán, v jistotu (201) nebo zástavu dán, buď celý anebo jeho část, i s užítkem nebo bez užítku anebo pouhý užitek. Lůny minc. a stol. preg. dělily se nejčastěji na polovice a čtvrti, ale také se vyskytají třetiny, šestiny, devítiny a dvanáctiny. Majitelem lůnu nebo stolice nebyl mnohdy ani mincíř ani pregéř, mohla jím býti osoba, která pro tělesnou vadu nebo duševní nedostatky nebyla schopna díla mincovního, statek tento mohl býti přenesen na vdovy nebo sirotky, po případě mohl spadnouti i na osoby morální (chrámy, kláštery a pod.), ovšem také na osoby mimo Horu žijící. V případech takovýchto konali mincovní dílo robenci (dělníci), kteří se svolením obce dle potřeby se přibírali na pomoc, jak bylo již výše pověděno. Na sklonku téhodne přijali starší obce veškerý plat za dílo vykonané a odměnivše robence, rozdělili přebytek majitelům lůnů minc. a stolic preg. dle klíče od starodávna obvyklého, ponechávajíce ovšem ve společné pokladnici zálohu jakousi na útratu obecní.

Hodnota lůnu mincířského a stolice pregéřské nebyla stálá. Pokud bylo možno dopídití se bezpečného podkladu pro posouzení fluktuace této, zvěděli jsme, že roku 1523 byla hodnota lůnu minc. asi 130 kp gr, stolice preg. asi 400 kp gr; roku 1534 sklesla cena lůnu na 75 kp a klesala odtud stále až do roku 1550, kdy se lůn prodával za nepatrnou summu 12 kp gr; odtud hodnota lůnu stoupala zvolna, roku 1574 dosáhla asi 30 kp gr a na tom stupni stanula asi do roku 1600; roku 1604 se zvrhla na 10 kp a roku 1610 dokonce na 5 kp gr, - a zlepšení hodnoty již nenastalo. Téměř souběžně se měnila hodnota stolice pregéřské; avšak fluktuace hodnot jeví se tu poněkud zpozděnou proti lůnům mincířským: původní svrchu dotčená hodnota stolice udržela se až do roku 1536, roku 1552 jeví se skleslou na 26 kp gr, ještě roku 1559 kolísala okolo 30 kp, potom se vyšinula asi na 40 kp, od roku 1597 pak již trvale klesala. [Viz též Dodatky str. 34-35]

3. Psaná privilegia mincířův a pregéřův.

Neznáme základní listiny, která slovem královským obdařila mincíře a pregéře horské tak hojnými svobodami a milostmi tak neobyčejnými; znění její nezachovalo se ani v prepise. Známe toliko královské listy konfirmační, kterými se práva mincířův a pregéřův dříve udělená obnovují a tvrdí. Avšak listiny tyto zpravidla kromě formule konfirmační nezvěstují nijakých podrobností, totiž nevyznačují jmenovitě, která to práva se potvrzují, což v jiných listinách toho druhu bývá obyčejem. Na př. jádrem konfirmačního listu krále Ludvíka ze dne 4. listopadu 1523 jest věta, jíž se ztvrzují mincířům a pregéřům kutnohorským „všechna privilegia, majestáty, obdarování, vejsady a milosti, kteréž od předkův našich ... dosáhli a obdrželi, ... ve všech punktech, klausulích a artikulích...“¹⁾. (202) Takto povšechně jest stilisován také konfirmační list krále Ladislava ze dne 15. června 1454: „...Těž pregéře, mincíře, prenary i jiné k jich lůnům a právóm navracujeme, kteréž na Vlaském dvoře měli sú a mají i budú míti; a všechny platy a zbožie jich ... propůštíme a jim ... dáváme tímto listem a tvrdíme...“²⁾. Majestát krále Václava IV. ze dne 21. srpna 1408 vyměřuje sice mincířům některá práva, totiž upravuje jim „pomoc“ a mzdu, k pregéřům vůbec nepřihlížeje; ale jinak ustanovuje toliko různé povinnosti mincířův³⁾.

Poněkud jasněji zní listina ze dne 4. března 1435: My Aleš z Risenburka, nejvyšší správce království českého, vyznáváme ..., že ... věrným našim milým minceřóm knapóm ..., kteříž sú zaside u Hory Kutny po vypálení prvním i druhém sie sadili ..., navrátili sme ... všechna práva a řády šmiten, kteráž sú měli a mají od slavných králův ..., jich v ničemž neumenšujíce, k mocnému držení, jmění, vládnutí a podle jich díla a práce ku používání, tak, by oni i jich budoucí těch práv se všemi právy k tomu příslušnými mohli požívatí, držeti, směniti, prodati a jako s svým vlastním

¹⁾ A. Z. Sbirka Donebaurova, opis z počátku 18. století.

²⁾ Sternberg Urkundenbuch čís. 79.

³⁾ Jar. Čelakovský Sbirka pramenů práva měst. II. str. 1096 a násl.

učiniti, to však vždy s vědomím mincmistrovým; a toho izádnému z uteklých nejsúce povinni sstupovati, ... kromě lečby který z své dobré vůle sám od sebe co takového chtěl navrátiti aneb sstúpiti, toho jemu neodpíráme ... Kterýžto zápis chceme jim zachovati bez porušení, lečby který neb někteří z nich v falši byli shledáni...“⁴⁾). Určitější vyjádření svobod, jichž pregéři požívali, nacházíme v listě ze dne 4. října 1462, jímž král Jiří po žádosti konšelů pregéřských svobody ty utvrzuje; čteme v něm toto: „...knapy pregéřské při tom obyčejí zachováváme a chceme i ustanovujem, aby po věčné časy ... byli zachováni, totižto, aby děti a přátelé knapův pregéřských najbližší po smrti otcův a přátel svých k těm lúnóm v preghauze našem v Hoře Kutné nápady měli dědické...“⁵⁾).

V osudném roce 1547 obec mincířů a pregéřů houževnatě hájila privilegií svých vůči konfiskaci, ale marně; konečně musila přes všeliký svůj odpor přece vydati privilegia svá, jak patrně z listu, jež Mikuláš z Práchnan, Jan zlatník z Liboslavě „i jiní poslové od Hory Guttny“ do Prahy vyslaní konšelům mincířským a pregéřským do Hory zaslali a jehož obsah jest tento: „...Oznamujeme Vám, že JMKská dnes ráčil jest dotaz udělati, práva vaše mincířská a pregéřská jsou-li položena, a když jsme pověděli, že nejsou, jest se dotázáno, máme-li je sebou; pověděli jsme, že nemáme a že v naší moci nikdy nebyla jsů a nejsou, než vy že je v své moci máte. I jest JKMti ta vůle a přísné i s pohrůzkou rozkázání, aby ihned vůle JKMti Vám oznámena byla a jeden z nás aby s tímto psaním bez meškání nazchval k Vám vypraven byl a Vám vůli JKMti oznámil, abyste se tak (203) skutečně pod uvarováním hněvu a přísného trestání zachovali a dvě osobě na místě obce své s privilegiemi a svobodami Vašimi ihned, nechajíce všeho rozpakování, vypravili. A protož na takový rozkaz a poručení JKMti vyslali jsme s tímto listem pana Václava Vočku, neb JKMt, dokudž se toho od Vás nestane, neráči nám na věci obecné žádné odpovědi dáti ... Dán v Praze, v středu po svatém Františku v dvaceti hodin 1547“⁶⁾). Obec byla sice při svobodách svých zůstavena, ale původní listina, svobody ty zaručující, nebyla jim bezpochyby navrácena.

Poněvadž listinu tuto možno považovati za ztracenou, nutno vážit si tím více okolnosti, že se zachovala listina z roku 1343 aspoň ve dvou pozdějších prepisech, ve které Jan Lucemburský udílí přeneřům horským výsady⁷⁾ téhož asi druhu, jakých užívali mincíři a pregéři horští. Soudíme, že privilegia obce mincířů a pregéřů byla asi podobně formulována; a proto ukazujeme zpět do 1. odstavce oddílu I. v této knize (str. 10 a 11), kde hlavní stati dotčené listiny byly již otisknuty.

4. Význam šmiten.

Uvážíme-li, jak podivuhodné bylo postavení obce mincířů a pregéřů kutnohorských, z rámce obyčejných poměrů právních naprosto se vymykající, uznáme zajiště, že i pro vznik postavení toho nutno hledati příčinu kromobyčejnou. Soudíme, že knapové mincířští a pregéřští byli původně nájemci mince a že byli ovšem tehdy také účastni všech práv a požitků k tomu příslušejících. Mince (moneta) byla sice jedním z regálů královských vedle cla (telonium), mýta (muta) a jiných¹⁾; avšak z různých důvodů propůjčovali králové takováto práva svá též osobám jiným. Ve 13. století dostávalo se propůjček takových namnoze městům. Zakladatelé měst, zejména králové Václav I. a Přemysl Otakar II., utvořivše četná velká střediska obchodní, starali se také o jich rozkvět a neskrblili podporou ve věcech, jimiž kýžený rozmach národohospodářský byl podmíněn²⁾. Hlavní, ba dokonce existenční podmínkou čilého a zdárného obchodování jest dostatek vhodných platebních pomůcek, totiž peněz berných. V tomto smyslu kynul znamenitý prospěch obchodu v městě, v němž

král razil svou minci. Svěží ruch, který zaražením mince královské hlavně hojným přivážením hmoty mincovní (stříbra, mědi) a rozvojem některých řemesel (kovářského, hrnčářského, zlatnického) ve městě se uhostil, čítáme (204) k momentům méně cenným a proto vedlejším. Abychom poznali výhodu hlavní, nutno uvážiti tehdejší politiku finanční.

Oblasti, ve kterých určitý peněz byl berným a mohl volně a nerušeně obíhati, byly ve středověku sevěry hranicemi mnohem těsnějšími, než v době novější, a každý, kdo minci vybíjel, hájil houževnatě její právo a svůj prospěch, hlavně tím, že minci cizí z oběhu vylučoval (ve smlouvách kupních a pod.); tím byly styky obchodní velice ztěžovány. Obchodník cizí, přišedší do města s mincí nebernou, byl úplně bezmocným, nebyla-li možna směna peněz cizích za tuzemské. Avšak směna (cambium, veksl) byla jedním z regálů královských a byla zpravidla připojena k mincovně; dle toho lze posouditi, jak eminentně důležitým činitelem pro obchod s cizinou ve městě tom kterém byla mincovna. [Viz též *Dodatky str. 35*] Avšak jiná překážka tížila obchod veškerý, i domácí, nepoměrně více, totiž častá změna mince, odvolání mince staré (třeba byla dobré jakosti) a zavedení mince nové (mutatio monetae, revocatio m., renovatio m.). Taková obnova mince děla se ve 12. a 13. století v obdobích velice krátkých, obvyčejně jediného roku; někdy se měnila mince i několikráte do roka, třeba při každém trhu výročním³⁾. Jednou příčinou obnovy mince byla ovšem změna osoby panovníkovy; dalším důvodem pro obnovu bylo znehodnocení mince déle obíhající setřením rázu nebo jiným poškozením; také se tím mělo čeliti falešnictví, totiž padělávání mince, tehdy mocně bujícímu pro snadnou nápodobitelnost rázu peněžního (hlavně na plecháčích čili brakteatech); a konečně byla obnova mince znamenitým zdrojem příjmů pro držitele mince, který požadoval za výměnu peněz dosti značného poplatku čili nádavku (na př. na 12 denárů nových bylo žádáno 13 denárů starých, (205) někdy ještě více), jakožto náhrady za nový ráz⁴⁾. Směna taková byla pak možná nejspíše v tom městě, kde byla mince⁵⁾. Města chtějící si zabezpečiti trvání mince ve svém středu a toužíce zároveň po vydatném vlivu na správu mince zvláště proto, aby časté obnavování mince bylo omezeno, a bažice snad i po zisku z mince plynoucím, domáhala se u krále toho, aby jim anebo některému jich příslušníku vybíjení mince bylo pronajato, jak bývalo zvykem též u jiných regálů královských. Králové v té věci

³⁾ Letopiscové čeští živě vylučují neblahé následky častého obměňování mince; kterať tento „usus confusus in numismate“ zle řádil, o tom se rozepisuje obzvláště široce Zbraslavská kronika Petra Žitavského: „...Quibuslibet quippe annis in urbibus et civitatibus Bohemie singulis transfigurabat formam denarii moneta semel aut bis, ita ut qui heri et nudius tertius fuerat sepe denarius bonus et datilis, post breve dierum spacium esse desineret usualis. Quam dampnosa et exosa hec frequens monete variacio toti regno fuerit, facile pendere poterit, qui hoc metiri subtilius rationis perpendiculo non fastidit ... Nemo enim tunc lucrose de civitate ad civitatem, de foro ad forum aliud racione mercium poterat transire, sua vendere aut aliena emere, quoniam numus, qui valuit hic, usum non habuit illic ... et quod magis est, talis mutacio numerum cunctis qualis occultum intulit latrocinium, cum hodie enim quis habere se gaudebat denarium, oras habebat obolum, et hoc fiebat, quociens numisma fuerat variatum in quolibet contractu...“ Fontes rerum bohemicarum IV. str. 80. - O též předmětě promlouvá Kronika Beneše z Veitmile takto: „...Variacio autem dicte monete preteritis temporibus mercatoribus ac pauperibus hominibus fuit multum dampnosa. Pius ergo rex providere incommoditati pauperum, monetam ipsam tunc puram et valde bonam fieri fecit...“ Fontes rer. boh. IV. 462. - Podobně píše též Kronika Pulkavova „...nam monete mutacio priscis temporibus incolis fuit dampnosa. Quod pius princeps debita consideratione perpendens monetam huiusmodi fieri puram iussit...“ Font. rer. boh. V. 179.

⁴⁾ Je tu na snadě domněnka, že brakteaty, které pro nevhodnou úpravu svou zdají se býti nezdravým jakýmsi výstředkem, jakousi záhadnou výstředností v oboru numismatiky, měly značnou podajnost svou jaksi ospravedlňovati a zároveň usnadňovati častou obnovu mince a tím přispívati k zvýšení výtěžku, ze směny plynoucího.

⁵⁾ Osvobozování od nucené směny peněz udílel král jakožto zvláštní milost; roku 1276 listem ze dne 22. března král Přemysl Ot. II. obdařil lid ke klášteru Vilémovskému příslušející právem „ut tempore nove monete in suis forensibus opidis homines ipsius monasterii per nostros monetarios cambire denarios non cogantur inviti...“ Emler Regesta II., str. 422.

⁴⁾ Palackého Archiv Český VI. 433. - Sternberg Urkundenbuch č. 78.

⁵⁾ Sternberg Urkundenbuch č. 83.

⁶⁾ A. K. č. 1012.

⁷⁾ Jar. Čelakovský Sbírká pramenů práva měst. II. str. 378-381.

¹⁾ Jiné regály byly: regál horní, trhy výroční (nundinae), poskytování noclehu a stravy úředníkům královským na cestách, očista a jiné.

²⁾ Města zakládána především tam, kde byly důležité křižovatky nebo uzly cest obchodních, vhodné přechody přes řeky (brody), kde ústily stezky pohraniční, a podobně dále.

si nevedli odmítavě, nýbrž ochotně, ovšem za jisté dosti značné poplatky pronajímali minci městu nebo jednotlivým měšťanům zámožným a vynikajícím. Trvání nájmu toho bylo buď dočasné, na dobu určitou, přesně vyměřenou, anebo byla mince nájemci odevzdána do držení stálého s právem dědičného nebo jiného dalšího převádění. Avšak král sobě pokaždé vyhrazoval právo, přenést minci (ferrum = železa pregéřská, řečeno obrazně) na libovolné místo jiné, pokud by potřeba toho vyžadovala. Propůjčování mince bylo ve 13. věku zjevem tak obyčejným, jako zadávání cla, mýta a jiných regálů, což se dotvrzuje zejména také četnými formullemi pro concessi mince, které z doby té se zachovaly. Podáváme tuto některé doklady, jednak na podporu tvrzení předcházejícího, jednak jakožto základ pro vývoje další.

Přemysl král listem ze dne 23. května 1258 udílí práva městu Hradišti, nově založenému, a mimo jiné praví „demum statumimus et volumus, ut ferrum monete nunc et decetero teneatur ibidem“⁶⁾.

Týž král listem ze dne 30. září 1275 prohlašuje, „quod fabricam monete nostre in Iglavia cum omnibus attinentiis ... Jaroscio filio Ebrhardi magistri monete olim per Boemiam, Hartmudo genero Henrici Albi civis Iglaviensis et Ebrhardo fratri civis nostri de Chazlavia, qui cognominatur Episcopus, fidelibus nostris ac heredibus ipsorum legitimis perpetuo possidendam concessimus...; volumus quoque, quod si ferrum ejusdem fabrice ad aliam civitatem vel alium quemlibet locum causa odii vel inimicie vel propter aliquas necessitates transferetur, nihilominus dicti Jaroscius, Hartmudus et Ebrhardus fabricam in eo loco, ad quemcunque ferrum translatum fuerit, debeant secure ac sine difficultate aliqua possidere...“⁷⁾.

²⁰⁶⁾ (Z formuláře.) „Nos Wenceslaus d. g. rex Boh. et mar. Mor. ... de moneta, que fabricatur et fabricari contingerit in civitate nostra Brux, de porcione nos in eadem moneta contingente quindecim solidos breves dentur et dari eos volumus eidem (capellano nostro) per magistros eiusdem monete vel procuratores nostros ... qualibet septimana ita ut XXXIX talenta denariorum dicto ... cedant integraliter annuatim ... Et si forte ferrum monete, quod nunc est in civitate prefata, transferri contingeret ad alium locum, nihilominus volumus etc.“⁸⁾

(Z formuláře.) „Nos Wenceslaus etc. ... dilecti fideli nostro Merclino de Cadano in recompensam debitorum, quibus tenebamur eidem, et de gratia nostra speciali, monetam nostram in eadem civitate, prout nos possedimus huc usque, contulimus et possideri volumus tenore praesentium ab ipso et suis haeredibus imposterum pacifice et quiete...“⁹⁾

(Z formuláře.) „Nos Wenceslaus etc. fabricam monetae in ... (loco) H. de ... (loco) et illi, si quem ad hoc sibi idem H. socium adhibebit, ac haeredibus ipsorum duximus haereditarie concedendam volentes, quod si ferrum de dicto loco magistri monetae, qui pro tempore fuerint, propter aliquam necessitatem vel utilitatem vel quemque alium modum ad aliam civitatem ... transtulerint seu quocunque modo idem ferrum vel ferramentum in alia civitate locatum fuerit, nihilominus dicti H. et socius ipsius, si quem sibi assumpserit, et haeredes eorum fabricam in eadem civitate, ad quam ferrum translatum fuerit vel locatum, debeant pacifice et sine contradictione aliqua possidere omniaque jura ad ipsam fabricam spectantia percipere libere atque plene...“¹⁰⁾.

(Z formuláře.) „...Henrico civi de Piezk propter servicia, que nobis fecit et facere poterit in futurum, fabricam monete in eadem civitate Piezk concessimus, quamdiu nos vixerimus, possidendam cum omnibus juribus ad ipsam racionabiliter spectantibus ... Nullus ergo subditorum nostrorum ipsum Haynricum vel suos heredes in ipsa fabrica molestare presumat, sed permittat eum vel eos...“¹¹⁾

Úvodu tak obšírného bylo třeba, abychom se mohli pokusiti o

prozáření šera, jímž jest obestřen původ a význam šmiten na Vlaském Dvoře. Pomůckou znamenitou, ba lze říci dokonce klíčem k rozřešení záhady této jest listina z roku 1312, kterou cituje Eduard Beyer v pozoruhodném spise svém „Das Cistercienserstift Alt-Zelle in dem Bisthum Meissen“, vydaném roku 1855 v Drážďanech. Důležitou listinu tuto¹²⁾ otiskujeme²⁰⁷⁾ úplně; přisuzujeme jí význam nemalý také proto, že z ní poznáváme jména několika předních měšťanů kutnohorských z doby, pro kterou prameny dějin kutnohorských jsou velice vuzné, a proto každou zprávu, k Hoře se táhnoucí, nutno ceniti vysoko. Text listiny jest následující:

„Nos Wilricus iudex necnon universitas juratorum civitatis Zittavie ad universorum noticiam deferentes presentibus publice protestamur, nobis certo certius hoc constare, fabricam monetariam spectantem ad dictam civitatem Zittavie, nunc autem de maturo consilio per felicis recordationis dominum quondam Wencezlaum serenissimum Boemie et Polonie regem in Montem Kuttis pro communi terre bono translata, Petri et Friczkonis, filiorum quondam Tylonis dicti de Tilia, nostri convicis, iusticialiter fore mediam, alia vero media parte dicte fabrice ad posteros ac heredes Theodrici dicti Langschenkl jure hereditario similiter pertinente, quamvis quidem inter heredes predictorum Tylonis et Theodrici, diuturno tempore defunctorum, racione privilegii per magnificum principem quondam Ottakarum regem Boemie memorato Theodrico super eadem fabrica tantum collati, cum tam prefatus Thylo quam ipse Theodricus prenotatam fabricam simul titulo emptionis comparaverint, de partibus ejusdem fabrice disceptatio suborta fuerit, que tamen per viros ydoneos fratrem Fridricum priorem monasterii Cedlicensis, Nycolaum de Neffhof, Heinricum Chirchpergerum, Dietmarum Monetarium et Andream dictum Scharzach, qourum arbitrio ipsa disceptatio extitit tradita, fuit in posterum abolita et sopita partibus utrisque assentientibus, quia vellet in parte sua ipsius fabrice, pars quelibet contentari ad nostram et dicti Montis kutne presenciam venientes suppliciter postulantes, quatenus ne ipsis videlicet heredibus pretactorum Tylonis et Theodrici, de partibus utrorumque, sepe dicte fabrice inpeticio seu calumpnia deinceps alteri ab altero eorum valeret, vel per quempiam alium peroriri nostras ipsis super eo dignaremur litteras erogare, quorum condignis precibus annuentes ad tenendam et possidendam perpetuo heredibus prefati Tylonis partem mediam sepe fate fabrice, et heredibus prelibati Theodrici partem alteram jure hereditario, ipsorum voluntate et consensu accedentibus, nostras eis litteras contulimus, sigilli nostri et sigilli honorabilium virorum antefati Montis kutne juratorum munimine roboratas. Testes civitatis Zittavie prenotate sunt ... Hermannus Groze, rector scabinorum, Nycolaus de Hirsvelde, scultetus Stainruker, Heymannus de Tyrkow, Guntherus de Gablona, Chunradus magister scole, Petzoldus Vazolt, Haimannus de Budesin, Petrus Herwordi, Friczko de alta domo, Ysenricus de Sbidencz, Wernherus Merer, iurati vero dicti montis, Tyrmannus Lucie, Ekhardus, Hainnamms (!) de Castro, Ulmannus Mercator, Nycolaus de Odren, Syboto Kelberk, Hermannus Ruthardi, et Henricus de Smalbach, aliique viri quamplurimi fide digni. Acta sunt hec anno Domini millesimo trecentesimo decimo secundo, XII° kalendas septembris.“

²⁰⁸⁾ Listina jest neklamným dokumentem pro fakta následující. Již za krále Přemysla Ot. II. byla v městě Žitavě¹³⁾ zaražena mince

⁶⁾ Emler Regesta II. str. 74.

⁷⁾ Sternberg Urkundenbuch č. 20. - Emler Reg. II. pg. 411.

⁸⁾ Ibidem č. 38. - Emler Reg. II. pg. 1008.

⁹⁾ Ibidem č. 35.

¹⁰⁾ Ibidem č. 36.

¹¹⁾ Ibidem č. 37. - Emler Reg. II. pg. 1009.

¹²⁾ Král. hlavní státní archiv v Drážďanech č. 1970. Ed. Beyer ve svém díle ji cituje na str. 577-578. Vděčně připomínám, že slav. ředitelství hlavního státního archivu v Drážďanech opis dotčené listiny dle spisu Beyerova mnou pořízený se vzácnou ochotou zkollacionovalo a doplnilo.

¹³⁾ Místo, které bylo uznáno vhodným k založení města Žitavy, bylo ode dáva velice významné pro obchodní styky sasko-české: tudy se hojně vyváželo přes hranice obilí české, tudy se do Čech přiváželo olovo slezské, jakož i ryby slané a sušené od Baltického moře. Základem města byly brý tři velké krčmy („drei Kretschame“), které průvozníkům poskytovaly útulku; kolem nich vyrostla znenáhla osada, kterou král Přemysl Ot. II. povýšil na město, ustanoviv prý roku 1255 sám s rytířstvem svým objíždkou obvod města a polohu zdí městských. Viz Christ. A. Peschek Handbuch der Geschichte von Zittau 1834 díl I. 8. 10. 12. a 1837. II. 1 a násl., jakož i Dr. Herm. Knothe Urkundliche Grundlagen zu einer Rechtsgeschichte der Oberlausitz v Neues Lausitzer Magazin LIII. str.

a královskou propůjčkou mince této obdržel Dětrich Langschenkl; ale s ním společně za tuto propůjčku položil peníze (jakožto „socius“) Tylu de Tilia. Králem Václavem Druhým byla pak „de maturo consilio“ mince žitavská „pro communi terre bono“ přeložena do Kutné Hory. Po smrti obou mužů dotčených, z nichž druhý v královské listině nebyl jmenován, ačkoliv minci žitavskou společně s prvním zaplatil a držel, vznikl spor mezi dědici obou. Spor, jehož rozřešení uloženo bylo sboru mužů ctných a věrohodných, rozhodnut byl v ten smysl, že dědicům Dětricha Langschenkla přísluší polovice šmitny a dědicům Tylona de Tilia pak polovice druhá. Další osudy jedné poloviny šmitny této lze stopovat až téměř do konce 14. století podle listin, též z bývalého kláštera Starocellského pocházejících. Po Petrovi de Tilia, diakonu, připadla „media fabrica monete dicte de Sitavia“ na dceru ze sestry jeho Jutu de Schildov a po její smrti na panenský klášter v Marienthalu u Seyfritsdorfu¹⁴). Klášter mariantský prodal tuto polovici šmitny roku 1354 dne 18. září klášteru starocellskému za 96 kp grošů¹⁵); a podle plné moci, kterou klášter starocellský za opata Vitego dává souhlas a schválení své všemu, co by zástupce jeho Johannes podnikl stranu prodeje oné poloviční šmitny žitavské, lze souditi velice pravděpodobně, že spravedlnost tato byla v době od 1363 do 1384 opět prodána; další stopy pak mizí. Mimo tyto tři listiny starocellské známe (209) ještě několik listin ze 14. a ze začátku 15. století, z nichž dvě se dotýkají druhé polovice šmitny žitavské, ostatní pak hledí k jiným šmitnám, do Hory přeneseným. Obsah těchto listin tuto otiskujeme.

Zofie, abatyše kláštera v Pohledu blíže Něm. Brodu (in Valle S. Mariae prope Brodam) doznává listem ze dne 26. září 1333, „quod hon. vir. d. Conradus, sacerdos de Colonia, animae suae salutem desiderans in futurum, comparavit et emit octavam partem in una fabrica de Syttawia, quam nostro monasterio atque conventui ... talibus condicionibus perpetuo delegavit, videlicet quod, quidquid de praedicta ipsius fabricae octava parte proveniet, ad duo servicia, unum in festo s. Trinitatis de una sexagena et secundum in festo b. Bernardi similiter de una sexagena peragendum deputavit, ... quidquid autem superfluum fuerit praedictis duabus sexagenis, hoc pro sororum nostrarum vestibus ad cameram monasterii sine omni contradictione debet assignari. Si vero praedicta omnia et singula ... non servaremus, ex tunc totus praedictae partis octavae fructus monasterio Scedlicensi cedere debet, secundum quod praedictus d. Conradus fieri firmiter ordinavit“¹⁶).

Přibližně 1336-1345. „...ego Agnes quondam Frid(lini?) civis Pragensis relicta ... census meos quoslibet et expresse censum meum, qui de quarta parte fabricae de Zac in Chutn. hereditarie ad me spectat, ... pueris meis seu nepotibus participanda per eos equaliter preter Pesconem, seniorem ipsorum puerorum fratrem, quem volo porcionem majorem bonorum meorum, si consulte se rexerit, pre ceteris obtinere, prout hec suo tempore oretenus exprimam et committam...“¹⁷).

1357 an Sent Thomas tage dez heyligen zwelfboten „Wir Wenczlaw Gosprecht, Nyckel Pek, Nyckel Lomer, Frenczel Quartz munczer Schepphen in den Smyden, darnach dy schepphen aus dem preghaus Herman Eldrys, Wenczlaw Schadwynkel,

161-420.

¹⁴) Výňatek z příslušné listiny, datované dnem 7. února 1347, otiskl Ed. Beyer ve svém spise na str. 600; v ní se vyskytá zajímavý passus „media fabrica monete dicte de Syttavia“. Listina začíná takto: „Nos Nycolaus iudex, Cunzmannus Morspach, Petrus Hoppho magistri scabinorum, Johannes Morspach, Albertus de Pyzk, Johannes de Pysk ceterique scabini montis Chutensis recognoscimus...“; uložena jest v Hlavním státním archivu v Drážďanech pod čís. 3068 a).

¹⁵) Listina, kterou se prodej zajišťuje, jest nejstarší nám známá listina, v níž jsou jmenováni konšelé obce minc. a preg. v Kutné Hoře, pročež úvodní stať listiny tuto uveřejňujeme: „Nos Hensil de Morspach iudex, Hensil Prenner et Hensil institor tunc temporis magistri iuratum, Johannes de Sitavia, Johannes de Pyska, Wernusch Mewtner et Frenczel Ebrusch ceterique iurati cives montis Chutyn, Elblinus de Pysk, Johannes Wolkenstein, Pescho Murre, Nicolaus Schik monetarium iurati, Hermannus Eldreis, Nicolaus Monetarius, Nicolaus Wollenstich monetarii pregariorum curie Regalis montis supradicti recognoscimus...“ Hlavní státní archiv v Drážďanech č. 3376.

¹⁶) Emler Regesta III. str. 793. Original v univers. knihovně pražské.

¹⁷) Summa Gerhardi č. 98.

Stephan Hofman...“ prohlašují, „daz dy ersam vrowe Luccy Kurlynne hat gekauft eyn viertel eyner Smyden gelegen in der Smyden von der Gabel ir und im erben czu haben um 40 schock grozer prager pfennige...“; kdyby zemřela, „schol daz virteil halb erben auf den Convent czu Vrowntal, daz andir halbe teyl schol erben auf ir Enykel dy do ist genant Anna Geschekh...“; a kdyby tato zemřela, má její podíl „auch erben auf dy samenunge czu Vrowental...“¹⁸).

1362. „Wir Frydel von Gothauw, Herman Prager, Heynczman Megerl, Elbel Raynel Munczer Scheppen in den Smyden, dornach dy Scheppen in dem preghaus Steffan Hoffman, Mychel Lankschenkel, Hanman Wolkensteyn bekennen und tun kunt ... das dy ersamen Juncvrauwen Clara und Margaret geystleyches Ordenz und in der kunygn (210) Closter wonhaft synt czu Brun haben eyn Echtheyl yn der Smyden, dy do ist genant Syttthau, und schullen daz Echteyl haben in alle dem Rechten, alz eyn yczleych werkmeyster czu recht eyn achteyl eyner smyden haben schol; und alzo bescheydenleych, wenn der egenannten Juncvrauwen Eyne sturb, so scholz dy ander in alle dem Rechten des egenant Echteyl der vor genanten smyden haben, alz syz vor peyd gehabt haben; und alzo ob daz geschycht, daz sy payd sturben, so schol dy pryoryn und dy kelnerin, dy czu der czeyt seynt, czu dem egenanten Echteyl recht haben, alz dy vorgeanten Juncvrauwen haben gehabt pey irm lebendygen leyb und schullen daz gelt, daz von dem Echteyl gevelt, under dy Juncvrouwen thaylen, alz gewonleych yst in dem Closter...“¹⁹).

1364 den zjevení Páně Jan opat s celým konventem kláštera ve Zbraslavi vyznávají, že pro klášter dotčený byla zakoupena „quarta pars fabricae brunensis“ v Kutné Hoře s úrokem 1 kp gr pražských²⁰).

1367. in beati Viti martyris; Jan opat s celým konventem kláštera P. Marie ve Zbraslavi dosvědčují, že „discretus vir Ulricus Clementerii civis pragensis ... emit et comparavit nobis duas sexagenas grossorum pro pitantiis dandis annui et perpetui census per viginti quatuor sexagenas grossorum pragensium denariorum super quartam partem fabricae Brunensis in Montibus Cutthnis...“²¹).

1383 (26. ledna) „Frenczil Quarcz, Elbil Reynel, Bertil von Pysk, Schön Hanus munczerschepin in den smyden, dornach dy schepin in dem preghaus Heynczman Megirl, Francz Hoffman, Jacusch von Pysk“ ztvrzují, že konvent kláštera „zu Vrawenthal“ koupil „eyn halbe smyden auf herrn des königs munczhoff auf dem Perge zcun Kutthen an der Mautner smyden“ a ruší platnost původní listiny ztvrzovací, která se ztratila a byla ve čtyřech městech (v Kutné Hoře, Nov. Kolíně, Čáslavi a Něm. Brodě) bez výsledku provolána²²).

1387. an des heiligen Herren Sent Mathien abent des heiligen Czwelfpöten „Wir Henczil vom Stein, Wenczlab Grumner, Francz Gysler, Hansman Hofman Munczer Schepin in den Smyden, dornach di Schepin in dem Preghaus Heynrich vom Stein, Schon Hannus, Wenczlab Jurgen“ prohlašují, „das der Erber Her Procob probist ... und di Erber Geistliche Jungfraw Kateirin aptisin ... des Closters czu Vraental haben drew achteil eyner Smyden auf Unseres ... Kunigs Munczhoff des pergs czum Chutthen und die drew achteil eyner (211) Smyden gelegin sint in der Sitawer Smyden...“ a že tento díl jmenované šmytny „yn czu haben, czu halden und czu gebrauchen Erbnlich und Evtlich Recht als eyn Iczlich Erber Werkmeister czu Rechte ... besizen und haben schol...“²³)

1392 in vigilia Sanctorum Symonis et Jude apostolorum. Jan opat kláštera Zbraslavského s konventem ztvrzují, že mezi odkazy „felicis memorie Ulrici Clementerii testantis“ se vyskytá „item medietas census super fabricam Brunensem in Montibus Kutnyss, cuius census due sexagene pertinet pro lampadibus

¹⁸) Univ. knih. pražská, listina č. 270.

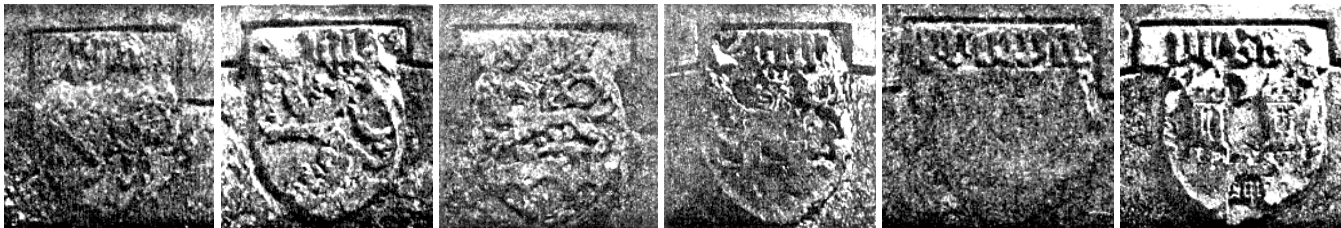
¹⁹) Codex diplom. Moraviae IX. str. 207.

²⁰) Univers. knih. praž. listina č. 317.

²¹) Ibid. č. 340.

²²) Ibid. č. 471. Dle A. Schuberta Urkunden-Regesten aus d. Arch. d. aufgehob. Klöster Böhm. str. 145 a 146.

²³) Ibid. č. 513.

Obr. 39. Kamenný znak šmitny jihlavské. Obr. 40. Kamenný znak šmitny kladské. Obr. 41. Kamenný znak šmitny mostecké. Obr. 42. Kamenný znak šmitny olomúcké. Obr. 43. Kamenný znak šmitny opavské. Obr. 44. Kamenný znak šmitny písecké.

videlicet sancte Trinitatis...²⁴⁾.

1416. „Mathes Flügel, Lucas Münzzer, Wenczlaw Topler, Purkart von Rosental, münzerschöpfen in den smyden, Hanman Alder, Hannus von Piesch, Hannus Swab schöpfen in dem preghaus“ ztvrdují, že „Heinrich Flemming goltsmid auf dem Perg zu Chutten ein vierteil einer smyden gelegen auf dem königlichen Münzchhofe genant in der Prager smyden um 50 schock grosser gueter Prager pfenning von Paul Meiler etwenn perkschreiber des pergs zum Chutten“ zakoupil. Datum „der dominiken als man singet Misericordia domini“ (dne 3. května)²⁵⁾.

Ve vídeňské listině ze dne 25. října 1443 připomíná se „item primo privilegium super quarta parte possessionis in montibus Chuttis dicta fabrica Gabler, vulgariter Gablersmidten nuncupata; item privilegium super quarta parte possessionis dicta fabrica Pragensis, vulgariter Pragersmidten“²⁶⁾. [Viz též *Dodatky str. 35*]

Že králové čeští vůči nájemcům mince sobě ponechávali právo, měniti sídlo mince dle potřeby a dle uznání královských mincmistrů, vyznívá zcela zřetelně z formulí propůjčovacích, jichž několik význačných bylo zpředu citováno. Které to asi důvody pro takovéto přemístění mince byly uznány dosti vážnými a rozhodujícími a proč právě Hora byla vyhlédnuta jakožto vhodné ústřední sídlo pro všechny ty různé, po celé državě králů českých roztroušené mincovny - tyto otázky lze zodpověděti takto. Osvícený král Václav II. chystaje epochální reformu českého mincovnictví nemohl závazky, vůči nájemcům mince v různých městech učiněné, násilně zrušiti, - bylot' mu zajisté příkazem státnické moudrosti, aby chystané dílo opravné bylo rozvážně připravováno; a proto postaral se král především o to, aby veškeré mincovny po různých městech usazené byly soustředěny v místě jediném, aby se dostaly pod bezprostřední dozor úředníkův královských. Místem k tomu účelu nejvhodnějším se jevila tehdy Kutná Hora, jejíž doly stříbrné, rychlým postupem k znamenitému rozkvětu se povznášející, slibovaly na dlouhou dobu hojnost materiálu mincovního. [Viz též *Dodatky str. 36*] ⁽²¹²⁾ Do Hory byla přenesena mincovna žitavská, brněnská, písecká, jihlavská a jiné²⁷⁾; pro něž byl v Hoře zbudován bezpečně a účelně opatřený útulek, jemuž pak později ze známé příčiny dán název „Vlaský Dvůr“, a při tom hověno ještě do jisté míry dřívějšímu separatismu mincoven sem přenesených tím, že každé byla vykázána dílna (šmitna, fabrica) zvláštní, označená pokaždé příslušným znakem toho kterého města. Šest těchto znakův lze ještě dnes zříti zazděných na nádvoří Vlaského Dvora v traktu jihovýchodním; jsou vytesány v klenáčích kamenných obrub okenních. Obruby tyto, jakož i kamenná ostění vchodů do šmiten nepopíratelně jevila těsné organické spojení s okolním zdivem starým (před přestavbou Vlaského Dvora), pročež nutno souditi, že přízemek traktu jihovýchodního i jihozápadního povstal současně s přenesením mincoven do Kutné Hory, totiž před zakončením 13. století. Dotčené znaky, jichž bylo původně bezpochyby sedmnácte (podle počtu šmiten vyznačených kamenným obložením dveří a oken), jsou sekány z pískovce ploským reliefem s náležitou znalostí

pravidel heraldických; nad každým znakem jest připojen název toho kterého města minuskulí gotickou; nápisy ty jsou částečně udrobeny, ale nikoliv tou měrou, že by jméno města nemohlo býti snadno doplněno. Věrné jich reprodukcce podáváme na obrazech přiložených a vyličujeme je pořadem alfabetickým: a) ve znaku ježek v pravo kráčeující (obr. 39.), nad ním **igla** (Igla = Jihlava); b) korunovaný lev s dvojítm ohonem v pravo hledící (obr. 40.), nad ním **.Iac:** (Glac = Kladsko); c) korunovaný lev s dvojítm ohonem kráčí po mostě o třech obloucích průtokových (obr. 41.), nad ním **brvx** (Brux = Most)²⁸⁾; d) ve znaku korunovaný ⁽²¹³⁾ lev s dvojítm ohonem (obr. 42.), nad ním **.lmv** (Olmv = Olmúč); e) hladký štít svisným směrem rozpoltný (obr. 43.), nad ním **troppa** (Troppa = Opava)²⁹⁾; f) ve znaku brána s mřížovým padákem, nad ní cimbuří, z něhož vyrůstají dvě mohutné, stříškami kryté věže, mezi nimi měsíček, vedle stříšek po stranách po jedné hvězdě o pěti hrotech (obr. 44.), nad ním **pysk** (Pysk = Písek). Znaky tyto jsou vzácnými památkami české skulptury z doby ranní gotiky, jakých se nezachovalo mnoho; již z této příčiny nutno velice želeťi toho, že toliko skrovný jich počet zůstal bez pohromy. Avšak ztrátou těchto kamenných dokumentů bylo zle poškozeno badání historické ještě jinak: neboť skulptury tyto mohly býti cenným materiálem pro řešení numismatických záhad z doby té, kdy prameny archivní k českému mincovnictví se táhnoucí jsou skrovné a nedostatečné. Avšak přece lze dle počtu šmiten souditi s velikou pravděpodobností, že asi sedmnácte (snad i více) bylo měst, z nichž mince byla přenesena do ⁽²¹⁴⁾ Hory; z nich známe bezpečně toliko dvanáct, jsou to města: Brno, Jabloná, Jihlava, Kladsko, Most, Mýto, Olmúč, Opava, Písek, Praha, Žatec a Žitava³⁰⁾.

Po roce 1300, kdy zaražen byl králem Václavem II. „groš pražský“, mince to jednotná a trvalá, pozbylo rozlišování šmiten na žitavskou, brněnskou, jihlavskou a jiné dřívějšího významu svého úplně. Toliko v listinách, jimiž se ztvrduje právní držení anebo převod spravedlnosti, utkvělé na díle mincovním na Vlaském Dvoře, zachoval se ještě název „šmitny“ až do válek husitských. Dokladů máme několik na snadě, zejména list psaný roku 1412 při neděli Adorate I., jímž „Swager Hensel, Mertein Teicher, Hensel Greusser, Wenczlaw Täpler münzerschöpfen in den smyden, dornach Heiman Alder, Niclas Hebenstreit, Franz vom Rosental schöpfen in dem preghaus“ dosvědčují, že Mikuláš Odervicz jest řádným držitelem celého svobodného lúnu v královské minci kutnohorské, „gelegen in Iglawer smyden“³¹⁾. 1416 dne 3. května konšelé minciřští a pregěřští

²⁸⁾ Že město Most mělo svou mincovnu, dosvědčuje se listinou z roku 1298, týkající se prodeje jistých požitkův v Rudolfově Jindřichovi opatovi oseckému; kteréžto požitky se vyznačují takto: „...censum suum, videlicet marcum argenti, duodecim solidos et quatuor denarios Pontensis monete, quartum dimidium ⁽²¹³⁾ modium triticum, quartum dimidium modium avene Pontensis mesure...“ Codex damasc. Ossec. fol. 36 a 37. dle L. Schlesinger Stadtbuch von Brüx.

²⁹⁾ Opava byla již roku 1198 střediskem obchodním a místem celním, na začátku 13. století povýšena na město; v Opavě byla mince již roku 1269, kterou řídil mincmistr Henning. Jireček Codex juris bohem. I. 167 a Codex diplom. Moraviae IV. 29.

³⁰⁾ Ačkoliv mince žitavská již před rokem 1300 byla přenesena do Kutné Hory, počítalo se ještě dlouho dle měny žitavské, na př. v listinách marienthalských z let 1326, 1329 a 1334, kde platy jakési se vymíňují, „juxta aestimationem ponderis Sittaviensis“ nebo „100 marcae grossorum Pragensium Sittaviensis ponderis“ a pod. Christ. A. Pescheck Handbuch der Geschichte von Zittau II. 218. Dle toho by se klamal, kdo by dle poznámky 28. soudil, že mince mostecká nemohla býti roku 1298 ještě přenesena do Hory.

³¹⁾ Archiv města Vídně č. 1909. Věrný opis zajímavé listiny této opatřil

²⁴⁾ Ibid. č. 573.

²⁵⁾ Archiv města Vídně č. 2035. Dle Quellen zur Geschichte der Stadt Wien.

²⁶⁾ Ibidem č. 2949.

²⁷⁾ Jestli' ku podivu, že listina, jíž byl zpečetěn tak významný akt státní, není známa; snad se vůbec nezachovala? Proto lze dobu, kdy mincovny byly do Hory přeneseny, stanovit pouze přibližně dohadem; soudíme, že událost tuto nelze klásti před rok 1287, neboť mincovna jihlavská byla 1286 znova na rok pronajata. Codex diplom. Moraviae IV. str. 82.

Obr. 45. Pečeť minciřův, nejstarší.

Obr. 46. Pečeť pregěřův, nejstarší.

Obr. 47. Pečeť minciřův, po husit. válkách

Obr. 48. Pečeť pregěřův z r. 1646.

Obr. 49. Pečeť minciřův z r. 1656.

ztvrzují prodej čtvrtého dílu šmitny „genannt in der Iglawer smyden“ v královské minci kutnohorské³²). V majestátu krále Ladislava ze dne 15. června 1454 není slovo „šmitna“ již obsaženo; obnova práv na díle mincovním děje se tu prostě slovy těmito: „...Těž pregěře, mincieře, prenary i jiné k jich luonuom a právóm navracujem, kteréž na vlaském dvoře měli sú a mají i budú jmiati“³³). Totéž se jeví za krále Jiřího; v citované již konfirmaci práv pregěřských užívá se rčení „luony v preghauze našem“. S výrazem „stolice pregěřská“ setkali jsme se teprve v zápise z roku 1472, který se nachází v A. K. Reg. rub. parv. na str. J. 30; odtud pak začínaje přesně a důsledně se rozeznávají minciřské lúny od pregěřských stolic. [Viz též *Dotatky str. 36*]

Nepodivujeme se tomu, že úředníci mince roku 1597 píší o držitelích „ňákých lúnů minciřských“ a „ňákých stolic pregěřských“ a že tehdy již nevěděli „odkud takové lúny minciřské a stolice pregěřské i to vše svůj začátek vzalo ... nebo se toho žádné paměti anebo zapsání při minci (215) nenacházejí...“³⁴); ale z té míry podivným a naprosto nepochopitelným jeví se nám stanovisko, které komora česká roku 1609 při opravě promoklého klenutí a při stavbě nového krovu nad šmitnami vůči knapům minciřským zaujala a listem ze dne 31. května vyjádřila: jelikož prý minciři tyto šmitny si jaksí osvojují, za dědičné považují, ano je i prodávají a tím jaksí jako svůj majetek drží, na opravu těchto šmiten však dosud nikdy ničím nepřispěli, že úředníci jim to mají předložit a je vybídnouti, aby ne-li celý náklad na úpravu šmiten, aspoň polovici toho nákladu ze svého hradili, poněvadž oprava ta se má dít v jejich prospěch³⁵).

5. Pečeť minciřův a pregěřův.

Pravost a platnost listin svých dokumentovala obec minc. a preg. pečetmi svými, totižto pečetí minciřskou a pečetí pregěřskou. Starocellská listina z roku 1312, z předu citovaná, nemá pečetí těchto; avšak vydavatelé této listiny jsou přísežní města Žitavy a města Kutné Hory, nikoliv obec minciřův a pregěřů. Jestliže v záležitosti, která eminentně obec minciřské se dotýká, mohli přísežní městské obce vydávati platná vyjádření, možno souditi, že tehdy obec minciřův a pregěřův dosud neexistovala. Také listina z roku 1347 ztvrzena jest rychtářem kutnohorským, oběma šepmistry a některými konšely obce města Kutné Hory, k listině přivěšena jest opět pečeť městské obce kutnohorské. Proto se domníváme, že minciři a pregěři nebyli tehdy ještě sdružení a že byli dosud nuceni skrývati se pod záštitu obce městské. Teprve listina z roku 1354 jest ztvrzena netoliko jmény konšelů minc. a preg., nýbrž i oběma pečetmi sdružených obcí těchto. Konsolidaci obce minc. a preg. lze dle toho se značnou pravděpodobností klásti do začátku vlády krále Karla, který asi také obec minciřův a pregěřův obdařil právem pečetiti.

Dvě vážné události, kterými běh záležitostí kutnohorských až do základů byl otrěsen a rozrušen, totiž bouře husitské a vpád Švédských vojsk do Čech, měly v zápětí též dvakrát ztrátu pečetí minc. a preg. a způsobily ovšem také opětovaně obnovení pečetí

těch.

S pečetmi nejstaršími, které poprvé spatřujeme na starocellské listině z roku 1354¹), setkáváme se naposled na listině (vídeňské) z roku 1412²). Na pečetí minciřské, jejíž průměr jest 60 mm, se jeví (obr. 45.) v šesteroobloučné obrubě postavený štít svsně rozpoltěný, v jehož pravé polovině stojí nad sebou tři kovadlinky na roztepávání cánův a na kve- (216) čování plátů, v polovině levé zříme českého lva v pravo hledícího, na okrajích pak vyryt jest úhlednou majuskulí gotického opis tento: * SI : MONETARIOVM : DE : GVTNA : IN BOHEMIA : (rozvilina jednostranná). Na pečetí pregěřské, jejíž průměr jest 43 mm, ve vnitřním okruhu (obr. 46.) jest vypočten pregěř, který sedě ve stoličce své před špalkem chystá se, kladivem v pravé ruce nazdvíženým udeřiti na svršek mincovní, jež levou rukou přidržuje; přes klín jeho jest vržena řasnatá rouška; před ním na podlaze ve stoličce, nízkým ozdobným zábradlím ohraničené, umístěny jsou dvě bedničky vrchovatě naplněné kotoučky peněžními. Zajímavý výjev tento obeplat jest opisem, rytým gotickou majuskulí (méně úhlednou), tímto: * SIGILLVM * SPREGATORVM * (rozvilina symmetrická); záhadné písmeno S před slovem PREGATORVM lze čísti jako Societatis. - Při rozvratu, který nastal v Hoře následkem mocného hnutí husitského, byly pečetě tyto bezpochyby ztraceny, nebo rozlítím zničeny anebo snad trvají dosud, ležíce kdesi v neznámém úkrytu. [Viz též *Dotatky str. 36-37*]

Z doby pozdější známe toliko pečeť minciřskou. Na obrázci 47. podáváme reprodukci zdrařilejšího otisku této pečetě, jež jsme našli na listině z roku 1542³). Průměr pečetě jest 40 mm, znak též (tři nakovadla a český lev) jako na pečetě starší, kolem znaku svižně tožená blána, na ní minuskulí nápis, z něhož je čitelně pouze to: **sigil monetarior ... ttis in bohemia**. Ani tato obnovená pečeť minciřská se nezachovala; byla roku 1643 vojáky švédskými, po pokladech slídícími, s jinými cennými věcmi z Vlaského Dvora pryč odnesena⁴).

¹) Pečetě tyto jsou částečně odrobeny; na listinách z roku 1357 a 1387 (v pražs. univers. knihovně) visí pouhá rudimenta pečetí ze žlutého vosku.

²) Obě pečetě tyto jsou vyobrazeny a popsány v Mittheil. d. Centralkom. VIII. 51. při článku Beiträge zur mittelalt. Sphragistik od Karla v. Sava; avšak omylem tisku nejsou rozměry pečetí správně udány.

³) A. K. 851.

⁴) Zpráva dosti obsírná o tomto žalostném vyplnění a vydrancování královské mince na Vlaském dvoře skrze nepřátelské vojsko švédské zachovala se ve svědectví, (217) jehož si úředníci horní a mincovní od některých vážených měšťanův horských vyžádali na dotvrzení relace své pro nejv. mincmistra a pro komoru českou. Svědectví to zní takto: Ao 1643 dne 16. Junii. My Jan Kamberký z Kamberka, Václav Březský z Ploskovic, Matyáš Dačický z Heslova a Michal Fatigat, horníci a sousedé na Horách Kutných, známo činíme tímto listem naším vůbec přede všemi, kdež čten anebo, čtící slyšán bude, a zvláště tu, kdež toho potřeba ukazování bude, že jsou se nás dožádali JMC úředníci horní a mincovní na Horách Kutných, abychom na Dvůr Vlaský do mince JMC, na týchž Horách Kutných ležící, práci vážili, ji jak jest skrze nešťastný vpád lidu nepřátelského švédského na Hory Kutny 11. Junii na nejvš k vyplundrování a k snížení přišla, spatřili. I poznamenajice my slušnou žádost býti, tak sme učinili a 15. dne měsíce Junii létha tohoto přítomného 1643 přijdouce na Vlaský Dvůr, kdež táž mince JMC zůstává, tu sme jak předně že dvěře plechem železným obité, kterými se nejdřívější k minci jíti musí, naskrze mocně prosekané a zámeck i (s) skobou, která v štukoví kamenném dobře zadělaná byla, odtrženy spatřili; odtud jdouce dáleji k minci, kdež dvoje dvěře jedny dřevěné a druhé k minci celé železné jedny každé po dvou zámcích západitých a po jednom visutém mající a skoby, do kterých zámcí přicházeli, v veřejích kamenných hluboce zadělané ku podivu lidskému i s tím štukovím vylámané nalezli. Vejdouce do mince tu

mi se vzácnou ochotou dvorní rada pan Jos. Müller, emer. ředitel hlavní mincovny ve Vídni, což tuto vděčně připomínám.

³²) Ibidem č. 2036. Že archiv města Vídně chová tolik listin, které se týkají lúnů minciřských na Vlaském dvoře (zejména listiny č. 1909, 1974, 1979, 2035 a 2036), vysvětliti lze tím, že za převratů v době husitské mnozí obyvatelé z Hory odcházející, se uchýlili do Rakous Dolních.

³³) Sternberg Urkundenbuch č. 79.

³⁴) A. K. hor. odd. 4110. III.

³⁵) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 563.

(217) Pohromou touto byla obec minc. a preg. opět (již po třetí) nucena poříditi si pečeť novou. Pregéři měli pečeť vyrytou již roku 1646, kdežto minciři si zjednali pečeť svou teprve roku 1656. Obraz na pregéřské pečetě (218) z roku 1646 vyrytý jest světlou reminiscencí myšlenky, která jest znázorněna na nejstarší pečetě pregéřské. Rouchem až po kotníky splývajícími oděny pregéř (obr. 48.) s vykasánými rukávy sedí při vybíjení peněz v stolici pod nádherným baldachýnem, levicí přidržuje svršek peněžní na štoku, pravici nazdvihuje těžké kladivo k úhozu, obličej však obrací plnou tvář ven přes pravé rameno, jakoby cosi bylo pozornost jeho na chvíli od díla odvrátilo, vysoké zábradlí kolem štoku jest zdobeno složitým ornamentem, přes nároží tohoto zábradlí jest pak položena bednička s kotoučky peněžními; do prázdného pozadí nad tímto zábradlím vetknuta jest blána úhledně skládaná, na níž ve dvou řádcích jest vyryt monogram „I. W. G. Z. L.“ a letopočet „1646“. Záhadný tento monogram nutno považovati dle soudu našeho za začáteční písmena jména tehdejšího úředníka mince kutnohorské: Jana Viktorina Geronis z Libušína [viz též *Dodatky str. 37*]; vynikající umístění monogramu vzbuzuje domněnku, že dotčený úředník mince byl donátorem pečetidla; tvůrcem krásného tohoto díla ryjeckého byl asi Šalamoun Škuldet, důvěrný přítel jmenovaného úředníka mince. Kolem jest vyryt opis tento: PECZET · PREGKIRSKA · WHORZE KVTNIEH. Vnější obruba tohoto opisu jest způsobena z tří soustředných kruhů, jejichž relief od krajových k prostřednímu stupňovitě vystupuje; obruba takováto vyskytá se též na menší pečetě města Kutné Hory z roku 1643 a může se považovati za charakteristickou pro ryjce. - Nová pečeť minciřská liší se podstatně od obou pečetí starších: minciři upustili od ztrnulé formy heraldické a položili do pečetě své názorný obraz práce minciřské, spravující se příkladem pregéřů. Před špalkem, do něhož jest zapuštěno nakovadlo, na lavičce se šikmou plochou sedací jest usazen minciř (obr. 49.) v krátkém kabátci a nohavicích po kolena sahajících, jak se tehda strojili, a oběma rukama zdvihá těžké kladivo ku předu se zúžující, chystaje se udeřiti na plát, jež knap naproti usazený přistrkuje na nakovadlo; mezi oběma minciři ve výši se vznáší český lev korunovaný, elegantně rytý, jenž předními tlapami drží tři minciřské kovadlinky nad sebou postavené; nad hlavami minciřův jest rozdělený ve dvě leto- (219) počet „16-56“. Drobnými literami jest vyryto kolem toto: PECZET · MYNCYRZSKA · NA

jsme věci k minci přináležející, které ještě zůstaly, rozházené, pošlapané a téměř v nic obrácené spatřili. V týž minci jest jeden sklep, v kterém cassa bývala, dvěma železnými dobře zaopatřeny, tak podobně jako jinší dvěře vylámané a vše, co v něm bylo od truhel a almar všecko zodmykáno a vyštipáno, jak předně privilegia horní a mincovní, pět pečetí stříbrných a dva kalichy stříbrné do kaply, tak jak jsou nám toho tíž páni úředníci správu učinili, jako i registra a počty vinného a pivného taczu, kteréž P. Jan Geller, JMC výběřčí téhož taczu pro bezpečnost tam k schování dal, rozházené sme spatřili. Vyjduce z mince do kysy sme vešli, tu podobně všecko nádobí, které se k rozpouštění stříbra a slívání cánů potřebuje, rozházené ano i v zemi jámu kde skrze dlaženi vykopali, spatřili. Odtud sme šli do šafárny, tam též registra a jinší věci rozházené uhlédali. Odtud dále šli jsme do sklepu, kde předešle váha pro vážení mědi a olova bývala, item ještě do jiných dvou sklepů, kdež nic jiného než toliko od železi a řetězů z staročeského Kaňku po upuštění do nich složeného se nachází, též všecky dvěře zotvírány. Dále sme šli nahoru po schodech předně do kaply: tu oboje dvěře též odevřené a zámky odražené sme spatřili; opět dále sme šli do rejtunku: tu sme spatřili míří železnou od okna odtrženou, v témž rejtunku jest jeden skřípek, v kterém se knihy horní a jiné věci horní chovají, do něho dvěře též vytlučené. Odtud sme šli do průběren, v těch průběřích všeckny dvěře zotvírány a vytlučeny, vážky průběřské se všim k nim příslušenstvím a závažím některé polámané spatřili, v některé pak průběřím dokonce žádných se nenašly, a summou na nejvyš všeckno při témž Vlaském Dvoře a minci vyplundrované a v nic obrácené vynašli, a že tomu všemu, co se nadpisuje, tak jest, to přijímáme k své víře a duši...“ Obzvláště pak zajímavý jest doplněk, jež úředníci mince k zprávě této připojují: „...co se mince dotěje, kteráž tak dobře dvěřmi a zámky pevnými ... opatřena byla, tak že téměř nemožné dobytí se do ní zdálo, nic méně nic to nepostačilo, všeckny dvěře, jak přední ze dvora, tak druhé do mince i třetí do cassy sou vytloukli a do nich se dobyli a co se jim vidělo a líbilo, pobrali a což nejžalostivější věc, pečetě úřední jak horní tak mincovní, jako také pořádku minciřského, pregýřského a hutnického, kteréž pro bezpečnost tam do mince schované a složené byly, všeckny pobrali a přeč odnesli...“ A. K. hor. odd. 7082 a 7083. II.

HORACH · KVTNACH · - Obě tato stříbrná pečetidla byla ještě roku 1824 v pokladně na Vlaském Dvoře⁵⁾; nyní jsou uložena ve sfragistické sbírce zemského musea království českého.

6. Platy za dílo mincovni.

Sám král stanovil platy za dílo mincovní. Výše platu za krále Václava II. není známa, ani jí nepoznááme z listu, kterým král Jan Lucemburský roku 1319 minciřům kutnohorským k platu dosavadnímu za každou hřivnu zmincovanou jeden parvus přidávati rozkazuje¹⁾. Avšak v majestátu krále Václava IV., roku 1408 vydaném²⁾, zcela zřejmě se vyjadřuje, aby minciřům „od hřivny grošův dva groše a ot hřivny peněz a haléřův tři groše za luon dány byly,“ a mimo to „minciřským konšelům z milosti puol hřivny od každého verku aby dáno bylo na hotových penězích, počítajíc za puol hřivny XXVIII grošův a posledního z každého verku tři věrdunky na hotových penězích, jenž činí XLII grošův³⁾“. Když konšelé pregéřští (jak bývalo zvykem při nastolení vladaře nového) prosili krále Jiřího z Poděbrad, aby je při starodávných právech a zvyklostech zachoval, bylo žádosti této královským listem ze dne 4. září 1462 vyhověno⁴⁾, avšak současně „že ty hory stříbrné na Horách Kutných ... nyní sešly jsú“, bylo pregéřům odnáto přilepšení, kterého „dokudž ty hory ... lépe a požitečněji šly“ pod titulem „konšelského a posledního po sedmdesáti groších brali jsú na týden“⁵⁾, a také jim snížena mzda tak, „aby do opravení těch hor lepšího od pregování hřivny grošuov po jednom groši a od hřivny peněz neb haléřuoiv po dvě groších toliko měli a brali...“ Rozvržení platu celkem přijatého na podíl příslušející minciřům a opět zvláště pregéřům vykonávalo se v obci bezpochyby dle vzájemné jakési úmluvy, a sice tak, že minciři, jejichž práce se výše cenila, brali více než pregéři. Podrobnosti o platu za dílo mincovní nacházíme teprve v registrech verkových od roku 1472 začínaje; při každé neděli je tam specifikováno, kolik za dílo vykonané se dostalo minciřům a kolik opět zvláště (220) pregéřům. Na př. roku 1474 Reminiscere při verku grošovém (grošů devítilotových) dáno minciřům zmincovati na dvakráté úhrnem cánů 564 hř 3 ft 1/2 lt, za kteroužto práci byli odměněni summou 19 kp 14 gr čili 1154 gr; při týchž obou vercích bylo zpregováno plátů 518 hř 1 ft 2 1/2 lt a za to přijali pregéři odměnou 8 kp 37 gr čili 517 gr - z čehož vysvítá, že za dílo grošův pražských se platilo za každou hřivnu sazenou minciřům po 2 gr, pregéřům po 1 gr. Opět roku 1520 Deus in loco při verku denárovém zmincováném cánů 53 hř 3 ft 1 1/2 lt stříbra šafářského za odměnu 2 kp 28 gr čili 148 gr, a na plátěch z téhož stříbra zdělaných 53 hř 1 ft 3/2 lt vybit ráz za odměnu 1 kp 45 gr čili 105 gr, - dle toho placeno při díle denárovém za zdělání jedné hřivny sazené minciřům po 3 gr, pregéřům po 2 gr⁶⁾. I kdybychom odjinud nevěděli, že doly kutnohorské za krále Vladislava „lépe a

⁵⁾ A. W. Inventář z roku 1824.

¹⁾ „Nos Johannes ... monetarii nostris in Chutta ... ad sallarum, quod hactenus habuerunt, unum parvum denarium de marca qualibet, quibus formam impresserint, addendum duximus et donandum...“ Sternberg Urkundenbuch čís. 52.

²⁾ Jar. Čelakovský Sbirka pramenů práva měst. II. str. 1098.

³⁾ věrdunk = čtvrtině hřivny. Již také roku 1359 čítala se hřivna za 56 grošů „quamlibet marcam pro LVI grossos computando“. Jar. Čelakovský Sbirka pram. práva měst. II. str. 496. - Zrno 56 grošův pražských ovšem nedosahovalo jedné hřivny; avšak nutno uznati, že z jedné hřivny čistého stříbra vybité minci příslušela větší hodnota, než hřivně stříbra nezmincované.

⁴⁾ Sternberg Urkundenbuch čís. 83.

⁵⁾ 28 + 42 grošů.

⁶⁾ Takovýchto případů stejně vyznívajících skýtají registra verková z doby krále Vladislava a Ludvíka hojnost; a tato fakta, v dotčených registrech zapsaná, jsou nám dostatečnou náhradou - aspoň pokud se týče plátů za dílo mincovní - za to, že konfirmace privilegií, obcí minc. a preg. svěděcí, se zachovala toliko v hubeném jakémsi registru následujícího znění: „Confirmation der preger und münzer aufm Khuttenperg, betreffend die arbeit und abzalung daselbst. König Wladislaus etc. confirmiren weiland künigs Wenzeslai und künigs Georgi etc. der. münzer und preger aufm Khuttenperg habend privilegi, betreffend die arbeit und abzallung daselbst. Datum auf Khuttenperg sonabents nach S. Niclas anno etc im 1487“. Archiv knížete Lobkovic v Roudnici VI. Fc. 9. fol. 113 a); laskavě se mnou sdělil pan dr. Václav Chaloupecký, kníž. archivář.

požitečněji šly“, než za krále Jiřího, mohli bychom fakt tento poznati z toho, že mincířům a pregěřům byl plat opět polepšen. Platy mincířů a pregěřů zůstaly za krále Ferdinanda I. zprvu nezměněny; avšak mincíři a pregěři spatřovali opět zkrácení v tom, že se vybijela většinou mince hrubá (groše), z níž jim plynul menší výdělek, než z mince drobné; a opětovně se domáhali opatření příznivějšího. Úředníci mince podporovali tyto snahy: na př. 1527 nemajíce určitých instrukcí dali raziti malé peníze místo denárů a vůči komoře se omlouvali tím, že prý „JMKská větčí užitek na tom míti ráčí nežli na bílých peněžích“⁷⁾. Roku 1535 vymohli si úpěnlivými prosbami, že král „pro takové jich chtěvé pavování a vzhlednuc na jich chudobu“ častější mincování malých peněz dovolil⁸⁾. Úvod v dílo tolarové neminul v Hoře asi bez bouří prudkých. Obec minc. a preg. bránila se zajisté houževnatě proti minci této nové, z jejíhož vybijení obci kynul skrovný toliko zisk. Hlavní obranou obce byla privilegia starodávna a opětně konfirmovaná, v nichž o vybijení tolarů nebylo ovšem zmínky. Král Ferdinand I. nechťe výsad těchto rušivě se dotknouti, a nemoha s mincíři a pregěři se smírně porovnat, vyhledával cesty, po nichž by spor tento mohl býti odklizen bez poškození pokladny královské; hlavní a nejpádnější odvetou vůči neústupné obci minc. a preg. byla bez odporu pohružka, že stříbra kutnohorská budou (221) posílána do mince pražské. Jedním článkem sporu tohoto jsou asi také rozhodnutí o žádosti Viléma Gfelife z Zakšova (Sachsengrün) a v Starém Sedlišti a jeho spolukverků, aby zdělati směli haldy a šlaky při některých dolech kutnohorských, kterýmžto rozhodnutím král Ferdinand I. (listy ze dne 3. července 1531 a ze dne 3. září 1532) k tomu podniku svolení své dává „zusambt ainer munczstet in unserem closter daselbst zum Kuttenperg gelegen“ (A. čes. místodrž. fasc. kut. 1531 čís. 2. a 1532 čís. 16.). Zdaliž v dotčených letech vybijení mince v Hoře mimo Vlaský Dvůr se uskutečnilo, nevíme; ale Dačický vypravuje, že 1545 „z rozkázání královského nějaký Němec Mertl mincoval na Hor. Kut. toлары, o čež se mincíři horští tuze zasadili; nebo na to od starodávna svobody a obdarování mají“. (Rez. Dač. I. 138.) [Viz též *Dodatky str. 37*]

Vedle platu za dílo mincovní požívali mincíři jistých výhod, kterých pregěři účastni nebyli. Jeden takovýto, při každém verhu pravidelně se vyskytající požitek měl název pomoc (vývažek, firgewicht); požitek tento byl odůvodněn tím, že mincíři ručili za stříbro, které jim do šmiten bylo dodáno dle váhy: kolik přijali jakožto cány, tolik jim bylo ovšem vrátiti v podobě černých plátů a ostřížků⁹⁾. Poněvadž však se trocha stříbra mohla provážiti, trocha (zejména z cisury) ztratiti anebo jiným způsobem sejíti, poskytována mincířům touto „pomocí“ náhrada za možný takovýto schodek. Pomoc čítala se pro každý verk dvojí: zvláště při odvažování stříbra do šmiten jakožto „pomoc dolů“ a zvláště opět při vracení stříbra ze šmiten do mince jakožto „pomoc nahoru“. - Ustanovení požitku tohoto nacházíme již v majestátu krále Václava IV. z roku 1408, již několikrát dotčeném, vyjádřené slovy těmito: „...my také činíme všem mincieřům vespolek tuto zvláštní milost, aby, když jim ty cány převažují, tehdy mají každé šmitně k váze jeden loth příložití z milostí; a když oni ty pláty do mince vnesú, tehdy mají jim ten jistý loth napřed zase vrátiti, aby jim to k užitku přišlo na každém verku, kolikrát kolivěk se dostane.“ Zvyklost tato zachovala se beze změny až do r. 1544: bylo-li pracováno v 17 šmitnách, dostalo se mincířům při každém verku přílepšení dvakrát po 1 hř 1 lt; jednou při vážení cánu, podruhé při vážení černých plátů; i jindy se čítá pomoc pokaždé podle počtu šmiten: na př. 1474 In excello mincovalo se pouze v 16 šmitnách a proto dáno do vydání „na pomoc“ mincířům dvakrát po 1 hř. Později řídila se „pomoc“ jednak množstvím stříbra zmincovaného, jednak druhem mince zdělané; na př. roku 1674 dávalo se mincířům při verku na groše

(3krejcary) 10 lotů pomoci na 100 hř cánu¹⁰⁾.

(222) Podle obyčeje od starodávna ustáleného náležely obci mincířské veškeré černé pláty, které se při díle mincířském nahodile zakutálely a při uklizení ve šmitnách pod štoky shledány byly. Takovéto mincířské pláty černé se schraňovaly a co za čtvrtletí se nashromáždilo, dáno do loru a bylo pak zpregováno. Tento zdroj příjmů, který mincíři zařaďovali do účtů svých pod titulem „z černého“, byl dosti značný: roku 1484 Ecce deus zmincováno 90 hř 3 ft 2 lt mincířského černého, které bylo nachováno z dvaceti verků; 1520 Dum clamarem zpregováno černých plátů mincířských 44 hř, téhož roku Si iniquitates 53½ hř 1 lt, atd., takže požitek tento do roka dosáhl asi 200 hř; i v době, kdy veliká většina stříbra byla zdělána na toлары (z nichž mincířům ovšem žádných černých plátů se nedostalo) byl výtěžek „z černého“ dosti značný: na př. roku 1594 dne 25. března z černého mincířského odvaženo plátů vybilých na bílé groše 23 hř 2 lt, na malé groše 25 hř 14 lt, na bílé peníze 16 hř 4 lt 3 qtl, na malé peníze 2 hř 8 lt 2 qtl, a z toho vyčteno ve čtveru družích mince úhrnem 128 kp 30 gr 3 den; roku 1600 vyzískáno dokonce 148 kp 42 gr 1½ den. Význam „černého“ v knihách mincířských byl nám dlouho záhadný; rozřešení záhady poskytl však zápis z roku 1615 o inventování pozůstalosti po neb. Jeronymovi Labuškově, někdy předním konšelu obce mincířské a pregěřské; nalezeno „tu v testíku jednom plátů černých na malé peníze za 6 hřiven a 9 lotův, item v druhém testíku jiných plátův též černých na groše malé anebo sedmáky 1 hřivna a 4 loty; o těch pak plátích Ludvík Veverin z Kranichfeldu a Václav Kavka z Tollenštejna (od úřadu horního a mincovního), též také Ondřej Blejsa a Ondřej Endrle (z prostředku konšelův obce mincířské a pregěřské vyslaní, aby na to pozor dávali, pokud by se tu co k obci jich náležícího nacházelo) zprávu činili: že se taková plátová pod štoky mincířskými, když se jimi hýbá anebo nově se usazují, nacházejí a ti že vlastně obci mincířské náležejí a tou příčinou v opatrování staršího jich pána anebo předního konšela přináležejí, potom pak jistým časem, když se jich co náleží nachová, před některými hody výročními mezi ty, kteří jaké spravedlnosti na lúních tu na Vlaském Dvoře mají, na koláče (jak se obyčejně říká) rozdělování bývají. A takových plátův že za některými jinými mincíři více zůstává, a v tom podezřelosti žádné není“¹¹⁾. - Kterak se „černé“ dělilo a na co se mimořádný příjem tento obracel, dovidáme se z konšelských zápisů o platech mincířských. Při neděli Dom. ne longe 1617 se připomíná, že odvaženo bylo „černého plátů“ grošů bílých i malých a peněz bílých i malých úhrnem 27 hř 4 lt a po vybilení a zpregování vyčteno summou 41 kp 30 gr; z toho rozděleno na 51 lún, po 30 gr na jeden lún, 25 kp 30 gr, na dvě šmitny dáno dělníkům 10 kp, též dáno panu úředníku mince 1 kp, tovaryštvu i od prekování 1 kp 22 gr, při dělení černého utraceno (bezpochyby projedeno a propito) 2 kp 15 gr, tež dáno od skel opravování (223) v kostele sv. Jakuba v kaple, jenž slove Maří Magdaleny, 53 gr, též dáno od kaply mytí 6 gr, zůstalo re stu 24 gr.

Počet z pomoci a z restů se v jistém období zavíral a v hromadě knapův prolašoval: léta Páně 1618 na den Hromnic jinak Očištěni P. Marie učinil jest počet slovatný pan Václav Hloušek z restů a pomoci¹²⁾ a to při přítomnosti pánu knapův a pánu konšelův obojích a při přítomnosti pánu úředníkův mince Šebestiana Helcle a Pavla Škréty Šotnovského z Závovic, P. Šultysa z Felsdorfu, p. Mikuláše Dačického z Heslova, Vojtěcha Kašparového, Jindřicha Labušky, Václava Labušky, Václava Nožirového a Jana Prunce pisaře mince. Našlo se příjmu za pět let, začínaje od léta 1613 Exurge až do léta 1618 zavíraje dominiku Dum medium úhrnem 202 kp 14 gr 1 den; naproti tomu též za pět let vydáno úhrnem 208 kp 31 gr 4 den¹³⁾. Zachoval se přehledný výkaz příjmu „co se do obce scházelo na roky počítajíc od léta 1582 Justus až do léta 1613 Circumdederunt, jakož i výkaz vydání, k tomu příslušný; příjmu z pomoci a z restů (i zůstatků z černého) shledáno celkem 1495 kp 5 gr 2½ den - vydání pak jest

⁷⁾ A. místodrž. v Praze fasc. kut. č. 1527/3.

⁸⁾ Ibidem č. 1535/6.

⁹⁾ V instrukci pro konšely mincířské z konce 16. století se nařizuje „...jak jsou podle váhy cány z mince přijali, tak zase tíž konšelé podle též váhy povinni budou, pláty černé s cisurou zouplna do mince odvésti; toliko pomoc, kteráž jim od JMKské povolena jest, ... to při nich zůstati má.“ A. K. hor. odd. 123.

¹⁰⁾ A. K. hor. odd. Schmitenregister.

¹¹⁾ A. K. Kniha inventářův 1596-1623. L. 30.

¹²⁾ A. K. hor. odd. Kniha formátu foliového má nový nadpis „Mincířské platy 1613“; na vrchu přední desky jest vtlačený do kůže titul starý „Pociet z restů a pomoci“. Zápis v knize té sahají od 1613 do 1620.

¹³⁾ Ibidem.

roztříděno takto: na lůny rozděleno 680 kp, útrata do Prahy, na prukuratora a jinam 350 kp 41 gr 1 den, starým pánům ode dvou šmiten 121 kp, projedeno a propito 95 kp 49 gr 2½ den (r. 1583 se projedlo a propilo nejvíce, totiž 15 kp), cupusové (na dolování) 31 kp 40 gr, rozličné vydání 174 kp 51 gr 3 den¹⁴).

V registrech verkových není nikoliv řídkým vydání za lojové svíce k dílu¹⁵); z toho lze soudit, že často, obzvláště za krátkých dnů zimmích bylo minciřům a pregěřům pracovat při světle svíc, aby dílo mincovní bylo včas hotovo. Odtud se i v minci kutnohorské ujal obyčej u různých řemesel obvyklý, totiž odměnit chasu za večerní práci hostinou, které se dostalo případného názvu svíčkové pečene¹⁶) (lichtgans). Avšak tento požitek buď ještě neexistoval v době, do které sahají nejstarší registra verková, anebo byl záhy proměněn v jakési relutum, totiž ve kvartální příplatek o Suchých dnech. Přídavek tento nacházíme poprvé při Reminiscere 1474 „kyseróm a tovaryšóm 1 kp 45 gr Suchých dní z rozkázání pana mincmistra, aby jim bylo dááno na každé Suché dni“; a odtud položka ta nevymizela z register, ještě roku 1544 dááno tovaryšúm do kysy (kteří barchan drží) po 20 gr Suchých dnů. Že dary tyto kvatembrové (224) a svíčková pečene byly původu jednoho, dovozujeme z jistého odstavce posudku o mincovních artikulech z roku 1574¹⁷); mincmistru pražskému a budějovickému bylo totiž vytýkáno, že tovaryšúm v gose dávali „zu ihrem Gieszpraten und Gieszbier“ více, než jim příslušelo; úředníci pak se omlouvali tím, že tovaryši, kteří „mit den drey Gulden Quatemberlich“ se spokojiti nechtěli, žádali, aby jim kvartálně na pečení a pivo bylo dááno 6 zl jako v Jáchymově¹⁸). Kdežto dělníci při jiných mincovnách zaměstnaní se stále a s úspěchem domáhali zlepšení svých platů, byla kutnohorským činěna dosti často ujma citelná, že stěží prosbami si vymohli ponehání toho, čeho ode dáána požívali. Roku 1679 bylo kysaru i stráží tyglu (Václ. Opatovskému), jakož i oběma barchaníkům (Jiřímu Bačetinskému a Václ. Schrötterovi) dožadovati se toho, aby jim byl ponehán kvartální plat Suchých dní, od starodávna obvyklý, totiž prvému 2 fr, oběma druhým dohromady tež 2 fr, neboť 42. artykulem nových instrukcí jim všem byly vymezeny pouze 2 fr; úředník mince (Krištof Jak. Krahe) žádosti té podpory nepodíral, neboť se dověřoval, že dělníci minciřští, jimž dle instrukce příslušelo svíčkové pečene každému tovaryši po 1 fr (úhrnem 14 fr) a učedníkovi po 30 kr (úhrnem 1 fr), tudíž celkem 15 fr, se uspokojí toliko summou 10 fr, jako za předchůdce jeho (Řehoře Leop. Hackla)¹⁹). Poslední zprávu o svíčkové pečení čtli jsme v kvitanci, již šmitmistr a starší nad minciři a nad pregěři ztvrzují dne 4. února 1702, že od úředníka mince „lichtganze při slavnosti Hromnic za rok 1702 nás šest osob šest zlatých r. přijali“²⁰).

Starobylá obec minc. a preg. těžce nesla každé rušivé zasáhnutí do práv a zvyklostí svých; velice trapně se obce dotkl přechod k dílu tolarovému, který v mincovně kutnohorské teprve roku 1543 byl ve skutek uveden. Obec minc. a preg., jejíž zájmy byly reformou touto zle ohroženy, roku 1542 vyslala do Prahy z prostředku svého Mikuláše z Práchnan a Jiříka Labušku na opatření a hájení svých potřeb²¹). Nejvyšší mincmistr, (225) tehdy

¹⁴) A. K. hor. odd. 5565.

¹⁵) 1478 Oculi za svíce lojové k dílu 1 kp 26 gr; 1482 Dom ne longe za svíce lojové k dílu 50 gr; 1486 Judica 8 gr za svíce k pregování; 1491 Circumd. za centněř svíc lojových 1 kp 24 gr; 1503 Respice II. za dva kameny lojových svíc Drábové ½ kp 4 gr; 1516 za 6 centů svíc lojových na Dvůr pro potřebu mincování vydáno 12 kp 25 gr; 1517 Dom. ne longe za svíce pregěřóm, ješto přivstali, 6 gr.

¹⁶) Zik. Winter Dějiny řemesel a obchodu v XIV. a XV. století str. 745.

¹⁷) A. K. hor. odd. 2486.

¹⁸) V instrukci roku 1654 pro Řehoře Leop. Hackla vydané jest zřejmē podotčeno, že takovým způsobem se útrata při lití stříbra nemírnē zveličuje, poněvadž prý při lití druhy „gantze Mahlzeiten gehalten wurden“, a proto se nařizuje, aby dosavadní „Gieszprathen und Trunkh“ byl zaměněn kvartálním příplatkem 2 zl, ljiči cánův a stráží teglu z mincovní pokladny skýtaných. Zároveň se ustanovuje, aby dle zvyku starodávného bylo o Hromnicích dááno na svíčkovou pečení („jährliche Lichtgans“) tovaryšúm minciřským po 1 zl a učedníkům po 30 kr. A. K. č. 9992.

¹⁹) A. K. hor. odd. kniha zpráv ke komoře fol. 10.

²⁰) A. W. listina.

²¹) Věřící list, jež mužové od obce vyslaní nesli s sebou, zní takto:

Šebestian z Vajtmile byl obci minc. a preg. příznivē naklonēn; listem datovaným v sobotu post Palmarum 1543 vybízi šepmistry, aby přijeli do Prahy ke králi a minciři a pregěři aby také někoho ze sebe vyslali, že se chce za ně přimluvit, „aby byli při tom (při starých právech svých) zůstaveni“²²). Avšak obec minc. a preg. v zápase za práva svá cháala se prostředků i malicherných, ba dokonce i nechvalných. Neumíme si vysvětliti, proč se vzpírali mincovati stříbro vyzágrované z mědi za touž mzdu, jako stříbro jiné; byla-li oporou tohoto vzdoru snad jakási mezera v psaných privilegiích jejich? Na to jim byla dána odpovědi prostě pohrůžka: „jestliže by stříbr, která se z mědi zágrují, mincovati nechtěli na způsob, jak se na jiných horách mincovají, že by ta stříbra z mědi JMt král ráčil dáti v Jochmstóle mincovati“²³). Minciři a pregěři vidouce bezmocnost svou poddali se ovšem a vybíjeli „jochmtály“ ze stříbra vyzágrovaného, ale velice nepilně, v stříži i rázu nedokonale, „takže mnozí, jimž ta mince v ruce přijde, domnívají se při té nevyprávnosti, že by byla falešná a skrze to příčina se jim dáva, že tu minci probují a na ni se velmi, zvláště sprostní a obecní lidé, urážejí a tu minci pomlávají.“ Pročež král Ferdinand listem ze dne 21. srpna 1543 přikazuje úředníkům mince, aby minciřům a pregěřům „obtížnost“ královu předložili a takové opatření učinili, aby mince tak nepilně zdělaná, „pro niž by obyvatelé tohoto království i jiní přespolní sobē obtížnost klásti mohli, nevycházel, ale pilněji a tak dělána a pregována byla, na níž by se žádný slušně urážeti a ji pomlávati nemohl“²⁴).

Za příčinou vybíjení tolarů chystala se pro minciře a pregěře nová nařízení, a příležitosti této bylo užito k uskrovnění nákladu mincovního na úkor minciřů a pregěřů. Pročež jich konšelé a všechna obec podala nejvyšš. mincmistrovi roku 1545 v pondělí den sv. Markéty Panny obšírné ohrazení, v němž dí, že se sahá na jich svobody, privilegie a obdarování, jakoby mnoho brali od díla, totiž od 1 hř grošův minciři 2 gr a pregěři 1 gr, od peněz malých minciři 3 gr a pregěři 2 gr, a k tomu minciřům „pomoci“ na jednu šmitnu 2 loty, byť pak i největší verk byl; když jinde na mincování byli, že tam na 100 hřivnách přidávány byly 2 hřivny pomoci, a zde pak, by tři sta neb čtyři sta hřiven byl verk, tehdy pod tou pomoci, totiž dvěma loty na šmitnu, to všechno se mincuje; prosí, aby zůstaveni byli při právech svých, poukazující na to, že peněz vydělaných nepodržují k užítu svému, nýbrž že nakládají na hory; dále prosí, aby jim dopráno bylo (226) mincovati jochmtály, o čemž s JMKskou nemají dosud smlouvu upečetěnu; a poukazuje-li se k tomu, že by velká chudoba při horách byla, věděti rácte, že časův předešlých větši chudoba bývala na těchto horách, a proto mincování ... v užívání jsme byli podle práv svých a od toho jakožto od věci dědičné ... odtiskování jsme nebyli; podle výsad svých, práví, se spravedlnost míti k mincování i z těch stříbr, kteráž z zágrovný aneb z těchto hor i Kaňkovských přicházejí, neboť i na horách Kaňkovských mnozí ... tále mají a náklady na ně znamenité činí: a konečně dodávají „správu toho jistů máme, kterak nějací minciři němci cizí k tomu se strojí, aby zde na Horách z toho stříbra, na kteréž my znamenité náklady z našich chudých statků činíme, mincovali; ... my za to snažnú žádosti prosíme, že toho proti našim svobodám a nám, ke škodē i posměchu na nás dopouštěti neráčíte ... a protož takové mincování těm němčům že zastaviti ráčíte až do příjezdu šťastného JMKské do tohoto království“²⁵). Nová ustanovení směřovala ještē k dalšímu okleštění svobod obce minc. a preg.,

„Konšelé minciřští a pregěřští i všechna obec Dvoru Vlachského na Horách Kutných známo činíme tímto listem vuobec všem a zvláště KJMti zřízeným raddám komory v království Českém JMtem služby své vzkazující na vědomí dááme, že jsme vyslali z prostředku svého urozeného pana Mikuláše z Práchnan a opatrného Jiříka Labušku ukazatele listu tohoto, jím mocně poručivše na VMt vzněsti potřeby naše s strany (225) mincování etc. Protož VchMti prosíme, cožbykoli na VMt osoby jmenované vznesly a jménem naším i na místě nás všech prosili, že je ráčíte milostivē a laskavē vyslyšeti a v takové potřebē naši opatřiti jakožto páni nám milostivē přízniví. Na svědomí toho pečet naši přitisknouti jsme dali k tomuto listu, kterýž jest dán na Horách Kutných v sobotu před hodem slavným Trojice Svaté léta 1542.“ A. K. 851.

²²) A. K. hor. odd. kniha 31. fol. 23.

²³) Ibid. fol. 9 v.

²⁴) Pam. Archaeol. XVII. 470.

²⁵) A. K. 983.

neboť dle instrukcí pro mincování tolarů bylo minciřům a pregěřům „všecky věci k tomu náležitě na svůj koš sobě jednati,“ totiž tegle (na rozpouštění verku) sobě opatřiti, tolikéž od rytí kolkův platiti atd. Proti tomu se minciři a pregěři vzepřeli účinně, jak zjevno z dopisů úředníků mince radám komory české. Dne 26. dubna roku 1544 píší úředníci takto: „...Což se kolkův rytí a děláni dotýče na Jochumtalské, častá napomínání minciřům a pregěřům činíme, aby časně je sobě zpravití a nadělati dali, a též k rozpouštění teglův aby sobě nachystali. Však našim přátelským napomínáním nic při nich zříditi nemůžem, neb vždy nám na to, že jest jim toho i jiného od VMti do příjezdu sem na Hory VMti odloženo jako k nějakému dalšímu o to jednání, ukazují“²⁶⁾. A opět dne 27. května 1544 podávají úředníci zprávu tuto: „...I bylo jest teglů drahně královských na dvoře, a když sou neměli v čem stříbra rozpouštětí, dávány jsou jim ti teglové, však na ten konec, jestliže sobě toho při VMti nezjednají, aby je zaplatili; tolikéž od rytí kolků aby platili etc. I praví oni tak, že ste jim VMt připověděti ráčili, aby to tak stálo v té míře až do příjezdu sem na Hory VMti anebo kohož by JMKská sem vyslati ráčil. A tak když my je napomínáme za ty tegle a aby sobě jich v čas nachystali a kolkari aby platili, odbývají nás vždy tou přípovědí VMti: ješto tím způsobem oni sobě v čas teglů nenachystají a my jich také již málo koliko máme, a tak může v tom hyndrunk škodný přijíti. Protož VMt prosíme, že nám oznámíte ráčíte, tak-li jest jim ten folk (svolení, shovění) od VMti puštěn čili nic“²⁷⁾. Radové komory české odpovídají listem v pátek před slavným hodem Seslání Ducha sv., že se nemohou pamatovati, aby minciřům a pregěřům jakou přípověď a bezpečení byli dali strany teglů, řezání kolků a jiného proti instrukci KJMtí, v které zjevně se dokládá, (227) že ony všechny košty sami sobě řídití mají, a nařizují „pakli mají jaké psaní naše o tom, jakž nedržíme, kažte je sobě ukázati a nám jeho přepis odešlete; pakliby toho ukázati nemohli, poněvadž přips té instrukcí i poručení máte, jak byste se měli v tom zachovati, na nic jiného se neohlédajíc toho se držte a což by do mince náleželo, zase na nich vypominajte neb sražte“²⁸⁾.

Přese všechno úsilí nedodělala se obec minc. a preg. úspěchu: podle „minckoštu, který se počnú od soboty po naviruobrácení sv. Pavla léta 1548 do dalšího JMKské zjinačení dávati má“, jeví se platy nižšími, než byly potud, a sice takto: od 15 hř váhy pražské od mincování a pregování tolarů 25 gr 5 den vše českých, a pomoci na 100 hř pět kventíků; od grošů od 13 hř pražs. 27 gr 3 den, a pomoci 8 lt na 100 hř; od 10 hř peněz bílých 25 gr 5 den, a pomoci 1 hř na 100 hř; od 9 hř malých peněz 25 gr 5 den, a pomoci 1 hř na 100 hř - kdežto dříve za 1 hř grošů se platilo 3 gr, za 1 hř mince drobnější pak 5 gr. Jedině „pomoc“ byla polepšena a také toho bylo docíleno, že „JKMt podle dotčeného minckoštu všeckna nádobí mincovní a pregeřská na svůj vlastní náklad držeti ráči“²⁹⁾. Avšak výhoda tato posléze dotčená neměla asi dlouhého trvání; na sklonku 16. století oznamují konšelé minciřští nejvyšší mincmistru stížnost „strany nádobí kladiv, noží i jiných věcí“ takovouto: „...dává se nám na to pomoc z mince každého týhodne 20 gr...; když dílo menší bylo, jako jeden verg v týždni býval, na tom sme přestali; ale nyní téměř každého dne se mincuje, ... více-li se dělá, více se nádobí ztluče. My pak nemohouce při tom státi žádali jsme pánův úředníkův mince, aby nám přidáno bylo, jako prve před lety dáváno bylo 40 gr; ... za to poníženě prosíme, že ... pánům úředníkům o tom poručiti ráčíte, aby nám ta milost učiněna byla, abychom majíc dostatek v nádobách mohli lépe a ozdobněji minci JMKské dělati, neboť ... kováři, zámečníci, kterýchž potřebujem že nám dělají, týměř dvakrát draž jim platíme, nežli jiných let jim placeno bylo...“³⁰⁾ Mincovna královská vzala ještě jednou vydání na nádobí pregeřské na svůj řád, jak vysvítá z vyjádření, které bylo listem ze dne 12. listopadu 1597 vedle pūhonu konšelů minc. a preg. prohlášeno „...co se dotýče nádobí do preghauzu a jiných potřeb, totiž koly, svršky, kladiva, to se vše na náklad JMKské do preghauzu spravuje, též

světlo času nočního, dříví času zimního...“³¹⁾ Naproti tomu konšelé minciřští od roku 1600 do 1613 kladou do počtu svého týhodní pomoc 20 gr, z mince královské přijatou na nádobí minciřské a jiné potřeby³²⁾, a v témž počtu zahrnují též vydání za věci minciřské.

(228) Pohromou, která před rokem 1550 na doly kutnohorské příkvačila a po dlouhou řadu let zkázou horám hrozila³³⁾, bylo ochromeno též dílo mincovní; mincovalo se zřídka a málo³⁴⁾. Nejvyšší mincmistr tehdejší Jan z Vitenče (1545-53) nemoha odčiniti hlavních příčin zla, zaváděl různé malicherné úspory; mimo jiné snížil mzdu od mincování a pregování a konšelům minc. a preg. sňal jejich stojecí „s tím doložením, aby do některého času malé strpení měli, ... že se jim to všechno navrátí i jinými milostmi od JMCské obdaření budou...“³⁵⁾ Když pak marně čekajíce do roku 1557 k splnění slibu přijítí nemohli, vznesli žádost na krále za navrácení dřívějších privilegií a obdarování, dovolávajíc se majestátu krále Vladislava, „jehož datum jest na Horách Kutnách v sobotu po sv. Mikuláši létha božího 1487“ a odůvodňující prosbu svou tím, že „z milosti boží na horách mimo předešlá léta pán bůh štědrou svou ruku ukazovati ráči, a netoliko se nás chudých a pracovitých lidí, ale i mnohých vdov, sirotkův, škol a chudého záduší ano i některých osob vyššího stavu ... se dotýče...“³⁶⁾. Proba tato nebyla asi vyslyšena, neboť roku 1569 konšelé minc. a preg. vznášejí tuto záležitost na radu a místodržící v království Českém, dokládajíc žádost svou důvody pádnějšími; píší, že „pro tak skrovné a malé placení dělníci někteří se učiti mincovati nechti a kteříž umějí, ti takové dílo opustili; ... že bychom nemohli při tom státi, neb z toho což těžce vyděláme, ... každého týhodne cupusův pro vyzdvížení hor drahně grošů dáváme i také jiné věci své obecní: pisáře, uhlíře, vodáka a jiné chovati a jim peníze dávati musíme ... A tak my i chudé vdovy a sirotky pod správou svou majíc nemohli bychme jich podle práv a privilegií svých slušně opatrovati...“³⁷⁾ Nepatrného jakéhosi polepšení platu dočkali se minciři a pregěři kutnohorští po revisi artikulův mincovních, která byla roku 1574 zároveň s pokusným mincováním v Praze vykonána. Ve zprávě o věcech těchto³⁸⁾ připomíná se, že plat v Hoře (229) byl dotud takovýto: za 1 hř tolarů 12 bíl. peněz čili 17½ hř tolarův dělalo se za 1 tolar; za 1 hř bílých grošů 2 bílé groše v časech laciných, teď však v čase drahém aby se na každou hřivnu 2 bílé peníze přidaly, tak ze by 13½ hř bíl. grošů se dělalo za tolar; za 1 hř bílých peněz 18 bíl. peněz čili 11⅓ hř za 1 tolar. V ostatních mincovnách: v Praze, v Jáchymově a v Budějovicích odměňovalo se dílo mincovní platy mnohem vyššími, jak jest zjevno dle následujícího přehledného seřadění.

za 1 hř zmincovanou	mzda v Hoře	mzda v ostat. minc.	rozdíl
na toлары	12 bíl. den.	15 bíl. den.	3 den
na bílé groše	2 gr 2 bíl. den.	3 gr 5 bíl. den.	1 gr 3 den
na bílé peníze	2 gr 4 bíl. den.	6 gr -	3 gr 3 den
na malé peníze	20 bíl. den.	nemincovaly se	-

Dle výkazu tohoto poznáváme, že český dělník mincovní v Kutné Hoře byl křiklavě poškozován naproti německým dělníkům ostatních mincoven; mzda za 100 hř zmincovaných byla v Hoře

³¹⁾ A. K. hor. odd. 4030/IV.

³²⁾ A. K. hor. odd. 5565. Od 1600 do 1613 přijato úhrnem 224 kp 40 gr, vydáno úhrnem 193 kp 82 gr 6 den (na kladiva, za máslo, tručky, šterce, brusy, (228) koštiště a j.). - Roku 1610 pak obec minc. a preg. ztvrzuje, že od Pavla Škréty z Závořic, úředníka mince přijala „pomoci na nádobí a rozličné potřeby do šmiten k mincování každého týhodne po 20 gr, za 52 neděle učiní 17 kp 20 gr. A. K. hor. odd. 5203.

³³⁾ Již roku 1543 na sněmě dne 30. dubna z úst králových ozvala se stížnost, že na důl Osel a jiné doly k němu příslušící u Hory Kutny, jakž králem českým býti ráči, při nejmenším sedmdesáte tisíc zlatých mimo všecek užitek, který z těch dolů přicházel, vynaložiti a propavovati ráčil, což řádným počtem prokázati může...“ Sněmy České I. str. 569.

³⁴⁾ Kdežto jindy v 17 šmitnách se pracovalo, „teď (1547) se jen ve čtyřech šmitnách mincuje...“ Sněmy České I. str. 237.

³⁵⁾ A. K. hor. odd. 1306/a.

³⁶⁾ A. K. hor. odd. 4111/VI.

³⁷⁾ A. K. hor. odd. 2486.

³⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 16. fól. 522. - Ke zprávě této, z roku 1577 pocházející, připojena jest poznámka tato: „diese klaine Pfening werden auf den andern dreien Münstzsteten nicht gemüntzt, derhalben den teutschen Münstzern khain Lohn gemacht worden.“

²⁶⁾ A. místodržít. v Praze Kutná Hora 1544/19.

²⁷⁾ Ibidem: Kutná Hora 1544/27.

²⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 18. fól. 125.

²⁹⁾ A. M. Vejpis z desk zem. vydaný do mince kutnohorské v pátek před sv. Havlem 1547.

³⁰⁾ A. K. hor. odd. 2959/2.

menší: při tolarech o 42 gr 6 den, při bíl groších o 4 toлары 22 gr 6 den a při bílých peněžích o 11 toлары 12 gr 6 den³⁹⁾! Údiv čtenářův proměňuje se ve svrchovaný úžas, zvláště, kterými důvody podatelé zprávy o mincovních artikulech nesrovnalost tuto vysvětlují. Za tento malý plat, dí se ve zprávě německy psané, pracují prý kutnohorští minciři již od dávných dob a mohou se platem tak skrovným spokojiti proto, že všichni jsou řemeslníky a nemají-li, co by mincovali, zabývají se řemesly svými. Jinde prý takových minciřů není; němečtí tovaryši minciři nebyvají vyučení řemeslům a živí se pouze mincováním; když pak pro nedostatek stříbra dílo mincovní často čtrnáct dnův ano i tři neděle zahálí, ztráví co vydělali, ba musí často ještě dosazovati. Proto prý němečtí tovaryši mincovní „auf einen solchen geringen Lohn niemals gearbeit, auch nochmals nicht dabey würden besten (bestehen) können, derowegen wir neben den Münzmaistern auf derselben Guetachten mit dem Münzergesöllen vorigem altem teutschen Gebrauch nach wiederumb geschlossen, darbey es auch fürderhin wol wird verbleiben können,“ aby 14 hř toлары mincovali za 1 tolar, avšak císalie a fracti zmincovali za poloviční plat; dále bílých grošů aby v Praze a v Budějovicích 8 hř pražských, v Jáchymově 8½ hř erfurtských zpracovali za 1 tolar; a bílých peněz aby 5 hř pražských, v Jáchymově 5¼ hř erfurtské zdělali za 1 tolar⁴⁰⁾.

Jakéhosí, však nepatrného přilepšení dostalo se kutnohorským minciřům a pregěřům roku 1578, když bylo nařízeno poprvé raziti malé groše: tehdy se dotazoval Jiří Šatný z Olivetu, úředník mince kutnohorské, kolik se platiti má mzdy za zmincování této „neven Müntzsorten, so zuvor nie gemüntzt worden;“ přimlouval se, aby placeno bylo tolik, jako od bílých peněz, totiž 18 den 1 od hř, ačkoliv těchto se razí z sazené (230) hřivny 659 kusů, malých grošů však pouze 240 kusů, - tyto prý způsobují tolik práce jako ony⁴¹⁾. Na kterýžto dotaz odpověděla komora česká listem ze dne 20. března t. r. takto: „...dieweil dieselben Münzer zum Khuttenperg eurm vermelden nach weniger zu lohn alsz andere haben, so bewilligen ... wir himit, das Inen das lon so von den weissen Pfening gegeben wurdet, alsz von Margkh Achzehen weisz Pfening, von diesen klainen groschen eurm guetbedunckhen nach auch geraicht und vierzehen lott zum furgewicht (pomoc na 100 hřiven) gegeben werden...“⁴²⁾. Podle toho jeví se mzda minciřů a pregěřů kutnohorských takto:

ze sazené hř pražs. bylo zděláno	mzda od 1 hř pražs.	pomocí na 100 hř
tolarů	8¾	12 den 5 kvtl
bíl. grošů	127	16 den 11 -
mal. grošů	240	18 den 14 -
bíl. peněz	659	18 den 16 -
mal. peněz	743	20 den 16 -

Stav tento neuspokojoval obce minc. a preg., tužby její směřovaly stále k navrácení poměrů mnohem příznivějších, za kterých předkové jejich se dílu mincovnímu oddávali. Roku 1589 (dne 31. května) vznesli minciři a pregěři na komoru čes. suplikaci novou. Ztěžují si, že před lety ani třiceti, když Hory Kutny téměř ku pádu jsou se nachylovaly, od nejv. mincmistra Jana z Vitenče byl „pozmenšen“ plat privilegiemi jim opětovně utvrzený, však s tím na místě krále Ferdinanda učiněným oznámením, aby malé strpení měli, když bůh hojnější požehnání na Horách Kutnách dáti ráčí, to vše jim vynahrazeno a jak prve jim placeno býti má. S důvěrností očekávali; avšak ačkoliv za krále Maxmilianu toho hledali, žádné odpovědi dostati nemohli. Což vidouce někteří dělníci takéové toho prodlévání a seznávající, že na to se uživiti nemohou, od díla mincování a pregování odstoupí a jiní mladí se tomu učiti nechť; tak že časem pro nedostatek dělníkův nějaké zhydňování mince nastati by mohlo. ... Protož prosí, aby jim placeno bylo tolik jako dříve, a pakli by to býti nemohlo, aby aspoň s jinými minciři v tomto království srovnání byli, totiž jak se při jiných mincích, jako v Praze, na Budějovicích anebo v Jochymtálu od díla a po čem se jim od hřivny platí, tak také aby se jim platilo⁴³⁾. Páni „kamráti“ však i tuto žádost oslyšeli a

ponechali platy minciřské a pregěřské na míře dřívější. Nespokojenost minciřův a pregěřův uklidnila se asi tím, že se v posledním desetiletí 16. století hojně mincovalo. Ale brzy opět se naskytla vhodná příležitost k novým stížnostem a požadavkům; totiž roku 1619, když nařízeno bylo raziti 24tkrejčary a 12tkrejčary, minci to novou. Tehdy se minciři zdráhali pracovati za mzdu a pomoc dosavadní, a direktori stavů a radové svolili (231) k tomu, aby minciřům pražským a kutnohorským placeno bylo za hřivnu černých plátů na 24krejčary po 7 kr, na 12krejčary po 8 kr, a pomoci na 100 hř 24krejčarových cánů po 5 lt, 12krejčarových po 8 lt⁴⁴⁾. Roku 1654 ustanovuje Ferdinand III. následující platy minciřům: za sazenou hřivnu na toлары 6½ kr, na groše (tříkrejčarové) 9 kr, na krejčary 11 kr, na trojníky 14 kr, na vídeňské pfenigy 12 kr, - ovšem vyjímaje z toho císalie, avšak za kusy při zkoušení stříže vymítěné má býti minciřům zapláceno⁴⁵⁾.

Ze zprávy, kterou úředník mince dne 13. ledna 1597 zaslal konoře české⁴⁶⁾, dovidáme se, že peníze za mincování a pregování přijímali z mince písař minciřský a písař pregěřský a přijdouce ihned se o ně rozdělili, což komu náleželo pak do obce vnesli a podle řádu ustáleného rozvrhli. Kterak se to dělo, poznáváme z příkladu, též k roku 1597 se táhnoucího. Za dílo mincovní, ve třech nedělích (Adorate II., Circumdedederat a Exurge) vykonané (835 hř na toлары, 112½ hř na bílé groše, 119½ hř na malé groše a 103 hř na bílé denáry), vyplaceno obci 37 kp 40 gr 5 den: minciři přijali z toho dvě třetiny, totiž 24 kp 31 gr 3 den, z čehož sňato především do gosy za lití cánův 27 gr, písaři minciřskému 48 gr a knapům na jich lůny (jichž bylo 51) 2 kp 7 gr 3 den, ostatek 21 kp 9 gr dán minciřům za práci; pregěři přijali třetinu, totiž 12 kp 42 gr 2 den, od toho odrazili písaři svému 27 gr a knapům na jich stolice (jichž bylo 26) 4 kp 53 gr 2 den, dělníkům pregěřským zbylo pouze 7 kp 22 gr⁴⁷⁾.

Ani bychom nevěděli, kolik se těžilo z lůny minciřského, kdyby Pavel Fugl, poručník sirotků po nebož. Petrovi Drašítkovi, nebyl od roku 1534 do 1543 do „register příjmu na dva díly lůny minciřského“ svědomitě zapisoval, co každého téhodne pro poručence své přijal. Nebýval příjem ustálený: někdy pouze 6 den jindy 12 den, jednou též 8 gr; dvakrát až třikrát do roka kmitne se v počtu položka „z černého i na kolacé“ 44 gr, 54 gr, až 1 kp 7 gr. Za celou tu dobu, asi za 9½ roku, přijato summou 58 kp 37 gr. Roku 1543 „tu dominiku In excelso se vdala Anna dcera Drašítkova“ a „tu dominiku Domine ne longe puštěno od Fugla, aby sobě brali s lůny sirotci Drašítkovi,“ - bezpochyby vespěl i druhý sirotek, a Fugl přestal zapisovati⁴⁸⁾. Tak podrobnou zprávu známe tuto jedinou; mimo to našli jsme v červených knihách minciřských několik stručných zápisů o užítku summárním za celý rok, z nichž vyjímáme jeden, aby poznána byla též výnosnost preg. stolic. Roku 1563 Erhart Doupovec z Doupova na místě Mariany Šenfeldové z Doupova, sestry své, přijal 12 kp gr čes. a 26 gr alb. z lůny celého od Lukáše Labušky z užítkův (232) příšlých od 1562 Vocem jocund. do 1563 Miserere - a z osmého dílu stolice pregěřské 1 kp a 22 gr alb. od 1562 Quasimodo do 1563 Inclina od Jana Nešpora⁴⁹⁾.

Ve stížnostech svých a suplikách minciři a pregěři rádi ukazují k dvěma momentům, do jejichž působivého vlivu nemálo důvěřovali: jednak podněcují obavu, že by dílo mincovní z nespokojenosti dělníků mohlo značnou škodu míti, jednak snaží se vzbuditi pro sebe útrpnost, líčíce živě, jak namáhavá a strastiplná jest práce mincovní, „jak tento od prudkosti ohně o zrak, jiný o sluch od násilného na pláty kladivy praní, jiný na prstech a rukou k chromotě přicházejí“⁵⁰⁾. Minciři nebo pregěři, který při díle mincovním k sešlosti věku a k ochuravění přišel a za podporu žádal, nebyl nikdy oslyšen. Na př. roku 1595 nařizuje komora, aby bývalému pregěři Václavovi Vopendovi byl dosavadní provision každého téhodne po 12 bíl. gr dáván opět dále, a sice až do vyjiti

⁴⁴⁾ A. K. hor. odd. 6108.

⁴⁵⁾ A. K. č. 9992. Instrukce pro Řehoře Leop. Hackla.

⁴⁶⁾ A. K. hor. odd. 4110/III. - V německém konceptu této zprávy (pro komoru) jest psáno „die Herr Knappen oder Inhaber der lony und Pregstül“. A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 433.

⁴⁷⁾ A. W. listina.

⁴⁸⁾ A. K. 901.

⁴⁹⁾ A. K. Červ. knihy minc. D. 7 (103) v.

⁵⁰⁾ A. K. hor. odd. 4111/V.

³⁹⁾ Tolar = 30 bíl. gr, 1 bíl. gr = 7 den.

⁴⁰⁾ A. K. hor. odd. 2486.

⁴¹⁾ A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 567.

⁴²⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 94.

⁴³⁾ A. K. hor. odd. 3968/V.

dvou let, ačkoliv zdání úředníků bylo, aby se mu dávalo do roka pouze; hledí se k tomu, že do čtyřiceti let v té službě trval a skrze tu k schromení na rukou přišel⁵¹). Roku 1605 dne 17. října král Rudolf nařizuje, aby „mince pregýři Vojtěchovi Kašparů, který při díle mincovním se od mladosti své až již do hrubě sešlosti věku svého ... pilností svou velmi jest se potřebovatí dal“ vyplácen byl týhodní provision 12 gr bíl.⁵²) A opět roku 1681 podává úředník mince nejv. mincmistru zprávu o Jiřím Václ. Veselském, že od r. 1623 již byl při minci kutnohorské pregéfem, že pracoval pilně a věrně, že mnoho jiných vyučil, a že teď, jsa 75letým starcem, nemůže již takového díla konati ani jinak na výživu si vydělávati, a proto navrhuje, aby mu byla týdně vyplácena provise 30 kr⁵³).

7. Spor s dělníky pregéřskými o mzdu.

Snížení platů za dílo mincovní (nejv. minc. Janem z Vitenče), kterým se mělo poněkud přispěti k povznesení výtěžku z mince kutnohorské, táhlo za sebou důsledky dosti povážlivé. Od té doby bylo veta po idyllickém klidu, v obci minc. a preg. dotud trvajícím. Projevy nespokojenosti z obce vycházející držely se sice v mezích venkoncem loyálních, ale roztrpčení působilo pod hladinou, zdánlivě klidnou, jakožto kvasidlo pomalu sice, ale rozhodně rušivě: mincířské lůny a pregéřské stolice, jichž cena nápadně klesala, ocit'ovaly se namnoze v rukou osob, které na díle mincovním pracovatí nedovedly anebo pracovatí nechtěly, starší zkušenosti a dovednosti mincířů a pregéřů dílo opouštěli hledajíce obživu v zaměstnání jiném a privilegovaní⁽²³³⁾ majitelé lůnů a stolice na místě svém stavěli k práci mincovní namnoze dělníky, kteří nemajíce podílu na počtích obce nepřilnuli ovšem také k zájmům jejím. Takto se vytvářely poměry, jimiž světle se ukazovalo, že obec zabíhá do kolejí, odbočujících od intencí původních, pro které mincířů a pregéřů tak hojnými a vzácnými výsadami byli obdarováni. Páni knapi berouce i na dále počitky z lůnů a stolice svých, ač rukou sami k dílu mincovnímu nepřikládali, a odměňující dělníky najaté mzdou ledajakousi, povzbudili mimoděk povážlivé hnutí sociální v obci dosud veskrze konservativní¹). Hlavně pak majitelé stolice pregéřských se stranili díla mincovního; a také z dílny pregéřské vyšla vzpoura dělníka námezdního proti držitelu výsad a kapitálu. Spor ten jest samým sebou velice zajímavý; místo, kde vznikl, jakož i účastníci jeho dodávají mu pak vyššího významu; mimo to se různými podrobnostmi, které v průběhu tohoto sporu na jevo vycházejí, poměry v obci minc. a preg. jasně osvětlují. Proto neváháme, vyličiti vše zevrubně dle zápisů archivních, vypouštějíce ovšem věci méně důležité.

Dělníci pregéřští na počátku roku 1595 podali konšelům minc. a preg., tolikéž knapům jakožto držitelům pregéřských stolice stížný list spolu s žádostí za polepšení platu pregéřského²). Poněvadž se ani po roce nemohli dočkatí odpovědi, obnovili tuto stížnost roku 1596 v sobotu u vigílii sv. Matěje (24. února) „při

⁵¹) A. K. hor. odd. kniha 24. fol. 92.

⁵²) A. K. hor. odd. kniha 4. fol. 63.

⁵³) A. K. hor. odd. kniha 13. fol. 45.

¹) Zčásti dělníkův mincířských vůči majitelům lůnů, jakož i řevnivost jednotlivých mincířův navzájem trvala zajisté ode dávna a jevila se různým způsobem. Roku 1580 byl Jan Bzenecký mincíř nařknut Lukášem Labuškou, „že bych neměl pomáhati dělati, jakž sou se jiní páni konšelé chovali, než toliko že vortuji a podávám a sobě zpívám,“ a ohradil se proti tomu nařčení takto: „že jest to zpráva omylná, ... nebo jest sám (Labuška) již mnoho verků nekevečoval, nevyhríval než toliko vortoval a když odvortoval, tedy se v plátech přebíral a hekoval verk; a já šetřic jeho starosti a šedin i nedostatku jeho na zdraví mnohdykrátě jsem jeho domů odpustil o hodinu i někdy o dvě prve, než sme oddělali ... Jakž dokládá, že bych měl bráti od díla o deset gr alb výš nad jiné dělníky, toho jsem se nedopouštěl, nýbrž sem se s nim v placení též s panem Lukášem srovnával a on jest též sám býval při dělení. Nad to výš jmenovaný pan Lukáš Labuška mnohdykrátě chtěl, aby do obce říkaje nic se nedostávalo pravíc, nechť ti polštářníci (zaháleči) taky dělají, chtějí-li bráti; ale já sem jemu toho dovoliti nechtěl, a tak tomu mohu rozuměti, že tudy ke mně jest vzal nelásku a kyselost.“ A. W. listina.

²) A. K. 4923/3. Tento list jest otištěn v Českých sněmeh IX. na str. 52-55. Připomínáme, že pregýřovo jméno Zigmund Tvrznej nutno čísti správně Tručnej.

společnosti v preghauze³). Jádro listu tohoto, s prvním celkem souhlasného, jest následující. Dělníci pregéřští si stěžují, že se jim za jejich obtížnou práci nedává, co na ně po mincířích ze summy počtem rozdělené přijde, že jiní, nedělající toho díla, z roboty jich bohatnou, na některé minci jim přes polovic jejich výdělků snímají a tak z mozolův jejich, z práce jejich, někdy i s krvavým úrazem spojené, lehce užívají a za nic z boha zdarma jejich peníze berou... „A skrze to ... i dílu pregování veliká hanba a potupa se učiní, neboť pro touž příčinu, že se nám dělníkům⁽²³⁴⁾ od pregování málo platí, mince JMCské se nepěkně dělají, tak že chceli kdo z nás na tom díle sobě který peníz vydělati, jeden přes druhého dělati sobě pospíšiti musí; a ještě kdyby každý z nás jiných k tomu nějakých obchodův a živností sobě nehledal, nemohl by žádný z nás na tak malém placení při témž díle setrvati ... Jestliže jsou předešlých let, když Hory větší užitek vynášely a verkové mincovní mnohemkráte větší bývali, předešli pregýři, ač s velikou též obtížností se při témž díle zdržovali, to nic divného není, nebo těch časů byla léta lacinější, a ti jistí držitelové stolice pregýřských byli sami dokonali pregýři a dílo mincovní sami osobně zastávali a tak, cožkolivěk jim svědčilo po mincířích z rozdělené summy, to jsou oni všechno sami brali a žádný jiný člověk v to jim sáhati nesměl, tak jako nám ... Protož VMt za to žádostivě prosíme, že nás v tom laskavě přichrátní, touž věc k nápravě přivéstí, nám platu přilepšiti a týž plat všicek tak podle počtu hřiven (zmincovaných) zúplna že vydávati ráčíte, poněvadž my jsme ti praví pregýři a ne někdo jiný, tu nic nedělající ... A kdyby který z nás dělníků v nemoc upadl, se tu při témž díle zstaral a zpracoval anebo od díla sebe skrze úraz zchromil, jakož se to i některým přiházelo, tehdy v tom od držitelův stolice pregýřských sprostá žádného opatření svého nemá; a kdyby nad některými, kteříž se tu tím dílem zpracovali, předně ochrany boží a JMCské nebylo, pro opatrování držitelův stolice musel by mnohý bídně hladem zahynouti ... A na to jsme jakživi žádných majestátův aneb privilegium s pečětmi visutými, jakž toho obyčej jest, od JMCské nadaných neviděli ani o nich nikdyž neslyšeli, abychom my tou takovou neslušnou robotou držitelům stolice pregýřských povinni býti jměli. A by pak - ač nevíme jací - kde byli, tehdy již jsou se jim dávno v nic obrátili a promlčení svého došli.“

Poněvadž ani na tuto „sruzumitelnější“ stížnost konšelé minc. a preg. neodpovídali, odhodlali se dělníci pregéřští vyhledávati ochrany u instance nejbliže vyšší; žádost dotčenou podali v pondělí po neděli Letare to jest den Vtělení Krista Pána (dne 25. března) 1596 úředníkům mince, - podepsaní byli „každý svou vlastní rukou“ Jan Litomyšlský, Jeronym Vopenda, Jan Čejkovský, Zikmund Tručný, Mikuláš Veselský, Václav Vopenda, Adam Čejkovský a Tobiáš Vodička. Dělníci žalují úředníkům mince, že podíl pregéřský od zdělané hřivny jest za malé peníze 8 den (bil. pž), za bílé peníze 7½ den, za malé groše 6 den, za bílé groše 5½ den, za toлары, půlky a orty 4 den, - avšak z toho jim knapové dávají pouze (postupně týmž pořadem) 4½ den, 3½ den, 5 den, 4 den, 1¼ den. Na různých příkladech pak dovozují „jak velikou summu těch nekřesťanských užitekův z práce naší sou vybrali a posavad vůči hledíc nám z rukou našich bráti nepřestávají, dokudž jim to od VMtí zastaveno nebude.“ Dále dějí: „ti páni knapi někteří mnozí toho díla sami jakživi nedělali ani jemu nerozumějí; až teprve nyní vidouce, že my o svou spravedlnost se domlouváme, na velký posměch a potupu minci JMCské, aby peníze kazili, let nemající malé své děti, kteříž ještě - ráčíte odpustiti - nosu utřítí neumějí, místo sebe osazovatí chtěli u štoků, na kterých pracujeme ... Když se nám někdy to přitrefilo, ač nevíme jak, že se⁽²³⁵⁾ nám některého kusu na váze v minci nedostalo, tehdy VMt páni úředníci o to k žádnému jinému neráčíte se domlouvati, nežli k nám, a my se toho právi býti musili a ne knapi, a ještě když koliv co potřeba i strany díla pěkného páni knapi za nás toho nic do mince nespravují a za nás z ničeho právi nikda nejsou ... Takměř na tom díle s nic býti nemůžeme, abychom se s nimi měli souditi: úfají v to, že my do komory JMCské na chůze, poselství, k útratám na soudy peněz a dostatkův ku právu nemáme; a oni pak proti nám mnozí páni knapi, že jsou velmi bohatí, v to doufají, že nás tím snadno od toho odkřikají a

³) A. K. hor. odd. 3968/II.

od spravedlnosti naší odstraší a přemohou⁴⁾). V připojeném postscriptum ohrazují se dělníci proti tomu, že knapi z peněz jim dělníkům náležejících na správu záduší strhují, a tvrdí, že žádného záduší nemají, nýbrž toliko kaplana u sv. Barbory („kaplan neslove záduší ani kostel“) a ten že bere plat z nějaké louky u Hlízova. „Však páni knapi držitelové stolic JMCské prve, nežli od nás peněz na záduší sobě bráti zamyslili, měli k tomu před léty své vsi, dvořáky a dvory kmetci a platy pozemské rozličné a odtud z toho na záduší měli nakládati vedle zápisů svých a ne z práce naší. Nyní, když sobě vsi zádušní, dvořáky a důchody své potratili, že jich nemají, co nám potom, my tím vinni býti nemůžeme; však mají ještě zádušních rolí několik mnoho kop záhonů na Rovni a jiné platy vybírají sobě, proč odtud z těch platův, kde se jim líbí, kaplana sobě nechovají a záduší svých nezpravují, - my kaplana ani záduší žádných nepotřebujeme“⁵⁾).

Když ani na tuto suplikaci „ochranné odpovědi“ se nedočkali, napsali úředníkům mince list nový, důtklivější dne 10. měsíce Junii, to jest v pondělí po památce blahosl. sv. Trojice roku 1596, list dlouhý, četnými citáty latinskými protkaný, z něhož patrně, že citové rozjitižení nabylo již převahy nad klidnou rozvahou. „Aby aspoň již před lidmi, světem déleji na neopatření naše a křivdu tu, kteráž se nám od těch pánův držitelův stolic císařských v přehauze činí, ano nad to výše nad takovou nepravost i v ten hrozný poslední den soudný a strašlivý těm, kteříž mzdu dělníkům těžce pracujícím nespravedlivě odnímají a zdržují, před bohem nebeským, tím nejspravedlivějším svrchovaným soudcem, aby z těžkého našeho spravedlivého lamentování a nařikání sjíti mohlo, etc.“ „Neb Duch Boží mluví v Knize Moudrosti: Stabant justi in magna constantia adversus eos, qui se (!) angustiaverunt et qui abstulerunt labores illorum, to jest že stanou spravedliví v veliké stálosti proti těm, kteříž jsou je nepravě sužovali a kteříž brali násilím práci jejich...“⁶⁾ Takovýmto žalostivým tonem se nese suplika dále a nabývá místy rázu výhruzného.

Při úřadě mincovním doufali asi, že se záležitost tato doma urovná a uklidní; když však poznali, že se spor zle přirostuje, odhodlali se, vznésti věc na komoru. Obsah zprávy, kterou úředník mince (Volf Herolt z Úpy) (236) dne 19. června 1596 komoře poslal, poznáváme ze schematického konceptu⁷⁾, v němž se naznačuje osnova listu takto: Spor povstal tím, že od královské komory se dostalo pregýřům několikrát domluvy pro nepilnost a pro nepěkný vzhled mincí; načež oni odpověděli, že jejich mzda je nepatrná a že na výživu jim nestačí, proto prý musí pracovatí spěšně, - jinak prý by chtěli a dovedli dělati minci úhlednější. Dříve se knapi často dovolávali svých privilegií, majestátů a svobod, dokladů však stěží mají; má se učiniti k nim dotaz. A mají-li cosi takového, dotýká se to asi těch majitelův stolic a lůnů, kteří rukou svou vlastní mincují a pregují; ale takových je teď málo, mezi pregýři není dokonce žádný, - tím mohli svobod svých pozbyti, tak jako preneři stříbra, kteří požívali podobných privilegií.

Jakmile se ocitla sporná záležitost před nejvyšší rozhodčí stolicí, pokoušeli se z držitelův lůnů minc. a stolic. preg. kde kdo o to, získati přízeň vlivných činitelů pro zájmy své. Konšelé minc. a preg. uvolili se, ukázati privilegia svá nejv. mincmistru, až přijede do Hory; zároveň podnítiti jednotlivé osoby vyššího stavu, které měly lůny a stolice na Vlaském Dvoře, k společnému obhajování starobylých práv⁸⁾. Osoby tyto sjely se v Praze a spolu se radily, - na čem se společně snesly, napsala paní Anna Kutovcová a na Hlubočepích v sobotu den památný sv. Matouše 1596 Fridrichovi Šlikovi z Holejše, nejvyššímu mincmistru, takto: „Zprávu toho mám od konšelův minc a preg. Dvoru Vlaského na Horách Kutnách, kterakby někteří dělníci pregýřští do osob těch, které by jisté zápisy na stolicích a lůních sobě pojištěné měly, mezi kterými i osoba má jest, nás o spravedlnost naší připraviti chtěli a minili; což zajisté všetečnosti těch lidí se nikterakz nadiviti nemohu, a s radou pana manžela mého a jiných pánův a přátel k tomu se přičiniti a tu, kdež náleží, to předněsti chci, aby

takové předsevzetí jich netoliko přetrženo bylo, ale i oni, kteřížto o vyšší stavy tak se otírají smějí a což od mnoha let i přes sto let stálo, to zrušiti usilují, jiným ku příkladu ztrestáni byli. Protož VMti za to žádám, že týmiž osobami se zbytečně zaneprazdňovati a nákému suplikování jich místa dávatí neráčíte. Abychom my pak jim jakými majestáty ukázáním povinni býti měli, jsouce oni od pánův konšelův minc. a preg. do vůle v ta místa podání, nám se toho učiniti nevidí. Než jsem té naděje, k VMti od osoby své vedle jiných pánův společníkův, že při spravedlnostech našich ... pozůstaveni budeme. Poněvadž tak z těch míst k záduší se něco toho vydává, JMCská jakožto pán křesťanský cožkolivěk z mince kterému záduší co vydati poroučeti ráčí, při tom milostivě toho zanechatí ráčí, ... jest ku podivu, že se (tito lidé) o to, což od mnoha let v dobrém řádu stálo a bylo, zrušiti pokoušeti smějí. Aby pak časně k přetržení těm všetečným lidem v předsevzetí jich cesta obrácena byla, jest společně snesení, aby na místo těch původův, k náké roztržitosti směřujících, jiné osoby obrány byly, tak aby dílo JMCské hyndrováno nebylo a při předešlém od starodávna (237) dobrém řádu a svornosti to vše pozůstávalo“⁹⁾. Manžel její Benjamin Kutovec z Aurazu připojil zvláštní list téhož datum, v němž píše takto: „...Při tom se k VMti přimlouvám za manželku mou a za to služebně žádám, že jí v žádosti její ... oslyšeti neráčíte ani dopustiti, aby dělníci pregýřští měli to, co od mnoha let bylo, zrušiti a změnití. Nic méně VMti tajiti nemohu, že tyto dni někteří páni společníci, kteří také své lůny a stolice na Vlaském Dvoře mají, pospolu byli a, co VMti manželka má píše, na tom se společně snesli. Jakž pak i pan Hendrych Kapoun z Svojkova a na Běruničkách před vyslanými od Hory Kutny sem do Prahy, že k této žádosti manželky mé na VMt vložené přistupuje, se přiznal.“¹⁰⁾

Ohrožení zájmů společných vzbudilo ovšem též společný odpor; nedovedeme říci, kolik podobných listů bylo nejv. mincmistru přijmouti a čisti, - známe ještě jeden list takový, téhož datum, jež napsala paní Lidmila Hložková z Vodolína a v Nuslích; otiskujeme také tento list, poněvadž se z něho dovidáme, že spor pokročil k určité fasi, totiž k sročení. Paní Lidmila píše takto: „...Dnešního dne dali jsou mi zprávu vyslaní od pánův Horníkův, kterakby někteří dělníci, kteříž na Vlaském Dvoře na Horách Kutnách od pánův konšelův minc. a preg. na díla ta zjednání a způsobení jsou a někteří se snad i vprosili, na ty osoby, kteréž jisté zápisy na lůny minc. a stolice preg. na témž Vl. Dvoře mají, kdež se ty spravedlivosti jejich obzvláštním právem vysazeným ... řídí a spravují - mezi kterýmiž já také na stolic i lůnu jisté díly při témž právě vysazeném po předcích svých, kdež toho snad víceji než od sta let užívali, mám -, sobě něco smyšleného stěžovali a nákého sročení před osobů VMti jakožto nejvyššího mincmejstra král Čes. se dožádali, smýšlejíce o to, aby též osoby všechny a taky mne o ty spravedlnosti naše připravili; a k témuž sročení že jste den a rok pondělí nejprve příští ráčili položiti, i také se na to, jaké by na to majestáty a privilegia měli, vyptávají, dokládajíce tiž páni Horníci i toho, poněvadž se tu také mne dotýkati bude, abych se k tomu najíti dala. Čehož sem se a zvláště takového náhlého a neobyčejného sročení o takovou svou starodávni, po předcích svých nápady posloupnými na mne přišlou spravedlnost nenadála, aby měla od těch dělníkův, lidí všetečných a poběhlých, kteříž snad ani práva městského, nad to pak tu na tom právě nic žádných lůnů a stolic zapsaných nemají a o to se nic domlouvati spravedlivě - (238) poněvadž se jim to, což s nimi za práci jich smluveno a k čemu dobrovolně přistoupili, platí - nemohou, tak náhlým sročením od své osoby ztížena býti ... Protož, poněvadž se tu nemalé věci dotýče, kteráž od mnoha set

⁴⁾ A. K. hor. odd. 3968.

⁵⁾ A. K. hor. odd. 3968/III.

⁶⁾ A. K. hor. odd. 3968/IV.

⁷⁾ A. K. hor. odd. 3968/VII.

⁸⁾ A. K. hor. odd. Kopiař listů komoře poslaných str. 217.

⁹⁾ A. K. hor. odd. 3984. - Otcem Anny Kutovcové byl bohatý Horník Kašpar Fifek. Rezek-Dačický II. 7. 12. a Kořínek Paměti kutnohor. 165.

¹⁰⁾ A. K. hor. odd. 3984/II. - Benjamin Kutovec držel úřad hofrychtěře měst králové a zemřel roku 1599 v městě Solnici. Rezek-Dačický I. 312. - V červnových knihách minciřských na str. F. 8 (136) jest při roce 1596 zapsáno toto: Pan Křištof Václav a pan Zikmund bratří vlastní Kapounové z Svojkova a na Hlušicích a v Janovičkách sou listem mocným dali stolic pregýřskou celou na Vlaském Dvoře, kteráž jest jim nápadem a kšaftem po panu Albrechtovi Kapounovi z Svojkova a na Hlušicích, purkrabí kraje hradeckého, přišla, uroz. pánu Hendrychovi Kapounovi z Svojkova a na Běruničkách, k jmění a užívání. Stalo se ve čtvrtek den sv. Petra v okovech.

let, a snad jakž ta mince se tam na Horách Kutných mincuje, v pokoji a v té správě bez přetřeže a překážky jednoho každého člověka zůstávala a JMCská i předešlí králové Čeští toho při tom vždycky zůstavovati ráčili, jsem já od své osoby nestatečně ženské a od své spravedlivosti, kteráž mi tu náleží, té naděje, že po své spravedlivosti bez překážky jednoho každého zůstavena budu¹¹⁾.

Soudíme, že při roku ustanoveném nebylo docíleno žádoucího narovnání; obě strany trvaly asi houževnatě každá na svém. A již na začátku roku 1597 (dne 13. ledna) posílají z úřadu mincovního nejvyššímu mincmistrovi „na stížné suplikování mince pregýřů“ nové vysvětlení, „co by se tu za způsob drželo, že se snímá těm pregýřům z jejich díla“, a konečně připomínají: „odkud pak takové lůny minc. a stolice preg. i to vše svůj začátek vzalo, toho se doptati nikdež nemůžeme, ... ani ti držitelé těch lůnů a stolic nic pověděti neumějí; toliko jakési domněni po straně o tom se mluví, že by počátku ti, kteří lůny měli, sami také mincovali, a kteří stolice pregýřské měli, ti také sami pokrývati povinni byli. Ale v tak dlouhém čase v tom jest se velká proměna stala skrze mnohé odoumrání těch starých mincířů a pregýřů, tak že nyní ti, kteří stolice pregýřské drží, žádný z nich sám neprekuje, ale jiné osoby k tomu na místě jejich připuštěny jsou, - a ty nyníčko suplikují dokládajíce: poněvadž ti držitelé stolic sami neprekují ani, by chtěli, neumějí, že jsou se již z svého starozvyklého obyčeje ... vyvedli; ale že již ten plat, kterýž se z mince od mincování a pregování vydává, náleží těm, kteří by se toho sami dotejkali a prekovali“¹²⁾.

Dělníci pregýřští konečně se odvážili stížnost svou vznésti na krále; pročez konšelé minc. a preg., vidouce sebe i všicku obec minc. a preg. nedůvodně zlehčenu, přednesli králi proti takovému svévolnému jednání omluvu své se žádosti, aby při pořadu práva zůstaveni byli; král omluvy jich uznal a k vyslyšení odporů mezi knapy a jich dělníky nařídil nejv. mincmistra a jiné osoby za komisary. Těmto nařízeným komisarům pak předložili konšelé obšírné vysvětlení o právu a spravedlnosti obce mincířův a pregýřův toto: „...VMti oznamujeme, že tito dělníci naši pregýřští jsou buď z své drзости anebo z něčeho návodu a ponouknutí sobě k pozdvižení a bouření příčinu vzali, že by se jim to všecko, jež se z mince JMCské od pregování dává, neodvozovalo, nýbrž se v společnosti obce zadržovalo. Ale od nás nic proti žádnému novému nařízeno a začato není, nýbrž týž a takový řád od starodávna jest se zachovával a až dosavad se drží, tak že co se vedle váhy a počtu hřiven od mincování konšelům svěřeného stříbra platí, to se na tři díly rozdělí a z toho dva díly na lůny mincířské, třetí pak díl na stolice pre- (239) gýřské přichází, to opět zase na tři díly se dělí: dva díly na dělníky toho vychází a třetí, již sotva devátý díl toho, což z mince se platí, k obci a společnosti naší zůstává, a z toho mnohá rozličná vydání i na opatrování zádušních věcí se činí“.

„Pro vyrozumění pak VMti, jaký řád a právo hned po těch roztržilostech a vypálení a zkažení Hory Kutné, v kteréžto zkáze tolikéž starobylé právo a spravedlnosti vši obce mincířské a pregýřské měli, pád jest vzalo, zase skrze majestát císaře Zikmunda vši obci minc. a preg. milostivě propuštěno a dědičně dáno jest, a potom také v jistém čase od nejv. mincmějstra tehdy pana Jana¹³⁾ knihy obce naší založeny a do nich, co kdy od předkův našich buď na lůních neb stolicích odvedl a jaké tu právo a spravedlnost měl, zase zapisováno jest a tím se až posavad tyž lůny a stolice řídí a spravují, jak pak příležitost ku přečtení VMti předkládáme vedle registříku. Z těchto hodnověrných vidimusů to dostatečně ukazujeme, kterak a jakým právem knihy naše pořádně

založené v své podstatě tak mocné a neporušitelné, jako dcky zemské a všelijaké knihy při všech výsadních právidh od 147 leth vyzdvížené zůstávají, nimi všickni předkové dědičné lůny, stolice a všecky spravedlnosti své sobě pojišťovali, prodávali a odevzdávali; tak také i my posloupně někdeři po předcích svých dědičné spravedlnosti své držíme a někdeři sme za drahé peníze je sobě koupili, jich v užívání mnohonásobná létha vydrželi a vedle dědičného práva také o takových lůních a stolicích jsou mocné kšafy mnozi činili, jakž se vedle registříku No 4. a No 5. předkládá ... Nad to vedle našeho starobylého a chvalitebného dědičného práva mincířského a pregýřského jak dluhové na týchž spravedlnostech našich na lůních a stolicích rovně, jako na jiném svobodném dědictví, těmž knihami našimi pořádnými pojišťování a zapisování byli (ješto kdyby takové spravedlnosti nebyly jistá a pravá dědictví, nikoliv by taková velcí dluhové - do pěti set toliko na půl stolice pregýřské - zapisování býti nemohli), tak také soudem ty spravedlnosti na týchž lůních a stolicích rozeznávány bývaly, ortely nižšího i vyššího práva se přisuzovaly, jakž páni milostiví vyrozuměti ráčíte z zápisů vidimusu No 7. register“.

„I toho milostivě povážiti ráčíte, kdyby předkové naši nevěděli o takovém podstatném a dědičném právu a někderých - ač dosti již nyní těchto časů proti starým a predešlým chatrných - přicházejících užiticích, zdali by tak veliké peníze za lůny minc. i stolice preg. dávali, ano i zdaliby na duchovní věci, vychování kaplanův a jiných nákladů na kostely, kaply (240) a záduší, kdeřiž nikderakž změnovati se nemohou, díly své dědičné jak na lůních tak na stolicích odkazovali a dědičně odevzdávali?“

Kdeři jsou sami ... dělati chtěli, to při vůli jich zůstávalo; kdeři pak nechťeli, tehdy jiné dělníky, kdeři robenci slovou, buď k mincování aneb k pregování jsou na takové starodávní placení příkládali, - proti kderémužto starobylému a chvalitebnému řádu nikda žádný jest se nezdvihal ani proti tomu nepovstával, jako tito teď někdeři ... od nás k témuž pregování připuštění a přiložení dělníci, kdeřiž žádných spravedlností při právě našem nemají, jsou se pozdvihovali ..., a že pak ani žádní pregýři nejsou, to se teď ukáže, nechť se čte podle rejstříku No 11 ... Z instrukcí od dobré paměti pana Viléna z Oprštořfu pod pečeti to se vysvětluje, jaký řád od nás konšelův při těch příložených dělnících se chovati má, kderěz hned zejména toliko za dělníky nazývá. Tolikéž i jejich vlastní podpis k nám konšelům (na) suplikaci podané to utvrzuje, že toliko dělníci naši jsou. Nad to ráčíte toho milostivě povážiti, že za tou příčinou tito dělníci k dílům připuštění urukují, aby věrnost při díle zachovali. Nebo kdyby jaká stráta a nedostatek zase při odvažování zdělaných peněz do mince JMCské se našel, tu jistě ne k těmto dělníkům ... by hleděno bylo, ale my konšelé, knapi a všecka obec musili bychme ... to vše vynahraditi povinni býti.“

Protož VMti ve vši uctivosti žádáme, že ... skrze relaci svou k JMCské se přimluvíti ráčíte, aby JMCská nad právem a dědičnými spravedlnostmi našimi a vši obce naší milostivě ochranu ruku držeti ... ráčil a skrze takové nepravní bouřlivé spuntování těchto dělníkův našich pregýřských obce naší chudých sirotkův, vdov a několikerych záduší k zkáze přijíti dopouštěti neráčil. Neb jestliže by tito někdeři dělníci, kdeři z nich někdeři řemeslníci jsou a řemesly svými dobře se ... živiti mohou, na takové placení vedle starobylého způsobu a řádu práva našeho přestati nechťeli, tehdy my, poněvadž mezi sebou ještě ty lidi, kteříž to dílo pregýřské dobře umějí, jmáme, takové dílo pregýřské ... dostatečně opatřiti i, cokoliv které jaké mince bude, hodně a náležitě bez našeho hyndrování spregovati chceme“¹⁴⁾.

Komise, která pro vyřízení sporu dělníkův pregýřských s knapy minc. a preg. byla nařízena, zahájila činnost svou teprve na začátku měsíce října roku 1597; v pondělí den památky sv. Michala archanděla (29. září) úředník mince oznamuje, že předstoupivše před něj pregýři ohlásili, „kterak by se tuto středu nejprv příští k soudu zemskému většimu na hrad pražský pro pilné potreby své najíti a postaviti jměli. Ale poněvadž všichni vypraviti se nemohou za příčinou pregování mince JMCské, z nich někteři doma zůstati musejí; avšak tíž pregýři z prostředku svého vysílají a splnomocňují tyto dvě osoby: Jana Litomyšlského a Jana staršího Čejkovského, kteříž na místě jich vše, co potřeba ukazuje,

¹¹⁾ A. K. hor. odd. 3983.

¹²⁾ A. K. hor. odd. 4110/III. - Totéž německy A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 433.

¹³⁾ Podle rozlohy časové 147 let, jak níže vytčeno, soudíme, že je tu míněn Jan Čabelický z Soutic, který byl 1444-55 v Hoře mincmistrem. Nejstarší, z této doby pocházející knihy obce minc. a preg. existovaly zajisté ještě na sklonku 16. století. Drahocenné doklady tyto zmizely beze stopy; zbyla nám toliko nepatrná zmínka o nich ve zprávě, kterou konšelé minc. a preg. dodatkem k obšírné omluvě své podávají nejv. mincmistru a ostatním komisarům ustanoveným: dotčená zmínka jest následující: „...majestát císaře Zikmunda jest cele do nejstarších knih in folio v deštkách bílou koží potažených, svázaných zapsán; za to žádáme, že do něho nahlédnouti a jej sobě přečísti dáti ráčíte.“ A. K. 4923.

¹⁴⁾ A. K. 4923/I. Listina nedatovaná.

vyříditi budou moci...¹⁵⁾. Později, totiž v pátek po sv. Linhartu (dne 8. listopadu) byli „před pány komisaři k tomu nařízenými“ slyšáni též konšelé minc. a preg. K tomu slyšání (241) snesli nové argumenty a v některých příčinách se táhli na pamět a zprávu úřadu mincovního. Poněvadž jim bylo nařízeno, aby zprávu takovou si opatřili, poslali ihned následujícího dne Volfovi Heroltovi, úředníku mince, ceduli se žádostí za dotvrzení některých fakt, kromě jiného také, „že od pánův úředníků mince k dílu pregýřskému a minciřskému žádný robenec neb učedník nikda přijmán ani zapisován nebyl, než od konšelů minc. a preg., a ti učedníci potom, když v díle trvali, nikda za minciře a pregýře jmenování nebyli než za dělníky“, dále „že při vážení jak plátů lorovaných tak i pregovaných pisař náš přísězný (obce minc. a preg.) na místě našem bývá, klíč od truhly, kde se verk schovává, jeden a dělníci druhý vedle nařízení VMti že vždycky jmá a to opatruje a potom zase dělníkům odvírá a verk vydává...“¹⁶⁾.

Rozsudku ve při své dočekaly se rozvažené strany teprve po roce. Roku 1599 v pátek po sv. Blažejí (dne 5. února) obdržel nejv. mincmistr od krále Rudolfa list následující: „Urozený věrný náš milý. Příležití výpověď, kterouž jsme mezi některými dělníky pregýřskými s jedné, a konšely minciřskými a pregýřskými i vši obce dvoru Vlaského našeho na Horách Kutnách s strany druhé, podle dobrého zdání tvého a jiných komisařův od nás podle tebe k vyslyšení jich v těch odpořích, které mezi nimi vznikly, nařízených, oblíbeně sobě též dobré zdání, sepsati dali, tobě odsílati a při tom milostivě poroučeti ráčíme, aby, pokudž se tobě za potřebné viděti bude, dva nebo tři z nadepsaných komisařův, tu u Hory Kutné anebo nejbližejí odtud obývající, dožádajíc se jich, k sobě obeslal a sročíc k tomu napřed psané strany, jichž se dotýče, naši výpovědi již ruku ochrannou a skutečnou držel. Na tom jistou a milostivou vůli naši císařskou naplníš...“¹⁷⁾. Z resoluce královky vyjímáme jádro, totiž toto: „...chtíc JMCská v to spravedlivě nahlédnouti a tomu vyrozuměti, ráčil jest k vyslyšení nadepsaných stran nejvyššího mincmejstra král. čes. a některé jisté a k tomu hodné osoby za komisaře naříditi, kteříž jsou je v tom ve všem i ve všech průvodích dostatečně a bedlivě vyslyšeli a k JMCské odeslavše acta též rozepte se všemi průvody a odvody správu a relaci o tom všem učinili. Čemuž jest všemu JMCská s nejvyššími úředníky a raddami svými vyrozuměti a, v spravedli- (242) vém svém uvážení tu všecku věc majíc, takto o tom mezi týmiž stranami nalézati a vypovídati ráčí. Poněvadž se to z průvodův nadepsaných konšelův minc. a preg. a předkem z majestátu cí. Zikmunda, jakožto na onen čas krále Českého, města a obci Hor Kutten daného mezi jiným nachází, že po vypálení a zkáze od někdy Jana Žižky téhož města a spustění těch hor tejj císař Zikmund jim minciřům a pregýřům i prejnarům jich lůny a právo navrátíl, od kteréhožto času a léta 1437 pořádná rejstra na takové lůny a ty stolice drželi i právem nápadním, jak po rodičích tak i jiných přátelích krevních a příbuzných jedni po druhých zdědili, celé, půl i čtvrti, ty lůny a stolice sobě bez překážky prodávali, půjčky a dlhy jisté sobě na nich pojišťovali, ano i k záduším a jiným službám Božím každý svobodně vedle své líbezné a dobré vůle odkazovali a posloupně jeden druhému od tak mnoha leth beze všech překážek jakožto dědičnou spravedlivost postupovali a toho sobě odevzdávali, jakož se pak velmi mnozí a rozdílní prodajové, též odkazové i mnohá odevzdávání v týchž rejstřích nacházejí, ano i ubrmanské výpovědi skrz někdy Viléma z Nedeztin a Jana z Súticz, teháž

¹⁵⁾ A. K. hor. odd. 3968/VIII.

¹⁶⁾ A. K. Červené knihy minciřské F. 12 (140) v.

¹⁷⁾ Ibidem F. 11 (130) v. a násl. - A. K. hor. odd. 4110. - K opisu této výpovědi v Červ. knihách minc. jest připsána poznámka tato: „Tato resolucí jest stvrzená pod pečeti JMCské, objednána a dána skrze urozeného pana Natanaele Hložka z Byslavic pánům konšelům minc. a prek., v domě, jenž slove „u bakalářů“, jest odvedena; tu se má chovati v tuhle minciřské a překéřské, dobře opatřena býti má. Jest panu Natanaelovi dáno za jeho práci 5 kp čes. a za poctu 51 gr 3 den. Stalo se v úterý masopustní Anno 1600 (15. února) za spravování pana Jana Pečetského a pana Tomáše Klábala.“ Hostinský dům Bakalářovský, který býval asi hospodou obce minciřů a pregěfů, náležel za doby dotčené Janovi Rotlebovi z Žaboklik, minciři, a manželce jeho Sabině. Dům tento, který měl posléze čís. p. 149., byl pobořen r. 1892 za příčinou zbudování domu nového pro okresní hospodářskou záložnu.

nejvyššího mincmejstra království českého, v přítomnosti teháž krále českého též předka JMCské se činivaly, nad to pak i soudy pořádné jakž při domácím právé tak i při vrchním raddách JMCské nad appellacemi nařízených berouce appellací mezi sebou vedly. Protož z těch ze všech příčin dává se jim konšelům minc. a preg. i na místě vši obce proti druhé straně jim odporné, těm jich dělníkům pregýřským za právo tak, že jim tím ničímž, což sou sobě do nich stížili, povinni nejsou, nýbrž se při týchž lůních a stolicích, aby se tak v tom ve všem, jakž od starodávna bývalo, řídili a spravovali, zůstávají. Však proti tomu mají býti povinni a jsou, při děláni mincí a pregování z prostředku jejich někteří zápisníci a držitelé těch lůnův a stolic bývati a to mincování a pregování, sami svými osobami podle jiných dělníkův pracujíc, zastupovati, takového díla s pilností a užitečně vyhledávati a to tak opatrovati, aby se tu JMCské žádná škoda a ublížení nedálo. Decretum per imperatoriam Majestatem in consilio Bohemico in Arce Pragensi 5. die Februarii anno 1599.“

Resolucí touto, která vyznívala rozhodně ve prospěch knapů minc. a preg., nebyli dělníci pregěřští upokojeni: stýskali si dále. Napsali stížnost novou a pomínuvše konšelů minc. a preg., nejbližších to představených svých, podali ji přímo úřadu mincovnímu. Neznáme obsahu stížnosti této, ale z omluvy konšelů minc. a preg. se dovídáme, že dělníci pregěřští mimo jiné se domáhali také toho, aby plat jejich se porovnal s platem minciřův. Konšelé minc. a preg., jimž stížnost tato byla úřadem mincovním odevzdána, odpovídají takto: „...nyni to těžce nésti musíme, že oni dělníci pregěřští, správou naši se říditi povinni jsou, od třinácti let spuntovavše se spokojiti nechti, nýbrž každého téměř roku jinou a jinou supplikaci podávají, proti přisnému jich na onen čas od pa Viléma Oprštorfa, nejv. pa mincmejstra vězením, že z téhož vězení v pantách k dílu choditi musili, trestání ano i proti jisté nedávno od JMCské vynesené výpovědi a resolucí, (243) již actum 5. dne měsíce února 1599, se postavují, čtyři věci a spravedlnosti lidské žádají a nás k velkým outratám i obec chudou zúmyslně přivozují ... Jest pak k smíchu podobno a tím svou velikou všetečnost pronášejí, že placení takového, jaké se minciřům platí, žádati smějí. Ješto dělníkův minciřských do třiceti osob jest a býti musí, ... za tu svou práci přední dělníci sotva někdy 7 gr bíl. na drobné minci a jiní po 3 neb 2 gr za týden vezmou, při tom od tolarův přední také dělníci nejvíceji 10, mladší po 7 a 5 gr čes. dostávají. Jich pak dělníkův pregěřských nemnoho přes šest nebo sedm osob jest, a za dva dni i dříve ještě, někdy půl dne sotva pracující, všechno to sdělají a mnohem víceji za to nežli minciři vezmou. K tomu ... jejich práce nyní jest nežli dělníkův minciřských a tudy v placení jedni s druhými srovnání býti nemohou. A kdyby tak po vůli těchto dělníkův pregěřských jíti mělo, jest se obávati, že by potom s minciřskými dělníky velké zaneprázdnění býti mohlo ... Že pak nyní tak malý počet dělníkův pregěřských jest, to jest proto, jedno že nyní malí verkové bývají, druhé že oni dělníci pregěřští divnou svou praktiku vedou a mladým dělníkům, při též díle se osazující, jak mohou, to dílo oškvlí, jim nejhorší kolký dávají a na nejhorší štoky nespravené jim ukazují, někdy i kolek mastnými věcmi namaží, aby nic udělati nemohli, a tak jak mohou, je od toho díla odhánějí a zatím sebe tak velebí, jakoby žádných jiných dělníkův a učedníkův nebylo, a proto tak zpuřně proti nám konšelům se postavují a na větší placení se derou, ješto již jim z toho skrovného platu, z mince co se platí, kolikráte jejich placení s velikou obtížností chudé té obce a na škodu chudých záduší, vdov a sirotkův zlepšeno jest ... Co se pak zlepšení platu od obojího díla tkne, v milostivé paměti Vaší zůstane, že jsme to předešle na VMt vznášeli, že při takovém díle obojí dělníci, zvláště když tak malí verkové jsou a vždycky na větším díle toliko velká mince se dělá, by státi nemohli. Pročež jsme za to žádali, ... aby takové placení vedle předešlého způsobu dělníkům zlepšeno bylo, abyste k tomu laskavě nakloniti a k JMCské přimluvití ráčili...“¹⁸⁾.

Když takto spor v obci minc. a preg. nijak se k utišení svému neschyloval, ba neustále s urputnou vytrvalostí znova rozdmýchován byl, nastala vážná obava, že by královská mince tím poškozena býti mohla. Pročež král Rudolf, hledě k náležitému prospěchu mince, rozhodnul, že pregěři mají zatím do jisté míry

¹⁸⁾ A. K. hor. odd. 4111/V.

býti uspokojeni, než věc bude jinou resolucí do konce a k místu přivedena, a listem ze dne 12. září 1603 nařídil, aby pregéřům z výdělků minciřského od hřivny tolarů 3½ den, od bíl. grošů 5 den, od mal. grošů 6 den, od bíl. peněz 6 den, a od mal. peněz 7 den vydáváno bylo. Poněvadž pak minciři jistý peněz za sebou zanechávali „s tím oznámením, jakoby těm, kteří lůny mají, i na jiné velké a důležité potřeby vydávati museli, ale od nich toho nic dokázáno není,“ ustanovuje král, aby minciři „od desíti let minulých z příjmu a vydání pořádný počet učiniti povinni byli...“¹⁹⁾

⁽²⁴⁴⁾ Dle této resoluce byla pregéřům zlepšena mzda od hřivny bíl. grošů o 1 den, od mal. grošů o 1 den, od bíl. peněz o 1½ den, od mal. peněz o 1½ den; ale pregéři se bouřili dále. Nemajíce zatím žádného jiného podnětu k stížení sobě, začali odpírati peněz, který dle zvyklosti ustálené bylo jim dávatí do obce na potřeby společné; při díle tolarů a bílých grošů snímáno jim na každou hřivnu se mzdy půl denáru (čili 1 peněz malý), při díle mince drobnější celý denár. Konšelé minc. a preg. vznesli proto na dělníky pregéřské žalobu před nejv. mincmistra a úředníky horní a mincovní; tito pak „toho, aby ta věc k dlouhým odporům, nesnáším a práva i jich stran zaneprazdňování a zatím díla JMKské meškání přicházeti jměla, dopouštěti nemohouce“ a uznávajíce, že jim „nad královskou a v svou moc vešlou výpovědí, jakožto jistou a právní nepohnutelnou regulí, ruku ochrannou držeti náleží“, o tom nalezli a vypověděli takto: „...aby nadepsaná JMCské výpověď zjinačena býti jměla, toho od nich dělníkův poručením tím JMCísaře Rudolfa létha 1603, kteréž toliko na zlepšení platův za práci dělníkův se vztahuje a při tom i z něho, že jeden peněz z celého dílu lůnův jich s každé hřivny za týmiž konšely zůstával, patrně znáti se dává, ani nicímž jiným ukázáno a odvedeno není, nýbrž dále z některých správ hodnověrných lidí přísedních i z register nadepsaných konšelův k této při složených, do nichž příjmy a vydání zapisují, se to nachází, že i po tom oznámeném poručení JMC Rudolfa, létha 1603 vyšlém, kterýmž se dělníci zastírají, za dlouhý čas takový peněz minciřům od dělníkův pregéřských vydáván byl, až teď nedávno teprve od nich svévolně zastaven jest, ... z těch příčin páni místodržící a páni úředníci horní a mincovní oznámením konšelům minc. a preg. za právo dávatí a je při všech jejich starobylých privilegiích, právcích, spravedlnostech, rádcích a zvyklostech zouplna zůstavovati ráčí, tak že nadepsaní dělníci i ten peněz jim konšelům k ruce vši obce odvozovati mají a povinni budou nyní i na časy budoucí. Oni pak konšelé ... z příjmů všech i důchodů časy jistými počet pořádný činiti a odtud svým zápisníkům, jakož i dělníkům, též gysařům a barchaníkům, což komu spravedlivě náleží, ... platiti povinni budou. Co se pak té všetečnosti dělníkův z strany zdvihání, ... též proti konšelům zde při právě dosti neslušného a spurného chování dotýče, ačkoliv páni místodržící a páni úředníci k vytrstání jí náležitěmu příčinu nemalou jmiti ráčí, však toho nyní pomíjejíce k jinému času odkládají...“²⁰⁾

⁽²⁴⁵⁾ Tím ukončujeme bouřlivou tuto kapitolu. Prudké a urputné útoky na práva obce minc. a preg. minuly se s cílem útočících. Marně se pokoušeli oklestiti strom, jež slavní králové čeští zasadili a vypěstovali pro dobro obecné. Avšak marna byla na dále též přichrana mocných strážců práva: strom chřadnul pozvolna, neboť míza živící v cévách jeho vysychala; konečně pak byl přívalem novot z kořene vyvrácen a tím životu jeho konec učiněn.

8. Nepořádky a nepravosti při díle mincovním.

Dílo mincovní bylo stále střeženo konšely minciřskými a

¹⁹⁾ A. K. hor. odd. kniha 4. fol. 15 a 33. - Též A. K. hor. odd. 4555.

²⁰⁾ A. K. hor. odd. 4111., též A. K. 6131. Nedatovanou výpověď tuto klade do roku 1620; doba jejího vzniku jest dosti blíže vymezena tím, že byla vydána „pány místodržícími“; určitěji pak jest doba stanovena poznámkou zapsanou v Minciřských platech při 1620 Circumdedertunt „odtud se začalo do obce překýřské snímat po veepovědi,“ totiž od každé hřivny grošův 24tikrejcarových po polovičním denáru; konečně v odpovědi na suplikaci ze dne 17. února 1622, ve které se dělníci pregéřští u nejv. mincmistra znova dožadují pomoci pro odpor svůj proti snímání „překýřského penízu,“ ukazuje se na „vejpověď“, která jest zapsána v Memorabiliích Ao 1620 f. 3. Adorate IV.

pregéřskými; mimo to přicházeli do dílen přes tu chvíli úředníci mince, kvardejn a písaři mince: vážili, zkoušeli, počítali a k bedlivé práci napomínali. Častým a pilným dozorem měla býti každému nepořádku přítrž učiněna již ve vzniku. Přihazovalo se tu asi leccos nenáležitého, co nezasluhovalo pochvaly; avšak při poklesku nezávažném uznáno zajisté dostatečným, byl-li vinník ztrestán slovy, domluvou. Zlá toliko provinění byla vznášena na instanci vyšší: na hofmistra horního, mincmistra nebo rady komory české; pouze o takových se dochovaly zprávy až na naše doby.

Minciři i pregéři, když k dílu přistupovali, měl míti mysl klidnou, střízlivou. Již v majestátě krále Václava IV. z roku 1408 se zakazuje, že „zvláště, když kvečují, nemají mieti žádného piva ani starého ani mladého v šmitnách, kromě samé čisté vody“¹⁾. Z doby starší neznáme případu, že by dělníci zákazu toho nebyli dbali. Roku 1552 Respice II. Sabato při obnovení úřadův minciřských a pregéřských konšelé vznášeli na nejv. mincmistra, „že jim cány z mince časně dávány nebývají, druhy o nešpořích anebo po obědích a druhy v sobotu, v pátek, že pospíchatí musejí ani rovně řezu ani plátův dělati nemohou, a dělníci, když k vícerou dělati počínají, ožralí do šmitny chodí“; konšelé, nemohouce neřádu toho přetrhnutí, žádají, aby taková věc k nápravě přivedena byla²⁾. - Výtržnost neslychanou způsobili zpítí minciři na Vláském Dvoře dne 18. srpna 1681. Kristof Krah, tehdejší úředník mince v přípise (něm.) komoře české vylíčil toto bohopusté řádění takto: dne 18. t. m. byl celé dopoledne na Turkaňku, když pak se po poledni vrátil do svého bytu, uslyšel pustý křik ze šmiten; vzkázal minciřům, aby se utišili, oni však nedbali toho, a proto šel do šmiten a tam shledal, že všichni minciři, kteří dělají černé pláty, byli zpítí vínem tak, že nebyli schopni práce. Dále vyzvěděl, že Řehoř Schrötter a Tobiáš Labuška „spasweis mit dem Tesakenfechten sich exerciert“, ale že pak začali krutě na sebe dorážeti, až Jiří Lomnický uznal vhodným, je upokojiti; ti však oba se zle na něj obořili, načež on zlostně mrštil sklenicí, z níž pili, po Řehořovi Schrötterovi a jej do krve zranil. Úředník jim domlouval, že při tak významné práci se oddali pití vína, čímž jednak urazili císař. kr. ma-⁽²⁴⁶⁾ jestát a též jej úředníka, za pořádek v minci zodpovědného, do značných nesnáží uvedli; do budoucna jim důtklivě zakázal pití vína a hořkého piva při práci a pro ten den další práci ve šmitnách zarazil. Dotčení tři minciři, jimž se dostalo přísné důtky, nechtěli se však upokojiti, nýbrž dále si bitím vyhrožovali; proto povolal úředník mince rychtáře městského, aby je vsadil do vězení („in die Schachtley“), aby tam do druhého dne pobýli a se uklidnili. Od pregéře Jana Trnky zvěděl pak úředník mince, jak posměšně o něm (úředníku mince) mluveno: že on jemu (Labuškovu) není roven, neboť není prý měšťanem jako on, a že by každý pes chtěl jím (Labuškou) šatlavu vymetati a pod. Úředník prosí komoru, aby jej chránila proti takovému zlehčování³⁾. - Tobiáš Labuška byl za výtržnost tuto po čtrnácte dnů v tuhé vězení („Frohnfeste“) držán a pak z díla mincovního propuštěn⁴⁾. Po pěti létech pak žádal za opětne přijetí do mince; žádosti jeho bylo rozhodnutím ze dne 10. července 1686 vyhověno, ale učiněna mu pohrůžka, že bude propuštěn na vždy, nebude-li pilný, prohřeší-li se slovem nebo skutkem a nevystříhá-li se opilství⁵⁾.

Nepodivujeme se tomu, že dělníci při díle mincovním se navzájem škorpivali; ale s nemalou oškřivostí čtli jsme zprávu o tom, že dělníci mladší posměchem trýzniti směli minciře starého, aniž byli přítomnými konšely okřikáni. Toho zakusil Štěpán minciř z Hloušek a trpce si proto stěžoval kmotru svému Jiřkovu Šatnému, úředníku mince. „Tuto středu minulou,“ píše v stížnosti své, „když se tolarý dělaly, chtěli mi podávati, abych kvečoval; oni nedali, pravíc, abych sobě hověl, že sem starý, a tak mi se posmívali celé dílo ... a Lukášův syn vždy poštipoval, jedny abych já nětko řekl. Já sem to všecko snesl, a páni konšeli tu byli, žádnéj slova neřekl; protož ja VMt poníženež žádám, pane kmotrě můj milý, aby juž k starosti posměchu mi nedělali, neb mně se

¹⁾ Jar. Čelakovský Sbírká pramenů práva měst. II. str. 1097.

²⁾ A. K. hor. odd. kniha 5. fol. 429. - Též A. K. hor. odd. Protokoly Z. 7.

³⁾ A. K. hor. odd. Kniha zpráv komoře fol. 41 a násl.

⁴⁾ Ibidem fol. 311 a 323.

⁵⁾ A. K. hor. odd. kniha 28. fol. 248.

posmívají, jako nějakému bláznů, ... a prosím, že jim ráčíte oznámiti, ať mne oni nechají, což sem prve dělal, abych ještě dělal, ... neb sem sobě spravedlnost pro to koupil, čemuž sem se z mládí učil, abych tu s dítkami se živil a s manželkou; a kdyby mi milý pán Bůh ráčil dáti jakou živnostku, chtěl bych se jí držeti, na Dvůr bych dokud živ nemyslíl...⁶⁾ Dělníci vedli si druhdy neuctivě a troufale i vůči konšelům. Roku 1568 f. 6. Dum medium projednával se v rejtunku před hofmistrem horním spor konšelů minciřských s Matějem Lukášovým, minciřem, který vznesl na nejv. mincmistra stížnost následující: úvodem připomíná, že jest na Horách Kutných zrodilý, že při otci svém (Lukášovi Labuškově) zde od mnoha let při minciřství dělá, že ve šmitně svou sílu k práci vynakládal, až mu „pot oči zalíval“, a že se vždycky věrně choval; když se však „o svou spravedlnost domlouval na pány konšely minciřské“, že mu neplatí tak, jakž by měli platiti, a že mu s práce jeho snímají, páni ⁽²⁴⁷⁾ konšelé že k němu „nelibku vzali“ a z díla na tolařích jej složili; žaluje dále „tady ke mně příčiny berou, se mnou se obsílají před pány šepmistry a tak i vězení - zboha darma - sem trpěti musil na tři neděle; konečně prosí, „ponevadž se tu věci minciřské dotýče a páni šepmistři, co jest o minciřské věci, nemají souditi,“ aby před nejv. mincmistrem a úředníky mince slyšan byl. Také konšelé minciřští podali nejvyššímu mincmistrovi stížnou zprávu, že se jim stala těžkost veliká „od nějakého Matěje jinak Macka, syna Lukášova, na poctivostech“, že ne málo ale velice od něho nařčení byli „že konšelé na Vlaském Dvoře jsou zvybení zloději a že kradou nepamatujíc na své závazky, kteréž sou učinili Pánu Bohu a JMcské“; a prosí za milostivé opatření. Svědkové proti Matěji vypovídající tvrdili, že přicházel do práce nepořádně „kdy chtěl“, mnohdykráte přišel i „vožralý“ a zavazoval si hlavu, nevěděli „zúmýsli-li to činil čili z potřeby“, vadil se a škorpil s ostatními dělníky, z čehož jej otec jeho trestával (plísnil), ano i před konšely se proto dostal; několikráte odešel od půl verku pryč a seděl proto v šatlavě; pracoval ve šmitně otce svého Lukáše, později pak pomáhal též strýci svému Jakubovi Labuškově, když šmitny obou byly v jedno spojeny; mzdu za práci mu vyplácel otec jeho, jakožto „starý pán“ čili představený šmitny. Kdož svědčili ve prospěch Matějův, vypovídali, že dřívější knapové platili „kveczírům“ více; Jan Zahradka pak, který byl zaměstnán v šmitně Jakuba Labušky, vede si všetečně, jako Matěj Lukášův svadil prý se se svým starým pánem, že mu platí málo, a ten že mu řekl „chcěš-li dělej, nechcěš-li nechej“, načež on mu odvětil „ponevadž nechcete platiti, dělejte sobě sami,“ odešel ze šmitny a od Velikonoci nedělal. Pře byla odložena; roku 1569 f. 6. Adorate II. pak oznámeno konšelům, že Matěj „jest všecken ztřeštěný a při paměti není“, a proto se vidí, aby ta pře opět do dvou neděl byla odložena; „mezi tím časem snad on ku paměti přijde a zdravějšího rozumu nabude.“ Proti tomu konšelé „stížili sobě, že by snad on, zhaněvsí je tak vysoce na poctivostech, chtěl by se z toho vyblázniti.“ Když pak byla f. 3. Invocavit pře obnovena, oznámil hofmistr všem vůli nejv. mincmistra, aby obě strany „přátelským způsobem“ spokojeny býti mohly. Matěj svolil a dal všechno v plnou moc úřadu hornímu a mincovnímu; konšelé se vzpírali „vědouce, že on se nespokojí a oni před ním pokoje jmiti nebudou“, - na obsírné předložení však „také sou naposledy povolili“. Na to prohlášena „ubrmanská výpověď“: Matějovi bylo uloženo, aby prohlásil, že má konšely minciřské za dobré lidi a že o nich neví a nepraví nic zlého; mimo to bylo mu podstoupiti trest „vězení týden pořad zběhlý, tři dny za kládou a ostatek prost, o chlebě a vodě toliko“, a učiněna mu pohrůžka, jestliže by se kdy co tomu podobného dopustil. Vyšed z vězení f. 3. Reminiscere byl Matěj opět přijat na dílo mincovní, ale dáno mu přísné napomenutí, aby vůči konšelům „se všelijak pokorně řečí i skutkem choval, příčin žádných nedával, jakž obyčej má, když hlava jest načepena“⁷⁾.

⁽²⁴⁸⁾ Ani dozor bedlivý, ani pohrůžka pokutami krutými nedovedla dělníkům nepoctivým brániti krádeže. Roku 1472 Stašek Semenkův pokrad cány „ke škodě a k hanbě minciřóm a jsa dán do vazby panské nařekl byl Kykryce služebníka páně mincmajstrova řka, že by ty cány měl od něho. Potom prost jsa

vazby seznal před pány na rathúze pod přísahú, že jej nepravě nařekl a lhal naň, chtě sám z toho vyjiti, a že tiem Kykrycz radú ani skutkem vinen není, než že sám Stašek že pokradl, netoliko ty což u něho nalezeno, ale i více což prve kradl. A páni z plné rady pro ten hanebný skutek rozkázali sú jemu, města i obce této prázdnu býti. A jsa tážán, proč to učinil, pravil, že z nůze, že když se naň Semenek rozhněval, že jemu ve třech dnech jísti nic nedal, a já nemaje kde vzíti musil jsem to činiti. Actum 1472 f. 2. ante Simonis et Jude“. Robence ubohého ke krádeži svedl hlad⁸⁾. - Roku 1501 Exurge při díle mincovním odevzdáno bylo pregěrům plátův 470 hř 2 ft, oni však vrátili toliko 461 hř 3 ft 1½ lt; schodek tak značný nelze ovšem vysvětliti jinak než krádeží. Avšak úřad mincovní nepátral po zloději: minciřům zaplaceno za dílo peněz 25 kp 2 gr, pregěrům však pouze 3 kp 44 gr a v reg. verkových poznamenáno „tím jim málo dáno od díla, neb jim strženo 12 kp 8 gr, ješto ztraceno v preghauzu a nedovázili se 8 hř 2 ft 2½ lt, a jest jim sraženo tak, jakž má počet k dílu vyjiti, mandato domini mincmagister.“ Obci pregěřské bylo pak vyhledati vynníka a k ztrestání jej vydati právu. - Jak úskočně si druhdy vedl minciř nepoctivý, poznáváme z případu následujícího. Roku 1580 při díle tolarovém častěji se nedovázili, a konšelé minciřští ten nedostatek platiti musili; příčiny dlouho nedovedli vypátrati „zdali vahou neb nějakým omylem při váze aneb která osoba při též díle co toho sobě přivlasthovati chtěla“. Až tu některého dne Jiřík Šatný, úředník mince, poslal pro Jana Koryčanského, prvního konšela minciřského, a ukázal mu půltolar, který jako nedostatečný v minci byl „zkažen a proťat“ a zase do šmitny k předělání dodán; oznámil, že jej dostal mezi jinými penězi, a jindy prý mezi jinými penězi mu byly od Jiříka Háší položeny dva takové zkažené tolarý; i dotazoval se konšela, kterak by taková mince zkažená ze šmitny mezi lidi vycházela. Konšel nedovedl říci, a proto mu úředník mince poručil, aby nad tím pozor měl, jestliže ty zkažené, které z mince do šmitny k předělání přicházejí, všechny zúplna se přestřihují a předělávají. Proto konšel bedlivě k tomu přihlížel, když se tolarý dělaly, zdali po zřezání cánů tolarových také tolarý zkažené, které vždycky Pavel Hutníček sám přezuje, jsou přestřihnuty. A tu se nenacházelo jednoho celého tolaru zřezaného a jedné půlky; Pavel Hutníček od díla rychle vstal a chtěl ze šmitny jíti, - avšak konšel oznámil, aby žádný z šmitny nevycházel a všichni aby prohledáni byli. Tu Pavel Hutníček stranou odešel k jámě, kdež se „na potřebu s vodou chodí tu ve šmitně, a navrátivše se odtud teprve se prohledávati dal, jako i jiní všickni. Ale při žádném není nic nalezeno; než od některých oznámeno, že Hutníček u té ⁽²⁴⁹⁾ jámy jsouce něco by z šátku do té jámy vytřásati měl. Když se tam slezeno bylo, takového půl druhého tolaru zkaženého a nezřezaného bylo tam nalezeno.“ Všichni dělníci tu společně žádali, aby v té věci byli opatřeni: posláno pro městského rychtáře a Pavel Hutníček, že v takovém podezření zůstává, byl opatřen vězením⁹⁾. - Také známe případ, že minciř s pregěřem se smluvil, aby ve spolku způsobem podvodným se domohli mimořádného zisku. Roku 1682 Samuel Lomnický, starší nad minciř, oznámil úředníku mince, že o pregěři Adamovi Kinetovi druhové jeho si vypravují, jakoby tajně pro sebe vybíjel groše, - pregěř Václav Chmel prý to pozoroval. Tento, byv povolán, aby o tom vydal svědectví, pravil, že v pregovně sedí vedle Kinetu a že postřehl, když Kinet některé groše skrytě vsunoval „in den Gapsen¹⁰⁾“; nedávno právě před svátkem sv. Václava, když mělo býti procesí do Prahy a minciři se chystali, jíti s sebou, tehdy prý, když všechny ražené peníze byly již do mince odevzdány, spatřil Chmel na stolici Kinetově vedle štoku asi 20 grošů vybitých. Téhož roku kdysi, když vybitá mince staršímu nad pregěři se odevzdávala, nedostávalo se Kinetovi asi 4 lotů nebo více; když mu pak ostatní pregeři domlouvali, že by musili s ním za scházející stříbro dosazovati, začal jednou rukou na stolici své hledati, druhou pak vsunul do kapsy, z ní tajně minci několik vydal a na váhu je přiložil; ale přes to se nedostávalo ještě asi 3 lotů. Pregěři soudili, že nedostatek tento se zjeví, až úředník mince bude vše převažovati; ale nescházelo nic, ba ještě bylo o 3 groše

⁸⁾ A. K. Lib. memorab. 1462-78. K. 2.

⁹⁾ A. K. hor. odd. 2959.

¹⁰⁾ Dle německé zprávy, kterou úředník mince podával vyšší instanci. A. K. hor. odděl. kniha 14. fol. 105, 111 a 113.

⁶⁾ A. W. Listina nedatovaná z konce 16. století.

⁷⁾ A. K. hor. odd. kniha 6. fol. 323, 366 v., 371 v., 375, 384.

více. Překvapující zjev tento vysvětlovali pregéři tím, že Kinet asi tehdy, když všichni u váhy stáli odevzdávající peníze, k otevřené kase, v níž mince vybitá byla uložena, se přiblížil a hrst grošů do ní hodil. Chmel dosvědčoval dále, že po léta již dosti často se jevil schodek někdy až 10 grošů a více, i jiných peněz a že se pak všem pregěrům strhovalo na mzdu, tak že nevinní trpěli s vinníkem, a nad to, že úředníci mince, neznajíce zloděje, mohli je všechny míti za nepoctivce. Obviněný Kinet na dotazy neodpovídal a žalobám odpíral; jedině doznal, že tehdy před sv. Václavem starší nad mincířmi Václav Schrötter mu dal tajně 6 plátů grošových; ty že vybil, ale jediný toliko podržel, ostatní Schrötterovi prý vrátil. Jiří Veselský, starší nad pregéři, jakožto svědek oznamuje, že roku 1679, když tu byla návštěvou císařovna vdova, Kinet v pregovně z kapsy vyndal šátek „facinetl“ a tím vytrousil z kapsy 10 neb 12 bílých plátů grošových; když mu pak Veselský domlouval a pohrozil, že o tom učiní úředníku mince oznámení, omlouval se Kinet, že ty pláty dostal od Schröttra, a posíl probůh, aby Veselský nikomu ničeho neříkal. Schrötter před úředníkem mince nezapíral, že dal Kinetovi několik plátů, aby je vybil; ale tvrdil, že to bylo z nádavku, který se mincířům propouští. Když mu bylo vytčeno, že nádavku nedostávají mincíři z plátů, nýbrž z ostřížků (cisur) a z grece a nádavek že se nevydává jednotlivci, nýbrž všem mincířům v hromadu, ⁽²⁵⁰⁾ omlouval se Schrötter nejapnými vytáčkami. Oba osvědčení vinníci byli odevzdáni městskému rychtáři, aby je opatřil vězením; ale nad Schrötterem se ustrnuli, když mu umřelo děcko a manželka jeho se rozstala, a z vězení jej propustili, když dva poctiví měšťané zaň se zaručili. Vrchní perkmistr tehdejší Antonín Janinall uvěřil omluvě obžalovaných, že pláty byly z nádavku, a soudil že dostatečným trestem bude vypovězení obou z práce mincovní na postrach jiným. Ale dalším šetřením vyšly na jevo věci velice vážné. Schrötter býval barchaníkem, a již po dvě léta se jevil při liti cánův neobyčejně veliký schodek až 2½ hr (proti přípustnému 8 lotů z sta hřiven). Domněnka, že původcem značné ztráty této byl Schrötter, potvrdila se, když při 15. verku, jemuž jiný již barchaník přísluhoval, byl schodek docela nepatrný proti 13. verku (tehdy před sv. Václavem). A proto navrhuje úředník mince, aby Schrötter byl opět vězením opáten a další vyšetřování aby bylo svěřeno královskému rychtáři; kteréžto oba návrhy byly vrchním perkmistrem schváleny¹¹⁾. Stkvelým svědectvím pro poctivost mincířův kutnohorských jest fakt, že úředník mince, pátraje v protokolech úředních po případě podobném, našel jediný toliko zápis o skutku podvodném, jehož se roku 1593 dopustil Jakub Tručný při bitení plátů¹²⁾, pro kterýžto skutek byl stíhán „per procuratorem criminaliter“; mimo to dotazoval se úředník mince perkmistra Dačického (Václava Vojtěcha), zdaliž cosi podobného v zápisech starých se vynachází, - ale Dačický nenašel ničeho.

Konšelé mincířští a pregéři konali dozorčí svůj úkol v dílnách mincovních velice svědomitě: nepominuli žádného poklesku, ani takového, kde zlý úmysl nebyl docela světle prokázán. Když roku 1571 robenec Zikmund Labuška na tolařích dělal, stala se příhoda ta, že mu plát desítkrejarový za střevis zapadl; když pak doma jej našel a ukázal, otec jeho Lukáš Labuška s matkou Markeytou „jeho trescíc z takové nebedlivosti, aby ho pánům konšelům dodal, poručili; což když se také vykonalo, tolikýž od pánův konšelův domluvu jest měl, a když pospolu byli, ráčili sou jeho před sebe povolati a jemu oznámiti, aby potud díla na tolařích zanechal.“ Rodiče Zikmundovi prosí úředníky mince za přimluvu, aby „páni konšelé mu tu příhodny laskavě vážití a toho díla a živnosti zase přiti ráčili“¹³⁾. Konšelé úředníkům mince za odpověď dali, že Zikmund „ten plát aneb těch deset krejarů za sebou měl do třetího dne a o tom žádnému z konšelův jest neoznámil, ... vpondělí teprv když bylo po díle, nenalezši své toboličky neb váčku, v čemž ta desátka byla, teprv ptal se na svůj váček a pravíc „ale byla tam desátka“. Dále pak

kdež p. Lukáš VMti žádá za přimluvu ... i jest s nemalým podivením, že toho na konšelů a pány knapy jest nevznesl, než na VMti a daremní zane- ⁽²⁵¹⁾ prázdnění tím VMtem činí, jesto kdyby byl p. Lukáš toho hledal při konšelích a páních knapích, byl by mohl jeho syn k takovému dílu zase přiložen býti¹⁴⁾“.

Hrozný trest upálení, který byl stanoven pro falešníka, totiž pro toho, komu by se zachtělo minci porušovati¹⁵⁾, konal postrašný úkol svůj velice vydatně. Kdo přece měl dosti odvahy, zabývat se falešnictvím, zalézal do úkrytu tajného a bezpečného. Jest na snadě domněnka, že místo, kde byla královská mince, bylo úrodnou půdou pro falešnictví: bylot' tu dosti osob, znalých díla mincovního, a ty všechny nebyly dokonale poctivé a zákonův poslušné. Ale případ z předu výtčený, Kineta pregéře se dotýkající, dokazuje, že nebylo snadno, páchatí falešnictví v pregovně na Vlaském Dvoře, totiž při pregování mince řádné vybijeti ráz též na plíšcích méně cenných: oči robenců přidávajících a pregěrů v nejbližším sousedstvu pracujících byly nepohodlnými strážci každého pohybu falešníka. Jakub Turnovský roku 1549 proti obvinění, jakoby v preghauze byl malé peníze podvodně předělával na peníze bílé, se hájil hlavně tím, „že pregéři, jsouce s ním ve spolku a v jednom zavření, by něco viděli, kdy by se jináče choval, než se na dobrého sluší“. A podobně 1551 Jan Škola pregěř, jsa uvězněn a vyslýchán proto, že se v oběhu vyskytly tovary falešné ražené tímž řádným kolkem, na němž on v preghauze tovary vybijel, vymlouval se z podezření tím, že dělá společně se čtyřmi jinými a že „spolu sedí a na se hledí“; kterážto výmluva byla mincmistrem v pochybnost brána, neb „se jistota nachází, že jest on (Jan Škola) na ty kolky pregoval a k tomu se jest sám příznak, a že jest mohl míti v tobolce něco těch plátův falešných a tak vyraziti, což by chtěl“¹⁶⁾. Jaké bylo zakončení případů dotčených, říci nedovedeme, toliko víme, že oba obvinění pregéři, postavivše rukojmův dostatek, byli z vězení propuštěni; soudíme, že vina jejich nebyla prokázána. Ze zápisův archivních zvěděli jsme o třech mincířích, kteří pro falešnictví byli ztrestáni ohněm; v reg. verkových z roku 1504 našli jsme zprávu ⁽²⁵²⁾ tuto: rychtáři horskému s jinými, kteříž s ním jezdili do Náchodu o mincíře, kterýž tam upálen pro faleš, dáno jim za ztravu 4 kp 1 gr. O případě druhém čteme v registrech verkových z roku 1516 zápis tento: Jakubovi písaři rychtářovu od mincíře, kteréhož upálili, a od vševedy dáno jeho práva ½ kp gr. Případ třetí jest v Manuale práva útrpného při roce 1523 vylíčen takto: Václav Vlašťovička rodič zdajíši vyznal v svém trápení, že skoval jsem kleště a kolky, ale rázu jsem nedělal, Stankovi a Janovi Loreckého; Staněk ráz dělal na kolky. Item vyznal, že jest choval ke mně Vítek šenkář, který byl u Médínkův, bych mu klíče falešné dělal. Item seznal se, že jsem věděl o tom, že faleš dělali Jan Loreckého a Hudček, Staněk a Vaněk v té zahradě, a Jakub Polák ručníkař, který zde býval, udělal jim dvoje kleště a sekáč a také Hudček dělal jim také kolky na Hrádku zde. Item pravil toto pánům v úterý, když jsů u něho dole byli: když jsem byl v Suchdole, přišel jest ke mně Albrecht syn Žákové odsud a mluvil ke mně, uměl-li bych kolek udělati, dal' bych 3 kp gr; a já řekl, že tomu nerozumím, i neudělal jsem jemu. A potom kúpil jej od zlatníka nějakého starého z Nového města¹⁷⁾ proti Červenkové zde, měl ženu mladú,

¹⁴⁾ A. W. listina nedatovaná.

¹⁵⁾ Podle Práv městských Mistra Pavla Kryst. z Koldína dopouští se skutku falešnictví, nejen kdo minci falšuje totiž falešnou vybijí, nýbrž také, kdo minci stříže ujímá, do šádvoseru ji dává i všelijak ustruhuje a jakýmž pak koli způsobem a chytrostí zlehčováním jí újmu činí aneb falešné mince odbejvatí pomáhá. Pokuta na tento čas na takové vztahuje se upálení. Avšak dosti často asi spokojilo se právo pouhou pohružkou. Při práve kutnohorském bylo 1563 f. 2. post Respice I. usouzeno, že Anna Chochofatá taškárka z Páchu z poručení vrchnosti má města prázdná býti a to proto, že jest cifry z tolarů vystruhovala; a bude-li blíže při městě pěti mil postižena, že má býti vohněm spálena. - Roku 1587 rada nad appellacemi píše šephmistrům a radě města Hor Kuten z strany falešné mince, aby Jiřika Tkadlce z Nové Vsi a Jana Jedličku „spůsobem právním přestrašiti dali, tak že postavice před mistra popravního se všemi nástroji, jakoby je tu hned bráti a trápiti měl, však ještě se jich nedotýkajíce, strach na ně pustili; a při tom se vši pilností a bedlivostí na každém zvláště aby věrnou pravdu o té falešné minci, odkud a kterak jest se tu vzala, a co jest s ní způsobeno bylo, pověděli.“ A. K. 3971.

¹⁶⁾ Památky archaeol. XIV. 388. 390. dle A. K. Libri memor. 1529-51.

¹⁷⁾ Část města za hřbitovem Námětským.

¹¹⁾ A. K. hor. odd. kniha 42. fol. 303, 305.

¹²⁾ Zprávy o tomto případě jsou zapsány na fol. 333 a 342 knihy 11. v hor. odděl. A. K. Jakub Tručný byl tehdy vězněn a byla mu také učiněna pohružka katem; ale podobá se pravdě, že on i domněle spoluvinný Zigmund Tručný dovedli podezření se sebe setřásti a při obrátiti ve svůj prospěch.

¹³⁾ A. K. hor. odd. 2179.

za 3 kp gr; potom přišel jest ke mně a řekl mi: Nu, již já mám, chceš-li se mnú dělati; i nechtěl jsem, i dělal jest je sám z malých veliké. Potom udělal jsem sám sobě kolek v Suchdole a udělal jsem jich za 10 gr, i ztlúkl jsem jej. Item seznal: když jsem v Praze byl, přišel ke mně Jan Mydlářův, který dům zde jměl tu u mostku u fortny Růžkové, a přinesl mi kolek hotový, i dělali jsme je v mém krámě tu v kuchyních a nadělali jsme jich asi za ½ kp gr a Jan jest je loraoval. Item pravil, že jest přišel k němu Hudček s Janem Loreckého po jarmare zdejším při sv. Martině a mluvil se mnú, chtěl-li bych to v tajnosti jměti, že by mi se něčeho svěřiti chtěli; i zavázali mě i řekli, abych jim skoval nádobí; i skoval jsem dvě kladivě pregéřská, a Hudček pravil, že má nádobí dosti a že jest je v šmitně pobral a odmekl sobě zámek ráno; a mluvil se mnú abych mu pomohl sto aneb dvě udělati a že mi dá sukni hned a k tomu některú kopu. I pomohl jsem jemu asi po čtyrykrát dělati v té šachtě a byl s nimi Staněk, Vaněk Kuklové, Jan Loreckého a Hudček je loraoval a udělali jich za dvě stě kop neb zlatých; i jal s nimi Hudček dolův a nedali jemu (Vlašťovičkovi) nic víc než sukni. Item potom přišel ke mně Staněk s Janem a mluvíli se mnú, abych opět s nimi dělal; i nechtěl jsem, poněvadž mi prve nic nedali; a udělal jsem jim kleště a kolek, a Jan jej vyryl, i dali mi 13 gr po 12 peněžích; a potom přišel ke mně Staněk podruhé, i pomohl jsem jim opět dělati, a dali mi takových grošův 10 po 12 peněžích. Item při popravě seznal se Vlašťovička, že jest nádobí pobral na šmitně páně Chotusického, a na tom všem umřel jest v uohni. Actum f. 4. post convers. S. Pauli 1523¹⁸⁾.

(253) 9. Obecní majetek minciřův a pregéřův.

Z „restův“, totiž z přebytků po vyplacení mzdy dělníkům, po zapravení poplatku do gosy za lití cánův a po rozvržení podílů majitelům minciřských lůnův a pregéřských stolic vyrůstaly každého roku jisté summy dosti značné; i bylo konšelům starati se o řádné jich umístění a zužitkování. Nejvhodnějším k tomu způsobem vidělo by se snad kupování lůnův minc. a stolic preg. pro obec; ale příležitost taková vyskytala se zřídka kdy, a mimo to nebylo by se srovnávalo s prospěchem obce, kdyby počet knapů se byl zmenšoval, vždyť obec byla právě sborem knapů. Od roku 1582 do 1612 skupila obec pět celých a jednu třetinu lůnu, ale vše opět prodala¹⁾. - Výnosným, avšak poněkud nestálým, nedostí zabezpečeným, bylo umístění nastřádaných peněz v dolování čili pavování; také prostředku tohoto okusili minciři a pregéři, aby zvýšili důchod svůj, a kdykoliv supliku jakousi vysílali ke králi nebo úřadům, pokaždé se honosili účastenstvím na podnicích těžařských. Z míry chlubně vedli si konšelé minc. a preg. okolo roku 1520 počínajice list, psaný šepmistrům kutnohorským, slovy těmito: „My jakožto přední nákladníci po králi JMti...“²⁾ Obec minc. a preg. držela podily též v pověstném dolu Oslu; čtemeť v „Červených knihách minciřských“ zprávu tuto: „1523 Ecce Deus. Znamenáme, jakož z vůle a rozkázání osvíc. knížete Karla JMti, nejvyššího hajtmána krále Mti důl Rousy Mladé sspolčený s dolem Oslem a jakož páni minciři a páni pregéři na tom dole Osle měli jsú patnáct třidcátých, dáno jest jim na těch obú dolech po tom spolčení osm třidcátých, aby drželi a ujali; kdež jsú páni konšelé obojí se pány knapy obojími toho se zbraňujíc odpor činili a v tom se opovídali, jestliže by skrze to spolčení jaké škody na ty doly vzešly, že by tím povinni býti nechtěli, pravíc tak, že na tom žádného užitku krále JMti neznají; všakž mimo to všecko jsúc k tomu přinuceni to jsú spolčení podnikli a osm třidcátých na těch obú dolech ujali“³⁾. Také v jiných dolech pavovali: roku 1499 vyplácela královská pokladna minciřům zvláštní pomoci mdto dom. mincm. a má se dávatí až do dobytí vody v Kryku“ a sice od neděle Da pacem až do neděle Populus a k tomu přidáváno v

¹⁸⁾ A. K. Manuale práva útrpného, bez pag. - Roku 1523 jmenují se v reg. verkových titu minciři: Skřivan, Melhauzský, Vávra, Petr, Pavel, Mathuš, Popelka, Martin, Vondřej, Chotusický, Burian, Lysý, Poklúpek, Koblasa, Victorin, Volf, Ptáček.

¹⁾ A. K. hor. odd. 5565. Roku 1602 v sobotu po nalezení sv. Kříže páni konšelé a páni knapi sešli jsou se do prekhauzu a ujali jsou čtvrt lůnu minc. od Jana Pečetského v osmi kopách gr čes, porážejíc na tom dluhu, kterýž zůstal k obci minciřské. A. K. Červ. kn. minc. 146.

²⁾ A. K. 1306/a.

³⁾ A. K. Červené knihy minc. pg. 41 v.

některých nedělích mimořádné pomoci střídavě 1½ kp 6 gr a 3 kp 12 gr. Roku 1514 dne 16. července kverci dolu Plutkryně aneb Bláznice oznamují úřadu hornímu, že spouštějí tento důl, poněvadž jim byl odepřen od JMKské štaur (na pomoc), uradivše se dřive „s pány pregéři, kteří sú tu také znamenitý náklad učinili“⁴⁾; roku 1560 připominají se mezi nákladníky (vedle cechů různých řemesel) ve Fungrubu (254) dolu obecního minciři se 2 kuksy a pregéři s 1 kuksem⁵⁾; roku 1588 měli minciři a pregéři 2 kukusy na dole Ruthartu na couku Rejzském⁶⁾ a 1596 drželi 2 kukusy v dole „Obecním požehnaní“ na couku Rovenském⁷⁾; 1608 jmenují se minciři a pregéři mezi kverky štolý Hloušecké.

Obec minciřů a pregéřů měla též své „pozemské zboží“, - bylat' jí poddána vesnice Poličany, asi tři čtvrti hodiny směrem jihozápadním od Hory vzdálená. Že páni konšelé hájili práv, která obci jakožto vrchnosti příslušela, poznáváme z následujících zápisů, jež byly vyňaty z „Červených knih minciřských“.

1528 konšelé minc. a preg. nazývají Václava rychtáře z Poličan „svým člověkem“. A. 17 (54) v.

1523 Páni konšelé dvoru Vlaského pustili jsú a prodali dvůr v Poličanech Jírovi, muži Anny Hrubé, ve stu kopách a 30 kp gr českých ... Actum in Curia sabbato ... A. 3 (41).

1523 Vaněk z Peček koupil sobě, dědic. a bud. svým dvůr v Poličanech od Václava Heflického jmenovitě za půl druhého sta kop a za 15 kp grošův vše českých i s těmito svršky a nábytky: koně 4 s orudím, krávy čtyři, telat čtvero, ovec 44, sviní 20, ovsy 46 korcův, žita pět korcův, vozy dva, pluhý dva, brány jedny a šaty čelední všecky. Actum in Curia sabbato ... A. 2 (40).

1540 Václav bratr Matúše z Přitoky s povolením pánův konšelův dvoru Vlachského a pánův knapův obojích koupil sobě, děd. a bud. svým dvůr v Poličanech od Vaňka starého rychtáře se vším tím, což k tomu dvoru od starodávna přísluší, pod týž úrok a plat i povinnost, jakž sám Vaněk držel, krom toho lánu dědiny od Perštajnce, s kteréhož panu Janovi Salavovi úrok platí se, ten lán se vymíňuje, a to za 300 kp grošův a 20 kp grošův vše českých ... Dálo se na dvoře Vlachském v sobotu před Svatým Vítem ... S těmito svršký a nábytky týž Václav koupil: 3 koně a sedlo, ovsy 15 korcův, 3 chomouty dva s orudím a jeden s opratí, šle 4, 2 vozy se všemi potřebami co k vozu náleží, řetěz a provaz, vidly dvoje podávací sena a dvoje rohaté, sekera, kladna a kopáč, pluh se všemi potřebami co k tomu náleží, váhy čtvery, brány troje nabitě a jedny nenabitě, šest krav dojných a pět jalových, ovec 1½ kopy, sviní 10, husí 10, item se všemi slepicemi co jich koli jest, toliko sobě vymíňuje 20 i s kapouny, kuřat 10, díže a necky, na kterých se chleb vále, almary 3 jedna v síni a druhá v světnici, 3 sýry, pecina jedna, kádi všecky, item v stodole s tím se vším cožkoli v ní jest víc přes 2½ korce, lnu záhon, obilé cožkoli k tomu dvoru náleží, dědin což pán bůh ráčil naděliti, s tím se vším a ostatek cožkoli v tom dvoře hřebíkem přibito jest. B. 19 (76) v.

1533 Matěj Novák prodal Václavovi Vlčkoví s povolením pánův konšelův minc. a preg. dvůr Bendovský v Poličanech se vším příslušen- (255) stvím, jakž sám držal pod týž úrok a plat jmenovitě za 200 kp gr a za 8 kop grošův vše českých. Stalo se v Novém domě v pondělí den Božího křtění...⁸⁾ B. 6 (63).

1533 Martin Žehlík člověk pánův minciřův z Poličan ujal sobě, dědic. a bud. svým dvůr v Poličanech od pánův konšelův a pánův knapův obojích dvoru Vlachského po někdy Ondřejovi Plástenském ve stu kopách grošův a devadesáti pěti kopách grošův vše českých. Actum. f. 2... B. 9 (66) v.

1546 Brož Plástovský koupil dvůr v Poličanech po někdy Martinovi Plástovském náměstku svém s povolením pánův konšelův i pánův knapův obojích od poručníkův nebožtíka Martina Plástovského za 197 kp gr čes. Dálo se na dvoře Vlaském v sobotu po přenesení sv. Václava ... C. 8 (85).

1533 Jan Vrbový z Bilan koupil sobě, děd. a bud. svým dvůr v

⁴⁾ Archiv Český XII. 461.

⁵⁾ A. K. hor. odd. Kniha nákladníkův hor stříbrých i kaňkovských.

⁶⁾ A. W. Kniha kverků.

⁷⁾ A. čes. místodrž. fasc. kut.

⁸⁾ Zápisů do knih minciřských děly se zpravidla v sobotu, někdy též v pondělí, velice zřídka v jiné dny; zápis o prodeji dvoru Bendovského roku 1533 ukazuje k tomu, že konšelé minc. a preg. zasedali tenkrát, totiž v pondělí den Božího křtění, mimo Vlaský Dvůr, a sice v Novém domě (nyní č. p. 167.), který patřil tehdy Pavlovi z Podivíc, úředníku mince.

Poličanech od Ondřeje Libáka za 110 kp gr českých ... Item s těmito svršky a nábytky týž Jan koupil: koně 3 s tím se vším, což k nim náleží, sedmero dobytka, sviní osmero, ovec 30 a berany, slepic 10 a kohút, hus s houserem a mladé což jich jest, vůz se všemi potřebami, pluh, brány tři. Item toto sobě Ondřej Libák vymínil: honce žita a honce pšenice, hrachu 4 záhony od meze, ovsu 10 záhonův, lnu záhon a konopě nad lnem od meze, zelé 2 záhony, mák v zahradě, řepy dva záhony, ječmen, kterýž za humny jest. Actum in Curia f II. die dimissionis apostolorum...

Páni konšelé obojí dvoru Vlaského pustili jsú Jana Vrbového v dvůr a grunt svrchupsaný na takový způsob, aby dobrým hospodářem byl, za grunt platil, dvůr opravoval a opatroval, sirotkóm aby krivdy žádné nečinil, je při sobě aby choval. A tomu všemu zadostí učinění týž Jan Vrbový postavil rukojmě. Actum sabbato die Omnium sanctorum ... A. 15 (52) v.

1543 Stal se jest frajmark a trh s povolením pánův konšelův a pánův knapův obojí dvoru Vlaského celý, dokonaly a dobrovolný mezi Janem a Mrštíkem v Poličanech s jedné a Janem Vrbou s strany druhé takový, že týž Jan Vrba ujal jest dvůr Mrštíkowský v summě 206 kp grošův vše českých a zase postúpil týž Jan Vrba Janovi Mrštíkovi dvoru svého ve 140 kp grošův vše českých ... Actum in Curia sabbato ante Georgii. C. 3 (80).

1532 Vaněk rychtář z Poličan přiznal se před pány konšely dvoru Vlaského, že jest vypůjčil 20 kp groš. českých od paní Marty Klikové, kteroužto summu zaplatiti a vyplniti má ... na roky rozdílné a to takto: totiž vlnu každú stříž, počna najprv příští, dávatí má ... kámen počítajíc po 1 kp gr českých vlny té až právě do vyplnění summy 20 kp gr českých svrchupsaných, a jinému žádnému žádnú stříž týž Vaněk rychtář vlny prodávati nedá, pokudžby summy svrchupsané ... zúplna nevyrazil. Dálo se na Dvoře Vlaském v úterý před Svatým Valerianem ... B. 4 (61).

⁽²⁵⁶⁾ 1532 Vaněk rychtář z Poličan s povolením pánův konšelův, pánův svých, koupil peníze grunetní na dvoře svém v Poličanech od Elšky šenkěřky, jmenovitě 70 kp grošův českých za 31 kp gr čes. ... zúplna a docela splněných a zaplacených penězi hotovými ... Actum in Curia sabbato ante Filippi et Jacobi apostolorum. B. 5 (62).

1536 Stala se smlůva mezi Martinem Hurychem z Časlavě s jedné a Janem Synkem krčmářem, člověkem pánův mincířův z Poličan s strany druhé taková: jakož týž Jan Synek pozůstal témuž Martinovi Hurychovi spravedlivého dluhu za pivo 11 kp gr čes., i zaplatiti má tu summu Martinovi Hurychovi na tyto roky rozdílné: ... a za to jsú rokojmě ... sousedé z Poličan slíbili rukú společní a nerozdílnú, že se tomu všemu Martinovi Hurychovi neb jeho dědicóm dosti státi má tak, jako se nahofe píše. Dálo se ve čtvrtek na den sv. Tomáše apoštola páně ... B. 14 (71) v.

1539 Jan Mrštík z Poličan přiznal se dlužen býti ... za kůň panu Pavlovi Sviňákovi pět kop grošův českých, kteroužto summu ... slíbil vyplniti a dáti pod vězením témuž panu Pavlovi neb jeho dědicóm o Svatém Václavě najprv příštím po dání zápisu tohoto ... Dálo se v pátek před Svatým Vítem ... B. 16. (73) v.

1540 Jan Mrštík z Poličan učinil smlůvu s panem Vavřincem Růží z Sionu o dluh spravedlivý témuž panu Vavřincovi za pivo pozůstalý jmenovitě 20 kp grošův českých, zaplatiti a vyplniti má na tyto roky níže psané rozdílné, totiž na Sv. Václava po zápisu tomto najprv příštího 24 korcův pšenice panu Vavřincovi, počemžby tehďáz v trhu pšenice sladová platila, má svézti a tak potom každý Sv. Václav pořád čtúc po 24 korcích pšenice, počemžby času toho platila, svézti má až do té summy 20ti kop grošův českých vyplnění; a Jan Mrštík od pana Vavřince předsé pivo bráti a hotovými penězi platiti má. Pakliby tomu dosti nečinil a pšenici dluhu svrchupsaného neplatil tak a za ty roky, jakož se svrchu píše, tehdy páni konšelé Jana Mrštíka k tomu přidržeti mají, aby se tomu panu Vavřincovi Růžovi neb jeho dědicóm dosti stalo. Dálo se na dvoře Vlaském ... B. 18 (75).

K obci minc. a preg. patřil též dvůr v Klucích, kterážto ves leží na jihovýchod od Hory asi pět čtvrtí hodiny vzdálená; o dvorci tomto vypsalí jsme dvě zajímavé zprávy z Červených knih mincířských. [Viz též Dodatky str. 37]

1524 Martin z Puchře koupil sobě, děd. a bud. svým dvůr v Klucích ode pánův konšelův obojí dvoru Vlaského i všech pánův knapův obojí za summu 250 kp a 25 kp gr českých; zavdal hned pánům konšelóm 8 kop gr českých hotových a

každého roku na každý masopust po 12 kp gr českých před pány konšely klásti má až do zaplacení té vsí summy svrchupsané. A při tom týž Martin žádal pánův konšelův, jestli by mu pán bůh dítky pojíti ráčil a jaké obtížení naň přišlo, aby ho z gruntův, kdyžby osadil, páni propustiti ráčili. Tu páni konšelé se všemi pány knapy témuž Martinovi připověděti ráčili, jestli by jemu dítky pán bůh pojíti ráčil a on grunt osadil člověkem dobrým, hodným a pánům příjemným, že jeho páni propustiti ⁽²⁵⁷⁾ chtějí ... A tu při tom hned týž Martin slíbil pánům konšelóm věrnost, poddanost a pravé člověčenství a páni konšelé před každým jeho opatrovatí mají jakožto člověka svého. A při tom týž Martin uručil po závdavku 100 kp gr čes. a rukojmě postavil: ... Actum in Curia sabbato ... A. 7 (44).

1548 Stal se trh dobrovolný s povolením pánův konšelův i vsí obce mincířův a pregěřův o dvůr v Klucích ... takový, že koupil Jan Michálků dvůr v Klucích od pana Jana z Puchře, kterýž se jemu dědičně dostal po otcí jeho, nežádný, toliko s platem úročním naň ustanoveným od starodávna, s tím se vším, což k tomu dvoru náleží, s těmi dědinami, lukami, zahradami, se vším tím příslušenstvím, jakž on pan Jan i předkové jeho držali a užívali, ... a to za summu pět set kop grošův českých ... Item tyto nábytky má jemu přidati: pět koní tři brůny, jeden plavý, jeden uhřík, 1 kp ovec starých, 1 kp jehňat, 12 dobytka hovězího, koně se vším orudím, což k těm pěti koním náleží, slepic 30, kohůty dva, vozy tři, na dva vozy po řetězu a po stěži, v každém vozu zavírku, pluhý dva a železa co k nim náleží a brány i což k tomu náleží, tři kopy korců ovsu, 20 korců žita, deset korců ječmene, tři korce pšenice na koláče, 4 korce hrachu. Item na to všecko Jan Dvořák z Druhanic rukojmím postavil se jest za Jana Michálkova zetě svého, jestližeby ten grunt hynouti a hospodářství se mařiti mělo, že on sám to zpraviti má, slíbil před pány konšely Dvora Vlaského. Dálo se na dvoře Vlaském při přítomnosti pánův konšelův i pánův knapův obojí v sobotu před přenesením Sv. Václava ... Jan z Puchře pokaždě před pány konšely seznání učinil, kdykoliv přijal peníze od Jana Dvořáka z Kluků. C. 10 (87) v.

Mimo pozemské statky již dotčené držela obec minc. a preg. také lázni, „na písku“ řečenou, která jí byla dána roku 1454 Petrem Vidlákem, zámožným Horníkem⁹⁾, podle zápisu následujícího: „Petr Vidlák ... odevzdal jest a dal mocně a dobrovolně lázni svú dědičnú ležící na Páchu, jenž slove na Piesku, konšelóm mincířským a pregěřským na Vlaském Dvoře u jich obci nynějším a budúcím věčně, sobě i svým budúcím tu více i žádného práva zvláštního nepozůstavuje, pod takovúto však výmluvú: tak že svrchupsaní konšelé a jich obce nynější i budúcí věčně tu lázni majíc a držíce tak to zřídili, aby věčně v té lázni vždy na každé Suché dny zádušní lázně chudině topena byla a jí hodně slúženo bylo pro pána boha mytím, holením i jinými všemi potřebami, a dále oni tu lázni mohú sobě a budú moci zvésti ku požitku, což najdále a najvýše moci budú, jakožto své vlastní dědictví; a z těch požitkův věčně jinam oni i jich budúcí i žádných peněz neb požitkův odtud přicházějících nemají obracetí, jediné na opravu a na okrasu kaply mincířské, u svatě panny Barbory tudíž u Hory blíž zdí městských ležící, a jinam nic. Actum f. 2. post navitatem domini anno 1454.“¹⁰⁾ Obec minc. ⁽²⁵⁸⁾ a preg. odevzdala lázeň ihned lazebníkovi, kteréhožto odevzdání podmínky, velice zajímavé, poznáváme ze zápisu následujícího: „Prokop Alder, Jan Trčka, Jan Melškrubský, Petr Krupka, konšelé mincířští, Mikuláš Libák, Pavel Písek a Prokop Bílý, konšelé pregěřští toho léta ... oznámili sú jménem svým i vsí obce své, že tu lázni svú, kterouž mají „na písku“ dědičnú, dali sú a odevzdali též dědičně a věčně Vankovi lazebníku z Mezeříče a Johance manželce jeho i jich budúcím pod takovú touto úmluvú: že Vaněk svrchupsaný i jeho budúcí věčně zavázání a dlužní tu lázeň topiti budú na každé suché dny, počnúce nyní v pústě, všem, ktož sie pro pána boha myti budú chtieti, a tým mytelóm hodně slúžiti holením, mytím i jinými všemi potřebami a hlavy mydlem myti benátským, a sud piva horského mladého týmž mytelóm na každé

⁹⁾ Petr Vidlák byl také mezi rudokupci; roku 1460 koupil huť nad rybníkem u Jošta erckafěře za 300 kp gr „zaplativ úplně a docela penězi hotovými“. A. K. Reg. hered. 1442-98. O. 7.

¹⁰⁾ A. K. Liber antiquus hered. O. 5 v.

topení lázně aby dali ku pití; pakli by kdy Vaněk již psaný neb jeho budoucí při tom topení v čem shledáni byli, že by tak nečinili těm mytelóm právě jakož se svrchu píše, tehdy pravé pokuty spravedlivé propadne on neb jeho budoucí k svrchupsaným konšelóm a jich obci i jich budoucím pět hřiven grošův, kolikrátby sie to koli přihodilo; dále již psaný Vaněk i jeho budoucí mají s té lázně vydávati platu ročního a věčného dvě kopě gr počna nyní na svatý Jiří jednu kopu a na svatý Havel druhú kopu častopsaným konšelóm a obci jich a tak věčně v budoucích časech po všechna léta; a kdy to tak Vaněk neb jeho budoucí jakož svrchu psáno stojí činiti bude bez obmeškávání, tehdy dále oni na něho i na jeho budoucí o nic výše sahati nemají i jich budoucí. Actum f. 2. die Epiphanie dom. anno 1455¹¹⁾.

Později z lázně té obec žádného úplatku nebrala, ba ani příslušníkům svým mytí zdarma nevymínila; bylat' obec spíše jenom opatrovníkem statku tohoto, pro dobro chudých určeného, - což patrně z následujícího zápisu, jímž obec lazebníka nového v lázni osazuje. „My Matěj Bukáč, Jakup Holesso, Ondra Rema, Ondřej Psovrha konšelé minciřští, a my Jan Hertvík, Jan Zevald, konšelé pregéřští, i všechna obec minc. a preg. známo činíme ... že jakož máme lázni svú vlastní dědičnú na Páchu ležící jménem „na písku“ nám od Petra Vidláka pregéře a tovaryše našelo mocně danú, odevzdanú a dědicky zapsanú, tu lázni dali jsme a zápisu tohoto moci dáváme Pavlovi lazebníku, zeti Suchého a manželce jeho, jich dědicóm a budoucím ku pravému dědictví, k jmění, držení, požívání a jakož svým vlastním a dědickým, což se jemu líbí, učinění a to pod úmluvami dole psanými: Najprvé aby on Pavel i jeho budoucí dědicové nebo náměstkové lázně té na každého půl léta jednu zádušnici nebo zádušni lázni při suchých dnech chudým lidem pro pána boha topili věčně a je, jakož obyčej a právo jest, dobře myli a to hlavy benáckým mýdlem, a sud piva dobrého mladého aby jim na každú lázni od něho i jeho budoucích dáván byl počnúc najprvnie suché dni po zápisu tomto najprv přístie ... Také tuto zvláštní vymienku páni minciři a pregéři učinili: jestliže by lázně na čem scházela, ješto by to (259) hospodářem bylo, moc sobě pozostavují, aby hospodář Pavel byl napomenut k opravování, kdež by toho potřeba kázala. Také jestližeby kterému s tovaryšův v lázni slušná potřeba nedála se, ten aby toho dobrú vůli měl, mýtí se, kde se jemu líbí. A mimo ty úmluvy již ani Pavel ani jeho dědici ani budoucí nebudú povinni minciřiuom a pregéřiuom žádného úplatku z té lázně. A jakož byl obyčej od dávna, že byla dávána 2 gr bílá z každé šmitny hospodáři lázně od mytie a to každý týden, tak i ješte aby dáváno bylo tomuto Pavlovi a nad to nic více ani on ani jeho budoucí náměstkové sahati mají ... Actum feria 2. ante Dionisii beati 1487¹²⁾.

Pavel v lázni dlouho nehospodařil: již r. 1488 f. 4. ante Stanislai koupil ji od něho Jan řečený Suchý, lazebník, za 50 kp gr č.¹³⁾. Po smrti dotčeného Jana roku 1505 f. 2. ante Antonii manželka jeho Marta prodala lázni tu na písku Borešovi, mytledníku z téže lázně.¹⁴⁾

Nebylit' asi všichni hospodáři lázně „na písku“ stejnou měrou dbali a vůči obci minc. a preg. dosti ochotní; kdož lépe dbali a větší ochotu projevovali, těm prokazovala obec milostí mimořádných. Když roku 1535 Václav lazebník koupil lázeň na písku od „paní Anny vdovy“ za 90 kp gr čes. na lhůty po 5 kp gr zavdav ihned 10 kp gr, vznesl při tom žádost na pány konšely,

¹¹⁾ Ibidem O. 6.

¹²⁾ A. Z. Lib. hered. rubeus major E. 7. - O lázni této hovoří již listina ze dne 22. března 1323, již rychtář s přísežními v Kutné Hoře dosvědčují, že soused jich Mikuláš Puš koupil 4 kp gr pražs. „regii pagamenti“ od Frenclína Rutharda jakožto věčný důchod z lázně na písku („super balneo in arena sito“); úrok ten držel dříve otec Frenclínův. Lázeň tato již tehdy sloužila chudině („nichilominus in balneo jam dicto viginti quatuor pauperes debent septimanis singulis balneari“). Emler Regesta Boh. et Mor. III. pg. 339. - Petr Vidlák koupil touž lázeň roku 1451 u Hanuše lazebníka z Hořepníka za 67 kp gr zaplativ úplně a docela penězi hotovými. A. K. Lib. antiquus hered. N. 7. - Roku 1477 byla lázeň na písku tak dobře opatřena, že i král Vladislav si ji oblíbil: podle register verkových vydáno při neděli Deus in loco „od lázně 1 kp, kdy JMt byl v lázni na písku“.

¹³⁾ A. Z. Lib. hered. rub. maj. E. 16. v.

¹⁴⁾ Ibidem M. 15. v.

„aby milosti té, kteráž paní Anně od pánův minciřův činěna byla, ot něho neráčili otjímati a jeho též při tom aby ráčili zachovati, a což paní Anna pánům minciřům činila, že to též rád činiti a pilně toho vyhledávati chce“. Povědíno mu, „že páni konšelé Václavovi lazebníku trhu toho přejí, ale však milosti té, kteráž paní Anně činili, v své moci sobě pozůstavují; a bude-li se Václav ku pánům minciřům zachovávatí a živnosti hleděti, páni konšelé jemu milosti té nad jiné příti ráčí“¹⁵⁾.

Obec minc. a preg. stavěla se na roveň s obcí městskou také tím, že se domohla svého kostela, nad nímž vykonávala veškerá práva patronátní. Byl to starožitný kostelíček sv. Václava na Rovni (naproti chrámu sv. Barbory) stojící¹⁶⁾, k němuž náležel dosti slušný stateček zádušní: roku 1581 (260) bylo tu rolí 10 kop záhonův a 20 záhonův¹⁷⁾ (směrem k Perštýnci, ke Křeseticům a Poličanům), zahrady a jiné grundy; roku 1593 dne 23. a 24. února konšelé minc. a preg. k obci kutnohorské v příčině veřejné hotovosti se připojujíce - vyznávají, že mají statku na dědinách k záduší sv. Václava za 100 kp gr čes.¹⁸⁾ Pro záduší kostela svého zjednávala obec minc. a preg. drobné příjmy různým způsobem: na př. roku 1600 Ecce Deus „Páni konšelé minciřův a prekérů všecka obec Dvora Vlaského na Horách Kutných koupili jsou celý lůn minciřský čistý, svobodný a žádnému nezavadný k záduší k opatrování chrámu sv. Václava na Rovni ležící(ho) od Jana Valy, ponocného Vlaského Dvora za 6 kp gr čes., kteroužto summu peněz kostelníci sv. Václava zúplna odvedli a zaplatili“¹⁹⁾; roku 1491 Martin z Lorce čině odkazy různým kostelům na opravu (v Hoře, na Kaňku, v Malíně a na hradě pražském) poroučí též jistou summu na opravu k sv. Václavu na Rovni²⁰⁾. [Viz též *Dotatky str. 37*]

Důchody obce minc. a preg. nestačily ani na výživu faráře; aby pak zboží k prebendě farářské patřící neleželo ladem, prodali je pod úrok, jak vypravují následující zápisy:

1490 Tobiáš Tříska koupil od pánův minc. a preg. půl čtvrti dědiny na Rovni vedle Zelené, kterouž jim dal sloutný Jan Smíšek k záduší jich, za 7 kp gr hotových; z dědiny té býval úrok k obci 7½ gr. A. Z. Lib. her. rub. major F. 18.

1531 Páni konšelé obojí dvoru Vlaského s povolením všech pánův knapův obojích pustili jsou a dali panu Arnoštovi z Drasova, KJMtí proběří na Horách Kutných rybníček a městiště, na kterémž někdy farhof byl u Svatého Václava na Rovni, pod úrok a plat ... každého roku šest grošův českých ... A ten rybníček s městištěm výše dotčeným pan Arnošt nadepsaný ... bude moci s vědomím pánův konšelův prodati, zastaviti, směniti a jakžto s svým vlastním učiniti pod týž úrok a plat, jakž sám držel a užívá, všakž na takový způsob, kdyžby koli tu při tom kostele a záduší kněz za faráře byl a gruntu toho zase k těmuž záduší potřeboval, tehdy týž pan (261) Arnošt s dědici a budoucími svými téhož gruntu držiteli zase toho rybníčku a městiště hned beze vši výplaty postúpiti mají bez otpornosti všelikeraké. Dálo se v sobotu den Svatého Kiliána mučedníka. A. K. Červ. knihy minc. B. 3. (60).

1538 Václav a Jeronym bratří vlastní z Drasova s povolením

¹⁵⁾ A. K. Červené knihy minc. B. 11 (67).

¹⁶⁾ V museu archaeol. sboru „Wocela“ v Kutné Hoře ukazují ozdobnou hlavici z kamene vytesanou, která byla vykopána na pozemku, na němž stával kdysi kostel sv. Václava na Rovni; dle vzhledu hlavice lze souditi, že kostel (260) dotčený byl zbudován ve slouhu románském. Jiné památky se ze starobylého kostelíka toho nezachovaly. Roku 1787 dne 13 listopadu byl i se hřbitovem a ohradou v dražbě prodán; koupil jej Jan Schnitzar za 100 zl od administrace státních statků. List. úř. Kniha kontrakt 1790, str. 203. Záhy byl asi srovnán se zemí, neboť již roku 1803 hovoří knihy o „rolí způsobených z bývalého chrámu sv. Václava a hřbitova na Rovni.“ List. úř. Kniha kontr. 1824 str. 495. - Na věži kostelní ješte roku 1725 visely dva zvony a v lucerně nad přílehlou kaplí sv. archand. Michala zavěšen byl zvonec. A. K. Počty zádušní sv. Václava. Kostel byl obemknutý hřbitovem ohrazeným, na němž při zdi stála kostnice. Cenné drobné věci kostelní (paramenta) přechovávaly se ve městě (na VI. Dvoře a v chrámě sv. Jakuba) a byly k sv. Václavu donášeny pokaždé, kdykoliv se strojíly služby boží (den sv. Marka, o křížových dnech, den sv. Václava a pod.); den takový neminul nikdy bez obyčklé sbírky (žebroty, peticí u stolečka) na potřeby zádušní.

¹⁷⁾ A. K. Kniha s nadpisem „Chrámu sv. Václava“ A. 2.

¹⁸⁾ Sněmy české. VIII. str. 220.

¹⁹⁾ A. K. Červené knihy minc. F. 16 (144).

²⁰⁾ A. K. Lib. testam. 1488-1544. A. 2.

pánův konšelův a pánův knapův obojích dvoru Vlachského pustili jsů farhofiště při kostele sv. Václava na Rovni k vzdělení zahrady aneb dědiny Jiříkovi Šmacovi i jeho dědicům a budoucím po samý rybníček, kterýž nadepsaní bratří drží ... pod úrok, tak že Jiřík Šmac ... má a povinen bude platiti s téhož farhofiště k záduší tomu Svatého Václava dva groše česká, a nadepsaní bratří neb jich dědicové a budoucí držitelé téhož rybníčka toliko čtyři groše k témuž záduší také platiti mají. Actum in Curia sabbato ante Marie Magdalene.

1540 Jeronym Arnoštův na místě Václava a Tomáše bratří svých před pány konšely oznámil, že jsů prodali Jiříkovi Šmacovi rybníček u sv. Václava na Rovni ... pod týž úrok čtyři groše české, jakž sami drželi. Actum in Curia sabbato ante Scti Venceslai Boemorum gloriosi patroni. Ibid. B. 16. (73).

Kollátorské právo obce minc. a preg. nebylo nikdy nikým v pochybnost uváděno, ani nijak rušeno, až roku 1581, kdy konšelé kus role zádušní Václavovi Libotovskému pod úrok odevzdali a Janovi Rotlebovi část zahrady zádušní k zahradě jeho pod jistý plat přidali, náhle se šepmistři proti tomu ozvali dokládajíce, že bez jich vědomí a na ně vznesení se to státi nemělo, neboť oni že jsů zde při Horách Kutných vrchní kollátorové. Současně pak jeden ze sousedů kutnohorských, totiž Jeronym Vopenda, kterýž něco těch rolí zádušních držel, nechťel z ničehož konšelům minc. a preg. práv býti a všelijak zpurně si vedl; nad to zosobil sobě místo zádušní při samém kostele a z něho sobě zahradu učinil, nemaje k tomu práva ani spravedlnosti, a pozemku toho na zkrácení dotčeného záduší užíval. Konšelé minc. a preg. byvše od šepmistřův obesláni napsali následující omluvu: „...J VMtem oznamujeme, že jsme nikda na tom nebyli a nejsme a ještě býti nemíníme, abychom co toho proti VMtem a této obci před sebe bráti měli. Než poněvadž jsů předkové naši vždycky toho záduší sv. Václava kollátorové a správcové byli a my tolikéž až posavad toho v držení jsme, a což tak užtkův k témuž záduší přicházelo a přichází, kdož jsů toho od konšelův za správce voleni bývali a bývají, jim konšelům a knapům a té vši obci minc. a preg. sou počty činívají a až posavad činívají, a z toho ten chrám opravujem, a když jaké berně JMKské svoleny bývaly a bývají, ty jsů vyplňovali a vyplňujem jakožto z statku pozemského; ... ano také když jací mustrukové držeti se měli a držívají, vždycky jsů se při pánech šepmistřích přiznávali a přiznávají, - a nikdy jsů se páni šepmistři předešle a až posavad v takové, aby nad tím záduším jaké vrchní kollátorství pravili se míti, nepotahovali, poněvadž pod šos k městu Horám Kutným nikda jest nebylo a není, ale při takovém starobylém takového (262) spravování kollátorství jsů předkův našich nechali ... Té důvěrnosti jsme k VMtem, že až posavad se chovati ráčíte tak, abychme takové kollátorství předně ke cti a chvále pána Boha a potom k obecnému dobrému řídití a spravovatí a potomkům našim, jak nám od předkův našich pozůstaveno, tolikéž v takové celosti jiným po sobě zanechatí mohli²¹⁾. Konšelé minc. a preg. utíkají se v záležitosti této i k nejvyššímu mincmistrovi, žádajíce za opatření v tom a za ochranu pořádku mincířského; oznamují, že od starodávna dotčený pořádek těch rolí v držení zůstával, nejsa v tom od nikoho naříkán, a z toho i berně a sbírky zemské dával a co pak přes platy stálé z těch rolí vychází, to k témuž záduší náležitě vypravoval; také sobě stíží do některých sousedův horských, že strhše se knih mincířských a starobylého pořádku mincířského, některé pozemky téhož pořádku sobě pod šosovní městské právo zapisovati dali²²⁾. - Ve sporu tomto bylo beze vší pochybnosti rozhodnuto pro pořádek mincířský, neboť věci týkající se zádušních pozemkův kostela sv. Václava zapisovaly se nepřetržitě až do začátku 18. století do knih mincířských²³⁾ a ještě roku 1720 koupila obec minc. a preg. k záduší sv. Václava ornát červený a bílý tykytový za 14 zlatých a roku 1721 pořídila k témuž záduší

opět nový ornát modrý pro křížové dny a na sv. Marka z odkazu neb Karla Kubína, dáno za něj 22 zl²⁴⁾. Avšak roku 1725 před samotným skonem pořádku mincířského vznikl spor o jus patronatus při kostele sv. Václava znova: magistrát obeslal s pohružkou tehdejšího kostelníka čili správce kostela sv. Václava Václava Elsnice, mincíře, na radnici, kdež mu klíče kostelní násilně odňali a jej uvěznil. Elsnic, muž sedmdesátník, tehdy již 49 let ve službě mincovní trvající, měl právě rozdělaný verk mincovní 67 hřiven, kteréžto dílo bylo uvězněním jeho zle ohroženo²⁵⁾. Úředník mince podal ihned komoře zprávu o násilném tom skutku a žádal, aby bylo magistrátu nařízeno bezodkladně propuštění uvězněného šmitmistra Václava Elsnice, poněvadž nepřítomností jeho práce mincovní nemálo jest ohrožena, neboť mladí dva nezkušení dosud mincíři nedovedou plátův stejné řezati; ku zprávě své přiložil úředník německý překlad majestátu, jímž král Ludvík mincířům a pregěřům jich privilegia, mezi jinými i kollátorství dotčeného kostela tvrdí, a připojil vyjádření, že počet zádušní kostela sv. Václava nebyl nikdy nikomu jinému, než toliko úřadu mincovnímu skládán²⁶⁾. Sekretář komory české Frant. Mat. Strahl dopsal místodržitelům a ti nařídili krajským hejtmanům, aby magistrátu vytkli hrubé (263) násilnictví, aby vymohli propuštění Václ. Elsnice z vazby a aby zahájili věcné projednání předmětu sporného. Jednání toto vleklo se po celé tři roky; obec městská hájila jednání své tím, že král Leopold reskriptem z roku 1668 vrátil jí patronát nade všemi kostely horskými, který jí Ferdinandem II. byl odňat, dále tím, že kostelníci sv. Václava společně se správci kostelův ostatních konali přísahu šepmistřům a že úřad kostelníků, zejména též sv. Václava, byl v knihách městských odedávna zapisován pod titulem „povinnosti městské“. Roku 1728 místodržící král. čes. listem ze dne 25. září přisoudili patronát nad kostelem sv. Václava městu, jakožto annex kutnohorského arciděkanství²⁷⁾. Tehdy byl již spečetěn konec obce mincířské a pregěřské a proto ani jinak rozhodnuto býti nemohlo. Odevzdání práva patronátního městu nebylo asi ihned v skutek uvedeno; teprve roku 1750 dne 4. listopadu žádali šepmistři za vydání všech zádušních věcí (klenotův a paramentův), které dosud uloženy byly v minci na Vlaském Dvoře; bylit to věci následující: kalich stříbrný pozlacený ke mši svatě 1, kalich stříbrný pro oblady 1, křížky stříbrné a pozlacené 3, svícňův cínových 14, lampy 3, pár konviček a jeden šálek ke mši svaté, misály malé a za mrtvé 2, ornát modrý a červený cajkový 2, štuły 4, misály velké ke mši 1, šátky na kalich 2, antipendium prokátové a krondrašové 2, antipendium kožené 1, alba s páskem 1, humeral 1, podušky na oltář modrá a červená 2, evangelium 1, ručníky 1 velký, 3 menší, šátkův rozličných 7, ručníky na kancelly 2, ubrousek na stoleček 1, ubrousek černý 1, feldzeig na krucifix 1, feldzeig na katedru 1²⁸⁾. Chudičský tento inventář obci městské vydán nebyl; odpor svůj proti vydání dotčených věcí opírá tehdejší mincmistr J. N. svob. pán Mítrovský důvody následujícími: bývalá obec mincířů a pregěřů zbudovala kostel sv. Václava „ex proprio“ a za svůj náklad jej opatřila různými paramenty, a věci tyto se po všechny časy přechovávaly a opatrovaly na Vlaském Dvoře, - a tam nechť zůstanou i pro budoucnost pod ochranou starších nad hutníky²⁹⁾.

Cesta ke kostelu sv. Václava na Rovni byla dosti daleká a místy strmá a neschůdná, a proto se nehodil kostel tento pro všechny úkony bohoslužebné; bylt bezpochyby hlavně kostelem hřbitovním pro obec minc. a preg. a mimo to nabýval významu jakéhosi o dnech křížových, v den sv. Marka, sv. Václava, sv. Michala a pod. Aby i jiným náboženským potřebám příslušníkův obce bylo hověno a ovšem též pro jakousi honosnou okázalost drželi mincíři a pregěři v obou hlavních chrámech uvnitř města své kaple a chovali při nich své kaplany. Ve Vysokém kostele (sv. Jakuba) patřila mincířům a pregěřům ode dávna kaple sv. Maří Magdaleny s oltářem P. Marie a Vš. Svatých, - v chrámě sv. Barbory pak mincíři a pregěři ujali roku 1463 kapli zřízenou ke cti

²¹⁾ A. K. Červené knihy minc. A. 3 (17) v.

²²⁾ A. K. hor. odd. 143.

²³⁾ Často citované „Červené knihy mincířské“ doplňují se rejstříkem, který má uvnitř nad indexem nadpis „Registrum zápisův na lůny mincířské Dvoru Vlaského na Horách Kutných od létha 1581,“ na hřbetě však byl opatřen novým titulem „Chrám sv. Václava na Rovni“ z té asi příčiny, že mnoho zápisů v rejstříku tom obsažených hledí k záduší dotčeného kostela.

²⁴⁾ A. K. Kniha „Chrám sv. Václava na Rovni“ A. 2 (16).

²⁵⁾ A. K. 15228.

²⁶⁾ A. K. hor. odd. kniha 45. fol. 222 a násl.

²⁷⁾ A. K. 15301.

²⁸⁾ A. K. Kniha „Chrám sv. Václava“.

²⁹⁾ Ibidem opis listu datovaného v Jáchymově dne 12. května 1751.

sv. Tří králův, třemi oltáři vyzdobenou.

(264) Nejstarší zápisy o minciřské kapli ve Vysokém kostele ukazují k tomu, že kapli tuto obec minc. a preg. pro sebe zřídila krátce před rokem 1370. Podle listiny ze dne 4. července 1370 darovali konšelé minc. a preg. 5 kp úroku, který za 50 kp gr koupili na dvoře v Šintlochu od Štěpána kdysi Thomlinova, měšťana německobrodského, k oltáři P. Marie a V. Svatých v Vysokém kostele, aby u tohoto oltáře „altare ... per nos et praedecessores ... constructum“ byla jedna mše sloužena³⁰). Připojujeme listinu z téhož roku 1370 ze dne 12. července: Ad presentacionem discr. virorum Stephani Hofman, Hermanni Prager, Nicolai Aldar, Henslini Mechel juratorum monetariorum de fabricis, Nicolai Pek, Jirke Resch, Wenczeslai Pewer juratorum ex caractorio, quod dicitur preghaus, de Montibus Cuthnis, ad capellam et altare S. Virginis et Omnium sanctorum in superiori ecclesia in Montibus Cuthnis de novo per prefatos monetarios fundatum et dotatum et per nos erectum, cujus altaris et capelle presentacio ad prefatos monetarios dinoscitur pertinere, discr. dom. Henricum de Tokczaw presbyterum Prag. dioc. rectorem legitimum instituumus³¹).

Téhož datum jest listina, dle níž pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimě přiznává konšelům minc. a preg. právo patronátní k dotčenému oltáři³²).

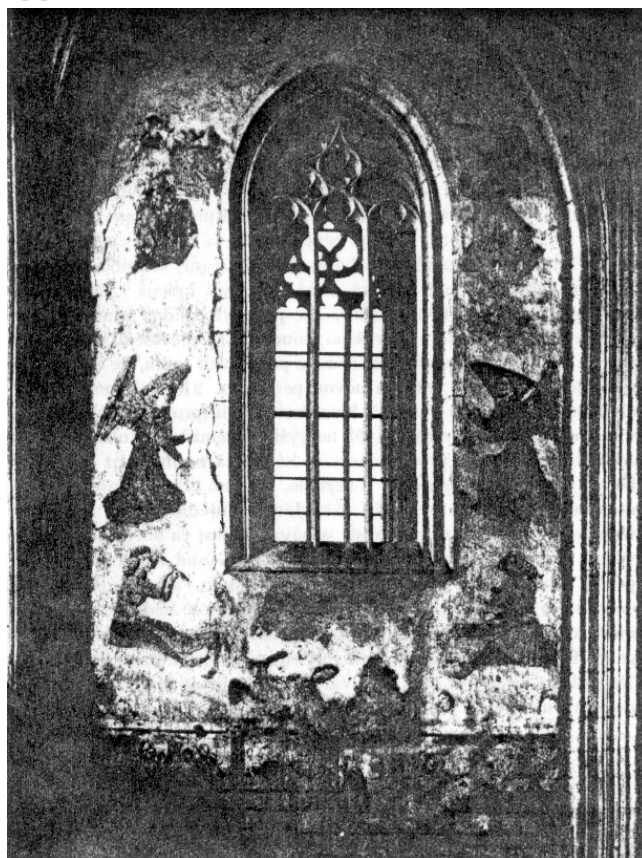
1371 dne 3. prosince Ad presentacionem Alberti Glaczerii, Michaelis Lankschenkel, Nicolai Dominici, Theodrici Kuewil, Haymanni de Wolkenstain juratorum de Karactorio quod preghaus dicitur, ad capellam et altare S. Marie Virginis et Omnium Sanctorum in superiori ecclesia in Montibus Cuthnis per mortem Henrici vacantem. Procopium de Montibus Chutnis clericum rectorem instituumus et ministrum³³).

Po roce 1420 byl oltářníkem v minciřské kapli sv. Maří Magdaleny jakýsi Hodík, bývalý farář uhříněveský³⁴). [Viz též *Dodatky str. 37-38*]

Roku 1581 ve čtvrtek den sv. Nikodema stal se invent a popis klinotův i také jiných věcí církevních v kostele sv. Jakuba Velkého jinak Vysokého kostela v kaple, kteréž k obci minciřské a pregéřské k správě pánův konšelův přináležejí; bylo shledáno toto: dva mšály 1. velký pargamenový (265) psaný, 2. papírový imprimovaný; tři ornáty: 1. zlatohlavový s krumplovaným krucifixem, 2. z zlatohlavu bílého, 3. zlý damaškový; tři humiraly: 1. na axamitě červeném perlový, 2. s slovy stříbrnými pozlacenými, 3. z axamitu červeného s slovy zlatými krumplovaný; tři korporaly velké, čtyři korporaly malé; tři kazile: dvě kmentové, jedna plátěná; dvě manipulce; jedna štula z červeného axamitu; jedno pouzdro korporální z axamitu brunátného; pět kalichův: čtyři stříbrné s patinami stříbrnými, jeden všecek pozlacený i patina; dvě ampulky stříbrné na díle pozlacené v pouzdře; dvě lžičky stříbrné v korporale zavínuté³⁵).

Kapli Sv. Tří Králův založil roku 1405 Petr z Písku, nádherně ji vyzdobil a vůbec bohatým nadáním opatřil³⁶); v kutnohorské listině ze dne 1. ledna 1392 připomíná se Petr z Písku jakožto „mincmajstr ty chvilé“³⁷). Kapli tuto, která podle zakladatele slula též kapli Píseckou, postoupil Pavel z Písku, synovec Petřův, roku 1463 minciřům a pregěřům „vida a znamenaje nedostatek svůj k tomu, by on tu kaplu mohl tak opravití a zdělati, ješto by ke

cti a chvále boží napřed i tudíž na památku jeho předkuov služba boží mohla se dieti v ní.“ Minciři a pregěři tuto kapli připojili ke kapli vedlejší, kterou již v držení měli. Pavel Písek však pozůstavil sobě v též kapli oltář jeden, kterýž „jest byl podle pilěře proti oknóm“³⁸), ale jiná dva pánóm minciřóm a pregěřóm příslušetí budú. A také cožkoliv platuov příslušetí jest a přísluší též kaple často psané neboli klejnotův, jichž by sie doptáno býti mohlo, těch společně páni minciři a pregěři i s Pavlem dobývati mají, a čehož by koli dobyli neb vysúdili, toho dva díly slušetí mají k těm dvěma oltářoma, minciřóm a pregěřóm odstúpeným, a třetí díl oltáři Pavlovu v tajž kaple. Tuto také Pavel vymínil jest sobě i svým budúcím, jestližeby kakúkoli překážkův přihodilo sie to, že by platové k té kaple příslušní dobyti a vysúzení býti nemohli, že Pavel i jeho budící bezděčně k tomu tíšteni býti nemají, aby při tom třetím oltáři sobě pozůstaveném kaplana zvláštního chovali a držali, ale při týchž kaplanech zůstatí mají, kteréž neb kteréhož páni minciři a pregěři svú obci míti budú. Actum f. 2. post Epiphaniam Domini anno 1463³⁹).

Obr. 50. Nástěnný obraz v minciřské kapli u sv. Barbory.

Kaple Tří Králův byla částí jižní vnější lodi (nynější kaple sv. Františka Xav.), s ní pak sousedila dále na západ v téže lodi kaple, jejíž držitelé byli minciři a pregěři již před rokem 1463; roku dotčeného pak byly obě kaple sloučeny v jedno, tak že kaple minciřů a pregěřův odtud zaujímalá relý rozsah jižní vnější lodi, totiž šest klenbových oddílů (se šesti velikými okny). Na stěně, která uzavírala kapli minc. a preg. na straně západní, byl (266) roku 1879 objeven veliký obraz na omítce malovaný, jehož spodní část jest zřejmým a nezvratným dokladem, že až k této stěně sáhala kaple minc. a preg.: spatřujeme tu minciře zaměstnaného kvečováním plátů černých a proti němu pregěře ráz na plátech vybíjejícího (obr. 50.). Že kaple byla vyzdobena též malovanými erby minciřův a pregěřův, dovidáme se z Paměti (267) Mikuláše Dačického⁴⁰); erby ty však roku 1602 byly nešetrně nátěrem vápenným zakryty. K ozdobě kaple této troufáme si čítati též stolice umělou řezbou kráslené, a sice větší, osmisedadlový oddíl nádherných stolic gotických, které dosud se zachovaly, avšak,

³⁰) Borový Libri erect. I. 77 a násl.

³¹) Tingl Libri confirmat. II. pg. 32. - Zpráva jesuity Kořínka (Staré paměti kutnohor. str. 303 a násl.), že minciři a pregěři v kaple sv. Máří u sv. Jakuba „od svých předků vyzdvižené“ byli již roku 1358 kaplana ustanovili, není nijak doložena a není věrohodna proto, že v zápise o dosazení kněze Jindřicha roku 1370 není jmenován předchůdce jeho, jak bývá zvykem v zápisech těchto; mimo to zpráva Kořínkova obsahuje tvrzení, jakoby minciři již před rokem 1358 byli kaplu tu ujali, kdežto zápis z roku 1370 tomuto tvrzení přímo v odpor oznamuje, že dotčený oltář byl „de novo per prefatos monetarios fundatum et dotatum.“ - Kaple tato byla totožna s nynější kaplí černou pod věží jižní. Jan. J. Řehák Hora Kutná 1879, str. 114.

³²) Čelakovský Sběrka pram. práva měst. II. str. 630 a Borový Libri erect. I. str. 77.

³³) Ibidem II. pg. 66.

³⁴) Tomek Dějepis Prahy V. str. 137 a násl.

³⁵) A. K. Červené knihy minc. A. 1 v. a 2 (15 v. a 16).

³⁶) Památky archaeolog. III. 86. a Libri erect. IX. H. 4.

³⁷) Čelakovský Sběrka pram. práva měst. II. str. 1099.

³⁸) Oltář tento roku 1516 držel Václav Krása z Vlkanova. A. K. Lib. testam. D. 7 v. [Viz též *Dodatky str. 38*]

³⁹) A. K. Registrum rubeum B. 15. a Liber antiquus hered. P. 11 v.

⁴⁰) Rezek-Dačický II. str. 86.

dvakrát již místo své změnivše, nyní vedle vchodu do sakristie postaveny jsou⁴¹). Nová úprava obou kaplí v jedno spojených vyžadovala ovšem nemalého nákladu, a proto soudíme, že s převzetím kaple Pískovy souvisí zápis z roku 1464 v registrech obecních městských, jehož nadpis jest „Peníze špitální minciřom pójčení“, tento: „Páni konšelé s pány obecními pójčili jsů peněz špitálských obci minciřské a pregéřské 40 kp gr, a když jim daří 4 neděle napřed věděti, aby je pánóm zase položili. Rukojmě za to ... (tři). Actum f. 4. ante Laurencii...“⁴²).

Na konec klademe zprávu, že roku 1514 zemřel kněz Mikuláš, kaplan minciřský a pregéřský u sv. Barbory a poručil lůn minciřský k záduší k obci minciřské, kalich kostelu sv. Barbory, ornát do Hořepníka a zvon do Košetic⁴³) [viz též *Dotatky str. 38*]. Známe ještě Matuše Pelhřimovského jakožto kaplana minciřského, ale nedovedeme říci, v kterém kostele roku 1493 přísluhoval⁴⁴).

Obě kaple bývaly občas obmyšleny různými dary a odkazy, na př. 1521 poručil Jan Bzenecký každé kapli po 10 kp gr⁴⁵).

10. Pád obce minciřův a pregěřův.

Zdar obce minc. a preg. byl podmíněn náležitým prospíváním dolů, které skytaly kov mincovní. Dokud se těžilo hojně hmoty mincovní, dařilo se (268) též dílu mincovnímu; když pak v dolech některých se začalajeviti chudoba, v jiných pak žily bohaté vodou byly zatopeny, vážlo nutně též vybjění mince a tím se uskovňovaly příjmy obce minc. a preg.; nezdarem díla dolového byli minciři a pregěři poškozováni též jakožto podílníci hor. V zápětí následovalo znehodnocení lůnů minciřských a stolic pregéřských a odchod řádných dělníkův od díla mincovního.

Avšak hlavní pohroma obci hrozila z novot, které zdokonalením techniky mincovní si klestily cestu do jednotlivých mincoven, zprvu nesměle, později pak rázně moci neodolatelnou. Od té chvíle, kdy objeven byl nový způsob mincování, při němž úhoz kladiv těžkých měl být nahrazen tlakem válců proti sobě se točících (při úpravě cánů a plátů i při vybjění rázu), opětovaly se častěji pokusy k tomu směřující, aby i do mincovny kutnohorské byl uveden tento způsob moderní). Roku 1577 dne 17. dubna

⁴¹) Domněnku, že stolice tyto byly původně pro kapli minc. a preg. pořízeny, projevil Jan J. Řehák a na dotvrzení domněnky té snesl hojně důvodů. Počet sedadel shoduje se zjistiť s počtem sedmi konšelův minc. a preg. s nejvyšším mincmistrem nebo jeho zástupcem v čele.

⁴²) A. K. Reg. rub. parvum D. 12.

⁴³) A. K. Liber testam. 1488-1544. C. 28 v. Nedovedeme říci, byl-li tento kněz totožný s Mikulášem „de Warssovia“, který byl roku 1462 již kaplanem minciřů a pregěřů a jehož formát jest vtělen v Lib. antiquus hered. P. 11.

⁴⁴) A. K. Registrum flav. min. M. 10.

⁴⁵) A. K. Lib. testam. E. 27. - Zmínivše se o odkazech, které ve prospěch obce minc. a preg. byly učiněny, připojujeme výňatek z poručení, pořízeného roku 1586 ve středu před památkou svatých Filipa a Jakuba apoštolů páne. „Já Anna pozůstalá vdova po dobrém paměti panu Jakubovi Robínkovi sousedu na Horách Kutných a nyní v městě Brodě Českém z žádné kořisti, ale své dobré vůle a pro čest a slávu pána boha všemohoucího a pro mrtvé těla, totiž chrámy ducha svatého, k hrobu provození a pro památku svou, též dobré paměti pana otce svého pana Davida postříhače, minciře, i také pro syna svého Mikuláše, vnuka nebožtíka otce svého, těchto šest perkytěl pánu minciřům darují, aby jich v potřebách, jakž nahoře oznámeno, ve zdraví živi užili, to sobě vymíňující i paní Salomina sestra má, kdyby koho pán bůh z nás aneb z přátel našich prostředkem smrti z tohoto světa povolati ráčil, aby páni minciři tím povinni byli, nám k provození těla mrtvého jich propůjčiti, tím sou se zámluvu učinili; a oni zase povinni budou hned po pohřbu zase takové perkytle pánu minciřům navrátiti.“ A. K. Červ. knihy minc. F. 6.

¹) Stroj na válení cánův, jež zhotovil okolo roku 1552 francouzský řežáč kolků Brulier (anebo snad truhlář Olivier?), byl nedokonalý a proto nebyl oblíben; ujal se v mincovnách francouzských a jin. teprve, když byl Warinem zdokonalen (asi roku 1640). Také přístroj na vykrajeování střížků prošel různými fasemi: jeden druh byl tak opatřen, že dělník pracoval na páce nohou, do jakéhosi trmenu došlapující; jiný opět podobal se šroubovému lisu. Nejstarší stroje na vybjění rázu byly úhozné: původně se působilo beranem, který se zdvihal na páce nohou asi tak, jako u staršího přístroje vykrajeovacího; potom se užívalo k témuž účelu strojů podobných šroubovému lisu, jichž vynálezcem byl bezpochyby Ant. Brucher. Stroj válcový (Jan Vogler, Mik. Briot, Warin) byl tak opatřen, že mezi dvěma válci proti sobě se otáčejícími se protahoval cán a na něm se vytlačovala

žádala komora čes. od mincovního úřadu kutnohorského obšírné zprávy o tom, která by v Kutné Hoře stroj na lisování mince výhodně mohl býti zařízen a jak veliké úspory by tím bylo docíleno na osobách pracujících, jakož i na jiných útratách mincovních²). Strůjce takového „Münzkunstwerku“ ujišťuje, že s boží pomocí by mohl býti nový stroj zřízen, dokonale upraven a v činnost uveden proběhem pololetí; pak se vypočítávají pod záhlavím „Stukh und Instrumenten zu ainem volkhumen Werkh“ všechny potřeby k tomu nutné, zejména dvě pece železné na tavení stříbra, dvanáct kadlubů na lití cánův, čtyři železné lisy a dvacet čtyři průbojníky na vykrajeování plátů, válce na úpravu cánů, šest párů válců rytých na tlačení rázu, soustruh s příslušenstvím na obrábění válců tří vodní kola s kolostrojem a jiné, - což prý se za dva tisíce zlatých poříditi může. Pod nadpisem „Was für Personen bei ainem solichen Werkh sein müssen“ dočítáme se zprávy, že na obslužení strojův těch stačí osm osob: ryjec kolků, kovář, záměčníci, (269) tesař a pod., práce v gose pak že by vyžadovala dvou osob (rozpuštění verku, lití cánů, bílení plátů) a náklad na těch deset osob že by do roka nepřesahoval jednoho tisíce zlatých; úředníka mince, gvardejna a písaře mince netřeba do rozpočtu vztahovati, poněvadž bez nich není ani taková mincovna, která pracuje dle způsobu dřívějšího. V odstavci „Nutz und Profit bei diesem Werkh“ vychvaluje se znamenitá výkonnost stroje tohoto a hbitý postup práce, když za půl hodiny lze ulíti cánů ze 300 hřiven a do roka možno zmincovati 40000 až 50000 hřiven stříbra, a sice při nákladu 1000 zl. toliko (na síly pracovní); vadou prý jest to jedině, že při minci hrubé se zjevuje mnoho cisur (totiž třetina, kdežto při práci dosavadní bývá pouze pětina), tak že při opětném rozpuštění těchto ostřížků nastává jakýsi větší schodek, ale ten prý se úplně kryje ziskem, plynoucím z rychlého postupu práce při lití cánův³).

Nelze neuznati, že mincování tolarů důtklivě vybízelo k tomu, aby dosavadní způsob mincovního díla byl od kořene pozměněn, hlavně ovšem pro usnadnění a urychlení práce, i proto, aby docíleno bylo kusů pokud možno dokonalých. Novotu při lití cánů, totiž záměnu barchánu za kadlub železný (infundibulum) přijali minciři klidně, bez odporu, neboť změna tato nesahala na jejich práva. Ale všechny ostatní části navržené reformy měly hrot směřující přímo do srdce starobylé obce minciřův a pregěřů kutnohorských; záměrem čelícím ku zřízení strojův na válení cánův, na vykrajeování plátů a na tlačení anebo vyrážení obrazu mincovního byla zle ohrožena privilegia kutnohorských minciřův a pregěřův. Avšak právě tato privilegia, krály českými opětovně obnovovaná a tvrzená, byla mocnou baštou, o kterou se útoky novotářských návrhů a záměrů, stále se opakující, třísťily a odrážely. Mohutný příboj pokroku byl by konečně snad přece i tuto tuhou obranu překonal, kdyby nebyly rozhodly jisté nesnáze finanční a některé překážky lokální, - jak poznáváme z posudku, jimž úředníci mince kutnohorské návrh na zřízení strojního mincování doprovodili. Úředníci mince činí různé vážné námitky, zejména v listě ze dne 19. dubna 1577⁴) vytykají, že je třeba stroj hnatí vodou a té že se v Hoře nedostává, tak že i v hutech se užívá hyně síly koňské místo vody, a koní těch že smradem a prachem mnoho hyně a zmírání, což jest prvním nedostatkem. Dále prý mají pregěři 26 výsadních stolic pregéřských, které po sobě dědí i jiným osobám prodávají, a jich nedají, jak nyní horám se daří, pod 100 tolarů; minciři pak drží 52 lůnů minciřské též výsadní, jež mají cenu jednotlivě po 60 až 70 tolařích; tyto stolice a lůny musily by se vykoupení, což by vyžadovalo asi 6000 tolarů. Mincování v Kutné Hoře jest prý dosti úsporné zařízení, neboť při díle tolarovém se mincuje hřivna o krejcar levněji, než v ostatních mincovnách, hřivna bílých grošův o 3 kr 1 den, hřivna bílých

na vrchu i vespod řada mincovních liců a rubů, které na obvodě obou válců byly řadou vyryty souhlasně tak, že lic se ocitnul pokaždé přesně proti rubu; z cánů pak se teprve kotoučky vykrajovaly. Podrobnější zprávy lze se dočísti v Ottově Slovníku naučném v článku „Mince“ od Ed. Fialy, v Karmarschově Techn. Wörterbuch v článku „Münze“ od Karla von Ernsta, v pojednání téhož spisovatele „Die Kunst des Münzens“ 1880 a v objemném, hlavně moderní mincovnictví probírajícím spise „Die Münztechnik“ od E. Schlössera 1884.

²) A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 17.

³) A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 624; též hor. odd. č. 6719/II.

⁴) A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 521-525.

peněz o 8 kr, - proto se nezdá, že by se při mincování strojním ušetřilo mnoho. Nad to prý toлары tlačené byly shledány velice nestejnými: ně-⁽²⁷⁰⁾ které z té míry lehkými, jiné opět těžkými, „welches ain gutter Handel für die Juden were, dass sie die schweren daraus schissen und mit gutten Nutz pagamentiren khendten und die geringen im Landt pleiben müsten“; mincíři prý za tak mírnou mzdu mohou pracovat proto, že vedle mincování se zabývají ještě jinými živnostmi, jsou prý to namnoze lidé zámožní, „die man zu Ratspersonem und anderen Emptern gebraucht und nicht dem Müntzwerk wie andere nachziehen und wandern, sondern stets hie bleiben.“ Domníváme se, že důvodům těmto se podařilo zažehnati pohromu, která obci minc. a preg. hrozila. Pokud se týče vzhledu mince, nelekali se mincíři horší ani nejhoršího posudku; vždyť se ani úřad mincovní netajil s nejhvalnějším uznáním, když roku 1574 odpovídá na nové artikule mincovní hájil zájmy kutnohorských mincířův a vynášel vysoko jich dovednost slovy: „wie sie denn ohne Ruhm zu melden (welches die andere Münzmeister selbst bekhent) das schönest gelt im Landt machen“⁽⁵⁾. Nemalý podíl na této chvále příslušel ovšem tehdejšímu řezáči kolkův Jiříkovi staršímu z Rásné.

Sotva se obec mincířská poněkud uklidnila, již byla opět znovu znepokojena, když roku 1604 král Rudolf listem ze dne 23. března⁽⁶⁾ Davidovi Endrlovi, úředníku mince v Kutné Hoře, Hanušovi Erkrovi, gvardejnovi mince pražské, a Jachymovi Mollerovi z Rundeku, puchhalterovi komory české, oznámil, že Hanuš Lásanz nabízí svůj vynález „eines Ziehwerks“, jímž prý se ušetří platu mincířského a z něhož prý vycházejí střížky rovnější a uhlednější. Poněvadž se dosud nestala rozhodná zkouška, z níž by bylo lze úsporu posouditi, ustanovil král pokusné mincování na den 29. března a nařídil jmenovaným úředníkům, aby zkoušky té se zúčastnili, vše od začátku do konce bedlivě pozorovali a o výsledcích svědomitě uvažovali. Při zkoušce té mělo býti současně zmincováno 100 hřiven stříbra kutnohorského způsobem novým (strojem) a 100 hřiven způsobem dřívějším (kladivem) na groše bílé a malé a pro každý způsob měla se přesně zaznamenávati spotřeba uhlí, vinného kamene, soli, železa a j., jakož i velikost schodku, platu mincířského a všeho jiného vydaní. Domníváme se, že i tentokráte obec minc. a preg. šťastně vyvázla z hrozícího nebezpečí; neboť nemohla přece ještě z paměti vymizeti resoluce ze dne 5. února 1599 (viz str. 242), již král Rudolf mincířům a pregěřům kutnohorským (proti jich dělníkům pregěřským) práva jich starobylá potvrdil.

Neblahé důsledky bitvy bělohorské, zejména éra dlouhé mince a konfiskací, odchod četných rodin nekatolických do ciziny, pusté řádění vojsk nepřátelských i domácích, - to vše bylo zdrojem mocných otřesů a trvalého rozrušení společenských poměrů také v Kutné Hoře; životní podmínky všech vrstev obyvatelstva v tomto městě byly ožehnuty mrazivým dechem rozvratu, účast na dolování značně ochabla a hluboko sklesla pod úroveň průměrnou - tím také práce mincovní se ocitla na blízku mrtvého bodu.⁽²⁷¹⁾ Po roce 1640 dokonce se vyskytl návrh, aby mince kutnohorská byla zrušena aspoň dočasně a stříbro, které tamější doly skýtaly, aby se dováželo každého měsíce do mince pražské. Avšak na odpor tomu ozvaly se vážné důvody tyto: 1. dovoz stříbra do Prahy a vybité mince zpět do Hory vyžadoval by pro velkou nejistotu na cestách vojenského průvodu 7-8 mušketýřů, a čítalo-li by se pro každého denně po 15 kr, byla by útrata pokaždé (dva dny cesty sem a tam, dva dny čekání v Praze) aspoň 14 zl a za celý rok 168 zl, - při nedostatečné ochraně dávala by se v šanc celá zásilka, zpravidla asi 1000 zl; 2. kdyby stříbro zůstalo v Hoře, ušetřil by se poplatek za tavení v Praze (ze 100 hř 3 zl 20 kr), jakož i poplatek za prozkoušení stříbra v Praze (pokaždé 10 kr a 1 lot stříbra „na probu“), kteréžto oba poplatky do roka by dosahovaly 50 zl; 3. ponechá-li se stříbro v minci kutnohorské, nemusí se zrniti, nýbrž se může přepálené ihned prozkoušeti a saditi, čímž se ušetří schodek v ohni při opětném tavení v Praze na 100 hřiven asi 6 lotů, totiž na penězích 5 zl, a ročně asi 60 zl; 4. jestliže mince kutnohorská zanikne, ochabne též dolování; 5. mince kutnohorská

jest mnohem starší než pražská a má starobylá krásná („uralte schönere“) privilegia, proto má trvati dále⁽⁷⁾. Ale přes tyto pádné námitky bylo dílo mincovní v Kutné Hoře přerušeno; soudíme, že přerušeni se nestalo před rokem 1646 - jinak bychom se nemálo podívali tomu, že obec pregěřská roku dotčeného sobě pořídila novou pečeť (str. 218.). Neumíme říci, jak dlouhou dobu mincíři a pregěři kutnohorští byli (proti své vůli) na zahálce, víme toliko, že teprve roku 1653 nejvyšší mincmistr Mikuláš z Schönfeldu se ujal Kutné Hory proti komoře české, která nechtěla již mince kutnohorské obnoviti, poněvadž se jí nezdálo, aby pro tak malé množství stříbra do mince plynoucího mělo býti nakládáno na úředníky a na různé jiné potřeby mincovní. Nejev. mincmistr uznával, že jest tu dotýkáno starobylých výsad Kutné Hory, a chtěje býti ochráncem výsad těchto vyžádal si rozpočtu, kolik by asi opětne zařízení mince stálo, a projevil pak dokonce ochotu, že by se sáčku svého nahradil, čeho by se nedostávalo⁽⁸⁾. Ale komora k tomu svoliti nechtěla, leda by „die Herren Schöpffeistern die abgehende Münzbedürftigkeiten auf ihre eigene Spesen hinzuschaffen thäten“⁽⁹⁾. Nehodláme záležitost dále stopovati; toliko připomínáme, že roku 1654 byl do Hory ustanoven novým správcem mince Řehoř Leop. Hackl s obšírnou⁽²⁷²⁾ instrukcí ze dne 21. července téhož roku⁽¹⁰⁾ a že od roku 1659 začínaje bylo bez přetržení na VI. Dvoře mincováno až do roku 1702 dosti čile: na př. 1659 vykonáno asi 30 verků a zmincováno asi 10000 hřiven sazeného stříbra⁽¹¹⁾. Mnoho peněz cizích bylo zde přemincováno, zejména 1668 různé druhy peněz polských za 8402 zl 30 kr, které sem byly poslány z panství pardubického, kolínského a poděbradského; roku 1674 a 1675 opět dodány jakožto pagament jakési „niedersächsische Plechatschen“ a „niedersächsische Guetgroschen“. Dokonce se na VI. Dvoře razily i dukáty: 1669 při kartalu Crucis bylo jich vybito 920, Luciae 377, roku 1670 Reminiscere 1035, Trinitatis 406, Crucis 884; od práce placeno mincířům za každý dukát ½ kr⁽¹²⁾. Patrně se tu jeví snaha, zjednati mincířům práci a jakýsi výdělek, když stříbra domácího bylo poskrovnu. Roku 1698 platilo se mincířům za zmincování 1 hřivny sazeného stříbra: na groše ¾ kr, na krejcarey 6½ kr, na půlkrejcarey 10 kr; pod titulem „svíčkové pečeně“ dostávalo se jim ročně 10 zl⁽¹³⁾. Téměř až do sklonku 17. století bylo mincířům kutnohorským dovoleno konati dílo mincovní podle způsobu od starodávna obvyklého, totiž kladivem; teprve asi roku 1695 bylo zavedeno výhradně válcování cánu⁽¹⁴⁾, výsady mincířův byly

⁷⁾ A. K. Doplnků řada I. 2257.

⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 32. fol. 79, 81 a 83. V jednom listě svém píše Mikuláš z Schönfeldu takto: „...weil ich sehe, dasz keine sonderliche große Kosten darzu vonnöthen und die löbliche Cammer sich allein (wie zu vermuthen) der erfordernten Expensen verweigert, also ... habe ich geschrieben, dass umb Erhaltung der Kutenbergischen Privilegien ich solche Unkosten aus meinem Seckhel darlegen will. Derohalben werdet Ihr die einkommenden Blickh Silber allda behalten und nicht nachher Prag schicken, mit dem Münzen aber bis zu meiner Ankunft nichts vornehmen.“

⁹⁾ Ibidem fol. 95.

¹⁰⁾ A. K. č. 9992. V instrukci této nacházíme doklad, že pregěři tehdy ještě vybijeli ráz na minci kladivem: 31. artikul hovoří totiž o pregěřských železech „Stöckh und Obereisen.“ které jest úředníku mince pečlivě opatrovati a ve zvláštní truhle přechovávati.

¹¹⁾ A. K. hor. odd. Dva rejstříky mincovní (čís. invent. 583).

¹²⁾ Ibidem.

¹³⁾ A. K. hor. odd. kniha 44. fol. 379.

¹⁴⁾ A. K. hor. odd. Registra mincovní (čís. invent. 583). Písař mince Jiří Martin Krah připomíná, že odcházejí z úřadu svého nahradil dodatkem mincířům, „was ihnen an ihrem Müntzerlohn ... sowohl in Zeit der noch gewehrten Hammerarbeit, als auch nachmahls ... in Zeit der Streckwerksarbeit bisher rückständig verblieben,“ a sice od roku 1694 do 1700. - Že mincovna kutnohorská byla opatřena různými stroji tehdy moderními, dokládáme inventářem z roku 1778 „über die Mobilien und Geräthschaften, welche sich in dem königl. Kutenberger Münz-Hause befinden.“ Nebylo toho mnoho, a vše bylo ze šmiten a z pregovny přeneseno do komory, v níž se jindy chovaly tegle („tiegelgewölb“); byly to zejména věci následující: „3 Durchschnitt auf 1 und ½ Kr, 1 Durchschnitt auf Groschen, 2 Durchschnitt auf Gantz- und halbe Thaler, ... 2 Prägerwerk auf kleine Müntz, 2 dergleichen unbrauchbar, ... 1 neue doch unbrauchbare Maschine oder Stoszwerk von Eisen...“ V témž inventáři zapsány jsou též stroje, kterých tu již nebylo, totiž: „1 messingenes Streck- oder Justirwerk, welches in der königl. Prager Müntz

⁵⁾ Ibidem fol. 372-374.

⁶⁾ A. K. hor. odd. kniha 4. fol. 42. Na proužku přiloženém k tomuto mandatu jsou vytisknuty pečeti dotčených tří úředníkův, snad na důkaz, že mandat četli?

zlomeny mocnou snahou k úsporám čelící: bylo zjištěno, že na vyvácování 1 hřivny stříbra (273) stačilo uhlí za 3 denáry, kdežto vtepaní kladivem vyžadovalo dřívě uhlí za 2 krejcarů¹⁵).

Další trvání obce mincířův a pregéřův bylo pouhým živořením a pozvolným odumíráním. Stříbra přinášeno do mince týdně nemohlo přes 30 hřiven. Vybíjení grošův a dvougrošův, z něhož mincířům a pregéřům kynul ještě jakýs takýs zisk, komora česká zákazem roku 1712 a opět roku 1715 zastavila¹⁶) namítajíc, že do mince kutnohorské žádné chudší stříbro (pagament) nepřichází, že sléváním stříbra na fajn páleného (kutnohorského a vrchlabského) s mědí na zrno šestilotové se stříbro čisté zbytečně opět znečišťuje („unnützbar versudlet“) a tím že marná práce se přiděluje a útraty se zvyšují, a že vybíjením drobné mince vůbec přichází na zmar mnoho práce, času i také užítku. A proto nařídila komora, aby v Hoře byly raženy toliko toлары a zlatníky. Konečně bylo úředníkům mince důtklivě vytykáno, že v uplynulých dvou letech dali v Hoře o své vůli, ba proti zákazu čes. komory, vybití grošů za 6084 zl, z čehož se jim bude ještě zodpovídati; neboť výmluva, jakoby drobné mince bylo třeba k výplatě dělníků atd., není správná, poněvadž tak velkého množství výplata nevyžaduje a nad to obíhá v zemi dostatek nebo spíše přebytek mince drobné. Na upokojení mincířův a pregéřův žalujících, že by z té malé mzdy nemohli živiti rodin svých a že se nenadáli takového příkora, když 30 až 40 let konali věrně a pilně práci svou, svolila komora česká listem ze dne 7. září 1716¹⁷), aby mincířům přidáno bylo na dílo 1 hřivny celých říšských toлары a půlek ½ kr a pregéřům ¼ kr dotud, dokud nebude dovoleno raziti minci drobnou. [Viz též *Dodatky str. 38-39*]

Potom vybíjela se mince v Kutné Hoře ještě deset let. Relací ze dne 5. února 1727¹⁸) oznamuje horní hofmistr, že k poslednímu sezení úřednímu do rejtunku povolal bývalého šmitmistra Václava Elsnice, jakož i ostatní bývalé mincíře a pregéře a že jim přečetl reskript, kterým se prohlašuje „Sistirung der allhiesigen Müntz.“ Dle reskriptu toho dostalo se Václavovi Elsnicovi stipendia týhodního 1 zl; ostatním se přislíbilo, že o ně také bude postaráno. Stranu mincovního zámečníka Matesa Stabla a též Jana Smahlo navrhoval hofmistr, aby byli přijati za mincíře do pražské mince, po případě aby Jan Smahlo, kdyby v Praze po něj místa nebylo, byl ustanoven šmelcírem ve zdejších hutích. V „registru zápisův na lůny mincířské Dvoru Vlaského na Horách Kutných“ na vnitřní straně přední desky poznamenáno písmem neumělým toto: „Léta Páně 1727 mince se od Hory Kutny do Prahy vzala; však ... stříbro tam mincují a do Hory peníze přivážejí na havíře, na hutníky a na vydání; stalo se dne 18. Januarii.“ - „Václav František Elznic z Prajznu 52 léta 13 dní při té práci byl, za to každou sobotu 1 zl rejn. z kanceláře mincovního až do smrti má bráti.“

(274) 11. Závěrek.

Mezi útvary společenskými, které v Kutné Hoře (jako i v jiných městech a vůbec v lidnatějších sídlech) povstaly sdružením a těsným semknutím jedinců, majících společné cíle a zájmy, jakož jsou cechové a pořádky, měla obec mincířův a pregéřů význam nad jiné vynikající a od jiných značně se odlišující. Ona jediná směla užívati honosného názvu „obce“, ona byla po drahý čas jediná vedle obce městské vyznamenávána tím, že její konšelé byli sazení nejvyšším mincmistrem nebo jeho zástupcem, ona konala pravidelné schůze své na Vlaském Dvoře, v budově královské, buď v preghauzu anebo dokonce i v rejtunku, ona se těšila obzvláštní přízni a milosti králově, s nímž se dokonce i

befindlich ist, ... 2 Prägwerk auf ganz und halbe Thaler, welche aber nach Sistirung der hiesigen in die königl. Prager Müntz abgegeben wurden.“ A. K. hor. odd. 9453. Dokladem jsou též některé položky v počtu z peněz vydaných roku 1702: „für Baumöl, so die Münzer beim Zainstrecken, Plattendurchschneiden und Pregen verbraucht haben, 3 fl 12 kr; 1 lb Insekt zum Einschmieren des Wasserrad-Wellzapfens beim Streckwerk in der Schmölzhütte 8 kr 2 den.“ A. W.

¹⁵) A. W. Müntz-Gefälle und Ausgaben z roku 1702.

¹⁶) A. K. hor. odd. kniha 29. fol. 176 a 278; první list jest datován dne 11. března 1712, druhý dne 10. května 1715.

¹⁷) Ibidem fol. 293.

¹⁸) A. K. hor. odd. kniha 45. fol. 366 a násl.

dělila jaksi o užitek z mince plynoucí, ve věcech týkajících se lůnův a stolic (presentujících druhy summy značné) rozhodovala zcela samostatně a nezávisle. To vše vybízí k přirovnání obce mincířův a pregéřův kutnohorských k instituci tovaryštev mincířských, která v 13. 14. a 15. století se vyskytala v četných městech německých, zejména ve Vídni, v Augšburku, Bamberku, Basileji, Kolíně nad Rýnem, Řezně, Štrasburku a jinde a tam nazývána byla „Münzerhausgenossenschaft“ nebo prostě „Hausgenossenschaft“ (societas monetariorum, consortium campsorum). Pro účel, jemuž stať tato jest věnována, stačí stručně vysvětliti, kterak velezajímavá instituce tato vznikla^{*}).

Stopující mincovnictví v říši německé od 9. století začínaje poznáváme, že všechny výhody práva mincovního, které původně příslušelo nezkráceně toliko císařům, znenáhla během necelých snad 300 let přešla v moc jednotlivých říšských velmožů, zejména duchovních knížat, četných opatství a městských obcí. Právo mincovní udílet císař štedře a hojně v plném rozsahu, tak že obdarovaný byl účasten požitků, jichž mince (hlavně směna) poskytovala, směl označovati minci jmémem svým a mohl dokonce samostatně určovati jakost mince své třeba i odchýlně od mince říšské, poněvadž řádné dohlédání vrchním pánem mince na přčetné, po celé rozsáhlé říši roztroušené mincovny bylo téměř nemožné. Že původní účel takovýcho obdarování, totiž povznesení obchodního ruchu a zvelebení blahobytu, byl hamizností jednotlivců zle poškozován, jest nepochybné. Ale také nelze neuznati, že tato decentralisační politika finanční táhla za sebou nutně ještě další vlivy tříštivé, z nichž se vyvíjely následky po stránce sociální velice významné, zejména pokud se týče národohospodářského a politického vývoje měst. Jestliže majitel a vykonavatel práva mincovního ať z nedostatku hmotných pomůček pro zásobování mince materiálem mincovním, ať z příčin jiných se stal závislým na faktorech obchodních a na kapitalistech, tehdy dovedli lidé tito na mnoze minci na sebe strhnouti, a tak povstala mincířská sdružení čili konsorcia zámožných občanů jakožto samostatných podnikatelů, jichž členové na mnohých místech nabyli tak svrcho- (275) vané moci, že si usurpovali dokonce právo, i mincmistra si voliti ze středu svého, a tím veškerého cizího, dozorcího zasahování do záležitostí mincovních se zbavili. Takovíto „Hausgenossen“ dovedli državu svou různými prostředky upevniti a sobě zabezpečiti, zejména tím, že počet účastníků v jednom sdružení udržovali na určité míře (na př. v Bamberku smělo býti pouze 24 členů) a že volbu členův nových na místa uprázdněná vyhradili sobě jakožto právo nezadatelné. Vídeňský „Hausgenossenschaft“ připouští však dědičnost práva členského a dovoluje dokonce, aby smělo býti prodáno nebo zastaveno. Při volbě členův nových obracen zřetel hlavně k osobám zámožným, příslušníkům vynikajících rodů patricijských, čímž finanční zdatnost konsortia, jakož i věhlas a moc jeho znamenitě se posilovala. Příznivým vývojem věcí domohla se tato sdružení ještě různých pozoruhodných privilegií: jejich dozoru podrobeny všechny váhy a míry v obvodu mince; mincmistru s jistým počtem (12) přísežných členů přiřknuto právo, rozsuzovati ve věcech, které se dotýkaly příslušníků konsorcia, budova mincovní prohlášena (podobně jako kostel) útočištěm pronásledovaných. Dostatečná a nikdy nemizící zásoba kovu mincovního byla existenční podmínkou každé mince; tím se vysvětluje zcela prostě nápadný fakt, že takový „Hausgenossenschaft“ se mohl v obci vyšinouti na tak vysoký stupeň finanční i politické moci. V městě, kde nebylo obchodu čilého ani hojného obratu peněžního, anebo tam, kde blízké bohaté doly zbavovaly držitele mince starostí o zásobování materiálem mincovním, tam nebylo příčiny, aby se zřizovalo tovaryšstvo, jako byl „Hausgenossenschaft“.

Mincovní zřízení státu českého nebylo příznivo vzniku takovýcho institucí; proto také neznáme českých družstev mincovních. Král český neudílel práva mincovního, nýbrž toliko pronajímал požitky, z vybíjení mince královské vyplývající; s nájmem mince pak nebyla ještě nutně spojena práva jiná, na př. právo rychtářské a j. - práva taková pronajímал král opět zvláště. Poznávše pak vznik kutnohorské obce mincířův a pregéřův a původ

^{*}) Dr. K. Th. Eheberg napsal o těchto věcech obsažnou knihu Ueber das ältere deutsche Münzwesen und die Hausgenossenschaften 1879.

jejich výsad, snadno pochopujeme, že obec tato nemá ničeho společného s institucí německých „Hausgenossenschaften“.

(276) V. Úřednictvo při minci kutnohorské.

Správu mince své v Kutné Hoře svěřoval král mužům schopným, k úřadu tomu nejlépe doporučeným; jim bylo starati se o to, aby z mince královské vycházel peníz obsahem dobrý a formou pěkný, jim bylo dbáti toho, aby všechny potřeby mincovní včas byly opatřeny, aby rudokupcům, uhlířům i jiným se dostávalo přesně záplaty, aby tím práce v dolech a hutích byla fedrována, aby dílo mincovní postupovalo bez překážek a bez přerušení, aby konečně v pokladně mincovní udržována byla náležitá rovnováha; oni měli mítí péči též o to, aby mezi osobami výkonnými (mincíři, pregéři a j.) zachovávan byl řád a kázeň.

Obr. 51. Pečeť úřadu

Nejvyšším správcem mince byl mincmistr, jež za nepřítomnosti jeho zastupoval horní hofmistr; k dílu mincovnímu stále přihlíželi a cenný materiál mincovní v ochraně své drželi úředníci mince, gvardejn a písař mince, kterým bylo též spravovatí pokladnu mincovní; péči míti o drobné potřeby díla mincovního, o ekonomickou stránku VI. Dvora a pod. příslušelo šafáři čili hospodáři dvorskému; k úřednictvu mincovnímu byl přidružen též řezáč kolkův, jakož i kolkář, totiž ochránce týchž kolkův; vážný úkol při minci měli ovšem též vrátň a ponocní.

V nejstarší fasi mincovny kutnohorské nazývali mincmistrem (magister monetae) osobu, která nechť již jakožto úředník královský anebo jako nájemce dílo mincovní skutečně ve všech podrobnostech řídila a veškeru zodpovědnost jediné na bedrách svých nesla. Když pak byl zřízen úřad nejvyššího mincmistra, jehož těžiště leželo ve věcech horních, zrušen název mincmistrů a nahrazen titulem úředníkův mince; takto měly býti zamezeny zmatky, které snadno mohly vzniknouti, poněvadž nejvyšší mincmistr sídlo své měl v Hoře. Jestliže v mincovnách jiných titul mincmistrů se zachoval, nelze v tom hledati nižádného vyznamenání anebo vyvýšení nad minci kutnohorskou; vždyť jest přece s dostatek známo, že mince kutnohorská bývala vzorem ostatním. V minci pražské nebylo přičiny, proč by název od starodávna obvyklý měl býti změněn; v minci jáchymovské a budějovické, které později vznikly, zaveden prostě název, ve všech mincovnách cizích, zejména německých, obyčejný, neboť i tam byl vyloučen jakýkoliv omyl. Objasnění toto podáváme, soudíce, že by v oddělení tomto mohla býti pohřešována stat', k úřadu nejvyššího mincmistra hledící. Vyloučili (277) jsme odtud také úřad horního hofmistra, neboť ingerence jeho na věci mincovní byla nepatrná. Nejvyšší mincmistr byl ovšem rádcem královým v záležitostech mincovních a byl též prostředníkem mezi králem jakožto svrchovaným držitelem mincovního regálu a úřadem mincovním; avšak nesluší se, vtěšňavati význam tohoto vysokého, všechny země koruny České vlivem svým obemýkajícího úřadu do úzkého rámce, jímž pojednání toto jest omezeno.

Mincovní úřad měl ovšem také svou pečeť; tou ověřovali úředníci mince veškeré důležitější listiny své, na př. kvitance, dlužní úpisy, listy průvodní a pod. Svrchovanost krále jakožto pána mincovního zračila se na pečetí pokaždé tím, že uprostřed pečetí se stkvěl korunovaný monogram jména králova: za krále Vladislava W, za Ferdinanda F atd., jak poznati lze z připojených vyobrazení. Pečeť úřadu mincovního z doby krále Vladislava

Obr. 52. Pečeť úřadu mincovního

Obr. 53a.

Obr. 53b.

Pečetí úřadu mincovního za Maxmiliána.

známe jedinou dosti zřetelnou na listě, jímž úředníci mince podávají nejv. mincmistru zprávu o vydání z mince roku 1495¹). Průměr pečetí jest 21 mm; jest vlačena do vosku černého, nápis na stuze švižně vržené není čitelný (obr. 51.). Jasné otisky pečetí mincovní z doby krále Ferdinanda I. našli jsme na dvou listinách z roku 1540 a 1563²). Pečeť (278) tato jest poněkud větší (průměr 25 mm); stuha s nápisem vine se vkusnými záhyby kolem štítu, v němž korunovaný monogram jména královského jest rozmnožen o českého lva (obr. 52.). Nápis na bláně, málo zřetelný, byl srovnáním otisků několika rozluštěn takto: „R(ex) PRIMVS . BOEMIE“. Na pečetí z doby krále Maxmiliána běží opis (titulatura králova) podle okraje v pravidelném okruhu kolem štítu, vedle něhož jest vyznačen letopočet 15-64³) (obr. 53. a. b.); pečetí této známě dvě velikosti: průměr jedné jest 25 mm, druhé 45 mm. Po Maxmiliánovi nepořídili si již nového pečetidla: týmž pečetidlem s korunovaným M pečtili nejen za Rudolfa a Matyáše, nýbrž i za Ferdinanda II.⁴)

1. Úředníci mince.

Úředník mince byl duší veškeré agendy na VI. Dvoře¹),

¹) A. K. hor. odd. kniha 10. fol. 14.

²) A. K. hor. odd. 606 a 1318. - A. čes. místodrž. 1527 č. 7 a 8.

³) A. K. hor. odd. 3179. Listina z roku 1584.

⁴) A. K. hor. odd. 6216 a j.

¹) Byla jistá doba, kdy nikoliv nejvyšší mincmistři, nýbrž úředníci mince byli pravými správci a strážci mince. Fakt tento doložit lze dvěma vážnými a vysoce významnými událostmi, při nichž běželo o důležité zájmy mince kutnohorské: při prvé bylo nejvyššího mincmistra vůbec opominuto, při druhé postavili se úředníci mince dokonce proti nejvyššímu mincmistrovi, neuznávající jeho právomoci a zastírající se závazkem, který učinili pánům zemským. Jednání v obou případech jest svrchovaně zajímavé, a proto neváháme, podat zápisy jeho se týkající v původním znění, toliko nepatrně zkrácené.

1471 ...po smrti krále Jiřího hned v sobotu (dne 23. března) sšedše se společně páni šepmistři a conšelé s obecními a staršími vzemše to před se, že jsú město královské svobodné a žádnému jinému krom krále že nejsou zavázáni aniž byli, poněvadž bůh krále neuchoval, znamenavše, že oni sami a obec a ne jiní s pomocí boží náklady svými s obcí hory sú vyzdvihli, i šli sú do mince hodinu téměř první na noc a přivolavše úředníkův mince od krále usazených Oldřicha z Thušeně, Petra Kluckého a Prokopa Aldera z Lošan a předloživše jim věci svrchu psané nehnuli sú jimí s úřadův, zmocněvše se spolu s nimi mince rozkázali sú jim i proběhóm, aby bez vůle obecní nepočínali nic než pokudž ze spolka namluví, přidavše k nim osoby z obce, z conšel, z obecních i z starších a to sú tím úmyslem učinili, nebo statkův svých znamenitě pójčovali sú králi milostí za živnosti jeho pro obranu koruny české a nemajíce odkud jinud sobě navrátiti i hleděli sú k minci, aby odtud důchody královské berúce lidem i sobě opravovali, jakož sú ji pak drželi až do toho sněmu, kterýž se popisuje (27. května)...“ A. K. Lib. sentent. A. 8 a násl.

„Tehda (když byl sněmem kníže Jindřich za hejtmana království Českého vyzdvížen) pan Vilém Rábský učiniv slyšení mluví jest přede všemi, ktož nahoře v pokoji (nad preghauzem) vydání jsúc od valního sněmu seděli, k nám fka: Páni Horníci, již vás teď tajno není, kterak kníže JMt zvolen jest ode vsí země za nejvyššího hajtmána království českého. Vy jste klenot země České hned po koruně druhý; i vidí se všem pánům, rytířstvu i městům, poněvadž JMt koruny této hájiti má, aby JMti mince byla postúpna, aby z těch důchodův JMt na potřeby zemské zdvihaje k obecnímu dobrému nakládal ... Páni Horníci to slyšíce žádali sú, aby jim přáno bylo, aby to na starší z obce vznesli, a šedše dolův, obeslavše starší a žádost svrchu- (279) psaných jim předloživše na tomto sú zůstali: Chce-li jich Milost, aby jim mince byla postúpna, tehdy aby je při tomto zachovali, jakož se teď podpisuje. Najprv: jakož sú zjednali žoldněře jízdné na čtvrt leta, tēm aby napřed z mince každý týden placeno bylo až do toho času vedle toho zjednání, neb sú byli k obhajování toho města a hor zjednali. Druhé: kteréž peší zjednali sú ku potřebě obecní, tēm také aby každý týden z mince placeno bylo vedle toho, jakž páni s nimi namluvili, po čem každému má placeno býti. Třetí: jakož susedé a obyvatelé zdejší pójčovali sú statkův svých králi milostí k obecnímu všeho království dobrému a JMt byl ukázal, aby z mince bylo placeno na ty dlhy každý týden, nemůž-li býti sto kop, ale najměň padesát kp aby vydáváno bylo a páni aby přijímající to i poplacovali susedům. Item jakož z povolení krále milostí slavné paměti obec počala jest valy dělati k ohradě města tohoto k obecnímu dobrému, aby ku pomoci toho nákladu z mince pánům a obci každý týden vydáváno bylo deset kop gr. - Tehda páni vyslání jsúce od obecních i od starších z obce předložili sú svrchupsané kusy před kníže a radu jeho milostí, kteráž s nim byla v králově světničce nahoře, zejména před panem Vilémem Rábským, panem Mikulášem

zejména nebylo jediného výkonu při díle mincovním, který by nevyžadoval jeho (279) dozoru, při kterém by nebylo třeba jeho zasáhnutí a souhlasu. Proto se funkce jeho na mnoze kryjí s povinnostmi gvardejna, písaře mince a šafáře mince.

(280) Při díle mincovním byla nutná stálá účast úředníka mince: jemu bylo pro sazení verku pokaždě stanoviti rozpočtem množství stříbra a mědi; jemu bylo dozírati v gose, aby při lití cánův bylo uvarováno škod, ve šmitnách, aby cány byly do řádné tloušťky roztepány a náležitě vyhrátý, aby jich stříhání mohlo býti přesně a rychle konáno a cisur aby nebylo přes míru; jemu bylo dohlédati pilně na pregěře a k vybíjení čistého a jasného rázu je pobádati. Úředník mince musil ovšem také toho dbáti, aby kolky byly řezány správně, o přípustnosti kolku nově řezaného však

maršálkem a panem Mikulášem Hoříckým hofmistrem, v přítomnosti pana Opie; a když kníže jeho milost s svú radú svrchupsaný pány vyslané vyslyšavše řekli, pány a obec tuto při těch všech věcech zachovati a ty věci tak z mince vydávati až do zaplacení dluhův, tehda dány sú klíče od úředníkův mince knížeti a jeho milost zmocněn jsa klíčův i poručil je zase týmž úředníkom do dalšího opatření. Actum f. 3. post Urban (dne 28. května).“ Ibid. A. 11. a násl.

1516 „když jest žalostná a smutná novina přišla o smrti najjasnějšího knížete a pána pana Vladislava, Uherského a Českého etc. krále..., tehdy vedle povinnosti páni šepmistři a páni jakožto hospodáři i také, že po smrti slavné paměti krále Jiřího hned páni Horníci v minci krále JMti na Dvoře Vlaském se uvázali tak, jakž tu na ten čas připomenutí od lidí starých učiněno, pro obhájení hor, i na témž byli jsú chtíc se v minci krále JMti uvázati, jsúc k ktomu napomenutí od obecních a starších. A o tom s panem mincmajstrem tehdaž panem Vilémem Kostkú z Postupic na Litomyšli mluvili, dostatečně předloživše příčiny předepsané i také, že jsú nákladové jich tu v minci, chtíc to opatřiti tak, aby z pánuv osoby některé přihlédaly k ktomu, což se do mince krále JMti schází a co jest v minci, aby vědomost příjmu i vydání jměli, však tak, aby úředníci mince při svém úřadu jsúc toho pilní zůstali a tak se zachovali, aby nikam nic bezpotřebně a jinam mimo potřebu horní vydváno nebylo ani nikterak ustíráno, než poněvadž král JMt Ludvík dědic a král korunovaný, aby JMti to dochováno a zachováno bylo, což by jmělo zachováno býti spravedlivě a věrně.

Tu pan mincmajstr JMt ráčil jest (připomenouti) napřed závazek svú, kterýž jest učinil též a jednostajně, jakž králi Vladislavovi pobožné paměti, tak i králi Ludvíkovi JMti, a poněvadž JMt král pán živý jest, žádaje JMt pan mincmajstr, aby toho zanechal, JMt přiřikaje, že nikam na žádné dluhy mimo potreby horní nikterak vydváni neráčí ani na dluhy své JMt v minci porážeti neráčí a nejma, ani úředníci mince jakých dluhův sobě vyvěřovati ani půjčovati sobě nejmají, a nikam žádná vydávani nebyla než, což by ku potřebě horám bylo; a pán že se podle závazku svého, jako na ctěno pána náleží, upřímě a věrně zachovati ráčí a JMKSké králi Ludvíkovi v tom upřímě jako ku pánu svému vedle přísahy zachovati i pilnost o všech důchodech mince ráčí jmíti tak, aby žádné v tom ujmy nebylo ani jaké domněni.

(280) Tu páni šepmistři a páni vázice závazek, kterýž jednostajně a rovně k králi Ludvíkovi JMti jako králi Vladislavovi se vztahuje, a že oddílnější věc jest času tohoto nežli za krále Jiřího, kdež žádný král ani dědic nebyl korunovaný a králující jako král Ludvík JMt jest král a pán korunovaný a dědic, a že pan mincmajstr znamenitě závazkem přiřčení učinil, že o tom pilnost jmíti ráčí, aby nikam nic jinam mimo potreby horní vydváno nebylo, i tak při tom a na to přiřčení, které učinil pán JMt, důvěrně k vůli a žádosti učiniti a na to se netáhli, aby při minci zpravovali a v minci se uvázali; však tak od toho pustili z dobré vůle, aby napotomní časy tím aby honěni nebyli ... Tato všicka věc, pokudž se jest dála, zapsána jest k zprávě na časy potomní, až by z dopuštění božího král JMt neb potomci bez dědice a krále korunovaného z světa sešli, aby, jakž od starodávna bývalo, a (sic) mince od pánuv šepmistřův jako hospodářův opatřena byla. Actum feria 3. et 5. post pascha 1516...“

„Potom uveden (mincmistr) do domu pana mincmajstrova ... Nazajtří pak v pondělí v světlici rajtunkův přísaha (mu) dána ... skrz pana Slavatu (Michala Slavatu z Chlumu a na Kostelci) ... Potom do mince když jměl uveden býti, tehdy úředníkův mince nebylo, a potom když přišli, žádného slibu panu mincmajstrovi učiniti nechtěli ani v minci vpustiti ani klíčův dáti, příčinu toho kladúc, že jsú závazek učinili pánuv zemským vysoký, a nejsúc z toho propuštěni, že učiniti toho nemohú ani panu mincmajstrovi slibovati a proti slibu svému co činiti, žádajíc toho, aby jim toho prátah dán byl, že to na krále JMt vzněsti chtí. Jakož jim ten prátah dán jest, aby do 4 neděl to na místě postavili a z toho se slibu vyprosili a panu mincmajstrovi učinili, což učiniti jmají, však vždy k tomu povolení dali a pana mincmajstra do mince vpustili, a aby JMt při vážení stříbr, placení, sazení verkův ráčil bývati a jim překážky nečiniti, aby hory řízeny býti mohly. A úředníci peněz z mince postranně ven žádný vydávati nejmají a pan mincmajstr do času výš psaného nejma žádných peněz vydávati...“ A. K. Lib. decretorum A. 25 a násl.

rozhodovati mu nepřislušelo; approbačí kolkův ponechal sobě král sám, a proto byly kolky i ukázky mince jimí ražené zaslány za králem, po případě za mincmistrem: 1482 Judica dáno úředníkům na ztravu 7 kp 6 gr, ješto jezdili do Prahy k králi JMti s probú peněz, všickni úředníci mince i hofmistr i proběři; 1516 In excelso poslu do Prahy, který nosil kolky panu mincmistrovi, 8 gr; 1577 žádá komora česká listem ze dne 21. února vedle poručení císařova, aby jí poslány byly svršky a spodky na toлары, půlky a čtvrtky a zároveň též každého druhu kus již ražený na ukázku²); 1624 dáno Bastlovi Tregerovi od nošení kolkův v Praze 3 zlí³).

Přísahu kladl úředník mince do rukou nejvyššího mincmistra; roku 1542 dělo se to následujícími slovy: „Přisáhám pánu Bohu a najjasnějšímu (281) knížeti a pánu panu Ferdinandovi, římskému, uherskému, českému etc. králi a markrabí moravskému, pánu mému najmilostivějšímu, vedle toho urozenému pánu panu Albrechtovi hraběti z Guttnštejna a na Kolíně, nejvyššímu mincmistru království českého, na místě Jeho královské milosti, tento úřad v minci od Jeho královské milosti mně poručený a daný věrně, právě a spravedlivě zpravovati a vyhledávati, ve všech věcech tomu příslušejících tajnost při minci ve všem zachovávat, než jestliže bych co škodlivého znal a věděl, to na Jeho milost královskou neb na pana mincmejstra, kterýmž se spravovati mám, vzněsti i toho jinak nečiniti pro strach, pro přížeň, pro nepřizeň, pro dary ani pro kterú jinú věc jináč nečiniti. Tak mi pán Bůh pomahej! Amen“⁴). Vedle přísahy bylo úředníku mince postaviti za sebe rukojmě⁵).

Z doby starší neznáme žádného nařízení, jímž by povinnosti úředníka mincovního byly vymezeny. Avšak v době pozdější, totiž roku 1593 byly králem Rudolfem vydány instrukce ze dne 14. května, jimiž jest vyčteno vše zevrubně, co jest úředníku mince konati a čeho se stříci. Z instrukcí těchto (jazykem německým psaných pro Wolfa Herolta, tehdejšího mince úředníka) podáváme stati závažnější⁶). Pokud se týče „stříbra přepáleného, které do mince bylo přineseno, nařizuje se, aby bylo úředníkem mince za přítomnosti gvardejna, obou písařů mincovních a písaře nebo správce hutního přesně až do kventlů zváženo a do knihy stříber zapsáno úředníkem mince i gvardejnem. Účastenství úředníka mince při sazení a rozpouštění verku bylo vytknuto již na str. 21 a 22. Byl-li verk v tygli gvardejnem uznán správným anebo byl-li po případě napraven („nachbeschickt“), rozkáže úředník mince neprodleně, aby bylo začato líti cány, a při tom jest mu dozírati a pilně toho dbáti, aby nebylo mnoho greece naděláno; potom se gosa pečlivě uzamkne a klíč přijme úředník mince do ochrany své. Dne následujícího, když pec i tygl vychladly vpustí úředník mince do gosy gysery, aby za přítomnosti gvardejna a jednoho písaře mince sebrali grec („aufgründen“); úředník pak připíše grec k verku a dle toho vypočítá, kolik sešlo v ohni. Praskl-li tygl snad nenadále, musil býti ihned povolán úředník mince, aby za jeho účasti byl všechen grec „mit allem getreuem Vleisz“ sebrán a verk znova sazen; poněvadž pak verk podruhé rozpuštěný se jeví zpravidla na průběh bohatším, nutno, aby gvardejnem byl opět zkoušen a skrze úředníka mince vhodnou (282) přísadou mědi napraven; nový schodek v ohni jest úředníku mince do register vložit s poznámkou, že tygl praskl anebo přetekl. Ulité cány odevzdá úředník mince až do kventlíků přesně zvážené do šmiten k zmincování. Úředník nesmí dopustiti, aby remedium⁷), pro zrno mince zákonem povolené, bylo

²) A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 5.

³) A. W. Reg. šafáře minc.

⁴) A. K. hor. odd. č. 622/II. Pod titulem „Juramenta“ shrnuty jsou přísahy pro úředníky horní a mincovní od nejv. mincmistra začínaje až do vrátého dvorského. V čele tohoto formuláře položeny jsou případně dva citáty následující: V pátých knihách Možišových v VI. kapitole „Pána Boha tvého báti se budeš a jemu samému sloužiti a skrze jméno jeho přísahati budeš“; svatý Matouš v V. kapitole „Nebudeš krivě přísahati, ale plnití budeš Pánu přísahy své.“

⁵) A. W. listina nedatovaná (asi z r. 1603).

⁶) A. K. hor. odd. 3829. - Podobná instrukcí vydaná 1610 pro Pavla Škrétu jest uložena v archivě Zemského musea v Praze.

⁷) Nepřipouštěla se tehdy ani u hrubých ani u drobných peněz větší odchylka na zrno, než nejvýše 1 denar (dle váhy) na hrůvně; mělo býti uvarováno, aby ani výsost královská nebyla zlehčena ani regál královský aby nebyl poškozen. Stavové zemští, jímž bylo hájiti zájmy obecné,

překročeno; kdyby gvardejnem byl na průbě plátů mincovních shledán rozdíl v zmu nad remedium přípustné, nesmí úředník minci propustiti, nýbrž musí naříditi, aby opět byla sazena a znovu mincována, a sice na škodu toho, kdo chybu zavinil: stala-li se chyba sazením verku, na škodu úředníka mince (anebo obou písařů a gvardejna, nebyl-li úředník při sazení verku), byla-li průba zmýlená, na škodu gvardejna, a bylo-li pochybeno při řezání plátů, na škodu minciřův. Dále se ukládá úředníku mince s gvardejnem a oběma písaři mince, aby pláty nařezané přijali od minciřů, a sice pláty tolarové dle počtu, pláty mince drobnější dle váhy. Úředníku mince jest přihlížeti k tomu, aby při bílení nebyly pláty páleny ani málo ani mnoho, aby schodek v loru byl uveden na míru nejmenší; a schodek tento budíž úředníkem přesně zjištěn. Odevzdávaje vybílené pláty pregěřům musí úředník mince váhu jich stanoviti do kventlíků a potom hleděti k tomu, aby mince hrubá i drobná bez rozdílu byla vybijena čistě a úhledně; kusy nepěkné mají býti vymítány, gvardejnem zřezány a v příštím verku mezi frakty znova mincovány. Dále se nařizuje v instrukci, aby úředník mince za přítomnosti puchhaltera „als seines zugeordneten Gegenhandlers“, gvardejna a obou písařů hotovou minci dle váhy přijal, její summu spočítal a peněžitou hodnotu její s puchhalterem řádně sčítával; povinností jich obou dále bylo, aby pod společným uzavřením každý svým klíčem ve zvláštní schránce přechovávali vzorek: z každého díla tolarů jednu půlku a z každého díla mince drobné peněz za tři bílé groše, každé zvláště v papírku zabalené s poznámenáním dne, váhy a jakosti. Na minci (283) má býti vyražena značka („Märk- und Beizeichen“) toho kterého úředníka mince, aby nebylo žádné pochybnosti o tom, komu náleží odpovědnost za vydanou minci. Všechny mincovní grec, zejména tygle, v nichž verk byl rozpuštěn, jakož i upotřebený vinný kámen má býti bedlivě úředníkem mince střádán a stříbro z něho dobyté řádně sčítováno. Kdykoliv přísežný ryjec kolků zhotoví železa mincovní, má je úředník s gvardejnem prozkoumati, byla-li dle král. nařízení upravena, vyhovují-li, má je přijmouti a u kasy ve zvláštní truhlici uložit, a od truhlice té má míti jeden klíč úředník mince a druhý klíč gvardejn, aby jeden bez druhého k těm železům dostati se nemohl; želez těch nemají vydávati než k pregování a sice jednotlivě odpočítané a tak také je zpět přijímati. Konečně se v instrukci úředníku mince ukládá péče o veškeré potřeby mincovní (olovo na přepalování stříbra, vinný kámen, sůl, tygle tavěcí i naběrací a jiné), pokud jich třeba, aby v čas byly objednávány a kupovány.

Uvážíme-li, jakou námahu ukládaly instrukce úředníku mince při jediném verku, uvážíme-li dále, že na konci 15. a na začátku 16. století dosti často se mincovalo dvakrát i třikrát v témdni a sice v sedmnácti šmitnách a v třinácti pregěřských stolicích, uvážíme-li konečně, že úředníku mince bylo mimo to podávati obširné relace vyšším úřadům, zasedati při poradách v rejtunku, účastniti se schůzek obce minciřské a pregěřské atd., zjeví se nám práce, kterou bylo konati úředníku mince, býti úmornou a vědomí veliké zodpovědnosti nesmírně tíživým. Od té chvíle, kdy úředník stříbro z přenáry přijal, byl za ně zodpověden; proto musil množství cenné této hmoty obezřetně sledovati a pokaždé znova je vahami stanoviti, kdykoliv z jedné dílny je přijímal a do jiné dílny vydával: opětovně a velice opatrné vážení bylo jedním z předních úkolů pro úředníka mince. Instrukce svrchu dotčené nařizují

vyasnažovali se ovšem, aby do řádů mincovních vkládána byla přísná ustanovení proti zlehčování mince; řád augšburský z roku 1566 obsahuje ostrachu tuto: učiní-li mincmistr verk příliš chudým o několik grénů anebo poškodí-li minci na stříži přílišným přeřezáním, budíž považován za nepoctivého a budíž od stavů potrestán. V minci kutnohorské pochybovala se chyba asi stále v mezích dovoleného remedia. Ve zprávě z roku 1561 čteme, „že zde na Horách Kutnách tolarů hřivna na 14 lt 1 qtl 1 den se sadí a mincují; než česem se to přihazuje, že některý verk o peníz, ale zřídka kdy o dva peníze lehčejší se vydají; a když se jedním verkem co takového, však zřídka, ulehčí a najde, druhým verkem zase se to nahrazuje a to pro remedium, neb i při minci zdejší, mající staré instrukci, jak by o tom zachováno býti jmělo, jest vyměřeno.“ A. K. hor. odd. 1080. V druhé polovici 16. století bývá pokaždé poznamenáno, oč verk byl při průbě z tyglu vzaté shledán příliš bohatým anebo chudým; na př. 1580 byl tolarový verk jeden nalezen bohatým o 1 den, několik jiných též bohatými o půl denáru a jiné dokonce pouze o čtvrt denáru bohatými.

úředníku mince a gvardejnovi, aby užívali vah správných, ovšem též správného závaží, dle pražské váhy řádně cimentovaného; poněvadž pak upotřebením stanou se závaží nesprávnými, mají býti častěji - aspoň jednou do roka - znova cimentovány dle pražské hřivny (orlíčkem označené). Takovéto normální závaží zasílali z Prahy do Hory; na př. roku 1566 oznamuje komora česká, že Tobiáš Gebhart, vardejn pražský, přijede do Hory, aby vyšetřil, kterak závaží kutnohorské se jeví proti pražskému, neboť prý mají zprávu, že váha kutnohorská poněkud tíže „táhne“⁸⁾. Avšak roku 1557 byla váha horská považována za vzor pro minci pražskou; v listě datovaném ve čtvrtek před sv. Antonínem píše komora česká úředníkům mince v Kutné Hoře takto: „Teď Vám odsíláme závaží a při tom poroučíme, abyšte je s vahou, na kterou se na Horách Kutnách mincuje, s pilností tak, aby o nic těžší ani lehčejší nebylo, srovnali a zapečetěné zase sem odeslali, nebo na též závaží zde mincovati dáti chceme“⁹⁾.

(284) Jak veliké bylo stojecí (týhodní stálý plat) úředníka mince, pověděti nedovedeme, neboť v registrech verkových bývá pokaždé vyčteno toliko úhrnný stans pro všechno úřednictvo z mince vydaný. Ze zápisů v reg. verkových dovidáme se toliko, že úředníkům mince dostávalo se o každých Suchých dnech zvláštního příplatku: 1482 Letare „úředníkům třem 3 kp 54 gr suchých dní na polepšení stanse, každému 1 kp 18 gr, aby měli po ½ kp gr čes. stans“, z čehož lze s jakousi pravděpodobností souditi, že týhodně plat úředníka mince tehdy byl 48 gr, totiž 1 kop 18 gr s přilepšením kvatembrovým půl kopy; 1491 Invocavit Zachařovi suchých dní 2 kp, Konrádovi 1 kp, Johannesovi 1 kp; 1510 Spiritus dom. úředníkům mince Sankturinovi, Bohuslavovi a Samsonovi suchých dní 3 kp; 1520 Inclina úředníkům mince panu Andělovi 1 kp gr, panu Borňovi 1 kp gr, panu Janovi 1 kp gr such. dnů; 1538 Invocavit suchých dní úředníkům mince panu Běšinovi a panu Pavlovi 2 kp gr; 1554 Spiritus dom. suchých dní úředníkům mince dvěma panu Matesovi a panu Pavlovi 2 kp gr. Teprve specifikace platů z konce 16. stol. prozrazuje, že úředník mince Jiří Šatný měl týhodního platu 3 kp 50 gr 5 den.¹⁰⁾ Na útratu při častých jízdách ke králi nebo k nejv. mincmistrovi s penězi, kolký, registry, průbami a j. dávány úředníkům summy vhodné podle toho, jak daleký byl cíl jízdy; o tom nacházíme hojnost zpráv, z nichž některé tyto podáváme: 1474 Memento na ztravu 3 kp, ješto groše vozili JMti Kské dominica Gaudete Semenek s Zachařem a při sobě jsů měli žoldnéře pro nebezpečenství na cestě; 1477 Deus in loco Semenkovi na ztravu 44 gr, ješto jezdil do Prahy králi Mti a dovezl groše; 1478 Dom. ne longe na ztravu 2½ kp úředníkům, ješto jezdili králi Mti v některých pilných potřebách¹¹⁾; 1505 Johannesovi úředníku mince 10 kp a 20 zlatých uherských a 4 gr facit 21 kp 4 gr, když jezdil do Budína k KMti z obeslání JMKské f. 3. post S. Mathie appostoli¹²⁾; 1506 Sankturinovi úředníku mince na ztravu do Prahy 1 kp 35 gr, ješto jezdil upomínat kupců; 1506 Sankturinovi úř. mince na ztravu, když vozil panu z Pernštajna stříbro na Pardubice, 1 kp 8 gr. Za práci mimořádnou brali úředníci odměnu zvláštní: na př. za mincování stříbra pregrenického (viz str. 122.) placeno úředníkům mince třem roku 1510 po 8 kp, 1511 po 10 kp, 1512 a 1513 po 12 kp, 1514 dáno panu Andělovi 12 kp, panu Píramovi Kapúnovi 12 kp, panu Sankturinovi 12 kp, 1515 brali dokonce po 14 kp atd. Někdy bylo úředníkům na důkaz zvláštní milosti dovoleno, aby sobě dali vybiti několik tlustých grošův: 1480 Omnia (285) úředníkům na tlusté groše 1 hř, jakož uprosili na panu mincmistrovi pro úředníky královské. Zvláště zasloužili úředníci mince bývali pak obmyšleni dary mimořádnými. Od té

⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 369.

⁹⁾ Ibid. fol. 146.

¹⁰⁾ A. K. Miscellanea.

¹¹⁾ A. K. Reg. cupri pg. 175.

¹²⁾ Některé toho druhu zprávy byly vyčteny již ve stati „Výnosnost mince.“ Roku 1505 bylo Martinovi, úředníku mince, vyplácti v Kolíně větší summu peněz a za tou i jinou snad ještě příčinou tam prodlel několik dnů. Odtud psal druhým úředníkům mince, že výplata pokračuje pomalu, neboť prý oni opatrně přihlížejí, „když z nich jeden táhne, tehdy dva stojecí hledí, plně-li čtem“. Bude nám snad prominuto, citujeme-li z listu dotčeného ještě zdařilou slovní hříčku Martinovu tuto: „rače mi poslati dobrého vína, již kolika po kolínském pivě mě trápi, - tak jest dobré.“ A. K. hor. odd. 240.

doby asi, kdy pro úředníka mince byl zřízen byt na VI. Dvoře, bylo mu dopřáno též jiných požitkův naturálních, totiž dříví a svíček, a sice paušálně povoleno mu pro jeho potřebu, pro šmitny, na bílení plátů černých a pod. na dříví ročně 20 kp anebo 23 zl 20 kr, na svíčky pak pro jeho soukromou i služební potřebu, do šmiten, do gosy a jin. ročně 8 kp anebo 9 zl 20 kr. Dle instrukce pro Řehoře Leopolda Hackla 1654¹³⁾. Roku 1698 byl příjem úředníka mince takovýto: 300 zl platu ročního, 42 zl paušálu na dříví, světlo a kancelář a 52 zl na pár koní¹⁴⁾.

Nechybujeme asi, soudíme-li, že jádro instrukcí vydaných na sklonku 16. století pro úředníky mince se kryje dokonale s povinnostmi, které se ukládaly správcům mince kutnohorské ihned od začátku jejího trvání: instrukce byly prostě určitým slovným vyjádřením toho, co odedávna se v minci vykonávalo. Správce mince slul jindy „magister monetae“ a měl zajisté jednoho nebo více příručí; když pak byl zřízen úřad nejvyššího mincmistra¹⁵⁾ království českého, jehož hlavní péčí právě nebylo, řídití vybíjení mince královské, odevzdána starost o minci několika úředníkům, z nichž jednoho nutno pokaždé považovati za předního v úřadě čili za správce mince¹⁶⁾. Mince kutnohorská, jejíž činnost přesahuje přes čtyři století, vykazuje dlouhou řadu úředníků mincovních; přední členové v řadě té (od vzniku mince až asi do roku 1460) jsou ti správcové mince, kteří v starých zápisech se jmenují mincmistry, sled jich téměř nepřetržitý podává prof. Jos. Smolík ve spise svém „Pražské groše“ a neskrblí zprávami o jednotlivcích. Stopující řadu správců při minci kutnohorské, vybíráme že spisu dotčeného pouze jména jich a dobu působení, přičiňující poznámky další a činíce změny jen tehdy, dovedeme-li zprávy již tištěné jimi doplniti anebo opravití. Od té doby, kdy nastoupil na trůn král Vladislav, objevují se zprávy již dosti hojně, určité a podrobné, tak že odtud lze zaznamenati nepřetržitý sled úředníkův až do posledních dnův mince kutnohorské, ba lze podati i mnoho zajímavých detailů, které se týkají soukromých a rodinných jejich poměrů. Z těchto zápisů dovidáme se, že na sklonku 15. a v první polovici 16. století místa úředníků mince byla obsazována na mnoze příslušníky zámožných rodů z drobné šlechty, v Kutné Hoře nebo v okolí uselší; ale v době pozdější domáhali se důležitých těchto míst cizinci (z Jihlavy, z Jáchymova a j.), z nichž mnohým se zdařilo, do bohatých rodin kutnohorských se přiženiti, tak že nejen statku nemalého, nýbrž tím i vážného významu v obci nabývali.

⁽²⁸⁶⁾ Za krále Vladislava a syna jeho Ludvíka bývali tři úředníci mince; později (od roku 1530) byl úředník třetí uznán zbytečným a konečně uskrovněn počet jich na jednoho (od 1575), ale jemu byli přidáni na pomoc dva písaři mince. Poněvadž mince kutnohorská bývala často ve 14. století (zvláště za krále Jana) a to obyčejně zároveň s urbou pronajímána (viz Summa Gerh. v 9. a 229.), nesmí každý, kdo v listinách vytčen jest, tu jakožto magister monetae, tam jakožto rector čili provisor monetae anebo opět jakožto urbararius, býti považován za úředníka královského. Nad to nutno uvážiti, že správa mince bývala často se správou urbury sloučena v rukou osoby jediné.

Kdo za krále Václava II. držel úřad mincmistrovský, není dosud známo.

[*Wolflinus - viz Dodatky str. 40*]

Michal připomíná se jakožto „urbararius regni Bohemie et magister monete“ v listině kutnohorské ze dne 28. června 1311¹⁷⁾. [Viz též Dodatky str. 40]

Mikuláš z Pisy (Nicolaus de Pisis) a jeho bratr František rovněž z Pisy (Franciscus de Pisis) byli 1334, 1335 a 1336 správci urbury a mince kutnohorské¹⁸⁾. „Nicolaus regni Bohemie urbararius et magister monete“, který jest uveden v jisté formuli¹⁹⁾, jest beze vší pochyby totožný s Mikulášem z Pisy.

¹³⁾ A. K. č. 9992.

¹⁴⁾ A. K. hor. odd. kniha 44. fol. 384.

¹⁵⁾ Prof. Jos. Smolík klade vznik tohoto úřadu do roku 1462. Pražské groše str. 67.

¹⁶⁾ Na adresách listů, z kanceláře královské do mince kutnohorské docházejících, bývají jmenováni všichni úředníci mince a sice důsledně určitým pořadem.

¹⁷⁾ Sternberg Urkundenbuch str. 64.

¹⁸⁾ Palacký Formelbücher I. str. 354-356.

¹⁹⁾ Tadra Summa Gerhardi č. 13.

Původ formule této nutno klásti před 28. listopad 1337, kdy Jindřich z Lipé tam připomínáný zemřel.

Verius de Matziis se společníky, mezi nimiž byl František z Pisy, byli správci mince kutnohorské podle listu vydaného markrabím Karlem „Nicolao de Lucelburg notario, Francisco et Veyo rectoribus nostrarum urborae et monetae in Chutnis“²⁰⁾. Verius se společníky svými držel neprávem část ostrova pod mostem Pražským; zmocnil se této části kdysi před 3. červencem 1329, kdy biskup pražský Jan z Dražic z dlouhého, nuceného pobytu při dvoře papežském do sídla svého se vrátil; avšak král Jan odcizený majetek tento listem ze dne 12. června 1336 biskupovi opět navrátil²¹⁾. Byl-li Verius tehdy již správcem (nájemcem?) mince kutnohorské, z listu dotčeného nevysvítá. „Verius de Mattis de Florencia“ jmenuje se jakožto mincmistr kutnohorský ještě v několika formulích v Summě Gerhardi obsažených²²⁾.

Johlin (Jan) Jakubův „civis pragensis, magister urbore et monete in Chuttis“²³⁾ byl členem pověstného pražského rodu Velflinů²⁴⁾. Účast jeho ve správě urbury a mince kutnohorské klásti lze do doby asi 1339-1342; připomíná se ještě v listině ze dne 23. října 1341 slovy „...in presencia ... Johelini Jacobi de Praga urborarii...“²⁵⁾. Že druh jeho (con-⁽²⁸⁷⁾ socius) Borsuta²⁶⁾ byl účasten také řízení urbury a mince kutnohorské, jest velice pravděpodobno.

Thomlin (Tomáš) Velflinův byl „magister monete Chutnensis“ asi již od roku 1343²⁷⁾; urburu kutnohorskou spravoval společně s Heinlinem Euloweri již na začátku roku 1342²⁸⁾.

[*Ondřej z Florencie - viz Dodatky str. 40-41*]

[*Ondřej Löwel řeč. Prubíř - viz Dodatky str. 41*]

Endrlin jmenuje se v listině z roku 1363 „tunc temporis magister monete“²⁹⁾. Téhož roku král Karel listem ze dne 3. listopadu zastavuje „Endrino dicto Versucher, magistro monete nostre in Montibus Chuttis“ a dědicům jeho rychtářství kutnohorské v 600 kopách gr se všemi pokutami, vinami, důchody a právy dotud, dokud summa ta nebude zaplacená³⁰⁾. Tento Endrlin a „Andreas dictus examinador de Monte Cuthna“, o němž hovoří listina archivu vatikánské ze dne 18. srpna 1353, jest beze vší pochyby táž osoba. (Monum. Boh. Vaticana II. str. 57.) V jiné listině vatikánské připomíná se „Andreas de Monte Kutnis magister monete regni Boemie, familiaris Karoli imp. et uxor eius (Elizabeth)“ ještě roku 1365 při dnu 3. června.

Johel (Johlin, Jan) Rotlev (též Rotleb) byl již 1370 (6. října) „urbararius Montis Cuthni“³¹⁾ a téhož roku 3. března mincmistrem tamtéž³²⁾. V listinách z let následujících nacházíme jméno jeho často, obyčejně s označením „munczmeister uf dem Berge zun Kuttin (czu den Chuttin)“³³⁾, a ještě 1375 dne 12. května byl mu poslán rozkaz královský pod titulem „urbarario seu magistro monete nostre in montibus Chuttensibus“³⁴⁾. Manželka jeho Markéta připomíná se 1376 „Margareta relicta Johlini Rotleb“³⁵⁾. [Viz též Dodatky str. 41-42]

Martin Rotlev ujal mincmistrství bezpochyby ihned po smrti otce svého Jana a držel je asi do 1384³⁶⁾. Koupí získal

²⁰⁾ Pal. Formelb. I. č. 156 h) na str. 355. Veyus čteno mylně místo Verius.

²¹⁾ Emler Reg. IV. č. 303.

²²⁾ Tadra Summa Gerhardi č. 13, 15 a 20.

²³⁾ Sum. Gerh. č. 9 a 229.

²⁴⁾ Tomek Děj. Prahy II. str. 433 a násl.

²⁵⁾ Emler Reg. IV. str. 413.

²⁶⁾ Sum. Gerh. č. 229.

²⁷⁾ Sum. Gerh. č. 4, 89.

²⁸⁾ Emler Reg. IV. str. 432.

²⁹⁾ Čelakovský Sbirka pram. pr. měst. II. str. 495.

³⁰⁾ Ibid. II. str. 592.

³¹⁾ Lib. erect. II. 182.

³²⁾ Zycha Böhm. Bergrecht II. 363. - Tomek Děj. Prahy II. 469, III. 9, V. 45.

³³⁾ Sternberg Urkund. str. 90, 91. - Huber Reg. Karl IV. č. 2514. - Pelzel Karl IV. č. 232, 233.

³⁴⁾ Codex dipl. Moraviae X. str. 264-265.

³⁵⁾ Reliq. tab. ter. I. str. 450.

³⁶⁾ Tomek Děj. Pr. II. - Soud. akta kons. pr. I. 249. - A. Z. Colinensis lib. contractuum II. fol. 36.

některé zboží v kraji Čáslavském (ve Smrčném a j.) a manželka jeho Dorota měla v jmění svém čtvrtinu šmitny v minci kutnohorské³⁷). [Viz též Dodatky str. 42]

Kunrát Kaplíř z Sulevic 1384-1388³⁸). O Kateřině z Vrabí, vdově po něm pozůstalé, najít lze četné zprávy v Pozůst. desk zemských³⁹) a jinde, z nichž se dovídáme mimo jiné, že Jan a Aleš byli bratři její.

(288) Petr z Písku byl mincmistrem již roku 1392, neboť na listě ze dne 1. ledna 1392 mezi svědky jistého ujednání v hromadě knapův minciřských a pregéřských jmenuje se „Petr z Piesku mincmajster ty chvíle“⁴⁰); ještě roku 1399 se „Petrus de Pysck“ zapisuje jakožto „provisor et magister Montis Kuthnis“⁴¹), již 1370 zúčastnil se „Petir vom Pyscke“ dolování v Hoře (Zycha Böhm. Bergr. II. 363.) a v roce 1382 (dne 27. srpna) připomíná se „Petrus dictus de Piesck“ jakožto „civis in Montibus Cutnis“ a „patronus ecclesiae in Vissoca“ (Vysoká u Kutné Hory)⁴²); roku 1405 založil Petr kapli sv. Tří králův v kostele sv. Barbory (viz str. 265); měl dům v ulici jdoucí z Tarmarku ke kostelu sv. Barbory, kterážto ulice podle něho se nazývala Pískovou (později Minciřskou)⁴³). O rodinných poměrech vynikajícího muže tohoto umíme povědět jedinou toliko zprávu, týkající se syna jeho: 1406 „Hanco natus Petri Piessck de Montibus Chuttis“⁴⁴). [Viz též Dodatky str. 43]

Fridouš Kunel 1400⁴⁵). Se synem svým Petrem držel Friduš Kunel dvůr „menší“ v Církvici v Čáslavském kraji u mostku (pey der pruken) a roku 1397 prodali 30 kp gr věčného platu na dotčeném dvoře a na všech jeho požitech i příslušnostech Konradovi Nazovi za 300 kp gr, penězi hotovými úplně zaplacených; v listině, již se trh tento dne 3. května ztvrzuje skrze rychtáře, šepmistry a starší obce kutnohorské⁴⁶), nazývají Friduše Kunela „unser liber mitpurger“.

Konrád z Vechty, rodilý z Vestfálska, jsa hodnostářem duchovním byl učiněn mincmistrem v Kutné Hoře roku 1401⁴⁷) a vytrval v úřadě tom s krátkou přetržkou (způsobenou zavezením krále Václava do zajetí vídeňského) až do 1405⁴⁸), kdy po Sigmundovi Hulerovi (popraveném dne 23. června 1405) byl jmenován královským podkomorím⁴⁹).

Oldřich (Vavák?) z Hradce spravoval minci 1403⁵⁰), když král Václav byl držen v zajetí ve Vídni.

Konrád z Vechty. Šťastně vyvážnuv ze zajetí vídeňského osazoval král Václav důležitá místa opět svými věrnými přívrženci; zejména listem datovaným v Praze vyzývá král některé důvěrníky své, mezi nimi též „Nicolaen von Prage, undercamerer unsers konigreichs czu Beheim“ (byl jím od měsíce prosince 1403 asi do polovice 1404), aby do Hory uvedli „den erwirdigen Cunraten, erwelten bischoff zu Verden, unseren rat zu (289) munczmeister seczen ... der doselbst unsre muncz und urbor ... verwesen ... sol“ (Univ. kn. praž. Kopíř Přemyšelský fol. 114).

Petr Zmrzlík z Svojšína býval „obrister münzverweser“ (1400)⁵¹) čili „supremus thesaurarius regis Wenceslai“ (1401)⁵²); od roku 1405 (sic hned od začátku) držel úřad mincmistra v Kutné Hoře⁵³) až do roku 1419. K němu se táhnou četné zápisy⁵⁴), z

nichž vyjímáme pouze následující: 1412 podal společně s Mikulášem z Egerberku, nejvyšším písařem (urbury) na Horách Kutnách, králi Václavovi počet, z něhož bylo zjevno, že král jim zůstává dlužen 8705 hřiven a 24 gr⁵⁵). Petr z Svojšína měl 1416 dům v Praze v rohu proti klášteru sv. Jakuba a přebýval v něm⁵⁶). Zápisy v knihách konfirmačních z let 1409, 1410, 1415 a 1417, dle nichž poznáváme, že Petr Zmrzlík byl patronem kostela v Chotěboři, jmenují jej stále „magister monete“⁵⁷)“. Dne 16. srpna 1421 zemřel v Praze⁵⁸). O manželce jeho Anně z Fridmburka hovoří desky zemské⁵⁹). Petr z Svojšína nesmí býti nikoliv stotožňován s Petrem z Písku. [Viz též Dodatky str. 43]

Janek ze Smilkova a z Kostelce, jinak ze Smržova, řečený Sádlo (Tomek Děj. Pr. III. 10.) jmenuje se jakožto „magister monete Moncium Chuttensium“ v listu kr. Václava IV. ze dne 25. února 1419 (Codex diplom. Silesiae XI. pg 177. č. 36.).

Mikeš Divůček z Jemništ 1420-1421⁶⁰).

Hanuš z Polenska byl mincmistrem v Kutné Hoře zajisté na začátku roku 1421; mandátem ze dne 5. března t. r. kr. Sigmund jemu „Hans von Polenczk, munczmeister uf dem berge zum Chuttent“ udílí znova léno, které držel již od kr. Václava IV. (Neues Lausitz. Magaz. LXX. pg. 148.)

Petr Zmrzlík z Svojšína 1421⁶¹) (od konce dubna do 16. srpna).

Oldřich Vavák z Hradce 1421 od 4. září (skončení sněmu v Kutné Hoře) do 22. září, kdy zemřel zachvácen byvanou morovou⁶²).

Mikuláš 1421⁶³). [Viz též Dodatky str. 43-44]

Dionysius ze Srbče 1422 dne 15. ledna obnovil radu v Kutné Hoře jakožto „protunc magister monete“. (Mat. Meissnera Kronika kutnohorská v archivu jindřichohrad.)

Hašek Ostrovský z Valdštejna 1422-1424 (dle Mat. Meissnera Kroniky kutnohor.). [Viz též Dodatky str. 44]

(290) Ambrož z Prahy byl mincmistrem již 1427, kteréhožto roku f. 2. ante transl. S. Wenceslai (3. března) jemu „tunc temporis magistro monete“ vepsali do knih městských dům někdy Hanmana Aldera⁶⁴); v týchž knihách měst. našli jsme zmínku o tomto mincmistrovi při roce 1427 ještě dvakrát, a sice v zápise při f. 2. ante 11. mill. virg. (20. října) a f. 4. proxima ante circuncis. dom. (31. prosince)⁶⁵). Velice zajímavý jest zápis při f. 4. post innocentium (29. prosince) 1428, jímž se odevzdává dům „quondam Nazonis Ambrosio de Praga tunc temporis magistro monete et Wenceslao dictus (!) Wodička ... quia per capitaneos et fratres pro lege dei zelantibus et ab ista comunitate Montana illa domus ... est eis condonata“⁶⁶)...“ Ambrož jest vytčen jakožto mincmistr ještě v zápise z roku 1432 při f. 3. ante S. Nicolai (3. prosince): tehdy ujal zahradu pod kaplú a pod školú jdoucí do kostela k sv. Barboře, kterou mu odkázal „mistr školní mistr Jindřich chtěl do Bazilí jeti“⁶⁷)“. V Kutné Hoře žil ještě v roce 1433, tehdy f. 5. ante Stanislai (7. května) koupil sobě „hut v té kruntě pod Bielany“⁶⁸)“. [Viz též Dodatky str. 47]

Otík z Lozí řídil minci kutnohorskou společně s Ambrožem nahoděpsaným v letech 1427 a 1428: dokladem pro 1427 jest zápis následující: f. 2. ante 11 mill. virg. (20. října) „stalo se jest věření a nález slovtuným Janem řečeným Koczjuje z Liběnic a Ambrožem, tehdy mincmistrem na Horách Kutnách, ubrmany od obcí Tháborských a Sirotčích vydanými a k tomu slovtuným Otíkem z

³⁷) Tomek Děj. Pr. II. 469.

³⁸) Tomek II. 363, III. 9. - Lib. transumpt. civ. Lun. f. 11 a. - Pelcl Leb. K. Wenceslaus I. Urk. LXI. - Palacký Formelb. str. 140.

³⁹) Rel. tab. ter. I. 559, 570, 588, 600 a j. - Lib. erect. V. 26, 43.

⁴⁰) Čelakovský Sbírk. pr. měst. II. str. 1009.

⁴¹) A. K.

⁴²) Soud. akta konsist. praž. II. 154.

⁴³) A. K. Lib. antiquus hered. P. 8.

⁴⁴) Soud. akta V. 193.

⁴⁵) Sternberg Urkund. str. 118 a Zycha Das böhm. Bergrecht II. 328. Listina tato, v obou dotčených pramenech nesprávně vročená, náleží dle Ot. Lemingra do roku 1400; tehdy dle král Václav dne 3. dubna v K. Hoře (Tomek V. 14).

⁴⁶) A. K. Lib. ant. her. O. 6 v.

⁴⁷) A. kapit. pražs. XXI. 26. Laskavě sdělil dr. Jar. Čelakovský.

⁴⁸) Tomek Děj. Pr. III. na různ. místech. - A. státní v Drážďanech č. 5303.

⁴⁹) Čelakovský Sb. pr. měst. II. 1020.

⁵⁰) Tomek III. 9. - Pelcl Leben K. Wenceslaus II. Urk. str. 92.

⁵¹) Sternberg Urkund. str. 118.

⁵²) A. kapit. pražs. XXI. 26. Laskavě sdělil dr. Jar. Čelakovský.

⁵³) Zycha Böhm. Bergr. II. 388. - Tomaschek d. alte Bergrecht v. Iglau

str. 92 a 93. - Arch. Čes. II. pg. 186.

⁵⁴) Tomek Děj. Pr. III., IV. - Arch. Čes. I., II., VI., XV. - Lib. confirm. VI. L. 16 a VII. A. 3.

⁵⁵) Arch. Čes. II. 186.

⁵⁶) Ibid. I. 198.

⁵⁷) Lib. confirm. VI. str. 274 a VII. str. 3, 147, 218.

⁵⁸) Tomek Děj. Pr. IV. 197.

⁵⁹) Reliq. tab. terrae I. 555 a 556.

⁶⁰) Tomek Děj. Pr. IV. na různých místech.

⁶¹) Tomek Děj. Pr. IV. 149.

⁶²) Ibid. IV. 200, 201.

⁶³) Ibid. IV. 201.

⁶⁴) A. K. Lib. ant. her. A. 3.

⁶⁵) Ibid. A. 8, 9.

⁶⁶) Ibid. B. 9.

⁶⁷) Ibid. F. 4 v.

⁶⁸) Ibid. F. 6 v.

Lozí mincmajstrem“ o odvedení vody z dolu⁶⁹); a roku 1428, když zahrada nad Novým mlynem, někdy Krajerova, byla Tómovi mlynáři připsána „neb jest jemu od hauptmanův a od obcí polních dána týmž právem, jakož jsou jiným domy a zahrady rozdávány ... a když dlužníci ... sáhli k Tómovi na tu zahradu pro dluhy toho Krajsara, konšelé podali jsou obů stranu k rozsúzení polním bratřím a tak Ambrož a Otík tehdy mincmajstrové na Horách mezi nimi jsou vypověděli...“ f 2. ante Epiphaniam (5. ledna)⁷⁰). [Viz též *Dodatky str. 45*]

Mikuláš (Mikulášek) z Suchdola byl „magister monete ex parte fratrum Thaboriorum⁷¹“; zprvu vedle mincmistra Ambrože: 1430 ve sporu o duršlák (průlom) z dolu Mauru do Purgleny propálený a proražený řídili soud společně a vyřkli rozhodnutí f 2. post festum S. Martini (13. listopadu)⁷² a také v zápise z roku 1432 ten týden po sv. Jiljí (po 1. září) jmenují se oba současně jakožto „tehdy mincmajstrové od obojích vojsk Sirotěch a Táborských na Horách Kuthnách⁷³“. Mikulášek byl v Hoře usedlý od 1431; tehdy (dne 23. května) trhem získal dům v ulici jdoucí k sv. Barboře, který býval kdysi Jakuba Kaufmana, od Kříže (erga Crucem) řečeného Postřihače za 20 kp gr⁷⁴) a k tomu přidali mu páni 1433 (12. května) městištka⁽²⁹¹⁾ nad městskou zdí proti dotčenému domu „počnůce od Šimona Exla až do fortny aneb do té brány k sv. Barboře⁷⁵“. Mincmistrem byl Mikulášek do roku 1435. Mikulášek žil ještě 1457, kteréhožto roku (12. prosince) dal zapsati dům svůj se vším příslušenstvím i ložním rúchem i jin. paní Margrétě, manželce své vlastní⁷⁶); v zápise tomto připomíná se syn jeho Václav. [Viz též *Dodatky str. 45-46*]

Racek z Kojšic byl v Kutné Hoře mincmistrem roku 1435, což vysvítá že zápisů následujících; 1435 sabato in die Processi (2. července) magister civium, consules jurati domum in foro equorum in acie eundo super eundem forum cum orto ejusdem domui pertinentem domino Rackoni protunc magistro monete ... assignaverunt ..., quiae mit erga Hanuškonem dictum Bikanský pro 16 sexagenis gr solut. pecunia⁷⁷); opět 1435 f 5. post Lucie virg. (15. prosince) purkmistr a konšelé kázali vepsati do knih městských „dóm i s zahradu na Konském trhu, někdy Jakubkóv, Velislavovi příteli páně Rackovu a Janovi písařovi ..., neb pan Racek z Kojšic tehdy mincmajstr na Horách Kuthnách kúpiv ty zdi vyhořalé o Hanuška Bikanského za 16 kp gr a zaplativ odevzdal jest a kázal jest nadepsaným v knihy vložit i vepsati⁷⁸“. Posloupnost mincmistrův kutnohorských, která pro dobu 1435-36 se jevila přetrženou, členem tímto nově zjištěným se doplňuje a sceluje. Z doby pozdější, kdy Racek z Kojšic nebyl již mincmistrem, nacházíme o něm zprávy v různých pramenech: 1445 přivěsil pečeť svou jakožto svědek na listinu ze dne 8. května⁷⁹); 1448 dne 4. dubna byl rozhodčím ve při o jakousi vinici (u Prahy?)⁸⁰); 1456 vydali úředníci menších desk zemských listinu postupní ze dne 1. května téhož roku „sub sigillo Raczkonis de Koysicz⁸¹“. [Viz též *Dodatky str. 45*]

Jan Čabelický z Sútice byl mincmistrem 1437 (30. září dle Mat. Meissnera Kroniky kutnohor.); sabato immediate post festum beate Lucie virg. (14. prosince) sadil konšely obce městské, a v zápisu o tomto výkonu čteme plný jeho titul „Johanes de Sútice alias de Čabelic protunc magister monete Moncium Cuthnis“⁸²).

Vilém Nectín ze Sútice 1437 (A. K. hor. odd. č. 4.). [Viz též *Dodatky str. 46*]

Hynce Ptáček z Pirkštejna 1437-1444? [Viz též *Dodatky str. 46*]

Jan Čabelický z Sútice 1444-1455. [Viz též *Dodatky str. 46-47*]

Zbyněk ze Soběšina 1456 (1. ledna) „vicem monete magistri gerens“ (Mat. Meissnera Kronika kutnohorská).

Jan Calta z Kamenné Hory 1457-1458⁸³). [Viz též *Dodatky str. 47*]

(292) Zdeněk Kostka z Postupic 1458-1462⁸⁴).

Oldřich Bradáč z Tůšně (Tausně, Thušeně) nazývá se úředníkem mince již roku 1467 ve smlouvě tržové, dle které koupil polovici huti od poručníkův statku nebožce Vanka Skriby zaplativ úplně penězi hotovými⁸⁵); úřad při minci zastával bezpochyby nepřetržitě do roku 1471. Neustálené tehdy ještě poměry majetkové v Kutné Hoře jsou toho příčinou, že v staré knize pozemkové častěji se setkáváme s mužem tímto, jehož jméno bychom v listinách úřadu mincovního hledali marně. Roku 1467 prodal zahradu a dům u Kolínské fortny za 95 kp⁸⁶) a koupil sobě ihned jiný dům, někdy Kučovský od Martina Hamerníka za 60 kp a zaplatil jej úplně penězi hotovými⁸⁷). Roku 1468 opět koupil dům, a sice někdy Joštův na Rosmarku za 70 kp od Matěje zetě Joštova a zaplatil jej⁸⁸), avšak téhož roku ještě jej prodal Zivaldovi erckafěři za 100 kp⁸⁹). Nejcennější předměty nemovitého majetku svého odprodal r. 1473, totiž dům Piskovský Jiřímu Hluckému za půl páta sta zlatých hotových „a za kůn⁹⁰), jakož i hut někdy Preklovskou nad Joštovým lezofem ležící Ondrákovi Prokšové za 490 kp docela zaplacených⁹¹“. [Viz též *Dodatky str. 47*]

Petr Klucký z Solopisk (seděním na Klucích) připomíná se již roku 1460 vedle Prokopa Aldera a Jana Kuče jakožto úředník dvorský⁹²); avšak teprve 1471 jest jmenován zřejmě jakožto úředník mince: poprvé v listině datované tu středu po Novém létě (2. ledna)⁹³), později pak při zprávě o opatřeních v Hoře chystaných ihned po smrti krále Jiřího⁹⁴). Zprávy o něm jsou velice skrovné; víme toliko, že 1463 Petr „Kluczského“ koupil dům ležící pod S. Janem u Peštovy (Beštovy?) dcery za 42 kp gr hotových⁹⁵). [Viz též *Dodatky str. 47*]

Prokop Alder z Lošan byl 1471 již úředníkem mince zároveň s oběma výše jmenovanými; avšak dříve již byl ve službě na VI. Dvoře: v jistém zápise z r. 1460 jest vyznačen jakožto „té chvíle hofmistr (horní)“ a dále v témž zápise jako „úředník dvorský⁹⁶“. Jeho jméno vyskytá se často v starých knihách pozemkových ve spojení s různými trans-⁽²⁹³⁾ akcemi majetkovými, o nichž tuto podáváme stručnou zprávu dle postupu časového: 1445 P. A. koupil dům ležící na rohu vedle Jana Doška a proti Mazurce přes ulici a louku jdoucí k klášteru po Provoznicí u Jakuba hutnana Purglénského za 16 kp 22 gr⁹⁷); 1446 P. A. dostal městiště pusté v Pekařské ulici „pod 2 gr lozunku a to v témž

⁸³) Zprávy o těchto třech mincmistrech (Ptáčkoví, Čabelickém a Caltovi) jsou vyňaty z Tomkových Děj. Pr. IX. 259.

⁸⁴) Do seznamu mincmistrův kutnohorských bývají druhy pojaty osoby, které s mincí neměly ničeho společného, zejména Mikuláš Ruthardův a Jan z Peček; že by Mikuláš Ruthardův byl spravoval minci kutnohorskou, z listiny (1330) Tadrou v Summa Gerhardi (str. 335-336) otištěné nevysvítá, a Jan z Peček jest v Pozůstatcích desk II. 290 zřejmě vytčen jakožto „magister montium Cuthnensium.“ Obě osoby tyto nutno v seznamu mincmistrův škrtnouti.

⁸⁵) A. K. Reg. hered. T. 16.

⁸⁶) Ib. T. 17.

⁸⁷) Ib. T. 17.

⁸⁸) Ib. T. 28.

⁸⁹) Ib. T. 29.

⁹⁰) Ib. V. 63. (Viz Tomek VII. 342.)

⁹¹) Ib. V. 62.

⁹²) A. K. Lib. ant. her. P. 6 v.

⁹³) „Petr z Solopisk a na Klucích ty časy úředník mince královské na Vlaském Dvoře“ přivěsil pečeť svou na list šepmistrů, konšelů i vši obce na Horách Kutnách, jímž od Prokopa Aldera z Lošan přijímají dar 50 kop grošův „českých stříbrných, kteréž ty časy sto kop grošů na penězích jsou vážily.“ A. K. Lib. ant. her. P. 23.

⁹⁴) A. K. Lib. sentent. A. 8.

⁹⁵) A. K. Reg. hered. S. 1.

⁹⁶) A. K. Lib. ant. hered. P. 6 v.

⁹⁷) A. K. Reg. hered. C. 4.

⁶⁹) A. K. Lib. ant. her. A. 8.

⁷⁰) Ibid. B. 9.

⁷¹) A. K. Lib. ant. her. D. 10.

⁷²) Ibid. D. 6.

⁷³) Ibid. F. 4.

⁷⁴) Ibid. D. 10.

⁷⁵) Ibid. F. 7.

⁷⁶) Ibid. P. 4. V zápise tomto určuje se poloha domu Mikuláškova takto: dům ležící v Minciřské ulici na rohu vedle Vršové vdovy a mezi ulicemi, z nichž jedna jde k sv. Barboře a druhá na Konský trh.

⁷⁷) A. K. Lib. ant. her. H. 9. V nadpise vytčeno „Raczek de Coysicz“.

⁷⁸) Ibid. J. 1.

⁷⁹) Arch. Čes. VII. str. 641.

⁸⁰) Ibid. XV. str. 537.

⁸¹) Ibid. XIV. str. 67.

⁸²) A. K. Lib. ant. her. K. 1.

právě, jakož jsou i prve jiným městiště pustá od obce byla rozdávána⁹⁸). 1446 prodal dům na rohu jdouce do ulice Pekařské a k tomu městiště ležící v též ulici Pekařské za 19 kp gr⁹⁹); 1447 koupil dům vedle Jana Ptáčka bednáře za 16 kp gr od Duchka z Strážnice¹⁰⁰); 1449 prodal louku konec Provaznice ležící jdoucí k klášteru za 6 kp bez 10 gr Váchovi z Kořenic¹⁰¹); 1449 koupil dům ležící proti masným krámům, jenž slove u „černé růže“, u paní Margrety Onomyšlské za 63 kp gr¹⁰²); 1450 prodal dům na Solném trhu Matěji Peštovi¹⁰³); 1456 koupil jest zahrádku za svým domem ležící podle dvořiště Jičínského za 100 grošův¹⁰⁴); 1460 ujal od Hanuše z Vídne všecko právo dědické k dědinám v Kruntlíku za 56 kp gr¹⁰⁵); 1461 koupil pivovar a sladovni ležící nad Páchem dolejší po sirotcích neboha Ondráka Haldové za 120 kp gr hotově zaplacených¹⁰⁶); 1461 koupil půl huti ležící „na té gruntě pod Bielany nad Prokšovými hutmi“ za 150 kp gr¹⁰⁷); 1461 opět prodal pivovar nad Páchem dolejší Burianu minciři za 150 kp gr¹⁰⁸); 1461 prodal dům ležící v Minciřské ulici, někdy Pískové, Mikuláši Libákovi za 24 kp gr peněz hotových¹⁰⁹); 1464 prodal svou polovici huti pod Bielany Martinovi Kršňákovi za 150 kp gr¹¹⁰); 1464 prodal chmelničku Haldeckou na Rovni Valšovi za kopu grošův¹¹¹); 1467 koupil stodolu s průjezdem za Panenským domem od Onše Tluxy¹¹²). Prokop Alder býval častěji počten důstojenstvím šepmistrským, zejména 1460, 61, 65 a jindy. Rod Alderovský byl ode dávna v Hoře usedlý; jednotlivé členy tohoto rodu nacházíme již v 2. polovici 14. století a na začátku 15. století mezi minciři a pregéri: 1370 byl Mikuláš Alder konšelem minciřským, 1413 Tomáš Alder konšelem pregéřským, nevšední pak vážnosti požíval Heiman Alder, který při roce 1392 se jmenuje mezi radnými lidmi obce minc. a preg., roku 1412 a 1416 byl konšelem pregéřským a roku 1410 byl jedním z úmlucův při narovnání mezi obcí města Nového Kolína nad Labem a konventem kláštera Sedleckého o právo k vesnicím Brankovicím a Mnichovicím¹¹³). Při roce 1442 připomíná se Jirek Alderův jakožto „někdy“ majitel domu v položení nárožním blízko od kostela M. Boží u Náměti¹¹⁴). Přídomek „z Lošan“ našli jsme poprvé u Tomáše při roce 1445 v úmluvě o dluh na domě jeho¹¹⁵). Prokop Alder, kterýž byl bezpochyby synem Tomášovým, umřel jakožto úředník mince 1472 v pátek před sv. Prokopem¹¹⁶). Kateřina pozůstala vdova, žena zbožná²⁹⁴ a dobrodějná, projevila 1475 v posledním pořizení svém¹¹⁷) zvláštní příchyllost k chudině špitálův horských tím, že „na polehčení a spasení duše své a manžela svého i předkův a příbuzných svých“ znamenajíc, kterak statkem nebožce Mikuláše Libáka zboží Lipoltické, k špitálům týmž koupené, zapláceno býti nemohlo, odkázala jest k témuž záduší 216 zlatých uherských „dluhu od krále Jiřího jí dlužných a na cle ukázaných u váhy obecní od mědi“, by tím dotčené již zboží Lipoltické bylo dopláceno¹¹⁸). Kateřina vdova umřela 1493 v středu na sv. Dorotu¹¹⁹). Syn Jan byl 1483 šepmistrem¹²⁰) a 1497 zemřel; dcera Kateřina byla od 1479 provdána¹²¹). [*Viz též Dodatky str. 47*]

⁹⁸) Ib. D. 4.

⁹⁹) Ib. D. 7.

¹⁰⁰) Ib. D. 8.

¹⁰¹) Ib. E. 9.

¹⁰²) Ib. F. 2.

¹⁰³) Ib. F. 9.

¹⁰⁴) Ib. K. 9.

¹⁰⁵) Ib. O. 4.

¹⁰⁶) Ib. O. 8.

¹⁰⁷) Ib. O. 9.

¹⁰⁸) Ib. P. 1.

¹⁰⁹) A. K. Lib. ant. her. P. 8.

¹¹⁰) A. K. Reg. hered. R. 14.

¹¹¹) Ib. R. 17.

¹¹²) A. K. Lib. ant. her. P. 18 v.

¹¹³) Čelakovský Sb. pram. pr. měst. II. 1099 a 1093.

¹¹⁴) A. K. Reg. hered. A. 3.

¹¹⁵) Ib. C. 5.

¹¹⁶) Rezek-Dačický I. 42.

¹¹⁷) A. K. Lib. ant. her. P. 28.

¹¹⁸) Ib. P. 24.

¹¹⁹) Rez. Dač. I. 47.

¹²⁰) Ib. I. 46.

¹²¹) A. Z. Lib. her. rub. major A. 8.

Simeon Semének z Vrchovišť byl úředníkem mince od 1472 do 1483; registra verková často o něm hovoří: vozíval „groše“ králi do Prahy, začež mu dávali na ztravu 30-44 gr; 1480 vyplatili mu z mince 3 kp za dům, který král dal Jiříkovi štajgéri. Roku 1475 dal příjemné¹²²) a tehož roku koupil dům od Jana Růpovského, ty časy hofmistra dvoru král. a Bierky z Násilé, komorníka královského za 200 zlatých uherských¹²³); jemu náležel též dům Vencelíkovský (později Haviřský zvaný¹²⁴), jakož i dva domky s zahradou někdy Šimkovskou v městě u zdi¹²⁵). Roku 1478 nakládal na dül Haken; ale někteří mu v dül ten vsedli, pročez se dožadoval pomoci u samotného krále¹²⁶). Roku 1483 Semenek projevoval v úřadě svém bezpochyby nápadnou nedbanlivost, a nejvyšší mincmistr seznal a králi oznámil, „že by se Seménkovi zdálo obtížné, v minci býti“, pročez král nařídil, aby jemu stojecího žádný týden již nevydávali (listem datovaným na Hrádku dominica post convers. S. Pauli)¹²⁷).

Pavel Vidlák byl mezi úředníky mince od 1472 do 1476, kdy toto místo opustil a stal se šafářem královské huti. Přišel z Meziříče a byl bezpochyby náměstkem zámožného erckafěře Petra Vidláka, jehož vdovu asi pojal za manželku mezi léty 1460 a 1466: 1460 byl Petr Vidlák ještě živ¹²⁸) a 1466 zápisem v knihách¹²⁹) se dotvrzuje, že „Pavel Vidlákově muž koupil dům větší někdy Slonův ob ulici, kdež ptáky prodávají“, od Prokopa Aldera za 128 kp gr, ale dlouho domu toho nedržel, již následujícího roku 1467 jej prodal Hanušovi Štraskytlovi za 165 kp gr¹³⁰). Povahu Pavla Vidláka osvětlují zajímavým způsobem dvě pře, které byly rozsuzovány před šepmistry a plnou radou. Roku 1472 znesadil se s Řihou zlatníkem o jakýsi statek (dědictví?), totiž lůn pregéřský(!), dům a j.; výpověď panská učiněna ovšem tak, že statek byl rozdělen spravedlivě, a pisař radní s uspokojením zapsal do knih, že „Daniel Sudlice v plné radě smířil²⁹⁵) jest je právě a křesťansky, aby byli svoji dobří přátelé¹³¹“; avšak 1476 Pavel Vidlák vstúpiv před pány oznámil, „poněvadž Říha zlatník uhodil s ním o stolici, že také pro tu dobrou vůli Vidlák postúpil jemu stodůlky“, která mu byla zprvu prisouzena.¹³²) Ve druhé při však se nejví povaha Pavla Vidláka tak passivní a podajnou, nýbrž spíše nerozvážnou a útočící. Roku 1482 Pavel Vidlák „stojе v radě nařekl pana Mikuláše, ty časy šepmistra a hofmistra, že by jemu Štraskytl dal štuk kmentu za to, aby jemu třetí sto zlatých bylo vydáno; kteréžto věci Štraskytl jsa přítomen odepřel, že nikdy nedal jemu žádného kusu kmentu leč za peníze, a pan hofmistr odpíraje řeči Pavlově prosil pro bůh a pro právo, aby naň Vidlák to provedl, což prořekl, proše, bude-li to provedeno naň, aby hrdlo hned ztratil bez milosti, pak-li nebude dovedeno, aby se též Vidlákoví stalo, proše uručení. A když Vidlákoví nezdálo se uručiti, ten vsazen jsa potom dal se vinen panu hofmistrovi a odprosil pro bůh, pro Matku boží, pro vše svaté, aby jemu to hofmistr odpustil ... A když jemu odpuštěno a smíření s panem hofmistrem a Štraskytle, páni také k prosbě mnoho dobrých lidí odpustili jemu, aby se tehož potom varoval, a zapsati to rozkázali, dopustí-li se kdy čeho Vidlák, aby jemu i toto novo bylo¹³³)“. P. V. měl dvě dcery, z nichž jedna byla provdána za Sixta kramáře, druhá za Klamra¹³⁴). Dům svůj na Rybném trhu proti VI. Dvoru vedle Ferdyanke, kterýž koupil 1473 od paní Dusky za 110 kp gr¹³⁵), poručil při posledním pořizení 1496 Hanykěřovi, mimo to odkázal několik kp gr záduším kostelů kutnohorských a 15 kp gr na lázně, „aby topeny byly chudým“¹³⁶).

¹²²) A. K. Reg. rubeum L. 25.

¹²³) A. K. Reg. hered. V. 86.

¹²⁴) A. K. Reg. flav. minus O. 1.

¹²⁵) A. K. Reg. rub. L. 12 a Reg. Hered. V. 75.

¹²⁶) A. K. hor. odd. kniha 1. fol. 290.

¹²⁷) Ibid. fol. 225.

¹²⁸) Dotčeného roku Petr Vidlák koupil jest huť nad rybníkem u Jošta erckafěře za 300 kp gr zaplativ úplně penězi hotovými. A. K. Reg. her. O. 7.

¹²⁹) Ibidem T. 6.

¹³⁰) Ibid. T. 19.

¹³¹) Ibid. V. 48.

¹³²) Ibidem.

¹³³) A. K. Reg. flav. min. B. 17.

¹³⁴) A. Z. Lib. hered. rub. maj. M. 6.

¹³⁵) A. K. Reg. her. V. 64.

¹³⁶) A. K. Lib. testam. A. 23.

Gabriel z Nymburka zaujal v masopustě 1473 místo úředníka mince po Prokopovi Alderovi, které od měsíce července 1472 bylo uprázdněno; v Reg. verkových čteme o tom při neděli Esto michi zprávu tuto: „hic est aplicatus officialis tercius nomine Gabriel de Nimburga.“ Poručili tu pěstění zahrady kozlovi; neboť Bartoš z Práchnan v Pamětech svých připomíná při roce 1474 toto: „ve čtvrtek po Novém létě postižen a měl býti oběšen Gabriel úředník mince, že kradl v minci, ale král mu odpustil“¹³⁷).

Zachař z Božetína ujal úřad v minci roku 1474; v Reg. verkových jest zápis k tomu se táhnoucí tento: Omnes gentes „hic presente Zacharia officio suo inceptum est reistrum circa accesum sui“; v úřadě vytrval 25 let. Mezi obecními staršími zasedal asi 20 let. Roku 1478 koupil zahradu vedle Beneše za příkopy u Trojana za 80 kp gr¹³⁸). Zachař držel dvůr Ovčáry; avšak 1483 jej prodal Mikulášovi hofmistřovi, Ambrožovi frzaucherovi a Jiříkovi Vognarovi, jimž král Vladislav učinil obdaření, aby²⁹⁶ při dvoře tom postaviti mohli hut k zágování mědi, starých šlakův a roštverkův i také rud ze všeho cechu Grejfetského; postoupil jim všeho dvoru se vším nábytkem, obilím i se vším nádobím a hospodářstvím, což k koňom a vozům přísluší, za 900 zlatých uherských než s tou výměnkou, aby sobě, když rybník větší spuštěn bude, ryb všech polovici vzal.¹³⁹) Barbora Zachařova manželka koupila 1496 sobě k své ruce dům s zahradou vedle Kolínské brány mezi valy a zdmi městskými od Vávry havěre¹⁴⁰). Zachař na začátku měsíce srpna 1498 od úřadu v minci odstoupil, bezpochyby pro churavost, neboť král listem ze dne 8. srpna svoluje, aby mu dávano bylo každý týden 48 gr „a to bez úřadu, na kterémž jest byl, až do jeho živnosti“¹⁴¹). Umřel 1499; den úmrtí jest zjištěn zápisem v Reg. verkových: Zachař officialis monete obiit f. 6. post dom. Exurge, sepultus ad S. Barbaram (dne 8. února) souhlasně se zprávou v Pamětech Bartoše z Práchnan¹⁴²). Z kšaftu, který dělal v úmrtím roce f. 2. post Blasii, dovidáme se, že měl tále v Šafařích, v Šmitně, ve Flašářích, Rousích, Staré hlubině a Osle¹⁴³).

Jan Charvát z Ostrova byl úředníkem mince 1476-82. V knihách pozemkových setkáváme se s jménem jeho již 1470: tohoto roku Janek Charvát koupil zahradu Rakovskou za Kouřimskou branou od Hynka hofmistra za 50 kp gr bílých zaplativ úplně, téhož roku koupil grunt a dům Nazovský za 120 kp gr bíl. a přikoupil k domu svému druhý domek od Toníka ševce za 25 kp gr čes širokých zaplativ docela¹⁴⁴). Roku 1472 koupil zahradu Joštovskou vedle své zahrady na Kryřě ležící¹⁴⁵) jemu náležel též dům Rezkovský. J. Ch. byl muž velice podnikavý: od 1474 nacházíme jej mezi rudokupci; za úřadování svého při minci poznal, kterými cestami se nesl prodej mědi, tak důkladně, že složiv úřad mohl obchod tento do svých rukou vzít a s úspěchem na účet svůj vlastní provozovati. Mědi černé stříbrnosné v Hoře ukoupené prodával faktorům Norimberským, kteří mu poskytovali znamenitých záloh, jak patmo z následujících zápisův. Roku 1483 „seznal se býti dlužen Zivoltovi Puxtorffovi z Normberka a Mikulášovi Heroltovi ze Chba 1828 zlatých uherských na zlatě i na váze dobrých a to jim splniti slíbil mědí horskou rozdílně ... tak aby cent méně nedržel tři hřiven stříbra, ale více; a věřitelé jeho mají počítati za 1 hř stříbra 5 zl uher. dolův z té summy svrchupsané ... A v tom místo rukojmí týž Charvát zapsati rozkázal dobrovolně věřitelům svým dvě hutí své: jednu, kteráž leží nad Bielany, a druhú velikú ležící pod tú hutí proti Bianom i se vším k těm hutem příslušenstvím...“¹⁴⁶) A opět 1484 učinil podobnou smlouvu s týmiž faktory; zálohu 2000 zl uher. pojistil domem svým velikým, „v kterém nyní sedím, se vším právem k němu příležitostim a se všemi krunty...“, jakož i hutí velikou pod

Bielany¹⁴⁷). Roku 1486 dal Niklovi Heroltovi a Zivaldovi Pokštořarovi do Normberka v moc 24⁽²⁹⁷⁾ centnéře mědi, která držela stříbra každý centněr 1½ hřivny a dva loty, a také „tu zvonovinu toho velkého zvonu, kterouž jemu páni horníci popřili prodati“; půjčku 1000 zl pojistil jim zapsav jim dům svůj Svadbovský v 500 zl, ostatních 500 zl pak ujistil na obou hutích u Bian s rybníky i s tím vším, což k těm hutem přísluše¹⁴⁸). J. Ch. seděl několik roků mezi staršími obce; 1478 byl šepmistrem. V Pamětech Bartoše z Práchnan byl nazván „horníkem ctným“, kterémužto posudku rádi důvěřujeme čtouc v knihám městských při roce 1481 zápis následující: „páni s obecními a staršími sšedše se na rathúz o potřebě obecní vážili mezi tím dobrodiní což Jan Charvát obci ke cti činil, zvláště že nákladem svým školu u S. Barbory postaviv, zvon veliký udělati kázal; tudíž i zůstali na tom, ačkoli na každý dům, jichžto pět skupil, uložen jest lozuňk pro odprodání, aby však od Charvátu nyní ani potom lozuňkův k obci žáhdáno nebylo po vše časy života jeho a pokudž těch domů bude v držení“¹⁴⁹). Upadnuv v těžkou nemoc 1486 začal majetek svůj urovnávati: zejména prodal dům Rezkovský Mikulášovi Pleskáčovi¹⁵⁰) a hut' pod S. Václavem ležící Orlovi¹⁵¹). Když pak téhož roku ve středu po Památce Nanebevzetí P. Marie umřel¹⁵²), shledalo se, že některým dělníkům na dolech svých nezaplatil, z čehož povstaly nemalé nesnáze; „i jest ta věc urovnána skrze pana mincemejstra“ tak, že pan Samuel, nový držitel těch dolův, „ne z práva, ale z dobré vůle svolil jest, že díl těch dluhů zaplatiti má, totižto k Švábům šmelíři a hutmanu 20 kp, druhému šmelíři 20 kp, do Šafar 50 kp, do Nyfle 15 kp a to každý týden má jim zapraviti na to ½ kp“¹⁵³). V zápisech se připomíná Machna manželka Charvátova¹⁵⁴); syn Mikuláš byl 1486 již tak vyspělý, že mohl churavého otce svého na rathúze zastupovati¹⁵⁵).

Kunrát Švajkar z Vrchovist' byl úředníkem mince od roku 1483; osvědčil se již před tím jakožto velice čilý jednatel mince horské, z Prahy a z jiných míst přivážel mnoho pagamentu do Hory na zmínování, vykonával v Praze různé výplaty na účet mince kutnohorské a byl skoro neustále na cestách v záležitostech téže mince¹⁵⁶). Král uznávaje věrné služby jeho daroval mu 20 kp gr z milosti, když 1495 nemocen ležel¹⁵⁷). Konrád byl ve svazku příbuzenském (snad sešvagřen) s Pavlem Vidlákem a s Janem Korábem z Prahy¹⁵⁸); tento Jan Koráb roku 1493 jim oběma⁽²⁹⁸⁾ poručil všecken statek svůj v Praze¹⁵⁹). Kunrát ocitnuv se 1495 v kázni boží učinil pořizeni o statku svém; z kšaftu jeho dovidáme se, že byl měšťanem Starého města Pražského, kdež měl dům za Sv. Mikulášem; dluhy pojistil zčásti na tomto domě, z části na tálech i na mlýnech a na dědinách při týchž mlýnech v Jílovém „těch se dobře doptají v knihách Jílovských“; synu svému Václavovi poručil půl stolice pregeřské, kterouž měl od Pavla Píska zapsanou, s připomenutím, „jestliže by pán bůh ráčiti dal druhého syna, to mějte spolu“; „což se týče děveček Ančky a Mandy, těm aby dáno bylo, jestliže k letům přijdou, po 50 kp gr

¹⁴⁷) Ibid. D. 8.

¹⁴⁸) Ibid. E. 8, 9.

¹⁴⁹) Ibid. A. 19.

¹⁵⁰) Ibid. D. 10.

¹⁵¹) Ibid. F. 4.

¹⁵²) Rez. Dač. I. 46.

¹⁵³) A. K. Reg. flav. min. F. 13.

¹⁵⁴) Ibid. G. 4.

¹⁵⁵) Ibid. F. 6.

¹⁵⁶) Obzvláště často nacházíme jméno jeho v Reg. verkových z roku 1486 a 1487; příkladem podáváme toto: Vocem. jocun. formanu 20 gr, ješto připřahal koně do vozu, kdy Konrad jel do Prahy na veks sem i tam; Exaudi I. dodal Conradus ex Praha argentum fulminatam 85 hř 3 fř 2 lt 3 qtl, idem latos 54 hř 1 fř (argentum 30 hř 2 fř 1 qtl), idem grošů mečových 17 hř (argent. 5 hř 1 fř 3 lt 1 qtl), idem clenodieale purum 2 hř 3 fř 2 lt; Exurge Stankovi zlatníku od díla lzice, kterýž JMKské dělal, ½ kp Conradus dedit Prague; Hasíkovi malěři 4 kp od malování saněk JMKské Conradus dedit Prague.

¹⁵⁷) Ad relac. dom. mincm. per scedulam ex Buda ad festa Pascalia.

¹⁵⁸) Jan Koráb z Prahy „a z Frýberka od Jičina a z Moravy“. A. K. Reg. flav. min. N. 4.

¹⁵⁹) Tomek v Děj. Prahy X. 152 zmiňuje se o Konrádovi kupci, řeč. Švajgerovi, jenž 1470 koupil dům v rynku na Star. městě Pražském. Shoda obou osob je tu zřejma.

¹³⁷) Rez. Dač. I. 42. - V reg. verk. z roku 1474 při Adorate III. jest vytknut schodek 2 kp v počtech a připojena k tomu poznámka „v ten týden jest přistížen úředník v krádeži“.

¹³⁸) A. K. Reg. flav. min. vzadu.

¹³⁹) Ibid. C. 16.

¹⁴⁰) A. Z. Lib. her. rub. maj. J. 14.

¹⁴¹) Arch. Čes. XVIII. 64.

¹⁴²) Rez. Dač. I. 52.

¹⁴³) A. K. Lib. testam. B. 4.

¹⁴⁴) A. K. Reg. hered. V. 15 a 21.

¹⁴⁵) Ibid. V. 59.

¹⁴⁶) A. K. Reg. flav. min. C. 8.

míš“; tak obmyslil Kunrat dcerky své¹⁶⁰). Z kšaftu tohoto poznáváme, že strýcem mu byl Hanuš Švajkar z Mostu. Zemřel 1495 v pondělí po sv. Jiří¹⁶¹). Při roce 1492 v listě psaném ten pondělí po sv. Ambroži jest vytčen Konrád s příjmím „z Hartan“ jakožto druhý úředník mince mezi Zachařem z Božetína a Janem z Skalice¹⁶²). [Viz též *Dodatky* str. 47]

Jan z Ničova, který se jmenuje mezi úředníky mince v letech 1482-85, jest zjevem episodickým, o němž ničeho podrobnějšího pověděti nedovedeme.

Jan ze Žiželic býval písařem mince; úředníkem mince pak byl 1486-94 a opět 1499-1510; v mezeře časové tuto vytčené zastával úřad horního hofmistra¹⁶³). Když roku 1474 pojal za manželku Mandu¹⁶⁴), dceru Mikuláše z Skalice, horního hofmistra, dostalo se mu též jména Jana z Skalice. Ovdověv oženil se opět 1482 s Kateřinou dcerkou Víta písaře, kterou otec obvěnil summou 100 zl¹⁶⁵); a ovdověv znovu pojal k manželství Martu z Horky¹⁶⁶). Neznáme příčiny, pro kterou byl 1510 z úřadu propuštěn; přízně královské nepozbyl, jak patrně z listu, který úředníkům mince 1511 napsal král „in Broda Hungaricali f 6. post circumcis. dom.“, z něhož vyjmáme toto: „...jakož jest nám dlužen pozůstal slovutný Jan z Skalice na Horách Kuthnách věrný náš milý do mince 200 kp gr Čes žádaje nás, abychem jemu v tom prodlení dáti ráčili; aby nám ten dluh povolně bez svého obtížení vyplnití mohl a tím nejasa od nás obtížen aby mohl tím dostatečněji a snažněji svůj obchod vésti v pořádku erckaféřském a nám užítky přivozovati, jakož jest jiná léta nám to činil a skutečně ukazoval a také v minci naší tu na H. K. mnoho leth nám sloužil, kdež my zhlédající na takové jeho služby, pro kteréžto k němu náchylni jsúce v úmyslu jsme jměli, jemu jinú v tom milost okázati, aby on mohl za své služby na nás poznati pána milostivého; ale z některých slušných příčin v tom jsme (299) úmysl svůj změnili; než při tom jej zůstavujeme a tu milost jemu tímto listem činíme, aby z těch dvou set kop gr Čes do tří let po datum listu tohoto napominán nebyl od nás a našich dědicův a budoucích králův českých a chceme jemu i dědicům jeho to vši milostí královskou zpomínati...“¹⁶⁷) Vedle horlivého působení v minci královské projevoval J. z Sk. též nemalou účinnost, k rozhojnění majetku svého směřující, čehož dokladem jsou časté zápisy v knihách městských, zejména tyto: 1474 Johannes Žiželický koupil dům Poderovský na Koňském trhu vedle Joba ležící za 130 kp gr Čes¹⁶⁸); 1478 Joh. Žiž. koupil dům nárožní na Koňském trhu od Joba Zevaldova za 78 kp gr Čes¹⁶⁹); 1481 Johannes z mince, hofmistrův Mikulášův zeť, koupil mlýn Štolc s jeho příslušenstvím od Matěje Rožďála za 175 kp gr Čes¹⁷⁰); 1487 Johannes Žiželický úředník z mince koupil dvůr v Pňově na Rovni v sv. Václava ležící od Důry Srsové za 80 kp gr Čes s lukami, s dědinami i se vším příslušenstvím¹⁷¹); téhož roku dotčený dvůr prodal krom luk Václavovi Heflickému za 70 kp gr Čes¹⁷²); 1487 Johannes úředník mince koupil louku nad Štolcem mlýnem ležící od Marty Zelené s Rovně za 25 kp gr Čes zaplativ penězi hotovými¹⁷³); 1488 Joh. úř. m. koupil louku i s paloučkem ležící nad Štolcem u splavidla od Jakuba Holestína za 18 kp gr hotových¹⁷⁴); 1488 Joh. úř. m. koupil u Válka některou chvilí po Velice noci vrch dědiny za 10 kp gr¹⁷⁵); 1491 Jan z Skalice, úředník mince, koupil dům na Rybném trhu od Martina Hamerníka jeho polovici za 120 kp¹⁷⁶); 1492 Joh. úř. m. prodal

¹⁶⁰) A. K. Lib. testam. A. 14 v.

¹⁶¹) Rez. Dač. I. 50.

¹⁶²) A. K. hor. odd. 34.

¹⁶³) Rez. Dač. I. 50 a 52.

¹⁶⁴) A. K. Reg. hered. V. 117 a lístek vzadu vložený. Prvním manželem paní Mandy byl Matěj Čáslavský. Ibidem V. 57.

¹⁶⁵) A. K. Reg. flav. min. 1.

¹⁶⁶) A. K. Reg. album (kniha smluv) H. 21 v., G. 14, E. 12, E. 20.

¹⁶⁷) A. K. hor. odd. 272.

¹⁶⁸) A. K. Reg. her. V. 77.

¹⁶⁹) A. Z. Lib. her. rub. major A. 2.

¹⁷⁰) Ibid. B. 14.

¹⁷¹) Ibid. E. 3.

¹⁷²) Ibid. E. 10.

¹⁷³) Ibid. E. 6.

¹⁷⁴) Ibid. E. 18.

¹⁷⁵) A. K. Reg. her. vzadu B. 7.

¹⁷⁶) A. Z. Lib. her. rub. major G. 7.

dům na Koňském trhu ležící Václavovi Prenarovi za 300 kp gr peněz hotových¹⁷⁷); 1500 koupil Joh. úř. m. dvůr Trkounovský od Prokopa z Kolmarku za 55 kp gr¹⁷⁸); 1502 Johannes z Skalice úř. m. koupil dům Pokšichovský nárožní od záduší kostela sv. Jakuba za 200 kp gr¹⁷⁹); 1506 Joh. z Skalice úř. m. koupil jest Vaňkovi synu svému dům na Koňském trhu ležící, kterýž byl Nekše nebožtíka a Marty manželky jeho, za 185 kp gr¹⁸⁰). Jan z Skalice zasedal mezi staršími obce bez přetržení od roku 1488 až do své smrti a býval též šepmistrem. Roku 1510 v ten čtvrtek před Sv. Trojicí učinil „poslední rozkázání a poroučenství“ o statku svém: vše odkázal Martě manželce své a dítkám svým „aby toho společně užívali¹⁸¹“. Dítky jeho byly: Václav z Skalice (manželka jeho Dorota Smíšková), Jan z Skalice, hofmistr horní (manželka Apolena z Žitenic), Jiřík z Skalice, Anna provdaná za Sankturina z Nedvojovic (tehdy již mrtvá) a Lidmila provdaná za Hynka Hugvice z Biskupic¹⁸²). Roku 1511 byl Jan z Skalice úředník mince již mrtev¹⁸³).

⁽³⁰⁰⁾ Řehoř z Dorotic byl úředníkem mince 1495-99. Zprávy jeho se dotýkající jsou velice skrovné; jedna z nich jest však nemálo pozoruhodná, neboť jest důkazem, jak král Vladislav pečoval o to, aby na pověst jeho úředníkův nebylo utračně saháno. Oč tu běží, poznáváme z listu, jež 1499 v středu před Hromnicemi poslal král z Budína šepmistrům a radě na Horách Kutných; tento list zní takto: „...což se dotýče slovutného Řehoře z Dorotic, úředníka mince, věrného našeho milého, došlo jest nás, že by nějaký Prokop z mincemejstrova domu po krčmách i jinde o něm řeči útržné a ústipné jemu k lehkosti mluvil, i žena jeho, vo kteréž slyšíme, ani duchovních ani světských s pokojem nechat nemůže. A protož my to Vám s pilností poroučíme, abyste vy témuž Prokopovi i ženě jeho, přísně přikázali, aby všech řečí o něm přestali, nebo my na též Řehoře ani jiné úředníky naše a zvláště na ty, kteříž se proti nám věrně a upřímně zachovávají, žádné lehkosti dopustiti nemíníme. Ač chtěli jej z čeho viniti, na tom místě, kdež taková věc k soudu přísluší, to se žádnému nezavírá. I znajíce v tom vůli a rozkázání naše tak se zachovajte, jakž Vám píšem“¹⁸⁴). Jméno Řehořovo našli jsme ještě při roce 1505: tehdy koupil dům někdy páně Markův na Ovesném trhu ležící od Jana Zigele za 80 kp gr Čes¹⁸⁵).

Martin Vrabc (Passer) z Nedvojovic trval v úřadě mincovním od 1496 do 1510; dříve byl písařem v minci a povýšení své na úředníka mince zapsal do Reg. verkových při roce 1496 slovy těmito: „sbto ante Reminiscere (dne 27. února) Martinus scriptor monetae factus officialis monetae hor. post. 16.“ Táž registra hovoří o jeho častých dojíždkách k nejvyš. mincmistrovi (s registry na Litomyšl, do Chlumce a j.) aneb s mincmistrem ke králi do Budína; z týchž register i z jiných zápisů zvěděli jsme, že král mu byl příznivě nakloněn: 1503 Letare Martinovi úředníku mince 60 kp z milosti krále JMti dány; 1506 Martinovi úř. m. z milosti JMKské dáno 150 kp (částečně hotových, částečně půjčeno a pak z registr vymazáno); 1506 Mart. úř. m. dáno na čubu 20 kp mdto regie mtis¹⁸⁶); 1510 Martinovi Vrabcovi odpuštěno 10 kp, kteréž byl do mince dlužen, mdto regie mtis. Roku 1510 přišel o úřad v minci zároveň s Janem z Skalice¹⁸⁷), nevíme proč. Majetkové poměry jeho byly dosti utěšené: 1487 Martin Passer koupil dům ležící na Vinné ulici od Matúše písaře Vencelíkova za 115 kp gr¹⁸⁸); 1488 dal suscepionales¹⁸⁹); 1502 Martin z Nedvojovic úř. m. koupil dům někdy Majšnarovský na Vinné ulici od Marty Majšnarky za 320

¹⁷⁷) Ibid. G. 16.

¹⁷⁸) A. K. Reg. her. vzadu B. 8.

¹⁷⁹) A. Z. Lib. her. rub. major L. 15.

¹⁸⁰) Ibid. N. 5.

¹⁸¹) A. K. Lib. testam. C. 14 v.

¹⁸²) A. K. Reg. album G. 14.

¹⁸³) A. K. Reg. flav. majus H. 27, kdež při f. 2. post Andree (1. prosince) čteme zápis „Marta, nebožtíka pana Johanesa úředníka mince manželka...“

¹⁸⁴) A. K. č. 286.

¹⁸⁵) A. Z. Lib. her. rub. major M. 20.

¹⁸⁶) A. K. hor. odd. 242.

¹⁸⁷) Rez. Dač. I. 117.

¹⁸⁸) A. Z. L. h. r. m. E. 9.

¹⁸⁹) A. K. Reg. flav. min. J. 1.

kp gr¹⁹⁰); 1503 prodal dům proti domu Majšnarovu ležící Václavovi synu Barbory Porybné za 80 kp gr¹⁹¹); 1504 koupil dům za domem svým Majšnarovským ležící od Václava a Barbory Čelaté za 80 kp gr¹⁹²). Od roku 1496 začínaje byl obecním starším skoro nepřetržitě až do smrti své; často se mu dostávalo též hodnosti šepmistrské. Avšak pohany ušetřen přece nebyl: (301) 1500 bylo mu hájiti čest svou proti Václavovi Nešlechtovi a Petru Opavskému, kteří jej byli nařkli rozšiřující o něm řeči hanlivé, že by byl „pankart“ a jiné; oba byli trestáni důtkou a musili odprostiti¹⁹³). Roku 1534 byl již nebožtíkem¹⁹⁴); na sklonku života svého ocitl se bezpochyby v tísní peněžní, neboť 1526 zapsal půl stolice pregéřské Mikulášovi kramáři v dluhu 180 kp gr¹⁹⁵), a po smrti jeho roku 1535 šepmistři a páni radní na místě vši obce jakožto rukojmí za něj a za Lukáše Volfova prodali dům Majšnarovský přední i zadní někdy jeho Martina Vrabce z Nedvojovic za 250 kp gr Matějovi Mášovi erckafěři¹⁹⁶).

Sankturin z Nedvojovic stal se úředníkem mince roku 1499, což jest zřejmě vyjádřeno v Reg. verkových z dotčeného roku při neděli Letare zápisem „za almaru novú Sankturinovi novému úředníku 24 gr“; úředníkem byl do roku 1520, kdy on společně s úředníkem druhým se vzepřeli rozkazu nejv. mincmistra a byli proto úřadu svého zbaveni¹⁹⁷). Také tomuto úředníku svému projevoval král Vladislav milost svou okázalým způsobem: 1500 král Vladislav dluh svůj, kterýž mu nebožtík Zachař, někdy úředník mince, zůstal dlužen, jmenovitě 107 kp gr, „hledě na věrné služby slovného Sancturina teház úředníka mince stúpiti a dáti jest ráčil téměř Sancturinovi tak aby na domu téhož Zachaře zapsány byly¹⁹⁸“; 1503 Sancturinovi úředníku mince 50 kp z milosti JMti dány; 1510 Sancturinovi úř. m. král JMt ráčil odpustiti 86 kp 48 gr, které byl do mince dlužen, k přimlůvě pánův zpravci. Anobř i po nedobrovolném odchodu jeho z mince provázela jej přízeň králova; 1521 dopsal král Ludvík šepmistřům a konšelům kutnohorským takto: „...vzneseno jest na nás, kterakby slovný Sancturin z Nedvojovic, úředník v minci naší, věrný náš milý, skrz uroz. Viléma Kostku z Postupic z úřadu, kterýž mu skrze otce našeho nejmilostivějšího ... v minci dán jest, stržen i k tomu zbit býti měl. Ješto jsme to neradi uslyšeli, i poroučíme Vám prikazující, abyste vy na místě našem jeho Sancturina v ochranu svou vzali a jemu mocí křivdy ani překážky žádné nečinili ani činiti nedopouštěli a zvláště proti těm, kteřížby koli jakou všetečností jej chtěli obtěžovati ... až do našeho bůhdá šťastného příjezdu do království tohoto...¹⁹⁹“ Roku 1503 koupil dům někdy Beneše zlatníka na Obilném trhu ležící, též i cihelnu u hlinišť na Kolmarku ležící od Jana Krajsy měštnína Star. města Pražského a Beneše koníře měšt. na Horách za 200 kp gr čes.²⁰⁰); téhož roku prodal suscepcionales a byl od 1504 začínaje po řadu let obecním starším. V úterý před sv. Martinem 1502 pojal Annu dceru Jana z Skalice úř. mince²⁰¹); druhá manželka jeho byla Potenciana, dcera Jiříka Maslníka, s níž vedle přátelské smlouvy s bratrem jejím Janem Maslníkem, urburem, se mu dostalo v přínosu poloviční stolice pregéřské, domu Maslníkova v Rynku vedle domu Lexové (302) a louky Boršovny²⁰²). Sankturin byl vrchovatě svárlivý: s Janem z Skalice, tchánem svým, znesnadil se o věno manželské a hněvem zaslepený téhož tchána svého 1507 slovy nectnými zplundroval řka, že jest „zvyjedený zloděj královský²⁰³) a že jest hoden výše oběšení než jiný zloděj“; hanlivé řeči tyto vedl Sankturin veřejně na rynku před Crkání „nyni dům č. p. 104.) před svědky Havlem

Škrovadem, Jiříkem Kunšem a knězem Jakubem z Vl. Dvora; musil odprostiti a byl vzat do kázně panské²⁰⁴). Roku 1511 opět o panu Jandovi mluvil „bodej zabit byl, bodej tě také psi jedlí, jako tohoto koně“; bylo mu přikázáno, aby „na Hoře zůstal a bez vůle JMti pána a pánů s Hůry nechodil“²⁰⁵). A opět 1520 se vzepřel rozkazu nejv. mincmistra, a byl mu vzat úřad mince a klíče od též mince²⁰⁶). Roku 1540 dělal kšaft: dceři své Dorotě z Nedvojovic a dětem jejím poručil dům „v kterém sedím“, stolici pregéřskou, louku Boršovnu a šafránici; sirotkům po dceři Anně z Nedvojovic Jindřichovi, Sigmundovi a Johance odkázal cihelnu na Kolmarce²⁰⁷). Téhož roku umřel²⁰⁸).

Bohuslav Janovský z Suchotlesk držel úřad mince 1510-13; obecním starším byl 1509-12. Jméno jeho připomíná se v Hoře již 1495, kteréhožto roku prodal dům s věží „u studnice“ na Koňském trhu Jandovi erckafěři za 70 kp gr hotových²⁰⁹); téhož roku půjčil Martinovi Kršňákovi 180 kp gr²¹⁰). Bohuslav Janovský byl velice zámožný; světlým toho dokladem jest svatební smlouva, kterou 1505 učinil s nevěstou svou Annou Miránkovou, někdy manželkou Jana Pokšucha; Anna připověděla Bohuslavovi 250 kp gr čes a půl mlýna ležícího na svrchním Páchu, kterýž jest sloul někdy Komoráčův, a cenil se tehdy asi v summě 1200 zlatých uherských; sobě pozůstavila v moci druhou polovici toho mlýnu, stolici pregéřskou na Vl. Dvoře a dům v Rynku, který jest sloul někdy Matěje Bilejovského; za to měl Bohuslav jít položit 600 kp gr z svého dluhu na Janovičkách, dva člověky Vávru v Dědicích a Pavlatu pod Koruticí, lesy Habřinu a Skály za Lomcem, na dvoře u Hory pod Kouřimskou branou 300 kp gr a jiné²¹¹). Majetek svůj nemovitý B. J. stále rozmnožoval: 1507 koupil domek Fanolcovský vedle kramu při domu svém ležící za 83 kp gr od Prokopa krejčího²¹²), 1510 mlýnec nad S. Barborou ležící od Kateřiny Cvikové za 27 kp gr²¹³), 1513 dům na baště pod Vl. Dvořem od Jana Ahnika za 11 kp gr²¹⁴). Ohyzdnu skvrnu na povaze Bohuslavově odhaluje žaloba, kterou 1513 Kateřina, sestra paní Elšky Jandové z Toušeně, vznesla na něj Bohuslava Janovského, na Jana z Vratu a Jiříka Hášu z Újezda, že oni, byvše paní Elškou ustanoveni poručníky jejího majetku, důvěry její zneužili a kšaft podvodně dle své vůle sepsali, aby všecken statek její na sebe (303) strhli; svědky bylo dotvrzeno, že Boh. Janovský nedovolil, aby kšaft byl čten, nýbrž žádal, aby byl prostě potvrzen a pečeti opatřen²¹⁵). Nevíme, byl-li B. J. usvědčen z podvodného skutku tohoto; avšak po jeho smrti 1514 ukázalo se, že on mnoho peněz cizích, zejména sirotčích za sebou ponechal²¹⁶), to vše i dluh 100 kp gr do mince Anna vdova po něm pozůstala byla nucena nahraditi. K tomu podotýkáme, že Bartoš a Mikuláš z Práchnan ke zprávě o úmrtí Brikci Janovského urbureře (1505), kterýž byl bezpochyby bratrem Bohuslavovým, připojuje poznámku „byl lotr, psota“²¹⁷). Syn Bohuslavův Petr z Suchotlesk a na Horách Kutnách činil poslední pořízení o statku svém roku 1521 a sice trojí: na statek městský, na statek zemský a na 500 kp gr čes; vše poručil paní Anně, máteři své²¹⁸). Anna Miránková, mlynářka, manželka někdy Bohuslava Janovského, v kšaftu svém 1539 pamatovala na oltář sv. Petra a Pavla u M. Boží u Náměti, na Jakuba z Vorlova domu, „přítele svého“ atd; statek pozůstavený byl značný²¹⁹). [Viz též Dodatky str. 47]

Samson z Fulštejna²²⁰) a na Dobřeni byl úředníkem

²⁰⁴) A. K. Lib. sentent. B. 15 a 16.

²⁰⁵) A. K. č. 724.

²⁰⁶) Rez. Dač. I. 123.

²⁰⁷) A. K. č. 787.

²⁰⁸) Rez. Dač. I. 104.

²⁰⁹) A. Z. L. h. r. m. J. 3.

²¹⁰) A. K. Reg. flav. maj. A. 6.

²¹¹) Ibid. G. 25.

²¹²) A. Z. L. h. r. m. N. 10.

²¹³) Ibid. O. 3.

²¹⁴) Ibid. O. 28.

²¹⁵) A. K. Lib. sentent. B. 6-16.

²¹⁶) A. K. Reg. flav. maj. L. 8, 12, 26.

²¹⁷) Rez. Dač. I. 56.

²¹⁸) A. K. Lib. testam. E. 15, 16.

²¹⁹) Ibid. I. 21-23.

²²⁰) Ve spise „die schlesischen Siegel von 1250 bis 1300“ od Pavla Pfothenhauera připomíná se při roce 1288 Herbord de Fullstein, summus camerarius Moraviae (na str. 38) a při roce 1296 rytíř Ekricus de Wllsteyn

¹⁹⁰) A. Z. L. h. r. m. L. 16.

¹⁹¹) Ibid. L. 17.

¹⁹²) Ibid. M. 13.

¹⁹³) A. K. Reg. flav. majus E. 7.

¹⁹⁴) A. K. Lib. sentent. O. 1.

¹⁹⁵) A. K. Knihy červ. minc. A. 11.

¹⁹⁶) A. K. Lib. her. niger M. 57.

¹⁹⁷) Rez. Dač. I. 123.

¹⁹⁸) A. K. Reg. flav. maj. E. 12.

¹⁹⁹) A. K. č. 209.

²⁰⁰) A. Z. L. h. r. m. M. 2.

²⁰¹) Rez. Dač. I. 55.

²⁰²) A. K. Reg. flav. maj. K. 6.

²⁰³) Snad hříčka slovná, neboť dle výpovědi jednoho svědka vinil Sankturin Jana, že jest kradl k r a l e, totiž kov čistý, ryzí.

mince od roku 1510 do 1520, kdy zároveň se Sankturinem byl sesazen; avšak 1523 byl opět učiněn úředníkem v minci a zůstal jím do 1526. Manželkou jeho byla Dorota z Dubenek, vlastní sestra Anny a Kateřiny z Vilímovce; Dorota z Dubenek byla 1566 ještě živa²²¹). [Viz též *Dodatky str. 47*]

Piramus Kapún z Svojkova, byl jmenován úředníkem mince 1514 po smrti Buhuslava Janovského a vytrval v úřadě tom pouze dobu kratičkou. Obsírnějších zpráv o něm podává Paprocký ve stati „o stavu rytířském“ (str. 67-69) a Miltner ve spise svém „die böhm. Privatmünzen etc.“ (str. 214). Odtud se dovídáme, že byl synem Jana Kapúna z Svojkova²²²) a že se narodil 1481 v středu před obrácením sv. Pavla na víru; manželkou jeho druhou byla Kateřina z Trojanovic; měl jedenácte synův. Piram a bratří jeho Jindřich a Jaroslav učinili 1523 mezi sebou bratrské porovnání o statek po matce zděděný, k němuž náležel též dům Kapúnůvský mezi reflíři s zahradou²²³); 1545 Piram dům dotčený, v němž býval bratr jeho Jindřich, prodal Janovi z Podivic synu Pavla odtud z Podivic, úředníka mince, za 105 kp gr peněz hotových²²⁴). Roku 1528 byl ustanoven nad cly královskými v kraji chrudimském. Za válek tureckých sloužil velice prospěšně a záslužně jakožto vrchní colmistr vojsk českých. Zemřel v Praze dne 12. června 1547.

⁽³⁰⁴⁾ Zigmund Anděl z Ronovce byl ve službě královské již 1502 a sice v Praze²²⁵); 1514 mense aprili pak přinesl listovní poručení od krále panu mincmistrovi, aby témuž Angelovi dán byl úřad v minci tu na K. H.; p. mincmistr se toho zpěčoval učiniti, ale na radu pa kancléře a pa z Pernštejna jest v ten úřad uveden²²⁶), a zůstal při minci do roku 1522; roku 1526 vrátil se opět do mince a opustil úřad roku 1529. Manželka jeho Johanka z Vřesovic koupila 1523 mlýn Komoráčovský od Jana Zygele z Chocemic a Jiřika syna jeho za 850 kp gr čes²²⁷). Zigmund Anděl z Ronovce umřel 1535 v Praze²²⁸). Zigmund Anděl mladší z Ronovce a na Heřmanově Městci bývá jmenován mezi předními účastníky sněmů českých 1541-47, jakož i mezi pány českými, kteří byli 1547 stíháni pokutami. [Viz též *Dodatky str. 47*]

Jan z Práchnan na Libenicích byl povolán k úřadu mince roku 1520²²⁹), ale již 1521 v měsíci srpnu zemřel²³⁰). Anna z Sútic, dcera Jana Janovského z Sútic, byla (od listopadu 1511) jeho manželkou²³¹). Statek po neb. otci jeho Bartošovi z Práchnan, o nějž se 1512 s bratřími svými Mikulášem a Petrem dělil, byl velice značný: za část podílu svého, kterou Jan 1513 prodal Kunšovi Bohdaneckému z Hodkova, utržil půldvacáta sta kop grošů²³²).

Boreň též Boryň (ze Lhoty?) byl úředníkem mince 1520-22²³³). [Viz též *Dodatky str. 48*]

Jan Sus z Ježova byl úředníkem mince dle Reg. prengrecních již 1520; avšak 1522 v měsíci červenci byl mu úřad mince vzat²³⁴). Zprávy o něm v knihách městských jsou dosti hojné. Roku 1506 koupil dům u sv. Bartoloměje ležící od Štěpána

(na str. 28); a znak tohoto popisuje se takto: „drei in Form eines Schächerkreuzes in einem Apfel (oder Ball) steckende Dolche,“ což se shoduje s pečeti na listině č. 195 v A. K. chované, z roku 1519 pocházející.

²²¹) A. K. hor. odd. 358, 768.

²²²) Jan Kapún z Svojkova byl dobrodincem kostela P. Marie na Náměti, kdež byl 1499 pochován.

²²³) A. K. Lib. her. niger F. 27.

²²⁴) A. K. hor. odd. 696.

²²⁵) V Reg. verkových zapsáno jest při 1502: „toto v Praze vydáno z rozkázání krále JMti: Sigmundovi Andělovi na službu 16 kp.“

²²⁶) Rez. Dač. I. 119.

²²⁷) A. K. Lib. her. niger G. 2. Tento mlýn zove se jinak též „Nové mlýny“.

²²⁸) Rez. Dač. I. 69.

²²⁹) Rez. Dač. I. 123.

²³⁰) Ibid. 339.

²³¹) Ibid. 117.

²³²) Ibid. 338.

²³³) V kostele pod hradem Lipnickým (u Něm. Brodu) jest náhrobek, jehož nápis hlásá, že „Letha Boziho MDXXX w strzedu przed promieniem Pana Krista umrzal urozeny p. p. Waclaw Borin ze Lhoty a tuto pochován smilui se pan buh nad dussi.“ Jest pravděpodobno, že Václav B. tuto pochovaný jest totožný s Borněm, který býval úředníkem mince.

²³⁴) Rez. Dač. I. 124.

laděře za 58 kp gr²³⁵) a téhož roku dal příjemné²³⁶). Od 1508 do 1514 nacházíme jej mezi staršími obce; 1509-14 byl písařem Oselským²³⁷). Roku 1517 koupil dům pod sv. Janem od Havla Škrovada za 50 kp gr²³⁸), ale 1522 již jej prodal Mikulášovi z Práchnan za 50 kp gr²³⁹). Roku 1526 koupil dva dvory ležící pod Sankturinovou cihelnou, jeden kterýž slul Bernartovský a druhý Klimšovský a to se všemi dědinami poplatnými i svobodnými a se všemi svršky a nábytky od Jiřika Jirky erckaféře za 462 kp gr čes²⁴⁰). Avšak na sklonku života jeho nastávaly mu různé nesnáze. 1540 byl nucen zastaviti přegeřskou stolicí svou ve 100 kp gr Matějovi jinak Mášovi z Hornosína erckaféři²⁴¹); 1543 prodal (305) dvůr na Kolmarku ležící se vším příslušenstvím i s tím půllánem svobodným Prokopovi Lukaveckému z Lukavce za 300 kp gr²⁴²); 1544 bylo mu zajistiti Lorencovi Gořanskému z Gořanic dluh 25 kp gr na domě svém a ponechati mu jej téměř celý k obývání²⁴³). Téhož roku zemřel, neporučiv manželce své Kateřině Novodomské, která mu přinesla přece 1500 kp gr míš, ničeho než toliko 25 kp „na opatření“; vše odkázal synu svému Vilémovi. Ve při z toho vzniklé mluveno z jedné strany, že prý „nechtěla muže svého poslouchati“; na odpor tomu tvrdila strana druhá: „i také dobrým lidem jest vědomo, že jest ji na řetěze choval a příčinu jí k zbláznění dal, a kdyby jí ona Anna (sestra její Anna Mladečková kramářka z Prahy) k sobě nepřijala a neopatřovala, běhala by po ulicích co hovado.“ Páni rozhodli ve prospěch vdovy Kateřiny „nemůdré“ (pomatené); ovšem nejdříve se měly zaplatiti dluhy, „poněvadž právo jest, že věřitelé jsou první a svrchovaní dědicové“, po těch dlužích měl Kateřině nad 100 kp gr čes., které sobě ve svatební smlouvě vymínila, pozůstatí třetí díl veškerého statku a Vilémovi jakožto dědici dva díly náležeti měly²⁴⁴).

Jan Jeptiška z Běšina a na Bělčicích, byl učiněn úředníkem mince v měsíci červenci 1522²⁴⁵) a zůstal jím až do smrti své 1539²⁴⁶). Manželka jeho Anna z Liboslavě, dcera Klementa zlatníka z Liboslavě, koupila 1529 dům Jobovský u Náměti podle Brože kloboučnicka ležící od Jana Hanyky řezníka za 75 kp gr čes.²⁴⁷), avšak po smrti manžela svého ten dům 1540 opět prodala Kunešovi Bohdaneckému z Hodkova za 100 kp gr čes hotových²⁴⁸). Anna z Liboslavě vykořičila z tohoto světa roku 1546. Připojujeme úryvek listu (z archivu čes. místodrž. fasc. kutnohorský 1529 čís. 5.), jímž rodinné poměry Jana z Běšin i jeho povaha se ozařují. „Na VMt, páni milí, toto vznáším“ píše Jan z Běšin radám komory české ve čtvrtek po sv. Vitě 1529: „tak jakž sem ústně v pondělí minulý vzněs, že úmyslu sem toho, vypraviti se a jeti k JMti králové Mariji, paní mé najmilostivější, poněvadž tak blízko jest od Hory Kutny, a také abych na dcerku svú, kterouž u JMti mám, pohleděl, avšak zase najděle ve dvú neděli, dá-li Pán Buoh, navrátil bych se. A protož VMti prosím, že k tomu své svolení dáti a mne odpustiti ráčíte a k tomu že ráčíte rozkázati psaním svým, aby mi na tu cestu 10 kp gr z mince puojčeno bylo, neb i já v čas potřeby pro dobré a užitečné krále JMti to sem mnoho času činil, peníze objednávaje, minci sem zakládal, i té sem naděje že tomu odporni býti neráčíte. - Tohoto pak nezdálo mi se slušné pomínuti, což jest v komoře JMti krále mne od p. Jana Šofkoče potkalo, když sem přijel chtěje oznámiti některé věci horní etc. Tu p. Jan jazykem německým promluvil jest tak, že na (306) Horách Kutnách všickni kradou a zloději jsú etc. Já ač bych byl uměl na to hned panu Janovi odpověď dáti, však v tom místě to sem strpěl, jakož mi se za slušné zdálo ten čas

²³⁵) A. Z. L. h. r. m. M. 26.

²³⁶) A. K. Reg. flav. maj. H. 8.

²³⁷) Ibid. H. 28.

²³⁸) A. K. Lib. her. niger C. 15.

²³⁹) Ibid. F. 12.

²⁴⁰) Ibid. H. 18 v.

²⁴¹) A. K. Červ. knihy mincíř. B. 20.

²⁴²) A. K. Lib. hered. G. 14.

²⁴³) A. K. Kniha smluvní A. 13.

²⁴⁴) A. K. Lib. sentent. B. 27. - Zpráva o úmrtí Jana Susa, kterou zapsal Ondřej Křivoláček při neděli Exaudi II. 1544, doplněna jest poznámkou „multisque annis claris ocellis nihil videbat.“ Pam. archaeol. XIX. 270.

²⁴⁵) Rez. Dač. I. 124.

²⁴⁶) Ibid. I. 103.

²⁴⁷) A. K. Lib. her. niger K. 10.

²⁴⁸) A. K. Lib. hered. C. 5.

v přítomnosti p.p. Albrechta Guttenštajna JMti. J VMt, páni milí, poněvadž pan Jan bez vajmienky to jest promluvil s outržkou a já poněvadž na ten čas krále JMti úředníkem i také obyvatel na Horách Kutnách jsem a choval sem se a chovám chvalitebně, jako na ctného a dobrého člověka rytířského náleží, nic jemu v tom napřed nedada, co se mé dobré pověsti dotýče, i za to žádám, že neráčíte o mé osobě těch řečí věřiti, dokudž by toho na mne spravedlivě neukázal. A i to rače povážiti, měl-li jest mi v tom místě, poněvadž sem též úředník krále JMti, mluviti a mne bez vajmienky haněti. Však poněvadž z rozkázání krále JMti VMtmi spravovati se mám, prosím²⁴⁹ v tom VMtí za spravedlivé opatření.“

Pavel Podivický z Podivic, též Pavel z Lipnice zvaný, byl zprvu písařem v minci: přistěhoval se 1503 z Litomyšle²⁴⁹) a vytrval do 1523 při písařství v minci. Roku 1505 koupil dům na Ovesném trhu, někdy Markovský od Řehoře z Dorotic za 70 kp gr²⁵⁰) a dal příjemně²⁵¹); 1513 dům dotčený prodal Janovi z Vladořic za 105 kp gr²⁵²) a koupil dům Hruškovský, jenž „věže“ slul, ležící na Koňském trhu proti masným krámům s zahradou příležitostou od Vávry Hrušky za 115 kp gr²⁵³). Roku 1534 prodal dům někdy Hanusmurčín podle Jana Pláteníka za 35 kp gr Martě Lukšově²⁵⁴) a koupil dva domy jeden Jandovský, druhý Pražákovský v Minciřské ulici jdúc k sv. Barboře za 36 kp gr hotových od Maxima Doubravského z Doubravy²⁵⁵). Dům Jandovský hořejší znova vystavěl a prodal 1537 Kubíkovi mlynáři za 92½ kp gr²⁵⁶). Pavlův syn Václav z Podivic koupil 1546 dům Benešovský na Koňském trhu na rohu proti Zigelovskému ležící od Kateřiny z Dřeník za 140 kp gr²⁵⁷) a 1549 odevzdal všecko právo své na tom domě otci svému, který mu za to koupil statek od Jana Peřiny²⁵⁸) a dotčený dům Benešovský prodal 1551 Janu Balhoňovi zeti svému za 135 kp gr²⁵⁹). V knize smluvní čteme zápis při roce 1544, jímž Volf šenkýř přiznává se, býti dlužen Pavlovi z Podivic 100 kp gr „dobrých stříbrných rázu pražského“ a zajišťuje dluh ten na huti a mlýnu svém²⁶⁰). Pavel z Podivic byl dosti zámožný; roku 1531 byl dokonce komorou čes. požádán, aby pro potřebu královskou půjčil ze svého 80 kp gr²⁶¹). Úředníkem v minci byl od roku 1523 až do smrti své 1555; zprávu o úmrtí jeho vložil písař do knihy, určené pro zápisy o placení kyzův nákladníkům hor, slovy těmito: 1555 Laetare obiit generosus dom. P. a P. officialis monetae, die Jovis hora vesperarum sepultus, qui per multos annos in eodem officio perduravit²⁶²). Dítky s manželkou Joannou zplozené³⁰⁷) byly: Jan (první manželka Ludmila z Práchnan, druhá Dorota Pilgramová²⁶³) Václav, Marta (manž. Abraham z Nového domu), Anežka (manž. Jiřík Libotovský²⁶⁴) a Kateřina (manž. Šimon Machků mincíř²⁶⁵). Do obou synův matka kšaftující 1556 stíží, že nejsou se k ní chovají ani jí neopatrovali, jakž by synům opatrovati máteř náleželo²⁶⁶).

Jakub Hubáček z Olivetu byl uveden v úřad mince 1540²⁶⁷) a vytrval do 1545. Jakubovo jméno postřehli jsme poprvé

v kšaftu Šimona Hubáčka, bratra Jakubova při roce 1525. Šimon měl rozsáhlý obchod: kupoval a prodával olovo, železo, slané ryby a jiné; obchodní styky jeho sáhaly do Salcpurku, do Štýru, do Frankfurtu a j. Posledním pořízením svým odkázal vše manželce své Anně a dětem svým s tím toliko vedlejší ustanovením: „manželka má vydaj bratru mému Jakubovi 5 kp gr čes k jeho chudobě, a syn jeho bude-li se chtíti řemeslu učiti jakémužkoli, manželka má 2 kp gr od učení řemeslu jemu vydat“²⁶⁸). Jakub vedle odkazu bratrova přijal též ruku ovdovělé švagrové Anny, matky čtyř nebo pěti dítek, a byl jí při obchodě nápomocen; vedle toho držel též písařství dolu Šafar, k němuž mu půjčil Jindřich z Chocemic 150 kp gr. Roku 1530 koupil dům někdy Petra sedláře proti Kroupovskému vedle Pyšnicovského domu na rohu ležící od Jana syna téhož neb. Petra sedláře za 16½ kp gr²⁶⁹) a prodal jej 1533 Jeronymovi jinak Jarošovi kloboučníku za 40 kp gr²⁷⁰). Roku 1534 koupil Jak. H. zahradu nad štamprochem ležící od Ondřeje Krivoláčka za 27 kp gr²⁷¹) a druhou zahradu od Havla kameníka hlásného za 4 kp gr²⁷²). Roku 1535 prodal dům Korábovský proti Hrádku ležící Janovi Perochovi za 50 kp gr²⁷³) a 1536 dům u Náměti Krouzkovský na rohu ležící Regině Pacovské za 40 kp gr²⁷⁴). Jakub Hubáček byl bezpochyby povahy prudké: 1541 v radní světnici na rathouze se srazil s nejv. mincmistrem a ten jej chtěl zabít²⁷⁵) a při roce 1543 Protector čteme v knize nákladníků hor zprávu tuto: „Hubáček vulneratus a Cristofu Guttnštejn in regali tramite (na král. stezce)“; zsekaný ležel pak v Kolíně u Škopka²⁷⁶), nemohl ruky klásti ani psáti, a když komora žádala za posláni účtů pro krále, prosil za protah do Nového léta²⁷⁷). Zranění způsobilo Jakubovi neduh trvalý, vleklý; 1545 píše z Prahy v středu před sv. Řehoře „pán bůh všemohúci mne ráčil na zdraví obtížiti, a z Brodu jsem se zase pro ochranu téhož zdraví svého do Prahy vrátiti musil“, v témž listě prosí, aby jakési (308) peníze „lidské“ odevzdány byly Johanesevi písaři mince²⁷⁸); téhož roku v Praze zemřel, jak zjevně ze zápisu při neděli Laetare „J. H. a Oliveth regalis monetae officialis Prahe mortuus est inter horam 8 et 9 et apud divum Gallum sepultus est“²⁷⁹“). Manželka Anna následovala ho na věčnost 1547; pozůstalý po ní statek byl dosti hojný; dům proti Undrláku s obchodem kramářským a značnou zásobou různého zboží, dům vedlejší řečený Mlejnkovský (byl prodán Severinovi z Kamsnštejna), dům Stroužkovský, stolice pregéřská, tále v Plimli, louka k Kolínu náležitá, dvůr řečený „u ořecha“ a peníze purkrechtní na prodaném domě Ovsíkowském²⁸⁰).

Mates Lidl z Myslova. Roku 1535 Jiřík Frank Alder koupil jest sobě a tovaryšům svým mlýn s hutí někdy zlatníčii od Jana zetě Kačerovského za 160 kp gr čes; mezi tovaryši Frankovými byl beze vší pochyby také Mates Lidl z Jihlavy, který skrze Vencla poručníka svého 1541-43 kladl peníze za tuto hut' a mlýn²⁸¹). Roku 1545 držel „hut' a puchýře pod sv. Trojicí ležící, kteráž sloula Zlatničina“, Mates Lidl z Myslova a v Jihlavě s Jochymem Frankem z Ranštejna a prodali ji „se všemi nádobami, které při tom jsou“, Prokopovi Čermákovi a Petrovi Fixusovi za 210 kp gr²⁸²). Tím způsobem zahájil činnost svou v Hoře Mates Lidl, přichozí z Jihlavy. Domníváme se, že Mates Lidl byl učiněn úředníkem mince ihned po smrti Jakuba Hubáčka; avšak první zprávu, v níž jest titulován úředníkem mince, známe teprve z roku 1548: Mates Lidl z Myslova, krále JMti mince úředník, koupil dům někdy Viktorina z Krsovic jinak Trubačovský od Jana Bartošova, souseda Starého města Pražského, za 66 kp gr

²⁴⁹) V Reg. verk. zapsáno jest při 1503 vydání: Pavlovi písaři v minci na fůrku, když se stěhoval z Litole, pomoci l kp.

²⁵⁰) A. Z. L. her. rub. maj. M. 22.

²⁵¹) A. K. Reg. fl. maj. G. 29.

²⁵²) A. Z. L. h. r. m. P. 14.

²⁵³) Ibid. P. 7.

²⁵⁴) A. K. Lib. her. niger M. 35.

²⁵⁵) Ibid. M. 37.

²⁵⁶) A. K. L. her. A. 15.

²⁵⁷) Ibid. H. 6.

²⁵⁸) A. K. Lib. memor. D. 37.

²⁵⁹) A. K. Lib. her. J. 15.

²⁶⁰) A. K. Kniha smluv A. 19.

²⁶¹) A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 11.

²⁶²) Tím se opravuje omyl v Pamětech Ondřeje Dačického v Rez. Dač. I. 141; úmrtí rok jest³⁰⁷) ostatně v témž spise na str. 346 udán správně a sprovázen poznámkou, že Pavel z Podivic byl pochován v kostele Barborském v kapli minciřské.

²⁶³) Matriky sv. Barborské v arch. arciděk.

²⁶⁴) Rez. Dač. I. 91, 93.

²⁶⁵) A. K. Červ. kn. minciř. B. 6.

²⁶⁶) A. Z. Lib. testam. D. 25, 26.

²⁶⁷) Rez. Dač. I. 103; že byl tehdy již úředníkem mince, dotvrzuje se též jinými zprávami, na př. zápisem kšaftu Jiříka Háši z Újezda, kterýž byl do knih měst. vložen „za šepmistrství pana Jakuba Hubáčka, krále JMti mince úředníka ve čtvrtek přenesení sv. Václava (dne 4. března) 1540.“ A. K. Lib. testam. J. 26.

²⁶⁸) A. K. Lib. testam. G. 1.

²⁶⁹) A. K. Lib. her. niger K. 28.

²⁷⁰) Ib. M. 8.

²⁷¹) Ib. M. 35.

²⁷²) Ib. M. 34.

²⁷³) Ib. M. 55.

²⁷⁴) Ib. N. 35.

²⁷⁵) Rez. Dač. I. 106.

²⁷⁶) A. K. Lib. sentent B. 40 a násl.

²⁷⁷) A. K. hor. odd. 667.

²⁷⁸) Ibid. 698.

²⁷⁹) Pam. archaeol. XIX. 271.

²⁸⁰) A. K. Lib. sent. C. 30.

²⁸¹) A. K. Lib. her. niger N. 4.

²⁸²) A. K. Lib. hered. G. 6.

hotových zúplna zaplacených.²⁸³⁾ Že nebyl Mates Lidl v úřadě mince teprve od roku 1548 činný, toho dokladem jest list krále Ferdinanda z roku 1549, který hovoří s nevšedním uznáním o zásluhách dotčeného úředníka královského takt: „...poněvadž nám týž Mathys Lidl netoliko při tom úřadu v minci, ale všudy jinde, kde sme ho posílali a potřebovati ráčili, věrně, pilně a užitečně sloužil a sloužiti bude moci, protož sme jemu z milosti naší královské obzvláště mimo službu mince, kterou až posavad měl a má, ... každého roku sto zlatých rénských, totiž čtyřiceti kop grošův českých, dokud v službě naši tu v minci bude, dávati připověděti ráčili a tímto listem dáváme, chtějíce tomu, aby od začátku léta tohoto čtyřicátého devátého počnúc těch 40 kp gr čes on Lidl sobě z důchodův našich bral“²⁸⁴⁾. Avšak není bezdůvodna domněnka, že zásluhy jeho byly přeceňovány. Ondřej Dačický ke zprávě o pokutování těch, kteří 1561 strojili „neuzitečné a škodlivé šmelcování“, připojuje poznámku, že „Mates Lidl jsa úředníkem mince vyšel z toho co čáp z konopí“²⁸⁵⁾; a při roce 1564 v týchž pamětech nacházíme zprávu, že „M. Lidlovi statek zapečetěn“²⁸⁶⁾. Ale vyšel ze všeho toho očistěný, provisi bral dále, získal novou doživotní provisi 200 tolarů ročně od 7. května 1565 začínaje a nad to, když dne 4. srpna 1566 úřadu⁽³⁰⁹⁾ v minci se vzdal, byl milostivě propuštěn a dostalo se mu darem 1000 kp gr miš, které po 100 kopách ročně až do úplného zaplacení z mince kutnohorské vybírali měl²⁸⁷⁾. Že v soukromém životě byla poctivost jeho v pochybnost brána, patro z případu následujícího: 1551 Suscepimus f 2. Mates z Myslova krále JMti úředník vinil Juliana uzdáře z toho, že jest mluvil o něm, žeby měl u něho v zástavě prsten zlata čistého a při výplatě zase že by mu podvrhl jiný prsten; a když k němu bylo promluveno, kterak by on to udělal, pověděl, že pan Mates jest zlatník dobrý a v Jihlavě že jest měl sklep a v něm vercají a že on s tím umí dobře...“²⁸⁸⁾. Při roce 1551 připomíná se jakožto manželka M. Lidla Hemma z Jandorfu²⁸⁹⁾. Dítěk měl několik; z nich známe dle jména syna Marka doktora z Lidlova v Praze bydlícího (1577), Pavla Lidle z Myslova, Josefa a Daniela a dceru Mandalenu provdanou Škorničkovou, která, 1565 činíc poslední pořízení, muže svého z řady dědiců vyloučila s poznámkou „také mne sobě málo vážíc nemanželsky se mnou nakládal“²⁹⁰⁾. Roku 1570 prodal M. L. dům svůj „u jednorozce“ proti starému rathouzu (nynější č. p. 42.), v kterém bydlel, Ondřejovi Kotkovi konváři za 200 kp gr čes, vymíniv sobě do života svého pokoj s některými komorami²⁹¹⁾. Doplatek na dům ten přijímal 1577 Marek doktor z Lidlova, z čehož soudíme, že M. Lidl byl tehdy již mrtev.

Ludvík Karel z Řásné byl v úřad mince uveden dne 8. června 1562²⁹²⁾; roku 1568 pak učiněn hofmistrem horním²⁹³⁾, z kteréhožto úřadu však byl 1586 vytlačen Zigmundem Kozlem, „který se na to třel a jiné sočil“²⁹⁴⁾. L. K. byl s bratrem svým Jiříkem, proslulým později ryjcem kolkův mincovních, vyučen řemeslu zlatnickému u otce svého Hanuše z Řásné; avšak od tohoto původně mu určeného povolání záhy odbočil; 1560 byl písařem štolý Krejfské²⁹⁵⁾. Zápisy v knihách pozemkových, táhnoucí se k jeho jménu, známe tyto: 1554 koupil dům Mlýnkovský od Apoleny z Jetřichovic za 40 kp gr²⁹⁶⁾; 1559 koupil dům „u kurvy máteře“ od Lipolta za 330 kp gr a místo závavku

dal jest dům svůj Mlýnkovský v 80 kp gr²⁹⁷⁾; 1560 dům Mlýnkovský prodal Jakubovi Hebnštreitovi za 100 kp gr²⁹⁸⁾; 1565 byl mu zapsán dům s zahrádkou v ulici k Klášterské bráně jdouce, který od Víta Cihelníka, bývalého (1523-25) horního hofmistra, v dluhu do mince připadl²⁹⁹⁾; 1578 koupil dům nárožní na Rybném trhu od Václava Podhradského z Vlčí Hory za 200 kp gr hotových³⁰⁰⁾, ale téhož⁽³¹⁰⁾ roku dům ten za touž summu prodal Alexandrovi Podhradskému z Vlčí Hory a na Těchobuzi³⁰¹⁾; 1580 koupil dům s zahrádkou, kterýž slove „u panen“, od Kateřiny Košťálky za 55 kp gr³⁰²⁾; 1581 dům „u panen“ prodal Fridrichovi Hakerovi za 68 kp gr³⁰³⁾; 1587 L. K. z Ř. „ty časy primator obce této“ koupil dům Samsonovský vedle Kouřimské brány s zahradou mezi valy a zdmi městskými od obce za 405 kp gr³⁰⁴⁾. L. K. byl též majitelem domu Kroupovského, jemuž v době novější se říká Kamenný dům, koupil jej 1560 od Jana Bednáře a přebýval v něm až do smrti³⁰⁵⁾. První manželka jeho byla Sabina z Víteně³⁰⁶⁾; jakožto druhou manželku jeho jmenuje Dačický Annu Podhradskou z Vlčí Hory³⁰⁷⁾, po její smrti 1578 vstoupil v stav manželský s Annou Zigelkou z Chocemic vdovou po Samuelovi Vodolínském z Vodolína³⁰⁸⁾; po její smrti (1582 ranou morovou³⁰⁹⁾) pojal Johanku z Vopřetic, která mu přinesla 200 kp gr věna. L. K. umřel 1588 a pohřben u chrámu Námětského³¹⁰⁾. Z kšaftu, který učinil téhož roku, poznáváme jména jeho dítěte, byli to: Jan Václav, Jiřík, Mikuláš a Judita³¹¹⁾.

Jiří Šatný z Olivetu jest v listině ze dne 25. září 1566 vytknut jakožto úředník mince vedle Ludvíka Karla³¹²⁾; dle toho nastoupil téhož roku na místo po Matesovi Lidlovi uprázdněné. Byl synem Jana Šatného z Olivetu „bakaláře z Hradce“ písaře radního v Kutné Hoře (zemřel 1557) a Mandaleny Šatné z Újezda³¹³⁾. Roku 1571 dal příjemně; vládl dosti slušným statečkem: 1573 koupil dům s zahradou u sv. Bartoloměje ležící řečený Popelkovský od Jana Podivického z Podivic za 175 kp gr peněz hotových³¹⁴⁾; 1577 prodal dům na Tarmarce Janovi Benešovskému za 200 kp gr³¹⁵⁾; 1578 koupil zahradu u Kouřimské brány vedle světlice branného ležící od Melchisedecha Bořka Dohalského z Dohalic a na Střežeticích a Jana Bořka staršího Dohalského z Dohalic a na Veselí a Dohalických za 65 kp gr peněz hotových³¹⁶⁾. V úřadě byl pilný a povinností svých dbalý. Zprvu byla správa pokladny mincovní svěřena jemu jedinému; avšak listem ze dne 2. srpna 1577 nařídila mu komora, aby jeden klíč od pokladny hotových peněz odevzdal nově ustanovenému puchhalterovi Tobiášovi Šaffrovi, který má býti jakýmsi „Gegenhaendlerem“; králův rozkaz tento nechť prý Jiřík nepovažuje za projev nedůvěry, takové opatření bylo prý učiněno u jiných mincí také³¹⁷⁾. Roku 1563 pojal k manželství pannu Johanku dceru Jana z Podivic a Lud-⁽³¹¹⁾ milý z Práchnan³¹⁸⁾. Dítka jeho byly: Jan, Václav, Mikuláš, Karlíček,

²⁹⁷⁾ Ibid. N. 26.

²⁹⁸⁾ A. K. Lib. hered. II. A. 14 v.

²⁹⁹⁾ Ibid. D. 22.

³⁰⁰⁾ Ib. L. 12.

³⁰¹⁾ Ib. L. 13 v.

³⁰²⁾ Ib. M. 7 v.

³⁰³⁾ Ib. M. 25 v.

³⁰⁴⁾ A. K. Lib. hered. III. B. 23.

³⁰⁵⁾ A. K. Lib. hered. II. A. 7 v.

³⁰⁶⁾ A. K. Lib. hered. N. 26.

³⁰⁷⁾ Rez. Dač. II. 26.

³⁰⁸⁾ Ib. II. 3.

³⁰⁹⁾ Ib. II. 10.

³¹⁰⁾ Ib. II. 25.

³¹¹⁾ O všeckem statek měly se dítky děliti dílem rovným; avšak čeho se již dostalo Jiříkovi (500 tol.) a Juditě (s výpravou 400 tol.), to se mělo při dělení poraziti; synu nejmladšímu Mikulášovi zapsati dal zvláště dům Kroupovský, v němž obydli své měl, a k tomu truhlíčku malou okovanou a zapečetěnou i s tím vším, co v ní bylo; při dělení o zahrady a dům Koničkovský neměl míti Mikuláš již dílu žádného. A. Z. Lib. testam. D. 16.

³¹²⁾ A. K. hor. odd. 1610.

³¹³⁾ A. Z. Lib. testam. D. 11.

³¹⁴⁾ A. K. Lib. hered. II. J. 11.

³¹⁵⁾ Ib. L. 10.

³¹⁶⁾ Ib. L. 17 v.

³¹⁷⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 41.

³¹⁸⁾ Rez. Dač. I. 144.

²⁸³⁾ Ibid. H. 27.

²⁸⁴⁾ A. K. hor. odd. 724.

²⁸⁵⁾ Rez. Dač. I. 143.

²⁸⁶⁾ Ib. I. 144.

²⁸⁷⁾ A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 59.

²⁸⁸⁾ A. K. Lib. memorab. M. 12.

²⁸⁹⁾ Ibid. O. 19.

²⁹⁰⁾ A. K. č. 1989.

²⁹¹⁾ Vymíniv sobě „také jestliže by synové mojí nebo některý z mých ke mně přijeli, aby sobě v těch marštalích koně svobodně postaviti mohli, však proti záplatě obroku, také u mne v mých nynějších pokojích odpočinuti míti budou moci...“ A. K. Lib. hered. II. G. 5 v.

²⁹²⁾ Mates Lidl píše dne 9. června 1562 komoře čes., že Lud. Karel byl „den Montag vrgangen zum Münzamtman neben mich eingefirdt und die Pflicht than.“ A. M.

²⁹³⁾ Rez. Dač. I. 147.

²⁹⁴⁾ Ib. II. 20.

²⁹⁵⁾ A. K. hor. odd. 883.

²⁹⁶⁾ A. K. Lib. hered. K. 16. v.

Anna, Mandalena a Ludmila³¹⁹). Zemřel 1592 v úterý po neděli smrtelně³²⁰).

Samuel Vodolinský z Vodolína učiněn úředníkem mince 1568³²¹) a držel úřad ten do 1575. Byl synem Pavla Vodolinského z Vodolína, „slavného učení Pražského mistra“³²²). Od 1562 do 1567 držel úřad cis. rychtáře v Kutné Hoře³²³). Do majetkových poměrů jeho dovolují nám nahlédnouti zápisy v knihách městských tyto: 1559 prodal dům Nebozískovský mezi domem Havířským a Vaškovským ležící Šebastianovi Esovi staršímu za 210 kp gr³²⁴); 1560 koupil zahradu Doušovskou za dolem Hruškou ležící od Vavřince Fanty za 16 kp gr³²⁵); 1563 koupil dům veliký zápisný na Rybném trhu s pivovarem, s druhým menším domkem Varhaničkovským, s orkařem pivovarským, pšenicí, slady, dřívím atd od sester svých (Lidmily Hložkové z Bislavic a Anežky) a bratra svého (Jindřicha) za 400 kp gr a k tomu třetí domek v Leflířích za 7½ kp gr³²⁶); 1571 koupil zahradu vedle Žižkovy brány při zdi městské u Páchu spodního ležící³²⁷); 1572 koupil dům v Leflířích řečený Nebe na rohu ležící od Joachima formana za 40 kp gr³²⁸). První manželka jeho byla Mariana z Hradiště (1559)³²⁹), druhá Anna Zigelka z Chočemic³³⁰); z dítek jeho známe Matyáše a Samuele³³¹).

Wolf Herolt z Oupy býval písařem mince (od 1578), potom puchhalterem³³²) (od 1587) a 1592 v středu po pam. sv. Martina učiněn jest úředníkem mince³³³). Roku 1579 vstoupil v manželství s pannou Kristinou Zigelkou z Chočemic³³⁴); když tato 1582 morem zemřela, oženil se 1585 s Annou vdovou po Danielovi Stejškovi Freisichselbstovi z Freidenpachu, kteráž byla dcerou Mandaleny apatykářky (po Pavlovi Hodinovském apatykáři); s touto druhou manželkou dostalo se mu věnem domu na Tarmarku vedle domu Kotkova na rohu proti starému rathouzu ležícího (nyní č. p. 41.) v sumě 300 kp gr³³⁵). Roku 1582 V. H. koupil dům vedle domu Hanykýřovského od Volfa Rába za 37 kp 30 gr³³⁶); 1585 koupil dům Houskovský vedle domu Hanykýřovského od Daniela Lehnara za 150 kp gr hotových³³⁷); 1585 prodal dům Houskovský [viz též *Dodatky str. 48*] a druhý menší vedle něho při domě Hanykýřovském Adamovi mladšímu Maternovi z Květnice za 187½ kp gr³³⁸). Dítek bylo několik, ale zmíraly postupně: Anna 1582, II. Anna 1593, Anyška 1594, Daniel (Volfův pastorek) 1595³³⁹), Rozina 1599³⁴⁰). Když dělal kšaft (1597), jímž odkazuje všechen statek manželce své a dítkám svým, žily (312) z dítek ještě Rozina, Kristina, II. Anyška a Mandalena z Freidenpachu (pastorkyně jeho)³⁴¹). V kšaftě svém s uspokojením připomíná, že do mince není ničím povinen, „neboť každého ročně vždycky kasy se pořádně zavírají a z toho také každého roku počty činí a do puchhalterie JMCské odsílají“. V. H. umřel 1598 ve čtvrtek po pam. Tří králů³⁴²). Vdova po něm pozůstalá provdala se opět 1601 a sice za Jana Mírka z Solopisk³⁴³); vládla značným jměním: 1598 po smrti manžela svého koupila dům Haluzovský v rohu (č. p. 174) proti domu

Kadeřávkovskému ležící od Jana Vodňanského z Čazarova za 800 kp gr čes³⁴⁴); 1604 požadovala za mince dluhu 270 kp miš, který vedle nařízení komory čes. měl jí býti znenáhla uplácen (proti reversu, poněvadž výtky účetní nebyly dosud vyřízeny)³⁴⁵).

Jiří Dominik býval písařem urbuním a potom (od 1591) urburéřem; roku 1598 jej jmenoval král Rudolf úředníkem mince na místě zemřelého Volfa Herolta listem ze dne 1. srpna a ustanovil mu obvyklý plat týhodních 2 kp 53 gr ½ den³⁴⁶). Roku 1598 koupil dům Libotovský na Tandlmarce od Alexandra Pagerle krejčího za 275 kp gr³⁴⁷). Zemřel roku 1599 (pochován dne 15. září), když před tím byly život svůj dokonaly (ranou morovou) synáček jeho, dcera a manželka (pochována dne 31. srpna)³⁴⁸). Při inventování statku pozůstalého nalezeno mnoho knih většinou německých, ale též české a latinské³⁴⁹). Dům Molerovský na Tandlmarku, po neb. Jiříkovi Dominikovi zůstalý, ujala téhož J. D. dcera Dorota, někdy Jiříka Skřivana a již (1610) Andresa Pragera síťáře manželka³⁵⁰).

Jan Špís z Hartenfelsu byl již před 1582 písařem mince; po smrti Jiříka Šatného, úředníka mince, zastával vedle Volfa Herolta úřad gegenhendlara a opatroval druhý klíč od pokladny po 35 neděl; roku 1600 dne 12. dubna byl pak ustanoven úředníkem při minci³⁵¹). Od roku 1585 byl ženat s Voršilou, dcerou po někdy Jakubovi Kubinovi mlynáři hotmilském³⁵²), po jejíž smrti³⁵³) pojal k manželství 1595 Reginu od Hutníčků³⁵⁴), kteráž byla tetou Marianny Šmilaurové z Krásné Hory³⁵⁵); třetí jeho manželka Eva, kterouž pojal vdovu po Tomášovi Heroltovi, umřela 1615³⁵⁶); i oženil se po čtvrté a sice s Apolenou vdovou po Jindřichovi Trískovi pekaři³⁵⁷). Po neb. manželce své Evě ujal 1616 dům Štřeleckovský v rohu proti havěřskému domu ležící porovnav se s pastorkyněmi svými Rozinou (provdanou za Jana Šreitera z Šreitentynu) a Annou (prov. za Jana Labušku)³⁵⁸); téhož roku koupil dům s zahradou blíž Kouřimské brány³⁵⁹). (313) Z úřadu v minci byl J. Š. 1603 složen³⁶⁰); ale roku 1608 byl jmenován puchhalterem. Bystrý posuzovatel povah lidských nazývá Jana Špise vedle Šebestiana Helcla a Jiříka Fuldy „podpažníky a pochlebňíky“, kteříž opětovně v těžká podezření upadali, ale přece zase pokaždé do přízně nejj. mincmistra vlouditi se dovedli³⁶¹).

David Enderle z Burgstatu přijal úřad v minci 1603 po Janovi Špísovi. Dačický hovoří o něm hněvivě, že „přibrov se z Prahy a pobyv tu v podruží dal sobě potom na VI. Dvoře byt spraviti nad pregovnou, kdež před léty král český Vladislav přebýval; a tu obýval s ženou a dětmi jako dědičný pán“³⁶²). Roku 1608 složen s úřednictví mince³⁶³), ale dovoleno mu bráti plat, dokud by nesložil účty, což se mělo státi pokud možno brzy, nejděle do přístích Hromnic³⁶⁴). Roku 1610 byl jmenován probačním mistrem. [Viz též *Dodatky str. 48*]

Pavel Škréta z Závořic býval písařem mince (od 1604); úřad v minci, když byl 1608 Davidovi Endrlovi vzat, vložen na Pavla Škrétu³⁶⁵). Bylo mu asi konatí časté pojíždky, neboť mu dávano z mince na jednoho koně („einen Klepper“) týdně po 3 čtvrtcích korce ovsu³⁶⁶). Roku 1612 byl mu úřad v minci vzat;

³¹⁹) A. Z. Lib. testam. L. 19-22.

³²⁰) Rez. Dač. II. 37.

³²¹) Rez. Dač. I. 147.

³²²) A. Z. Lib. testam. D. 9, 10.

³²³) Rez. Dač. I. 144.

³²⁴) A. K. Lib. hered. N. 18.

³²⁵) A. K. Lib. her. II. A. 4.

³²⁶) Ib. C. 5.

³²⁷) Ib. H. 26.

³²⁸) Ib. H. 13.

³²⁹) A. K. Lib. hered. N. 18.

³³⁰) A. K. Lib. her. II. M. 2 v.

³³¹) A. K. č. 3803/2.

³³²) Rez. Dač. II. 25.

³³³) Ib. II. 39.

³³⁴) Ib. II. 4.

³³⁵) A. K. Lib. her. III. A. 30 v.

³³⁶) A. K. Lib. her. II. N. 17 v.

³³⁷) A. K. Lib. her. III. A. 21.

³³⁸) Ib. A. 23 v.

³³⁹) Arch. arcid. matriky Sv. Barborské.

³⁴⁰) Rez. Dač. II. 69.

³⁴¹) A. Z. Lib. testam. F. 28.

³⁴²) Rez. Dač. II. 61.

³⁴³) Ib. II. 82.

³⁴⁴) A. K. Lib. her. III. J. 26 v.

³⁴⁵) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 127.

³⁴⁶) A. K. hor. odd. kniha 3. fol. 360.

³⁴⁷) A. K. Lib. her. III. K. 9.

³⁴⁸) A. arcid. matriky sv. Barborské.

³⁴⁹) A. K. Kniha invent. E. 16.

³⁵⁰) A. K. Lib. hered. G. 9.

³⁵¹) A. K. hor. odd. kn. 24. fol. 424.

³⁵²) A. K. č. 3741 (svatební smlouva).

³⁵³) Umřela 1592 dne 22. července. Rez. Dač. II. 38.

³⁵⁴) Ib. II. 53.

³⁵⁵) A. Z. Lib. testam. F. 25.

³⁵⁶) A. arcid. matriky sv. Barb.

³⁵⁷) Rez. Dač. II. 187.

³⁵⁸) A. K. Lib. hered. M. 1.

³⁵⁹) Ib. M. 1 v.

³⁶⁰) Rez. Dač. II. 87.

³⁶¹) Ib. II. 174.

³⁶²) Rez. Dač. II. 87 a 88.

³⁶³) Ib. II. 107 a 108.

³⁶⁴) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 519.

³⁶⁵) Rez. Dač. II. 107 a 108.

³⁶⁶) A. K. hor. odd. Gegen-Raittung.

avšak pomocí bratra svého Konráda Škréty, který byl puchhalterem komory české³⁶⁷), domohl se úřadu při horách společně s Matyášem Jilovským³⁶⁸). První manželka Pavla Škréty Zuzana umřela 1608 v domě Vodolínských na Rybném trhu³⁶⁹); 1610 v masopustě pojal k manželství pannu Kateřinu rozenou Nypšičku³⁷⁰); tato druhá manželka jeho umřela 1625 ranou morovou³⁷¹).

Jan Šultys z Felsdorfu roku 1612 učiněn úředníkem mince³⁷²) a vykázán mu roční plat 150 kp gr; ale brzy opět, již 1614 z té povinnosti propuštěn³⁷³) „nejsa té mince zadlužilé nic platen ... neboť raději handle a šenkýřství vín, čímž zbohatl, se držel a vyhledával“³⁷⁴). Byl rodilý v městě Slaném; 1590 získal místo kantora v Kutné Hoře na škole vysokostelské a oženil se s Alžbětou Holoubkovic, pozůstalou vdovou po Janovi Čechtickém³⁷⁵). Roku 1598 koupil dům u Kadeřávků v Rynku⁽³¹⁴⁾ proti domu Haluzovskému ležící od Doroty Vodičkové jinak Čechtické za 600 kp gr čes.³⁷⁶); téhož roku koupil dům, jenž u Pýšů slove, na Vinné ulici ležící od Ludmily po neb. Janovi Kašovi pozůstalé vdovy, jinak Holoubkové tchyně své za 500 kp gr čes³⁷⁷); 1611 koupil dům Šaldovský řečený, v Rynku ležící od Víta Skočdopole soukenníka za 260 kp gr čes³⁷⁸); 1616 koupil dům u Haluzů (nyní čp. 174.) v rohu podle domu Stejškovského (nyní č. p. 173.) v Rynku ležící od Jiřika Michka z města Nymburka za 770 kp gr čes³⁷⁹)). Roku 1593 učiněn rychtářem městským, kterýžto úřad zastával po několik roků; později byl poctěn hodností šepmistra ano i primasa obce městské³⁸⁰). Po bělohorské katastrofě byl dne 21. června 1621 na Staroměstském náměstí Pražském sřat a hlava jeho do Hory poslána a tam na bráně Kolínské vyvěšena; statek jeho byl konfiskován. Manželka jeho Alžběta zemřela dne 14. července 1622.

Augustin Šmilaur z Šmilova byl ustanoven úředníkem mince ode dne 1. února 1614³⁸¹); dříve býval cí. proběhem. Roku 1592 pojal za manželku Mariannu z Krásné Hory, vdovu po neb. Jakobovi Holém Šotnovském z Závovic, v jejímž přínosu byl též mlýn Drastilovský pod Cimburkem za kostelem sv. Trojice³⁸²), jakož i dům u Hutničků (nyní č. p. 318.) nárožní proti rathouzu³⁸³), dům Bakalářovský (nyní č. p. 149.) na Vinné ulici³⁸⁴) a dům Sankturinový (nyní č. p. 377.) na rohu proti rathouzu³⁸⁵). Marianna umřela 1596 dne 17. července³⁸⁶) poručivši Karlíčkovu „malému synáčkovi svému“ mlýn pod Cimburkem a k tomu summu 1000 kp gr čes³⁸⁷). Ihned po smrti manželky své prodal A. Š. dům Bakalářovský (kterýž byl domem hostinským) Janu Rotlebovi a manž. jeho Sabině s jistými svršky za 600 kp gr čes³⁸⁸). Roku 1597 pojal k manželství pannu Juditu Pulcerovou z

³⁶⁷) Rez. Dač. II. 125. - Přímluva Konrádova u komory čes. měla váhu tím, že Konrád měl dluh 500 tolarů za JMCskou se zadržalým úrokem za půldruhého roku. A. K. hor. odd. kniha 24. fol. 200.

³⁶⁸) Jich obou znaky jsou vymalovány na železné pokladnici, jejíž popis byl podán výše (na str. 66).

³⁶⁹) Rez. Dač. II. 106.

³⁷⁰) Ib. II. 113.

³⁷¹) Ib. II. 259.

³⁷²) Rez. Dač. II. 126. - A. K. hor. odd. kniha 26. fol. 290 (dne 2. května).

³⁷³) Propuštěn z úřadu „na ponížené a poddané vyhledávání“ dle listu nejv. mincmistra ze dne 1. února 1614. A. K. hor. odd. kniha 31. fol. 365. - Z jiné listiny dovidáme se, že byl podle žádosti své z úřadu propuštěn „Alters und Leibesunvermöglichkeit halber, darzu aus Manglung der teutschen Sprach...“ A. K. hor. odd. kniha 26. fol. 291.

³⁷⁴) Rez. Dač. II. 142.

³⁷⁵) Ib. II. 28.

³⁷⁶) A. K. Lib. her. III. J. 28 v.

³⁷⁷) Ib. K. 6 v.

³⁷⁸) A. K. Lib. hered. G. 28 v.

³⁷⁹) Ib. M. 7.

³⁸⁰) Rez. Dač. II. 43, 55, 94, 146, 160 a 196.

³⁸¹) A. K. hor. odd. kniha 31. fol. 365. - Dne 31. ledna 1614 přísahal u komory čes. A. K. hor. odd. kniha 26. fol. 293.

³⁸²) A. K. Lib. her. III. C. 7.

³⁸³) A. Z. Lib. testam. F. 14 v.

³⁸⁴) Ibidem.

³⁸⁵) Ibidem.

³⁸⁶) A. arcid. matriky sv. Barb.

³⁸⁷) A. Z. Lib. testam. F. 25.

³⁸⁸) Svršky s domem prodané byly: šaty pernaté ložní na dvanácte loží,

Jihlavy³⁸⁹); dítky z tohoto manželství pocházející byly Jiřík, Gottfried, Alžběta (zem. 1605), Dorota, Marta, Judita (zem. 1611), Sibylla a Mařenka³⁹⁰). Augustin Šmilaur zemřel „na morní bolest“ dne 17. listopadu 1615³⁹¹) a pochován u chrámu Barborského podle kostnice³⁹²). Mik. Dačický zapisuje zprávu o jeho úmrtí praví, že byl „urostlý, krásný, spanilý člověk stáří okolo 42 let“. Soupis statku pozůstalého vykazuje: dům Sankturinový v summě 1500 kp gr míš, dům Hutničkovský v summě 1000 kp gr míš, zahradu v Krycích, role orné na Kolovrátku za branou Kouřimskou, mnoho skvostí (stříbr. koflíků, zlat. řetízku a pod.), peněz hotových (156 dukátů a drahně tolarův a grošův),⁽³¹⁵⁾ knih německých i českých, šatův a j.; statek po otci jeho Jiříkovi Šmilaurovi v městě Jihlavě pozůstalý a na Augustína připadlý byl sepsán Jiříkem Menšíkem, přísežným písařem radním v městě Jihlavě³⁹³). Judita Šmilaurová nechtěla přistoupiti k náboženství katolickému a umřela si 1628 ven z země se odebrati; statek její, zejména dům Sankturinový byl odevzdán Karlu Šmilaurovi, pastorku jejímu, k užívání³⁹⁴).

Šebestian Helcl z Šternštejna připomíná se v listinách horního archivu kutnohorského již roku 1602: dne 25. června píše komora česká „dem ersamen Sebastian Hölczel, Burger zu Läuvelt unserm gueten Freundt“, aby ihned jakmile tento list obdrží, přijel a u čes. komory se přihlásil, kdež se mu objasní význam tohoto poslání³⁹⁵); oč tu běželo, poznaváme z listu ze dne 27. července téhož roku, jímž komora mincovnímu úřadu kutnohorskému oznamuje, že JMCská chce, aby při horách kaňkovských, na Turkaňku a jinde byl lépe upraven dozor na četná a velká vydání na koně, kůže, lůž, železo, oves atd. a proto že k hofmistroví dosazuje jakožto osobu dozorcí Šebestiana Hölczla, schopného a obou jazyků mocného člověka, a nařizuje, aby mu nebylo činěno žádných v tom překážek³⁹⁶). Jestli to dotvrzeno též zprávou v Pamětech Mik. Dačického, že 1603 „podhofmistrem horním nařízen také přespolní Němec řečený Šebestian Helzl, ... kteréhožto podhofmistrství bezpotřebného prve nikda nebyvalo“³⁹⁷). Když pak 1605 Jan Kavka pro sešlost věku z hofmistrství byl propuštěn, „dán úřad ten Šebestianovi Helzlovi Němci, jenž na to číhal a od jiných Němcův k tomu fedován byl, jako by se k tomu z Čechův žádný nehodil“³⁹⁸). Roku 1612 na něj i na jiné úředníky při minci a při horách zdviženy žaloby pro „nevěrnost“ a různé nepořádky, a proto byl z hofmistrovství složen³⁹⁹) a nařízeno mu, aby za sebe postavil rukojmě pod summu 2000 kp míš; kterýmžto rukojmům pak on a vedle něho a spolu s ním Barbora z Šaupova, manželka jeho, za podpůrce vším a všelikým jměním a statkem svým se postavili. Roku 1614 byly nesnáze tyto odklizeny a rukojmě je manželzy z toho podpůrství propustili⁴⁰⁰). Šebestian Helcl dovedl se očistiti a do přízně nejv. mincmistra Viléma z Vřesovic vprositi tak, že 1616 byl učiněn úředníkem mince⁴⁰¹). Jemu nebylo nesnadno přizpůsobiti se různým modalitám a tak mohl býti úředníkem mince i za politických poměrů, příkrě se navzájem odlišujících: s touž neochvějnou „věrností“ sloužil králi Matyášovi, stavům českým, králi Bedřichovi Falckému i králi Ferdinandovi II. Úředníkem mince byl ještě roku 1632. O jeho poměrech soukromých víme toliko, že 1622 koupil sobě a manželce své Barboře rozené Šefince dům Románkovský proti rouře hořejší a starému (316) rathouzu ležící od dědicův statku po neb. Zigmundovi Kozlovi

jalmary, stoly, židle a vše co hřebíkem přibito bylo. A. K. Lib. her. III. H. 25.

³⁸⁹) Rez. Dač. II. 60.

³⁹⁰) List. úř. Obligac. O. 26.

³⁹¹) A. arcid. matriky sv. Barb.

³⁹²) Rez. Dač. II. 155.

³⁹³) A. K. Kniha invent. N. 10 a List. úř. Oblig. O. 26.

³⁹⁴) List. úř. Oblig. R. 24.

³⁹⁵) A. K. hor. odd. kniha 24. fol. 693.

³⁹⁶) Ib. fol. 703.

³⁹⁷) Rez. Dač. II. 88.

³⁹⁸) Ib. II. 97.

³⁹⁹) Ib. II. 125. Poněvadž za „nemocného se položil,“ byla mu v domě, v němž obýval, „stráž a varta položena“. Rez. Dač. II. 129.

⁴⁰⁰) List. úř. Obligac. C. 16.

⁴⁰¹) Rez. Dač. II. 167.

z Rejzntolu za 1075 kp gr čes⁴⁰²).

Jan Pruns byl úředníkem mince 1633-35; dříve býval písařem mince.

Lorenc Neumann držel úřad v minci toliko 1635-36. [Viz též *Dodatky str. 48*]

Jan Viktorin Geronis z Libušína řídil minci v létech 1637 až do 1646. S jménem tímto, které dosud bylo vůbec neznámo v historii mince kutnohorské, setkáváme se poprvé při roce 1637 v listě upomínacím, jež kněz Lorenc Ratzinger z Hradinštejna děkan karlštejnský poslal do mince stranu zadržalého platu svého a v němž Jana Viktorina oslovuje důvěrně „příteli i pokladečku mého skrovného věrný chrániteli⁴⁰³“. Známe ještě další zprávy jeho se dotýkající, zejména zajímavý zápis ze dne 17. září 1638 tento: „urozený p. p. Jan V. G. z L., JMCské úředník mince na Horách Kutnách, koupil jest od Matesa Paura, JMCské úředníka dolového couku Hloušeckého, Kuklíckého a Grejfského, kavnu Čapčoch řečenou i s zahradou při ní za branou Kouřimskou ležící a knihami horními se řídící a to k ruce Magdaleně a Kateřině dcerám svým za summu 30 zl rejnských ... s tou však výminkou, pokudžby kdy budoucně dül Čapčoch, ku kterémuž ta kavna předešle náležela, buď od JMCské aneb od kverků ujat aneb obložen byl, aby proti složení a odvedení 8 kp 12 gr 6 den českých, kteréž předešle Mates Paur za ni rozdílne dal, držitel téhož gruntu beze všech výmluv a práva zaneprázdnění je postoupiti povinen byl⁴⁰⁴“. Když bylo mincování v Kutné Hoře přerušeno, odešel J. V. Geronis do Prahy a byl tam přidělen k české komoře. Listem v Praze psaným dne 7. března 1646 připomíná obci kutnohorské, že roku 1639 půjčil obci jistou summu (1000 zl), aby pomohl město uchrániti plenění a vypálení od Švédův, roku 1643 že pak byl nepřitelem o vše oloupen a že s prázdnýma rukama se uchýlil do Prahy, kde žije nyní strádaje ve starostech, neboť manželka mu zemřela zůstavivši čtyři nevyspělé dítky; prosí, aby mu zbývající ještě jeho pretensi poslali⁴⁰⁵). Dostalo se mu odpovědi odmítavé: že prý v minulých letech nepřispíval, jako jiní měšťané kutnohorští, na rancion, výpalné ani na kontribuci, ač požíval on i jeho rodina ochrany vedle jiných obyvatelů horských. Na odpor tomu odpovídá J. V. Geronis dne 21. března t. r., že on nebyl pod jurisdikci města, nýbrž že byl ve službách JMCských a proto že byl prost povinností takových, a žádá opět o zaplacení zbývajícího dluhu i s úroky⁴⁰⁶). Listu tohoto vážíme si velice hlavně proto, že na něm se zachovala zřetelná pečeť pisatelova; v malém oválu (15x17 mm) spatřujeme znak, podle něhož se rozestírají fafnochy: přes ovální (téměř kruhový) štít jest šikmo položen pás s třemi hvězdami, nad pásem kráčí lev vzhůru, pod pásem jest vypodobněna paže v lokti ohnutá (obrněná), která v ruce třímá svazek tří šípů; a táž ruka se třemi šípy jest⁽³¹⁷⁾ vetknuta nahoře mezi dvěma rohy, které vyčnívají z korunované přilbice; kolem znaku vine se opis „IOHAN · VICTOR · GERONIS · V · LIBVSCHYN 1644“. Paže se svazkem šípů v ruce vyskytá se jakožto značka na mincích českých v letech 1637-43, kteréžto mince se dosud přičítaly Danielovi Kavkovi z Tollenštejna. Omyl tento, z nedostatku zpráv vyplývající a nedostí střízlivou rozvahou zaviněný, se tímto opravuje. Příslušnost mincí dotčených k mincovně kutnohorské se tím ovšem neruší, ale nutno je řaditi pod jméno Jana Viktorina Geronis z Libušína. Neznáme nižádné zprávy listinné, ve kterých by Daniel Kavka byl vytčen jakožto úředník mince; víme však, že byl vynikajícím úředníkem horním. - Jan V. Geronis jakožto účetní rada při čes. komoře chystal se v měsíci květnu 1651, navštívití Horu v záležitostech úředních; ale pro vážnou chorobu musil cesty zanechat⁴⁰⁷). Záhy potom zemřel, a sice bezpochyby v Praze; neboť jeho dne 27. listopadu 1651 sepsaná závět byla po smrti jeho dne 1. února 1652 v Praze prohlášena: všechny své dolové podíly v Kutné Hoře poručil Šalomounovi Škultetovi, tehdejšímu řezáči kolků v Kutné Hoře⁴⁰⁸). Druhá manželka Jana

V. Geronis, Anna Marie, vdova po něm pozůstala nazývá se v listině z roku 1656 „aniczo Dhallin“⁴⁰⁹). [Viz též *Dodatky str. 48-49*]

Řehoř Leopold Hackl z Hackelfelsu byl vyhlédnut k tomu, aby spravoval mincování, které 1654 znovu bylo zahájeno; zprvu měl název „správce mince“ a teprve roku 1667 listem ze dne 30. prosince ustanovila komora česká, aby „dem jezigen Münzambts-Verwaltern Gregor Leopoldt Hackel in Ansehung seiner schon bereits viel Jahre lang treugeleister (!) Dienste der Titul eines Münzambtmans gegeben werden solle...“⁴¹⁰). Manželkou jeho byla Eva Marie dcera Šalamouna Skulteta, ryjce kolkův mincovních⁴¹¹), po jehož smrti Řehoř Leopold s manželkou svou ujal dům Kaškovský (nyní č. p. 170.) s zahradou na Hořejším rynku v podloubí, který na Evu Marii po otci právem dědickým jest připadl⁴¹²). Úřad v minci kutnohorské držel až do smrti své 1677. V kšaftě svém ze dne 4. července 1667 učinil odkazy chudým, jednotlivým kostelům v Kutné Hoře, v Kolíně, v Praze, v Kalschingu, jakož i české kongregaci v Kutné Hoře⁴¹³). Syn jeho Řehoř Leopold mladší roku 1678 v žádosti své za propůjčení místa šichtmistrského po Janovi Jindř. Fialovi připomíná, že otec jeho sloužil 23 roky při horách, hutech a při minci v Kutné Hoře⁴¹⁴). Druhý syn Řehoř Šalamoun, JMCské úředník Turganský, roku 1681 s manželkou svou Alžbětou ujal dům Kaškovský, jinak „u tří havířů“ v summě 550 zl rejn. od sester svých Marie Heleny Májové a Anny Markety Voprchové⁴¹⁵); Řehoř Šalamoun byl dle jistého zápisu z roku 1685 „vysoce učený pán“⁴¹⁶). [Viz též *Dodatky str. 49*]

(318) Křištof Jakub Krahe (též Kroh) býval mincovním gvardejnem v Praze. Po smrti Řehoře Leop. Hackla byl dle listu komory české ze dne 29. prosince 1677 vyhlédnut pro úřad mince v Kutné Hoře i pro spravování prodeje rud⁴¹⁷) a bylo mu uloženo, aby položil kauci a vykonal přísahu; administrátorům mince kutnohorské pak nařizeno, aby další mincování stříbra odložili do jeho příjezdu⁴¹⁸). Dne 28. ledna 1678 vykonal přísahu a dne 4. února dostalo se mu nařízení, aby ihned se odebral do Hory, kdež bude vrchním perkmistrem (Janinallim z Jangangu) instalován⁴¹⁹). Od roku 1683 zastával též úřad horního hofmistra a maršejdníka; za hofmistrování bral ročně 208 zl, jakožto úředník mince 300 zl a jako maršejdník 52 zl; z toho dával berně z hlavy „ku pomoci proti úhlavnímu nepříteli křesťanstva Turku“ 52 zl⁴²⁰! Roku 1702 v měsíci květnu byl již mrtev.

Jan Bernard Wohnsiedler byl, jako předchůdce jeho, horním hofmistrem, úředníkem mince a maršejdníkem, a sice 1702-17. Matka jeho Alžběta Zuzana Wohnsiedlerová koupila pro něj 1706 dům „u Pernštýnských“ (nyní č. p. 387.) od rathouzu k bráně Časlavské jdouc od Karla mladšího Lahvičky za 600 zl rejn. hotových⁴²¹). Chystaje poslední pořízení o statku svém roku 1717 poručil Jan Bernard dům tento dítkám svým Václavovi, Františkovi a Terezii⁴²²).

Jan František Weyer byl královským listem ze dne 8. června 1718 učiněn horním hofmistrem, úředníkem mince a maršejdníkem „una cum salario et emolumentis consuetis“ a zároveň byl vybidnut, aby složil obvyklou kauci a aby učinil přísahu⁴²³). Janem Fr. Weyerem uzavírá se řada úředníků v královské minci kutnohorské. [Viz též *Dodatky str. 49*]

⁴⁰⁹) A. K. hor. odd. kniha 17. fol. 466.

⁴¹⁰) A. K. č. 10970.

⁴¹¹) List. úř. Obligac. min. A. 6. Svatební smlouva uzavřena dne 28. září 1655. A. K. č. 10064.

⁴¹²) A. K. Lib. hered. pg. 164.

⁴¹³) A. K. č. 10992.

⁴¹⁴) A. K. hor. odd. kniha 42. fol. 68.

⁴¹⁵) List. úř. Lib. transact. L. 27 v.

⁴¹⁶) Kaňk. kniha havíř. pořádku fol. 139.

⁴¹⁷) A. K. hor. odd. kniha 15. fol. 458.

⁴¹⁸) A. K. hor. odd. kniha 42. fol. 27.

⁴¹⁹) Ibid. fol. 28 a 32.

⁴²⁰) A. K. hor. odd. kniha 13. fol. 526.

⁴²¹) List. úř. Lib. transact. P. 27.

⁴²²) List. úř. Lib. testam. pg. 28. - Podobizna Jana B. Wohnsiedlera, mistrně malovaná, vyvěšena jest v museu archaeol. sboru „Wocela“ v Kutné Hoře.

⁴²³) A. K. hor. odd. kniha 4. fol. 432. - Také obraz Jana Fr. Weyera chová se v museu kutnohorském.

⁴⁰²) A. K. Lib. hered. V. 24-27.

⁴⁰³) A. K. hor. odd. 6993.

⁴⁰⁴) A. K. hor. odd. Kniha hor. zápisů pg. 405.

⁴⁰⁵) A. K. č. 9452/1.

⁴⁰⁶) Ib. č. 9452/2.

⁴⁰⁷) A. K. hor. odd. kniha 17. fol. 381, 385.

⁴⁰⁸) A. W. listina.

2. Písaři mince.

Agenda mincovní, již bylo obstarávat úředníkům mince, byla tak rozsáhlá, že sami nestačili, pročež jim byl na pomoc dán jakožto příručí písař mince; kde nemohl být úředník mince přítomen, zastupoval jeho místo písař, vykonává rozkazy jeho, - zodpověden vůči nejv. mincmistru a králi byl však úředník mince. S písařstvím spojena byla ovšem povinnost, konati zápisy o všech věcech, které s dílem mincovním souvisely. Písař mince byl také povinen mít dozor při vážení mědi, které z hutí do mince přicházely, i těch, které jsou prodány odtud se odesílaly; o tom o všem bylo mu konati pilně záznamy a vše řádně sčítovati. Písaři mince (319) příslušelo též péči míti o zásoby oliva koupeného do hutí a k průbám. Instrukcí ze dne 14. května 1593 nařizuje se písaři mince, aby veškeré příjmy a všeliká vydání bedlivě zapisoval, různé poukázky, certifikace, partikuláře a kvitance pečlivě uchovával, jakož i koncepty listů z mince vydaných nebo opisy těchto listů aby řádně ukládal, v sobotu pak pokaždé, když počty byly uzavřeny, aby nejv. mincmistrovi poslal summární výkaz všeho příjmu a vydání i přesný výkaz stříbra do mince přijatého¹⁾.

Povinnosti, které písaři mince ukládalo zastupování úředníka mince, byly poznány již ve stati předcházející; proto nám zbývá ještě vylíčiti výkony jeho písařské. Zápisy o díle mincovním shrnuty jsou v rejstříku s nadpisem „Registra verková“. Podíváme se tomu, kterak písař mince dovedl všechny záznamy, tak obsažné a podrobné, vtěsnati do prostoru tak skrovného, a to formou naprosto průhlednou a přehlednou, písmem zřetelným, snadno čitelným a nad to i úhledným. Zkratky je tu užito dosti hojně; ale porozumíme jim bez všelikých potíží, kombinující rozvázně. Registra verková mají formát rejstříkový, totiž půlarchu obyčejného papíru kancelářského, po délce přeloženého. Rejstřík celoroční obsahoval asi 80 listů (40 půlarchů), neboť při každé neděli byly popsány zpravidla tři stránky, někdy čtyři, zřídka více, dle toho, byl-li zdělán verk toliko jediný nebo více v tom kterém témdni. Nejstarší zachovalé rejstříky (z let 1472-76) jsou vhodně sestaveny z jednotlivých (až osmi) složek. Později poznána toho potřeba, aby rejstřík byl prokládán menšími listy, na nichž se konaly zápisy jakési vedlejší²⁾; tyto škartice se v půli přehýbaly a v ohbu složky mezi jednotlivými listy podstrkovaly, - tím nabyl rejstřík tvaru bachratého, vzhledu nepěkného a stal se nepohodlným písaři i čtoucímu³⁾.

(320) Zápisy do těchto register děly se po celé téměř století (1472-1554) dle týchž zásad. Na první stránce pod tučným titulem neděle, dle příslušného introitu pojmenované⁴⁾, čteme ve sloupci jména rudokupců s vyznačeným množstvím stříbra (již přepáleného) od každého jednotlivě do mince dodaného i se summou kop grošů, za toto stříbro dodavatelé příslušející; níže pak bývají zaznamenána stříbra, která odjinud pro minci byla zakoupena anebo vůbec k zmincování na Dvůr přijata. Vizme

¹⁾ A. K. hor. odd. 3829.

²⁾ Jestliže v reg. verkovém se zapisoval příjem a zmincování stříbra od rudokupců přijatého, činily se na listcích vložených zápisy o zmincování stříbra jiného původu: stříbra z nadělení božího, stříbra z mědi, stříbra šafářského a j.

³⁾ Registra verková jsou bohatými studnicemi pro poznání domácího mincovnictví; a proto je řadíme mezi nejcénnější pozůstatky bývalého horního archivu kutnohorského, který roku 1875 byl rozprodán. Žel bohu, že městská obec kutnohorská nepřevzala tehdy celý archiv tento; značná část jeho ocitla se v rukou kupců, a tak bylo mnoho nenahraditelného materiálu historického nadobro zničeno, - několika horlivým archaeologům podařilo se však přece, vyrvati zkáze řadu důležitých archiválií těchto. Zejména archaeologický sbor „Wocel“, jehož založení bylo dotčeným právě žalostivým osudem horního archivu uspišeno, získal přičiněním několika členů svých (professorův Jos. Braniše, Jana J. Řeháka, Fr. Aug. Slavíka a pisatele tohoto pojednání) mnoho listinného materiálu z makulatury, u kupců na půdách nahromaděného, a s tímto materiálem byly pro archiv archaeol. sboru „Wocela“ zachráněny nejstarší ročníky register verkových. Různými oklikami dostaly se některé ročníky register těchto až do archivu Zemského musea v Praze. V příloze II. podáváme podrobný výkaz všech register verkových, která se zachovala, naznačující též archiv, kde jsou uložena; opatření toto považovali jsme za nutné, poněvadž registra verková jsou jedním z předních pramenův, z nichž pro pojednání toto bylo čerpáno.

⁴⁾ Seznam neděl takto pojmenovaných jest připojený v příloze XII.

příložený fotografický snímek jedné takovéto stránky, kdež jest zaznamenán příjem stříbra při neděli Respice I. roku 1473 (příloha III.); tehdy přinesli stříbro do mince rudokupci titi: Jaroš, Tkadlec, Job, Řéha, Paček, Kotík, Kršňák, Šikethanes, Havelka, Rezek, Martin, Behta, Huček, Petr, Straskytl, Jíra, David, Dub, Mikuláš, Michal, Bartoš, Janda, - nejvíce přinesl Dub, totiž 85 hř, nejméně Havelka 4 hř 3 lt 2 qtl. Summa všeho stříbra přineseného byla 476 hř 2½ lt; z té však posláno králi 12 hř 1½ lt a k sazení zůstalo toliko 464 hř 1 lt, kteréžto stříbro bylo zmincováno na dvakráte: f. 2. post festum S. Procopii 256 hř 3 ft v 17 šmitnách a f. 3. post festum S. Procopii 207 hř 1 ft 1 lt opět v 17 šmitnách.

Za výkazem přijatého do mince stříbra následuje pokaždé zpráva o tom, kterak stříbro toto bylo v minci zděláno. Zápisy tyto jsou pro studium českého mincovnictví nedocenitelné: v úzkém rámcu jediné stránky spatřujeme tu podrobně a zřetelně nakreslený obraz díla mincovního v tom kterém témdni od sazení verku začínaje až do té chvíle, kdy peníze hotové od pregěů do rukou úředníků mince byly odevzdány. Na připojené fotografické kopii jednoho takového zápisu (příloha IV.) lze sledovati postup díla mincovního při neděli Esto mihi roku 1473 f. 6. post festum S. Mathie. Tehdy bylo sazeno na groše stříbra 148 hř 1 ft 3 lt a mědi zrněné 115 hř 1 ft 2½ lt, k tomu přidáno od předešlého grošového verku cissury 24 hř 2 ft a grece 7 hř 3 ft 2 lt, - a tak sazena do ohně summa 296 hř 3½ lt. Z tohoto rozpuštěného verku ulito cánův 285 hř 1 ft, z testu dobyto grece 8 hř 1 ft, proběři dáno na probu (z tygle) 2 lt a v ohni sešlo 2 hř 2 ft 1½ lt. Úhm posledních čtyř položek se pokaždé shoduje se summou hmoty mincovní, která sazena byla do ohně, neboť to čeho se nedostávalo do summy, položeno bylo na účet rušivého působení ohně. Níže pak jest zaznamenán počet šmiten (17), v nichž bylo zmincováno; dále se dovidáme, že mincířův prvním (primus) až do šestnáctého bylo svěřeno po 16 hř 2 ft mincovního stříbra, a na posledního (ultimus) že zbylo 20 hř 3 lt, summou pak že mincířům odevzdáno bylo 284 hř 3 lt cánů. Při vážení „dolů“ bylo mincířům poskytnuto na pomoc 1 hř 1 lt (na každou o mitnu 1 lt), při vážení „nahoru“ dávana srážka stejně veliká. Dále jest zapsáno, že od mincířů bylo zpět přijato plátův (dle váhy) 262 hř 2 ft 1 lt (v registrech pozdějších bývá naznačen též počet čili „numerus“ plátů) a cissur 19 hř 1 lt, - za mincířů zůstalo 1½ hř (plátův zapadlých pod štoky a pod.). Písaři mince bylo sledo- (321) vati dílo mincovní také do loru čili rolle: tam sešlo 3 hř 1 lt a z rolle vráceno 259 hř 2 ft. Písař zapsal dále, kolik plátův bylo odevzdáno pregěři prvním až do dvanáctého (po 20 hř 2 ft) a kolik zbylo na posledního (12 hř); přijatých od pregěů grošů vybitých napočel písař 384 kp 9 gr a vedle toho 22 gr zlámaných (fraktův) a připomenul, že nebylo dořežáno 1 kp 32 gr.

V některých ročnicích register verkových bývá dílo mincířské tak podrobně specifikováno, že poznáváme dokonce, kolik ten který mincíř z přijatých cánův zhotovil plátův černých, kolik nadělal cissury a kolik plátův přeřezal anebo nedořežal. Ukázka z registra takto upraveného (z roku 1544), již podáváme v příloze V., náleží k neděli Misericordia⁵⁾. V sedmnácti šmitnách pracovali tehdy v pondělí po dotčené neděli mincíři titi: Vočko, Bohuslav, Popelka, Jíra, Duchek, Jakub, Vaněk, Hruška, Pavel, Burian, Václav, Martin, Srna, Raphael, Matouš, Vorel a Lukáš; každý obdržel cánův po 8 hř 3 firt 3 lt, „poslední“, jimž byl tehdy Popelka, přijal 12 hř 1 firt ½ lt. Těm, kteří přijali množství rovné, nepodařilo se, odevzdati opět rovné množství plátův: vedle jmen jednotlivých mincířův jest ve sloupcích poznamenáno předně, kolik ten který nadělal cissury a kolik roztrosumil, dále kolik vrátil plátův černých dle váhy, kolik dle počtu, a konečně ve sloupci posledním, kolik přeřezal (tehdy přeřezali všichni vesměs). Součet čísel ve sloupci prvním shoduje se s položkami „cissury 4 hř bez ½ lotu“ a „u mincířů 1 hř 1 lt“ dohromady; součet ze sloupce posledního rovná se rozdílu „černých čtených 223 kp 11 gr“ a „numerus 220 kp 55 gr“. Čísla v prvním a posledním sloupci považovati lze za měřítko pro dovednost jednotlivých mincířův; sloupcem posledním se pak objasňuje, proč staré peníze drobnější (i groše) nebývají souhlasny ve střihu.

⁵⁾ Tak zevrubně zapisovalo se již okolo roku 1480; na ukázkou zvolili jsme ročník tak pozdní (1544), poněvadž písmo jeho čisté a zřetelné lépe se hodí pro reprodukci.

Další stránka register verkových zaujata býva výkazem téhodního vydání z mince; výkazy tyto skýtají hojně zpráv velmi cenných, jak bylo poznáno v různých statích pojednání tohoto, hlavně ve stati s nadpisem „Výnosnost mince kutnohorské“⁶⁾.

³²²⁾ Příloha VI. jest kopií jedné takové stránky z reg. verkových se zápisem veškerého vydání, které bylo učiněno v témdu po neděli Esto mihi 1473 za přítomnosti krále Vladislava (presente domino); snadno tu rozeznáme vydání řádné od mimořádného. Jestliže v některém roce byly položky, jimiž vydání na potřeby mimořádné se zapisovalo, tak četné, že by se jimi bylo rozrušilo obvyklé a již ustálené uspořádání register verkových, shrnovalo se veškeré vydání mimořádné pod titulem „edita“ v jedno na konci rejstříku.

Vedle register verkových bylo písaři při minci zapisovati též do register měděných, prengrecních a jiných. Nad to pořizoval písař mince přepisy všech register proto, aby z nich činěn byl počet před nejv. mincemistrem nebo jiným zástupcem krále českého, jakož i před zástupci všech tří stavův království českého; v reg. cupri při roce 1497 čteme poznámku „činěn z těchto registr počet panu mincmistrovi, kterýž byl pan Jan Horštorfar z Malesic, a jsme z nich od KJMtí quitováni“ (pg 286.); podobně 1498 listem že dne 10. dubna stvrzuje se z rozkazu králova řádné složení účtů od úředníků mince⁷⁾ a 1499 dne 5. dubna schvaluje král účty horské a jílovské nejvyššímu mincmistrovi⁸⁾; 1519 činěn jest počet dvakrát, jednou od Cantate 1518 do Resurrexi 1519 a opět od Quasimodo do Da pacem 1519, a sice na hradě Pražském panu Václavovi Hugvicovi z Biskupic, v ty časy hajtmanu nad důchody KJMtí, a jiným pánům pánům hajtmanům z krajův k tomu voleným a správcům království Českého JMtem všech tří stavův.

[Viz též Dodatky str. 49]

Dlouho se přidržovalo účetnictví při minci kutnohorské starobylých forem prostých, jednoduchých; avšak v druhé polovici věku šestnáctého zavanul duch novoty a cizoty i do tohoto eminentně konservativního oboru. Rozhodujícími tu byly asi především vzory italské a mimo to začal se vtíratí též jazyk německý⁹⁾. Formát rejstříkový musil ustoupiti formátu foliovému bez podstatné příčiny, tak že změnu tuto, aspoň pokud se týče zápisů o díle mincovním, možno nazvatí plýtváním papírem. V účtech zavládil system rámečkování, kterým se přehlednost dosti nepatrně zvyšovala. Registra verková proměněna v „Verkpuchy“ s nadpisem německým, ale obsahem veskrze českým; v příloze VII. a VIII. podáváme ukázky zápisů z takovýchto verkpuchů. Co bývalo jindy zahrnuto v jediném rejstříku mincovním, rozepisovalo se do různých výkazů po jednotlivých listech a po několika knihách. Tím ovšem přibýlo písaři práce nemálo; a proto ³²³⁾ vymizel z účtů dřívě obvyklý bodrý způsob projadřování, a nastala vláda cifer suchopárných. Ovšem bylo pak nutno rozmnožiti počet písařů: kdežto jindy stačil písař jediný, bylo pro

⁶⁾ Obsah starších ročníků register verkových, který sám o sobě jest svrchované zajímavý, býva někdy ještě zpeřten pozoruhodnými poznámkami historickými, které písař, stručně po způsobu kronikářském, obyčejně na hořejším okraji rejstříku připisoval. Některými těmito zápisy konstatuje se důležitá nějaká změna, pokud se týče placení stříbra; jinými se zjišťuje, že začato vybijeti minci novou (změněného zrna); jindy opět se zveštjuje živelná pohroma jakási, na př. 1496 Deus in loco tu neděli a ponděli Vzeti P. Marie na nebe veliká povodeň byla, tři dny přšlo ustavičně; mohdy se hlásá též významná událost ze života krále Vladislava, na př. Factus JMt král ráčil jest na pole vyjeti tu středu u vigiljí sv. Jana Křtitele s Táboru k Oustí v dvanácte hodin; Exaudi II. Serenissimus princeps et dom. dom. Vladislaus D. Gr. rex Bohemie, marchio Moravie etc. 5 feria in Dimissionem S. apostol in regem Ungarie electus et edictus est 11. hora ab omnibus regni Ungarie incolis; 1497 f. 3. post Oculi regia majestas ex Ungaria venit Montes, rediit in septem annis minus uno quartali ex regno Ungarie in regnum Bohemie.

⁷⁾ Archiv Český XVIII. str. 36.

⁸⁾ Ibidem str. 131.

⁹⁾ Jak náhlý a pronikavý převrat mohl způsobiti jednotlivce individualitou svou, patno z následujícího případu: roku 1614 jest ve verkpuchu při 13. verku (dne 8. března) ještě psáno česky, také k 14. a 15. verku písař (úředník) mince dvě stránky vyrubikoval a českými nadpisy opatřil; ale stránky ty jsou slepeny voskem pečatním a za nimi založeno nové rubrikování s nadpisy německými, pro 14. verk ještě touž rukou, pro 15. verk již rukou jinou. Nad 14. verkem pak poznamenáno „Angefungen bey Antretung des Herrn Augustin des Eltern Schmilaur von Schmilaur“ (dne 15. března). A. K. hor. odd. invent. čís. 48.

nový způsob účtování třeba písařů dvou při minci, a mimo to byl ještě zřízen nový úřad puchhalterie.

Písař mince neměl klíče od hlavní pokladny mincovní; ale odtud peníze přijímal¹⁰⁾ a vyplácel, - bylť jaksi prostředníkem mezi pokladnou mincovní a těmi, jimž pokladna byla něčím povinna. Do roku 1562 byl zachováván způsob ten, že stojcí úředníků horních a hutních se kladlo do košťův horních a hutních; avšak dotčeného roku hutnětř Jan Lomnický zadržel 1500 tolských, které byl z mince přijal na zaplacení různých potřeb k horám, a byl za to do vězení dán¹¹⁾. Komise, která pak do Hory přišla vyšetřiti „škodlivých neřádů, které při vydání neb placení téhodních, horních i hutních košťů jsou se dály“, nařídila, aby stojcí úředníků horních a hutních bylo od hlavních košťů odloučeno a vedle zvláštního, písařem mince zdělaného partikuláře vypláceno: pokaždě v sobotu o osm hodině na půlroloji měl písař mincovní peníze od úředníků mince k sobě přijíti a v pokoji k tomu zřízeném na VI. Dvoře po placení kyzův a rud každému úředníku osobně jeho stojcí dáti. Tím byla na písaře mince uvalena nová nemalá povinnost¹²⁾. Jan Lomnický nebyl asi jediným nepoctivcem mezi písaři: svůdná příležitost dovedla bezpochyby i jiné zlákat k nepravostem; nadarmo asi nevydali 1580 nařízení písařům dolovým, štolmistrským a mincovním, aby nedopouštěli se žádného vekslování mince, nýbrž aby vypláceli minci tou, kterou byli z mince obdrželi, nechť si je to mince nová velká, nebo stará drobná (groše a peníze), „mají tak rozdělití, aby se každému, obzvláště kteří větší summy přijímají, podle velikosti a malosti summy, veliké nové i staré mince dostalo, tak aby v tom rovnost zachována byla, a ne po přízni aby jednomu samá velká neb nová, a druhému samá stará mince se dostala“. Hlavními výplatci byli ovšem písaři mincovní: oni největší summy přijímali a opět vydávali; tehdy byli k úřadu tomu současně dva nařízení a jeden každý z nich měl obzvláštní klíč k pokladnici příruční¹³⁾.

Potřeby písařské bývaly jindy velice prostičké; skrovné vydání za ně býva dosti často v registrech verkových zaznamenáno. Papír kupovali od kupců horských i pražských, cena jeho udržovala se dlouho téměř beze změny: 1502 Omnes gentes za rys papíru dáno ½ kp gr; 1506 Honztrojovi ³²⁴⁾ za 6 rysů papíru do mince dáno 2 kp 48 gr; 1524 za rys papíru Michalovi (pražskému kupci od pěti korun) dáno 28 gr; 1554 Omnia vydáno Jakobovi Lidlovi za 4 rysy papíru 2 kp gr¹⁴⁾. Později se papír velice zdražil: 1624 Gaudete paní Šmilaurce za čtyry rysy papíru, dva po 2 zl a dva po

¹⁰⁾ Úředník mince mival v truhlici již určité summy uchystané v testech, v malých po 1 kopě, ve větších až po 4 kopách, čímž se vydávání peněz nemálo urychlovalo: 1538 Jubilate placeno Džbánkovi hrncíři za 8 kp testův do prenáry i také do mince 1 kp 4 gr. 1554 Factus téměř dáno za 2 kp testův do prejnáry a za 2 kp testův menších ke čtení 32 gr; 1557 Dom. illum. Džbánkovi hrncíři za 4 kopy testů ke čtení 32 gr. R. 1562 přihodilo se, že Jiří Šatný vyplácejce dal 4 kp místo 3 kp, neboť mezi testy v truhlici sestavenými jeden svrchní byl rozraženy a jedna kopa z něho se vsula do testu spodního. A. K. hor. odd. 1216. [Viz též Dodatky str. 49-50]

¹¹⁾ Rez. Dač. I. 143.

¹²⁾ A. K. hor. odd. 1191.

¹³⁾ A. K. hor. odd. 750.

¹⁴⁾ Papír nejstarších register verkových (z r. 1472 a násl.) označen býva velkým vodním tiskem, jehož význačnou součástí jest hlava býčí; mezi rohy ční vzhůru žerď ukončená nahoře buď křížem nebo růžicí (sedmidílnou); od hlavy dolů táhne se v některých případech přímkou, k níž nejdoleji připojen jest trojúhelník, příčkami a tečkami vyplněný. Při roce 1482 našli jsme na žerdi, z býčí hlavy čnějící, navlečenou korunu; v pozdější době (1484 a násl.) býva kolem žerdi nad hlavou ovinut had s korunkou. Vodní tisky s býčí hlavou sahají až do roku 1517; papír s tímto vodním tiskem pocházel bezpochyby z Ravensburku ve Virtembersku (Ernst Kirchner Die Papiere des XIV. Jhdts. 1893). Hezký vodní tisk našli jsme při roce 1491, totiž obnažený meč svršené postavený hrotem vzhůru a částečně vnikající do koruny pěkně stilisované. Vysoká koruna s velkým křížem na vrch postaveným jeví se již 1496 na papíře v reg. verkových a trvá až do 1516. Od roku 1514 užívali též papíru, do něhož jakožto značka vtisknut byl medvěď v pravo kráčející (po čtyřech nohách), s obojkem na krku, bez obojku s trubkou loveckou a pod. Značkou papíru od 1500 do 1520 býva říšské jablko, prostými čarami kreslené, z něhož tři vzhůru přímkou zakončená hvězdičí o šesti hrotech. Asi od 1533 do 1549 vyskytá se vodní tisk p, nad nímž býva štítek s různými značkami. Později (1550) nacházíme papír reg. verkových znamenáný opět říšským jablkem, ale již poněkud lépe kresleným. Poslední registra verková (1554) jsou psána na papíře označeném ježkem, nad nímž jest zatknuta hvězda o pěti hrotech.

3 zl, dáno 10 zl; byl-li také lepší, nevíme. Registra verková bývají sešita prostě, bez desek a tuhých obálek, ale pevně; 1501 placeno Havlovi od vázání register trojích ku potřebě mince ½ kp 6 gr; 1510 za dvoje registra svázaná v ligatuře do mince dáno 24 gr; 1623 Dom. illum. Adamovi Hovorkovi od svázání dvojích register do mince dáno 51 gr 3 den. V zápisech nikde nenacházíme vydání za inkoust; avšak často se přihazuje položka „za pokroutky inkoustové“: 1503 Pupulus Sion za pokroutky inkoustové 5 gr; 1511 Resserexi za pokroutky ingoustové 3 gr. Pokroutky takové nebyly asi určeny pouze pro potřebu písařskou na cestách, nýbrž hodily se bezpochyby také pro potřebu domácí v minci lépe, než inkoust tekutý, neboť jimi se mohlo snáze opatřití naplnění kalamářů, které roztroušeny byly po různých místnostech VI. Dvora (v minci, v prengadu, u šafáře, v preghauzu, v rejtunku a j.). V době pozdější vymizely pokroutky inkoustové z účtů; šafář mince chystal inkoust z jednotlivých k tomu vhodných součástek, - často se vyskytají v účtech položky takové, jako jsou následující: 1623 Circumd. Janovi Krupskému za 1 lb gallesů 40 gr, item za ½ lb vitrolinu 4 gr; 1624 dne 25. února Dorotě Sekrylové z měst Pražských za 2 lb kalesu 1 zl 30 kr, item za 3 lb vitrolinu 54 kr. Mezi součástky inkoustu snad náležela též klovatina: 1624 Ecce Deus platili Jindřichovi Klepsatlovi za 2 lb kallesů 2 zl, za 2 lb vitrolinu 40 kr a za ¼ lb kumy 30 kr; také přilávali octa: 1624 Pupulus za žejtlík octa na ingoust dáno 9 kr¹⁵). Jakých to jiných ještě potřeb kancelář mincovní vyžadovala, poznáváme z následujících (325) zpráv: 1504 Esto mihi pořídili si do mince nový kalamář za 11 gr; 1510 Dicit III. za dva kalamáře a dvoje nůžky do mince dáno 12 gr (byly to asi kalamáře velice prostičké); 1510 Oculi za dva šriptorály (sic) do mince 2 gr a Resurrexi za křesadlo do mince 1 gr; 1623 Quasimodo Dorotě nožičce za dvě železná posypadla 25 gr 5 den; často se kupoval do mince vosk k pečetení: 1474 Benedicta černý vosk do mince k pečetení za 4 gr, 1519 Adorate II. za vosk černý do mince k pečetení 1 gr, 1623 Reminiscere Mikulášovi apatykáři za černý a červený vosk 8 gr, 1623 Respice II. těmuž za ¼ lb červeného vosku 1 zl 30 kr; také špagátu a křídly spotřebovalo se nemálo: 1623 stálo klubko „špagátu“ 6 až 9 kr, 1625 Misericordia platili Simeonovi Loulovi za ¼ lb křídly 6 kr; na konec klademe ještě dvě zprávy nemálo zajímavé z roku 1624 Letare: Jiřkovci truhláři za 1 linal 6 kr a od dvou srovnání 3 kr; od broušení nůžek 3 kr¹⁶).

Kancelář mincovní nemohla býti bez kalendáře; vedle obyčejné ode dávna ustáleného dodávali minuci rektorové škol do mince každého roku za jistou odměnu: 1514 In excelso platili za minuci rektorovi k sv. Barboře 10 gr a za druhou minuci k Vysokému kostelu také 10 gr; 1516 snižen plat za minuci na 8 gr; 1517 Omnis terra za dvoje prenostiky a za minuci do mince dáno toliko 2 gr 4 den. Almanachy byly dražší: 1507 Factus dali za almanach, kterýž do mince koupěn, ½ kopy, od svázání téhož almanachu pak 10 gr. Později se kupovala minuce u kniharů: 1625 Esto mihi Adamovi Hovorkovi za jednu minuci malou dáno 12 kr¹⁷).

Důležitou pomůckou pro písaře mincovního byly počtové grošíky, s jejich pomocí se řešily různé výkony početní poněkud sic zdoluhavě, ale velice názorně a přesvědčivě a v plném slova toho smyslu hravě. Groše početní, z mědi vybité, kladly se při počítání na prkno linkované: grošík na lince první měl význam 1 jednotky (na př. jedné kopy grošů), na lince druhé 10 jednotek, na třetí 100 jednotek atd.; do mezery mezi linkami položený grošík vyznačoval polovinu hodnoty s linky nejbliže vyšší. Takto bylo možno vysázeti a bez psaní zjevnou učiniti jakoukoli summu; přisazováním grošíků bylo lze přičítati, odnímáním grošíku odčítati a pod., - do register se pak vpsávaly hotové výsledky¹⁸). Mincovna kutnohorská vybíjela groše počtové pro potřebu svou již za krále Vladislava, jak patrně ze zápisů v registrech verkových: 1502 Dicit IV. Škrovadovi od zdělání mědi jalové 6 hř na groše početní dáno 10 gr; 1504 Adorate II. Škrovadovi od díla grošů počtových od čtyř hriven 8 gr; Suscepimus Havlovi Škrovadovi od grošů počtových dělání od 6 hř dáno 10 gr; 1508

Dom. in tua Škrovadovi od díla grošíků počtových do mince 8 gr; 1514 Adorate I. Psovrhovi od díla grošův počtových do mince 5 gr. V mincovně kutnohorské se dělaly groše početní také do puchhalterie (326) komory české v Praze: listem ze dne 6. března 1608 komora čes. úředníkům mince kutnohorské připomíná dřívější nařízení své, aby začátkem každého roku posláno bylo do Prahy od každé mincovny dva až tři tisíce měděných početních pfenigů, a nařizuje, aby mincovna kutnohorská, která toho dosud neučinila, ihned nařízení tomuto vyhověla a příště na připomínku nečekala¹⁹). Početní grošíky z doby krále Vladislava známy jsou dosud pouze ze zpráv archivních; dosti hojně se vyskytají početní groše a pfenigy z druhé polovice 16. a ze začátku 17. století; skvostným rázem vynikají početní groše, jichž kolký ryl Jiřík starší z Řásné.

Zprávy o písařích mince kutnohorské sahají až do polovice 14. století, ale z doby starší jsou ovšem velice skrovné. Mnohé zprávy, velmi cenné, sdělil vrchní báňský komisař Otakar Leminger.

Bořuta (Bursuta) „notarius monetae in Chuttis“ působil okolo 1340²⁰). [Viz též Dodatky str. 50]

[Jakub Sachs - viz Dodatky str. 50]

Petr Sachs „notarius monetae“²¹) též „münzschreiber unsert berges zum Chutten“ byl písařem mince již před r. 1384 (Univ. bibl. v Praze Kodex Přemyslský). [Viz též Dodatky str. 50]

Jakub Wohlge mut. Již roku 1384 připomíná se „Jacob munczschreiber“ jakožto svědek při posledním pořízení o statku Heina „perksmyda“; mezi různými odkazy nejzajímavější jest odkaz 10 kp gr platu ročního pořádku písařů („czech und bruderschaft der schreiber“) ke cti a chvále Božího Těla²²). S jménem jeho setkáváme se v době pozdější v různých pramenech²³), na př. při 23. listopadu 1405²⁴) „Jacobus notarius monete civis in Montibus Chutnis“ a 1418 „Jacobus de foro equorum in Mont. Cut. notarius monete ibidem“²⁵). „Že byl synem Konrádovým „Jacobus Conrad notarius in moneta“, dovídáme se ze zápisu při roce 1398 v Lib. erect. XIII. fol. 45 b. (dle Hynka Kollmanna O kolektorech komory papež. v Čechách). Listem ze dne 24. prosince 1414 udílí kr. Václav jistě doly pusté na Moravě Jakubovi Wohlge mutovi, jež nazývá písařem mince v Kutné Hoře (Pelzel K. Wenzeslaus, II. 632); a opět se vyskytá „Jacob munczschreiber uf dem berge zum Chutten“ v dlužním úpise, jež kr. Sigmund dává dne 24. září 1422 Martinovi Wagnerovi z Norimberka za salnitr a síru (Regesta imp. XI. Urk. K. Sigm. č. 5294.); a opět dne 29. srpna 1431 ztvrzuje Sigmund převod statku Jakuba Wohlge muta, písaře mince v Kutné Hoře, na Hanuše Glenzla (ibid. č. 8823). [Viz též Dodatky str. 50]

[Adam ze Záríčí - viz Dodatky str. 50-51]

[Konrád - viz Dodatky str. 51]

Mikuláš z Lobkovic, řečený chudý, byl „oberister monczschreiber“ dle listiny z roku 1400 a ze 4. ledna 1405 (Zycha Böhm. Berg. II. 329 a 388.) a v listině ze dne 24. dubna 1406 jest „Nicolaus (327) dictus Chudy“ vyznačen zřejmě jakožto „notarius monetarium in Montibus Chuttis“ (Tadra Acta judic. V. 108.). [Viz též Dodatky str. 51]

[Mikuláš Kaplice z Pořešína - viz Dodatky str. 51]

Jan (též Janek) z Vojic byl písařem na VI. Dvoře již 1435, jak vysvítá ze zápisu následujícího: 1435 f. 5. post Lucie virg. (15. prosince) „...domum in Pišlhov consistentem Johanni de Vojic protunc notario de Curia ... assignaverunt ... quia emit erga Johannem dictum Zumr²⁶)“ a připomíná se jakožto „písař z mince“ roku 1443 mezi radními pány²⁷). Písařem mincovním byl ještě 1447, jak patrně ze zápisu tohoto: 1447 „Bernart Folknaur z Ratboře a paní Elžka vlastní jeho manželka“ měli z domu svého „na rohu jdouce na Koňský trh dáti patnácte kop gr Jankovi písaři

¹⁹) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 485.

²⁰) Summa Gerhardi č. 1 a 7.

²¹) Tadra Kanceláře str. 117. Mylně vročenou.

²²) Borový. Lib. erect. IV. pg. 445. Actum Lamperti (17. září).

²³) Čelakovský Sb. pram. práva měst. II. 823. - Tadra Kanceláře. - Libri erect. II. 365. - Tomaschek Oberhof str. 208.

²⁴) Lib. confirm. VI. G. 9.

²⁵) Arch. Český XXVI. 209 a.

²⁶) A. K. Lib. antiq. hered. J. 1.

²⁷) A. K. Reg. hered. 1442-98. B. 5.

¹⁵) A. W. Reg. šafáře mince.

¹⁶) Ibidem.

¹⁷) Ibidem.

¹⁸) Kterak se počítalo „na liniích“, vysvětluje podrobně prof. Jos. Smolík ve spise svém „Mathematikové v Čechách“ na str. 44. a násl.

mincovnímu a Velislavovi z Prahy za jich právo...“; učiněna smlouva a „za to zaplacení jsou rukojmě slovně Mikuláš z Sukdola a Mikulášek Sázavský...“²⁸). V Arch. Čes. II. na str. 481 jest ještě při r. 1454 vytčen Jan písař mince na H. K. [Viz též *Dodatky* str. 51]

[Eliáš - viz *Dodatky* str. 52]

Simeon Semének držel písařství v minci do roku 1472, kdy byl jmenován úředníkem mince.

Jakub písař mince dal 1472 příjemné²⁹). [Viz též *Dodatky* str. 52]

Jan z Žiželic byl písařem mince 1473-85 a stal se pak úředníkem mince. Roku 1483 měl jakousi nesnázi s držiteli luk nad mlýnem Štolcem pro vodu napadající na týž mlýn, z něhož platil úrok 100 gr; téhož roku koupil lán dědiny bez čtvrti, řeč. Uhrovské, od šepmistřů a rady po smrti sirotka nebožce Uhra za 23 kp gr zaplativ peněží hotovými, a ty groše zdviženy na sklep k sv. Barboře...³⁰)

Martin trval při písařství v minci 1486-96 (ještě při neděli Invocavit); v Reg. prengrecním není při neděli Omnia 1496 již žádný písař mince jmenován, avšak úředníkům mince dostalo se mimořádné odměny každému po 5 kp gr, bezpochyby za práci písařskou, ježto bylo místo písaře v minci uprázdňeno. K Martinovi, písaři mince, vztahuje se následující zápis. Úředníci mince zasílajíce 1495 die S. Clementis nejv. mincmistrovi účty mincovní ze tří neděl omlouvají písaře mince, že on sám účty nepřináší, neboť „z dopuštění pána Boha všemohoucího ruka boží dotkla se jest ho v jeho domě i také jeho přátel a příbuzných, tak že on k té jízdě způsoben není“, a praví dále „i my také v velikém nebezpečí jsme; abychom pak ktožkolivěk z nás k VMti přijel, znaje náš nynější zdejší způsob rány boží VMt obávala by se, s námi mluviti...“³¹). Martin býval šafářem mince. Martina písaře v minci a Martina Vrabce úředníka mince lze velice pravděpodobně považovati za osobu touž.

⁽³²⁸⁾ Bartoš (též Bartošek) byl ještě 1496 šafářem mince, od roku následujícího jest však v zápisech vytčen již jakožto písař mince³²) až do 1499, kdy zemřel; o úmrtí jeho čteme jasnou zprávu v Reg. verkových při neděli Dom. ne longe „Bartolomeus scriptor monetae vita excessit“. V posledním pořizení o statku svém, které učinil 1499 fer. 3. post Georgii, poručil dům svůj u Hory bratru svému Janovi³³); týž kšaft obsahuje též odkaz 10 kp gr k sv. Barboře na záduší, a 10 kp gr „na opravu (krovu) koleje české“, z kteréhožto daru mistři učení Pražského, kolej českou spravující, kvitují poručníky statku Bartošova, Martina úředníka mince a Blažka Drába zlatníka³⁴). Zajímavý jest posmrtný zápis tento: 1503 f. 4. die b. Crispini „Tomášek Vršov mincíř koupil ... dům v ulici proti Václavovi Hrdinovi pekaři ležící, kterýž byl nebožtíka Bartoška z mince písaře, za 40 kp gr čes od Doroty Zabzdělky matky nebožtíka Bartoška“³⁵).

Pavel (Paulus scriptor) byl písařem v minci 1503-23, snad také již dříve, totiž od 1500³⁶). Reg. verková často o něm hovoří, na př. 1510 „Pavlovi písaři mince odpuštěno 20 kp gr z rozkáz. krále JMti“. Jako úředník mince (viz Pavel Podivický z Podivice) vypomáhal dvakráte při písařství v minci, když písaře nebylo, totiž 1531 a 1544. [Viz též *Dodatky* str. 52]

Jan Šaš bakalář připomíná se již 1517 „Johanes páně hofmistřův, písař urbuní“; 1521 Omnes gentes „Johanesovi písaři urbunímu dáno 2 kp gr z rozkázání pana mincm. za to, ješto pomáhá v minci psáti“, - byla to zajisté odměna za výpomoc v

roce 1520, kdy dosazeni byli dva noví úředníci mince, Boryň a Jan Sus, a kdy Pavel písař mince byl asi nucen konati též povinnosti úředníka mince. Jan Šaš byl písařem v minci od 1523, toho dokladem jest zápis v Reg. verkových z dotčeného roku při Memento „Johannesovi písaři mince suchých dní dáno 1 kp“; 1524 Johanesovi písaři mince z rozkázání knížete JMti (minstrberského) za smetí měděné, kterých pan Pavel, písařem jsa, užíval za službu, vydáno rozdílně 20 kp 51½ gr³⁷). Příjmení Šaš našli jsme zaznamenané poprvé při roce 1528 „Jan Saš písař mince“³⁸), podruhé při 1530 „Jan baccalář jinak Saš“ svědčil³⁹). Ženat byl již 1518, byl „Štefančiným zetěm“⁴⁰), Regina jmenovala se jeho manželka. Roku 1527 byl šepmistrem mladším⁴¹) a 1530 seděl mezi staršími obce⁴²). Roku 1528 koupil zahradu na valích ležící od Štěpána z Marenovic, tehdaž hofmistra, za 27 kp gr čes hotových⁴³). V měsíci říjnu 1530 ⁽³²⁹⁾ byl již mrtev; z listu komory české ze dne 25. října dotčeného roku dovidáme se, že Johanes mince písař měl od krále poručenu při s Jiříkem Hášou, který dopustil králi ke škodě dělati v měrách dolu Pokoje, ale Johanes písař že se roz nemohl a téhož roku umřel, pročež na místo jeho měla k té při býti osoba jiná ustanovena⁴⁴). Jan Šaš zemřel okolo 23. října dotčeného roku, jak vysvítá z následujícího zápisu: „Salus populi obit famosus vir dominus Johannes scriptor monetae, cujus anima requiescat in pace“⁴⁵). Regina po smrti manžela svého provdala se za Jana Šichu, 1533 prodala zahradu na valích ležící Havlovi kameníku za 18 kp gr⁴⁶) a 1534 dům u sv. Bartoloměje Jiříkovi Popelkovi za 80 kp gr⁴⁷). Dcera Anna byla provdána za Adama z Zbraslavic, Dorota za Jakuba Turnovského⁴⁸).

Matouš Hana byl učiněn písařem mince bezpochyby záhy po smrti Jana Šaše, neboť místo písaře nemohlo zůstati dlouho uprázdňeno, byliti tehdy pouze dva úředníci mince; ale není nám známa o něm zpráva starší, než tato: 1535 Lidmila, někdy paní Marty Medové dcera, dala manželku svému Matúšovi písaři mince půl stolice pregéřské na Vl. Dvoře, která po otci a máteři její jí náležela⁴⁹). Matouš byl synem Václava Hany, písaře pánů mincířů a přegéřů, z matky Kateřiny⁵⁰). Roku 1542 v neděli po sv. Václavě dělal kšaft: měl dluh 60 kp gr za Houskou zlatníkem na řezanou ceduli a 46 kp gr a 18½ lotu stříbra za Janem zlatníkem z Liboslavě; činil odkazy otci svému, máteři i sestře své Anně; ostatek vše poručil manželce své Lidmile⁵¹). Živ byl ještě 1544.

Jan Popovický z Popovic byl písařem mince 1544-54. Činnost jeho při minci dovedeme listinami doložiti sice pouze pro dobu 1546-54⁵²); avšak podle jistého zápisu v reg. verkovém z roku 1544 (při neděli Invocavit), jakož i dle dokonalé shody písma v registru tomto se všemi registry verkovými až do roku 1554 lze souditi, že byl Jan Popovický písařem mince již od roku 1544. Měl dům (1551) podle domu Jana Škody pod farou Vys. kostela ležící⁵³) a dům Lítovský na Dol. městě⁵⁴). Úmrtí jeho zaznamenal Ondřej Křivolaček prostě takt: 1554 Da pacem Obiti Joannes a Popovic⁵⁵). Že byl 1555 již nebožtíkem, patrně též ze zápisu jistého v knize smluv, z něhož se dovidáme, že manželka jeho Zuzana byla dcerou Reginy Rakové⁵⁶).

Jan a Martin „dva mládenci“ byli 1554 současně přijati k

³⁷) A. K. hor. odd. 343 a).

³⁸) A. K. Kniha hor. zápisů.

³⁹) A. K. č. 542.

⁴⁰) A. K. hor. odd. 995.

⁴¹) A. K. Červ. kn. mincíř. A. 15.

⁴²) A. K. Lib. memorab. J. 15.

⁴³) A. K. Lib. her. niger K. 4 v.

⁴⁴) A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 8.

⁴⁵) A. M. Kniha písařů dolových.

⁴⁶) A. K. Lib. her. niger M. 12.

⁴⁷) Ib. M. 32.

⁴⁸) Ib. M. 36.

⁴⁹) A. K. Červ. knihy mincíř. B. 12.

⁵⁰) A. K. Lib. hered. D. 25.

⁵¹) A. K. Lib. testam. K. 7. V tomto kšaftu jest obsažen zajímavý odkaz tento: Holému myslivci mému dávám všechny síti, což jich mám, a 1 kp gr.

⁵²) A. K. hor. odd. 763, 766, 808, 847 a 622/a.

⁵³) A. K. Lib. hered. J. 19. a Kniha smluv F. 2 v.

⁵⁴) A. K. Lib. her. II. A. 18 v.

⁵⁵) Pam. archaeol. XIX. 277.

⁵⁶) A. K. Kniha smluv. K. 2.

²⁸) Ibid. E. 1. Srovnej se zápisem ze dne 15. prosince 1435 u mincmistra Racka z Kojšic (na str. 291).

²⁹) A. K. Reg. rub. parv. K. 4.

³⁰) A. K. Reg. flav. min. C. 12.

³¹) A. K. hor. odd. kniha 10. fol. 11.

³²) Časté jsou o něm zápisy v Reg. verkových, zejména v roce 1497: Respice I. Bartošovi 16 gr na ztravu do Prahy, kdy peníze na hrad vezl; Dom. fortit. tu Bartošovi písaři mince 12 gr přiloženo mdto dom. mincm.; Salus Bartošovi písaři mince na ztravu do Prahy 23 gr, kdy na hrad Pražský summu na haléřích vezl.

³³) A. K. Lib. testam. B. 4 v.

³⁴) A. K. Reg. flav. maj. E. 1.

³⁵) A. Z. Lib. her. rub. maj. M. 1. Dorota Zabzdělka pocházela z Hradce.

³⁶) Dle zápisů v registru prengrecním soudíme, že Pavel, kterýž do 1500 byl šafářem mince, v témž roce zaujal uprázdňené místo písaře mince.

písařství v minci; Petr Hlavsa (tehdy místodržící úřadu nejm. mincm.) je v listě komoře české zasláném přichvaloval a po 30 gr platu týhodního⁽³³⁰⁾ jim navrhoval⁽⁵⁷⁾). K tomuto Martinovi se bezpochyby vztahuje zpráva v Pamětech Ondřeje Dačického, omylem snad k roku 1553 připsaná, že Martin písař mince byl z země vypovědín, poněvadž na něm lpělo podezření z krádeže peněz v minci⁽⁵⁸⁾).

Tomáš Zelí připomíná se jakožto písař mince roku 1561 ve dvou zápisech⁽⁵⁹⁾. Roku 1562 koupil dům řečený Drašíkovský od Martina Špikfousa za 229 kp 40 gr 4 den hotových⁽⁶⁰⁾. Běh jeho úřadování byl 1562 náhle přerušen podezřením, že by měl též vinu jakousi na neužitečném šmelcování Šebestiana Essa: v úterý po neděli postní, jenž slove Oculi poslala komora čes. list hofmistrovi a urburéri s rozkazem „abyste hned, jak vás toto psaní dojde, Šebestiana Essa, Jobsta Perngaura a Tomáše Zelího, dostatečně stráží to opatřít, sem na hrad pražský odeslati a hejtmanu hradu pražs. ty tři osoby v opatření, jakž předešle, dali⁽⁶¹⁾“. [Viz též *Dodatky str. 52*]

Jan Kaše jest v listině datované dne 5. června 1562 vytčen jakožto „Münzschreiber“⁽⁶²⁾ a byl písařem v minci ještě roku 1564⁽⁶³⁾. K němu se bez pochyby táhne zápis v Pamětech Mik. Dačického tento: 1598 umřel Jan, příjímím řeč. Kaše, od Píšů domu hostinského, nevrly stařec⁽⁶⁴⁾. Patřil mu dvůr Předhorský na Senné ulici za Kouřimskou branou.

Jiřík Šatný byl písařem v minci vedle Jana Kaše roku 1564⁽⁶⁵⁾; od roku 1566 byl úředníkem mince (str. 310). [Viz též *Dodatky str. 52*]

Zikmund Kober z Kobersberku byl „drahný čas při H. K. písařem mince a při tom s frejem a hraním v karty“ zacházel⁽⁶⁶⁾. První manželkou jeho byla Dorota Portnerová z Kugelhofu, druhou byla Lidmila Šatná, vdova po Kristianovi Ditrichovi, puchhalterovi kutnohorské mince⁽⁶⁷⁾. Roku 1584 povolán do Prahy k puchhalterství komory české, kdež 1589 zemřel. Mik. Dačický vylicuje jej slovy těmito: „Ryšavý, uštipavý, posměvačný Němčik byl⁽⁶⁸⁾“. [Viz též *Dodatky str. 52*]

Jan Volšovský jest podepsán na účtech mince kutnohorské z roku 1570 jakožto písař mince⁽⁶⁹⁾.

Jan Zigel z Chočemic byl 1571 v úřad písaře mince uveden⁽⁷⁰⁾. Roku 1581 „ujel tejně přeč od H. K. a povinnosti své, zanechav tu Anny manželky své s dítkami jich v žalosti; proč by ujel, mistrně to vykládáno bylo, však potomně se zase navrátivše skrze to v potupě zůstával“⁽⁷¹⁾. Správnost tohoto udání dotvrzuje se listem ze dne 29. listopadu 1581, kterým komora čes. nařizuje, aby na místo bývalého písaře mince⁽³³¹⁾ Hanuše Zigele („Hanns Sigel, der sich fürseczlicher Weise mit Verlassung Weib und Kindt sich beyseits gemacht“) ustanoven byl zatím Tomáš Höchstl (Hexel), který jsa ve službách úředníka mince Jiříka Šatného byl jím k písařství mince navržen⁽⁷²⁾. Janův otec byl Adam Zigel z Chočemic, matka Mandalena, dcera Volfova; Anna z Chočemic, manželka Ludvíka Karla z Řásné, byla Janovou sestrou⁽⁷³⁾. [Viz též *Dodatky str. 52*]

Martin písař mince dal příjemný roku 1574⁽⁷⁴⁾.

Volf Herolt z Oupy roku 1578 In excelso throno f. 3.

učinil závazek na písařství v minci⁽⁷⁵⁾ a zastával úřad ten do 1587, kdy učiněn byl puchhalterem⁽⁷⁶⁾. Od roku 1592 byl úředníkem mince (viz str. 311.).

Tomáš Höchstl byl písařem mince 1582⁽⁷⁷⁾.

Centurio Muk byl 1580 a 1581 spolupísařem s Janem Zigelem⁽⁷⁸⁾. Roku 1581 koupil sobě dům pod brankou od Jiříka Mládky za 100 kp gr⁽⁷⁹⁾ a 1583 týž dům opět prodal Janovi Stěpánů koláčnickovi za 150 kp gr. K manželství pojal 1581 Annu dceru Tomáše Klábala konváře⁽⁸⁰⁾. Byl to muž prchlivý; 1595 zabil Františka Grotty z Grotty, krevního přítele tehdejšího opata Sedleckého Jiříka Taxery⁽⁸¹⁾ a byl proto dlouho vězněn, neměl žádného domu v Hoře ani žádného rukojmě; teprve 1598 byl propuštěn na rukojmí, ale bratr zabitého Julius z Grotty u Fillachu a manželka Juliova Markéta Leonora z Umpfingu neustáli práva svého dále vyhledávati⁽⁸²⁾. [Viz též *Dodatky str. 52*]

Jan Špís z Hartenfelsu byl písařem mince bezpochyby již na začátku roku 1582, neboť téhož roku koncem listopadu již žádal za polepšení platu svého⁽⁸³⁾. Žádost za přídavek nebo za povýšení častěji opakoval, vynášeje zásluhy své a věrné služby, ale dlouho nebyly prosby jeho vyslyšeny; ovšem se zdá, že požadavky jeho byly poněkud nemírné: 1593 prosil znova a podotýkaje, že má malé nedospělé dítky a že mu roční plat 78 tolarů na výživu nestačí, žádal, aby mu „zu einer Hülf undt Ergötzlichkeit“ darováno bylo 100 tolarů a k nepatrnému služnému aby mu přiloženo bylo 50 tolarů roční pense⁽⁸⁴⁾. Písařem zůstal do 1596, následujícího roku učiněn puchhalterem a 1600 úředníkem mince (viz str. 312). Roku 1594 koupil dům od Jana Strimilovského na Tandlmarce na rohu jdouce k faře za 295 kp gr čes⁽⁸⁵⁾. Do stavu vladyckého byl povýšen teprve roku 1601.

Jan Podivický z Podivic byl dne 5. října 1583 ustanoven na místo písaře v minci po Centurionovi Mukovi, byl přijat na kauci a na⁽³³²⁾ rukojmí; ale komora čes. měla o něm zprávu, že býval v předešlé službě své jakožto pomocník prubiřský nedbalý, a proto nařídila úředníkům mince, aby jej k pilnosti pobádali⁽⁸⁶⁾. Jakožto druhý písař mince (ještě roku 1588 a 1590) měl 45 gr týhodního platu⁽⁸⁷⁾. Roku 1585 vymohl sobě společně s Janem Špísem jakési polepšení platu, tak že pokaždé o suchých dnech se dostalo každému po 15 gr⁽⁸⁸⁾. Po jeho smrti zůstalo místo druhého písaře bezmála půl léta neobsazeno; Janovi Špísovi bylo tehdy zastávati dva úředníky po dvacet neděl⁽⁸⁹⁾.

[Václav Julián - viz *Dodatky str. 52*]

Jan Čížek byl 1590 druhým písařem v minci s týhodním stojcím 24 gr⁽⁹⁰⁾. S ním současně se připomíná šafář mince téhož jména 1588-93; proto se podobá pravdě velice, že tu běží o jedinou osobu touž a že šafář Jan Čížek vypomáhal roku 1590 při písařství v minci.

Radslav Hlavsa z Liboslavě byl písařem mince již před 1594⁽⁹¹⁾; od 1604 do 1609 byl puchhalterem⁽⁹²⁾ po odchodu Petra Kheka z Švarcpachu. V létech 1620-22 zastával úřad cís. rychtáře⁽⁹³⁾ a roku 1624 seděl na stolci primátorském⁽⁹⁴⁾. K písařství mince měl rukojmím švagra svého Jeronyma Labušku

⁵⁷⁾ A. Mus. zem. - Pam. arch. XIX. 276.

⁵⁸⁾ Rez. Dač. I. 140.

⁵⁹⁾ A. K. hor. odd. 976 a 1061/I. D. 16.

⁶⁰⁾ A. K. Lib. hered. II. B. 21.

⁶¹⁾ A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 187.

⁶²⁾ A. K. hor. odd. 1193.

⁶³⁾ A. K. hor. odd. 1427/I.

⁶⁴⁾ Rez. Dač. II. 63.

⁶⁵⁾ A. K. hor. odd. 1427/I.

⁶⁶⁾ Rez. Dač. II. 14. - Zmínku o něm nacházíme též při 1569 v A. K. hor. odd. kh. 10. fol. 140.

⁶⁷⁾ List. úř. Obligac. G. 16 a 17.

⁶⁸⁾ Rez. Dač. II. 14.

⁶⁹⁾ A. K. hor. odd. číslo invent. 475. - Viz též hor. odd. kniha 10. fol. 164.

⁷⁰⁾ A. K. hor. odd. kniha 10. fol. 178.

⁷¹⁾ Rez. Dač. II. 7.

⁷²⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 231 a 232.

⁷³⁾ Rez. Dač. I. 108.

⁷⁴⁾ List. úř. Lib. obligac. albus.

⁷⁵⁾ A. K. Manuale hor. úřadu str. I.

⁷⁶⁾ Rez. Dač. II. 25.

⁷⁷⁾ A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 621.

⁷⁸⁾ A. K. hor. odd. 802.

⁷⁹⁾ A. K. Lib. hered. II. N. 6 v.

⁸⁰⁾ Ib. O. 8 v.

⁸¹⁾ Rez. Dač. II. 8.

⁸²⁾ A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 416. - List. úř. Lib. oblig. D. 25. - Rez. Dač. II. 50-52.

⁸³⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 292.

⁸⁴⁾ A. W. listina.

⁸⁵⁾ A. K. Lib. her. III. F. 30.

⁸⁶⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 334.

⁸⁷⁾ A. K. hor. odd. kniha 3. fol. 233.

⁸⁸⁾ A. K. hor. odd. Paar Geld Raittung.

⁸⁹⁾ A. W. listina.

⁹⁰⁾ A. K. hor. odd. kniha 3. fol. 233.

⁹¹⁾ Rez. Dač. II. 48.

⁹²⁾ Ib. II. 90 a 107. - A. K. hor. odd. kniha 31. fol. 221 a kniha 25. fol. 548 a 549.

⁹³⁾ Rez. Dač. II. 197 a 220.

⁹⁴⁾ Ib. II. 242.

mincíře a Václava Sixtidesa⁹⁵); Jan Špis, který byl tehdy prvním písařem, v žádosti své výše dotčené (z roku 1593) žaluje, že musil stále pomáhati nově nastupujícímu písaři Radslavovi Hlavsovi, „deme die Verrichtung fremdbt und schwer fürkhumbt“. Písař mince často asi zakládal pokladnu mincovní penězi svými; Radslavem Hlavsou zapůjčené do mince peníze dosáhly za několik roků té výše, že summa 835 kp gr (z probgrošů od 1582 do 1590 v minci nachovaných), roku 1599 mu komorou českou povolená, byla pouze splátkou jakousi na značný jeho expectans⁹⁶). Manželkou Radslava Hlavsy byla Anna, dcera Jana Skřivana krejčího; skrze Lidmilu sestru manželky své byl R. H. sešvagřen s Jeronymem Labuškou. Když pak ostatní tři sestry i matka jich Dorota 1599 ranou morovou se světa sešly, učiněno mezi oběma sestrami žijícími narovnání, dle něhož R. H. s manželkou svou ujal 1600 dům proti rathouzu mezi domy Hutníčkovským a Polákovským v summě 250 kp gr čes.⁹⁷). Roku 1611 ujal dům Knejslíkovský čili Knižecí se zahradou při něm, který mu byl strýcem jeho Janem Hanušem z Šaratic poručen⁹⁸). Z dcer Radslava Hlavsy dvě zemřely záhy (Lidmila 1599, Kateřina 1603⁹⁹); Lidmila II. provdala se 1620 za Václava Zajíce z Hasenthalu¹⁰⁰) a Žofii k manželství pojal Jan z Tulechova cís. rychtář 1623¹⁰¹). Radslav Hlavsa⁽³³³⁾ užíval početních grošů se svým jménem¹⁰²); hesla na nich vybitá „Uprzimnost v Bohu prava cztnost“ a Disce vivere“ nasvědčují tomu, že byl přímý a rozvážlivý. Heslo na prvním místě dotčené bylo asi hlavní jeho zásadou; však je zaznamenal ještě před odchodem z písařství mince ve verkpuchu z roku 1604 nad prvním verkem tolarovým a k němu připojil „Thue recht, fürchte niemandt“¹⁰³).

Tobiáš Paul přijat k písařství v minci dne 7. října 1596 se svolením komory čes. na rok na zkoušku¹⁰⁴) s jistými závazky; tyto jsou patny z následujícího listu uručovacího, který jest dán na H. K. v úterý po sv. Lukáši evang.: „My Jan Růže Chlumecký, JMCské písař při Labi v Starém Kolíně, a Petr Meuler schulmistr, oba dva sousedé zde na Horách Kutnách, příznáváme se tímto listem obecně ... tak jakož jest Tobiáš Paulus za písaře mince JMCské na H. K. přijat a k té povinnosti již i závazek učinil, i poněvadž se při té službě peněz i jiných věcí JMCské dotýkáti bude, protož se za něho v rukojemství stavíme a připovídáme, že cožkoliv peněz aneb jiného, což k té povinnosti přináleží, přijímáti bude, že se v tom věrně a spravedlivě chovati a tu kdež náleží zase odvozovati bude. Pakli by přijmouce co k sobě tu kdež náleží neodvedl a co toho dlužen zůstal, z toho my oba dva nadepsaní rukojmové JMCské ... nikdež jinde než na Horách Kutnách při úřadu horním právi a povinni býti připovídáme...“¹⁰⁵) Ze zprávy, že roku 1600 v pátek po sv. Ondřeji inventován statek po neb. Tobiášovi Paulovi, písaři mince, zůstaly, vyplývá, že T. P. zemřel na sklonku dotčeného roku, jsa až do smrti své písařem při minci¹⁰⁶). [Viz též *Dodatky str. 52*]

Pavel Škreta Šotnovský z Závořic byl jmenován písařem mince dne 13. července 1604 na místě Radslava Hlavsy¹⁰⁷); 1608 učiněn úředníkem mince (viz str. 313). Ležel dlouho v nemoci a tím se zadlužil, proto podal dne 3. dubna 1607 dupliku za jakousi pomoc¹⁰⁸). [Viz též *Dodatky str. 53*]

Lorenc Glaser (Klozer), druhý písař mince vedle Radslava Hlavsy, byl pohřben dne 12. května 1606¹⁰⁹). [Viz též *Dodatky str. 53*]

Šimon Glaser (Gläser) připomíná se dne 30. srpna 1606 v listině, dotýkající se žádosti, jím společně s písařem prvním

Pavlem Škretou komoře podané, aby jim k týdennímu platu 45 gr bíl. přidáno bylo 30 gr bíl., že z platu dosavadního za tehdejší drahoty veliké užíviti se nemohou¹¹⁰); a opět dne 11. března 1608 „der dortige Münzschreiber“ v jistém nařízení komory české¹¹¹); byl písařem ještě 1609¹¹²). Š. G. zabýval se 1609 pro-⁽³³⁴⁾ blemem náhonu vodního k nové huti mezi starým Kaňkem a Turkaňkem a k tomu cíli měřil tok Klejnarky („das Greinwasser disseits Czaslau herflieszend“) a řečiště vodní struhy turkaňské, která vycházela z Dolejšího města v Kutné Hoře; dospěl k závěru, že by bylo lze vedou z Klejnarky napájeti dotčený náhon¹¹³).

Jiřík Fold (Folda) z Frankštejna byl 1612 s písařství v minci ssazen a do vězení šatlavního vzat „že něco přemluvil“¹¹⁴). Avšak 1617 učinil jej nejv. mincmistr puchhalterem, odňav úřad tento Mikulášovi Vodňanskému z Čazarova¹¹⁵). Mik. Dačický líčí jej jakožto „obmyslného a fortelného mužička, podpažníka, pochlebníka a náhončí nejvyššího mincmistra Viléma z Vřesovic“¹¹⁶). Jakožto vdovec vstoupil znova 1623 v stav manželský s dcerou po neb. Augustinu Šmilaurovi¹¹⁷). [Viz též *Dodatky str. 53*]

Jan Gloger býval horním písařem na Hořejším Kaňku¹¹⁸). Dne 6. června 1606 schválila komora čes. jeho ustanovení písařem mince nařizující úředníkům mince, aby mu písařství odevzdali, od něho obvyklé rukojemství žádali a toto rukojemství komoře odeslali¹¹⁹). Vedle písařství v minci zastával 1618 též úřad šichtmistra dolu Anny nad Rejzím a dolu Vidláku na Kuklíku; písařem v minci byl ještě 1621¹²⁰). První manželka jeho Kateřina zemřela 1621¹²¹); 1622 oženil se - ač byl podagricus - podruhé a sice s pannou Rebekou, dcerou Kašpara Helcle¹²²). Zemřel bezpochyby 1651, kteréhožto roku dne 10. října byl statek po něm pozůstalý rozdělen. Dítky jeho byly: Anna někdy provdaná za Samuele Kouřimského, pak Rozina a Jan¹²³). [Viz též *Dodatky str. 53*]

Jan Prunc (Pruns) byl předním písařem mince již 1616; v jisté zprávě ze dne 20. října téhož roku jest při jméně jeho obsažena poznámka „kterýž v městech pražských nyní zůstává“¹²⁴), kteroužto záhadu vysvětliti nedovedeme. Manželkou jeho byla Anna, dcera Jakuba Chrudimského, někdy horníka a spolusouseda na H. K...¹²⁵). Roku 1617 ujal dům Undrláčnickovský od Václava Šmída jircháře¹²⁶); 1620 koupil dům Hanušovský proti domu Sanktorinovskému od poručníkův sirotků po neb Pavlovi Litomyšlském za 375 kp gr čes.¹²⁷). Byl písařem v minci ještě 1623¹²⁸). Od r. 1633 byl úředníkem mince. [Viz též *Dodatky str. 53*]

[*Řehoř Leopold Hackl - viz Dodatky str. 53*]

Krištof Löffler „JMCské mince hor stříbrných na Hor. Kut. písař“ byl konsodalem bratrstva archangelského zvěstování (A. W. obálka s adresou bez roku).

(335) Jiří Martin Krahe jakožto písař mince bral 1702 týdně 1 kopu miš. platu; téhož roku hovoří se o něm jakožto o „gewesten Münzschreibern“¹²⁹). Byl bratrem Krištofa Jakuba Krahe, úředníka mince a horního hofmistra.

[*David Geyer - viz Dodatky str. 53*]

¹¹⁰) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 303.

¹¹¹) Ibid. fol. 487.

¹¹²) A. K. hor. odd. Gegen-Raittung, invent. č. 531.

¹¹³) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 541.

¹¹⁴) Rez. Dač. II. 129.

¹¹⁵) Ib. II. 169.

¹¹⁶) Ib. II. 183 a 185.

¹¹⁷) Ib. II. 222.

¹¹⁸) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 273.

¹¹⁹) Ib. fol. 277.

¹²⁰) A. K. hor. odd. Kniha zápisů měř 73.

¹²¹) Rez. Dač. II. 203. - A. arcid. matriky svbarb.

¹²²) Rez. Dač. II. 211.

¹²³) A. K. č. 9834.

¹²⁴) A. K. hor. odd. kniha 15. fol. 15.

¹²⁵) List. úř. Obligac. N. 16.

¹²⁶) A. K. Lib. her. IV. N. 11 v.

¹²⁷) Ib. O. 32.

¹²⁸) Rez. Dač. II. 230.

¹²⁹) A. W. Münz-Gefälle und Ausgaben.

⁹⁵) A. W. listina nedatovaná.

⁹⁶) A. K. hor. odd. kniha 24. fol. 350.

⁹⁷) List. úř. Obligac. F. 14. - A. M. Lib. her. III. L. 10 v.

⁹⁸) A. K. Lib. her. IV. H. 7 v.

⁹⁹) A. arcid. matriky sv. Barb.

¹⁰⁰) Rez. Dač. II. 194.

¹⁰¹) Ib. II. 222.

¹⁰²) Ed. Fiala Sammlung böhm. Münzen II. str. 337.

¹⁰³) A. K. hor. odd. invent. čís. 63.

¹⁰⁴) A. K. hor. odd. kniha 24. fol. 168.

¹⁰⁵) A. K. hor. odd. 3993.

¹⁰⁶) A. K. Kniha inventářů E. 31.

¹⁰⁷) A. K. hor. odd. kniha 31. fol. 221.

¹⁰⁸) Ib. kniha 25. fol. 350.

¹⁰⁹) A. arcid. matriky svbarb.

3. Proběři mincovní.

I když byl verk správně sazen, mohla se jakost stříbra sazeného změnit buď rozpouštěním verku anebo při lití cánův. Proto byla při minci ustanovena osoba, zkoušení slitin znalá, která by hmotu mincovní v různých stádiích díla mincovního stále stopovala a zachovávaní zákonitě její jakosti střežila. O to měl péči míti proběř královský čili gvardejn (též kvardejn čili vardejn¹⁾). Gvardejnu bylo též zkoumati pagament do mince dodaný (mince z oběhu vzaté, stříbro lámané nebo ztlučené) a jej po případě, byl-li pozlatitý, šajdovati (zlato oddělit); neposledním úkolem jeho bylo též zkouseti mědi černé, pokud se týče stříbra v nich obsaženého.

Pro gvardejna kutnohorského vydal král Rudolf zvláštní podrobnou instrukci a sice ddto 1. března 1590²⁾, hlavní části nařízení tohoto byly pak obnoveny v instrukci z roku 1593; vhodné výňatky z instrukci těchto podáváme v řádcích následujících. Gvardejn má býti přítomen, když se stříbro hertovně prenerům odvažuje, když se rozsekává, a když se přepaluje. Jakmile bylo stříbro přepálené do mince přineseno, budíž z něho ihned vyseknuťa průba („Prandtprob“) a jakost stříbra „aufs scherfist“ stanovena; proba se vysekávala dutým dlátem, sice pokaždé dvojí: jedna na vrchu stříbrného bochníka, druhá ze spodní jeho strany. Za zkoušení stříber královských nepřisluší kvardejnovi zvláštní odměna, „dieweil wir ime ohne das mit notwendiger underhaltung versehen“; a proto jest mu vše, co vysekl na průbu, opět do mince vrátiti, vyjímaje dvě zrnka („Probierkhörner“), která může podržeti. Z cizích stříber nemá vyseknouti více než 1 kvintl a to vše může sobě za práci ponechati, anebo může požadovati 4 bíl. grošů, kdyby kverci chtěli míti vyseknutou průbu navracenu. Z pagamentu zrna chatrného může bráti na průbu půl lotu a buď si jej ponechati anebo za 4 bílé groše vrátiti. Při sazení verku má gvardejn spolu s úředníkem mince počítati a vůbec prospěchu krále dbáti býti; když pak byl verk náležitě rozpouštěn, rozkáže gvardejn gysertum, aby verk důkladně promíchali, z něho průbu vyňali a zrnili; zkoušku nutno urychlit, aby stříbro nestálo zbytečně v ohni; za práci tu přísluší gvardejnovi 1 lot o třibra sazeného „als ein Ordinari für seine Müch“. - Poněvadž gvardejn společně s úředníkem ručí za minci, nesmí úředník žádné mince propustiti, která nebyla gvardejnovi co do stříže i co do zrna správnou shledána. Proto se nařizuje, aby z plátů³⁾ nařezaných bylo gvardejnovi na probu vydáno pod titulem „probroschen“ při verku tolarovém čtvrtina tolaru, při každém verku jiném plátů za 3 bílé groše³⁾. Zkoušku musil gvardejn ihned vykonati, a poznal-li jakýsi vážný nedostatek, nesměl minci prupustiti. Pláty, na kterých byla zkouška vykonána, čili probgroše byly v minci uloženy, každý druh zvláště v papírku zabalený s datovaným záznamem stříže a zrna⁴⁾; tyto proby zůstaly v minci uschovány až do vyplynutí roku a směly se rozliti teprve, když celoroční počet mincovní byl schválen. Zkoušku zrna stačilo vykonati na jediném, namátkou vybraném kusu; avšak zkoušce stříže musila býti podrobena všechna mince toho kterého verku: mince drobná byla zkoušena úhrnem, totiž vážením podle hřiven; mince hrubá však byla vážena jednotlivě, co bylo příliš těžké, bylo strouháno, co bylo příliš lehké, bylo prořato a vyloučeno. Při počítání peněz vybitých nechť gvardejn pomáhá a při tom nezdařilé kusy vymítá („uns zue Schimpf nichts unförmliches auszuegen lassen“). Dále jest gvardejnovi železa pregéřská nově řezaná prozkoumati, jsou-li čistě, správně a pilně řezána, s úředníkem mince společně je opatrovati, každý svým zvláštním klíčem uzavírat; bylo-li některé při práci pregéřské poškozeno, budíž ihned rozřhávno a stlučeno, aby bráněno bylo falši a podvodu. Mezi povinností gvardejnovy náleží též zkoušení černých mědí, jakož i občasná, aspoň každého čtvrt roku jednou konaná, přehledka a oprava („justificieren“) všech vah

¹⁾ Gvardejn čili vardejn z angl. warden.

²⁾ Schmidt Berggesetze IV. str. 71 a násl.

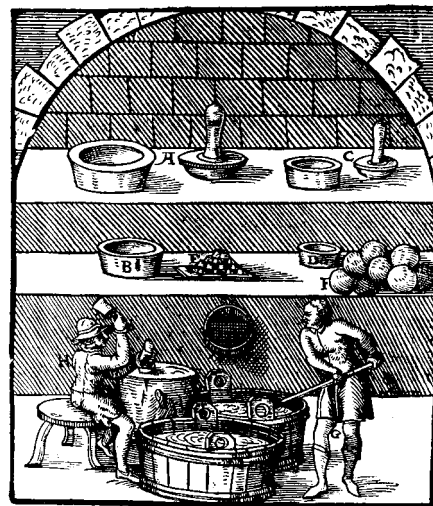
³⁾ Název „probgroš“ pro množství plátův, k probě určených, zachoval se z doby grošové, ačkoliv v době tolarové reprezentoval hodnotu jinou.

⁴⁾ V musejním archivu archeolog. sboru „Wocela“ jest uloženo několik takovýchto obálek papírových na probgroše, zejména malých grošů z roku 1604, tolarů z roku 1617 a j.

mincovních. Konečně se gvardejnovi ukládá, aby o všem, do čeho podle instrukci činně zasahuje, konal řádný počet souběžně vedle úředníka mince, anebo spíše proti němu pro kontrolu („Gegenraittung“), a počet tento aby s probačními lístky i s inventářem tyglů a probgrošů koncem roku komoře české zasílal.

Abý gvardejn mohl nerušeně práci své se věnovati, byla pro něj na VI. Dvoře určena zvláštní světnička, ku které on jediný měl klíč; do této světničky dodávali mu všech nutných pomůcek, zejména dříví, uhlí, olova⁵⁾, hliněného i železného náčiní proběřského, jakož i různých potřeb kancelářských, totiž per, papíru, inkoustu, motouzu a pod.⁶⁾ Proběř po⁽³³⁷⁾ třeboval především dobrých a citlivých vah; že bylo bedlivě k tomu přihlíženo, aby závaží se uchránilo poruch (otřením nebo znečištěním), vysvítá z následujícího zápisu: 1519 Adorate V. dáno za cvočky, kterýmiž sukno přibijeno pro závaží, 1 gr. [Viz též *Dotatky str. 53*]

Do tajů umění proběřského dovolují nám nahlédnouti citované již spisy dva, totiž Lazara Ercra *Mineralischen Ertzt und Bergwerkarten 1598* a Salomona Haase *Vollständiger Müntzmeister und Müntzwardein 1765*; z nich vyjímáme následující zprávy. Zkoušku konal proběř již ode dávna (jako se děje dosud) na testíku

Obr. 54. Výroba testíků proběřských.

čili kapelce, ze smíšeniny popela dřevěného s popelem kostěným urobené. Popel dřevěný musil býti velice jemný, proto byl v kádi promíchán vodou, a smet, vypulvis na povrch, byla sítkem sebrána a odklizena; když se pak hrubý popel usadil, byla voda s jemným popelem v ní se vznášejícím přelita do kádě jiné a vyčkáno, až se popel jemný usadil; ten byl pak sušen, skrze jemné síto žíněné proset a v přikryté nádobě uschován. Popel kostěný upravovali z kostí koňských do běla pálených, roztlučných a na kameni jemně rozemletých. Popela kostěného díly dva smíchali s jedním dílem popela dřevěného⁷⁾ za sucha důkladně, směs tu pak smáčeli vodou (nebo lépe pivem), až se stala tvárnou; kousek této hmoty vepali pak do kadlubu mosazného nebo vykrouženého ze dřeva hruškového, sádlem vymaštěného, na vrch nasadili píst s polokulovou vypuklinou (obr. 54.) a tlukadlem naň uhodili, že se ve hmotě utvořila prohlubinka kulovitá. Stěny této prohlubinky posypali jemným popelem z kostí jeleních a tuto vrstvu opět pístem⁽³³⁸⁾ upěchovali; konečně rozetřeli prášek z pálených kostí jeleních s bílkem na kameni (jako malíř roztrírá barvy), důlek v kapelce tím potřeli a opět upěchovali, a kapelku takto dohotovenou pečlivě vysušili⁸⁾.

⁵⁾ K pracem proběřským se obyčejné olovo asi nehodilo; roku 1562 platili za 10 ct 23 lb „olova philovského k probování z Lince“ 21 kp 33 gr 4½ den a od fůry toho olova z Lince až do Hory 5 kp gr. A. K. inv. čís. 609.

⁶⁾ Kterak se různé potřeby proběřské pořizovaly, poznati lze na některých případech zvláštních: 1497 Oculi dáno za vázku proběřom k vrzuchování zde v minci 15 gr; 1510 Letare za vázku, kteráž koupěna do mince proběřom k frzuchování, 10 gr; 1514 Reminisecere za závaží malé proběřom k frzuchování 7 gr; 1519 Adorate V. za cvočky, kterýmiž sukno přibijeno pro závaží, 1 gr; 1582 Vavřincovi lazebníku za 10 puten popela prosivaného prubírům k dělání z něho na kapelky 12 gr 6 den, ⁽³³⁷⁾ za nové dvoje klíšť malé k průbám vylévání dáno 7 gr, za nový široký sekáč k rozsekávání olava na kulky k průbám dáno 4 gr (A. K. hor. odd. 2793); 1619 kvardejnovi do picky, kde prubuje, 8 nových želez po 2 gr 4 den; 1621 kvardejnovi do prubířské peci 12 štenglí železných 36 gr (A. K. hor. odd. 6018).

⁷⁾ U Lazara Ercra jest udán poměr obrácený.

⁸⁾ Kde nebylo dovedného a spolehlivého hrnčáře, dělal testíky proběř anebo jeho pomocník. V Kutné Hoře byl průmysl hrnčářský ode dávna

Pický proběrké dělali za Lazara Erckra z plechu železného a umazovali je uvnitř hlinou, jejíž příprava se děla způsobem následujícím: dobrá hlína byla smíchána s ústřížky vlny nebo koňským lejmem, hovězí krví, okujemi a solí obyčejnou; když vrstva tato vyschla, byla znova potřena hlinou řídkou, k níž přimícháno jemně rozetřeného skla benátského a popela kostěného; opět vyčkáno, až vrstva proschla, potom v píce rozdělán oheň, aby vrstva hlíny se vypálila a povrch její aby seskloval⁹⁾.

³³⁹⁾ Mufle dělaly se z dobré hlíny v podobě „kúrek“, jimiž střechy se pokrývají¹⁰⁾.

Průběh zkoušky čili průby měl být podle Salomona Haase takovýto: hmota se přesně zváží a kamenem (proběrkým) i jehlou¹¹⁾ se předběžně vyšetří, kolik má čistého stříbra; příkladem budíž hmota, která váží 2 loty a co do jakosti byla shledána dvanáctilotovou; rozvahou početní poznáme, že daná hmota má přibližně 1½ lotu čistého stříbra. Podle empirických pravidel proběrkých nutno přidati k probě šesternásobné množství olova proti čistému stříbru; olovo, které podle zásady této k vyseknuté probě bylo uchystáno, vloží se do kapelky a vsune se pod mufli do pícky a vyčká se, až při mírném ale nepřetržitém žáru olovo se roztopí (což lze poznati již dle zápachu), načež se k němu přidá proba tence rozklepaná anebo jemně zrněná. Žár udržuje se stále a při tom pozoruje se povrch roztopené proby, až se mázdra (kysličníku) protrhne a z ní vystoupí třpytná krůpěj stříbra. Kdyby se tato známka ukončené proby dlouho nezjevovала a příčinou toho nebyl nedostatek olova, bylo by nutno žár zvýšiti: stačilo by, hořící třísku položití na kapelku pod mufli a přítok vzduchu vrstvou uhlí poněkud zmírniti. Když se očištění stříbra vydařilo, vyjme se kapelka z pícky, načež pak vychladlá perlička stříbra se vyloupne a zváží. Jestliže by snad na perličce stříbrné zůstal střípek z kapelky odloupený, nesmí se nožem odškrábnouti, nýbrž nutno perličku klíškami stisknouti, aby střípek odprýsknul. [Viz též Dodatky str. 54]

znamenitě vespělý, a z četných tu usedlých hrnců mohl být snadno některý hodný vyhlédnut k tomu, aby k hornímu a mincovnímu úřadu dodával nutné výrobky hrncářské. Zisk z dodávek těchto plynoucí vzbuzoval ovšem soutěž; okolo roku 1590 tlačil se jiný hrncář na Jana Straku, který již mnohá léta dílo hrncářské na Vl. Dvůr a do hutí královských konal. List, jímž Jan Straka se proti útoku bránil, objasňuje mnohé zajímavé podrobnosti, a proto jej podáváme do slova. „Těchto dní,“ píše Jan Straka úřadu hornímu a mincovnímu, „jest mi od mistrův proběrkých oznámeno, abych k prubování žádných střípkův nepsal, že jim je jiný dělá; čehož sem se nenadál, nemaje já od Vmti prve nic o tom v známost uvedeno, aby mně, snad někomu k vůli, pojednou tak krátce ukrojeno bylo, a že mi se v tom od nějakého, který se tomu řemeslu nikdy nepřiblížil, překážka díti jma. Ješto netoliko předek můj neboštitk starý Děbánek, ale i já po něm teď již mnohá léta takové dílo, pokudž potřeba kázala, jak prubírům tak do mince a hutí beze všech hyndrunků a nedostatkův s pilností sem opatroval a zastával a toho všelijak ušetřoval museje hlinou, dřívím a jinými k tomu náležitými věcmi se časné zásobiti a každého téhodne mnoho kop týchž střípkův připraviti, aby ve všem bez meškání forot před rukami byl. Poněvadž pak netoliko samé střípky sem zastával, ale vedle toho velké testy k pálení stříbra, podstavky k tyglům a rozpouštění v nich, peci proběrké a jiné věci, co tak kdy k minci a hutem zapotřebí, s velkou prací dělal a hotoviti musím, a za tou příčinou držice tu oboje dílo, aby jedno druhému k vynahrazení nápomocno bylo, od toho všeho dosti skrovnou záplatu sem až posavad bral a na tom přestával, a do mne sobě žádný co slušně stěžovati nemá a nemůže. I maje já teď nyní letního času do mince takové testy velké i jiné potřeby, jakž mi rozkázáno, hotoviti, aby je sobě časné před zimou popelem nabíti mohli, protož Vmt prosím, že mně oznámíte, jestli při tom díle jak prve zúplna zůstaven a zanechán budu, i také co opatřiti ráčíte, aby mi se od jiných v tom překážka nedála; nebo kdobyh od lehčejšího díla odstrčen býti a těžší i pracnější na sobě zdržovati a berouce předešlých laciných let sáh dříví za dvanácte grošův bílých, nyní pak museje za něj draže do dvamescitra gr bílých platiti jměl, toho bych beze škody své dyleji podniknouti, jednoho bez druhého držeti a na tom nikoliv práv býti nemohl.“ A. K. hor. odd. 2932. - Výroba testůků znázorňuje se obrázcem 54. dle Lazara Erckra.

⁹⁾ Lazar Ercker podává popis tak podrobný proto, že prý někde hrncíři věci takových nedovedou urobiti ani tehdy, byli-li rádně poučeni, a udělají přec nevyhovující „mit dem dann ein Probirer nicht bestehen kann“; proto se prý doporučují, aby proběř dovedl sám to poříditi.

¹⁰⁾ Proto se mufle v latině nazývala „tegula“.

¹¹⁾ Jehly zkušební zhotovovali si proběři, neboť cizím výrobkům nemohli důvěřovati.

Hrubá mince (tolary a pod.) připravuje se k probě tím, že se některé místo její na hladké a čisté kovadlině roztápá tak tence, aby se z tohoto místa mohly vystříhati drobné kousky na probu. Z minci drobných lze přímo probu nastříhati, ale nesmí se stříhati pouze z kraje, nýbrž také z prostředka; neboť lorování nepůsobí stejně na různá místa mince. Proto se pro minci drobnou doporučují, aby současně byla konána zkouška následující: jakési větší množství té mince v tyglu se roztaví, ulije cánek a ten se zkouší; jedna zkouška jest kontrolou proti druhé.

Jest-li gvardejnovi zkoušeti různý pagament (mince různého druhu) hromadně, nutno vše úhrnem roztaviti a zrniti. K tomu cíli postaví se tygl dosti veliký do pece, přiklopí se poklicí hliněnou nebo železnou, celý i na vrchu se zahrne uhlím a rozdmýchá se žár. Když se tygl rozpálil a v žáru obstál celý, sype se do něho po částech pagament zvážený a při tom se dbá, aby žár neochabnul a tygl neschladnul; když jest tygl plný, zvýší se žár. Rozpuštěný pagament promíchá se žhavým hákem železným, pak se nabírá ohřátým malým tyglem a lije do studené vody. Aby se vytvořilo zrnění kulovité, lije se roztopený kov skrze mokré koštiště; má-li míti zrnění podobu drobných slupek, rozproudí se voda v džberu dřevem a do tohoto proudu se kov lije. Dle Salomona Haase lze zrniti také takto: roztopený ³⁴⁰⁾ kov lije se zvolna na dřevěný talíř, který na vodě plove: proud tekutého kovu na talíři se odráží a do vody rozstříkuje; lije-li se s větší výšky, tvoří se zrnka drobnější. Po tom se zrnění z vody vybere a na měděné pánvi v ohni vysuší¹²⁾.

Ze starších zápisků není zjevno, jak veliký byl týdenní stans gvardejnuv, neboť v starších registrech verkových bývá stans pro všechny úředníky vepsán summou; teprve z doby pozdější zachovaly se specifikace výhodního platu, a z těch se dovidáme, že roku 1590 Martin Kruber kvardejn bral týdně 1 kp 30 gr; roku 1698¹³⁾ a ještě 1725 byl obvyklým gvardejnským plat 3 zl týdně¹⁴⁾. Jedním vedlejším příjmem proběře královského byla černá měď „což sobě od šejvy urazí“ ku zkoušení. Tuto měď stříbronosu prodával proběř zpět do mince: 1546 In excelso koupili do mince od Jeronyma mědi „z toho, což sobě od šejvy urazí“ 2 ct 1½ lp, která držela v centu 4 hr stříbra, a zaplatili mu za 9 hr stříbra 36 kp gr a za měď zvláště 27 gr; sotva uplynulo čtvrt roku, již přinesl Jeronym takovéto mědi opět 3 lp 15 lb, ale měď byla poněkud chudší (v centu bylo stříbra pouze 3 hr 3 frt 2 lt); přijal za stříbro 9 kp 52 gr a za měď zvláště 8 gr¹⁵⁾. Tyglové proby po jednom lotu vynesly proběřům do roka 3-4 hřivny, někdy ještě více, a mezi stříbry do mince přijatými vyskytají se občas „proběrké cány“, jichž zmínování bývá zvláště účtováno, na př. 1514 Benedicta proběrkých cánu 1½ hr 2 lt, numerus 2 kp 9 gr, pregéfom 3 gr, restat 2 kp 6 gr; roku 1486 přinesli proběři do mince cánuv svých nad obyčej mnoho: Vocem jocun. proběři dali cánuv zdělati na peníze 5 hr 2 lt a Circumd. bylo cánuv proběrkých 3 hr.

Známe následující proběře královské.

Bořuta, který se připomíná před r. 1339 jakožto „notarius monetarum in Chuttis“¹⁶⁾, býval zaměstnan „přidem in examinacionis nostre in chuttis officio, quod fideliter et circumspecte rexit et tenuit“, a za to bral týhodního platu 1 kp z urbury kutnohorské.

Endrlin byl okolo roku 1363 „versucherem“ a zároveň mincmistrem královské mince v Kutné Hoře (viz str. 287.); král Karel dotčeného roku zastavuje jemu i dědicům jeho rychtářství v Kutné Hoře se všemi a všelijakými pokutami a vinami a jinými právy, užitky a důchody rychtářskými, k tomu rychtářství od starodávna příslušnými, na ujištění 600 kp gr pražs., které mu byl král dlužen, tak dlouho, dokud by ten dluh peněží hotovými zaplacen nebyl¹⁷⁾. Enderlinus „examinator“ jest jme- ³⁴¹⁾ nován již v listině ze dne 4. března 1355: koupil tehdy úrok 6 kp gr ze vsi

¹²⁾ Černá pěna, která z roztopeného pagamentu na povrch vystupovala, stírala se dřevou sběračkou, když pak vychladla, prosívala se žíněným sítem, aby se zrnka stříbrná oddělila od prachu propadajícího; prach tento se uchoval a bylo z něho ještě stříbro těženo.

¹³⁾ A. K. hor. odd. kniha 44. fol. 384.

¹⁴⁾ A. K. hor. odd. kniha 14. fol. 94.

¹⁵⁾ A. W. Reg. měděná.

¹⁶⁾ Summa Gerhardi, č. 1 a 7.

¹⁷⁾ A. W. Kniha kaňkovská fol. A. 5. - Codex diplom. Moraviae IX. str. 245.

Pněví u Kolína za 60 kp gr praž.¹⁸⁾

Prokop jest jmenován 1364 (16. ledna) jako „filius et vicegerens d. Enderlini urborarii in Montibus Chutnis“ (Tadra Kulturní styky str. 129-130) a 1365 (5. února) jakožto „examinator“ vedle Endrlina („examinator judex“) v listině dané v Kutné Hoře „die Ste Agathes virg. et mart. gloriose“¹⁹⁾.

Křištof pruběř, měšťan Kutné Hory, byl 1410 úmluvcem při uzavření smlouvy mezi občany Nového Kolína a konventem kláštera Sedleckého²⁰⁾. Již roku 1405 (4. ledna) jmenuje se „Cristoff vorsucher“ mezi zástupci královskými²¹⁾ v jisté při (o důl „Studnici“ na Koňském trhu v Kutné Hoře); vedle Křištofa jest v téže listině vytčen „Mathes Grosz, obrister gesworn vorsucher.“

Venceslaus „dictus Worsuchr“ byl 1400 a 1417 též „consul juratus“ v obci kutnohorské²²⁾. [Viz též *Dodatky* str. 54]

Jiří zlatník, řečený „der grosse Jorge“.

Sigmund zlatník byl listem kr. Sigmunda ze dne 26. listopadu 1433 postaven na místo nejvyššího „versuchera“ a urburéře král. mince v Kutné Hoře, které bylo úmrtím Jiřího zlatníka uprázdňeno (Regesta imp. XI. Urk. K. Sigm. II. č. 9834.).

Jan Těšínský, o němž hovoří Reg. verková několikrát, byl v Hoře usedlý již 1470; tehdy k žádosti krále šepmistři a konšelé postoupili Janovi Těšínskému „toliko k obývání domu Henovského, aby tu bydlel (342) do vůle panské, ale nemá moci, aby jej prodával neb komu dal“²³⁾; avšak již roku následujícího šepmistři a konšelé „potřebou obecní hnutí jsouce“ prodali jsou témuž Těšínskému ten domek za 12 kp gr bílých horských²⁴⁾; 1474 Jan Těšínský koupil dům někdy Suchdolského od permistrův a od kverkův Flašarských, kteréhož jim byl Hynek Farářův v dluzích postoupil, za 150 kp gr čes zaplativ docela²⁵⁾. Anna vdova po něm pozůstala učinila 1495 pořízení o statku svém²⁶⁾.

Petr z Polenovic, zpravidla prostě „Petr proběř“ zvaný, připomíná se v Reg. verkových poprvé 1486 při ned. Dicit. V. „Petrovi proběři na dílo od zlatých 5 kp z rozkáz. krále JMti“ a dále 1487 Adorate I. „Petrovi proběři 1 kp na ztravu, ježto jezdil na vextl do Prahy“. Od roku 1496 zastával Petr úřad proběře zemského, což vysvítá ze zpráv následujících: 1496 Memento

¹⁸⁾ Schulz Děj. soudu komor. str. 74 a násl.

¹⁹⁾ A. W. Listina na pergameně, znění následujícího: „Nos Henslinus Rasor pannicida et Nicolaus Mu'ldo'rfer, tunc temporis magistri iuratorum, Wernnuschius Meutneri, Petrus Hopponis, Jeklinus Odrein, Nicolaus Monetarius, Nicolaus Hecleri, Nicolaus Ru'schel, Hanmannus Reichner, Peschlinus de Broda, Peschlinus Wilmanni, Peschlinus Purkhardi et Petrus Krudaner (?) ceterique iurati Montischutne recognoscimus tenore presentium, quod coram nobis in pleno consilio ... honesti Wencezlaus filius olim Tho'mlini Wolfliini et Procopius examinador nostri concives sponte recognoverunt, quod Enderlinus Examinador judex noster motus precum instancia erga pueros Rudlini Longi, Procopium et Margaretham nomine, in octingentis et sexagintasex sexagenis grossorum Pragensem denariorum compromissorie obligavit, prout in litera super eo tradita lucidius continetur, promittentes bona sua fide quolibet sine dolo malo ad presentibus promittunt in solidum cum omnibus eorum bonis mobilibus et immobilibus, ubique in et super terram habitis et comparatis, antedictum Enderlinum ab huiusmodi compromissione certa admonicione facta salvis suis rebus et bonis omnibus indempniter liberare; et si non fecerint causa et negligencia quacunqve veniente, quod absit, extunc sepedictus Enderlinus poterit, se de omnibus dampnis et impensis in hac parte contractis sine cuiuslibet iudicii promulgacione de bonis universis antedictorum Wenceslai et Procopii integraliter relevare ... Actum et datum anno domini millesimo trecentesimo sexagesimoquinto die ste Agathes virginis et martyris gloriose.“ Na proužku pergamenovém přivešena pečeť („Sigillum maius“).

²⁰⁾ Čelakovský Sbirka pram. pr. měst. II. 1093.

²¹⁾ Zycha Böhm. Bergrecht II. 388.

²²⁾ Zycha Böhm. Bergr. II. 329 a. - Čelakovský Sb. pram. pr. měst. II. 843.

²³⁾ A. K. Reg. hered. V. 15.

²⁴⁾ Ib. V. 28.

²⁵⁾ Ib. V. 75.

²⁶⁾ A. K. Lib. testam. A. 13 v. Odkazuje do kláštera Sedce na záduši 100 kp gr, do Frantála kláštera 50 kp gr, pás stříbrný a spínadla od tří suken do kláštera Sedce na kalich a k tomu dva prsteny ztátá na pozlacení, se dvě šubů šamlat to také do kláštera Sedce na ornát, ostatek všecko poroučí k sv. Barboře na kostel; k řízení toho statku poručníky ustanovuje Jaroše Slona a kněze Petra kaplana s Dvora Vlaského.

vydáno z mince na šteury 55 kp 36 gr „tu přidáno Petrovi proběři na místě zemského proběře 15 gr z relací pana Švihovského a pana Albrechta Kolovrata při uvedení pana mincmistra nového pana Jana Horstorfara z Malešic“ a 1498 ke kšaftu Mikuláše kolkaře přitiskl pečeť svou s erbem „Petr z Polenovic, spolusoused na Horách Kutnách, tehžáz na místě zemského proběře“²⁷⁾. Roku 1502 nazývá se již „proběřem starým“²⁸⁾. Obydlí měl na VI. Dvoře, což prozrazují Registra verková zápisem z 1498 Judica „od dlažení komory, kde Petr léhá proběř, za vápno a písek s nádeníky 54 gr.“ Ženat asi nebyl; že byl bezdětek, vysvítá z jeho kšaftu (sepsaného 1509 v úterý po sv. Karlu), v němž oznamuje, že prodal dům svůj na valech za Kryky ležící s zahradou Vaňkovi z Rybného trhu za 21 kp gr čes., a žádá, aby peníze tyto i jiné vupomínané (od Johanesa Poláčka z Prahy, od 26 rudokupců, jimž věřil za olovo a j.) rozděleny byly mezi bratrance a bratrančice jeho (Matěje, Anku, Petra, Martu a Jana), pastorky a pastorkyně Pavlišty z Dambořic na Moravě²⁹⁾.

Beneš z Trničí provozoval samostatně řemeslo zlatnické v Hoře již 1476; tehdy dal příjemné³⁰⁾. Proběřem jmenuje se poprvé 1485 v dluzním úpise na 300 kp gr jakožto rukojmě a spoluslibce Jana Charváta z Ostrova³¹⁾. Z pánův obecních jedním byl od 1484 téměř nepřetržitě a od 1494 býval pověřen též hodností šepmistra. Působení jeho jakožto proběře královského (gvardejna) nelze určitě datovati; některé zápisy připouštějí domněnku, že Beneš nebyl gvardejnem nepřetržitě, nýbrž pouze tehdy, když Petrovi bylo konati povinnosti proběře zemského anebo když (343) Petr byl jinak zaneprázdňen. Proběřem nebo proběřem královským nazývá se Beneš v letech 1485, 1491, 1492, 1493, 1499, 1503, před rokem 1485, ba i v některých létech dalších jmenuje se v zápisech zlatníkem. Že 1504 již nebyl proběřem, soudíme ze zpráv následujících (v Reg. verkovém): 1504 Benešovi zlatníkovi, kterýž byl proběřem kr. Mti, půjčeno po třikrátě 28 kp mandato dom. mincmajstr. Beneš byl z těch mužův podnikavých, pro něž nebylo nad Horu působiště vhodnějšího; byl nákladníkem hor, držel cihelnu a těžil z výroby a prodeje cihel³²⁾, kupoval a prodával domy: 1480 koupil dům na Jičinském dvoře ležící od Janka za 23 kp gr³³⁾; 1481 koupil dům ležící proti starému rathouzu od Jana Dlouhého bednáře za 140 kp gr³⁴⁾; 1482 společně s Petrem bakalářem, rektorem školy sv. p. Barbory, koupil dům vedle domu Ruthartovského od Anny Kozlíkové se vsí ohradou za 60 kp gr³⁵⁾; 1484 ujal domek s zahrádkou nad Novým mlýnem Komoráčovským ležící od Jonáše³⁶⁾; 1489 prodal dům ležící proti domu Jana Aldera, který držel v dluhu u Jelénka erckafěře, za 130 kp gr³⁷⁾; 1492 koupil dům někdy Vognarovsky vedle svého domu od Nikle, zetě téhož Vognara³⁸⁾; 1493 týž dům (nyní č. p. 378.) prodal Haškovi mincíři za 60 kp gr peněz hotových³⁹⁾; 1494 koupil domek malý ležící v zahradě nebožce Knajslíka od Tomáše služebníka Knajslíkova za 30 kp gr zaplativ docela⁴⁰⁾; 1496 odevzdal jest se domu nárožního, kterýž slove „u Pávův“ (nyní č. 379.), Václavovi pregéři z Ferdianovského domu dědiccky řka, že jemu zaplatil úplně⁴¹⁾; 1497 prodal Jandovi erckafěři „čtyři tříděcáté na linašftě v Rabštýně a v Opích za 100 kp gr pod takovou výminkou, jestliže by pán bůh dopustil chudobu v týchž dolech a pan Janda nedobral by své summy z uvrlafu,“ tehdy on Beneš i jeho dědicové slibují, „doložiti té summy nedovzate“⁴²⁾. Následkem nezřízené podnikavosti ocitl se na začátku roku 1503 v

²⁷⁾ A. K. Lib. testam. B. 2.

²⁸⁾ 1502 Petrovi proběři starému 1 kp z milosti dána. Reg. verk.

²⁹⁾ A. K. Lib. testam. B. 29. - A. K. Reg. flav. maj. H. 26. - A. K. Kniha smluv B. 14.

³⁰⁾ A. K. Reg. rubeum M. 13.

³¹⁾ A. K. hor. odd. 26.

³²⁾ Z let 1493-95 známe zprávy, že dodával cihly na VI. Dvůr.

³³⁾ A. Z. Lib. her. rub. maj. A. 19.

³⁴⁾ Ib. B. 14.

³⁵⁾ Ib. C. 1.

³⁶⁾ Ib. C. 14.

³⁷⁾ Ib. F. 16.

³⁸⁾ Ib. G. 13.

³⁹⁾ Ib. H. 4.

⁴⁰⁾ Ib. H. 14.

⁴¹⁾ Ib. J. 13.

⁴²⁾ A. K. Reg. flav. maj. C. 3.

tísní takové, že maje učiniti počet z peněz obecních, kteréž k sobě přijímal, toho neučinil, nýbrž ujel jest pryč; pročež páni šepmistří f. 2. ante Sti Antonii (dne 16. ledna) učinili přípověď ke všemu statku jeho. Beneš proběh měl zajisté poctivou snahu, s věřiteli svými se vyrovnati, neboť záhy se do Hory vrátil, učinil počet z peněz obecních a f. 6. post Valentini (dne 17. února) dluh do důchodu obce s pomocí Beneše z Koňského trhu zaplatil; téhož dne učinil do knih přiznání, že jest dlužen 150 kp gr čes Bartošovi z Práchnan, a zastavil a zapsal jemu v tom dluhu polovici domu svého Knajslíkovského⁴³); téhož roku f. 2. ante kathedram Petri (dne 20. února) zastavil Janovi Krajsovi z Starého města Pražského dům svůj, v kterém bydlel, a cihelnu ve 100 kp gr⁴⁴); a f. 4. post Marci Evangeliste (dne 26. dubna) Michalovi starému hofmistru a Jiříkovi Hášovi za rukojemství 100 kp gr dal právo na své domy „budou-li moci k čemu přijíti po zápisech domových, že jim to přeje“⁴⁵). Rehabilitace⁽³⁴⁴⁾ jeho byla tak dokonalá, že ještě téhož roku 1503 f. 6. ante translac. S. Venceslai (dne 3. března) byl opět zvolen obecním starším⁴⁶). Manželka jeho Kateřina ovdověvši provdala se za Jana Bradáče a byla ještě 1537 živa⁴⁷). Jediný syn Jiřík z Trníčí připomíná se v zápisech z roku 1537-50⁴⁸). [Viz též Dodatky str. 54]

Václav Kysar z Kysu (téz Gysar z Gysu) byl proběhem v minci roku 1503 a 1504; avšak mnohem dříve již byl v Hoře usedlý jakožto zlatník: 1487 Dom. illum. dodal do mince „Václav zlatník argentum fulminaturn 4 hř 3½ lt“. Kupoval „nochtynk“ z prengrece a jiné, vypálené z toho stříbro pak donášel do mince, o čemž Reg. verková podávají zprávu ještě při roce 1517. Roku 1499 koupil zahrádku za valy ležící proti Michalu Veruninému za 11 kp gr⁴⁹); 1505 koupil huť Opozdilovskou nad huť královskou výše ležící od Víta erckafěře za 400 kp gr čes⁵⁰) a splácel znenáhla; 1516 „Václav Gyssar z Gysu a Dorota z Veletic“ koupili dům nárožní proti domu Smiškovu někdy Václavka prennara za 60 kp gr čes a to místo shořelé od Pavla erckafěře od poručníků statku téhož Pavla erckafěře⁵¹). Jsa proběhem královským nezanedbával řemesla svého zlatnického: 1503 Deus in loco šajdoval v minci pozlatité stříbro pana komorníka, bylo ho 31 hř 2 lt, a dáno mu na košt a to dílo šajdování 4 kp; téhož roku dělal číšky Šlechtovi sekretáři královskému, a dostalo se mu na to dílo a na pozlacení 12 kp 47 gr. Soudíme, že Václav zlatník 1517 umřel, neboť od neděle Omnia dotčeného roku začínaje zapisuje se v Reg. verkových napořád (ještě 1519) manželka jeho „Dorota zlatnice“, „Dorota gysera“, též prostě „zlatnice“ jakožto dodavatelka stříbra do mince, a huť výše dotčená nazývá se huť „zlatnicinou“⁵²).

Arnošt z Drasova byl původně proběhem zemským; 1503 dáno, Arnoštovi proběří za jeho práci, když proběře krále JMti nebylo, 3 kp, - vypomáhal tehdy Arnošt v minci na místě proběře královského. Podobá se pravdě, že později (snad 1505) zaujal místo proběře královského trvale. Roku 1532 nazývá jej komora čes. kr. „krále JMti proběhem na Horách Guttnách“; tehdy se o něm šířily pomlavy, jakoby on se pokusiti měl, horníky a jiné dělníky o jich svobody připraviti; komora čes. jej omlouvala, že on nic jiného nejednal než to, což jemu podle úřadu a přísahy jeho činiti náleželo, a že z té příčiny „ta nevole nejvíce k němu od některých nese, že on s pilností přihlédá, aby štukové rovné šrotované a pilně pregované byly a sice jiné věci při minci tak jednané, aby škoda JMkské uvarována býti mohla“⁵³). A opět roku 1535 jmenuje se proběhem krále JMti⁵⁴); proto lze pravděpodobně souditi, že až do posledních let života svého zastával úřad gvardejna v minci horské. Arnošt proběh byl zetěm

(³⁴⁵) Marty Bakalárky, někdy manželky Nekše nebožtíka⁵⁵); 1506 bylo Arnoštovi proběří odpuštěno 27½ kp gr králem JMti, kteréž nebožtík Nekeš dlužen byl do mince. Roku 1502 koupil dům vedle domu Knajslíkova ležící za 60 kp gr čes od Barty od kola⁵⁶); 1508 koupil dům od Čemky při domu svém za 33 kp gr⁵⁷); 1521 koupil dům vedle fortny Klášterské od Elšky Netrefy za 28 kp gr⁵⁸); 1521 koupil dům podle svého nárožní od Lorence Šponmillara uzdáře za 32 kp gr⁵⁹); 1518 dána jest mu vížka nad Klášterskou fortvou, aby tu vížku opravoval a jí užíval „jakž muož“, avšak dědičnosti té vížky páni sobě jakožto věci obecní pozůstavili a toliko k užívání na čas do své vůle dali⁶⁰). Arnošt „proběh rud výborný“ umřel 1537 v neděli ante S. Sophiae⁶²) a pochován u oltáře sv. Trojice v kostele Sedleckém⁶¹). Po něm zůstali dva synové: Jeronym a Tomáš.

Jeronym z Drasova učiněn proběhem královským ihned po úmrtí otce svého Arnošta z Drasova 1537 a zůstal jím do 1546; po smrti Jakuba Hubáčka bylo mu vedle nařízení komory české po nějaký čas konati povinnosti druhého úředníka mince⁶³). Již dříve, než se stal proběhem, totiž 1536 koupil společně s Hanušem Hallarem mlýn Nouzov pod sv. Barborou ležící od Blažka Dlabáčova za 142 kp gr čes⁶⁴); 1538 koupil dům pod brankou jdouc k Náměti od Englhorta Holého, švagra svého, za 75 kp gr⁶⁵). Od roku 1536 byl oddán s Lidmilou, dcerou Jana Hanykéře z Semína⁶⁶), a byl taktó sešvagřen s Janem zlatníkem z Liboslavě; dítky jich byly Arnošt, Jan a Alina⁶⁷). Jeronym proběh král. zemřel 1546 f. 3. post Reminiscere (dne 23. března) „výborný proběh všelijakých rud a kovů“ a ve středu v klášteře Sedleckém jest pochován⁶⁸); skon Jeronyma proběře Dačický zaznamenává s poznámkou „s smyslem se pomínuvše“⁶⁹).

Tomáš z Drasova byl ustanoven proběhem bezpochyby ihned po smrti bratra svého Jeronyma; nejstarší nám známý zápis, který se ho dotýká, pochází však z roku 1549: T. z Dr. průbíf krále JMti ujal dům v Reflířích nad brankou ležící od Václava Lva za 80 kp gr⁷⁰). Roku 1554 byl držen v městském vězení a měl z rozkazu arcikníže Ferdinanda býti dovezen na hrad Pražský zároveň s Janem písařem mince⁷¹); čím se Tomáš⁽³⁴⁶⁾ prohřešil, pověděti neumíme, snad se na jeho vrub kladlo částečné provinění Janovo (viz str. 329). Že po nemilé příhodě této byl Tomáš opět v minci zaměstnán, vysvítá ze žádosti, kterou 1593 podala Aněžka vdova po něm pozůstalá prosíc, aby jí dány byly probgroše, které po úmrtí Jana Bohemického (zem. proběře 1559-74) byly jakožto statek domněle propadlý do mince vzaty; kteroužto žádost odůvodňuje tím, že Bohemický Tomášovi, který býval jeho místodržícím, zůstal dlužen plat za dva roky⁷²). Roku 1571 nebyl

⁵⁵) A. Z. Lib. her. rub. maj. N. 5.

⁵⁶) Ib. L. 14.

⁵⁷) Ib. N. 18.

⁵⁸) A. K. Lib. her. niger. B. 15.

⁵⁹) Ib. E. 27.

⁶⁰) A. K. Kniha smluv E. 12.

⁶²) Devoty Popsání řehole Cistercienské str. 75., kdež čteme dále „maje erb: medvěda s halapartnou a nápis: Anno ab orbe redemto 1537 dom. Rogate mortuus est generosus Ernestus de Drasov, Reg. Maj. probir us in Montibus Kuttinis, cujus anima requiescat in pace“.

⁶¹) Rez. Dač. I. 336.

⁶³) A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 85.

⁶⁴) A. K. Lib. her. niger N. 23.

⁶⁵) A. K. Lib. hered. A. 25.

⁶⁶) Rez. Dač. I. 96.

⁶⁷) A. Z. Lib. testam. C. 7.

⁶⁸) A. K. Kniha placení rud nákladníkům. - Nejv. mincmistr oznamuje komoře české listem ze dne 24. března 1546, že „Jeronym proběh z Prahy přijev do Hory Kutny zblázněný včera umřel“ a že proběrství bylo zatím svěřeno bratru jeho Tomášovi a Janovi zlatníku, a který z těchto dvou lépe se osvědčí, tomu že bude úřad proběřský pak trvale poručen. A. místodrž. býv. Registratura hor. ředit. v Příbrami 1546/1 a 2. Sdělit vrch. bahn. komisař Ot. Leminger.

⁶⁹) Rez. Dač. I. 344.

⁷⁰) A. K. Lib. hered. H. 25 v.

⁷¹) A. K. č. 1166. „Poroučeti Vám ráčíme,“⁽³⁴⁶⁾ píše arcikníže Ferdinand ve čtvrtek po S. Marku 1554, „abyšte hned, jakž Vás toto psaní naše dojde, Jana písaře z mince a Tomáše proběře, kteříž u vás u vězení sedí, to tak opatříc, aby ujiti nemohli, sem na hrad pražský dovézti dali.“

⁷²) A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 340. Úředník mince listem ze dne 31. července 1593 oznamuje komoře, že probgroše dotčené byly rozlity,

⁴³) Ib. G. 2 a 3.

⁴⁴) Ib. G. 3.

⁴⁵) Ib. G. 5.

⁴⁶) Ib. G. 5.

⁴⁷) List. úř. Lib. hered. A. 11.

⁴⁸) Ib. D. 1. a A. K. Lib. memorab.

⁴⁹) A. Z. Lib. her. rub. maj. K. 13.

⁵⁰) Ib. M. 20.

⁵¹) A. K. Lib. her. niger. B. 6 v.

⁵²) O energické ženě této podává zajímavou zprávu Jan J. Řehák ve svých kutnohor. příspěvcích na str. 114.

⁵³) A. K. č. 603.

⁵⁴) A. W. Svědomí str. 22.

již asi gvardejnem, neboť jistý zápis z tohoto roku zvěstuje prostě, že „Tomáš Arnoštů“ s Anežkou manželkou svou koupil dům Korbelařů ležící na valech od Vávry korbelaře za 26 kp gr čes⁷³). Máme po ruce listinu, v níž Tomáš dovozuje, že při službě JMCské v probování od mladosti své byl, skrze což při velikých ohních bývae o zdraví své přišel a že pro nedostatek zdraví svého při takové službě déle trvati nemůže, a proto prosí, aby jinou lehčejší práci opatřen byl⁷⁴); - avšak listina tato není datovaná a proto nelze nám říci, kdy Tomáš z průběhství propuštěn byl.

[*Křištof Mall - viz Dodatky str. 54*]

Daniel Lehner (Lehner) byl gvardejnem do 1579, kteréhožto roku byl podle listu komory čes. ze dne 25. listopadu po své žádosti z průběhství propuštěn a přiřknuto mu 50 zl. jakožto odbytné⁷⁵). Syn jeho Jan, dožaduje se průběhství horního po Michalovi Mollerovi, dokládá žádost svou zásluhami otce svého, který byl „při minci zde na Horách Kutnách gvardejnem do 22 let“ a za svou věrnou službu „těž obdarován od JMCské jest dostal“⁷⁶); dle toho lze pravděpodobně souditi, že Daniel Lehner byl gvardejnem od roku 1557. Roku 1577 prodléval delší dobu v Praze, vykonáváje práci jakousi v tamější minci; poněvadž činnost jeho v minci kutnohorské nemohli postrádati, žádali komoru, aby byl z Prahy poslán zpět do Hory, neboť v minci kutnohorské, kde se mincuje každý týden a kde vardejnu jest zkoušeti též rudu a kyzy, má býti vardejn stále přítomen⁷⁷). Dorota, Daniela Lehnara manželka, připomíná se 1574 ve kšaftě Kateřiny Suchměšcové, pozůstalé vdovy po neb. Pavlovi lojovníku⁷⁸). Roku 1566 ujal D. L. dům řečený Šprotava proti domu Havířskému ležící od poručníkův sirotka někdy Jiřika Střelečky vedle šacunku (347 za 140 kp gr⁷⁹); 1567 dotčený dům prodal Henrychovi Klatpachovi za 150 kp gr⁸⁰); téhož roku koupil zahradu, kteráž k domu Kapounovskému v Leflířích náležela, za 33 kp gr a díl té zahrady prodal ihned Kateřině Suchměšcové za 8 kp gr⁸¹).

Martin Gruebner (Grueber) byl ustanoven gvardejnem roku 1579; z listu, jímž komora čes. ustanovení toto (dne 25. listopadu) oznamuje, dovidáme se, že král Rudolf učinil podmínkou, aby gvardejn při minci horské byl mocen obou jazyků a vyznal se též v mincovním účetnictví⁸²). S podivením četli jsme list ze dne 6. července 1581, jímž král Rudolf nařizuje, aby tomuto vardejnovi byly také proby z tygle vydávány⁸³); proč mu před tím dávány nebyly nedovedeme vysvětliti. Roku 1591 byl M. G. již mrtev; král Rudolf nařizuje, aby na poníženou prosbu Anny Grueberové, jinak Beránkové, a pro služby někdy Martina Gruebera, gvardejna při Horách Kutnách, chudým sirotkům jeho připsán byl jeden kukus v dole Anně, avšak bez ubrlaufu (král jej měl přisouzený výpovědi právní s ubrlaufy⁸⁴).

Jan Kavka býval (1562) proběrem rud; gvardejnem stal se bezpochyby na sklonku roku 1584, neboť roku 1585 kvituje z přijatého stanse týhodního 52 kp gr za uplynulý rok (od 29. XII. 1584 do 28. XII. 1585⁸⁵); ještě roku 1590 měl týhodního platu po 1 kp gr⁸⁶). V zápisech nacházíme Jana Kavku jakožto gvardejna až do roku 1598⁸⁷). Potom mu byla svěřena správa úřadu hofmistrovského: listem ze dne 29. dubna 1600 se dává Janovi

Kavkovi, dříve vardejnovi, nyní „Verwalter des Hofmeisteramts“ obvyklý plat roční 200 kp gr čes⁸⁸). Manželka jeho první jménem Anna sešla z tohoto světa 1582 morovou ranou⁸⁹), druhá Zuzana zemřela 1605⁹⁰); dítka jeho byly: Mikuláš Daniel, Samuel, Ludvík, Václav, Pavel, Zigmund, Daniel a Judita (Cvočková) z Tolnštejna⁹¹). Roku 1601 obdarován byl Jan Kavka od krále Rudolfa erbem s příjímím z „Tolnštejna“⁹²). Jan Kavka zemřel 1607, pochován byl dne 8. července⁹³).

Václav Kavka z Tolnštejna ujal úřad gvardejnský snad záhy po Janovi K. z T; avšak nejstarší nám známá zpráva, v níž jest V. K. vytknut jakožto gvardejn, sahá do roku 1609⁹⁴). Zda-li Augustin Šmilaur byl v létech 1610 a 1611 zástupcem jeho anebo spolugvardejnem, říci nedovedeme. Václav Kavka byl gvardejnem až do roku 1617 kdy zemřel „na nitřní bolest“⁹⁵). Manželka jeho Dorota byla dcerou Ludvíka Šafara z Jelče, urburéře⁹⁶). Zpráva o inventování statku po neb. Vác. Kavkovi (348) (1618) poučuje o tom, že mu náležel čtvrtý díl domu Krbcovského (nyní č. p. 157.), zahrada pod Sekmarem, dvě chalupy, při každé z nich vinice, různé klenoty, jistoty na několik set kp gr a jiné⁹⁷). [*Viz též Dodatky str. 54*]

Augustin Šmilaur z Šmilova byl proběrem mincovním již před rokem 1611; dokladem zajímavým jest list ze dne 20. srpna 1611, jímž komora nařizuje, aby Augustinovi Šmilaurovi, proběři mince kutnohorské, bylo vyplaceno 15 tolarů 11 kr za zkoušení různých druhů mince, které konal v červenci roku 1610. Podrobný účet, jež A. Š. podal, jest následující: 3 ganze Stuck thaler jedes per 84 Kreuzer thut 3 Tal 42 Kr, 24 Stuckh Dutken zue 6 Kreuzer thut 2 Tal 4 Kr, 8 falsche Dutken zu 6 Kr, thut 48 Kr, 56 Stuck Dreikreuzer thut 2 Tal 28 Kr, 38 Stuckh Zweenkreuzer thut 1 Tal 6 Kr, 15 Stuckh an Waisz- und cleinen Groschen thut 21 Kr, 6 Stuckh an Kreuzern, weisz und clein Pfeningen thut 2 Kr, dann dem Wenzel Woczelowsky Maaler zue Kuttenberg von Abraisz und Conterfeyung aller obgemelter Münzsorten geben und bezalt 5 Tal, - Summa 15 Tal 11 Kr⁹⁸). Roku 1614 byl učiněn úředníkem mince (viz str. 314).

Mates Endrle připomíná se 1616 jakožto „Handelsprobierer“ v listu, jímž úředníky mince kvituje ze 3 kp 30 gr přijatých „vor die gemachten Inventarii-Kupfer und Plei Proben“⁹⁹). Již tehdy konal dle toho práci, která příslušela gvardejnovi; proběrem mincovním pak jej jmenuje zpráva o jeho úmrtí: „pochován M. E. průběh mincovní, stonal na vnitřní bolest“, dne 11. července 1618¹⁰⁰).

Samuel Kavka z Tolnštejna, „JMCské Gegenhändler hutní“¹⁰¹) dostal se 1613 do vězení šatlavního za příčinou postřelení a tudy z světa zprovození Kateřiny manželky své, kterou byl vdovu pozůstalou po Václavovi Vocelovském, proběři horním, k manželství pojal; avšak bratří jeho Ludvík urburéř, Václav gvardejn a Zigmund písař na Turkanku a podle nich jiní spoluhorníci se ho ujali žádající, aby se z takového vězení vyručení mohl „pro opatření handle JMCské při hutech a jiných věcí, co tak k správě jeho náleží“¹⁰²). Jakožto gvardejn přitiskl pečetí svou na posledním listě verkpuchu, v němž se zapisovalo dílo mincovní od začátku roku 1618 do července 1619¹⁰³); z roku 1620 a 1621 zachovaly se cedule, na nichž podpisem svým jakožto gvardejn ztvrzuje příjem pagamentu do mince dodaného¹⁰⁴); také při roce 1625 našli jsme zprávu, v níž se jmenuje JMCské gvardejnem¹⁰⁵);

zrněny a s jiným stříbrem zmincoveny, a přimlouvá se, aby peníze takto vybité summou 13 kp 35 gr 1½ den byly ubohé a churavé vdově, po Tomášovi pozůstalé, vyplaceny.

⁷³) A. K. Lib. her. II. H. 9 v.

⁷⁴) A. W.

⁷⁵) A. K. hor. odd. kniha 21, fol. 137.

⁷⁶) A. W. listina. Obdarováním dotčeným je snad míněno udělení titulu „z Lehenpachu“.

⁷⁷) A. K. hor. odd. kniha 16, fol. 507.

⁷⁸) A. Z. Lib. testam. K. 25. Kateřina Suchměšcová poroučí Dorotě „to všecko, co jsem jí koliv k věrné ruce schovati dala: jakožto pás, za kterýž jsem dala 20 kp gr, páteř veliký, 4 uherské zlaté i cožkoliv jiného u ní mám.“

⁷⁹) A. K. Lib. hered. E. 11.

⁸⁰) Ib. E. 18.

⁸¹) Ib. E. 21.

⁸²) A. K. hor. odd. kniha 21 fol. 137 v.

⁸³) A. K. hor. odd. kniha 3. fol. 51.

⁸⁴) Ib. fol. 265.

⁸⁵) A. W.

⁸⁶) A. K. hor. odd. kniha 3. fol. 233.

⁸⁷) A. K. Lib. hered. III. J. 21.

⁸⁸) A. K. hor. odd. kniha 31. fol. 145.

⁸⁹) Rez. Dač. II. 9.

⁹⁰) A. arciděk. Matriky svbarb.

⁹¹) List. úř. Obligac. N. 8.

⁹²) Rez. Dač. II. 80.

⁹³) A. arciděk. Matriky svbarb. a Rez. Dač. II. 101.

⁹⁴) A. Z. Lib. testam. M. 2.

⁹⁵) A. arcid. Matriky svbarb.

⁹⁶) Rez. Dač. II. 176.

⁹⁷) A. K. Kniha inventářů. O. 10.

⁹⁸) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 690 a 691.

⁹⁹) A. W.

¹⁰⁰) A. arciděk. Matriky svbarb.

¹⁰¹) A. hor. úř. v Příbrami Donebaurův Sammelband.

¹⁰²) List. úř. Obligac. D. 7. - Rez. Dač. II. 137.

¹⁰³) A. K. hor. odd. invent. č. 111.

¹⁰⁴) A. W.

¹⁰⁵) A. K. hor. odd. 6742.

podobá se pravdě, že úřad ten držel ještě 1631.

Adam Endrle z Burgstadtu jest podepsán jakožto gvardein na „Silberzettlu“ ze dne 13. prosince 1662¹⁰⁶); gvardejnem byl ještě (349) 1675 dle zprávy, že Jan Jelínek kovář koupil dům Románkovský zruinovaný s kouskem zahrádky při něm proti rouře kamenné na Ovesném trhu od „Adama Enderle z Purgstatu, JMCské kvardejna“ a Sibylly manželky jeho za 85 zl rejn.¹⁰⁷). [Viz též *Dodatky str. 54*]

Jan Karel Endrle z Burgstadtu byl gvardejnem 1679; Eva Lidmila manželka jeho byla dcerou Samuele Lahvičky¹⁰⁸). Roku 1681 byl již mrtev, a nejvyš. mincm. svob. p. z Reinburgu dne 30. ledna t. r. nařídil úředníku mince, aby podal zprávu o tom, kterak si počíná, když není gvardejna při minci, poněvadž gvardejn předešlý „durch die laidige Contagion mit Todt abgegangen ist“¹⁰⁹). Tehdejší úředník mince dne 22. března podává nejvyššímu mincmistrovi zprávu tuto: prý za přítomnosti Nikodyma Ferdinanda Hackla hutmistra vytíná ze stříber pálených průbu a zapečetěnou posílá Ignáci Ant. Putzovi, písaři pražské mince, který se gvardejnskému umění vyučil v Uhrách v Kremnici „ex fundamento“, také prý mu posílá průbu z tygle i probgroše; počítání peněz vybitých koná prý také za účastenství dotčeného již hutního mistra pro uvarování veškerého podezření; a bude prý takto si počínati dotud, dokud místo gvardejna nebude obsazeno¹¹⁰).

Ignác Antonín Putz na listině ze dne 10. srpna 1683 jest podepsán takto: „J. A. P. Müntzquardein in Kutenberg“; listem tímto připomíná komoře české, že jakožto písař pražské mince v roce 1681 od 8. března do konce července konal službu gvardejna pro minci kutnohorskou, „wie es die dem königl. Kutenberg Müntzamt von mir eingeschickten Probenzettel erweisen“, žaluje, že se mu za to nedostalo platu ani náhrady za spotřebované olovo, uhlí a jiné pomůcky, a prosí, aby mu za to vše bylo zapláceno¹¹¹). Dotčeného roku 1683 byla činnost jeho v Hoře trvalá, neboť si osoboval právo na týdenní plat 1 zl za zkoušení¹¹²). [Viz též *Dodatky str. 54*]

Ondřej Ignác Rabenstein roku 1684 se ucházel o místo gvardejna při minci kutnohorské, které bylo „durch weitere Befürderung des Hn Ignati Antoni Putz“ uprázdněno; bude prý „neben dem Müntzeisenschneiden“ též umění průběrské pilně pěstovati; ze žádosti jeho dovídáme se, že otec jeho byl mnoho let šmitmistrem v minci pražské¹¹³). Jan Jiří Rabenstein, mincmistr ve sv. Vítě v Korutanech, dotčenou žádost doprovodil vřelou přímlovou dokládaje, že Ondřej pochází z Plané v Čechách, že pro minci ve sv. Vítě po 4 léta řezal kolky a že za nemoci mincmistrovy veškeru agendu mincovní řídil poctivě, věrně a pilně¹¹⁴). Roku 1695 O. J. R. „Kutenbergischer Müntz Quardein“ ryl pro faráře v Lauterbachu pátera Mikuláše Bauera písmo na dvě ciboria za 48 kr, jakož i pečeti dlo (350) za 45 kr¹¹⁵). Při minci kutnohorské byl gvardejnem ještě po 1702; k platu jeho týhodnímu dostávalo se mu na přilepení 30 kr, poněvadž pak mimo to konal též zkoušky rudy nakoupené, bral týdně po 3 zl platu¹¹⁶). Manželka jeho jmenovala se Veronika. Roku 1702 koupil dům na Dolejším městě s zahradou při něm od Kateřiny Maříkové za 310 zl rejn hotových¹¹⁷); 1726 pak Ignác Rabenstein (syn Ondřejův?) koupil dům Vopřálovský na Hořejším rynku (nyní č. p. 254.) od Jiřího Ant. Widmana za 900 zl rejn hotových¹¹⁸).

Krištof Ignác Löffler byl ustanoven, aby po úmrtí O. J. Rabensteina konal zatím práce gvardejnské; když pak asi půl léta již odměny žádné za to se mu nedostávalo, žádal v listopadu 1725

za povolení obvyklého platu 3 zl týdně¹¹⁹).

Působení mince královské bylo podrobeno dozoru stavů zemských; výkonným orgánem tohoto dozoru byl proběh zemský, - říkali, že proběh zemský „probuje proti kvardejnovi“. S institucí proběhův zemských setkáváme se již v mincovním řádě krále Karla ze dne 2. listopadu 1378¹²⁰); o ustanovení, jakož i povinnostech proběhe zemského podává jasnou zprávu následující stať dotčeného řádu: „...Insuper examinatores argenti et denariorum, tam in grossis quam hallensibus, qui vorsucher, vulgariter numcupantur, duos esse statuimus, ad quos pertinet et spectare debet omnimode providere, quod grossi et hallenses legales et boni cudantur, nec ultra, quam superius dictum est, additamenti quidquam aliquatenus apponatur. Horum itaque examinatorum unus, videlicet primus et principalis, per nos, heredes et successores nostros Reges Boemie ad examinatoris officium hujusmodi statuatur et destituatur, prout Regie placuerit voluntati; alius vero per Barones Regni predicti, presertim illos, qui in singulis Quatuor temporibus iudicio Czude president, vel majorem partem eorum, ad idem examinacionis officium similiter deputetur et ab eodem removeatur, quociens fuerit oportunitum. Idem etiam examinador secundus pro sallario laboris sui a nobis et post nos quolibet Rege Boemie pro tempore existenti, de regalibus pecuniis ab urbariorum Regio qualibet septimana unam marcam grossorum, videlicet quinquaginta sex grossos, habebit quamdiu suum officium legaliter gubernabit. Hii namque ambo examinatores jurabunt corporaliter, ut est moris, quod nobis et successoribus nostris Regibus Boemie, Regno et Corone Boemie, nec non Baronibus Regni, pro ejusdem Regni republica et profectu, in officio eis commisso fideles existant, quodque officio examinacionis argenti et grossorum et hallensium presse velint, teneantur et debeant taliter, quod grossi et hallenses juste et legaliter cudantur, nec exeant de Moneta seu distribuatur in ea, nisi prius per eosdem examinatores ad plenum examinati, probati et legales (351) reperti sint, secundum pondus, puritatem, coneum¹²¹) seu granum et bonitatem debitam, ut preferatur. In casum vero, quo non legales et justis ponderis grossi seu hallenses ultra ordinacionem nostram predictam forsitan cuderentur et negligencia sive culpa dicatorum examinatorum veniret in publicum, super hoc examinatores iidem, quociens fuerint accusati, coram nobis et successoribus nostris Boemie Regibus nec non Baronibus ejusdem Regni iudicio Czude ... presidentibus comparere corporaliter teneantur; et si per coneum seu granum super bonitate et pondere grossorum et hallensium hujusmodi ordinatum et factum convicti fuerint, tamquam falsarii digni mortis supplicio puniantur. Et ut falsitas argenti grossorum et hallensium hujusmodi facilius atque realius cognoscatur, statuimus et volumus observari perpetuo, quod quilibet Baronum, qui iudicio Czude sunt soliti presidere, unum coneum seu granum hujusmodi in custodia sua retineat ad examinatorum predictorum culpam seu negligenciam hoc casu et aliorum quorumcunque falsitatem seu tempore realiter convincendam et digno supplicio puniendam...“ Král Jiří zástupcům země „z pánův, z rytířstva i z měst“ toto starodávné právo znova tvrdí dne 5. června 1469 slovy těmito: „...chceme tu věc tak opatřiti, aby se přísady a zrna bez rady vaší umenšiti nemohlo, a k tomu aby vedle práv starodávních člověka rozumného aby k tomu vydali fersuchara, a my svého fersuchara vedle něho dáti chceme, aby ti zespolka to věrně a právě spravovali, ... a tomu fersucharu, kterýž od země bude, co jest od starodávna z komory naší fersucharovi dáváno, také dávatí chceme. A ti fersucharové jednoho každého verku jednu probu vezměte a tu každú oba spolu zapečetit schovajte; a to proto, aby každé suché dni před námi a pány, rytířstvem i městy pokázána byla, ... aby tomu každý porozuměl, že se v tom právě děje a přísady dobré stříbrné se neumenšuje. ... Fersuchar náš a zemský každého čtvrt léta v miestech těch, na kterémžby nejvalněji ti míšenští groši šli, vezma jich coby mu se zdálo potřebného, daj je spáliti a na zrno a přísadu pokusiti; a kdyžby kolivěk fersuchar tak dobrého zrno a přísady nenalezl v tom groši, ... by mohl vedle naší přísady a groše našeho po šesti penězích jíti, jakož od

¹⁰⁶) A. K. hor. odd. kniha 15. fol. 218.

¹⁰⁷) List. úř. Lib. transact. K 22.

¹⁰⁸) List. úř. Obligac. D. 9 v.

¹⁰⁹) A. K. hor. odd. kniha 42. fol. 151 v.

¹¹⁰) A. K. hor. odd. kniha 13. fol. 6.

¹¹¹) A. K. hor. odd. kniha bez čísla fol. 112.

¹¹²) A. K. hor. odd. kniha 42. fol. 347.

¹¹³) A. K. hor. odd. kniha bez čísla fol. 195.

¹¹⁴) Ib. fol. 196.

¹¹⁵) A. W. listina.

¹¹⁶) A. W. Raittung über Müntz-Gefälle und Ausgaben.

¹¹⁷) List. úř. Lib. transact. P. 1 v.

¹¹⁸) List. úř. Lib. antiquus empt. vend. N. 4 v.

¹¹⁹) A. K. hor. odd. kniha 14. fol. 94.

¹²⁰) Sternberg Urkundenbuch str. 96 a 97.

¹²¹) Cuneus = klín, mincovní kolek, ráz mince; ital. conio, franc. coin.

starodávna bylo, tehdy to má být na nás vznešeno, a my to s radu chceme opatřiti...¹²²⁾. Ustanovení toto se i později ještě ob čas obnovovalo, na př. králem Maxmiliánem, který v majestátu svém, toho ustanovení se týkajícím, připomíná, že král Ferdinand společně se stavy král. českého roku 1534 ve středu po neděli Palmarum se snesli na tom, aby král měl svého proběře a stavové také svého, jichž povinností by bylo vyšetřovati, zdaliž mince v zemi vybitá jest pravého zrna a stříže, a zároveň toho dbáti, aby mince, která do země se vnáší, byla rádně prozkoumána, a kdyby mince špatná hrozila škodou, aby nebezpečí to bylo včas odčiněno. ⁽³⁵²⁾ Král Maxmilián ustanovuje znova, aby proběř zemský zkoušel minci raženou v Kutné Hoře, v Praze, v Jáchymově i v Budějovicích; zvláště pak bedlivě aby si všímal mince cizí¹²³⁾.

V jaké to povinnosti se uvažoval zemský proběř, poznati lze také z přísahy, již bylo Jiříkovi Haydeliovi konati dne 15. března 1595 při deskách zemských před nejvyššími úředníky zemskými; slibovalť takto: „Přisahám pánu Bohu, všem svatým, jakož jsem ode všech tří stavův království Českého za průběře zemského nařízen, že v takovém ouřadě se chci ke všem třem stavům král. Čes. ve všem pilně, upřímně a věrně chovati a všelijaké lehké a zlé mince, kteréž by se buď při minci zde v tomto království byly, aneb kteréž by do království tohoto od kohožkoli aneb jakým koli způsobem vneseny byly na zlatě anebo na stříbře, kterýchž bych se jednoho každého času doptati mohl, že je právě a věrně zprůbovati chci a když bych koli jakéžkoli nedostatky při tom našel a shledal, tak že by se taková která mince s zrnem a střížím těch mincí předešle od JMCské s stavy snesenými a publikovanými mincemi nesrovnávala, to ihned při jednom každém nejprv příštím soudu zemském na JJMtí pány úředníky a soudce zemské vněsti a oznámiti chci a v tom ve všem se, jako dobrému náleží, zachovati...“¹²⁴⁾

Stans proběře zemského známe pouze pro určitý jeden případ: 1486 Resurrexi přiloženo jest novému vrsucharu zemskému ½ kp a tak dává se jemu 1 kopa celá (týdně). [Viz též *Dodatky str. 54*]

Proběř zemský, jehož činnost dosahovala všech mincoven českých, nemohl ovšem býti přítomen všude a při každém verku, a proto mu bylo povoleno míti zástupce svého čili místodržícího (faktora). O tom hovoří „paměť a zpráva, která by měl průběř zemský v mince království tohoto, totižto Pražskou, Joachimstalskou a Budějovickou podle starobylého obyčeje a nyní sněmovního snesení uveden býti“¹²⁵⁾, takto: „Tento pak od starodávna na Horách Kutnách řád a obyčej jest a do dneška se zachovává: při střížím každého verku pak vyvažování tolarův i tak každé mince, aby zúplna a v rovnosti vycházela, průběř zemský povinen jest přítomen býti a to opatrovati, anebo místodržícího svého k tomu naříditi, a jinak žádný verk vycházeti nemá.“ Poněvadž se listinou touto jaksi upravuje poměr proběře zemského k mincovnám domácím, otiskujeme z ní ještě další některé stati. Stranu dodávání proby dovidáme se z dotčené listiny toto: „Což se pak zrna dotýče, předkem se z každého verku tolarového, kolikrátkoli ten vychází, k průbě celý¹²⁶⁾ od mincemejstra nebo gvardejna JMCské s vyražením obzvláštního znamení gvardejnova průběřím zemskému vydává. Při tom z každého verku bílých grošův cánek půl lothu stíží a mince týchž grošův za tři gr čes. Z bílých peněz ⁽³⁵³⁾ i malých tolikéž z každého verku půl lothu z tygle a mince za 3 gr č. K tomu olova, uhlí, co se spotřebovati může, také při mincích místo, kdeby průběř zemský průbovati a své zavěšení jmíti mohl. Mimo to pak, aby se též sněmovnímu snesení v tom artikulu, co se průbování celých tolarův dotýče, zadosti stalo, k tomu se jakožto v nově nařízená věc přidati musí, aby již jak nahoře z dotčených tří mincí tak i z čtvrté na Horách Kutnách z celého tolaru čtvrt z každého verku vyřát a průběřím zemskému k průbě podáván byl...“ Jasněji jest ustanovení toto vyjádřeno v instrukci z roku 1592: z každého verku tolarového budíž jeden tolar namátkou vybrán, rozpůlen a jedna půlka opět rozpůlena; jedna tato čtvrtka odevzdá se proběři

královskému, druhá proběři zemskému; co z průby zůstane, musí gvardein do mince vrátiti, kdežto proběř zemský si může, co k průbě byl přijal, ponechati, také z jiných druhů mince má jeden probgroš zůstati králi, druhý proběři zemskému; o nedostatcích, které by proběř zemský snad shledal, musí býti ihned učiněno oznámení „bey negsten Landtrechten“, aby král mohl učiniti vhodné opatření a po případě vinníky ztrestati; proběř zemský směl za sebe postaviti zástupce zkušeného, ale byl za konání jeho zodpověden“¹²⁷⁾.

Jisté neojedinělé případy ukazují k tomu, že proběři zemští nebyli úřadu svého pokaždé dosti dbanliví a že někdy na místo své stavěli zástupce nehodné a neschopné. Listem ze dne 9. září 1569 oznamuje úředník mince komoře české, že Jan Bohemický, zemský proběř, asi osm dnů v Hoře prodléval a dřívějšímu zástupci svému pomáhal černé pláty převažovati; také prý přijal své probgroše, ale žádného nezkoušel; potom zase odejel ustanovit na místo své jakéhosi Jana Zahradku, zámečníka, který není proběrem ani práci proběřské nerozumí. Úředník mince připomíná nedávné nařízení mincmistrovo, kterým se Jan Bohemický napomíná, aby „hinfiuro solich sein Amt besser, als vorhin beschehen, versehen und demselben selbst beiwohnen soll“, a dotazuje se, kerak si má vůči této zjevné nedbanlivosti zemského proběře vésti¹²⁸⁾. Nepořádky, které z dotčeného proběře zemského se děly, zavdávaly ještě po smrti jeho úředníku mince podnět k stížnostem; roku 1574 pronáší úředník mince v té věci soud velice nepříznivý: Jan Bohemický byl prý 24 roky proběrem zemským, avšak „ob er wol Heuser alhie gehabt, so hat er doch das Amt vor sein Person den wenigsten Taill versehen; dann da er etzlich Jar ain Hauptman zu Presspurk gewesen und dann das Hoffrichteramt gehalten, ist er mit dem Probieren selten umbgangen und vill weniger zum ainemen und aufziehen der Münzen in die Münz kumben, sondern seine Verweser und Factor darauf gehalten...“¹²⁹⁾. Z nepořádků těchto však lze viniti částečně též úředníky mince, jimž proběř zemský byl nepohodlným; proto mu ústrky rozmanitými službu ztrpčovali a odpor svůj vůči němu zejména ⁽³⁵⁴⁾ zadržováním platu projevovali. Nedbal-li proběř zemský, dbal náměstek jeho tím méně; roku 1593 provází úředník mince žádost Jeronyma Karlovského z Lochovic, místoproběře království českého, nelichotným posudkem následujícím: „Jakož jste ráčili nám odeslati supplikaci podanou VMtem od Jeronyma Karlovského z Lochovic, místoproběře král. čes., při tom milostivě poroučeti ráčíte, abychom VMtem o tom, jak jest to až posavad místo pana proběře zemského řídil a hodí-li se k tomu úřadu, zprávu učinili, o čemž VMtem tuto zprávu činíme: že týž pan Jeronym Karlovský z Lochovic jsa nařízený od pana proběře zemského za místodržícího jeho, toto za vyřízení jměl: když se od mincířů verk přijímal, dvakrát v týmdni do mince přišel a vedle nás buďto drobné anebo tolarové mince pokoušel, totiž aby v střížím buď těžká anebo lehká nebyla, a to bylo všecko jeho vyřízení; proby pak, kteréž jest od týchž verků přijímal, těch jest neproboval, nebo probovati neumí a nikda se tomu neučil. Ale když těch prob za některý týden nachoval, časem za čtvrt léta, při náhodném poselství neb. panu proběřím zemskému odesílal. A jakž toho dokládati ráčíte, hodí-li se k tomu úřadu, ta kratičká zpráva napřed učiněná, totiž že probovati neumí, VMtem buď při uvážení. A kdež jmenovaný pan Jeronym Karlovský to v své supplikaci stízně přednáší, že se mu proby a stancové podle předešlého způsobu z mince nedávají, ... toho malou platnost uznati ráčíte, nebo ty proby, kteréž se panu proběřím zemskému vydávaly, po čtvrt nebo půlletě teprva je probovali; a kdyby se co toho, čehož pán bůh rač uchovati, přihodilo, jakáby platnost jeho proby byla, ano již ty peníze bůh milý ví kde se dostanou ... nýbrž jemu se vždycky znáti dává, když toho čas jest, aby do mince přišel a tak jako kdy prve aby to vyřizoval, poněvadž to v malé chvíli může vykonati...“¹³⁰⁾

Právo stavů zemských, kontrolovati peníz vycházející z mince královské, právo to s hlediska politického nemálo cenné, nemělo

¹²²⁾ Sternberg Urkundenbuch str. 124 a 126.

¹²³⁾ A. K. hor. odd. 478.

¹²⁴⁾ Sněmy české IX. str. 82.

¹²⁵⁾ A. K. hor. odd. 118, listina nedatovaná.

¹²⁶⁾ Ort = čtvrt tolaru.

¹²⁷⁾ A. K. hor. odd. kniha 24. fol. 19.

¹²⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 191 a násled.

¹²⁹⁾ Ibid. fol. 383.

¹³⁰⁾ A. K. hor. odd. 4219.

asi velkého významu praktického¹³¹⁾. Avšak velice důležitý byl druhý úkol proběře (355) zemského, totiž stopovati minci cizí, jejimuž přívalu čilý obchod se zeměmi okolními brány zemské dokořán otevíral. Valvace mince cizí, totiž zkoušení její jakosti a srovnávání hodnoty její s hodnotou mince domácí, jakož i přednášení vhodných návrhů na přípustění nebo zapověď¹³²⁾ té které mince byla však stejně nutná a prospěšná pro zemi i pro krále.

V jakých to nesnázích a rozporech proběh zemský, úřadu svého dbalý, se druhdy ocital, poznáváme ze zprávy, kterou Pavel Griemiller z Třebeska, průběř zemský království českého, v pondělí po druhé neděli v postě, jinak Reminiscere létha 1576 podává úředníkům a soudcům zemským o zkouškách, na minci stříbrné z Kutné Hory vyšlé z strany šrotu (stříže) i také zrna vykonaných od neděle Invocavit 1575 až do neděle Reminiscere 1576; „...v předešlých mých artikulích¹³²⁾ bylo jest ode mne to VMtí vždycky ukazováno a stěžováno, že takoví nedostatkové, kterěz já za často z strany zrna v průběřích svých nacházím, žádná jiná příčina toho není, než že já a gvardein JMCské z jednoho šrotu neprubujeme, on že prubuje toлары celé a já toliko samé orty, a poloviční toлары od nás obojích neprubování zůstávají; ačkoli z jednoho verku to vše vychází, zdálo by se, že by tu žádného rozdílu býti nemělo ... Což se jest pak nyní v tom času týmiž příčinami z strany zlehčení zrna vyhledalo a našlo, to nic méně z povinnosti své VMtem v známost uvéstí musím. Jakož mi se obyčejně každého téhodne průby toлары z ortů odsílají a dodávají, ty sem letha 1575 již minulého neděle aneb téhodne Dum clamarem řečeného našel, že toliko drželi dotčení ortové hřivna fejnu 13 lt 2 qtl ½ den, což držeti měli 14 lt 1 qtl 1 den. Spatřivše tu takový veliký a neobyčejný nedostatek, hned sem o to gvardejnu JMCské psaní učinil a aby se na to bedlivě, kudy je to přišlo, uptal, a že bude potřebí, abychom společně proti sobě jak toлары celé tak i orty z jednoho šrotu sprubovali. Což se jest pak tak stalo a těchto pomínulých dnův tu na Horách Kutných s vědomím úředníkův mince sme to společně vyhledali, tak že sou se takoví ortové při tom nedostatku jakž dotčeno, a ještě nyní o jeden peníz lehčí první mé průby našli, což proti zrnům obyčejnému spátkem by tu zlehčeno bylo na hřivně bez ½ den o 3 qtl, to jest o 11½ den. A celý tolar jeho též toho téhodne vyšlý nacházím nic méně, že držel 14 lt 3½ den, to jest toliko o 1½ den lehčejší než jak by býti měl. Když sem pak před úředníky mince o to se na místě VMtí stěžoval žádaje, aby mi takového neobyčejného nedostatku příčinu oznámili, ale toho se jest nic od nich na ten čas porozumětí ani vyhledati nemohlo, nýbrž to při tom zůstaveno býti jest musilo; komu bych já pak tu takového neušetření anebo zlehčení zrna z dotčených úředníkův mince přičísti měl, toho já na ten čas vykládati neumím. Než kdyby takový nedostatek za časté bývati měl, ... jistě by (356) stavům království tohoto s užitkem býti nemohlo...“ „Jaký pak v minci pražské, jochumstalské a budějovské způsob se zachovává“, o tom průběř ničeho neví, poněvadž mu odtud prub neposílají. Dále ukazuje průběř k tomu, že cizích lehkých toлары jest země téměř plna a že dosavadními

¹³¹⁾ Královská mince neřídila se vždy usnesením sněmovním; vůle králova mnohdy vážila více než ujednání se stavy zemskými, a bylo-li cosi podnikáno proti takovému ujednání, nedovedl proběř zemský toho zameziti, - čehož dokladem jsou dva následující případy. Roku 1498 (dne 24. července) píše král z Budína úředníkům mince: „Jakož nám píšete, oznamujíc, že páni zemští nikoli k tomu svoliti nechťí, aby se více a déle drobní penízi mincovali, žádajíc v tom naučení našeho etc. I věztež, že jsme My ty drobné peníze dělati a mincovati více pro užitek a dobré těch hor i všeho království toho nežli pro náš zisk rozkázali, znajíce chudobu a nedostatek těch hor, až do božího nadělení; neb byť toho nebylo, již by byly musily dávno padnutí a tak státi, poněvadž o ně žádné péče jměti a jich opatřiti nechťí. A protož kažtez ty peníze drobné tak jako prve vždy před se mincovati až do našeho zvláštního vám v tom rozkázání; nebudú-li jich chtěti bráti, dobře tomu cestu a prostředek některý najdeme, jak ta věc bude jměti před se vzata býti.“ A. K. hor. odd. kniha 1. fol. 72. - Nejev. mincmistr Bernart z Valdštyrna roku 1507 nechťel svoliti k tomu, aby pro nedostatek se dělaly dvě neděle peníze drobné a jeden týden groše, neboť usnesení platné dskami zapsáno jest a král toho změnití nemůže leč s povolením zemským; ale roku 1509 (355) píše úředníkům mince, co se drobných peněz mincování dotýče, že s králem o tom mluvil a týž řekl, „aby se dělalo, když jest takový nedostatek, jedine o tom mnoho nemluvic“. A. K. hor. odd. 233 a 260.

¹³²⁾ Viz Časopis Čes. Musea LXXV. str. 254 a násl.

nedostatečnými prostředky nebude moci býti z země vybyta cizí mince, široce již vkořeněná. „Protož to za základ přetřzení takového neřádu upřímně a sprostně VMtem ukazují, pokudžby se VMtem to za dobré býti vidělo, poněvadž také již předešlým sněmem ten artikul jest snesen a s JMCskou jest zavřín, aby JMCská svého průběře podle VMtí průběře zemského k mincím cizým a lehkým naříditi a držeti ráčil, ... a tak nám již společně ... na takovou valvací dotčených mincí nastoupiti ... možné bylo, uveda nám takové všechny náležitě mince v ruce, ... což lépe by bylo sto, dvě nebo tři na to naložiti, než-li potomně několikráte sto tisíc škody toho v zemi pocítiti. A kdyžby to tak spraveno bylo, to ihned také českým jazykem buď do knížek anebo tabulí vytištěné spolu s mandáty s vyměřením času, pokudžby taková mince v zemi brána býti měla, rozesláno a vůbec po krajích vyhlášeno bylo; a po vyjití času beze všeho prostředku a šanování koho ... takové mince již zvalované a lehké všechny aby v zemi pod vyměřenou pokutou více brány a vydávány nebyly, ale ... všickni ... jak chudí tak i bohatí, pokudžby takových mincí ... v témž čase vyměřeném z země vybyti nemohli, aby ihned do mince JMCské k zrnění a přemincování jich na zrna a šrot český povinni dodávati byli. A kdož by mimo to s takovou mincí, že jí vydává aneb přijímá, postižen byl, (tomu aby) jistá pokuta vyměřena byla; nad to výše, kdoby takové mince do země více vnášel pod jakýmkoli obmyslem, netoliko na statku ale i na hrdle jako falešník aby trestán byl ... A tak dále, aby se nad tím ruka držela, osoby jisté a přísězné jak při pomezích tak i ve všech městech krajských, kteřby k tomu beze všeho šetření osob dohlídati a věrně opatrovati povinni byli, a co by mimo to výše potomně kdy v kterémkoli městě mince taková neobyčejná se kde nahodila, takovou aby byli povinni, ihned na svůj náklad průběři zemskému k dalšímu ohledání odeslati ... Takovým prostředkem, jakž nahoře dotčeno, vidělo by mi se, tomu zlému z strany mincí cizích něco spomoženo býti. Čehož jsem VMtí pro širší té vsí věci vyrozumění na ten čas, pokudž má povinnost ukazovala, tejna učiniti nemohl...“¹³³⁾.

Tato stížnost proběře zemského přičinila asi k tomu, že urychleno bylo zřízení proběře JMCské čili probačního mistra, který měl pracovati s proběrem zemským souběžně, pokud se týkalo valvace mince cizí; ve sporech proběře zemského s gvardejnem mincovním však vykonával funkci rozhodčího. V roce 1577 jmenuje se proběř královský čili probační mistr mezi těmi, jimž má proba každé mince nově vybité se dodávati: listem ze dne 17. prosince totiž komora česká, dovolávajíc se (357) usnesení sněmovního nařizuje, aby z každého verku toларыového dána byla čtvrtka toлары proběři zemskému, druhá čtvrtka proběři královskému, třetí gvardejnovi a čtvrtá má býti v minci „Ihrer Mt umb künftiger Nachrichtung weilen eingeschlossen, der halt darzue verzeichnet und aufbehalten werden“; podobné opatření bylo nařizeno také pro ostatní druhy mince¹³⁴⁾. Ve verkovém registru z roku 1578 při neděli Exaudi I. připsána jest „Nota. Tuto se ponejprve začalo JMCské průběři zemskému (!) p. Hanušovi Harderovi na průbu po 1 ortu zanechávati a vydávati“ (z verku toларыového) a dále při Exaudi I. nota podobná „...na průbu po 3 groších“ (z verku bílých peněz), při Respice I. opět „...na průbu po 1½ groších čes. (z verku malých grošů) a při Spiritus domini konečně nota „...na průbu po 3 groších“ (z verku bílých peněz). Za příčinou jisté sporné záležitosti píší úředníci komoře české dne 14. března 1592, že vedle snesení zem. sněmu zůstávají průby uložené v minci zapečetěné a že jsou zapsány v inventáři mezi zásobami; že gvardein a proběř zemský, kteří proti sobě probují, dostávají průb každého téhodne; a průby pro mistra probačního, který byl dlouho nemocen a průb nežádal, že jsou také v minci uloženy¹³⁵⁾.

Dokud nebylo proběře JMCské, zabýval se zkoušením cizí mince vedle proběře zemského též gvardejn, jemuž říkali též proběř královský. Jakou pak rozvahou se dodělal proběř náležitěho závěru při valvování cizí mince, poznati lze ze zprávy, kterou úředníci mince roku 1554 v úterý před sv. Vítem pánům komorním radům podávají. „Psaní od VMtí“, píší, „kteréhož jest

¹³³⁾ A. K. hor. odd. 2664/1.

¹³⁴⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 63.

¹³⁵⁾ A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 300.

datum v pondělí po sv. Bonifáci, v kterémž nám z strany nové i staré mince Sazské, bychom je sprobovati i také sfalovati dali, proroučeti ráčíte, jest nám okolo 14 hodin dnešního dne dodáno, i tak jsme se zachovali a tu novou i starou minci, kterou jste nám odeslati ráčili, dali jsme s pilností, jednu každou minci obzvláště sprobovati, a nemajíce takových grošův dostatek, co by kusův na 1 hřivnu Pražskou vcházeti mělo, dali jsme zde u Hory nětco jich vyměnití, a tak všecko jest bedlivě svázeno; i nachází se, že týměř žádného rozdilu mezi těmito novými a starými groši není, než v zrně i v střihzi jsou jednotejny a vchází jich na 1 hřivnu sazenů 164 kusy, drží hřivna 15 lotův stříbra fejnu a tak z jedné hřivny fejnu namincuje se 175 kusův, a když ten jeden groš platí 13½ den. bílého neb českého, učiní 11 tolarův 7½ gr českého; i horší jsou na 1 hřivně stříbra fejnu tito grošové proti Jochmtalským, kteříž se zde na tento čas na Horách Kutnách mincují, o 1 tolar 9 gr ½ den českého; a tak tento groš, srovnaje proti nadepsaným tolarům, ještě zjplna nestojí aneb neměly za 12 den bílých brán býti. Neb i toto VMti oznamujem, že předešlého léta 1553 na den sv. Lukáše při přítomnosti krále JMti (proběře) a zemského proběře svrchu psaní grošové i také jiní grošové (358) s Matkou Boží, kteréž jeden 7 den bílých platí, jsou zde na Horách Kutnách sprobování a svázení, a po čem by měli bráni býti, to nadepsaný zemský probíř JMti pánům soudcům zemským měl jest přednésti a ukázati. Protož jestli VMti toho co potřebovati ráčíte, račte nám oznámiti, toho všeho připis chceme VMti odeslati¹³⁶).

Pro mincovny domácí neměl úřad probačního mistra valného významu. Z listu, jímž komora česká dne 13. března 1610 úředníkům mince kutnohorské oznamuje, že král zvolil Davida Enderle z Burgstadlu probačním mistrem pro král České, poznáváme, že probačního mistra úkolem bylo, zkoušeti střihz a zrno zkušebních grošů, které mu kvartálně z mince posílány býti měly, a dle nálezu svého probační cedule vydávati, že jemu příslušelo bez překážek do VI. Dvora vstupovati, po šmitnách choditi, dozírati, zdalíž minciřii střihz řádně konají, atd.¹³⁷). Jak málo však probační mistři druhdy těchto povinností svých dbali, vysvítá z rozhodnutí, které komora učinila dne 4. listopadu 1611 stranu probgrošů v minci kutnohorské chovaných: od roku 1600 do 1609 zůstaly v minci ležeti všechny probgroše pro tehdejšího probačního mistra Kristofa Purgentreicha určené, poněvadž on „seiner Bestallung zuwieder das Nachprobieren so viel Jahr underlassen“; poněvadž on 1611 již nebyl ve službě a ty mince prý beztoho byly proběhem zemským a kvardejnem zkoušeny, nařídila komora, aby grošů od 1600 do 1604 nachovaných užito bylo pro potřebu mince, groše za dalších pět let nahromaděné aby byly ještě dále v minci přechovávány¹³⁸). I v té komoře české uznávali, že probační mistr byl vedle gvardejna a proběře zemského zbytečným.

Že instituce proběře zemského po katastrofě na Bílé Hoře zanikla, jest na bílé dni; kdy byla zrušena formálně, říci nedovedeme, - snad byla odstavena bez zvláštního prohlášení. Instrukce pro Řehoře Leop. Hackla roku 1654 vydaná, kterou máme právě po ruce, hovoří toliko o gvardejnovi a o probačním mistru, kterým proby z mince mají býti vydávány.

Václav Šváb byl proběhem zemským do 1472, kteréhožto roku sešel z tohoto světa smrtí¹³⁹). Nejstarší zápis, jeho se týkající, známe z roku 1465: Kateřina z Hradištka činíc pořizení o statku svém ustanovuje, aby bratru jejímu „Václavovi zlatníku, řečenému Šváb“ bylo vydáno 60 kp gr ze zboží, které odkázala Čěnkovi z Klinštejna a Kateřině manželce jeho¹⁴⁰). K témuž Václavovi Švábovi pravděpodobně se táhne též kšaft (1480) Ondřeje Maustytla, měštěnána Star. Města Pražského, který hovoří o Machně dceři své, někdy manželce Václava Švába, jakož i o sirotcích pozůstalých Mikulášovi, Duchkovi, Ambrožovi, Sigmundovi a Kateřině¹⁴¹). [Viz též *Dotatky* str. 54-55]

³⁵⁹) Ambrož Krtek z Hrádku byl nástupcem Vác. Švába: „páni zemští volili sú a vzeli na frsuchara Ambrože zlatníka z

Prahy na místo Václava Švába, kterýžto umřel“, píše král Vladislav 1472 úředníkům mince a nařizuje jim, „aby vedle řádu a obyčeje týž Ambrož v úřad frsucharství uveden a při důchodech, jichž Šváb a jiní požívali, zachován byl“¹⁴²). První plat týhodní 48 gr bral při neděli Ecce Deus, jest to v Reg. verk. zapsáno takto: „Ambrožovi frsucherovi zemskému 48 gr prvního stojecího, neb jest nevloženo v summu bylo, kteráž se dáva na úředníky Janatovi“, a ještě při neděli In voluntate čteme zápis podobný: „Ambrožovi frsuch. zem. stojecího za 3 neděle 2 kp 24 gr, neb mu ještě nebylo vloženo v summu, kteráž běře Janata na úředníky“. Ambrož měl huť v Praze na Malé straně nad mostem¹⁴³); byla to bezpochyby zágrovna, v níž také měď zrnil pro minci horskou, jak vysvítá z Reg. verk. ze zápisu při neděli In excelso 1473 „dáno 7 gr formanu, ješto zrnění přivezl z Prahy, které zrnil Ambrož“. V Hoře byl usedlý již před rokem 1468, neboť tohoto roku již prodal dům Pikhartovský na Rybném trhu ležící Adamovi řecynovi za 55 kp gr¹⁴⁴); 1474 koupil dům s jeho příslušenstvím řečeny Hrádek od Jana z Mikovic syna Pernštýnského, jemuž král Mt dal léta, a od Václava strýce jeho a poručníka a od Chvala kanclere za 95 kp gr čes širokých zaplativ docela¹⁴⁵); 1477 vyfrýmarčil mlýn Šimonovský, kterýž Polák držel, pod Poličany ležící od Jana Mlezivy z Lestkova postoupiv jemu za to huti své, kteráž leží na Malé straně nad mostem Pražským „a nad to doplatiti má Ambrož 59 kp gr na roky“¹⁴⁶); 1481 páni šepmistři se všemi pány dali jsou Ambrožovi z Hrádku měštitě Starých mlýnův s struhou k tomu příslušnou, tak aby on sobě tu postavil, což jemu potřebí k svému užívání, však pod úrok k obci 30 gr do roka¹⁴⁷). Ambrož odvážil se také mezi rudokupce; nemíjme se asi s pravdou, tvrdíme-li, že majetku nemovitého se domáhal pouze proto, aby sobě zjednal úvěr pro odvázné počínání své: 1481 seznal se v dluhu Mžitkovi s Kaňku učinil smlůvu, že má každý týden Mžitkovi plniti po třech hřivnách až do zaplacení dluhu toho, pakli by který týden nedal 3 hř, má druhý týden 6 hř dáti pod vězením¹⁴⁸); 1483 Ambrož seznal se dlužen býti Vencelíkovi z Vrchovišť 300 zlatých uherských a za to má jemu dáti mědi, horskou hřivnu stříbra za 5 zlatých uher. a dluh ten zajistil na všem statku svém¹⁴⁹); téhož roku 1483 vypůjčil si 200 zlat. uher. od Heřmana z Hodkova a na Bohdánči a Jaroslava z Vojkova, a opět 50 kp gr čes od Lva, Jana, Alše z Chřenovic a na Zručích, v kterýchžto obou případech byli mu jistci Mírek z Solopisk a Mikeš z Libodřic, jim dal moc, kdyby jaké škody vzali skrze jeho neplnění, aby mohli „vší škody postihnouti na mém mlýně, kterýž mám pod Poličany, přede všemi mými dlužníky¹⁵⁰). Smělá tato (360) hra byla zakončena tím, že „Ambrož Krtek frsuchar na H. K. zadluživ se králi JMti a jiným dluhem znamenitým, k tomu také i mnohé dobré lidi v rukojemství zavadiv, ušel jest pryč“¹⁵¹), - to se stalo roku 1486. Již před tím roku 1485 na statek Ambrože z Hrádku učinili přípověď hofmistr královský, nejv. mincmistr, hofmistr horní, Zachař z Božetína úředník mince a Knejslík, a Prokop šafář královský podruhé oznámil přípověď na dům Hučkovský a na mlýn pod Poličany, a po něm Beneš zlatník, po něm Šimon Orel, potom poručníci Klenclovi Bartoš Rozmítal a Pavel Písek, po nich Izaiáš žid Munka, aby měli k tomu právo před jinými¹⁵²). Potom roku 1487 král JMt vedle práv psaných statek Ambrožův i dům, kterýž slove Hrádek, ležící nad lázni „u kola“ jdouc k kostelu sv. P. Barbory, přede všemi obdržel jest; a potom JMKská patře na jiné dobré lidi, že jsou, slíbivše pečetmi svými za téhož Ambrože za summu znamenitou, musili své dáti, jsa prošen od p. Beneše z Veitmile mincmistra, p. Mikuláše z Skalice hofmistra a úředníka mince p. Zachaře z Božetína, ráčil jest jim z milosti své ten jistý Hrádek právem obdrženy dáti, aby

¹⁴²) A. K. hor. odd. kniha I.

¹⁴³) A. K. Reg. her. 1442-98. V. 110.

¹⁴⁴) Ib. T. 32.

¹⁴⁵) Ib. V. 75. Odtud bývá Ambrož zlatník z Prahy zpravidla jmenován „Ambrožem z Hrádku“.

¹⁴⁶) Ib. V. 110.

¹⁴⁷) A. K. Reg. flav. min. B. 1.

¹⁴⁸) Ib. A. 26.

¹⁴⁹) Ib. C. 12.

¹⁵⁰) Ib. C. 9.

¹⁵¹) A. K. Lib. hered. 1426-89. P. 36 v.

¹⁵²) A. K. Reg. flav. min. D. 20.

¹³⁶) A. K. hor. odd. 851.

¹³⁷) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 622 a násl.

¹³⁸) Ibid. fol. 716.

¹³⁹) A. K. hor. odd. kniha 1. fol. 5.

¹⁴⁰) Arch. Čes. XXVI. 295 b.

¹⁴¹) Ib. 322 a.

na tom, co jsou za Ambrože svého dali, postíhati mohli; kterýžto potom Hrádek oni, majíce pečeti své za Ambrože zastavené od lidí vyvazovati, prodali jsou dále Michalovi Preklovi měšťtinu na H. K. za 110 kp gr vše širokých českých, penězi hotovými docela zaplacených¹⁵³). Mlýn ležící pod Poličany koupil 1491 Pavel mlynář od Mírka z Peček a Míkše z Třebešic, jimž byl zapsán od Ambrože frzouchara v dluhu, za 130 kp gr čes¹⁵⁴). Osud Ambrožův jest zřejmým dokladem, že Hora nebyla pro každého elderadem.

Jaroslav byl ustanoven proběhem zemským 1486; v Reg. verk. čteme při Resurrexi zprávu tuto: „ten týden přiloženo jest novému vrsucharu zemskému ½ kp a tak dává se jemu 1 kopa celá“; při roce 1487 Deus in loco jest jmenován jménem „Jaroslav vrsuchar“. Práci proběře zem. konal bezpochyby do roku 1496.

Petr z Polenovic, proběh královský (viz str. 342), byl podle zprávy čerpané z Reg. verk. 1496 Memento postaven „na místě zemského proběře“; též z roku 1498 známe podobný zápis „Petr z Polenovic ... tehďáz na místě zemského proběře“¹⁵⁵).

Jan Baroch byl proběhem zemským roku 1502; k němu lze vztahovati zprávu v Reg. verk. zapsanou při 1502 Deus in adjut. „proběři zemskému 1½ kp 6 gr na hodní druhé stojecí, mdto dom. mincmistr a má se jemu každé hody dáti dvoje stojecí do KMTi vůle“. [Viz též *Dodatky str. 55*]

Arnošt z Drasova byl proběhem zem. již roku 1503; roku následujícího 1504 nepohodl se s proběhem královským Václavem (viz str. 344), s nímž mu bylo probovati měď z jednoho cánu; zdráhal se to⁽³⁶¹⁾ činiti dokládaje, že Václav chybuje o několik lotů: kdyby Václav uťal a slil a on Arnošt průbu od něho přijal, nebyl by prý sebou jist a obával by se, že škodu učini¹⁵⁶). Nevj. mincmistr rozhodl v té při takto: „Ať Arnošt sám z mědi utne a cán sleje a polovic toho cánu ať dá Václavovi probovati a sám nechť druhou polovici probuje; zase z též mědi Václav nechť též učiní, mědi utne a cán sleje a dá jemu jeden díl probovati a sám druhou polovici nechť také probuje. Pak tu zvíme, nebudú-li se trefovati, kto z nich dvů chybuje“¹⁵⁷). Neshoda tato byla bezpochyby toho příčinou, že úřad gvardejnský byl dán Arnoštovi a proběhem zemským že byl učiněn

Petr Sekerský; změnu tuto klademe k neděli Exaudi I. roku 1505, neboť při neděli Dom. illuminatio bylo Petrovi Sekerskému, proběři zemskému, vyplaceno „zadržalého stojecího za 11 nedělí 8 kp 48 gr k psaní KMTi panu kancléřovi“. Roku 1506 zemřel, což vysvitá ze zápisu následujícího: 1506 „poslu do Budína s listem ku panu mincm., když Sekerský proběh zemřel, 2 kp 14 gr“¹⁵⁸).

Jindřich Vojslavský byl proběhem zemským 1506; obširnějších zpráv, jeho se týkajících, neznáme¹⁵⁹).

[*Johannes „frzuchar“ - viz Dodatky str. 55*]

Jaroslav připomíná se jakožto proběh zemský 1524 a 1525¹⁶⁰). [Viz též *Dodatky str. 55*]

Pechánek byl frzucharem 1542¹⁶¹).

Jan Bohemický z Bohemic¹⁶²) byl „nejvyšším proběhem voleným země České“ roku 1559 a bezpochyby již také dříve, a vedle toho držel úřad hofrichteřský¹⁶³). Roku 1572 měl ročního platu 200 zl po 24 gr bíl počítající a vedle toho z průb téhodních asi 17 kp gr¹⁶⁴). Roku 1559 koupil sobě půl stolice pregěřské na Dvoře Vlaském od Salomeny Senekové za 15 kp gr čes hotových¹⁶⁵); 1560 koupil sobě a manželce své Anně z Ziberka

dům vedle domu Korábovského proti Hrádku ležící od Pavla Hajmana kloboučníka za 85 kp gr čes docela a zoupna zaplacených¹⁶⁶). Kšaft jeho, roku 1573 pořizený, skýtá mnoho zpráv zajímavých o jeho minulosti, o přibuzenstvu jeho i o jeho značném majetku, odtud poznati lze také, že byl štedrým a dobročinným. J. B. sloužil JMCské od mladosti své prvě „v poctivých tazeniích proti pohanům a jiným JMCské nepřátelům v Barbarii, Africe, Frankreihu, v Italii, v Sasích a jinde, tolikéž i v Uhřích nelítovavše hrdla ani jmění svého, tolikéž i slavnému království Českému, vlasti své milé při úřadu svém nejvyššího průbírství král. Čes. i při jiných zemských službách všecku povinnost svou, pokud nejvýše rozuměl a mohl, (362) se vši chuti svou službu vykonával.“ Poručníky statku svého učinil Šebestiana Jáchyma Planského z Ziberka a na Velharticích švagra svého a Adama Budovce z Budova a na Slatiňanech, ujece svého, a obmyslil každého z nich darem 1000 kop míš. Již dříve daroval ze statku svého Alžbětě Vrchlabské z Vrchlabí dům řečený Hrádek a dům, v němž bydlel, Bojanovský. Markytě Petrovské z Kolovrat, „která jest u Hory Guttiny“, a dětem jejím poručil 500 kp míš, aby sobě a týmž dětem svým dvůr a živnútku koupila. Albrech Valovský z Ousuše ujec jeho byl mu dlužen 1500 kp míš za statek „Waldreichs v Dolejším arciknížetství Rakouském“. Také v minci měl dluh: vzali mu huť k ruce JMCské se všemi svršky a připověděli mu za ni 500 tolarů, ale dosud mu ničeho nedali; k ruce JMCské mu vzata také zahrada slove „na haldě“, ale dosud mu zaplacená není. Na chudé řemeslníky poručil 1000 kp míš, aby z té summy jim k živnostem jich peníze do určitých časů se zakládaly; mimo to činil mnoho odkazů po 100 až 500 kp míš, zejména doktorovi Tomášovi Vodjanskému 100 zl uher. na řetěz; úhrnem rozdal přibližně 7300 kop míš, 800 zl uher. a 500 tolarů¹⁶⁷). [Viz též *Dodatky str. 55*]

Tomáš Arnošt z Drasova byl místodržícím Jana Bohemického a ještě po jeho smrti konal práce, proběři zemskému příslušející: „od Da pacem 1573“ to jest od smrti Jana Bohemického průbře zemského „až zavirajíc neděli Benedicta 1574, jakž jest nový průbř zemský Pavel z Střebska vyhlášen, za takových 38 týhodnův jsou průby od tolarových, též bílých grošových, bílých a malých denárových verkův na místě průbře zemského od Tomáše Arnošta z Drasova přijímány a průbovány byly“¹⁶⁸). Další doklad viz na str. 346.

Pavel Griemiller z Třebska byl 1574 snesením sněmovním ustanoven proběhem zemským a Zdislavem Bořitou z Martinic a na Smečně, nejvyšším správcem nad horami království Českého, uveden v úřad¹⁶⁹). Byl usedlý v Praze na Starém městě a zabýval se výrobou sklenic a lazauru k malování v dílně na ostrově Šitkovém¹⁷⁰). Mik. Dačický zaznamenává zprávu, že P. G. 1593 v Praze umřel, připojuje o něm poznámku, že byl „nejvyš. proběhem kovů a mince, avšak málo tomu rozuměl a platen byl“¹⁷¹). Nepříznivý posudek tento shoduje se bezpochyby dokonale s pravdou: úředníci mince, jimž P. G., nemoha se 1576 shodnoti v průbách s Danielem Lehnerem, gvardejnem kutnohorským, přikládal toho vinu, podali o něm komoře zprávu velice nechvalnou. Vytýkajice mu „nepilné průbování“ píší o něm dále takto: „také i to nacházíme, že on pan průbř dokonale vědomosti anebo známosti při průbování nemá“; hledá prý omluvu toho nesrovnání v tom, (363) že „s gvardejnem z jednoho šrotu neprůbuje“; tomu úředníci odpírají dokládajice, že tu není žádného rozdílu: z rozpuštěného verku líjí se cány jednotlivě na celé toлары, na půlky i na čtvrtky; posměšně podkládají mu úmysl ten, „že by on pan průbř raději každý týden celý tolar na průbu nežli čtvrt tolaru bral, a nevěduc k tomu jak přijíti, poněvadž od starodávna ten se způsob zachovával, tím nesrovnáváním v průbách zámysl činí“. Že na průby jeho nebylo lze spoléhati, objasňují úředníci mince případem následujícím: 1575 ten týden

¹⁵³) A. K. Lib. hered. 1426-89. P. 36 v. - A. K. hor. odd. kniha 1. fol. 245.

¹⁵⁴) A. Z. Lib. her. rub. maj. G. 5.

¹⁵⁵) A. K. Lib. testam. B. 2.

¹⁵⁶) A. K. hor. odd. 227.

¹⁵⁷) A. K. hor. odd. Reg. dolu Osla.

¹⁵⁸) A. K. hor. odd. 242.

¹⁵⁹) Ibidem.

¹⁶⁰) A. K. hor. odd. 344.

¹⁶¹) A. K. Lib. testam. K 7.

¹⁶²) Jméno jeho bývá v zápisech různě překrucováno; vedle variantů výše již vytknutých (na str. 346) zaznamenáváme ještě tyto: Jan Bohnický z Bohnic, Jan Bohůnický z Bohůnice a na Ilenavě. List úř. Lib. obligac. alb. E. 20.

¹⁶³) A. K. hor. odd. 1253.

¹⁶⁴) Ib. 2303.

¹⁶⁵) A. K. Červené knihy mincíf. D. 3.

¹⁶⁶) A. K. Lib. hered. A. 9. Anna z Ziberka byla dcerou Jindřicha Planského.

¹⁶⁷) Desky zem. trh. kvat. modrý 18. fol. C. 2 a 3. Zprávy této poskytl mi prof. Ot. Hejnic, což tímto vděčně připomínám.

¹⁶⁸) A. W. Listina psaná 1575 rukou Jiřka Šatného, úředníka mince.

¹⁶⁹) A. K. hor. odd. 2664/3.

¹⁷⁰) Památky archaeol. X. 617.

¹⁷¹) Rez. Dač. II. 42.

Dum clamarem nalezl on zem. proběh toлары dle ortu jemu odtud poslaného značně lehkými; pročež úředníci ten tolar, který se při minci od toho verku přechovával, vyhledali a zkoušeti dali jemu společně s gvardejnem, - a nedostatku vytknutého nalezeno nebylo; i vyzvali proběře, aby dotčený ort přinesl, avšak nemohli na něm poznati, byl-li by přinesený ort zdejší, neboť byl všecken ráz jeho stlučen¹⁷²). Přes to přese všecko byl Pavel Griemiller roku 1577 od stavů opět zvolen zem. proběrem¹⁷³). Roku 1578 v úterý po sv. Vítu píše P. G. z T. „průběh zem. král. Čes.“ Jiřímu Šatnému takto: „Oznamuji Vám, že jsem ukazatele listu tohoto Kašpara Molera, obyvatele tu na Horách Kutnách, za místodržícího svého k stříží a přijímání mincovních a verkových průb, kteréž aby mi skrze něho sem odsílány byly, jsem nařídil a přijal, ačkoli mně se vidí již na léta trochu sešlého býti avšak až do sv. Havla chtěl bych s ním, jak při tom pilnost svou míti bude, koštovati. Protož Vás za přátelsky žádám, že jeho již na místě mém k opatrování stříže tu minci vyšlých uvedete, a jak by se při tom chovati měl, spravíte...“¹⁷⁴). Na objasnění způsobu, kterak proběh zemský z probgrošů svých těžiti mohl, připomínáme list z roku 1579 (ve čtvrtek po sv. Jiljí), jímž Pavel Griemiller Jiříka Šatného „kmotra svého milého“ prosí za svolení, aby Daniel gvardejn „některou tu hřivnu pozůstalého šrotu od mincí týhodních tolarových, grošů bílých a jiných“, které od Pavel bedlivě rozříděné do Hory poslal, jinou minci jemu zaplatiti směl¹⁷⁵). Týhodního stanse vyplácel se z mince kutnohorské proběři zemskému 48 gr bíl. ještě na sklonku roku 1590¹⁷⁶); tento jeho roční plat 104 zl (po 24 gr bíl.) vzrostl probami na 130 zl. Za Pavla Griemillera, který bezpochyby trvale přebýval v Praze, byla přetřásána otázka, kde by měl zemský proběh sídlo své míti. Úředníci mince jsouce dotazování připomenuli, že dříve, když nebylo mince jiné kromě kutnohorské, se slušelo, aby proběh zemský přebýval v Hoře; avšak teď, když se pracuje ve čtyřech mincovnách po zemi roztroušených, že by měl míti sídlo své v Praze¹⁷⁷). Soudíme, že podkladem projevu tohoto nebyly toliko důvody objektivní, věcné, nýbrž úředníci mince že byli tu vedeni také nechutí vůči nepohodlnému organu dozorčímu. Po Kašparovi Molerovi zvolil sobě Pavel Griemiller místodržícím Jeronyma Karlovského³⁶⁴ z Lochovic, jehož dovednost proběřskou úředníci mince líčili velice nepříznivě (viz str. 354); a přece se mohl 1593 honositi, že drží úřad sobě svěřený od dávných let, a vzdáti se ho nechtěl ani po smrti Pavla Griemillera, ba dokonce sobě u komory stíží, že úředníci mince od neděle Jubilate jemu průb „podle starobylého způsobu“ nedávají ani více dáti nechtějí, a zřídá se zodpovědností, kdyby snad mezi tím něco zlého a neplatného způsobeno bylo, a konečně prosí za vyplacení dlužného mu stanse¹⁷⁸). Úředníci mince odpovídají na dotaz komory dotčenou již výše britkou kritikou jeho činnosti průběřské a uzavírají následujícími slovy jadrnými: „...dokládá, že se mu stancové nevydávají; ale o tom věděti ráčíte, že panu Pavlovi Griemillerovi z Třebeska, probíří zemskému jest se stanc kladl, a po smrti jeho již nenáleželo a není ten obyčej, z světa sešlému více stanců klásti; a abychom jej tomuto panu Jeronymovi klásti a vydávati jměli, o tom žádného poručení jsme neměli ... jemu panu Jeronymovi Karlovskému z mince JMCské nic není naraženo a zadržáno ... ale od pana probíře zemského za jeho malou práci tak jako jiným jeho místodržícím 7 gr dáváno bylo...“¹⁷⁹). Přece však nu bylo konečně 8 kp 48 gr čes „reštu v minci zadržalého“ přisouzeno a dědicům jeho 1596 vyplaceno¹⁸⁰).

Jiřík Haidelius z Rasenstein¹⁸¹) byl na generálním sněmu 1595 od 10. února do 17. března drženým od stavů koruny české proběrem zemským zvolen „na milostivou JMCské přímluvu“¹⁸²); Jiří Haydelius byl tehdy kancléřem Starého Města Pražského.

¹⁷²) A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 367 až 370.

¹⁷³) A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 31.

¹⁷⁴) A. K. hor. odd. 2664/2.

¹⁷⁵) Ib. 2907.

¹⁷⁶) A. K. hor. odd. kniha 3. fol. 235.

¹⁷⁷) A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 384.

¹⁷⁸) A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 345.

¹⁷⁹) A. K. hor. odd. 4219.

¹⁸⁰) A. K. hor. odd. kniha 24. fol. 192.

¹⁸¹) Bývá psán též Haidl, z Rassenštejna nebo von Raschenstein.

¹⁸²) Sněmy české IX. 110. - A. K. hor. odd. kniha 24. fol. 19.

Jan Šuster z Goldpurku, zlatotepec a měštnín Starého města Pražského, učiněn 1610 proběrem zemským; dle soudu Mik. Dačického „nic tomu platen nebyl a tomu nerozuměl“¹⁸³). Listinnou zprávu o něm známe toliko jedinou: 1618 ve čtvrtek po Pam. sv. Filipa a Jakuba žádá, aby mu vypláceno bylo obvyklých 48 gr bílých a aby mu pravidelně vydávány byly groše průbní, a připomíná, že musí míti při minci „jednoho poctivého člověka“, který by při vyčítání peněz dohlédal¹⁸⁴). V měsíci září roku 1620 přivezl do Hory pagament stříbrný a vraceje se s penězi za něj strženými ku Praze byl na cestě loupežně přepaden, zrádcovsky a nešlechetně zamordován a obloupen¹⁸⁵).

4. Řezáči kolkův.

Není třeba, aby široce bylo vykládáno o významu, který se minci vtiskuje rázem; stačí, povíme-li, že obrazem na minci se vyjadřuje pro³⁶⁵ každého zřejmě a určitě platební hodnota penízu toho kterého i jeho příslušnost teritoriální, že se jím znesnadňuje porušování mince (falší, ostruhováním a pod.) a reliefem rázu že se široká plocha penízu chrání proti rychlému otírání. Držitelé mince převážnou většinou ode dávná bývali toho dbali, aby mince jiným jejich vybijená měla také pěkný vzhled, aby byla hlasatelem vyspělosti v umění ryjckém, aby byla dokladem vkusu ušlechtilého. Podrobíme-li řadu mincí, které byly v různých dobách na VI. Dvoře vybity, zkoumavému pozorování po stránce jejich rázu, poznáme, že řezáčům kolků, pro minci kutnohorskou pracujícím, několikrát se podařilo, vyšvihnouti se na vyšší stupeň dokonalosti, - ovšem že právě tolikrát také umění ryjcké opět pokleslo. Ráz českého groše, z mince kutnohorské vycházejícího, již v prvopočátcích se zaskvěl přesnou a lehou kresbou a nádherným leskem ploch hlazených. Tvůrčové krásné této mince přišli z Italie, od kolébky zářícího umění; jména těch tří mužů, jejichž součinností dílo tak dokonalé povstalo, jsou sice známa, avšak dosud nebylo zjištěno, který z nich byl ryjcem¹). Tradice tohoto ryjce mistrného dochovaly se do časů krále Jana Lucemburského. Aby slavná tato doba prvních grošů českých tím více vynikla, stavíme proti pražskému groši Václava II. obraz groše pražského raženého za Václava III. (IV.), kdy ryjcké umění v minci kutnohorské skleslo pod úroveň prostřední tvorby. Od této doby úpadku po uplynutí asi půldruhého století povzněsila se mince v Kutné Hoře ražená opět k vyspělosti úcty hodné zásluhou řezáče kolků Jiříka staršího z Řásné. Dobu, kdy rydlo Jiříkovo zásobovalo kolky pregéřskými nejen mincovnu kutnohorskou, nýbrž i jiné mincovny české, možno nazvat novou skvělou epochou českého mincovnictví; netoliko mince hrubá (tolary, zlatníky), ale i mince drobnější z té doby prozrazuje rázem svým, že vyšla z rukou mistra kvality nevšední. K žalostnému poklesnutí vnitřní hodnoty české mince po bitvě bělohorské přidružilo se také nápadné pohoršení rázu. Teprve za krále Ferdinanda III. bylo vzhledu českých mincí věnováno poněkud více péče, ale nikoliv na dlouho: na linii, která by graficky znázorňovala rozvoj českého ryjctví mincovního, jevil by se na sklonku 17. století opět dosti příkrý sestup, zejména pokud se týče mince drobnější. Na začátku 18. století nastalo zase značné zlepšení přičiněním vynikajícího řezáče kolků Ondřeje Ignáce Rabensteina.

V registrech verkových často se opakující zprávy o vydání za kolky nové a za jejich ocelování jsou zjevným dokladem, že spotřeba želez pregéřských v minci kutnohorské byla velice značná: vždyť se za kr. Vladislava vybíjela mince stále ve 13 stolicích pregéřských, a jest velice pravděpodobno, že každého téhodně se několik želez stlouklo tak, že bylo třeba je znova upravití. Mince kutnohorská vyžadovala ryjce velmi obratného, ³⁶⁶ aby stačil dodávati kolky nové; soudíme, že jediná osoba nebyla s to, vyhověti tak veliké spotřebě, a každý ryjce že měl pomocníky, které si snad sám vychoval a vyučil, aby pracovali přesně dle jeho navedení; odedávna již ovšem si ryjci vypomáhali

¹⁸³) Rez. Dač. II. 114.

¹⁸⁴) A. K. hor. odd. kniha 17. fol. 148.

¹⁸⁵) Rez. Dač. I. 265.

¹) Prof. Jos. Smolík ve spise svém „Pražské groše“ na str. 74. projevuje domněnku, že kolky řezal Tyno Lombardus: opírá se o fakt, že jakýsi B. Lombardus dělal v Praze kolky na zlaté (asi 1326-45).

hojným užíváním punclíků, a sice nejen pro písmena, nýbrž také pro obrazné tvary drobného formátu, častěji se opakující. Vybitím hrubé mince (tolarů) snadno a rychle se zmincovalo stříbro, které v tom kterém témdni na VI. Dvůr bylo přineseno, a kolky tolarové vydržely asi přes několik verků. Čím drobnější mince byla vybita, tím více úhozů na železo pregéřské bylo třeba, aby určité množství hmoty mincovní bylo zpracováno; proto se kolky pro minci drobnou určené rychle otloukaly a žádaly časté nápravy, - což někdy přesahovalo i síly ryjce tak zdatného, jakým byl Jiřík starší z Řásné. Roku 1580 (listem ze dne 23. dubna) omlouvají se úředníci mince vůči nejev. mincmistru, že polovice všeho stříbra se nezdělává na minci drobnou dle císařského poručení a také sněmovního snesení. Neboť prý „každého téhodne do tisíce i také přes jeden tisíc tolarů bílých grošů, a do osm set (tolarů) malých grošů a též do šesti set tolarů bílých peněz vedle tolarů, i výše se zdělává. Ale aby polovice stříbra na drobnou minci zdělávati se mohla, poněvadž z požehnání božního do tří set hřiven stříbra přichází, to možné není: jedno proto, že každý týden, to jest v sobotu ráno penězi z téhož stříbra nadělanými platiti se musí a též peníze k tomu času konečně přihotoveny býti musejí; druhé že kolkář tak mnoho kolkův k zpregování též drobné mince, kdyby polovice stříbra na touž drobnou minci se skládalo a zmincovati mělo, nikterakž postačiti by nemohl, neb se jich na touž drobnou minci samou každého téhodne do dvaceti kusů při nejmenším díle stlouká, s čímž nyní vysoce stejší; ani pregéři jich zpregovati by nemohli, skrze což by znamenitý hydrunk, kdyby peníze v čas k placení chudým a pracovitým lidem hotovy býti nemohly, při horách býti by musil; a zvláště když časem hert v hutí se zdvihne, což se často přihází, a stříbro o den i o půl druhého do mince nečasné se dodá, a tak v čas spáleno, složeno i také na cány rozpušteno a vylito býti nemůže...“²).

Zpráv o kutnohorských řezáčích kolků z doby starší jest málo, což vysvětliti lze tím, že jejich stans (týhodní záplata) zahrnut bývá sumárně ve stansi pro všechny úředníky VI. Dvora. Proto také nedovedeme pověděti, jaké odměny se jim dostávalo za řezání kolkův na ten či onen druh mince; víme toliko, že za krále Vladislava II. dávali řezáčovi kolků Suchých dnů 1 kp 57 gr „na polepšení stanse“, že mívali řezáčové želez pregéřských také vedlejší výdělky (za rytí pečeti, cajchů a pod.) a že bývali za zvláštní zásluhy někdy též obmyšleni zvláštními odměnami. Doba novější skýtá zpráv hojnějších: na př. se dovidáme, že Hanuš Konrád Greuter měl v letech 1615 až 1616 týhodního platu 57 gr 5 den³), že roku 1698 ⁽³⁶⁷⁾ řezáči kolků placeno za pár želez grošových 3 zl, krejcarových 1 zl 30 kr a za kolek půlkrejcarový 45 kr⁴), že Ondřej Ignác Rabenstein roku 1702 požadoval za pár menších kolků po 1½ zl⁵); roku 1624 ustanovuje komora česká listem ze dne 27. února změněný plat za řezání kolků Janovi Konrádovi Greuterovi, totiž za spodek se svrškem na toлары 1 zl rejn (dříve se platilo 1 kp mišen.) a na groše 30 kr (dříve 35 kr), důvodem pro tuto změnu bylo prohlášení nové mincovní „callady“⁶).

Takovéto ceny běžně byly platny pouze za poměrů pravidelných; nastala-li změna osoby panovníkovy, bylo ovšem nutno poříditi nové obrazy na minci, což vyžadovalo nákladu mimořádného, v takovém případě pozbyly také staré punclíky na mnoze své ceny. Roku 1565 vyjednávali úředníci mince s řezáčem kolků mincovních, ukázali mu vzory želez na nové říšské zlaté, komorou českou jim zasláné, a vyzvídali, kolik by za rytí želez takových požadoval. Řezáč kolků především připomenul, že vzorky mu ukázané jsou řezány, jako se řezí pečeti, nikoliv jak se dělávají matice peněžní (vtlačěním vypuklé ocelové štanice do změkčeného železa); takový pár želez že by se musil zaplatiti 12 toлары, neboť prý by vyžadoval čtrnácti dnů práce pilné; kdežto obvyklým způsobem by mohl zhotoviti týdně 3 až 4 kusy na zlatníky a 20 nebo 24 kusů na bílé peníze⁷). Potreba nového rázu mohla nastati ovšem také z jiných příčin, na př. změnou

mincovního řádu nebo jinak. Roku 1577 Jiřík z Řásné stíží sobě do častého měnění rázu a žádá slušné náhrady za pořízení nových matic a punclíků, a sice za každý druh mince nové 10 toлары, tudíž při trojnásobné změně tří druhů 90 toлары a při dvojnásobné změně čtvera druhů 80 toлары, úhrnem 170 toлары pod titulem „rüstgeld“⁸).

„Kdo kolky ryje“, přísahal podobně, jako úředník mince, „že tento úřad rytí kolkův od JMKské i od pana mincmajstra“ mu svěřeny atd.

Řezáče kolkův mincovních nutno ovšem hledati mezi zlatníky; neboť adeпти řemesla zlatnického učili se mimo jiné též rytí pečeti v kameni i v kovu, a kdož se domáhal mistrovství zlatnického, tomu bylo osvědčiti řádně znalost umění ryjeckého mistrovským dílem (pečeti, na níž vyryt štít s helmem)⁹).

⁽³⁶⁸⁾ Reinher, Alfard a Tyno Lombardus jsou jména tři mincířů italských, kteří okolo roku 1300 byli povoláni králem Václavem II. do Hory k tomu, aby zlepšen byl ráz českých mincí. Lze považovati za věc nespornou, že aspoň jeden z nich byl zlatníkem, totiž vyučeným a obratným ryjcem. [Viz též *Dodatky str. 55*]

Bernhardus připomíná se 1360, totiž „Bernhart Eysengraber von dem Perge“ koupil 2 kp úroku u Křištofa rychtáře kolínského¹⁰), a opět 1361 jakožto „sculptor ferramentorum in Montibus Cuthnis“¹¹).

Johannes Eysengreber jest jmenován na listině ze dne 18. listopadu 1363 jakožto svědek, před ním jest psán „Enderlinus Examinator Judex“, za ním „Jeclinus dictus Leyrhos ... ceterique jurati Montis Kutne“¹²).

Neznámého jména „eysengraber“ působil okolo roku 1386, jak vysvítá ze zápisu následujícího: „in die S. Andreae ap.“ ustanovuje Kateřina manželka Lenharta Hagera, „hern Lenhart meyrer swester der Lucien Eysengraberin suen“ aby sloužil mši¹³). Jest velice pravděpodobno, že tento Leonhard kněz byl také řezáčem kolků; zápis z roku 1388 „d. Leonardus Eysengraber, altaris altarum OO. apostolorum in ecclesia Corporis Chr. in Montibus Chutnis“ mohl by sice ukazovati pouze k jeho původu od otce „eysengraber“, avšak zápis pozdější z roku 1389 jej označuje zřejmě jakožto zlatníka a tím i pravděpodobně jakožto řezáče želez „Leonard aurifaber de Montibus Chutnis“¹⁴); vždyť historie církevní poučuje o tom, že umění zlatnické bylo s důstojenstvím kněžským slučitelné.

Jan zlatník pracoval pro minci horskou již 1473: při neděli Letare čteme v Reg. verkových poznámku tuto: „Janovi zlatníkovi 7 gr, ještě tlusté groše pegoval“, kterážto práce světovala se zpravidla tomu, kdož ryl železa pro minci. [Viz též *Dodatky str. 55-56*]

Říha zlatník byl vyučencem Janovým. Roku 1477 f 3. ante convers. s. Pauli ve při mezi poručníkem sirotkův po Janovi zlatníkovi a mezi Řihou zlatníkem učinil nejev. mincmistr výpověď tuto, „...což se dělání kolkův ke Dvoru týče, poněvadž král JMt ráčil jest toho úřadu popřítí Řihovi, to aby při něm zůstalo vedle vůle JMKské“. O díle prennerském rozhodnuto jinak: „...poněvadž Jan zlatník činil jest Řihovi mnohá dobrodění, řemeslu zlatnickému i dílu prennerskému jej naučiv, ... cožkoliv vydělá v prengarni, toho aby dával pravú polovici Janové

⁸) Ibid. fol. 508.

⁹) Z druhé polovice 16. století známe ze dvou případů, že zlatníci bývali přibírání do průvodu knížat jakožto trabantí, zda-li zúmyslně anebo nahodile, říci neumíme; ale soudíme, že dovedností jich ryjecké bylo vhodným způsobem využito: 1566 Hans Ritzman „S. Fürstl. Durchlaucht Trabant und Goltschmidt“ píše stranu cupusu k dolu „S. Jorgen“ (A. W.); 1594 dne 4. března píše David Enderle, gvardejn v Praze, komoře české, že před třemi čtvrtěmi roku byl do pražské mincovny přijat jakožto řezáč kolků jakýsi David Engelhard, císařský trabant, a že řezal železa pořádně, ale teď když bude pokračováno v říšském sněmu, spíše že zanechá řezání kolků, než by upustil od úřadu trabantského a poněvadž tu nikoho není, kdo by ⁽³⁶⁸⁾ se v řezání želez vyznal, aby se ohlédl po Normberce, kdež prý je lidí takových dostatek (A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 348).

¹⁰) Libri erect. II. 192.

¹¹) Ib. I. 34. Bernard daroval tehdy 6 kp gr úroku špitálu kolínskému.

¹²) Codex diplom. Moraviae IX. str. 245. Sdílel vrch. baň. komisař Ot. Leminger.

¹³) Libri erect. III. 312.

¹⁴) Ib. IV. 446.

²) A. K. hor. odd. 216.

³) A. W. Vrchní minckošt.

⁴) A. K. hor. odd. kniha 44. fol. 379.

⁵) A. W. Münz-Raitung.

⁶) A. K. hor. odd. kniha 26. fol. 738.

⁷) A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 45.

zlatníkové a dětem jejím do roka a za šest neděl vedle vysazení starého (369) ote dne smrti Janovy počítající ... aby také hned přijal v učení do prengarny za robence Václava syna jeho ... a když jemu osmnácte let dojde, bude-li živ, teprve jej Říha má za knapa a tovaryše přijíti, ač toho díla bude uměti dovoditi; pakli by dříve osmnácti let umřel, tehda Říha na též místo v též právo má přijíti Viktorina bratra jeho ... a též i Beneše, ač by do těch let oba starší umřela¹⁵⁾. Z toho jest patrné, že řezání kolkův obstarával dříve Jan zlatník; úřad ten nebyl dědičným a vedle výpovědi nej. mincmistra nezůstal při synech Janových. Pokud se však týkalo díla preněského, bylo rozhodnuto podle výsad, jichž preněři tehdy ještě užívali (viz str. 12.). Roku 1472 vznikla nesnáze mezi Říhou a Pavlem Vidlákem o lůn pregéřský, dům, jakýsi a stříbro, bezpochyby z pozůstalosti kterési pocházející, na něž si osvojoval právo Říha po manželce své Martě; viz o tom bližší zprávu u Pavla Vidláka úředníka mince. Roku 1474 koupil Říha zlatník dům ležící na Talmarku na rohu ulice od Duchka krajčího za 32 kp gr čes zaplativ úplně a docela¹⁶⁾. Roku 1479 Říha umřel¹⁷⁾.

Jiša (Giessa) ryl kolký již 1479¹⁸⁾; v Reg. verkových nacházíme opětovaně zprávu z roku 1482 a 1483, že „Giešovi, ješto kolký ryje“ dáváno Suchých dní 1 kp 57 gr „na polepšení stanse“. Tento řezáč kolků shoduje se bezpochyby s Jišou zlatníkem (v Praze), který se připomíná v kšaftu Ondřeje Maustyly za dne 21. prosince 1480¹⁹⁾.

Blažek Dráb působil při minci horské od 1494 do 1502, jak lze souditi dle zápisů následujících: 1494 f. 4. Paschae Drábovi od rytí pečetí královské dáno ½ kp; 1495 Exaudi II. dostalo se mu pomoci na punclíky 2 kp; 1497 a 1498 přidáváno mu na polepšení díla kolkův po 2 kp. Roku 1495 koupil sobě dům ležící za Melhúzem v ulici od tchána svého Ondřeje Remy za 80 kp gr²⁰⁾ a téhož roku dal suscepcionales²¹⁾. Mezi staršími obce sedal 1497-1502. V minci byl činný ještě na konci roku 1501, jak patrné z následujícího zápisu: Dicit I. Drábovi 1 kp, který kolký dělá, na polepšení jeho stojecího. Při kšaftě Bartoše písaře mince jmenuje se Dráb zlatník poručníkem²²⁾. Ze zprávy z Reg. verkových vyňaté, že 1502 Drábové zlatnici po jeho smrti z milosti dána 1 kp, poznáváme, že téhož roku zemřel.

Hanuš (Hanzl) zlatník vyskytl se poprvé v zápisech při roce 1497 jakožto syn Kateřiny Grešlové, když přijímal splátky na dům v České ulici (nad Herpišem), jež otec jeho Grešl 1493 prodal Janovi truhlářovi za 60 hř; sestra jeho Barbora byla manželkou Wolfgangovou²³⁾. Roku 1502 byl Hanuš již zlatníkem; a proto není daleka pravdy domněnka, že pracoval pro minci ihned od smrti Blažka Drába začínaje. O činnosti (370) Hanuše zlatníka hovoří zápisy takto: 1506 Hanzlovy, který kolký ryje, z milosti dáno 5 kp gr k relaci pa mincm.²⁴⁾; 1508 Judica Henzlovi zlatníku 15 gr od pregování grošův tlustých a peněz tlustých panu mincmajstrovi, bylo 19 grošův tlustých a kopa peněz tlustých; 1516 dělal pro krále Ludvíka „gorczpergar“ (?), na jehož přípravu mu dány 4 hř stříbra, za práci a za zlaté k pozlacení vydáno 24 kp 59 gr 3 den; 1524 Henzlovi zlatníku za tři kolký k cajchování stříbra 16 gr dáno²⁵⁾. Roku 1516 koupil dům za Melhúzem v rohu od Jana Němce za 79 kp gr čes²⁶⁾ a doplácel za něj do 1527; roku 1525 ujal dům pod VI. Dvorem u branky pod Haldeckého pivovarem od Karla Havlasa v dluhu ve 30 kp gr²⁷⁾. Majestátem 1523 v Olomúci vydaným povýšil král Ludvík Hanuše zlatníka do stavu šlechtického s příjmím „z Řásné“. Roku 1529 byl Hanuš Václavem Korábem a Krokociem nařknut ze zlodějství a proto Krokocia zbil; pře z toho vzniklá protahovala se na škodu Hanuše zlatníka, který byl držen ve vězení, neboť komora královská

nemohla se dohodnouti s obcí horskou o právomoc²⁸⁾. Později měl Hanuš nemalou nesnázi s kněžími horskými pro slova rouhavá, která mluvil o velebné svátosti (pozdvíhování a přijímání), a byl proto opět uvržen do vězení. Na přímluvu děkana kolínského, jakož i pánů Havla a Viléma z Pernštajna a jiných měl býti vyručen²⁹⁾. Když 1531 došlo nařízení krále Ferdinanda, aby Hanuše zlatníka z vězení propustili, „poněvadž se on nevinného býti praví a k slyšení se volá“, byl Hanuš již mrtev³⁰⁾. Z Frantových práv (str. 6. dle vydání Zibrtova) dovidáme se, že Hanuš zlatník z Hory byl jedním z předních tovaryšů „Cechu lehké živnosti“ (cechu frantovského), totiž člověkem nestřídmým a z té míry lehkomyšlným. Estera manželka neb. Hanuše ještě 1543 žila³¹⁾. Synové jeho byli Ludvík Karel zlatník z Řásné, úředník mince (viz str. 309) a Jiřík zlatník z Řásné, řezáč kolkův mincovních³²⁾.

Zigmund zlatník z Liboslavě nazývá se 1516 v Reg. verk. „cajchmajstrem“; téhož roku dáno mu od rytí 40 kolkův hutrejtěřům k cajchování 2 kp 50 gr a 1519 Adorate. V. placeno mu za cajch do huti k cajchování 6 gr. Roku 1523 dělal králové JMti koflík zlatý, za něž s jiným dílem se mu dostalo 70 kp 24 gr, i dáno mu též 2 hř 1 lt 1 qtl stříbra za to, kteréž on přidal své k dílu glejnotův králové JMti³³⁾. Soudíme, že Zigmund to byl, kdož se 1527 tlačil na Hanuše zlatníka, a pro něž Hanuš žaloval u čes. komory na úředníky mince a na konšely pregéřské, (371) kteří „...majíce býti ochránci ... klenotu KJMti totiž kolkův, na kderých se ráz tepe neb preguje“, dopustili, aby jiným (nežli jím Hanušem) byly kolký do prehauzu ryty a na nich aby se dělalo. V stížném listě svém, na den sv. Marty psaném³⁴⁾, praví Hanuš: „...úřad kolkův rytí jest mně poručen a dán do mé živnosti králem Vladislavem JMti ... i králem Ludvíkem JMti ... a protož to VMtem oznamuji a sebe v tom ohrazuji, jestliže by se jakáž kdy neřádná věc zběhla skrze tuto všetečnost, jistě že by to nebyla má vina, neb sem ten ouřad držel více nežli dvaceti let až dosavad, že nemůže žádný říci, aby skrze mne aká (sic) se škoda dala KJMti. Avšak dá-li pán bůh, ráčíte VMt pohleděti na dílo a na kolký, kejm zchází, jich-li nájemníky čili mnou, to ráčíte seznati...“ Roku 1506 koupil dům někdy Říhy zlatníka u farhofu ležící od Johanky dcery někdy Říhovy, mateře ženy své, za 80 kp gr³⁵⁾ a téhož roku dal suscepcionales³⁶⁾; 1511 prodal dům Straskytlavský Adamovi, Kurvymateře mužovi, za 310 kp gr čes³⁷⁾; 1513 koupil dům v ulici za Přespolovým od Kateřiny sestry nebožky Elšky Jandové za 65 kp gr³⁸⁾. Manželkou jeho byla Kateřina po někdy Jindřichovi erckafěři zůstalá vdova. Roku 1510 tu neděli před sv. Kilianem rozsuzována různice, kterou měl s Tomášem Bzencovým a při které vzplanuv hněvem téhož Tomáše ranil, začaž Tomáš v svém ranění jej trestal tím, že „o něm mluvil a psal“; porovnali se: Zigmund dal Tomášovi 15 kp gr čes „za škody“ a navzájem se odprosili³⁹⁾. Roku 1533 Zigmund zlatník umřel⁴⁰⁾.

Jan zlatník z Liboslavě byl synem Mikuláše Dětského a bývá (1525) psán též „Jan Dětský z Liboslavě“⁴¹⁾. Roku 1528 ujal dům, verštat i s nádobím zlatnickým na Talmarku ležící od Zigmunda z Liboslavě „k činění, držení, vladení a užívání“⁴²⁾. O činnosti jeho při minci zachovaly se zprávy velice skrovné a

²⁸⁾ A. K. č. 499. - Listem psaným ve čtvrtek po neděli družební 1529 děkuje Hanuš radám komory čes. za přímluvu u šepmistrů a rady na Horách Kutných „pro vejstupek, který sem učinil proti obecnímu svolení, že sem zbil svémyslně člověka podezřelého z příčiny jeho škodlivých slov...“ A. místodrž. fasc. kut. 1529/2. Sdělil Ot. Leminger.

²⁹⁾ Velice zajímavých podrobností dočísti se lze v Časopise Čes. Musea 1905 v článku Jos. Šimka Poměry náboženské v Kutné Hoře v době Ferdinanda I.

³⁰⁾ A. K. č. 561.

³¹⁾ A. K. Kniha smluv pg. 31.

³²⁾ A. K. Lib. memorab. (1548-51) D 34.

³³⁾ A. K. hor. odd. 343 a.

³⁴⁾ A. místodrž. fasc. kut. 1527/4. Sdělil Ot. Leminger.

³⁵⁾ A. Z. Lib. her. rub. maj. N. 6.

³⁶⁾ A. K. Reg. flav. maj. H. 8.

³⁷⁾ A. Z. L. her. rub. maj. O. 11.

³⁸⁾ Ib. P. 11.

³⁹⁾ A. K. Reg. flav. maj. J. 1.

⁴⁰⁾ Rez. Dač. I. 93.

⁴¹⁾ A. K. Lib. senten. J. 10.

⁴²⁾ A. K. Lib. her. niger J. 26.

¹⁵⁾ A. K. Reg. rubeum M. 19.

¹⁶⁾ A. K. Reg. hered. V. 75.

¹⁷⁾ A. K. Reg. rub. M. 19.

¹⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha I. fol. 120.

¹⁹⁾ Arch. Čes. XXVI. 322b.

²⁰⁾ A. Z. Lib. her. rub. maj. H. 20.

²¹⁾ A. K. Reg. flav. maj. A. 19.

²²⁾ A. K. Lib. testam. B. 4 b.

²³⁾ A. Z. Lib. her. rub. maj. H. 1.

²⁴⁾ A. K. hor. odd. 242.

²⁵⁾ Ib. 343a.

²⁶⁾ A. K. Lib. her. niger J. 17.

²⁷⁾ Ib. H. 1.

neurčitě. Pozoruhodný jest zápis v knize, v níž se poznamenávalo „placeni kyzův nákladníkům“, tento: 1555 Resurrexi „Dom. Ioan. de Liboslav factus officialis monetae“. Poněvadž Jan z Liboslavě úředníkem mince v užším toho slova smyslu nebyl, nutno zápisu tomuto rozuměti takto: Jan z Liboslavě byl prvním z řezáčů kolků, jenž byl zařazen mezi úředníky na VI. Dvoře s platem stálým; před tím platilo se jemu i jeho předchůdcům podle díla vykonaného, jak patrně ze zápisu při Quasimodo 1547 (?) „Janovi zlatníkovi od rytí kolků 30 gr, ten týden jest mu přidáno 16 gr, neb prve (dáváno) toliko 14 gr, z toho stojecího má všecky koly i na tallary řezati“. K Janovi z Liboslavě vztahuje se zajisté pozoruhodný zápis následující, totiž nařízení komory české z roku 1545: „Jakož jest Hanuš Ginter, krále JMti puchhalter při komoře české, železa neb koly dva svrchní a spodní na zlaté uherské na Horách Gutnách dělati poručil, i nevíme, již-li ⁽³⁷²⁾ sou hotovy; a velmi bychom jich pilně potřebovali, neb máme něco zlata pospolu, aby se zmincovati mohlo. A protož vám poroučíme, abyste k zlatníku, kterýž je řeže, došli a od něho zaplatit mu, co od nich býti má, vzali a nám sem, co můžete nejspíš, poslali...“⁽⁴³⁾. Jan z Liboslavě byl mezi Horníky velice vážený: býval šepmistrem 1542-54 a roku 1547 byl pověřen úkolem vážným, by s Mikulášem z Práchnan privilegia městská do Prahy dovezl a zmírnění pokut městu uložných vymohl⁽⁴⁴⁾. Žil v manželství s Annou z Semína, dekou Jana Hanykéře z Semína, sestrou Lidmily z Semína, která byla provdána za Jeronyma z Drasova, proběře královského⁽⁴⁵⁾. Roku 1557 v úterý po Nanebevzetí P. Marie dělal kšaft: všecken statek svůj (dům v městě, zahradu s domem v Hlouškách, peníze hotové, klinoty, vína, dluhy) poručí manželce své Anně z Semína; soudíme, že dítek neměl, neboť nečiní v kšaftě o nich zmínky⁽⁴⁶⁾. O jeho úmrtí jest v knize pro „placeni kyzův nákladníkům“ zapsána zpráva velice čestná a pochvalná tato: 1557 Inclina „obiit dom. Ioanes aurifaber a Liboslav, reg. Mtis officialis monetae Montibus in Cuttnis f. II. ante diem S. Wenceslai; erat enim vir probus et mirummodum in suo artificio ingeniosus...“⁽⁴⁷⁾. [Viz též *Dodatky str. 56*]

Jiřík starší z Řásné, syn Hanuše zlatníka z Řásné a bratr Ludvíka Karla z Řásné, úředníka mince, byl ve službách královských již od roku 1557. Vedle řezání kolků zaměstnával se též maršejdnictvím: 1567 nařizuje komora čes. vedle rozkazu králova, aby „dem jezigen Münzeisenschneider zum Kутten Perg“ bylo z pokladny mincovní vyplaceno 150 tolarů „zu Ergötzlichkeit seiner mit dem Marchschaiden gehalten Mühe und Fleisz“⁽⁴⁸⁾; 1569 vyměřoval a mapoval lesy trutnovské, vyšetřoval spád tamějších řek a j.⁽⁴⁹⁾. První nám známá zpráva o ryjcecké jeho činnosti pochází z roku 1565: tehdy dne 23. listopadu došel úřadu mincovního v Kutné Hoře rozkaz, aby se s řezáčem kolků vyjednávalo stranu rytí nových kolků na říšské zlaté; Jiřík zaujal zprvu stanovisko zdrženlivé, ba skoro odmítavé, ale potom se přece uvolil, že bude koly dále řezati⁽⁵⁰⁾. Koly Jiříkem z Řásné řezané se císaři Maxmilianovi velice líbily; i přišlo nařízení, aby dle vzoru kutnohorského byla ryta pregéřská železa též pro minci pražskou a jáchymovskou⁽⁵¹⁾. Po smrti kr. Maxmiliana dožadují se úředníci mince dne 16. listopadu 1576 určitých rozkazů ve příčině mincí krále Rudolfa nově nastoleného „dasz also die Bildtnis und der Namben an den Müntzen geenderth werden muesz“, aby řezáč mohl v čas koly opatřiti a otisky králi na ukázkou zaslati, „wo etwas zu derselben allgeneridigsten Wolgefallen daran zu endern were, der Aisenschneider siech darnach zu richten hette“; v „post scriptum“ projevují úředníci žádost ryjcovu „Euer Gnaden geruheten, JKMT glaubwürdigis Kunterfēt, da ⁽³⁷³⁾ auserst ains zu bekomen were, überschikken, so wolle er demselben nach die Eisen mit allem Fleisz zu Wergk pringen und schneiden“⁽⁵²⁾. Vyřízení záležitosti této protáhlo se do dne 23. února 1577,

kteréhožto dne podává Jiří Šatný komoře zprávu, že posílá na ukázkou 4 svršky a 4 spodky, jakož i vzorky mincí jimi ražených: 2 toлары celé, 1 půlku, 1 čtvrtku a 4 bílé groše, a ryjec kolků Jiří z Řásné, který JMCské nikdy neviděl ani podobizny jeho spatřiti nemohl, že sám s těmi věcmi přijede, aby císaře anebo aspoň věrný jeho kontrfekt shlédnouti a dle toho koly opraviti mohl; úředník mince přimlouvá se za to, aby pro řezáče kolků schválena byla útrata cestovní čtyř nebo šesti zlatých, neboť by mnohem více stálo opětovné předělávání kolků⁽⁵³⁾. Mince kolkem Jiříkovým vybité vynikají přesnou a ušlechtilou kresbou obrazu, vysokým jemně propracovaným reliefem a krásným leskem ploch rovinných. Umělecké dílo na mincovních kolcích, Jiříkem řezaných, předčilo nad výrobek řezáče při minci jáchymovské tak vysoce, že byl ráz mincí z Jáchymova vycházejících „gegen dem kутtenpergischen gar ungleich unförmlich und also auszugehen nit theulich befunden“; pročež král Rudolf nařídil, aby na dále koly mincovní pro všecky mincovny české se ryly v Hoře. Když pak čes. komora se dotazovala Jiřího Kadnera, mincmistra jáchymovského, kterak na toto nařízení pohlíží, odpověděl on takto: že jest ovšem „ganz gehorsamblich wol zufrieden“; ale že opatření takovéto by nebylo bez potíží značných, neboť v Jáchymově jest třeba, aby se mince razila denně, aby byl dostatek peněz na výplatu dělníků při horách a j.; v minci jáchymovské musí prý býti ryjec kolků, aby stále při vybíjení mince dozíral a toho pilně dbal, aby koly, jakmile by se poškodily („versitzen oder sonst wandelbar werden“), ihned byly opraveny; také by posíláním kolků sem tam do dálky 24 mil se dílo mincovní velice zdržovalo, že by se nemohlo mincovati než snad jednou za týden; pročež mincmistr prosí, aby mu bylo z Hory posláno několik kolků na toлары celé, půlky a čtvrtky a že „der hiesig Eisen Schneider gegen denselben gleich als einem Muster desto basz zurichten haben, auch darauf mit mehrerem Vleisz, dann jetzt auf ein Eil beschehen, neue Stock- und Obereisen zurichten“⁽⁵⁴⁾. Roku 1587 platili Jiříkovi z Řásné od rytí jednoho svršku na početní groše 15 gr⁽⁵⁵⁾. Také o jeho pracech mimo mincovnu královskou můžeme podati některé zprávy zajímavé: 1588 dala obec kutnohorská u Jiříka rytí novou větší stříbrnou pečet městskou⁽⁵⁶⁾ a téhož roku mu platila obec od řezání kolků „k znamenání pro hokyně“ 15 gr⁽⁵⁷⁾. Roku 1575 dne 30. prosince Tobiáš Gebhart, mincmistr v Čes. Budějovicích, posílaje Jiřímu Šatnému peníze za měď zrněnou prosí „Ir wollet davon dem Maister Georgen Euerem Eisenschneider fünf Schock meinsich zuestellen und daneben anzeigen lassen, das er mir mein Stain, den er nun ungezweifelt verfertigt haben wirdet, bei gemelten ⁽³⁷⁴⁾ Furman hieherschicke...“⁽⁵⁸⁾; tato pečeť („Wappenstein“) byla skutečně Jiříkem řezána a Tobiášovi Gebhartovi s dopisem ze dne 15. února 1576 zaslána⁽⁵⁹⁾. Takto jest zjištěno dvojce umělecké dílo Jiříka st. z Řásné, které na listinách s dotčenými pečeti může býti stopováno. Jiným dílem zlatnickým zabýval se asi měrou skrovnou, nedostávaloť se mu k tomu času. Saloména, vdova po Pavlovi Pilgramerovi, odevzdala mu stříbro, aby jí udělal pásek stříbrný; ale než pásek byl udělán, ocitla se Saloména o kázni boží a v kšaftě svém 1583 projevila vůli svou, aby to stříbro bylo prodáno a ty peníze aby dány byly dětem jejím⁽⁶⁰⁾. Jiřík st. z Řásné byl již 1557 šepmistrem mladším. První manželkou jeho byla Kateřina vdova po neb. Jeronymovi Kurkovi⁽⁶¹⁾; druhá manželka jeho slula Mandalena. Jiřík st. z Řásné držel dům za Vorlovým po rodičích svých a v něm bydlel; druhý dům jdouc k Klášterské bráně přišel na něj po neb. Jiříkovi Landekovi, zeti jeho; od

⁵³⁾ Ib. fol. 503.

⁵⁴⁾ A. K. hor. odd. 2848.

⁵⁵⁾ A. Příbram. hor. úř. minckošť.

⁵⁶⁾ Rez. Dač. II. 26.

⁵⁷⁾ A. K. Rejstřík váhy obecní str. 115.

⁵⁸⁾ A. W. listina. - A. K. hor. odd. 2637.

⁵⁹⁾ A. K. hor. odd. 2651/I. Jiří Šatný píše Tobiášovi Gebhartovi, že z peněz zaslanych po formanovi do mince horské podržel jistou summu za měď zrněnou, „mehr von ewerm wappenstain zu schneiden dem Georgen von Rzasne zuegestellt 2 fl 30 gr, mehr wirdt in beiliegenden Scatelein den uberrest als 1 fl 30 gr zusamb dem wappenstain uberschickt“ a při tom vrací otisk staré pečeti, na vzor zaslany.

⁶⁰⁾ A. Z. Lib. testam. alb. I. C. 24 v.

⁶¹⁾ List. úř. Obligac. C. 28.

⁴³⁾ A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 91.

⁴⁴⁾ A. K. č. 1012.

⁴⁵⁾ A. K. Lib. senten. L. 23. - A. K. č. 1182.

⁴⁶⁾ A. K. č. 1333.

⁴⁷⁾ Pam. archaeol. XIX. 278.

⁴⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 418.

⁴⁹⁾ A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 510 až 513.

⁵⁰⁾ Ib. fol. 71.

⁵¹⁾ A. K. hor. odd. 1513.

⁵²⁾ A. K. hor. odd. kniha 16. fol. 487.

Zikmunda Freisichselbsta z Freidnpachu přikoupil 1594 k tomuto domu zahrádku vedle brány ke klášteru jdouc při valích ležící za 25 kp gr⁶²); také držel zahradu se stodůlkou v Hlouškách, kterou koupil od Buriana jinak Burše minciře. Roku 1597 činil poslední poručení o statku svém a 1599 umřel⁶³). Všecken statek svůj poručil Mandaleně manželce své a Veruně dceři své, aby se o něj rovným dílem rozdělily, s tou výminkou, že dceři Veruně „jestliže by manžela řemesla a umění zlatnického sobě s radou matere neb přátel svých pojala a toho žádala, ten prv oznámený verkzej se vším nádobím, což k témuž řemeslu přináleží, vydán a zanechán býti má“⁶⁴). Mandalena po smrti manžela svého dodávala kolký do mince královské dále; avšak již 1600 v měsíci květnu si stěžovala, že na VI. Dvoře se vybijí mince jejími kolký, a jiný že bere za to plat; načež komora čes. přihlízejíc k zásluhám neb. manžela jejího jí přiřkla 15 gr týhodní provise⁶⁵). Veronika dcera její byla již roku 1603 provdána za zlatníka Matesa Šlegle z města Nisy⁶⁶), který však s mincí žádných neměl styků. Mandalena zemřela 1612⁶⁷). [Viz též *Dodatky str. 56*]

Václav Vodička Horský byl u Jiřka z Řásné vyučen řemeslu zlatnickému a několik roků u něho pracoval, pomáhaje stárnoucímu ⁽³⁷⁵⁾ a chřadnoucímu mistru svému v díle ryjckém. Aby mince byla včas řezacem kolků opatřena, kdyby mistr Jiří se světa odešel, doporučel úředník mince již roku 1591 komoře české listem ze 26. září⁶⁸), aby Václ. Vodičkovi dopřáno bylo na zkoušku řezati kolký tolarové, kterýžto návrh byl králem Rudolfem vyslyšen a schválen⁶⁹). O výsledku zkoušky té nemáme zpráv žádných, ale nepochybujeme nikoliv o tom, že by Václav Vodička nebyl mistru svému vypomáhal při rytí kolků. Václ. Vodička vládl jakýmsi statkem nemovitým: 1588 prodal dům svůj u Kourimské brány Filipovi Šmidtovi sedláři za 165 kp gr⁷⁰); 1589 koupil dům v uličce za Slonovic od Reginy, Kašpara Hubnera proběře manželky, za 80 kp gr⁷¹); 1591 dům právě dotčený prodal Zigmundovi Labuškovu za 80 kp gr⁷²); 1597 koupil dům Rabachovský v ulici jdouc k Vysok. kostelu ležící od Jana Rozy za 150 kp gr⁷³); 1598 dal příjemné⁷⁴). Umřel roku 1599⁷⁵). Při inventování svršků po něm pozůstalých nalezeno mnoho šperků, které mu do správy byly dány⁷⁶).

Jan Klement zlatník byl úřadem mincovním po smrti Jiřka staršího z Řásné vyhlédnut za jeho nástupce; považovali jej za schopného řezáče kolků, poněvadž pracoval v dílně mistra Jiřka. Listem ze dne 15. dubna 1600 nařídila komora, aby mu bylo uloženo řezati vzorek a ten aby byl poslán k nahlédnutí⁷⁷). Domníváme se, že jakožto řezáč kolků vypomáhal při minci horské dotud (asi do 1603), než mohla býti získána nová dovednější síla. Jan Klement zlatník zemřel 1624 jakožto muž věkem sešlý⁷⁸).

Jindřich Gernhardt pracoval pro minci horskou roku 1603; dokladem toho jest list ze dne 3. června 1606, jimž komora čes. nařizuje, aby jemu „Eisenschneider“ bylo z mince zapláceno 5 kp gr za to, že před třemi lety řezal nové spodky a svršky⁷⁹). Snad vyžadovala mince kutnohorská služeb jeho ještě v létech

následujících (do 1606) do ustanovení nového řezáče kolků.

Jan Konrad Greuter, císař. komorní zlatník, řezal kolký pro minci kutnohorskou zajisté již 1607, neboť dne 13. ledna 1609 nařizuje komora, aby mu vydán byl plat za uplynulé dva roky, jež prý šafář mince podržel za sebou⁸⁰). A opět roku 1612 bylo minci kutnohorské platiti „Janovi Kundrátovi Grejterovi při minci pražské“ 60 kp míšen. za to, že „některé nové kolký na rozdílno minci, jakáž jest při JMti na království České korunování byla vydána, vedle řemesla a umění svého zho- ⁽³⁷⁶⁾ tovil“⁸¹). V létech 1615 a 1616 nacházíme v týdenních účtech mincovních stálou položku „Janu Krejterovi kolkaři od rytí kolkův 57 gr 5 den“⁸²). Maje zásobovati mincovnu pražskou, horskou i jáchymovskou kolký mincovními, stěžil mohl stačiti řezáč sebe dovednější a obratnější; proto se nepodivujeme tomu, že úředníci mince kutnohorské roku 1617 stížili sobě do jistých nepořádků Janem K. Greuterem zaviněných; komorou mu bylo proto domlouváno⁸³). Pravdě se podobá, že do Hory dodával kolký ještě roku 1626. Jan K. Greuter byl též nákladníkem hor a sice vortu Naděje na Turkanku a dolu Šipčí na couku Gryfském⁸⁴).

Šalomoun Skultet z Schultisheimu byl již roku 1645 řezacem kolků pro mincovnu české ustanoveným, kterýžto fakt vysvítá ze svačební smlouvy jeho s Mandalenou ovdovělou Witmanovou⁸⁵). Ve svačební smlouvě dcery jeho Evy Marie s

⁸⁰) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 538.

⁸¹) A. K. hor. odd. kniha 26. fol. 87.

⁸²) A. W. wochentl. Münzkosten.

⁸³) A. K. hor. odd. kniha 26. fol. 570 v.

⁸⁴) A. K. hor. odd. kniha 10. fol. 526. Zdařilý otisk jeho krásně rytého sekrytu jest připojený k listině v hor. odd. 5152.

⁸⁵) Svačební smlouva Šalomouna Skulteta s Mandalenou ovdov. Witmanovou jest uložena v městském archivu kutnohorském sub. n. 9388 a zní takto: Letha Páně Tisícího šestistého čtyřicátého pátého v neděli po Svatém Mathouši, to jest 24. dne měsíce septembris stala se smlouva svadební, celé a dokonalé přátelské porovnání: Prostředkováním urozených pána pana Hartunka z Hartenfelzu, JMCské úředníka nad ungeltem královským v městech Pražských, a pana Jindřicha Řečického, měštěná a spoluradního Starého města Pražského, od paní Mandaleny, pozůstalé vdovy po dobré paměti p. Jiříkovi Wittmanovi, jakožto nevěsty dožádanými pány přáteli z strany jedné, a urozeného a statečného rytíře pana Jana Vilma Růžovského z Růžova, též urozených pana Jakuba Wolкера, JMCské mincmistra, a pana Jana Martiniusa Chejnovského, od pana Šalomouna Sculteta, při JMCské mincích v království Českém nařizeného minceisenšneidera, jakožto ženicha dožádanými pány přáteli z strany druhé, a to taková: Jakož jest svrchupán p. Šalomoun Scultet na počtivé a šetrné jak při paní Mandaleně prv Witmanové tak také páních přátelích jejich toho vyhledávání to obdržel, že jest se jemu k stavu sv. manželství zamluvila a k takovému smluvě manželskému před věš psanými z obojí strany dožádanými pány přáteli se přiznala, pročž jsouce věc obyčejná, že se smlouvy svadební před sňatkem manželským pro budoucí opatření manželské spisují a utvrzují, dle toho tehdy: předně a nejprve dotčená paní Magdalena Witmanová jakožto nevěsta panu ženichovi a budoucímu p. manželu svému jedno sto zlatých po sobě do dne a do roka věnuje, kteroužto summu a jmenování věna týž pan Šalomoun Scultet jest ujal a naproti tomu dotčené p. Mandaleně, prv Witmanové a již budoucí své nejmilejší manželce od sebe totiž třetinou věš jedno sto a padesáte zlatých rejnských jmenoval a takové věno mocí těchto svadebních smluv obvěnil, k tomu z lásky manželské ještě padesáte zlatých přidal. A poněvadž dvě dítek, syn a dcera, po týž Jiříkovi Witmanovi prvnějším manželu jejím pozůstaly, tehdy místo legitímny nebo dílu otcovského z statku po týž manželu jejím pozůstalého jedno sto a padesáte zlatých, za panem Tobiašem Pachem hoffedrsmukerem zůstávajících, od něho šuldtbrifem pojištěných týž dětem náležeti má. K tomu týž dětem svým přidává jednomu každému po jednom centnýří cínu a s jednoho lože šatů. Dále vynacházejíce se po týž předešlém manželu jejím za ppp města Lithoměřic summy hlavní tři sta kop míšenských pojištěných, z takové summy dlužní jednomu každému dítěti též po jednom stu kopách míšenských náležeti, třetí pak sto kop míš. jí zůstati má, ⁽³⁷⁷⁾ kteroužto summu těch jedno sto kop míš. ona sobě k své budoucí dispozici pozůstavuje. Item strany domečku s zahrádkou v osadě Sv. Jindřicha ležícího, kterýž jest ona paní Mandalena s nemalým nákladem svým od zkázy zachovala, tak smluveno a zůstáno, pokudž co při tom obdržáno bude a týž domeček neb zahrádka k prodaji přijdou, že polovice jedna dětem a druhá polovice jí p. Mandaleně jakožto máteři jejich vlastní náležeti má. Jestliže by je manžel Pán Bůh budoucně dítkami obdarit ráčil, co se nápadu dotýče, to se při vyměření práva městského pozůstavuje...“ Listina jest opatřena podpisy i pečeti obou snoubenců i jich přátel svrchu dotčených, vyjímaje Jana Martiniusa Chejnovského. - Poněvadž Šalomoun Skultet z tohoto světa jest bez poručení a křaftu

⁶²) Lib. hered. III. B. 23 v.

⁶³) Rez. Dač. II. 68.

⁶⁴) A. Z. Lib. testam. I. G. 2. Z ručnic, jichž měl několik, odkázal po jedné na památku strejcům svým Jiříkovi mladšímu z Řásné a Mikulášovi z Řásné, též Samuelovi Barborovi, Judity z Řásné strejné své manželzu; mimo to Mikulášovi z Řásné poručil knihy tištěné i psané „k geometrii neb maršejdování, a jiných k tomu náležitých instrumentův“ aby vzal, co by se mu hodilo.

⁶⁵) A. K. hor. odd. kniha 24. fol. 445.

⁶⁶) A. K. Lib. her. III. P. 24 v.

⁶⁷) Rez. Dač. II. 123.

⁶⁸) A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 253 v.

⁶⁹) A. K. hor. odd. kniha 3. fol. 274.

⁷⁰) A. K. Lib. her. III. C. 2.

⁷¹) Ib. D. 6 v.

⁷²) Ib. D. 36.

⁷³) Ib. I. 3.

⁷⁴) List. úř. Obligac. D. 41 v.

⁷⁵) A. arcid. matriky svbarb. Pohřben dne 18. dubna.

⁷⁶) A. K. Kniha invent. E. 21.

⁷⁷) A. K. hor. odd. kniha 24. fol. 429.

⁷⁸) A. arcid. matriky svbarb. Pochován dne 7. prosince.

⁷⁹) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 276.

Řehořem Leopoldem Haklem (377) nazývá se Skultet „horníkem, sousedem a spoluradním na Horách Kutných“⁸⁶); že v Hoře byl usedlý, vysvětluje z následujícího zápisu: 1653 dne 15. května Šalomoun Skultet s Magdalenou, někdy Jiřího Adama Widmona, měštěnina Star. města Pražského⁸⁷), a již svou manželkou, též Evě Mariji své vlastní dceři z Heleny Pajerové, předešlé manželky své, koupil dům Mikulášovský (nyní č. p. 2. a 10.) proti chrámu sv. Jakuba Většího a domu arciděkanstvímu, též proti němu místo pusté, kdež před lety dům a lázeň bývala, pod tímž Vys. kostelem, a také dům s sanitnicí a s zahradou při něm Vlašťovičkovskou v Hlouškách za Klášterskou branou ležící i s nádobím sanitnickým od Anny Richterové vdovy za 750 zl rejn.⁸⁸). [Viz též *Dodatky str. 56*]

[*Jiří Teuche - viz Dodatky str. 56*]

Jindřich Glageman ryl pro Horu kolkou roku 1682; dokladem jest kvitance z 26. března t. r., již gvardejnu kutnohorskému stvrzuje příjem 15 zl „an Abschlag meiner Eisenschneiderarbeit“⁸⁹), jakož i týdenní účet z téhož roku s položkou touto: „hat der Pragerische Müntzeisenschneider H. Heinrich Glageman wegen geschnittenen unterschiedlichen Stöck und Obereysen laut Specification und Quitung No 16. empfangen 78 Gulden 22 Kreuzer 2 Pfennige“⁹⁰).

Ondřej Ignác Rabenstein přijal z pokladny mince kutnohorské roku 1701 jakožto „Eisenschneiderverdienst“ úhrnem 104 zl 15 kr⁹¹) a roku 1702 dotvrzuje „habe ich Quartein als zugleich Eisen- (378) schneider wegen der geschnittenen Preg Stöcklen nemblich per 42 Par a 1½ fl bahr erhoben id est 63 fl.“⁹²). [Viz též *Dodatky str. 56*]

[*Martin Karel Lípovský - viz Dodatky str. 56*]

5. Kolkař.

Železa pregéřská přechovávala se v minci v bezpečném úkrytu. Hlavními jich strážci a opatrovníky byli úředníci mince s gvardejnem. Avšak mimo to byla ustanovena osoba hodná k tomu, aby od úředníka mince přijaté v hromadě kolky ke každému verku jednotlivým pregéřům rozdělovala a po ukončení díla je opět do mince zpět dodala. Komu úřad ten byl svěřen, nazýval se kolkařem¹); jeho povinností bylo ovšem také, aby od pregéřů vrácené kolky pilně ohledal a, byly-li snad poškozeny, úředníkům toho nezamlčel. Ustanovení kolkaře čelilo ovšem hlavně proti možné falši; ale jím se mělo také uleviti úředníkům mince a ukončení díla mincovního se urychlit. Kolkař nově ustanovený byl brán na závazek a činil přísahu obvyklou u jiných úředníků v minci s odlišnou statí touto: „...tento úřad chování, opatrování a vydávání kolků mně poručený a daný i také při mince lorování, vyčítání a co zapotřebí k tomu úřadu náleží mně svěřeno bude, věrně, pravě a spravedlivě zpravovati...“²).

vykročil, způsoben rozdíl statku mohovitého, po něm pozůstalého, na základě smlouvy a přátelského porovnání mezi dědici, jehož datum jest 1657 dne 9. měsíce junii (A. K. č. 10267). Mandalena vdova „z své libézné vůle nebyvši tím povinna, ale vinšující sobě na tom světě pokoj, svornost a lásku míti,“ od své třetiny, která jí v tom statku vedle práva městského náležela, jest zcela a úplně upustila; dům Mikulášovský, jakožto i sanitnicí s zahradou v Hlouškách ujala Mandalena za podmínek pro Evu Marii Hacklovou velice výhodných, ano i dům v Rynku ležící jí k dědičnému vlastnictví užívání postoupila. „Z strany všelijakých mobilii ... jak se zde v městě Hoře Kutné, v kterém nebožtík pan Škultet bytem ostával, tak nápodobně v městech Pražských v minci JMCské se vynacházejících, o ty jsou se na polovic rozdělili, - však co se toho vergcajku, který neb. pan Škultet k svému kunstu užíval, dotýče, ten jest paní vdově zcela a zúplna samé zanechán.“

⁸⁶) A. K. č. 10064.

⁸⁷) Syn jeho Jiří Adam Widman mladší byl cis. rychtářem v Kutné Hoře okolo roku 1697.

⁸⁸) A. K. Lib. hered. VI. pg. 680.

⁸⁹) A. W. listina s otiskem sekrytu pěkně řezaného. - Známe podobnou kvitanci ze dne 13. května téhož roku. A. K. hor. odd. 8260.

⁹⁰) A. W. Müntz-Raittung.

⁹¹) A. W. Müntz-Gefälle und Ausgaben.

⁹²) Ibidem.

¹) Později, když úřad tento pomínil, byl název „kolkaře“ přenesen na řezáče kolků.

²) A. K. hor. odd. 622/II. a 3968/VI.

Jaký měl kolkař stans za krále Vladislava a krále Ludvíka, říci nedovedeme; toliko víme, že mu dávali z mince Suchých dní 4 kp gr a k Štědrému večeru na husci 4 gr. Z doby pozdější zachovala se zpráva, že kolkař bral stojecího týdně 6 gr od chování kolků grošových. Když pak „Jochumtály počali mincovati“, nechtěl kolkař z toho stojecího 6 gr obou druhů kolkův opatrovati, a úředníci musili roku 1544 „ten úřad a práci opatřiti jiným“. Ale ani ten „nechtěl těch kolků k sobě přijíti, než aby mu stojecího přidáno bylo“, a když mu úředníci o své vůli přidati nechtěli, „i ten vzal odpuštění“³). Úředníkům vidělo by se za slušné, aby k těm 6 gr dva přidána byla, poněvadž kolkař netoliko při obojích kolcích, ale při čtení (peněz), lorování etc práci povede; však bez vědomí a vůle komory české toho učiniti nemohli; komora k tomu konečně 1544 „na místě JMKské a do JMti libosti a změnění“ povolila, aby kolkaři již osm grošův dávano bylo (v pátek před sl. hodem seslání Ducha sv.)⁴).

Mikuláš byl kolkařem 1496-97; před tím byl šafářem v minci.

Jan Jihlavský též Jihlavec, „který kolky chová“, připomíná se v reg. verkových při roku 1504. Avšak že dříve již byl ve (379) službách na VI. Dvoře, poznáváme ze zápisu následujícího: 1499 Misericordia Jihlavcovi 10 gr na ztravu, když panu kancléřovi peníze do Prahy dovezl a pagament měl s sebou vzíti; poslední o něm zprávu známe z roku 1520 Memento „Jihlavcovi starému Štědrého večera dáno 4 gr.

Šťastný byl kolkařem v letech 1523-1526; dávali mu Suchých dní 4 kp gr⁵).

Růžička učiněn byl kolkařem roku 1544 a od neděle Spiritus domini bral již zvýšený stans: „toho týhodne přiloženy k stojecímu Růžičkovi kolkaři 2 gr proto, že oboje kolky, grošové i na Jochumtálské k svému opatrování přijal“.

Burian Vrbík z Žaboklik byl kolkařem bezpochyby již před rokem 1550; býval kdysi perkmistrem ve Fratích, 1529 učiněn horním hofmistrem, 1534 s úřadu toho sesazen, od 1535 byl pak svrchním štajgěrem, konečně se stal mincífem a kolkařem. Roku 1551 byl Burian Vrbík vzat do vězení, poněvadž na něm lpělo podezření, že by komusi tajně kolky půjčoval a takto faleš podporoval. Když byl do rady předvolán a „puštěna naň ostracha“, odpíral, že by jinému kolky byl vydával, než do preghauzu pregéřům, od nichž je opět přijímá; kolky prý má v své moci, však plátů nemá, ani do mince jíti nemůže, neb klíče od mince nemá a bez panů úředníků a šafáře tam jíti nemůže a také tolarů nepřijímá; zapřísahal se, že bez viny sedí a že „lotrem na stará kolena nebude“. Jůza mincíf, syn Burianův, jemuž byly kolky poručeny, když Burian do Prahy se chystal, vypověděl jsa tázán, že jest ty kolky vydával, ale že při tom byl šafář a vrátý, a šafář že kolky vydané zapisoval, všecky že byly opět vráceny a žádný se neztratil; dokud pak pregéři pracují, on prý kolků nespravuje. Burianovi Vrbíkovi značně bylo přitíženo vývodem, jež učinil Mates Lidl z Myslova, úředník mince, proti nařknutí, jakoby ty falešné toлары pocházely z mince. „Pro ochranu poctivosti mince“ sepsal sedm artikulí, v nichž praví především, že on sám nikdy nikomu z mince nevyplácí, než oba úředníci mince společně u přítomnosti písaře a šafáře mince a že žádný do sklepa, kde se peníze chovají, sám nechodí, než vždycky dva spolu. Proti výtce, že by nepilen byl při minci a želez náležitě neopatroval a tady že se na železa JMKské falešné toлары dělaly, hájil se takto: „Opatrování kolků a želez ne mé osobě, ale jednomu příseznému a obzvláště na to zřízenému jest náleželo v té truhle pod tím zámekem, kdež předešle se zamykaly, prve než jsem já při minci úředníkem byl. A toho času, když se to zběhlo, Burian Vrbík to sobě poručeno měl a k tomu úřadu zřízen byl ... Ale jaký neřád a nepilnost týž Vrbík při tom úřadu zachoval, to jest Vám také vědomo, když při vyčítání peněz v minci v podezření se dal, že jsme to s pilností na pana mincmistra vznesli, radili jsme i prosili, aby dotčeného Vrbíka z toho úřadu, který malý není, složil a jiným pilnějším opatřiti ráčil. Také jest Vám vědomo, že týž Vrbík želez pregéřských (380) grošových půjčil, na které se předešle groše po sedmi penězích mincovaly bez vědomí a vůle naší, a toho času

³) A. místodrž. v Praze Fasc. Kutná Hora č. 1544/19 a 27.

⁴) A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 125.

⁵) A. K. hor. odd. 343/a, 344.

žádný verk grošový nedělali, a ty grošové pláty těmi kolký jsou zpregovány. Když jsme o tom zvěděli, opět jsme na pana mincmistra s obtížností znesli, žádající velikou prosbou pro uvarování dalších neřádů a provozování falše úřad ten aby jiným opatřiti ráčil, ... ale rovně toho jako i prve obdržeti jsme nemohli...⁶⁾). Komise k tomu zvláště zřízená konala pilné šetření „pro vyhledání falše“ a Burian seděl v kládě v tuhém vězení, až dne 2. září 1551 arcikniže Ferdinand máje zřízení k jeho značnému staří kázal jej propustiti na rukojmí pod 600 kp gr čes⁷⁾).

Jindřich kolkař připomíná se roku 1554 v Reg. verkových.

Adam Strnad z Freytok, šafář mince opatroval kolký od roku 1593 od 1. června bezpochyby až do roku 1600, kdy od šafářství odstoupil (viz stať následující).

Martin Hunek vyskytá se v účtech z let 1615 a 1616 jakožto strážce kolků mincovních, tehdy ještě bral týdně 8 gr stanse⁸⁾). Dle účtu Hunkem dne 21. února 1615 podaného poznáváme, že kolkaři bylo též zjednávatí u zámečnicka železa nová, jakož i ocelování želez starých⁹⁾).

6. Šafář mince a hospodář Vlašského Dvora.

Úředníku mince na pomoc při různých výkonech byl ustanoven též šafář mince, kterému vedle toho byly svěřeny veškeré oekonomické záležitosti k dílu mincovnímu a ke Dvoru Vlaskému se táhnoucí. Instrukcí z roku 1593 ukládají se šafáři mince následující povinnosti. Šafáři mince přísluší dozor nade všemi pokoji VI. Dvora; jestliže by vichřicí nebo povětřím střechy, žlaby nebo zdívo bylo poškozeno, má se postarati o včasnou opravu, jakož i řádné vymetání komínů na zřeteli mítí; nechť dbá také toho, aby pokaždé z večera byl VI. Dvůr záhy vratným uzamčen a nikdo cizí aby vpuštěn nebyl, to pro bezpečí mincovní pokladny; proto jest žádoucí, aby šafář na VI. Dvoře přebýval a tam léhal, ku kterémužto cíli byla pro něj zřízena nová světnice a poskytnuto mu zdarma paliva „doch dasz allein hierinnen die Notturft und khein Überfluss gefolgt werde“. Při lítí verku budiž v gose přítomen a měžž pozor, aby nic podezřelého se nedělo; nesmí však bez gvardejna ani stříbra sázeti ani lítí, nýbrž musí gvardejnovi ohlásiti hodinu, kdy sazeno býti má. Přijdou-li minciři a pregéři časně ráno do práce, nechť sám odevře mincovní světnici a nikoho jiného k tomu neposílá, aby sobě zvážené cány a bílé pláty ze svých uzamčených truhlic k práci vybrati mohli; k tomu ať jim vydá svíc, kolik jich při práci přede dnem potřebují, pokud (381) úředníkem mince bylo povoleno. Dále jest mu i jiné zásoby opatrovatí, jakož jsou: vinný kámen, sůl, prkna, šindel, hřebíky, papír a pod., nikoho k nim nesmí připouštěti, nýbrž má z nich sám dle potřeby vydávati. Dále jest nutna jeho přítomnost při bílení plátův, neboť jemu jest dle nařízení úředníka mince a gvardejna vinný kámen sázeti, upotřebený po bílení uschovati a kotly bělicí vyčistiti a ukliditi. Také má pomáhati při počítání peněz vybitých. Dalším úkolem jeho jest minckošť týdně sestavovati, jakož i výkaz provisionů a pensionů každého téhodne sepisovati, puchhalterovi ku schválení předkládati a potom výplatu jich uskutečniti. Když vrátí VI. Dvora od sedláků uhlí přijímá a je měří, jest šafáři pilně dozírati, aby bylo správně měřeno a sedláci aby žádného podvodu se nedopouštěli, dle výkazu vratným způsobeného má šafářem uhlí býti zaplacenno. Vše co kovář a zámečnick do mince dodává, totiž železa pregéřská, kladiva, vůbec různé nádoby do dílen mincovních zhotovené nechť šafář pilně ohlédá, bylo-li náležitě pořizeno, je zaplatí a partikulář do mince podá. Opravy a stavby na VI. Dvoře ať zevrubně sepíše, jednotlivé práce každého řemeslníka zvláště vyznačí, soupisy puchhalterovi předloží a úředníku mince, aby byly zaplacený, odevzdá. Železo nově zakoupené šafář váží a uchovává a pilně zapisuje, od koho za jaký peníz bylo koupeno, a kdy a komu a k jakému účelu bylo opět vydáno; také starou měď ze strojův dolových do skládky přijímá a po případě opět vydává. Konečně se nařizuje šafáři, aby

o každém svátku po kázání podělil chudé almužnou, pro kterou týdně jedna kopa byla stanovena; zbylo-li by něco, má do zvláštní schránky uložití a v kterousi dobu posvátanou věžňům a chudým rozdati.

Také šafář mince sliboval přisezně, že úřad sobě svěřený při minci bude věrně spravovati; přísaha jeho byla souhlasna s přísahou písáře mince. Též rukojmí mu bylo třeba.

Šafářem mince nemohl býti, kdo neuměl čísti, psáti a jednoduché aspoň počty sestavovati; také nesvěřovali službu šafářskou než tomu, jehož poctivost nebyla v pochybu brána. Srovnáme-li službu šafáře mincovního s povinnostmi, jež bylo konati písáři mince, a uvážíme-li, jaká práce byla úkolem úředníka v minci, uznáme, že nebyl nemožným postup šafáře na písářství a odtud i na místo úředníka mince; že se to skutečně dalo, bude několika případy zjevným učiněno a doloženo.

Dokud se na VI. Dvoře čile mincovalo, byla činnost šafáře mincovního všeska zaujata dílem mincovním, a proto mu nezbývalo času, aby mohl pečovati o budovu VI. Dvora, aby mohl spravovati zásoby tam uchované, aby vůbec se mohl starati o různé potřeby, které ležely mimo dílo mincovní. K službám takovým byl za krále Vladislava ustanoven hospodář VI. Dvora (hospes). Když pak později mincování se uskrovnilo, byly oba tyto úřady sloučeny v jedno; stalo-li se to již za krále Ludvíka anebo (382) teprve za krále Ferdinanda, kdy také počet úředníkův mince byl zmenšen, říci nedovedeme. Šafář vykonával někdy též práci mimořádnou, za tu pak býval odměňován zvláště: 1510 Dicit II. Holíčkoví od tlučení tvrdého olova ve dvě léta dáno 18 gr k podsypání pod stříbro.

Z doby starší (před králem Vladislavem Jagel.) máme jedinou zprávu o šafářích mince. Ve při o důl Studnici na Koňském trhu u Kouřimské brány v Kutné Hoře, která byla rozsuzována roku 1405 dne 4. ledna, připomíná se mezi zástupci královými:

Křištof z Písku (Cristoff von Pyses) „phleger in der werkkammer in den czeiten“ 1405¹⁾.

Martínek jezdil 1478 a ještě 1480 do Prahy k králi s groši a s rejstry; pravděpodobna jest jeho totožnost s Martinem, který byl později písářem mince a úředníkem mince.

Kurpělovský byl šafářem mince 1489-91.

Mikuláš byl šafářem v minci 1492-95; opustiv namáhavou tuto službu stal se kolkařem čili opatrovníkem peněžních kolků. Různá ustanovení v kšaftu jeho (1498) nasvědčují tomu, že měl zalíbení v knihách: o gradualu a antifonáři papírovém, který měl u kněze Jana uschovaný, ustanovuje, chtěli-li by páni úředníci do kaply krále JMti kúpiti, začkoli stojí, nechť vezmú; „kněz Jan měl vůli sobě k své potřebě knihy, kteréž by jemu přiležely, vybrati: duplex opus Vincencii, jedno jest u kněze Jana a druhé v komoře, opus Anicene, libellus in alchimia v bílé kůži, to čtvero Jarošovi baccaláři aby bylo vydáno bez nesnáze²⁾. Bartoš písář mince ať to sobě vezme libros artis notarie et ceteros libros i stolček s zámekem“.

Bartoš jest v registrech prengrecních 1496 jmenován na místě, kde jindy bývá psán šafář mince; od roku 1497 byl písářem mince.

Pavel byl šafářem mince 1497-1500³⁾.

Jan Jelének připomíná se při roce 1501.

Holíček jest v Reg. prengrecních zaznamenán od 1501 do 1507; byl šafářem mince do roku 1511; z Reg. verkových se dovídáme, že při neděli Invocavit dotčeného roku bylo Martinovi vrátnému za pět nedělí dáno 10 gr, ješto za Holíčka šafáře opatroval v minci, když byl nemocen; v tu dobu Holíček již nebyl šafářem mince, neboť při neděli dotčené bylo se šteurů pátečních a stojecího snato 8 gr, které Holíčkoví šafáři příslušely, - snad byl již mrtev.

Jindřich byl nástupcem Holíčkovým: 1511 Reminiscere přiloženo k šteuróm Jindřichovi šafáři mince 8 gr; službu tuto zastával do 1513.

(383) Jiřík, někdy písář v huti královské, držel úřad šafáře v

⁶⁾ A. K. hor. odd. 1526.

⁷⁾ Obsírnější zprávy lze se dočísti v Pam. arch. XIV. 389 a násl.

⁸⁾ A. W. Vrchní minckošť.

⁹⁾ A. W. Wochentl. Müntzkosten.

¹⁾ Zycha böhm. Bergrecht II. 388. Správné čtení této zprávy vystihl Otakar Leminger.

²⁾ A. K. Lib. testam. B. 2.

³⁾ A. W. Reg. prengrecní.

minci bez přetržení od 1514⁴⁾ do 1533, v kterémžto roce se oženil a bezpochyby ze služby šafářské odpuštění vzal, poněvadž úředníci mince nechtěli svoliti k tomu, aby s manželkou svou na Vl. Dvoře přebýval⁵⁾. Domníváme se, že přijal potom úřad písaře dolového v Hoppích; oporou domněnky této jest list ze dne 4. srpna 1533, úředníkům mince z komory zasláný tento: „toho zprávu máme, kterak jsou Rychtář a Tychtl až posavad přísahy činiti nechtěli; i jestliže by to tak bylo, tehdy Vám poroučíme, abyste Vy je hned s těch úřadův zsadili, a Mathúše od Věže abyste místo Rychtáře do Kynter vsadili a šafáře mincovního do Hoppů místo Tychtle, neb jsme jich prve na to troštovali, kdyby který takový úřad prázděn byl, jim je mimo jiné dáti⁶⁾“.

Petr připomíná se 1518 jakožto šafář mince: zastupoval Jiřika jen krátkou dobu.

Pavel následoval po Jiříkovi snad bezprostředně, avšak neznáme staršího zápisu, v němž by jmenován byl šafářem mince, než z roku 1537, kterýmžto zápisem se zjišťuje, že Pavel šafář mince koupil dům Uhlířovský pod Dvorem Vlaským nad brankou, že trh ten však již roku následujícího opět pustil⁷⁾; 1540 koupil dům s zahradou na valích od Jakuba Paučka za 46 kp gr⁸⁾; 1544 koupil dům Antošovský od Ondřeje Křivoláčka za 100 kp gr⁹⁾. Manželka jeho jmenovala se Anežka; dcery jeho byly: Anna provdaná za Jana barvíře z Gerlice, Dorota, manželka Jaroše bavíře a Regina, jejímž manželem byl Jiřík z Skalice¹⁰⁾. Též Pavla týká se vlezajímavá zpráva, kterou Pavel z Podivic úředník mince v pátek po Božím Těle (dne 5. června) 1545 radám komory české posílá; píšeť takto: „šafář mincovní, kterýž i hospodářem na Dvoře byl, již několik nedělí nemocen leží (tak za to mám, že od truňkův zbytečných otěká) a což mu poručeno bylo při minci, při Dvoře, při uhli, toho vyhledati nemůže, a aniž kto v minci líhá, a tak nebezpečenství při minci i na Dvoře jest, neb zde lotů a poválečů mnoho jest, kterých nespí, kdeby jakú škodu učiniti mohli. Já sám všudy býti nemohu. Ano i ten úřad místo Hubáčka měl by opatřen býti; než což jest někdy osob 5 nebo 6 opatřovalo, to se všecko na mě na samého svalilo, kdež já jistě toho všeho sám zpravovati nemohu a zvláště, poněvadž jsem již tak zlehčen a opuštěn a ruka se žádá (384) nade mnú nedrží...“¹¹⁾. V témž roce 1545 Pavel šafář mince učinil poslední pořizení o statku svém¹²⁾ (22. června) feria 4. post Exaudii II. (8. července) zemřel¹³⁾.

Jan Nouza připomíná se roku 1549¹⁴⁾; k němu se vztahuje bezpochyby též poznámka Ondřeje Křivoláčka „1554 Resurrexi Nouza zemřel“¹⁵⁾.

Joachym „JMtí král. šafář mince“ koupil 1550 dům Kapounovský v Leflířích ležící od Jana z Podivic za 83 kp gr i s zahradou při týmž domě¹⁶⁾. Roku 1552 Dicit I. f 3. žaloval na něj v rejtunku Pavel z Podivic, že nebývá při cáních lití a že není pilen dvoru; proti tomu šafář namítal, že se proto na něj (úředníci v minci) hněvají, že jim nedopouští svéc bráti, že jsou sobě kázali po ½ lap. svéc nadělati a nad to že jest vzal (Pavel z Podivic) tuto sobotu 12 svéc velkých a vždycky běre každý týden; co se pak dotýče hospodářství, že mu nechťi dávati na hřebíky, na šindely a

křikají na něj, jako by „jich nebožátko byl“¹⁷⁾. Ondřej Dačický zapsal o něm v Pamětech svých zprávu následující: 1553 ve středu po památce sv. Ducha s'at jest Joachym šafář mince, že kradl peníze v minci, a vyznal na jiné, že totéž činili¹⁸⁾. Tato zpráva, Ondř. Dačickým zapsaná, patří beze vsí pochyby k roku 1554; k důvodu, který byl podán u Martina písaře mince (na str. 230.), připojujeme ještě následující: 1554 oznamuje Mates Lidl komoře české, že u starého šafáře Jachyma byly nalezeny dva falešné toлары, stíží sobě, že také on Mates byl tím uveden v podezření, a žádá, aby šafář byl „guetlich aber peindlich“ vyslýčán¹⁹⁾; Ondřej Křivoláček pak při neděli Spiritus Dom. 1554 v registru pro placení kyzu²⁰⁾ poznamenal „Joachim truncatus capite feria 4. (dne 16. května).

Matěj Tata jest jmenován šafářem mince v listině z roku 1555²¹⁾; byl jím snad již před rokem dotčeným. Avšak již 1558 byl služby prázděn: naváděl tehdejšího vrátného Vl. Dvora Václava Doktora, aby v minci oznamoval více uhlí přijatého, než bylo přivezeno; nejapný vrátný ohlásil v minci značné množství uhlí, ale nápadně malý počet vozů uhliřských, při výslechu pak prozradil, že byl k tomu naveden šafářem, který též peníze za uhlí přijal²²⁾. Dle toho poznáváme, že přísné ztrestání šafáře předešlého, které mělo působiti postrachem, se minulo s účinkem očekávaným.

Štěpán Mincíř připomíná se 1560 jakožto „ty časy šafář při minci na Dvoře Vlaském“ v zápise, dle kterého koupil třetí díl lůnu (385) minciřského od Václava z Hloušek, někdy písaře pánův minciřův za 5 kp gr hotových²³⁾. Soudíme, že Štěpán se nepodobal nepoctivým předchůdcům svým: vždyť mu úředníci mince důvěřovali do té míry, že jej na místě svém posílali platiti i velké summy, jako na př. roku 1565 za mlýn Travnický, k ruce JMCské zakoupený; nemaje rukou čistých nebyl by se zajisté odvážil, veřejně promlouvati o šibalství, které v té době bujelo hlavně v hutech královských, a je slovy posměšnými trestati. Roku 1566 f. 6. Dum clamarem (23. srpna) v památném sezení horního a mincovního úřadu, v němž nejv. mincmistr Jan Erazim z Švamberka z úřadu svého se děkoval a nový nejv. mincm. Karel z Bibrštejna úřadu toho se ujal, projednávala se též žaloba Kristiana Dittricha, Ludvíka Karla a Matesa Tregera proti Štěpánu šafáři, „že jest o nich nespravedlivá slova mluvil, jakoby se při úřadech svých nespravedlivě a neslušně chovati měli, ... ač při opilém večeru bylo, ale pro to jsou při tom lidé dobří byli a to slyšeli, což jest mluvil potupně a posměšně“. Jaké to řeči hanlivé Štěpán mluvil, dovídáme se ze svědomí, které Jakub Srb vydal: Štěpán sedě při kvasu prý jako k popravě odzvonival klin! klin! klin! a k tomu mluvil: koho to vedou? Kristiana; potom znovu odzvonival řka: koho to vedou? Matesa Tregera; a po třetí odzvoniv řekl, že Ludvíčka vedou; na posledy tím zavřel, kdyby na jeho vůli bylo, že by ti všickni viseti musili. Štěpán zapíral; avšak Ludvík Karel pravil, to že jest jeho starodávný způsob, aby ihned což poví na obrácení zapřel, a žaluje dále, že i v minci Štěpán mnohé nevážnosti se dopustil a proto dávno by byl hoden složení, a poněvadž vždycky to v moci úředníkův mince bývalo, že jsou mohli sobě šafáře zvoliti, že jeho děle v takovém jeho způsobu trpěti nechce, - nechť počet pořádný učiní, že bude jiná osoba k tomu úřadu zvolena a opatřena. Štěpán byl vzat rychtářem městským do vězení; ale úřad horní se ho ujal žádaje, aby byl vydán na rukojmí²⁴⁾. Dalšíh zpráv o zajímavé při této jsme se nedopídili; víme toliko, že v jistém zápise téhož roku 1566 v pondělí den sv. Lidmily (16. září) jest Štěpán minciř vytčen jakožto „předešlý šafář mince“, - bylť tehdy již s úřadu svého složen. Že obvinění jím pronesená nebyla bezdůvodná, ukázalo se po několika letech, jak světle dokazuje následující citát z Paměti Ondř. Dačického z Heslova: „1571 Mates Treger, Němec šmelciř, vzat a skrze profousa k tomu vyslaného dovezen do Prahy, a

⁴⁾ 1516 Dicit II. Jiříkovi šafáři od držení barchanu za Lavičku dáno 4 gr. Reg. verk.

⁵⁾ Komora čes. zaujala v záležitosti této stanovisko velice shovívavé vůči Jiříkovi a poslala úředníkům mince dne 20. května 1533 list následující: „...co se pak šafáře mincovního, kterýž sobě ženu pojal, dotýče, vrozuměti můžem, z kterých příčin by on s ženou svou v Minci léhati a bydleti neměl, poněvadž jest věc poctivá manželsky přebývati, a protož nám se zdá, že by věc neslušná byla, aby jemu proto a z té příčiny odpuštění dáno býti jmělo. Pakli byste toho příčiny slušné věděli neb jměli, proč by to býti nejmělo, ty abyšte nám oznámili a my je povážíc vám dále na to vůle své oznámíme.“ A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 39.

⁶⁾ Ib. fol. 27.

⁷⁾ A. K. Lib. hered. A. 7.

⁸⁾ Ib. C. 9 v.

⁹⁾ Ib. E. 6.

¹⁰⁾ Ib. H. 8.

¹¹⁾ Registratura hor. řed. v Příbrami, Fasc. kutnohor. č. 24, nyní arch. místodrž. král. Čes.

¹²⁾ A. K. č. 957.

¹³⁾ Pam. archaeol. XIX. 273.

¹⁴⁾ A. K. Protokoly 1545-54. L. 9.

¹⁵⁾ Pam. archaeol. XIX. 276.

¹⁶⁾ A. K. Lib. hered. J. 9.

¹⁷⁾ A. K. Protokoly Z. 18.

¹⁸⁾ Rez. Dač. I. 140.

¹⁹⁾ A. zem. musea.

²⁰⁾ A. K. a Pam. archaeol. XIX. 276.

²¹⁾ A. K. hor. odd. 897.

²²⁾ A. W. Listina.

²³⁾ A. K. Červ. knihy minciř. D. 4.

²⁴⁾ A. K. hor. odd. kniha 6. fol. 108 v. a násl. - A. K. hor. odd. 1606.

Kristian Ditrich také Němec z Normberka, jsa tu na H. K. puchalterem horním, mistrně umřel. Divně se mátl. Naposledy vše utuláno²⁵⁾.

Mikuláš Kolínský jakožto šafář mince 1579 koupil dům jdouc k Náměti od Jana Hružy za 60 kp gr²⁶⁾. Dle poznámky, která jest připojena ke zprávě o jeho úmrtí 1583, že sloužil při minci „od let osmnácte“²⁷⁾, soudíme, že šafářem mince byl učiněn ihned po složení Štěpána minciře, totiž 1566. Po smrti jeho našlo se, že byl dlužen do mince 64 kp (386) 23 gr 5 den; Anna pozůstala vdova s sирotky žádala, aby jí dluh ten byl odpuštěn dokládajíc, že „té summy nebožtík neutratil ani marně nerozmrhal, ale jsouce často nemocen peníze obročníkům na ovsy vydával, kterýchž sobě za bolestí nemoci své někdy poznamenati zapomněl a oni jemu toho zapřeli a někdeji v mor zemřeli, nad čímž nebožtík sobě stejskával a nařikal“²⁸⁾. Komora čes. listem ze dne 2. srpna 1584 úředníkům mince nařídila, aby zatím vdovu o ten dluh neupomínali, že žádost její vznesou na JMCskou²⁹⁾.

Václav Svoboda, šafář mince, jest podepsán na ceduli ze dne 9. září 1586; Václav stvrzuje, že přijal od Jakuba Malého kováře 12 ct železa, „kterěž náleží na zámek Pražský k rozpouštějící peci“³⁰⁾. Václav Svoboda byl pastorkem Mikuláše Kolínského; byl povahy drsné a mravů obhroublých: 1587 byl z poručení konsistoře kutnohorské stíhán pro nenáležitě a rouhavě řeči (A. K. kniha práva duchovního).

Jan Čížek roku 1588 bral jakožto šafář mince týhodního platu 24 gr³¹⁾; téhož roku se ženil, k manželství pojal Dorotu, dceru Anyžky vdovy po neb. Janovi Tanečném, jinak Sládkovi prokurátorovi³²⁾. Ze služby v minci odešel bezpochyby v roce 1591; měl vleklý spor s úředníky mince a dne 1. června 1593 si stížil u komory čes., že nemůže na úřadě mincovním dosíci toho, aby uzavřen byl s ním počet, aby věděl, je-li mu snad něco do mince dopláceti, a žádal, aby mu komora pomohla k závěrečnému sčítování³³⁾. Zahynul 1599 ranou morovou³⁴⁾.

Adam Strnad z Freytok byl šafářem mince již roku 1591; dne 1. června 1593 přijal též závazek „na chování, opatrování a vydávání kolkův“ z rukou „pana Heindrycha z Pisnice, JMCské prokuratora a obojích práv doktora“³⁵⁾. Roku 1600 byl složen s úřadu svého³⁶⁾ pro rozmanité nepořádky, které by snad byly pro dějiny mince kutnohorské zůstaly utajeny, kdyby on sám Adam Strnad nebyl zavdal podnět k tomu, aby na veřejnost byly vyneseny. Roku 1603 vznesl Adam Strnad suplikaci na nejv. mincemejstra, „že by jemu od zvařování drobného stříbra, kteréž se časem při rozpouštění stříbra v gyse roztrušuje a někdy také při lorování všelijaké mince do žumpu vchází, jehož by on některé chvíle do 50 hřiven dobře zvařovaného a čistého do mince odvedl, vedle žádosti jeho po smrti Jiříka Dominika, někdejšího úředníka mince, od Jana Špisa jakožto náměstka jeho zapláceno nebylo“, a v též suplikaci podezřívavě toho doložil, „že by se toho, kam se takové stříbro podělo, zdali k užítku JMCské obráceno, či někam jinam se dostalo, ... nic doptati nemohl, a tak ta věc ... u něho na veliké pochybnosti zůstávala; pročež by Jan Špis, maje k němu (387) závist a kyselost, od něho dřive, než-li pořádně odpuštění od povinnosti své vzal, všech klíčův od pokojův, v nichž bydlel a svršky i jiné věci své měl, i od sklepu váhy, kdež se měď skládala, požádal a k sobě přijal, a on skrze to více nežli za devět nedělí k svým věcem přijíti a jich opatřiti nemohl ... že počet pořádný z příjmův a zvláště mědi učiniti chtěje ani toho užiti nemohl, ježto by se z toho bylo našlo, že forotu na mědi mimo příjem jeho do sedmi centnýřův zůstávati mělo, kterážto měď byla-li by opět k dobrému JMCské obrácena, že z toho on Jan Špis odpovídati povinen jest, poněvadž se toho o své ujmě nenaležitě ujal...“.

Adam Strnad v suplikaci své Jan Špisa dále obviňoval, „že by místo summy peněz z mince povinných lidem smradlavé máslo a sejry nehodně odvozoval a od jiných za to halafance přijímal a vexly sobě měšec dobře naháněl“. „Z průvodův a odvodův Jana Špisa to se patrně vyhledalo a našlo, že některého času léta 1597, když ještě Volf Herolt z Oupy za úředníka mince zůstával, při odlévání cánův tolarových gysařům schodek neb abgang velký do půl šesté hřivny se nacházel a z poručení nejv. pana mincemejstra takového schodku v gyse v popeli jest hledáno a Adamovi Strnadovi jakožto šafáři tehdaž mince, aby to zvařoval, poručeno; ... co z toho se jakého grece našlo a vyvařovalo, co přednější bylo, to v textích (!) do obzvláštní jalmary v minci schováno a opatřeno jest a tam až do smrti dotčeného Wolfa Herolta i po něm za Jiříka Dominika zůstávalo, až i Jan Špis za úředníka mince vyhlášen jest; mezi tím pak schodek předoznamovaný gysařům odtud předně vynahrazen a ostatek však již za Jana Špisa léta pominulého šestnáctistého gysařům k spouštění do hrnce dáno; však když to v hrnci se rozpustiti nemohlo, jest prenarům k sehnání skrze oheň dáno, a v tom se našlo stříbra prantu 12 hř 7 lt a fejnu stříbra 12 hř 3 lt 1½ den, ... a to s jiným stříbrem k užítku JMCské přišlo...“ „Při vážení pak mědi jest nikda žádných ybergevichtův neb přivažkův za žádných šafářův se nenacházelo, i za něho Adama Strnada od času jeho k té povinnosti léta 1591 přistoupení až do léta 1600 v počtích jeho se nic, aby mu jakých přivažkův kdy přebývati a to do počtu k dobrému JMCské a jemu za příjem se klásti mělo, vyhledati a najíti nemůže; také při každoročním počtův zavírání a všeho forotu inventování nikda nic od něho vykázano nebylo, až po odstoupení jeho léta 1600 při inventování takového přivažku se 2 ct 55 lb a potom léta 1601 3 ct našlo a to také pořádně za příjem šafářům mince, kteříž po něm byli, se kladlo, a v tom on Jan Špis nic sám o své ujmě než z povinnosti své s vůlí, vědomím i u přítomnosti jiných učinil, ani grece toho neb otruskův z mědi na škodu jeho Adama Strnada se neujímal“. „Co se pak Adama Strnada dotýče, ten že v povinnosti při službě své šafařské i kolkařské nedbanlivě se a nepilně choval, peníze z mince, na spravování košťův a jiných vydání davané, za sebou zdržoval, komuž náleželo časné neodvozoval; kolky pak pregéřské jakožto obzvláštní věc a regalia při minci JMCské k pilnému, aby jich mimo čas náležitý žádný docházeti nemohl, opatrování sobě poručené (388) maje, jich jakž náleželo neopatroval, ale v preghauze od verku do verku nechával, že i sami dělníci pregéřští, obávajíc se skrze to nějakého nebezpečství, to vznášeli a, aby to v lepším pozoru bylo, žádali. A tak skrze to i jiné věci na sebe nemálo stížnosti a žaloby před úřad horní i mincovní dopouštěl a proto také nejedny domluvy a napomínání k pilnosti trpěl, však málo toho k sobě připouštěl. A potom když některého času formané s olovem a železem JMCské přijeli a vypraveni býti žádali, vedle povinnosti své k vážení toho, an mu v tom nejednou rozkázano i stížnost a nařikání formanův v známost uvedeno bylo, se nepostavil a tudy k tomu příčinu sám dal, že od něho klíče od světničky, kdež jiné klíče od váhy s jinými byly, požádáno a to na pana presidenta a pány raddy zřízené komory král. čes. vzneseno býti musila a on skrze to ... z té služby propuštěn jest, - a to ne skrze nějaké záští nebo nenávisť, než svou vlastní příčinou, kterouž k tomu nepilností a nedbadivostí svou dal“. Poněvadž pak Adam Strnad ani žádného z ostatních obvinění svých vůči Janovi Špisovi „neprovedl a nepokázal“, vyřkli páni šepmistrů a radda mezi rozvaděnými rozsudek následující: „Z těch příčin, což tak koli on Adam Strnad z Frejtok ... proti Janovi Špisovi z Hartfelsu na ublížení cti jeho nařklivě položil, to jakožto věc neprovedená se zdvihá, moří, kazí a v nic obrací, tak že k ujmě cti jeho J. Š. není a býti nemá nyní i na časy budoucí. Že pak on A. S. to tak všetečně předsevzítí a tím omylně JMt nejv. pa mincemejstra zaneprázdnovati směl, potom i k tomuto práva zaneprázdnění příčinu dal a veliký počet svědků i mimo povahu a potřebu této pře vedouc lidí k hrozným závazkům zbytečně přivedl, v trestání JMt nejv. panu mincemejstru a práva upadá takové, že u vězení šatlavním za kládou, obě noze v kládě maje, za 14 dnův pořad dnem i nocí, však také bez ublížení poctivosti své, zůstávati a seděti má. Škody z hodných příčin mezi stranami se zdvihají podle práva. Actum na H. K. v pondělí po provodní neděli, 7. aprilis 1603“. - Odstoupiv od služby šafařství v minci vyhledával A. S. zaměstnání jiné: především se ucházel o

²⁵⁾ Rez. Dač. I. 148.

²⁶⁾ A. K. Lib. her. II. M. 1.

²⁷⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 387

²⁸⁾ Ib. fol. 386.

²⁹⁾ Ib. fol. 394.

³⁰⁾ A. K. hor. odd. kniha 21. fol. 457.

³¹⁾ A. K. hor. odd. invent. č. 475.

³²⁾ A. Z. Lib. testam. E. 27 v. - Rez. Dač. II. 26.

³³⁾ A. K. hor. odd. kniha 11. fol. 336.

³⁴⁾ Rez. Dač. II. 70.

³⁵⁾ A. K. hor. odd. 3968/II.

³⁶⁾ Rez. Dač. II. 76.

místo uprázdněné po Ondřejovi Mozolovi úředníku couku Kuklického, potom chtěl přijmouti písařství lesní po Šimonovi Glosrovi, potom opět žádal úředníky mince, aby jej fedrovali k úřadu štolmistrskému atd. Po všelijakých průtazích jej komora vyslyšela a listem ze dne 23. srpna 1604 vyhověla žádosti jeho, aby mu dán byl úřad horního přísežního na dole Kuklickém³⁷). V žádostech svých dokládá A. S., že od mládí svého již 27 let byl při horách v Štýrsku, Korutanech, Tyrolsku a jinde, v Kutné Hoře že jest již 13 let ve službách JMCské, že se vyzná též v maršejdnicství a že přes 6000 tolarův vynaložil na dolování, skrze kteroužto příčinu i k chudobě veliké přišel; doznává, že povinností svých nevykonával snad dosti pilně a hotově, ale omlouvá se tím, že byl nemocí navštíven a smrtí manželky své (Anny 1599)³⁸) a dítek svých v zármutek uvřazen; (389) službu šafářskou že opustil, poněvadž jej „k jiným věcem jest chut táhla“, „však pořádně ze všeho počet náležitý učinivše“³⁹). Z další žádosti jeho, v roce 1607 podané, za udělení místa perkmistrství na Kaňku v Šafařích a Tirmendlu poznáváme některé podrobnosti ze svazků jeho příbuzenských: otec jeho býval perkmistrem v Příbrami 30 roků, ujec jeho Řehoř Pátek držel úřad sekretáře u appellací na hradě Pražském a bratr jeho Jan Strnad sloužil 20 let na císař. panství Dobříšském jakožto písař důchodenský a purkrabí⁴⁰). Jsa vdovcem po A. S. k manželství roku 1600 Kateřinu Klikovic, vdovu po Abrahamovi Šturmovi apatékář⁴¹), „ženu zlolejnou, nevážnou atd.“⁴²), ale bohatou. Lékárnou se vším příslušenstvím a potřebami všelijakými prodala Kateřina roku 1602, koupil ji Andreas Brembachius medicus za 150 kp gr čes⁴³); téhož roku A. S. s manželkou svou koupili dům Čurdovský na Tandlmarce od Jana Hlaváče za 300 kp gr čes⁴⁴); dále prikoupili dům Klabalovský a Valenovský oba na Tarmarce⁴⁵), dům Mečířovský s zahradou při něm za Kolínskou branou na právě Cechovském⁴⁶) a zahradu v Krycích „mezi branami brány Kolínské“. Od roku 1592 již měl A. S. dům na rohu proti VI. Dvoru; koupil jej od Václava Petřka za 160 kp gr čes, ale uplácel tuto summu velice zvolna a teprve 1607 zcela doplatil⁴⁷). Roku 1624 „v sobotu v ochtáb sv. Tří králův umřel Adam Strnad podagricus“⁴⁸). Když na sklonku 16. století jazyk německý v puchhalterii kutnohorské nabyl tak pevné půdy, že i nižším úředníkům horním a mincovním bylo nařizováno, podávati partikuláře německé, vzepřeli se neodůvodněnému rozkazu tomu Adam Strnad šafář mince, Jan Tešnar jinak Třebovský písař urburní a jiní žádající, aby sprostěni byli povinností této, že německy neumí, že nemají tolik platu, aby od jiného mohli partikuláře si dát napsati, po celý týden že jsou pilně zaměstnáni a v neděli že by chtěli míti trochu odpočinku⁴⁹). Na početních groších jeho čteme heslo „Sors omnia versat“⁵⁰); slova ta sobě zvolil zajistě s rozmyslem, maje zřetel k běhu života svého velice proměnlivému.

Florian Farinestus učiněn šafářem mince roku 1600 místo Adama Strnada⁵¹). Roku 1586 pojal k manželství Kristinu, dceru Tomáše Dypolta Zruckého⁵²); z tohoto manželství pošlo několik dítek, které většinou zemřely v mládí⁵³). Šafářem v minci byl do 1608, kteréhožto roku zemřel⁵⁴); z osmi dítek přečkaly jej toliko Lidmila, David († 1615 na hlízu), Alžběta (provdaná 1622 za Jakuba Kácovského mincíře) a Jan⁵⁵). Roku 1610 (390) v pátek po sv. Panně Julianě (19. února) nařídila komora čes., aby Adamovi

Strnadovi šafáři mince vyplaceno bylo 103 kp 58 gr 6 den míšen., které vydal při přestavbě na VI. Dvoře „na vystavení a opravu některých pokojův, také i zdi a střechy“⁵⁶); dle toho troufáme si projevit domněnku, že Adam Strnad byl po smrti Floriana Farinesta povolán k službě šafářské na mezidobí, než úřad ten mohl býti obsazen trvale.

Šebestian Dynes Lounský učiněn šafářem mince roku 1610, což úředníkům mince oznámil nejv. mincmistr listem psaným v pondělí po pam. sv. Martina rytíře⁵⁷). Býval konvářem, což dosvědčuje následujícími zápisy: 1593 oddání Šebestian Dinnes Lúnský řemesla konvářského a Bohunka pozůstalá vdova po neb. Václavovi Holoubkovi (dne 1. srpna)⁵⁸); 1595 Lorenc Valgulí Vlach koupil dům s zahrádkou při něm v ulici za Kotkovic ležící od Šebestiana Dynnesa konváře a Bohunky manželky jeho za 110 kp gr čes⁵⁹); 1599 umřela Johanka (sic) dcera neb. pa Alexandra z Vlčí Hory, kteráž k manželství měla nejprve Václava Holoubka, po něm N. Dynesa konváře⁶⁰). Roku 1600 dal příjemně⁶¹), ale záhy snad potom zanechal řemesla svého, neboť v zápisech dalších nenazývá se již konvářem; od řemesla odešel bezpochyby proto, že nedovedl čelit značné soutěži ostatních konvářův, současně v Hoře působilých. Roku 1601 pojal k manželství Annu, vdovu po neb. Alexandrovi Pagerlovi, sousedu na H. K.⁶²). Téhož roku 1601 koupil dům nárožní nad rourou hořejší pod branou Kouřimskou s druhým domem při něm od poručníků, sirotkům po neb. Alex. Pagerlovi krejčím zůstalým nařízených, za 300 kp gr čes⁶³); 1602 koupil dům Strunkovský za rathouzem ležící od poručníků sirotkům po neb. Janovi Strunkovi pozůstalých za 200 kp gr čes.⁶⁴). Roku 1617 v měsíci srpnu dne 12. v sobotu post Laurentii umřel Š. D. jsa šafářem mince⁶⁵); „stonal dávný čas na oteklinu“, byl pochován dne 13. srpna. Při inventování statku pozůstalého nalezeno mnoho peněz hotových⁶⁶). Z manželství Šebestiana Dynesa s Annou vyšli dva synové: Václav (* 1608) a Samuel⁶⁷). Šebest. Dynes měl své početní groše s letopočtem 1613⁶⁸); z výjevu na líci vyraženého (květinu svažuje sprcha s oblaku) vyzírá důvěra v boží požehnání, - symbolickým obrazem na rubu (ještěr okřídlený požírá zmiji) a opisem „Serpens serpentis damno lucrosior“ měla býti bezpochyby pranýřována hamiznost tehdy v Hoře úzasně bující.

[Václav Kirchprink Kolínský - viz Dodatky str. 58]

(391) Jakub Křinecký (též Křenecký) byl nástupcem Šebestiana Dynesa; nejstarší zprávu o něm známe z roku 1618, totiž podepsaný jím jakožto šafářem mince list stvrzující dodávku olova dne 13. června⁶⁹). Roku 1619 měl nesnázi s mincířem Ondřejem Endrlem, stížil si do něho takto: „...jest ke mně do světničky šafářské zde na Dvoře Vlaském přišel a tu jest mne, abych jemu od 194½ hřivny na groše po 24 krejcařích zmincovaných a pregovaných zaplatil, upomínal; a když jemu ode mne oznámeno bylo, že jsem jemu předešlého týhodne od nich zaplatil, tu jest tomu před počtivými lidmi, urputně na svém stoje, odpíral a mně - račte odpustiti - lhářů, že bych dělníkům peníze kradl, nadal“. Když jiní mincíři dosvědčili, že jim bylo zapláceno, také on po chvíli v tom se upamatoval, že jest peníze přijal, a vymlouvaje se na nepamět, šafáře odprošoval⁷⁰). Roku 1621 Jakub Křinecký, mince JMCské šafář, sobě, Markétě manželce koupil dům vedle domu Mědínkovského proti Undrlaku a krámům masným dolejší ležící od Mistra Petra Capona Netovického,

³⁷) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 116 a 117.

³⁸) Rez. Dač. II. 69.

³⁹) A. W. Dvě žádosti rukou Ad. Strnada psané, ale nedatované.

⁴⁰) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 469 a 470.

⁴¹) Rez. Dač. II. 74. - List. úř. kutnohor. Obligac. D. 32.

⁴²) Rez. Dač. II. 237

⁴³) A. K. Lib. her. III. O. 4.

⁴⁴) Ib. N. 22. Kateřina Strnadová byla sestrou Jana Hlaváče.

⁴⁵) List. úř. Obligac. F. 26. a L. 3.

⁴⁶) Ib. L. 3.

⁴⁷) A. K. Lib. her. III. E. 27 v.

⁴⁸) Rez. Dač. II. 237.

⁴⁹) A. K. hor. odd. 730.

⁵⁰) Ed. Fiala Sammlung böhm. Münzen II. str. 423.

⁵¹) Rez. Dač. II. 76.

⁵²) Ib. II. 21.

⁵³) Arch. arcid. Matriky svbarbor.

⁵⁴) Ib. Pohřben dne 28. února - Rez. Dač. II. 108.

⁵⁵) A. Z. Lib. testam. M. 10 v.

⁵⁶) A. K. hor. odd. kniha 25. fol. 671.

⁵⁷) A. K. hor. odd. kniha 31. fol. 343.

⁵⁸) A. arcid. Matriky svbarb.

⁵⁹) A. K. Lib. her. III. G. 17.

⁶⁰) Rez. Dač. II. 68.

⁶¹) List. úř. Obligac. G. 5.

⁶²) A. K. Listina nečíslovaná.

⁶³) A. K. Lib. her. III. N. 4. Z tohoto lože měla Anna dítky: Mandalenu a Apolenu (provd. za Zachariáše Haniku řezníka).

⁶⁴) Ib. O. 16 v. Z druhého lože s Janem Strunkou zůstaly Anně dcery: Dorota Adama Švendy manželka, Lidmila provdaná za Petra Bořanovského z Bytyšky konváře a Mandalena.

⁶⁵) Rez. Dač. II. 173.

⁶⁶) A. K. kniha invent. N. 29 a nás.

⁶⁷) A. K. Lib. her. 1605-20. H. 28 v. a A. arcid. Matriky svbarb.

⁶⁸) Ed. Fiala Sammlung böhm. Münzen des M. Donebauer II. str. 316.

⁶⁹) A. W.

⁷⁰) A. K. hor. odd. č. 6107 a 5565/III.

písaře radního, za 475 kp gr čes⁷¹). Poslední nám známá zpráva o Jakubovi Kříneckém jakožto šafáři mince sahá do roku 1622⁷²). Také Jak. Křínecký měl své početní groše a na nich heslo „In spe vivo“⁷³). [Viz též *Dodatky str. 56*]

Z doby, kdy služba hospodáře Vlaského Dvora nebyla ještě sloučena se šafářstvím v minci, podávají ovšem hlavně Reg. verková zprávu o osobách, kterým služba ta bývala svěřována.

Johanes připomíná se jakožto „hospes“ při neděli Omnes gentes 1493.

Mikuláš býval šafářem mince (viz str. 382.); od roku 1496 vyskytá se v zápisech jakožto hospodář dvorský nebo úředník z Vl. Dvora a kolkař. Roku 1496 koupil dům ležící vedle Supové v ulici, kdež někdy Brloh bydlil, od Havla Škrova za 66 kp gr⁷⁴). Téhož roku měl jakožto hospodář 16 gr. Roku 1498 zemřel; poručníkem statku a sirotka jeho byl Bartoš z mince písař.

Zigmund byl hospodářem D. Vl. již 1497⁷⁵), dostával tehdy stanse 12 gr. Vedle platu týhodního dávali mu z mince ob čas z rozkazu nejvyš. mincmistra mimořádné dary, jmenovitě: 1503 na sukni 1½ kp „ad petita officialium“; 1504 dáno Zigmundovi hospodáři dvorskému na kožích liščí hřbetový 3 kp. Za služby nad povinnost konané (od metání sněhu se žlabův, od dovážení peněz do Prahy a pod.) odměňován byl platy zvláštními.

[Bartoš - viz *Dodatky str. 57*]

Bohuslav z Benešova, hospodář z Dvora Vlaského, roku 1516 s Dorotou Hansmorovou, mateří Margethy Hanstrojové z Slavíkova, (392) přiznali se rukojmě býti za 50 kp gr p. Pavlovi Kaufmanovi, měšťaninu města Krakova za Hanstroje⁷⁶). Hospodářem byl již 1510: tehdy dány 2 kp gr za tři žlaby dřinové na Dvůr, kteréž Bohuslav hospodář koupil. [Viz též *Dodatky str. 57*]

7. Vrátný a ponocní.

Úkol vrátného jest ovšem zřejmý: bylot' mu stříci vchod na Vlaský Dvůr; obzvláště pak v sobotu, dokud trvala výplata, stál vrátný v mincovně světnici u dveří a nesměl nikoho nepovolaného vpouštět, leč se svolením úředníků mince¹). Při různých výkonech v minci, zejména při bílení černých plátův má býti napomocen, a kamkoli by byl úředníkem mince, gvardejnem nebo písařem mince poslán, ochotně mu bylo docházeti a co bylo nařízeno, pilně vykonávati. Jeho povinností bylo též, přijímati uhlí (pro přepalování stříbra a zkoušení) od sedláků, je měřiti a množství dodané dle truhel a košů i se jmény dodavatelů na cedulích zaznamenávati; též bylo jeho úkolem, uhlí prosévati, do pranárny, do šmiten a do průboven vydávati a pozor míti, aby nebylo zbytečně rozšlapováno a drobeno. Od vrátného nově nastupujícího bylo požadováno přísahy, že svěřený mu „úřad vrátenství při Vlaském Dvoře“ věrně a spravedlivě bude spravovati a „tajnost při minci i také v rejtunku zachovávat“²).

Zprávy o vrátných Vl. Dvora nejsou četné a dotýkají se hlavně skrovné odměny, které se jim za konání služeb z mince dostávalo; na př. 1473 platilo se z mince týdně vrátnému 4 gr, ješto léhá před minci; roku 1698 platili vrátnému mincovnímu 39 zl ročně³).

[Matěj - viz *Dodatky str. 57*]

Jan roku 1473 nemohl pro stáří léhati již před minci; novému vrátnému placeno 4 gr, „ješto místo starého Jana hlídá v minci“.

Jindřich roku 1486 přijal při Jubilate 1 kp a opět při Letare na kožich 2 kp 45 gr; vrátným byl ještě roku 1503, tehdy In vigilia Epiphan. dom. dáno z mince Holíčkovu (šafáři) a vrátnému dvoru za dva kožichy beraní 1½ kp mdto dom. mincm. ad petita officialium; 1511 učiněn šafářem v minci po Holíčkovu.

Martin byl vrátným 1510-13; roku 1515 nazývá se v zápisech již „starým vrátným ze Dvora Vlaského“⁴). Roku 1510 koupil dům u sv. (393) Jana ležící někdy Brožka vačkáře za 13 kp gr čes: zaval 3 kp a ještě 1520 doplácel „Martin Prasátko“ 1 kp za dotčený dům⁵).

Vondra připomíná se v Reg. prengrecních 1514-16.

Martin Švagr; o něm zapsal Ondřej Křivoláček zprávu nasledující: „1554 Dum clamarem f. 3. umřel Martin Švagr vrátný Dvora Vlaského. Byl dobrý křesťan“⁶).

[Václav Doktor - viz *Dodatky str. 57*]

[Jiřík Duchek - viz *Dodatky str. 57*]

Daniel Tapineus měl 1588 týhodního stanse 13 gr⁷); jest znám jakožto konvář a zvonář.

[Matouš Hradecký, Václav Roza - viz *Dodatky str. 57*]

Křištof Veselský byl vrátným Dvora Vl. 1631⁸) a bezpochyby ještě po několik roků následujících. Roku 1594 koupil dům na sv. Janě po neb. Tomášovi Štoleckém mlynáři zůstalý za 65 kp gr č⁹). [Viz též *Dodatky str. 57*]

[Jan Vala, Jiřík Strimilovský - viz *Dodatky str. 57*]

Václav Opatovský se připomíná 1682; měl 39 zl ročního platu. [Viz též *Dodatky str. 57*]

Václav Chmel roku 1702 pomáhal šmitmistrovu Matějovi Šmahlovi při líti cánův a přijal za to zvláštní plat z mince¹⁰); téhodního platu měl za 20 neděl 15 zl.

Jakub Sekerka byl vrátným roku 1737¹¹).

Ponocní hlídali minci za doby noční. Byl-li král u Hory, byla hlídka noční sesílena; nebylo-li šafáře doma anebo opravovalo-li se cosi ve sklepe, v němž cenná věc se přechovávala, byl stálému ponocnému přidán pacholek na ponůcku. Ponocnému platilo se roku 1474 a ještě 1487 týdně po 7 gr, za ponůcky jednotlivé po 1 gr¹²); okolo roku 1590 dostávalo se hlídačům Vl. Dvora odměny týdně po 18 gr, týž plat brali také Hanuš Drábek a Pavel Rezáč roku 1615 za hlédání¹³). Na sklonku 16. století říkali ponocným v úředních zprávách též „hlásní“; roku 1590 bylo jich v hutech a na Vl. Dvoře dohromady pět. Ani ponocní nebyli přijímáni bez závazku¹⁴). [Viz též *Dodatky str. 57-58*]

⁷¹) A. K. Lib. her. V. pag. 9.

⁷²) List. úř. Obligac. O. 5.

⁷³) Ed. Fiala Sammlung böhm. Münzen II. str. 356.

⁷⁴) A. Z. Lib. her. rub. major J. 9 v.

⁷⁵) Bezpochyby od neděle Dom. illum., neboť v Reg. verk. jest při této neděli poznamenáno, že peníze jakési byly poslány „po Zigmundovi hospodáři novém.“

⁷⁶) A. K. Reg. album 1515-27. B. 23 b.

¹) Roku 1533 udála se v minci v den výplaty (v sobotu) příhoda velice pohoršlivá. Nějaký Kdule havěř přišel jest do mince a vrátného ode dveří odstrčil a všedší do mince mluvil k úředníkům mince takto: „já se v kavně nezavírám, když kyz prodávám, a vy se zavíráte, když máte platiti, a i jiná slova dosti odporná jest mluvil...“ Komora, již byla o tom dána zpráva, nařídila hofmistrovu a urbureři, aby ho „konečně slušně o takovou jeho všetečnost trestali a žádnému takových povyků v minci krále JMti činiti nedopouštěli...“ A. K. hor. odd. kniha 18. fol. 42.

²) A. K. hor. odd. 622/II.

³) A. K. hor. odd. kniha 44. fol. 384.

⁴) A. K. Kniha přípočední A. 1. Téhož roku f. 4. die Benedicti Martin starý vrátný z Vl. Dvora učinil přípočed' na 5 kp gr půjčených Benešovi mlynáři z Prahy.

⁵) A. Z. Lib. her. rub. maj. O. 6 v.

⁶) Pam. archaeol. XIX. 277.

⁷) A. K. hor. odd. invent. č. 475.

⁸) A. K. Lib. her. V. pag. 248 v.

⁹) A. K. Lib. her. III. F. 24 v.

¹⁰) A. W. Müntz-Gefälle und Ausgaben.

¹¹) List. úř. Lib. testam. C. 8.

¹²) 1474 Omnis terra ponocnému mince za 2 neděle, ješto hlédá mince 14 gr; 1474 Cantate od ponocky v minci 5 gr, ješto šafáře doma nebylo; 1484 Exaudi II. ponocným za 3 neděle 21 gr; 1486 Circumd. ponocnému, ješto ponocoval u krále JMti, 7 gr; 1487 Quasimodo dvěma ponocným za 2 noci 4 gr, ješto ponocovali při sklepe. Reg. verková.

¹³) A. W. Wochentliche Münzkosten.

¹⁴) Závazek na ponocování na Vl. Dvoře učinili 1579 při neděli Omnis terra Mikuláš Grejnař, při Adorate II. Bartoň Vačkář. A. K. hor. odd. Manuale hor. úřadu pg. 78 a 80.

			kopy	groše	den				kopy	groše	den
	1	stará zlámaná truhlice za	-	6	-	V sklepě, kde se sůl a vinštýř chová					
	1	stará železná mříže za	-	30	-	1	měděný moždíř s palicí za	2	-	-	
	50	kožených korbelů, v kterých se voda při ohni užívá (sic), po 6 gr	5	-	-	1	kád' k soli za	-	5	-	
	1	staré dveře železné za	2	-	-	4	nové tručky po 1 gr	-	4	-	
		V gisárně, kde se cány lejí				1	řešeto k prosívání vinštýře za	-	8	-	
2)	2	železné hrnce, v kterých oheň hoří, po 5 kp gr	10	-	-	3	kopy velkých a malých testův k penězům po 8 gr	-	24	-	
4)	6	šaffů železných na rošt po 3 gr	-	18	-	1	putna k tlučenému vinštýři nošení za	-	8	-	
3)	1	rošt železný do železného hrnce za	-	40	-	1	škopek za	-	3	-	
5)	4	železné kleště po 15 gr	1	-	-	90	chvoštiš po 1 den	-	12	6	
	3	železné lžice po 10 gr	-	30	-	V váze na Dvoře Vlaském					
	4	železné ingusy k lití tolarových cánů po 30 gr	2	-	-	20)	1	velká váha železná, na které se měď, železo a jiné věci váží, s dvěma šály a řetězi za	8	-	-
6)	7	železné střelky k barchanu po 20 gr	2	20	-	55 ct 45 lb	železných čepův, zděří a podstavky k velkým vellům po 5 kp gr cent	276	52	3½	
7)	1	skřípec pro zdvihání železného hrnce za	2	-	-	Závaží					
8)	1	vsazující plech pro horkost s železnou nohou za	1	-	-	10	celých centnýřů z zvonoviny po 120 librách ty jsou v hlavním inventáři	-	-	-	
	1	malý moždíř z zvonoviny k tlučení grece za	-	30	-	60	liber neb půlcentnýře, 30 liber, 20liber závaží, 10liber závaží, 5liber závaží, 15liber vsazující závaží, po 3 gr každá libra	6	30	-	
	1	měděný šál k zrnění pruby	-	10	-	1	stolček za	-	10	-	
	1	železné hrábě pro uhlí za	-	12	-	1	železné kladivo za	-	4	-	
	1	železný starý plech k sušení pagamentu za	-	6	-	Nádobí, kterého ponocní užívají					
	2	železné klufty po 10 gr	-	20	-	2	staré pily po 10 gr	-	20	-	
	1	kotlík z zvonoviny k rozpouštění másla za	-	6	-	2	sekery po 10 gr	-	20	-	
	1	železné kladivo za	-	5	-	1	klín k štípání za	-	8	-	
10)	55	velkých hrcův, v kterých se verkové stříbrné rozpouštějí, po 26 gr	23	50	-	1	ruční sekera za	-	6	-	
	32	prostřední hrnce po 12 gr	6	24	-	2	klamry po 3 gr	-	6	-	
	70	malých tyglíčků vsazujících po 3½ den	-	35	-	1	vosný nůž za	-	2	-	
	30	hliněných postavků, na kterých hrnce s stříbrem stavějí po 1 gr	-	30	-	1	pilník k broušení velké pily	-	1	-	
	40	hliněných pokliček na hrnce po 3½ den	-	20	-	V světnici, kde se počty mincovní a peněžité píší					
12)	2	nové měděné vanny k lití všelijaké mince, váží 70 liber po 6 gr	7	-	-	1	tabule s tříma vytahovadly za	-	30	-	
	2	staré malé allmárky po 5 gr	-	10	-	1	malý stolek s vytahovadlem za	-	15	-	
	2	stoly staré po 15 gr	-	30	-	3	stolice po 5 gr	-	15	-	
		V staré prennárně				1	vezděná allmárka za	-	8	-	
	1	duplovaný měch k prvnějšímu stříbru pálení za	2	-	-	V sklepě vedle té světnice					
13)	4	představující plechy pro zdržování horkosti prennarův s železnými nohami a háky po 30 gr	2	-	-	1	tabule s dvěma truhlicemi za	-	30	-	
	1	truhla, v které pálené kosti chovají, za	-	10	-	1	allmara velká s 38 vytahovadly, v které všelijaké staré počty a knihy jsou, za	5	-	-	
	2	řičice k prosívání popela po 8 gr	-	16	-	1	allmara, v ní peněžité počty, šuldpuhy a jornaly schované jsou, za	1	18	3½	
	1	allmárka stará malá za	-	5	-	V šafařově světnici					
	1	starý stolček za	-	10	-	1	tabule s dvěma vytahovadly za	-	20	-	
19)	1	štok pro stříbro čištění za	-	15	-	1	stolice dlouhá	-	6	-	
	1	velké truky, v kterých se popely pro nabíjení testův chovají, za	1	-	-	1	kalamář za	-	3	-	
		V nové prennárně				1	dřevěné posýpadlo za	-	1	-	
	4	železné klufty po 10 gr	-	40	-	1	černá allmárka za	-	50	-	
14)	5	kladiv po 5 gr	-	25	-	V velkém sklepě pod průbovnami					
	3	dláta stříbra sekání po 3 gr	-	9	-	2	staré kotčovské vozy s černými plachtami přikryté po 8 kp gr	16	-	-	
	3	špičatá kladiva po 5 gr	-	15	-	Foroth při třech přisezních prubířích					
	2	železné lžice po 5 gr	-	10	-	předně u Matesa Endrle					
15)	2	mosazné štětky po 3 gr	-	6	-	1	vážka pro vážení zrnec s závažím a klíškami	4	-	-	
16)	3	železné háky po 3 gr	-	9	-	1	vážka pro vážení prachu za	-	45	-	
17)	6	velkých sekáčův, nimiž se stříbro na testu dělí, po 10 gr	1	-	-	1	vážka pro vážení zrněného olova za	-	7	3½	
	24	mufflí k nynějšímu stříbru pálení po 2 gr	-	48	-	4	probiřské pícky z cihel udělané po 40 gr (u Václ. Šafařika na jinší způsob nežli za prvních léth)	2	40	-	
	3	železné rynky k nabíjení testův, váží 40 liber každá libra po 2 gr 4 den	1	55	5	18	mufflí a plátků po 3 den	-	7	5	
		Při lorování				6	kop střípkův prubiřských po 3 gr	-	18	-	
	1	velký měděný kotel k lorování černých plátů	6	-	-	2	klíště pro vylévání prob po 6 gr	-	12	-	
	1	stará měděná lopata, kterou se bílé pláty z kotla vybírají, za	-	12	-	2	hladci plechové pro průby po 6 gr	-	12	-	
22)	2	truky k praní a osušování bílých plátů po 10 gr	-	20	-	2	kladiva pro vytloukání prob po 3 gr	-	6	-	
	3	měděné dřevé kotly pro sušení bílých plátů po 1 kp 30 gr	4	30	-	2	klufty k prubování po 4 gr	-	8	-	
	1	železná klufta za	-	10	-	5	železných plechů pro vylévání průb po 4 gr	-	20	-	
	1	stará truhla k schování ručníků za	-	10	-	1	nakovadlo pro vytloukání průb za	-	24	-	
	2	puďlače po 1 gr 2 den	-	2	4						
	2	sudy, v kterých se vinštýř pro lorování chová, s jedním škopkem za	-	37	3½						

		kopy	groše	den			kopy	groše	den
1	uštěpací kleště pro volovo za	-	2	4	2	ajnkusy k černé mědi po 2 gr	-	4	-
1	stoleček a 1 tabule dlouhá pro vysejpání prachu	-	36	-	1	dláto k černé mědi vytínání za	-	2	-
1	truhla pro všeliké nádoby za	-	6	-	1	forma s třima děrami k kulkám lití za	-	10	-
1	lžice železná pro vybírání z tygle olova zrnění	-	7	3½	1	amos a 2 kladiva k všelikým potřebám	-	20	-
1	centnýř olova zrněného, libra po 1 gr 4½ den	3	10	-	3	plechy, do nichž šitproby se vylévají, po 4 gr	-	12	-
	u Václava Šafaříka				3	klufty po 4 gr	-	12	-
1	měch ohně rozdělování za	-	7	3½	1	měch k měděným probám za	1	-	-
1	amos průb vytloukání	-	24	-	2	kleště, kterými se pagamenty lijí, po 7½ gr	-	15	-
1	mosaznej moždíř k průbám tlučení za	2	-	-	1	kleště k průbám vylévání za	-	5	-
1	hřebílků železných, popela vyhrabání z plátů, za	-	3	-	1	lžic pro volovo rozpouštění za	-	5	-
	(jinak asi tytéž věci, jako u Matesa Endrle) u Lukáše Portensdorfera				2	stolečky, jeden vo jedné vytahovače a druhý vo dvouh za	-	40	-
2	klufty pro vylévání průb po 6 gr	-	12	-	2	staré allmárky po 15 gr	-	30	-
1	železné hřebílko pro vyprazdňování pícky za	-	3	-	1	stará stolička za	-	4	-
	(jinak asi tytéž věci, jako předešle) Poznamenání, co Samuel Kavka hutní gegenhandler od prubiřských vážek v světnici Lukáše Portensdorfera probíře v jedné nové allmárce zavřeno jmá				4	staré pícky probířské po 15 gr	1	-	-
2	nové vážky k vážení zrnka, kteréž Jiří Weinold dělal, po 4 kp gr	8	-	-	1	stará měděná pánvice za	-	45	-
1	stará opravovaná vážka pro zrnka, kolínského díla za	2	45	-		Forrot nádoby v kernárně, kde se měď zrní			
1	stará opravovaná vážka pro zrnka, též kolínského díla za	2	45	-	1	pár měchů s železnými řetězy a jedním velkým kolem, kterým se mědi táhnou, za	6	-	-
1	stará opravovaná vážka pro zrnka za	2	30	-	2	štechajzny za	-	15	-
1	vážka stará pro zrnka, od Gotzšolka za	3	15	-	1	fírkle za	-	12	-
2	vážky pro zrnka, stará od Gotzšolka bez šálek, které se nyní potřebovatí nemohou, že nyní jiné vážky opravované jsou, za	1	30	-	2	stahující železa šlaky za	-	8	-
2	mosazné závaží po 20 gr	-	40	-	1	kratce za	-	5	-
1	vážka pro zrnka, kteráž panu Křištofovi Purkentrejchovi k opravování dána a za ním zůstává	-	-	-	1	kysa k šplejsování za	-	7	-
2	rysy papíru po 30 gr	1	-	-	1	dvířky železný před pec za	-	55	-
	Inventář všelikých instrumentův a nádobí k službě gvardejnské náležejících				1	klufta za	-	5	-
1	stará vážka na zrnka s aufcukem za	1	30	-	7	lžic železných k lití mědi po 6 gr	-	42	-
1	kleštky k zrnkům tlačení za	-	2	-	23)	1 plech měděný k sušení mědi za	1	-	-
1	truhlička, v které vážka stojí, když se zrnka váží, stará za	-	15	-	1	1 velká vanna s dvěma železnými vobručemi, v které se měď zrní, za	3	-	-
1	staré nůžky k stříbra stříhání za	-	3	-	24)	1 vanna malá za	-	10	-
1	amos a kladivo k stříbra roztahování za	-	15	-	1	1 kysa za	-	6	-
3	dláta, jimiž se z stříbra proby vytínají, po 2 gr	-	6	-		Stavení na Vlaském Dvoře			
						dům Vlaský Dvůr slující s svým příležícím stavením a pokoji, v němž mince se všemi svými a k jejímu úřadu náležejícími potřebami a případnostmi obsažena jest, jako i kostelík královská kapla řečený s následujícími kostelními klenoty	hřivny	loty	qtl
					1	monstranci váží i s klenicí (sic)	21	3	-
					2	pozlacené kalichy i s miskami váží	5	10	3
					1	křišťalová krabička pro hostie, ampulky a křižmo	-	11	3
					1	stříbrná miska malá váží	-	3	3
					1	krabička stříbrná váží	-	13	3
						A. K. hor. odd.			

(402-403) Doplnky
dle inventáře z roku 1588:

- ad ¹⁾ wurmstichige (proděravěná červotočí).
²⁾ zween aiszerne Wintofen, darinne die Silberwerkh zerlassen werden, mit Laim (Lehm) inwendig ausgeschmierth.
³⁾ zween aiszerne Draifusz under die Wint-Ofen.
⁴⁾ acht aiszerne Stab auf die Dreifusz.
⁵⁾ vier aiszerne Hebzangen.
⁶⁾ sieben aiszerne Bogen zum Barchat (sic), darein die Zain zue den klainen Müntzsorten gegossen werden
⁷⁾ ain Zueg sambt vier Stucken Ketten zum Heben des Windtofens sambt Ringl und Zapfen
⁸⁾ ain Viersatzplech uber den Wintofen sambt ainem aiszern Fuesz
⁹⁾ dray alte aiszerne Raifen zu den tennenen Windtofem
¹⁰⁾ 102 Stück ainer in den andern (Tigl)
¹¹⁾ 120 klaine Kisztigl

- ¹²⁾ drey holtzene Wanne zu Notturft der Zain leschen
¹³⁾ zween Viersatzplech wegen Aufhaltung der Hitz für die Silberprener sambt aiszern Fissen und Hacken, daran sie hangen
¹⁴⁾ Maiszel zum Silberschrotten
¹⁵⁾ zwo meszene (mosazné) Kratzpirsten
¹⁶⁾ ain aiszern Rirhacken
¹⁷⁾ sechs praite Aiszen, damit die Silber auf den Testen zuetailt werden
¹⁸⁾ ain Merszer von Spaisz (ze zvonoviny), darinne die gebrenten Bein in die Aschen zu Notturft der Test gestossen werden
¹⁹⁾ ain Stock zum Silberabstoszen und Seibern (cídění)
²⁰⁾ aine grosze aiszerne Wage, darauf die Kupfer, Aiszen und andere schwere Sachen gewogen werden, mitz wayen Schalen und Ketten, darauf die Schalen hangen.

dle inventáře z roku 1622:

- ad ¹⁷⁾ 5 Parten, damit die Silber auf den Testen geteilt werden
²²⁾ 2 kleine löchrige Kasten zum aufhalten der Platen im Waschen
²³⁾ 1 aiszernes grosz zugerichtetes Blech zum abtruhnen des gekürnten

- Kupfers
²⁴⁾ 2 grosse Tröge zum abwaschen des gekührnten Kupfers.

1530 16. července	Václav Poklupek Ondřej Zvoník Bohuslav Porybný Victorin z Krsovic	Jan Stohlar z Chocemic Martin Křivoláček Lukáš Volfův	David postřiháč Jakub Vorel	Matěj Ursus
1532 23. března	Ondřej zvoník Jiřík Labuška Vavřínc Růže z Siona Pavel Sviňák	Jan Stollar z Chocemic Zachař z Chrudimě Lukáš Volfův	1552 17. září Jakub Labuška Zigmund Dobeš Jakub Samsera David postřiháč	Jiřík kožišník Jiřík Libotovský Matěj Ursus
1534 26. září	Ondřej zvoník Bohuslav Porybný Victorin z Krsovic Pavel Sviňák	Jiřík Libotovský Lukáš Volf Havel vačkář	1553 28. října Adam Zigel z Chocemic Lukáš Labuška David postřiháč Petr vačkář	Mistr Pavel Matěj Ursus Jiřík kožišník
1535 2. října	Victorin z Krsovic Ondřej zvoník Burian Vrbík Jiřík Popelka	Mistr Pavel Havel vačkář Jan Vajs	1555 18. května Jan Žlutický truhlář Jakub Samsera David postřiháč Petr vačkář	Matěj Ursus Jiřík Libotovský Thoma konvář
1536 7. října	Victorin z Krsovic Jiřík Popelka Burian Vrbík z Žaboklik Jakub Truhlář	Mistr Pavel Jan Škorně Jan Vajs	1558 Lukáš Labuška Jan Žlutický truhlář Václav Zvoníků Burian z Hloušek	Jiřík kožišník Jiřík Libotovský Tomáš konvář
1538 22. února	Victorin z Krsovic Burian Vrbík z Žaboklik Pavel Sviňákův Duchek mincíř	Mistr Pavel Lukáš Volfův Havel vačkář	1559 2. září Jan Žlutický Václav zvoníkův Jakub Vorel Burian z Hloušek	Jiřík Libotovský Tomáš konvář Petr Mášův
1539 3. ledna	Victorin z Krsovic Václav Vočko Burian Vrbík z Žaboklik Pavel Sviňák	Mistr Pavel Jiřík konvář Lukáš Volfův	1561 12. července Jakub Labuška Jan Žlutický	Jiřík Libotovský Raphael konvář
1540 3. ledna	Victorin z Krsovic Václav Vočko Ondřej zvoník Burian Vrbík z Žaboklik	Mistr Pavel Jan Vajs Lukáš Volfův	Václav Zvoníkův Raphael mincíř	Zigmund Škorně
1541 3. ledna	Victorin z Krsovic Václav Vočko Jiřík Popelka Burian Vrbík	Mistr Pavel Jiřík konvář Jan Chyzdera	1562 23. března Václav Vočko Lukáš Labuška Jan Žlutický Jakub Bzinecký	Jiřík Libotovský Jakub Vorel Tomáš Klabalův
1542 4. února	Václav Vočko Vavřínc Růže z Sionu Victorin z Krsovic Jiřík Popelka	Mistr Pavel Jiřík Klabal konvář Mathuš Hana	1568 17. ledna Jakub Labuška truhlář Jakub Bzenecký Jakub Holický Jan Rotleb	Václav Vočko Jan Křivolačkův Pavel Klabalův
1543 13. ledna	Václav Vočko Jiřík Popelka Jakub Labuška Bohuslav od Slonův	Mistr Pavel Jiřík Libotovský Jiřík Klabal	1572 5. července Pavel Hutníčkův Jan Bzenecký Jakub Holetický Jan Rotleb truhlář	Pavel Klabalův Jiřík Hlaváč Jan Záborský krejčí z Tarmarku
1545 11. července	Václav Vočko Jakub Labuška Duchek lojovník David postřiháč	Mistr Pavel Vondřej Křivoláček Matěj Ursus	1573 29. června Pavel Hutníček Jan Bzenecký Jakub Holetický Vít Dobeš	Pavel Klabal Kašpar Fifek Jiřík Hlaváč
1546 31. července	Václav Vočko Lukáš Labuška Duchek lojovník Martin zvoníkův	Vondřej Křivoláček Jiřík konvář Matěj Ursus	1578 26. ledna Jan Koryčanský z Kořenic Pavel Hutníček Vít Dobeš z Rohožova Jindřich Labuška	Kašpar Fifek Pavel Klabal Jan Zaborovský
1547 13. srpna	Duchek lojovník Martin zvoníků David postřiháč Jan Hutníček	Jiřík konvář Jan Vajs Matěj Ursus	1581 4. února Jan Koryčanský Jan Kazlar Jerolím Labuška Jakub Holický	Pavel Klabal Jan Zaborovský Václav Libotovský
1548 18. srpna	Duchek lojovník Rafaël mincíř Lukáš Labuška Burian Vrbí	Jiřík konvář Matěj Ursus Jiřík kožišník	1582 24. března Jan Kořčanský Jerolím Labuška Jakub Holický Zikmund Zahrádka	Pavel Klabal Pavel Skřivan Václav Libotovský
1549 17. srpna	Jakub Labuška Duchek lojovník Jakub Samsera Abraham Gazlar	Jiřík Libotovský Jiřík konvář Matěj Ursus	1583 4. května Jarolím Labuška Jan Kazlar Jakub Holický Vít Dobeš	Tomáš konvář Pavel Skřivan Václav Libotovský
1550 16. srpna	Václav Vočko Jakub Labuška Abraham Gazlar David postřiháč	Mistr Pavel Jiřík konvář Matěj Ursus	1585 1. července Jerolím Labuška Vít Dobeš Jan Rotleb Jan Horčice	Tomáš Klabal Matouš Truinkat Jan Strymilovský postřiháč
1551 22. srpna	Jakub Labuška Abraham Gazlar	Jiřík kožišník Jiřík konvář	1586 7. července Jerolím Labuška Jan Rotleb Jan Horčice Václav z Hloušek kožišník	Tomáš Klabal Matouš Truinkat Jan Strymilovský
			1591 12. ledna Jerolím Labuška Jan Rotleb Václav Tulis Ondřej Blejsa	Tomáš Klabal Adam Hněvosický Jan Strymilovský

1593 1. června	Jerolím Labuška Jan Rotleb Václav Tulis Jan Horčice	Tomáš Klabal Adam Hněvosický Jindřich Labuška
1595 20. ledna	Václav Snížek Jan Rotleb Jerolím Labuška Jan Hlas	Tomáš Klabal Adam Hněvosický Jan Horčice
1597 26. července	Jan Pečetský Jeronym Labuška Václav Souček Jan Hlasů	Tomáš konvář Adam Hněvusitský Jan Horčice

1600 24. července	Jerolím Labuška Jan Hlas Jan Horčice Ondřej Blejsa	Tomáš Klabal Jindřich Labuška Jan Pečetský 1523-1600 dle Červ. knih mincíř.
1628	Václav starší Labuška Jindřich Skřivan Václav z Bačetína Jan Šreter	Jan Openda Václav Hodovník Jiřík Hrůza A. K. hor. odd. 6177.

(415-422) X. Úřednictvo při minci kutnohorské 1471-1726.

	úředník mince	úředník mince	úředník mince	písař mince	gvardein		úředník mince	úředník mince	úředník mince	písař mince	gvardein
1471	Oldřich z Tůšně (již od 1467)	Petr Klucký z Solopisk (od 1460)	Prokop Alder z Lošan	Simeon Semének	Jan Těšínský	1510	Sankturin z Nedvojovic	Samson z Fulštejna	Bohuslav Janovský z Suchotlesk	"	"
72	Simeon Semének z Vrchovišt	Pavel Vidlák	"	Jakub	"	11	"	"	"	"	"
73	"	"	Gabriel z Nymburka	Jan z Žiželic	"	12	"	"	"	"	"
74	"	"	Zachař z Božetína	"	"	13	"	"	"	"	"
75	"	"	"	"	"	14	"	"	Piramus Kapún z Svojkova	"	"
76	"	Zachař z Božetína	Jan Charvát z Ostrova	"	"	15	"	"	Zigmund Anděl z Ronovce	"	"
77	"	"	"	"	?	16	"	"	"	"	"
78	"	"	"	"	"	17	"	"	"	"	"
79	"	"	"	"	?	18	"	"	"	"	"
1480	"	"	"	"	"	19	"	"	"	"	"
81	"	"	"	"	"	1520	Zigmund Anděl z Ronovce	Jan Sus z Ježova	Jan z Práchnan	"	"
82	"	"	Jan z Ničova	"	"	20	"	"	"	"	"
83	Konrád Švajkar z Vrchovišt	"	"	"	"	21	"	"	Boreň (ze Lhoty?)	"	"
84	"	"	"	"	"	22	"	"	"	"	"
85	"	"	"	"	"	23	Samson z Fulštejna	Jan Jeptiška z Běšín	Pavel z Podivic	Jan Šaš	"
86	"	"	Jan ze Žiželic (též z Skalice)	Martin	Petr z Polenovic a Beneš z Trmičí (střídavě)	24	"	"	"	"	"
87	"	"	"	"	"	25	"	"	"	"	"
88	"	"	"	"	"	26	Zigmund Anděl z Ronovce	"	"	"	"
89	"	"	"	"	"	27	"	"	"	"	"
1490	"	"	"	"	"	28	"	"	"	"	"
91	"	"	"	"	"	29	"	"	"	"	"
92	"	"	"	"	"				písař mince		
93	"	"	"	"	"	1530	Jan Jeptiška z Běšín	Pavel Podivický z Podivic	Jan Šaš	?	"
94	"	"	"	"	"	30	"	"	"	"	"
95	"	"	Řehoř z Dorotic	"	"	31	"	"	Matouš Hana	"	"
96	Martin Vrabec z Nedvojovic	"	"	?	"	32	"	"	"	"	"
97	"	"	"	Bartoš	"	33	"	"	"	"	"
98	"	"	"	"	"	34	"	"	"	"	"
99	"	Sankturin z Nedvojovic	"	"	"	35	"	"	"	"	"
1500	"	"	Jan z Skalice (opět)	Pavel	"	36	"	"	"	"	"
01	"	"	"	"	"	37	"	"	"	"	Jeronym z Drasova
02	"	"	"	"	"	38	"	"	"	"	"
03	"	"	"	"	"	39	"	"	"	"	"
04	"	"	"	"	"	1540	Pavel Podivický z Podivic	Jakub Hubáček z Olivetu	"	"	"
05	"	"	"	"	Václav Kysar z Kysu	40	"	"	"	"	"
06	"	"	"	"	"	41	"	"	"	"	"
07	"	"	"	"	Arnošt z Drasova	42	"	"	"	"	"
08	"	"	"	"	"	43	"	"	"	"	"
09	"	"	"	"	"	44	"	"	Jan Popovický z Popovic	"	"
	"	"	"	"	"	45	"	Mates Lidl z Myslova	"	"	"
	"	"	"	"	"	46	"	"	"	"	Tomáš z Drasova

	úředník mince	úředník mince	úředník mince	písař mince	gvardein		úředník mince	úředník mince	úředník mince	písař mince	gvardein
47	„	„	„		„						
48	„	„	„		„						
49	„	„	„		„	04	Enderle z Burgstatu				
1550	„	„	„		„			Pavel Škréta			
51	„	„	„		„			Šotnovský z Závorič			
52	„	„	„		„	05	„	„			
53	„	„	„		„	06	„	„	Šimon Glaser	Jan Gloger	
54	„	„	„		„	07	„	„			
55	Mates Lidl z Myslova	?	Jan	Martin	„	08	Pavel Škréta z Závorič	?	„	„	
56	„		?	?	„	09	„	„	„	„	Václav Kavka z Tolnštejna
57	„				„						
58	„				„						
59	„				„						
1560	„				„	1610	„		?	„	„
61	„		Tomáš Zelí		„						Augustin Šmilaur z Šmilova
62	„	Ludvík Karel z Rásné	Jan Kaše		„						
63	„	„	„		„	11	„			„	„
64	„	„	„	Jiří Šatný z Olivetu	„	12	Jan Šultys z Felsdorfu		Jiřík Fold z Frankštejna	„	Václav Kavka z Tolnštejna
65	„	„	?	„	„	13	„		Jan Gloger	0	„
66	„	„	„	?	„	14	Augustin Šmilaur z Šmilova		„		„
67	Jiří Šatný z Olivetu	„	„		„	15	„		„		„
68	„	Samuel Vodolínský z Vodolína			„	16	Šebestian Helcl z Šternštejna	Jan Prunc	„		„
69	„	„	Zikmund Kober z Koberberku		„	17	„	„	„		„
1570	„	„	„	Jan Volšovský	Daniel Lehner	18	„	„	„		Mates Endrle
71	„	„	„	Jan Zigel z Chočemic	„	19	„	„	„		Samuel Kavka z Tolnštejna
74	„	„	„	„	„	1620	„	„	„		„
75	„	Martin	„	„	„	21	„	„	„		„
76	„	?	„	„	„	22	„	„	?		„
77	„	„	?	„	„	23	„	„	„		„
78	„	Volf Herolt z Oupy	„	„	„	24	„	?	„		„
79	„	„	„	„	„	25	„	„	„		„
1580	„	„	Centurio Muk	„	Martin Gruebner	26	„	„	„		„
81	„	„	„	„	„	27	„	„	„		„
82	„	„	„	Tomáš Höchstl	„	28	„	„	„		„
83	„	„	„	Jan Špís z Hartenfelsu	„	29	„	„	„		„
84	„	„	Jan Podivický z Podivic	„	„	1630	„	„	„		„
85	„	„	„	„	Jan Kavka	31	„	„	„		„
86	„	„	„	„	„	32	„	„	„		„
87	„	Jan Špís z Hartenfelsu	„	?	„	33	„	?	„		?
88	„	„	„	„	„	37	Jan Vikt. Geronis z Libušína		„		„
89	„	„	„	„	„	38	„	„	„		„
1590	„	„	Jan Čížek	„	„	39	„	„	„		„
91	„	„	„	„	„	1640	„	„	„		„
92	Volf Herolt z Oupy	„	„	„	„	41	„	„	„		„
93	„	„	Radslav Hlavsa z Liboslavě	„	„	42	„	„	„		„
94	„	„	„	„	„	43	„	„	„		„
95	„	„	„	„	„	44	„	„	„		„
96	„	Radslav Hlavsa z Liboslavě	Tobiáš Paul	„	„	45	„	„	„		„
97	„	„	„	„	„	1654	Řehoř Leop. Hackel z Hackelfelsu		„		„
98	Jiří Dominik	„	„	„	?	55	„	„	„		Adam Endrle
99	„	„	„	„	„	56	„	„	„		?
1600	Jan Špís z Hartenfelsu	„	„	„	„	57	„	„	„		„
01	„	„	?	„	„	58	„	„	„		„
02	„	„	Lorenc Glaser	„	„	59	„	„	„		„
03	David	„	„	„	„	1660	„	„	„		„
						61	„	„	„		„
						62	„	„	„		„
						63	„	„	„		„
						64	„	„	„		„
						65	„	„	„		„
						66	„	„	„		„
						67	„	„	„		„
						68	„	„	„		„
						69	„	„	„		„

	úředník mince	úředník mince	úředník mince	písař mince	gvardein		úředník mince	úředník mince	úředník mince	písař mince	gvardein
1670	„					84	„				Ondřej Ignác Rabenstein
77	„										
78	Kryštof Jakub Krahe					1702	Bernard Frant. Wohnsiedler	Jiří Martin Krah			„
79	„				Jan Karel Endrle z Burgstadlu	03	„				?
1680	„				„	18	Jan Frant. Weyer				
81	„				Ignác Antonín Putz	26	„				

Poznámka. Byla-li v pořadí let některá léta vynechána, rozuměj tomu tak, že v letech těchto trval stav předešlý dále; 1646-1654 bylo mincování přerušeno. [Viz též *Dodatky str. 58*]

(423-425) XI. Králů českých návštěvy u Hory.

	Král Jan					1473	odjel bezpochyby po ned. Remi-niscere („absente domino“)		A. W. Reg. verk.
1331	dne 16. září byl v Hoře		Eml. Regesta III. č. 1829.			1473	dne 23. listopadu přijel z Mejta		Rez. Dač. I. 42.
1341	dne 20. prosince byl v Hoře		Eml. Regesta IV. č. 1050.			1474	dne 4. ledna sadil konšely obecní		Rez. Dač. I. 332.
	Král Karel					1474	dne 7. ledna vyjel z Hory do Prahy		Rez. Dač. I. 42.
1334	dne 21. února byl v Hoře		Eml. Regesta IV. č. 19.			1474	dne 1. září byl v Hoře		Tomek Děj. Pr. VII. 353.
1334	dne 22. února byl v Hoře		Eml. Regesta IV. č. 20.			1474	dne 3. září byl již v poli u Sem-těše „proti nepříteli svému“		Tomek Děj. Pr. VII. 353 a Reg. cupri
1340	dne 16. července „in monasterio Sedlicensi“		Eml. Regesta IV. č. 807.			1475	dne 4. října přijel		Rez. Dač. I. 43.
1363	dne 17. září		Zprávy kr. čes. spol. nauk 1887 str. 71.			1476	dne 12. března přijel		Rez. Dač. I. 43.
	Král Václav IV.					1476	dne 26. března byl v Hoře		Rez. Dač. I. 43.
1400	uprostřed října byl na sjezdě v klášteře Sedleckém		Tomek Děj. Pr. III. 404.			1476	dne 14. srpna přijel v 16. hodinu		Rez. Dač. I. 43.
1401	okolo 22. října		srov. Tomek Děj. Pr. III. 407.			1476	dne 24. srpna odjel do Chrudimě		Rez. Dač. I. 43.
1401	5., 14., 15. listopadu		dle různých listin (z výpisků prof. J. Řeháka).			1477	dne 14. srpna přijel v 17. hodinu		Rez. Dač. I. 43 a A. W. Reg. verk.
1401	1., 11., 14. prosince					1477	dne 1. září byl v Hoře		Archiv Čes. VI. 87.
1402	dne 1. ledna		Pelcl K. Wenceslaus II. Urk., str. 82.			1477	dne 10. září odjel do Prahy		Rez. Dač. I. 327.
1403	od 24. listopadu do 20. prosince		Tomek Děj. Pr. III. 417-419.			1478	dne 28. března přijel		Rez. Dač. I. 44.
1404	dne 1. října		Tomek Děj. Pr. III. 421.			1479	dne 7. května přijel		Rez. Dač. I. 45, 327.
1408	v druhé polovině prosince přijel do Hory		Tomek Děj. Pr. III. 464.			1479	uprostřed měsíce června byl v Hoře		A. K. Reg. cupri.
1409	dne 7., 18., 22. ledna		Tomek Děj. Pr. III. 499, 466-468.			1479	dne 4. srpna přijel z Olomouce		Rez. Dač. I. 327.
	Král Sigmund					1479	dne 5. srpna odjel do Prahy		Rez. Dač. I. 327.
1420	dne 24. července		Tadra Listy kláš. Zbrasl. str. 235.			1480	před 8. červnem přijel		Tomek Děj. Pr. X. 13.
1420	dne 10., 11., 15. srpna		Archiv Čes. I. str. 507, 502, 545.			1480	dne 19. června byl v Hoře		Tomek Děj. Pr. X. 13.
1420	dne 6. září		Archiv Čes. II. str. 181.			1480	dne 26. června byl v Hoře		Tomek Děj. Pr. X. 13.
1420	dne 7. září		Archiv Čes. I. str. 15.			1481	dne 16. června přijel v 13. hodinu		Rez. Dač. I. 43, 327.
1420	dne 14. září		Archiv Čes. XV. str. 293.			1481	dne 4. července odjel do Prahy		Rez. Dač. I. 327.
1420	dne 4., 29., 30. listopadu		Archiv Čes. I. str. 15., 531., 507.			1483	mezi 10. listopadem a 6. prosincem přijel z Čáslavě		Tomek Děj. Pr. X. 56.
1420	dne 1., 3. prosince		Archiv Čes. I. str. 532., 543.			1484	dne 26. srpna byl v Hoře		A. Jindř. Hrad. list č. 199.
1420	dne 4. prosince		Archiv Čes. II. str. 178.			1484	dne 29. září přijel do Prahy, pobyv u Hory na 10. měsíc		Tomek Děj. Pr. X. 68.
1420	dne 6. prosince		Archiv Čes. I. str. 543 a Tadra Listy kláš. Zbrasl. str. 236.			1485	dne 20. března byl v Hoře		A. Jindř. Hrad. list č. 201.
1421	dne 29. listopadu		Archiv Čes. I. str. 538.			1486	dne 15. června zdržel se v Hoře jedá do Jihlavy		Tomek Děj. Pr. X. 86.
	Král Jiří					1486	před 29. červnem vyjel z Hory k Něm. Brodu		Tomek Děj. Pr. X. 86.
1460	dne 20. ledna		Archiv Čes. V. str. 282.			1487	dne 26. října přijel v nešpory (z Kolína?)		Rez. Dač. I. 46.
1466	dne 1., 17. a 18. listopadu		Archiv Čes. V. str. 294 a Čelakovský Sbírk. II. str. 657.			1488	dne 2. a 8. května byl v Kolíně		A. K. hor. odd. kniha I. fol. 251, 252.
1468	dne 19. února přijel do Hory		A. K. Lib. sentent. A. 4.			1488	dne 28. května vyjel z Hory		Rez. Dač. I. 46.
1470	dne 7. června		Archiv Čes. V. str. 306.			1497	okolo 28. února přijel z Budína		A. K. Reg. verk.
1470	dne 15. června		Archiv Čes. I. str. 305.			1497	odtud odjel do Prahy		Tomek Děj. Pr. X. 126.
1470	dne 19. června		Tadra Listy kláš. Zbrasl. str. 258.			1497	dne 11. července vyjel z Prahy do Hory		Tomek Děj. Pr. X. 139.
	Král Vladislav II.					1497	dne 13. července byl v Hoře, svěcena kaple na VI. Dvoře		
1471	dne 21. září v 20 hodin přijel		Tomek Děj. Pr. VII. 325 a Rez. Dač. I. 41.			1497	dne 22. července vyjel z Hory přes Pardubice do Uher		Rez. Dač. I. 52 a Tomek Děj. Pr. X. 140.
1471	dne 25. září sadil radu obecní		A. K. Reg. rub. J. 30.			1502	dne 25. ledna přijel z Uher		Rez. Dač. I. 54.
1472	dne 6. ledna sadil konšely obecní		Rez. Dač. I. 59.			1502	dne 29. ledna odjel do Prahy		Rez. Dač. I. 55.
1472	dne 21. ledna v 22. hodinu přijel opět		Rez. Dač. I. 42, 327 a Tomek Děj. Pr. VII. 328.			1502	dne 31. března vyjel z Prahy do Hory		Tomek Děj. Pr. X. 181.
1473	dne 17. února přijel		Rez. Dač. I. 327.			1502	dne 4. dubna odjel do Uher		Rez. Dač. I. 329.
1473	při neděli Invocavit uzavírány účty „praesente domino monete“		A. W. Reg. verk.			1509	okolo 14. února přijel do Hory na dva dny		Tomek Děj. Pr. X. 264.
						1509	dne 17. února v 20. hodinu byl již v Praze		Tomek Děj. Pr. X. 264.
						1510	dne 14. února přijel z Prahy		Tomek Děj. Pr. X. 295.
						1510	dne 24. února byl ještě v Hoře		Tomek Děj. Pr. X. 295.

1510 dne 8. března (snad již dříve) byl v Olomouci	Tomek Děj. Pr. X. 296.	1523 dne 21. března sádl konšely Král Ferdinand I.	Rez. Dač. I. 60, 125. Tomek Děj. Pr. XI. 36.
Král Ludvík		1527 od 1. do 4. února	Sestaveno dle poznámek vrch. báň. kom. Ot. Lemingra.
1522 dne 26. a 27. března byl v Hoře s chotí svou	Rez. Dač. I. 124 a Tomek Děj. Pr. X. 498.		
1523 po 4. březnu přijel do Hory	Kořínek Pam. kutn. handšt. 5.		

(425) XII. Jména neděl dle introitů.

In excelso	1. po třech králích	Judica	5. postní	Exaudi 2.	6. po sv. Duše	Omnia	21. po sv. Duše
Omnis Terra	2. po třech králích	D. ne longe	květná	D. fortitudo	7. po sv. Duše	In voluntate	22. po sv. Duše
Adorate 1.	3. po třech králích	Resurrexi	velikonoční	Omnes gentes	8. po sv. Duše	Si iniquitates	23. po sv. Duše
Adorate 2.		Quasimodo	1. po velikonočních	Suscepimus	9. po sv. Duše	Dicit 1.	24. po sv. Duše
Adorate 3.		Misericordia	2. po velikonočních	Ecce Deus	10. po sv. Duše	Dicit 2.	
Adorate 4.		Jubilate	3. po velikonočních	Dum clam.	11. po sv. Duše	Dicit 3.	
Circumded.	devítník,	Cantate	4. po velikonočních	Deus in loco	12. po sv. Duše	Dicit 4.	
	septuagesima	Vocem joc.	5. po velikonočních	D. in adjutor.	13. po sv. Duše	Dicit 5.	
Exsurge	sexagesima	Exaudi 1.	6. po velikonočních	Respice 2.	14. po sv. Duše	Ad te levavi	1. adventní
Esto mihi	masopustní,	Spiritus	svatodušní	Protector	15. po sv. Duše	Populus	2. adventní
	quingagesima	Benedicta	sv. Trojice	Inclina	16. po sv. Duše	Gaudete	3. adventní
Invocavit	1. postní	D. in Tua	2. po sv. Duše	Miserere	17. po sv. Duše	Memento	4. adventní
Reminiscere	2. postní	Factus	3. po sv. Duše	Justus	18. po sv. Duše	Dum medium	po vánočních
Oculi	3. postní	Respice 1.	4. po sv. Duše	Da pacem	19. po sv. Duše		
Laetare	4. postní	Dom illum.	5. po sv. Duše	Salus populi	20. po sv. Duše		

Poznámka. V některých letech bývá nutno, aby mezi 1. a 6. ledna byla jedna neděle vsunuta („post strenas“).

(426-450) Rejstřík jmen a věcí.

Abraham: mincíř 32, 33; z Nového domu 307.	Bartoloměj, kníže minstrber. 170, 171.	Bonuše, paní mincmistrová 130.
Adam: Kurvymateře muž 371; suken kraječ z Pelhřimova 117; švec 359; ze Zbraslavic 329.	Bartoň: vačkář 393; zámečník 58, 70, 72, 82.	Boreň, úředník mince 304.
Agricola Jiří 46, 146.	Bartoš: ercafař 100; krejčí 108; z Malého Záblati 38.	Boreš, mytelník v lázni 259.
Ahnik Jan 302.	Bartošek, písař mince 328, 369; šafář mince 382.	Borner Hans, mincm. freiberský 122.
Albrecht I. 92.	Bartošův Jan, měšťtín pražs. 308.	Borovský Jan, starší města Něm. Brodu 2.
Albus Henricus Iglaviensis 205.	Bártův Jan 35.	Boryň ze Lhoty Václav 304.
Alder: Hanman, radní obce minc. 184, 211, 290; Heiman 214, 293; Jan 343; Jiřík Frank 308; Mikuláš 264, 293; pregěř 41; Prokop, konšel minc. 258; Tomáš 194, 293.	Bassevi, žid pražský 106.	Boňanovský z Bytšyky Petr, konvář 390.
Alder z Lošan: Prokop, úřed. mince 36, 278, 292, 293; Tomáš 293.	Bastl, zámečník 28.	Bořita z Martinic 362.
Alderův Jirek 293.	bašta u VI. Dvora 74.	Bořuta (Borsuta): společník Johlína mincmistra 287; gvardejn 340; písař mince 326.
Alexí, písař v prengadu 13.	Batory Štefan, vév. temešvár. 172.	z Božetína Zachař, úřed. mince 284, 295, 296, 360.
Alfard, mincíř florent. 51, 368.	Bauer Mikuláš, farář v Lauterbachu 349.	Bradáč Jan 344.
z Alganu Ladislav, biskup 35.	Bebinger viz Pebinger.	Bradáč z Tůšně Oldřich, úřed. mince 278, 292. brakteáty 205.
almužna a j. dary 159, 164, 166, 167, 169, 170, 172, 173, 381.	Bednář Jan 310.	brány: Kolínská 314; Kouřimská 310; Žižkova 311.
de Alta domo Fricko 207.	Benedikt mistr, stavitel 170.	branka pod VI. Dvorem 74.
altán nový na hradě pražs. 150.	Beneš: kameník 44; z Koň. trhu 343; mlynář z Prahy 392; proběř 168, 343; zlatník 163, 301.	Brankovice (ves) 293.
Alžběta král. vdova 175.	Benešůvský Jan 310.	bratrstvo: archangel. zvěstování 334; písařů 326.
Ambrož: z Prahy, mincm. 290; pregěř 41; rudokupec 128; zlatník (Krték), proběř zem. 14, 16, 295, 359, 360.	Beran, kovář 44.	Braunová Barbora, hrnčička v Hafnerzellu 17.
Anděl z Ronovce: Zigmund, úř. mince 304; Zigmund ml. 304.	Beránková Anna 347.	Brázdová Voršila, švadlí 7.
Andreas examinátor, mincmistr 287.	Berka z Kuřich Vod 162, 167.	Brembrachius Andreas, medicus 389.
Anna: krajčářka 4; z lázně 74, 259.	berně 113, 114, 318.	de Broda Peschlinus 341.
Antverpy, ústředna měďařského obchodu 137.	Bernhardus eisengraber 368.	Brousek Václav, dýmák 7.
Appolonius, blázen král. 165.	berníci 163.	Brož: kloboučník 305; od Kola 3.
archa 173.	Betengel z Neyenperku Křištof, zvonář v Rychnově 150.	Brožek, vačkář 393.
artikule mincovní 270.	z Bibrštejna Karel, nejv. mincm. 385.	brus v přehauze 44.
Asula Jiřík, pregěř 184.	Bierka z Násilé, komorník král. 294.	Bryknar Hynek, tulmač král. 132, 170.
z Auhřic Hynek 107.	Bikánský Hanušek 291.	Březský z Ploskovic Václav 217.
z Bačetína Jan, barchaník 27.	Bilany 290.	de Budesin Haimannus 207.
Bačetínský: Jan, písař obce minc. 192; Jiří, barchaník 224.	Bilanský Havlík 94.	Budovec z Budova Adam, polní colmistr 99, 113, 114, 362.
Bakalář Ondřej, kupec z Krakova 5.	Bílejovský Matěj 302.	Bukáč Matěj, konšel minc. 258.
Bakalářka Marta 345.	Bílek, rudokupec 128.	Bukstorfer Jan, desátník hor příbram. 105.
Balhoň Jan 306.	bílení (lorování) plátů černých 36 a násl.	Bureš, mincíř 33, 374.
Banner Jan, generál švéd. 118.	Bilický, mincíř 32.	Burian: komorník král. 162; kotlár z Hradce 37, 39; mincíř 293; pregěř 41.
barbír (barvíř) král. 161.	Bílý Prokop, konšel preg. 258.	Bzenecký: Jan 267; Jan, mincíř 233; Tomáš 371.
Barbo Marek, patriarcha aquilej. 159.	biskup varadinský 165.	cainhamer 29.
Barbora Samuel 374.	blány (mázdry) v oknech 72.	Calta z Kamenné Hory Jan, mincmistr 291.
barchán bílý (tkanina) 25.	bláznové dvorští 162, 165, 171.	cány (virgulae): jich lití 24 a násl.; z mědi 124; z naděl. božního 111; proběřské 340.
barchán k cánům lití 25 a násl.	Blažek: mincíř 32; písař mincíř. 192.	Capo Netovický mistr Petr, písař radní 391.
Barchánek, služebník král. 172.	Blejsa Ondřej 222.	de Castro Haimmannus 207.
barchanici 27, 173, 250.	Blekta, dvořenín 161.	centněř a jeho díly 2; závaží ulité Danielem konvářem 2, 3.
Baroch Jan, proběř zem. 360.	Böhaimb Jan, hor. písař 136.	cesty, jich opravy 74, 168, 171, 172.
Bárta „od Kola“ 172, 199, 345.	Bohdanecký z Hodkova Kuneš 304, 305.	cidiči stok 75.
	Bohemický z Bohemic Jan, zem. proběř 346, 353, 361, 362.	cihelry 301, 304, 343.
	Bohuslav: z Benešova, hospodář VI. Dvora 391, 392; mincíř 29; štajgěr 173.	Cihelník Vít, hor. hofmistr 309.
	Bojan z Čáslavě 105.	
	Boleslavský: Matěj, konvář 148; Václav, zvonář v Ml. Boleslavi 150.	

cíchování: stříbra 10; truhel uhelných 4.
 címbály, jich slévání 149, 153.
 cín pro krále 176.
 z Cínperku Bartoloměj, zvonář pražs. 150.
 z Církvíce (v Čásl. kraji) 288.
 cissura (cizura), ostřížky mincovní: 21, 29, 32, 33, 269, 321; jich množství se omezuje nařízením 31.
 cistř na uliti zvona 139.
 Clementerii Ulricus, civis pragensis 210, 211.
 clo: z mědi 153, 294; z olova 6, 168.
 Conradi Conrad, kotlář pražs. 150, 151.
 Conradus, sacerdos de Colonia 209.
 Crux, postřiháč 290.
 cupus: na holy jílovské 159; dolům kutnohorským 157.
 Cviková Kateřina 302.
 Cvočková z Tolnštejna Judita 347.
 Czobyslaw 194.
 Čabelický ze Sútice Jan, mincmistr 239, 291.
 Čapčoch kavna 316.
 Čáslav 210.
 Čáslavský Matěj 298.
 Čáslavští 95, 96, 153.
 Čechtický Jan 313.
 Čechl Fridrich 200.
 Čejkovský: Adam, pregéf 234; Jan, pregéf 234, 240.
 Čelatý Václav 300.
 Čemka 345.
 Čermák: dělník 14; kovář 19, 24, 29, 44; Prokop 308.
 černé (pláty černé) minciřské 222.
 Černý: Jan 4; Václav, erckafěr 172.
 Čert, varhaník 13.
 Čič z Nemyčevsi Václav, maršálek dvoru král. 167, 176.
 Čížek Jan: šafář mince 332, 386; písař mince 332.
 Dačický z Heslova: Matyáš 217; Mikuláš 223; Václav Vojtěch, permistr 250.
 dary z milosti 299, 300, 301, 309, 342, 391, 392.
 David: postřiháč 267; minciř 29.
 Děbánek (Džbánek), hrnčíř 3, 18, 323.
 denár, díl hřivny 2.
 denáry (peníz): horské 112; vídeňské 112; tlusté 172, 370.
 deputátní stříbro a svíce 134 a násl.
 desátek ze stříbra 106.
 Desperat 5.
 Devitte Jan v Praze 155.
 Dědice (ves) 302.
 dělníci pregéřští: žádají zlepšení mzdy 233, 242; bouří se proti knapům 233 a násl.
 Dětmar, monetarius 207.
 Dětský Mikuláš 371.
 Dhallin Anna Marie 317.
 dílo mincovní: 1 a násl., 186, 187, 269, 320; pokusné 23, 24, 270; odcházeli od něho 228; zmrazení při něm 232.
 dílo: minciřské 29 a násl.; pregéřské 41 a násl.
 Ditrich Kristián, puchhalter 330, 385.
 divísi (stanovení zrna) 20.
 Divůček z Jemnišť Mikeš, mincmistr 289.
 Dlabáčův Blažek 345.
 dláta na roztínání stříbra 5.
 dlažení: v gose 68; pavlači u rejtunku 70; Rybného trhu 77; nádvoří VI. Dvora 77.
 Dlouhý Jan, bednář 343.
 Dlugoš Jan, kanovník krakovský 159.
 dluhy královské 110, 130, 158, 176, 294, 306, 313, 332.
 Dobeš z Rohožova Jiřík 189.
 Dobitcz, kerněř 16.
 Dohalský z Dohalic: Melchisedech Bořek 310; Jan Bořek 310.
 Doktor z Písnice Jindřich 184.
 doły: Anna 334, 347; sv. Ducha 174; Flašary 133, 296; Fraty 379; Fungrub 253; Haken 294; Hopy 343, 383; Hruška 311; Hutrejtěře 133; Kavky 124; Kyntery 383; Maur 290; Naděje 376; Nyfle 297; Obecní požehnutí 254; Osel 133, 253, 296; Plutkryně (Bláznice) 253; Pokoj 329; Purglén 290; Rabštýn 343, 389; Rousy 253, 296; Roznštrauch 78; Ruthart 254; Studnice 382; Šafary 296, 297, 389; Šipčí 376; Šmitna 296; Šváby 297; Trmendle 148, 149; Vidlák 334; spuštěné 133; cizí mimo Horu 97, 105.
 Dominik: Jiří, úřed. mince 312, 386, 387; Mikuláš 264.
 domy: Antošovský 383; Bakalářovský 241, 314; Bašta 74; Benešovský 305, 306; Bojanovský 362; Crkaň 302; u Černé růže 293; Čurdovský 389; Drašíkovský 330; Fanholcovský 302; Ferdiánovský 343; Haluzovský 312, 314; Henovský 341; Hanušovský 334; Havířský 294; Houskovský 311; Hrádek 359, 360, 362; Hučkovský 360; Hutnický 5, 100; u Hutničků 314; Jandovský 306; u Jednorozce 309; u Jičinských 192; Jobovský 305 u Kadeřávků 313; Kapúnovský 303, 347, 384; Kaškovský (u tří havířů) 317; Klábalovský 389; Kněžský 170; Knížecí (Knejslíkovský) 332, 343; Koničkovský 310; Korábovský 49, 307; u Korbelářů 346; Krbcovský 348; Kroupovský (Kamenný) 310; Kroužkovský 307; Kučovský 292; u Kurvy mateře 309; Libotovský 312; Lítovský 329; Majšnarovský 300, 301; Markovský 305; Maslíkovský 301; Mikatovský 74; Mikulášovský 377; Mlýnkovský 308, 309; Molerovský 312; Nazovský 296; Nebe 311; Nebozizkovský 311; Nový 255; Ovsíkovský 308; u Panen (Panenský) 293, 310; u Pávů 343; u Perštýnských 318; Pikhartovský 359; Piskovský 292; v Pišlhoře 327; u Pišů 314; Poderovský 299; Pokšichovský 299; Popelkovský 310; Pražákovský 306; Rabachovský 375; Rezkovský 296, 297; Románkovský 315; Samsonovský 310; Sankturínovský 314, 315; Slonovský 294; Straskytlovský 371; Stroužkovský 308; Strunkovský 390; Střelečkovský 312; Studnice 302; Svadbovský 297; Šaldovský 314; Šprotava 346; Trubačovský 308; Uhlířovský 74, 383; Undrláčnickovský 311; Vencelíkovský 294; Věže 74, 306; Vognarovský 343; Vopršalovský 350.
 Dornkreil Balcar, kupec 25.
 Dorota: nožířka 325; (z Veletic) zlatnice 197, 344.
 z Dorotic Řehoř, úřed. mince 300, 306.
 Došek Jan 293.
 Doubek Jan, kverk hor přibysl. 105.
 Doubravský z Doubravy Maxim 306.
 Doupovec z Doupova Erhart 231.
 Dráb Blažek, zlatník 328, 369.
 z Drasova: Arnošt, gvardejn 260, 344, 345, proběh zem. 344, 360, 361; Jeronym, gvardejn 261, 345, 372; Tomáš, gvardejn 261, 345, 346, proběh zem. 362; Václav 261.
 Drašík: Daniel, zvonář 2; minciř 32; Petr 189, 200, 231.
 z Dražic Jan, biskup praž. 286.
 družstva minc. v Německu (Münzhausgenossenschaften) 274, 275.
 z Dřeníček Kateřina 306.
 Dřevický Jan, písař krále polského 160.
 dříví: na topení 163, 174; olšové k lorování 39; březové na štoky pregéřské 41; dubové na zapěňování šachty 165; stavební 174.
 Dub Václav, šafář hutí král. 14, 16.
 z Dubenek Dorota 303.
 z Dubna Jakub, vévoda Sandoměský 159.
 Duchek: krejčí 369; lojovník 199; ze Strážnice 293.
 dukáty 97; v Hoře se mincovaly 272; uherské 138.
 Důra, nožířka 160.
 Durmal Řehoř, soused pražs. 200.
 duršlák (průlom) mezi doły 290.
 Dušek Jan 194.
 Dvanáctahavířův: Petr 196, 199; Václav 196.
 dvorek před vajskomorou 68.
 Dvořák: (z Druhanic) Jan 257; Václav, mlynář 102.
 dvořané kr. Vladislava Jagel. 158, 160-162, 166.
 dvoříště: Jičinské 293; Pišlhof 327.
 dvůr: Bernartovský 304; dolejší (pod VI. Dvorem) 72 a násl.; Klimšovský 304; v Klucích 192, 256, 257; u Ořecha 308; Ovcáry 295; v Pňově na Rovni 299; v Poličanech 254 a násl.; Předhorský 230, 330; v Šintlochu 264; Trkounovský 299; svršky ke dvoru příslušné 254, 255, 257.
 dýmáci 7.
 Dynes Šebestian (konvář) barchaník 27, šafář mince 116, 390.
 Dypolt Zručký Tomáš 389.
 Eberhardus: magister monetae 205; jiný 205.
 Ebnarové 143-145.
 Ebner (Ebnar): Hanuš 140; Mates 143, 152.
 Ebrusch Frenzel, konšel minc. 208.
 Edelman Jiřík 200.
 z Egerberku Mikuláš, nejev. písař urbury 289.
 Egerer Řehoř 65.
 Ekhard 207.
 Eldres Prokop 194.
 Eldrys (Eldreis) Herman 208, 209.
 Eliáš, zlatník kolínský 119.
 Elkuše, město v Polsku 6.
 Elsnic Václav, šmitmistr 262, 263, 273.
 Elška, šenkéřka 256.
 Endrle: David, gvardejn pražs. 367; Mates, gvardejn 348; Ondřej 222.
 Enderle z Burgstadtu: Adam, gvardejn 348, 349; David, úřed. mince 85, 270, 313, probační mistr 313, 358; Jan Karel, gvardejn 349.
 Endrlin (Versucher), gvardejn a mincmistr 287, 340, 341, 368.
 Engelhard David, řezáč kolků 367.
 Episcopus de Chazlavia 205.
 Erazim, kupec pražs. 127, 138.
 erbštola na Krejfu 179.
 erckaufěři (rudokupci) 50, 100, 102.
 Erfurt, ústředna měďařského obchodu 137.
 Erhart 14.
 Erker Hanuš, gvardejn pražs. 270.
 Ercker z Schreckenfelsu Lazar 8, 24, 125, 126, 146, 337.
 Ess Šebestian 103, 311, 330.
 Eulower Heinlin, urbureč 287.
 Exl Šimon 291.
 faktoři: jednatelé obchodní 17, 114, 154, 296; mistodržící proběže zem. 352, 353, 363, 364.
 fákule na podpal 49.
 faleš mincovní: 251, 252, 379, 380, 384; trestána upálením 251, 252.
 Fanta Vavřinec 311.
 Farářův Hynek 342.
 farfule (střížek) 47.
 Farinestus Florian, šafář mince 389, 390.
 Fatigat Michal 217.
 fedrovní list pro dovoz (olova) 6.
 Fejt, lékař ranný 161.
 na Felsu svob. pán Linhart 142.
 Ferdinand: král I. 60, 80, 93, 107, 122, 142, 174, 220, 221, 225, 308, 351; král II. 263; král III. 86, 96, 231; arcikníže 45, 96, 99, 346.
 ferton (věrdunk), čtvrt hřivny 2, 219.
 Fiala Jindřich, šichtmistr 317.
 Fífek Kašpár 237.
 Filip: 194; Vlach, početník král. 177.
 Finster Mates 116.
 Fiolka, zámečník 19.
 Firšic z Nabdina Jindřich 13.
 Firštenštajn 167.
 Fischer Konrád, hutmistr jáchymov. 104.
 Fixus Petr 308.
 Flemming Jindřich, zlatník 211.
 Flik Henrych z Norimberka 139.
 Florian: preněř 12; zlatník pardubický 119.
 Flügel Matěj 211.
 Fold (Folda, Fulda) z Frankštejna Jiřík, písař

mince 313, 334.
 Folknaur z Ratboře Bernart 327.
 fontána v král. zahradě na hradě pražs. 146.
 forma železná (rynek) k pálení stříbra 9.
 formani 6, 73, 160, 164, 165, 169, 171, 172, 176, 297, 388.
 fortna: k sv. Barboře 291; Klášterská 345; Kolínská 392.
 fracti (zlámané peníze) 21, 42.
 Franc starší, kupec brněnský 139, 140.
 Franciscus: rector urbore in Chuttis 286; bratr Mikuláše z Pisy, urburefe 286.
 Frank Jachym z Ranštejna 308.
 Frankfurt nad Mohanem 137.
 Frauental (Frantál, Vrowental) 209.
 Fricko de Alta domo 207.
 Fridlini Agnes relicta 209.
 z Fridmburka Anna 289.
 Fridrich: IV. vévoda rakous. 97; prior kláštera sedlec. 207.
 Frydel von Gothauw 209.
 fruzchar viz proběh.
 Fučík, kovář 58.
 Fugger Oldřich 138.
 Fuggerové (Fukerové) 134, 137.
 Fugl Pavel 200, 231.
 z Fulštejna (de Fullstein, de Wlsteyn); Ekricus 303; Herbord 303; Samson z F. a na Dobřeni, úřed. mince 303.
 Fürer Křištof 137.
 Fust Petr v Chrudimí 160.
 de Gablona Guntherus 207.
 Gabriel z Nymburka, úřed. mince 295.
 gaden (dílno) 3.
 Galli Paulus Petrus, kaplan 118.
 z Gamsnštejna (Kamznštejna) Severin 308.
 Gebhart: Johanes, kupec pražský 138; Tobiáš, gvardejn pražs. mince 116, mincmistr budějov. 126, 147, 273.
 Geller Jan, výběřčí taczu 217.
 Gendorfer: Jan 6; Linhart 6.
 Genger, kuchmistr arciknížecí 116.
 Gernhard Jindřich, řezáč kolků 375.
 germhaus (gérovna, kernárna) 14, 68.
 Geronis z Libušina Jan Viktorin, úřed. mince 218, 316, 317.
 Geyer Franz 194.
 Gfeliř z Zakšova 221.
 Gintř Hanuš, puchhalter 371.
 Glaczer Albert (Ewlglaczar, Elbl Glaczar?) 184, 264.
 Glageman Jindřich, řezáč kolků 377.
 Glaser: Lorenc, písař mince 333; Šimon, písař mince 333, písař lesní 388.
 Glenc: Hanuš 326; pregěť 41.
 Gloger Jan, písař mince 334.
 Gluth z Herlenu V., permistr 89.
 Gnad Bartoš z Kozlího 6.
 Goldel Václav 194.
 gorpan (korpan) 7, 36, 67, 68.
 Gořanský z Gořanic Lorenc 184, 305.
 gosa (gysárna) 17, 24, 67, 122.
 Goslar (dovoz olova) 5.
 Gosprecht Wenczlav 209.
 Graf Michal, posel 135.
 granatura (zrněná měď) 124, dodávána z Hory do jiných mincoven čes. 147, 148.
 grec: z páleného stříbra 10, 21, 23; měděný 147.
 Grejnar Mikuláš, ponocný 293.
 Greusser Hensel 194, 214.
 Greuter Hanuš Konrád, řezáč kolků 366, 367, 375, 376.
 Griemiller z Třebeska Pavel, zem. proběh 355, 362, 363.
 groše: české staré 112; tlusté 23, 111, 130, 133, 172, 285, 368, 370; malé (maley gr.) 229, 230; na probu vzaté (probgroše) 115, 282, 332, 336, 346, 352, 353, 358, 363; počtové 149, 193, 325, 333, 389-391; mišenské 112.
 Grotta z Grotty: František 331; Julius 331.
 Groze Hermannus 207.
 Gruebner Martin, gvardejn 347.
 Gruebrová (Beránková) Anna 347.
 Grummer (Grubner?) Václav 310.
 Guczar 130.
 Guntherus de Gablona 207.
 z Gutštejna: Albert 133, 141, 142, 305; Jetřich 171; Kryštof 307.
 gvardejn (proběh král.) 17, 24, 335 a násl.; povinnosti jeho 21; jeho stans a jiné příjmy 347, 349.
 gysárna viz gosa.
 Gyser Franc, konšel pregěť. 184, 210.
 gyseři (lijci) 17, 24, 67.
 Haberman Václav 194.
 Hafnerzell 17.
 Hager Lenhart 368.
 Haidelinus z Rasensteina Jiřík, proběh zem. 352, 364.
 Hainmannus: de Budesin 207; de Castro 207; de Tyrkow 207.
 Hájek Jan, hrnčíř 84.
 Hajman Pavel, kloboučník 361.
 Haker Fridrich 310.
 Hackl z Hacklfelsu: Nikodym Ferdinand, hutmistr 349; Řehoř Leopold, úřed. mince 65, 86, 224, 271, 285, 317; Řehoř Leopold ml. 317; Řehoř Šalamoun 317.
 Haldové Ondrák 293.
 haléře: německé 115, vídeňské 115.
 Hallar Hanuš, kupec 25, 345.
 Hamerník: Martin 292, 299; Václav z Čáslavě 95.
 Hamrle Michal, král. zbrojmistr 149.
 Hana: Matouš, písař mince 142, 329; Václav, písař obce minc. a preg. 192, 329.
 Hansmaur (Honsmaur): 139; Dorota 391.
 Hanstroj (Honztroj): 138-140, 323; Markéta z Slavíkova 391.
 hanštány (lapides manuales) 108, 132, 170, 174.
 Hanuš: kovář z Bělé 78; lazebník 259; platněř 171; řezák 163, 166, 171; (Hanzl) zlatník 74, 133, 172, 173, 369, 370; z Vídně 293.
 Hanuš z Šaratic Jan 332.
 Hanyka: Jan, řezník 305; Zachariáš 390.
 Hanykěj z Semína: Jan 345, 372; Vít 5, 35.
 hanykéři (uhlířští) 4, 173.
 Harant z Polžic Křištof 154.
 Harder Hanuš, probační mistr 357, mincmistr pražs. 116.
 Harrer z Lovčic Václav, písař při berní 99.
 z Hartan Konrád 298.
 Hartl Křištof z Trutnova 6.
 Hartmudus Henrici Albi 205.
 Hartunk z Hartenfelzu 376.
 Hasík, malíř 164, 297.
 Hasištejnský Jan 160, 162.
 Háša z Újezda Jiřík 189, 307, 329, 343.
 Hašek, mincíř 343.
 Hašková, švadlí 167, 168, 170.
 hašpléři 166.
 Havel: kameník 307, 329; knihař 324.
 havěři 162.
 Havlas: Havel 74; Karel 370.
 Havlíkové Ondráček, mincíř 195.
 Hebenštreit: Jakub 309; Křišpín, sklenář 82; Mikuláš 214.
 Hecleri Nicolaus 341.
 Heflický Václav 254, 299.
 Heintl perksmyd 326.
 hejčiči 47.
 Hejolec, mincíř 33.
 Hejtmánek, blázen král. 165.
 Helcl (Hölzel) z Sternštejna: Kašpar 334; Šebestian, úřed. mince 223, 313, 315.
 Henning, mincm. v Opavě 213.
 Henricus: oltářník 264; de Piezk 206; de Smalbach 207.
 Hensil: institor 208; preněř 208.
 Hermstorfer Hans 152.
 Herolt Mikuláš ze Chba 296.
 Herolt z Oupy: Tomáš 312; Volf, úřed. mince 235, 241, 281, 311, 312, 331.
 hert: v gose 17; v hutí 2; v prengadu 67.
 Hertvík: 130; Jan, konšel preg. 258.
 Hervordí Petrus 207.
 Hlas Jan, barchaník 27.
 hlásní VI. Dvora 49, 393.
 Hlaváč: Burian, preněř a kerněř 13, 16; Jan 389.
 hlavice kamenná románská 259.
 Hlavsa z Liboslavě: Petr, místodržící úř. nejv. mincm. 152, 329; Radslav, písař mince 332.
 Hloušecký Václav 223.
 Hložek z Byslavic Natanael 241.
 Hložková z Vodolína Lidmila 237, 311.
 Hluboká 176.
 Hlucky Jiří 292.
 hmoždýř: na tlučení pálených kostí 4; na tlučení grece 23; střelná zbraň města Tábora 145, 146.
 Hodík, oltářník 246.
 Hodinovský Pavel, apatykář 311.
 z Hodkova Heřman 359.
 Hodonín (Goding) 175.
 Hofman: Francz 210; Hansman 210; Hanuš Bedřich 60; Stefan 209, 264; Šebestian z Norimberka 152.
 hofmistr horní 130, 246, 247, 273, 277, 315, 318.
 von der Hohe Niclas 194.
 Holeso Jakub, konšel minc. 258.
 Holestín Jakub 299.
 Holická Kateřina 200.
 Holický Mikuláš, hofmistr 279.
 Holiček, šafář mince 382, 392.
 Holičský Jan, konšel minc. 184.
 Holoubek Václav 390.
 Holoubkovic: Alžběta 313; Lidmila 314.
 Holý: Englhart 345; Jan, kerněř 16; Matěj, mlynář z Siona 119; myslivec 329.
 Holý Šotnovský z Závovič Jakub 314.
 Hoppo Petr, šepmistr kutnoh. 208.
 Hopponis Petrus 341.
 Horníci 128, 159, 237, 278, 279.
 z Hornosína Máša 304.
 Horštorfar: 169; dvořenín král. 166.
 Horštorfar z Malesic Jan, nejv. mincm. 80, 120, 168, 322, 342.
 hory mimo Kutnou Horu 105, 154, 157, 169.
 Hořčíčková Kateřina 12.
 Hořepník 267.
 Hořický (Hvořic) Mikuláš 165, 279.
 hospodář VI. Dvora 381, 391, 392.
 hospody 161, 162, 168, 172, 173, 241.
 Houska, zlatník 119, 329.
 Hovorka Adam, knihař 324, 325.
 hrad: kolínský 163, 168; poděbradský 168; pražský (stavba) 151, 157, 158.
 z Hradce: Jindřich 131; Oldřich, mincmistr 288; Zachariáš 105.
 Hradiště (mincovna) 205.
 z Hradiště Marianna 311.
 z Hradištka Kateřina 358.
 Hradištská paní 108.
 hrnčíři: horští 3, 10, 18, 84, 338; ledečtí 3, 17; v Hafnerzelli 17, 18.
 Hronek, zámečník 4, 58, 74.
 Hrubá Anna 254; Jíra, její muž 254.
 Hruška: mincíř 31; Vávra 306.
 Hrůza Jan 385.
 hřivna a její díly 2.
 Hubáček: z Olivetu Jakub, úřed. mince 142, 307, 345, 383; Šimon 307.
 Hubner Kašpar, proběh 375.
 hudci, trubači a zpěváci 131, 133, 159, 160, 168, 176.
 Hudček 252.
 Hugvic z Biskupic: Hynek 299; Václav 322.
 Huler Sigmund 288.
 Hunek Martin, kolkař 380.
 Hurych Martin 256.
 hutí: u Bilan 293, 296; královská 14, 100, 102, 103, 138; nová mezi Kaňkem a Turkaňkem 334; různé 100, 102, 292, 308, 344; v Praze, v níž se měď zrnila, 14, 359; škoda na hutí způsobená 101.

hutníci 5, 100.
 Hutníček: Jan, mincíř 191; Pavel, mincíř 248, 249.
 od Hutníků Regina 312.
 hutrejtěři 70, 122, 173.
 Hylger Martin, puškař král. 150.
 Charvát Jindřich 199.
 Charvát z Ostrova Jan, úřed. mince 130, 296, 297, 342.
 Chirchperger Heinricus 207.
 Chmel Václav, vrátný VI. Dvora 184, 249, 393.
 z Chocemic Anna 313.
 Chocholatá Anna 251.
 Chotějovice 176.
 Chotouchovský Jindřich 192.
 Chotusický: Matěj 196; Matůš 199; mincíř 252.
 Chrisostom, konvář tábořský 150.
 Chrudimský Jakub 334.
 z Chřenovic: Aleš 359; Jan 359; Lev 359.
 Chunradus, magister scole 207.
 Chval, kancléř 359.
 Chynský na Chlumci Václav 154.
 Chyzdera Jan 17.
 z Ilburka 162.
 ingus (infundibulum) 27, 134.
 inkoust 324; inkoustové pokroutky 324.
 instrukce: pro gvardejna 335; pro konšely, knapy a robence minc. a preg. 186, 240; pro mincíře 30; pro pisaře mince 319; pro šafáře mince 380; pro úředníky mince 41, 86, 224; pro rozpouštění verku 21 a násl.
 Isák, mincíř 32, 33.
 Isernicus de Sbidenicz 207.
 jakost mincí 20 a násl., 40, 112, 114.
 Jakub: de foro equorum 326; kaplan král. 170; malíř 71; mincíř 32; pisař mince 327; pisař rychtářův 252; popravni mistr 75; preněř 11; proběř Vencelíkův 169; starý rychtář z Kaňku 74; truhlář 174; zlatník z Mostu 132, 171.
 sv. Jakub (ves) 176.
 Jakúbek 291.
 Jan Lucemb., král 4, 10, 175, 219, 286.
 Jan: barvíř z Gerlice 383; cihlár 83; flašnýř 83; kněz 382; opat kláštera zbraslav. 210, 211; pisař mince 198, 329, 345; pregěř 41; preněř 197; z Puchře 257; z váhy 74; starý vážný 83; vrátný VI. Dvora 392; zlatník 12, 119, 345, 368, 369.
 Janata 359.
 Janda: eckafěř 301; mincíř 32.
 Jandová z Toušeně Elška 302, 371.
 z Jandorfu Hemma 309.
 Janinall z Jangangu Antonín 135, 145, 250.
 Janovský z Suchotlesk: Bohuslav, úřed. mince 302; Petr 303; Brikcí 303.
 Janovský ze Sútíc Jan 304.
 Jaroslav, proběř zem. 360, 361.
 Jaroš: bakalář 382; (Jaroscus) filius Eberhardi magistri monete 205; havíř 382; kloboučník 307; Toman, král. puškař 145, 146, 149.
 Jedlička Jan 251.
 Jechův Tomáš 74.
 Jelének: erckafěř 343; Jan, šafář mince 382.
 Jelínek Jan, kovář 349.
 z Jennišť (Divůček) Mikeš, mincmistr 289.
 Jeníčkovice Salomina 200.
 Jeptiška z Běšín Jan, úřed. mince 174, 189, 305.
 Jeronym: (Jarolím), gvardejn 60, 143, 340; kupec 139; preněř 11.
 z Jetřichovic Apolena 309.
 Jidášek, zedník 14.
 Jihlava: mincovna 205; znak města 212.
 Jihlavský (Jihlavec) Jan, kolkař 378, 379.
 Jílové 298.
 Jílovský z Krásné Hory Matěj, permistr 66, 313.
 Jimram Šalamoun z Krakova 5.
 Jindřich: kníže, hejtman král. Českého 278; erckafěř 371; kerněř 16; kolkař 380; opat oseký 212; šafář mince a vrátný VI. Dvora 382, 392; školní mistr 290.
 Jirek: erckafěř 35, 304; urburěř 169.
 Jiří z Poděbrad, král 93, 129, 139, 202, 214, 219, 278, 351.
 Jiří (Jorge) zlatník, gvardejn 341.
 Jiřík: hejtman z Hrádku 119; krajčí 195, 196; z Slavonic 38; štajgěř 294; truhlář 325.
 Jiša zlatník, řezáč kolků 369.
 jízdy s listy, registry, groši a kolky do Prahy, do Budína aj. 73, 164, 173, 174, 284, 294, 300, 328; viz poselství.
 Joachym: forman 311; šafář mince 384.
 Johannes: Bartholomei, mincíř 35; eisengraber 368; hospodář VI. Dvora 391; de Sitavia 208.
 Johlin Jakubův, mincmistr 286.
 Jošt, rudokupec 94 a násl., 257, 292; Matěj zeť jeho 95, 96, 292.
 Julián, uzdár 309.
 juramenta 281.
 Jurgen Václav 210.
 Kadaň, mincovna 206.
 Kadeřávek Václav z Chotěboře 38.
 Kadner Jiří, mincm. jáchymov. 373.
 Kamberský z Kamberka Jan 217.
 kámen: část centnéře 2; ve šmitně (na pláty) 33; drahokam pro krále 166, 169, 176.
 kamenické dílo 64, 65, 81-83.
 kamna: na VI. Dvoře 73, 84; železná do vozu komorního 74.
 kancelář: nevj. mincmistra 80; krále Vladislava na VI. Dvoře 49, 59.
 Kaňk, záduší 108.
 kantoři 189, 313.
 kapelka (testík proběřský) 337.
 kapitola na hradě pražs. 133, 171.
 kaple: sv. Maří Magd. u sv. Jakuba 223, 263, 264; sv. Michala u sv. Václava 260; sv. Tři králův (Piseček, jinak Mincířská) u sv. Barbory 34, 41, 263, 265-267, 307; na VI. Dvoře 62-64, 79, 132, 133, 173, 217.
 Kaplír z Sulevic Kunrát, mincmistr 287.
 Kapoun (Kaptún) z Svojkova: Albrecht 237; Hendrych 237; Jan 303; Jaroslav 196, 303; Jindřich 196, 303; Křištof Václav 237; Píram, úřed. mince 196, 303; Zigmund 237.
 Kapounka Marianna, sous. pražská 200.
 Karel: I. král čes. 92, 175, 188, 215, 340, 350; král uher. 175.
 Karg Michal, kupec pražs. 38, 140, 174, 324.
 Karlovský z Lochovic Jeronym 354, 363, 364.
 Karlštejn 158, 160, 163, 164, 168, 169.
 Kásenbrod Augustín, král. sekretář 171.
 Kaše Jan, pisař mince 314, 330.
 kašna v nádvoří VI. Dvora 77.
 Kašpar mistr, predikátor 171.
 Kašparů Vojtěch, pisař pregěř. 193, 223, 232.
 Kateřina: kněžna 111; abatyš kláštera frantál. 210.
 Kaufman: Jakub 290; Pavel z Krakova 5, 132, 392.
 Kavka Jan: gvardejn 347; hor. hofmistr 315, 347.
 Kavka z Tolnštejna: Daniel 317; Ludvík, urburěř 119, 348; Samuel, gvardejn 348; Václav, gvardejn 222, 347, 348; Zigmund, pisař na Kaňku 348.
 Kazimír, král polský 159.
 Kdule, havíř 392.
 Kdulinec Petr z Ostromíře 159.
 Kelberk Syboto 207.
 kernárna 14, 68.
 kerněř (kernýř) 16, 124.
 Keršdorfer 159.
 Khaufman Gabriel, hrnčír v Hafnerzelle 17, 18.
 Khex z Švarcpachu Petr 332.
 Kinet Adam, pregěř 249.
 Kirchmair a Michel, faktor ve Freištate 17.
 Kirchmeir z Reichvic Valentin 154.
 Kirchprig Kolínský Václav, šafář mince 54.
 Klábal: Jiřík, konšel. pregěř. 184, 192; Pavel 184; Tomáš (zvonař) 13, 148, 192, 241, 331.
 Klaber Jan, zedník 10, 58.
 kladiva: mincířská 29, jich ocelování 29; pregěřská 45.
 Kladsko (mincovna), znak města 212.
 Klaric Václav, rychtář budějov. 97.
 kláštery: bosáků pod Bechyní 131; králové v Brně 210; sv. Tomáše v Brně 175; v Marientálu 208; v Pohledu (Frantálu) 170, 209, 210, 342; sv. Prokopa 131; v Sedlici u K. H. 117, 209, 293, 341, 342; Starocellský (v Sasku) 208; Vilímovský 205; na Zbraslavi 210, 211.
 Klatpach Henrych 347.
 Klausner 20.
 Klebsatel (Klepsatl) Jindřich, kupec 20, 154, 324.
 Klejnarka (Krejnarka), potok 334.
 Klement Jan, zlatník 375.
 klenák dveří v minci 64, 65.
 klenodiale (klenotní pagament) 116 a násl.
 klenoty kostelní: 217, 267, 342; obce minc. a preg. 260, 263-265; pořádku havířského 117, 118; z chrámů horských pagamentovány 117, 118.
 kleště: na chápání tyglů 24, 25; na lámání stříbra 5.
 Kliková: Kateřina 389; Marta 255.
 z Klinštejna Čeněk 358.
 klobúky (koblúky) gyserské 19, 20.
 klopiři 47.
 Klucký, pregěř 41.
 Klucký z Solopisk Petr, úřed. mince 278, 292.
 klufta (kleště) 19, 24.
 Kluky, dvůr 256, 257.
 Klusák z Kostelce Albrecht Jiří 154.
 Knajslík Jan 128, 130, 360.
 knapi: mincířští 30, 32, jich pokoušení 32, 33; mincířští a pregěřští 183; preněřští 11.
 kněží pruští 173.
 knihy: bohoslužebné 34, 176, 264, 382; různé 374, 382.
 knihy mincířův 239, 241, 255, 262; červené 189, 194; žluté 194.
 Kňour, kočí 73.
 Kober z Koberberku Zigmund, pisař mince 330.
 Koblasa Václav 195.
 Kočuje z Liběnic Jan 290.
 z Kojšic Racek, mincmistr 291.
 Kohl Hans, uhli měřič 5.
 kolej česká v Praze 328.
 kolhauz (uhelnice) 4, 69, 71; starý 71.
 Kolidius z Doubravičan Václav 134.
 Kolín 165, 171, 210, 284, 293.
 Kolínský Mikuláš, šafář mince 385, 386.
 Kolínští 6, 170, 341.
 kolkař (opatrovník kolků) 41, 378 a násl.
 kolky: mincovní (železa, ferramenta) 41, 226, 272, 366, 371-373, 377; jich ocelování 44; ohlédaly se a posílaly na ukázkou 73, 280, 375; jich cena 44; ukradeny 65; staré stlučeny 45; k. pro hutrejtěře 173, 370; pro hokyně 373.
 kollátorské právo 261 a násl.
 kolostrój v kernárně 15.
 Kolovrat Albrecht 165, 342.
 komíny na VI. Dvoře: lorní 68; v preghauze 83; v zágrovně 151; jich vymetání 77.
 Komoráč Vaněk, mlynář 38, 138.
 komory ve VI. Dvoře: gvardejnská 68, 342; měděná 69, 123; za mžeři 69; ovesné 68; ve věži (pod zvonce) 72; vrátného 72.
 koně: vozové (vozníky) a jízdní 73, 74, 159, 161, 163, 165-167, 169, 174, 285, 313; k pohánění strojů 269; píce a stlaní 160, 163, 167, 169; postroj 161, 164, 173, 174, 176.
 Konrád: úředník mince 72, 114; kněz (de Colonia) 209.
 Konrádová, pradlí 162.
 konšelé mincířští a pregěřští: 183, 250, 254, 261; jich povinnosti a práva 186 a násl.; jich volba a sazení 184, 185; jich přísaha 185; jich schůze 192, 255; jich jména 409-414.
 Koráb: Jan 297; Václav 13, 199, 370.
 korpan (gorpan) 7, 36, 67, 68.
 Korutice (ves) 302.

Koryčanský Jan, primas mincíř. 248.
z Kořeníc Vácha 293.

kostel: sv. Barbory 327; M. Boží u Náměti 303;
sv. Václava na Rovni 259 a násl.; v Chotěboři
289; v Lipnici 304; ve Vysoké 288.

Kostka Václav z Landškrouna 6.
Kostka z Postupic: Bohuše, nejv. mincm. 64;
Jan 132; Vilém 133, 173, 279, 301; Zdeněk,
mincmistr 292.

koše uhelné 4, 72.
Košetice (ves) 267.
košty dolové 157, 161.
košťálka Kateřina 310.
košťata k zrnění mědi 14, 15.
Kotek Ondřej, konvář 309.
kotláři 39, 150, 151.
kotly měděné: na bílení plátů 36, 39, 148;
děravé na sušení plátů 37.
koule k nabíjení testů 4, 8, 9.
Kouřimský Samuel 334.
kovadlinky mincířské 34, 216, 218.
Kovář, mincíř 32.
Kozel z Rejzntolu Zigmund 154, 309, 316.
Kozlíková Anna 343.
krádež v minci 65, 295, 330, 384; ve šmitnách a
v preghauze 248 a násl.

Krahe (Kroh): Jiří Martin, písař mince 272, 335;
Křištof Jakub, úřed. mince 135, 148, 224,
245, 318.
Krajsa Jan, měšťan pražs. 301, 343.
Krajser 290.
král: český 121, 158, 166, 278; uherský 159,
163, 165, 175.
král, kov 302.
králová: Alžběta 175; a Marie 305.
Kramář, mincíř 32.
Krása Jiřík 102.
Krása z Vlkanova Václav 265.
Krásnohorský Šimon, zlatník 119.
kratochvíl králova 162.
Kremiš Henzl 139.
Kremnice 35.
Křištof: futrmistr 4, 7; gvardejn 341; rychtář
kolínský 368; (z Pisku) šafář mince 382.
Krokocius 370.
z Krsovic Viktorin 308.
Kršňák Martin, rudokupec 127, 139, 293, 302.
Křtek Ambrož viz Ambrož zlatník.
Krudaner Petrus 341.
Krumauer Tomáš, kotlář pražs. 151.
Krummer Hanman, konšel minc. 184.
Kruntlík (osada) 293.
Krupka Petr, konšel minc. 258.
Krupský Jan 324.
Křikava Stanislav, rormistr 76.
Křínecký Jakub, šafář mince 391.
Křivoláček Ondřej 307, 383.
Kříž Petr, písař polního colmistra 113.
Křížanovský: Jáchym Polák 6; Jan, mistr
popravní 75.
Kuba: mlynář na Trávníku 15; (Kubík) mlynář
306.
Kubín: Jakub, mlynář 312; Karel 262.
Kuče Jan, úředník mince (?) 292.
Kuewil Theodrik 264.
kuchmistr královský 159, 160, 162-164.
kuchyně královská 72, 151, 174; koření a jiné
159, 161-163, 169, 174.
kukly gyserské 19, 20.
Kuldenmendl 139.
Kulhánek Vojtěch, kameník 77.
Kunel Fridouš, mincmistr 288; jeho syn Petr
288.
kupci benátsí 137.
Kurcbok Zikmund z Vítkova 160, 172.
Kurfiršt Jiřík, souseď pražs. 200.
Kůrka: Jeronym 374; kovář 76.
Kurlynne Lucey 209.
Kurpělovský, šafář mince 382.
Kutovec z Aurazu Benjamin 237.
Kutovcová Anna na Hlubočepích 236.
kvečhamr 34.
kvečír 33, 34.
kvečování plátů 34.
kvintlík 2.
Kykryc, služebník nejv. mincm. 248.
kysa (gosa) 17, 67, 217.
Kysar z Kysu Václav, zlatník 170, 344;
gvardejn 344.
kyseři viz gysěři.
Labuška: Jan 312; Jakub, konšel minc. 184, 192,
247; Jeronym 192, 222, 332; Jindřich 223;
Lukáš, pregěr 191, 192, 231, 233, 250;
Tobiáš, mincíř 184, 245, 246; Václav 223;
Zigmund 192, 250, 375.
Ladislav, král 214.
Ladslav 107.
Lahvička: Karel ml. 318; Samuel 349.
Landek Jiřík 374.
Langschenkel: Michal 209, 264; Theodricus
207, 208.
Lantšperský Jan 171.
Läsanz Hanuš 270.
Lauer František, hor. a minc. administrátor 151.
Lavička 383.
lázeň: u Kola 3; na Pisku 3, 257 a násl.; na VI.
Dvoře královská 76; na dolejších dvoře 61,
62, 73; panská (nejv. mincm.) 76.
lázeň (mytí) 162, 163, 176; gyserům 28; zádušní
(chudým) 257-259.
Ledeč 3, 17.
Leffler, zvonář mostecký 154.
Lehner (Lehnar) Daniel, gvardejn 311, 346,
362.
lékaři král. 161, 163, 164.
léky a léčení 161, 162, 171.
Leonard: aurifaber 368; eisengraber 368.
Leopold I. 96, 118.
les (dříví) a jeho plavení 36, 157, 167, 168, 171,
172.
Leskovec z Leskovec Křištof starší 105.
Lev Václav 345.
Leyrhos Jeclinus 368.
lezof (lesoph) 120, 122.
Libák: Matyáš 132; Mikuláš 36, 94, 258, 293,
294; Ondřej 255.
z Libodřic Mikeš 359.
z Liboslavě: Anna, dcera Klementa zlatníka
305; Jan, zlatník 202, 329, 345, 371, 372;
Zigmund, zlatník 173, 174, 370, 371.
Libotovský: Jiřík, konšel preg. 184, 307; Václav
261.
libra 2.
Libštejnský z Kolovrat Albrecht 131.
z Libušína Jan Viktorin Geronis, úřed. mince
218, 316, 317.
Lidl Jakub 324.
Lidl z Myslova: Mates, úřed. mince 73, 122,
308, 309, 379; Pavel 309.
z Lidlova Marek, doktor 309.
z Lichtenštejna Karel 106, 148.
Linec 17, 18.
Linczar Mikuláš, faktor Norimberčanů 142,
152.
z Lipé Jindřich 286.
Lipolt (Leopolt), kameník 81, 82.
Lipoltice 294.
Lipsko, ústředna měďař. obchodu 137.
lití cánův 24 a násl.
Líto, kloboučník 19.
Litoměřice 6.
Litomyšlský: Jan 234, 240; Pavel 334.
z Lobkovic Mikuláš (Chudý), písař mince 326.
Löffler Křištof Ignác, písař mince 334; gvardejn
350.
Loket 171.
lom kamenný (štamproch) u Ptáka 83.
Lombardus Tyno 365.
Lomec (ves) 302.
Lomer Nikman (Nikl), konšel minc. 184, 209.
Lomnický: Jan, hutrajtěr 323; Jiří, mincíř 245;
Samuel, konšel minc. 184, 249.
Longus Rudlinus 341.
lor (rolle), lorování plátů černých 36.
Lorec 173.
Loreckého Jan 252.
Lorenc, trubač král. 133.
lorýři 47.
lot 2.
Loučenský Zdeněk 176.
louky 171, 301.
Loula Simeon 325.
lovecké věci 161, 163-165, 329.
Lozer Jiřík, kotlář 28, 148.
z Lozí Otík, mincmistr 290.
lozunk z domu 297.
de Lucelburg Nicolaus, písař 286.
Lucie Tyrmannus 207.
Ludvík: král 12, 48, 133, 138, 174, 201, 263;
vévoda bavorský 160.
Lukáš z Jihlavy, konvář 150.
Lukavecký z Lukavce Prokop 305.
Lukšová Marta 306.
lůn mincířský: význam 193, 214, 238; díly jeho
201; hodnota 201, 269; užitek z něho 197,
199, 200, 231; odevzdává se 199, 209;
odkazuje se 195, 196, 200, 267; prodává se
194-197, 385; zastavuje se 195, 197, 198.
lžice k zrnění mědi 14.
Magdeburk 6.
Machek z Rybného trhu, mincíř 35, 195.
Machková z Koňského trhu Marta 197.
Machků Šimon mincíř 307.
z Majdburku Burghard 175.
Májová Marie Helena 317.
Majšnar: mincíř 30; Marta 300.
Malostranští 171.
Malý Jakub 386.
Marek: hudec král. 131; mincíř 32.
z Marenovic Štěpán, hor. hofmistr 328.
Marientál klášter 208.
maršednictví 318, 372.
maršale královské pod VI. Dvorem 74.
Martin: kněze Víta bratr, konšel minc. 184; z
Lorce 260; písař mince 327, 331, 384;
rormistr 76; úřed. mince 73, 133, 248; vrátný
VI. Dvora 382, 392; zlatník 119.
Martínek: gysěr 167; šafář mince 382.
Martinius Chejnovský Jan 376.
Maříková Kateřina 350.
Maslník: Jan 196, 301; Jiřík 301, dcera
Potencia 301.
masné krámy 293, 306.
Máša: Matěj 301, 304; šlichěr 120.
Matěj: Joštův zeť 95, 96; Lukášův, mincíř 246,
247; mlynář z Močovic 102; rormajstr 76.
Materna z Květnice Adam ml. 311.
Mates, proběh 166.
Mathesius Jan, farář jáchymov. 34.
Matůš: písař 300; z Přitoky 254; od Věže 383;
zámečník 195.
Matyáš: král čes. 48.
Maustyl Ondřej, měšťan pražs. 358, 369.
Maxmilian král 278, 351.
mázdry (papírové) v oknech 72.
mazhauz hořejší na VI. Dvoře 49, 61, 86.
měd z Milevska 171.
Medková Důra 102.
Medová Marta 329.
měď: černá 123 a násl.; stříbro v ní 100, 123,
126, 128; zkoušení 123, 361; cena 100;
smetená na váze 123, 328; zakázán vývoz
100; zágrované 126, 137, 142, 146; prodej
nezágrované 136 a násl., 174; škoda z prodeje
144 a násl.; zabavená 124, 168; šplejsována,
červená 146 a násl.; chudá, bohatá 147; cena
její 153, 155; kotlová 125; prodávána
kotlářům a zvonářům 150 a násl., darovaná
Čáslavským na cimbál 153, Mosteckým na
zvon 154; zrněná 13 a násl., 124, 125, 146,
373; uherská 137.
měďařský obchod, jeho ústředny a směry 136 a
násl., 296.
měděný plech na střechy 149-151.
Megrl Hyncman, radní preg. 184, 209, 210.
Mechel Henslin 264.

- měchy: v gose 17; v kernárně 14; v prengadu 4.
Meiler Pavel, písař horní 211.
Meisinger: Jiří 154; Pavel 154.
Mělnický Jakub, konvář mladoboleslav. 150.
Melškrubský Jan, konšel minc. 258.
měna: mostecká 212; žitavská 214.
Menšík: Jiřík, písař radní v Jihlavě 315; kupec pražs. 38.
Mercator Ulmannus 207.
Merclinus de Cadano 206.
Merer Wernherus 207.
Mertl: zámečník 171; cizí minciř 221.
Měsíček, konvář 44.
města, jich zakládání 203.
Meuler Petr, schulmistr 333.
Meutneri Wernuschius 341.
Mewtner Wernusch 208.
Mezřický, hejtman morav. 131, 132.
Mičan z Klinštejna 160.
míchadlo: v gose 19; v prenárně 7.
Michal: erckafěř 160; hofmistr 343; mincmistr 286; Němec, mistr zednický 14; Verunin 344.
Michálků Jan 257.
Michek Jiřík 314.
z Mikovic Jan 359.
Mikuláš: apatykář 325; hofmistr 295, 299; hospodář Vl. Dvora 391; hrnčič 73; kolkař, šafář mince 342, 378, 382; kovář 76; kovář z Přibyslavě 78; kramář 198, 301; maršálek 279; z Pisy, mincmistr 286; z Prahy, podkomoří král. čes. 288; rychtář horský 208; vápeník z Ledče 83; de Warssowia, kaplan minc. a preg. 267.
mince (peníz): množství vybité 98, 156, 177; zisk z m. ražené 181, 182; krásný vzhled m. horské 270; vybití m. drobné 220, 228, 273, 354; m. cizí 112, 115, polská 142, neberná 112, 114; m. korunovační 375.
mince (mincovna): regál král. 203 a násl.; pronajímání 205, přenášení 205 a násl., 211; přenesení různých m. do Hory 211 a násl.; výnosnost m. kutnohorské 155 a násl.; zrušení m. v K. H. 273; m. v Budějovicích 126, 147, 229, 352, v Jáchymově 125, 224, 229, 352, v Kladsku 96, v Mostě 212, v Opavě 213, v Praze 125, 148, 229, 272, 352, ve Vídni 96, 275.
mince (dílny mincovní) 3, 8, 9, 14, 15, 17, 24, 29, 36, 41, 49, 55-58, 67-69, 85, 91.
mince (úřadovny mincovní) 22, 63-66; ujali páni Horníci 278, 279; vypleněna od Švédů 216, 217.
minciři: 108, 321; jich dílo 29 a násl., 320; jich pečeť 215 a násl.; nepoctiví 248 a násl., zpítí 245; z Itálie povolání do Hory 43, 50, 51; horští voláni do ciziny 35.
mincmistr (magister monetae) 111, 122, 276, 285 a násl.; nejvyšší m. král. Českého 121, 122, 129, 131, 157, 163-165, 168, 170, 173, 174, 247, 276, 278, 285.
mincovnictví v něm. říši 274.
mincovní dílo viz dílo mincovní.
mincovní reforma za Václava II. 50, 211.
z Mistrberka: Bartoloměj 132; Hynek 111, 160; Karel 35, 60, 141, 173, 174; Uršula 169; Viktorín 132, 159.
minuce 325.
Mínych Pavel, konvář v Čes. Lípě 150.
Míránková Anna 196, 302.
Mírek z Peček 360.
Mírek z Solopysk: Jan 312, 359; Václav 189.
místodržící (faktor) proběře zemského 352.
Míšeň: kníže 165; hory (olověné) 6.
Mitis, horní hofmistr 77.
Mítrovský svob. pán J. N., nejv. mincm. 263.
Mladečková Anna 305.
Mládek Jiřík 331.
Mléčko Zigmund 178.
Mleziva z Lestkova Jan 359.
mlýny: Drastíkovský 314; v Jílovém 173, 298; Komoráčovský 302; na Labi s pilou 148; Nouzov 345; Nový 290; obecní 103; Šimonovský 359; Štolec 118, 299, 327; Travnický 385; z hutí a puchýřen zřízené 102.
Mnichovice 293.
Mninovský Marek, komorník král. 161, 171.
mniši 166, 167, 173.
modely Vláského Dvora 52, 53.
Moler Kašpar 363.
Moller: Michal 346; z Rundeku Jáchym 270.
Mon Girg, kupec pražský 152.
Moravec, zedník 14.
morová rána 101, 289, 310-314, 327, 332, 347, 386, 389.
Morspach: Cunzmannus, šepimistr horský 208; Hensil, rychtář horský 208; Jan, konšel obecní 208.
Most (Brux), mincovna 206; znak města 213.
mosty (opravy) 4, 150, 168.
Mozol Ondřej 388.
Mrakotický 172.
Mrštík Jan 255, 256.
Mřenková Kateřina, hrnčířka 10, 84.
mufle 8, 9, 339.
Muk Centurio, písař mince 331.
Muláček, kotlář čáslavský 37.
Munka Izaiáš, žid 360.
Murre Pescho 208.
Mutrplous Jan 131.
Müldorfer Nicolaus 341.
Müller Lukáš, kotlář pražs. 150, 151.
Münzer Lukáš 211.
Mydlářův Jan 252.
mýto 6.
Mžitka z Kaňku 359.
nabíjení testu 3.
nábytek: v minci 65, 66; v pokojích král. 58, 174; v pokojích nejv. mincm. 81; v rejtunku 83.
nádavek minciřům 249.
nádobí stolní a kuchyňské 151, 169, 170.
nadpraží kamenné v minci 64, 65.
ná dvoří Vl. Dvora 55.
Najdekar Jiřík, písař král. 166.
nakovadno (kovadlina) 29; ocelování 29.
nástroje (nádobí) mincovní 29, 47, 226 a násl.
návsťevy králů čes. u Hory 48, 423-425.
Naz Konrád 288, 290.
návosloví cizojazyčné 2.
nebezpečí na cestách 18, 135, 140, 143, 169, 284, 364.
Nebozizek Václav, kovář 7.
Nebozizek z Hradiště Jan 142.
Nectín ze Sútice Vilém, mincmistr 242, 291.
z Nedvojovic Sankturin, úřed. mince, viz Sankturin.
de Neffhov Nicolaus 207.
Nejedlý Peša 162.
Nekeš, rudokupec 128, 299.
Nemes Chrudimský Václav 149.
Německý Brod 2, 209, 210.
Nešlechta Václav 301.
Nešpor Jan 232.
Netrefa Eliška 345.
Neuman Lorenc, úřed. mince 316.
Nicolaus: Brenner 12; de Hirsvelde 207; monetarius 341; de Neffhov 207; de Odren 207; rychtář horský 208.
z Níčova Jan, úřed. mince 298.
Nikl: 128, 139; zeť Vognarův 343.
Niklásek z Čáslavě 94.
Nogel Václav 194.
noctyňk 121, 344.
Norimberk, ústředna měďař. obchodu 137.
Nössel Mertein 194.
Nostvic Wolfgang, komorník král. 171.
Nouza Jan, šafář mince 384.
Novák Matěj 254.
Novodomska Kateřina 305.
Nožírův Václav 223.
numerus plátů 31, 33; minciři přeřezali nebo nedořezali 31.
núže minciřské 29, jich ocelování 29, lojem mazání 33.
Nyczl z Norimberka: Hanuš 140; Sigmund 140.
z Nymburka Gabriel, úřed. mince 295.
Nypšička Kateřina 313.
obec havířská 185.
obec města: Kaňku 108; Kolína 107; Kutné Hory 107, 117.
obec minciřů a pregěřů: 131, 183 a násl.; valné schůze 187, 192; privilegia 188, 201 a násl., 234, 236, 239, 269, 271; pečeť 215-219; knihy zápisné 189, 192-194, 239, 255, 262; písař 192; počtové groše 193; měla podíly na dolech 253, 254; držela zboží pozemské 254 a násl.; měla právo kollátorské 261 a násl.; spor s dělníky pregěřskými 261 a násl.; zaniknutí obce 267 a násl.
obec Tábořská a Siroťci 290.
Oberperger Christof, hrnčič v Hafnerzellu 17, 19.
oblouky k napínání barchánů 26.
Oboječek Václav 160.
obraz nástěnný v kapli minciřské 34, 266.
obršlích 77.
Očko z Vlašimě Jan, arcibiskup pražský 264.
oděv: části jeho 161-164, 167, 168, 170, 342; látky oděvní 159-167, 170, 171.
odkazy: k obci minc. a preg. 257, 260, 265, 267; chudým řemeslníkům 362.
Odrein Jeklinus 341.
de Odren Nicolaus 207.
Odrowicz (Oderovicz) Nicolaus 194, 214.
odvolání mince (mutatio, revocatio monetae) 204.
z Ojic viz z Vojic.
Olomúc, znak města 213.
olověné hory: goslarské 5, mišenská 6, stříbrské 5, trnavské 5.
olověný obal na kolek minc. 42.
olovo: k pálení stříbra 5, 382; cena jeho 5, 6; dovoz 5, 6; o. k. probování 336.
Ondráček: gyser 164; pregěř 41.
Ondrák, minciř 32.
Ondřej: kameník 84; zvoník 197.
Onomyšlská Margrét 293.
Opatovský: Petr 301; Václav, vrátný Vl. Dvora 224, 393.
Opl Křištof (Křištofopl) 121.
Opl z Vičina Jiřík 165, 166.
z Opočna Jaroslav 50.
z Opprstorfu Vilém starší, nejv. mincm. 80, 240, 242.
Orel Šimon 297, 360.
orloj král. 162.
ornát (kostelu dar.) 108, 166, 173, 262, 267, 342.
ort (čtvrt tolaru) 352.
Ostrovský z Valdštejna Hašek, mincmistr 289.
Ovčáry, dvůr 295.
Pacovská Regina 307.
Pacoltovský, komorník král. 161.
pagament (plat, měna) 175.
pagament (stříbro zpracované, schátralé): 93; peněžní 111 a násl., 179, 272; z berně 113, 114; jeho cena 116; klenotní 112, 116 a násl., od obce pelhřimov. 117, od obce kutnohor. 117, 118; spálený (z desk zem. a j.) 119.
Pach Tobiáš, hoffedršmuker 376.
pacholata královská 161-163, 165, 174.
pacholci, kteří v kole chodí (v kernárně) 16.
Pajerle (Bajerle) Alexander 312, 390.
Pajerová Helena 377.
palác (Vysoký dům) na Vl. Dvoře 48, 50, 79, 86.
pálení (přepalování) stříbra 2 a násl., pod mufli 8 a násl.
Pampa 5.
pánev: k sušení grece 23, k sušení zrněné mědi 15.
panský dům (obydlí nejv. mincm.) 54, 80, 81.
papír (do minc. kanceláře) 323, 324; vodní tisky na něm 324.
Papůšek Jakub 138.

paramenty kostelní obce minc. a preg. 260, 263-265; viz ornát.

Passer viz Vrabc.

z Pašíněvsí Alžběta 189.

Pašinka z Trojanovic Petr 163, 199.

Pašole Jakub 196.

Pátek Řehoř, sekretář u appellací 389.

Pauček Jakub 383.

Paul Tobiáš, písař mince 333.

Paur Mates 316.

Pavel: administrátor 133; erckafěř 344; lazebník 258, 259; lojovník 346; mistr, konšel pregěř. 184; mlynář 360; písař mince 328; pregěř 41; šafář mince 74, 328, 382-384; tulmač král. 171.

pavlače na VI. Dvoře: u rejtrunku 76, 79; na Vysokém domě 49, 61, 62.

Pavlíček, posel 168.

Pavlišta z Dambořic 342.

pec: na zrnění mědi 14; v prenárně 64; proběřská 337, 338; v roli 36; na šplejsování mědi 151.

z Peček Jan 292.

pečeti: horní 217; mincovní 217, 277, 278; uloupeny 217; mincířů a pregěřů 215 a násl.; hutníků a rudokupců 5; krále Ludvíka 133; města K. Hory 373; desk. zem. 131; Jana V. Geronis z Libušína 316, 317; Tob. Gebharta 374.

Pečetský Jan 241, 253.

Pechánek, proběř zem. 361.

Pek: Jiřík, forman z Nisy 6; Nikl, konšel minc. 209, 264.

Peldřimovský z Výškovic Jan 154.

Pelhřimovský Matuš, kaplan mincíř. 267.

Pelhřimovští 117.

peníze bílé (denarii graves) 30, 31; tlusté 172, 370.

Penízek Stanislav 159, 162.

perkytle mincířům odkázané 267.

Perngauer Jobst 330.

z Pernštejna: Havel 370; Jan 96; Vilém 131, 132, 169, 370.

Perštejnec (ves u K. Hory) 254.

Peřina Jan 306.

Pešíkové 97, 133.

Pešta (Bešta) Matěj 293.

Petr: bakalář 343; forman 149; gyser 28; kaplan VI. Dvora 342; kerněř 16; kovář 14, 44; kupec z Kouřimě 163; z Pisku, mincmistr 288; proběř 72, 73, 119, 168; sedlár 307; šafář mince 383; vačkář 197.

z Petrovic Jindřich 200.

Petrovská z Kolovrat Alžběta 362.

Petřek Václav 389.

Pewer Václav 264.

pfändšiling (záloha na koupenou měď) 144, 150, 152, 153, 296.

Pfůl Adam, major švédského vojska 118.

Pilgramer Pavel 374.

Pilgramová Dorota 307.

piliny dřevěné k lorování 38.

pilíře opěrné na VI. Dvoře 85, 87.

písaři: 189; dolový 304, 307, 309, 383; hutní 383; mince 318 a násl., jeho povinnosti 21, 318, 319; jeho stans a jiné příjmy 122, 331, 332; mincířů a pregěřů 192, 329; preneřský 13; radní 310; urburní 289, 328.

Písek, mincovna 206; znak města 213.

Písek Pavel 194, 195, 258, 360.

z Pisku (de Pyzk, de Pysk): Albert 208, 210; Elblinus (Albert?) 208; Hanuš, konšel pregěř. 184, 211; Henricus 206; Jakeš 210; Jan 208; Pavel 265; Petr, mincmistr 265; Václav, radní z pregěřů 184.

z Písnice Hendrych, cí. prokurator 386.

z Pisy: František 286; Mikuláš, mincmistr 286.

Pišlhof 227.

pivo: 166, 169, 171, 284; do gosy 28; v šmitně zapovězeno 76, 245.

pivovar: Haldeckého 74; na Páchu dol. 293.

Plánský, kverk hor Velhartických 105.

Plánský Jáchym z Ziberka 362.

plány Vlaského Dvora 51, 52, 55, 62, 71, 86.

Plástenský Ondřej 255.

Plástovský: Brož 255; Martin 255.

plášť kolem tygle 18.

plat za dílo mincovní: 157, 219 a násl., 272; konšelům 219, 238; rozvržení mezi minc a preg. 220, 231, 238; polepšení platu 224, 230, 243, 273.

plat vdovský královně 175.

Pláteník Jan 306.

pláty mincovní (střížky) 29; pravé 30, nepravé, úzké 30, 42; černé se bílily 36; černé mincířské 222.

plechy chránící: v gose 19, v prenárně 7.

Pleskáč Mikuláš 297.

plik stříbra 2, 4.

plomba 114.

Pněv, ves u Kolína 341.

Pňov, dvůr na Rovni 299.

pocta a zpropití 163, 165, 167, 168, 172, 173, 175.

počet: z register 177, 322; šafáře mince 386; z pomoci a restů mincířských 223.

počítání na linkách 225.

počtové groše měděné: pro komoru král. čes. 226; mincířů a pregěřů 193; úředníků mince 325, 326; Radslava Hlavsy 333; Václ. Nemesa 149; Adama Strnada 389; Šebestiana Dynesa 390; Jakuba Křineckého 391.

Podhradský z Vlčí Hory: Alexandr 310; Václav 309.

Podivický z Podivíc: Jan, písař mince 303, 307, 310, 331, 332, 384; Pavel, úřed. mince 199, 255, 306, 307, 383, 384; Václav 306.

podstavky (třinožky) pod tygle 18, 338.

pokladnice železná v minci 65, 66.

poklíčky na tygle 18.

pokoje královské na VI. Dvoře 59, 60, 174, 279.

Pokšuch: Jan 302; mincíř 32.

Poláci zágrovali měď v Hoře 128.

Poláček Johanes z Prahy 342.

Polák Jakub, ručníkář 252.

Polenec 133.

z Polenovic Petr, gvardejn 342, zem. proběř 342, 360.

z Polenska Hanuš, mincmistr 289.

Poličany (ves u K. Hory) 254.

polůlesí viz dříví.

pomoc: dolům 157, 253; mincířům na nádobí 227, 228.

pomoc (vývažek, firgevicht) mincířům dolů a nahoru 123, 221, 227, 230, 320.

ponocní 393.

popel: pro nabíjení testů 3, 67; prosévaný na kapelky 336; kostěný 4, 337.

Popel z Lobkovice Jan ml. 105, 107.

Popelka Jiřík, konšel mincíř. 184, 197, 329.

Popovický z Popovic Jan, písař mince 329.

popravní mistr 75, 251.

Portnerová z Kugelhofu Dorota 330.

Porybný: Bohuslav, konšel mincíř 184; Barbora 300.

pořádek: havířů 131, 185, 186; rudokupců a hutníků 5, 100, 102.

poselství: ke knížeti bavorskému 160; k berníkům 163; k Boží Krví 165; do Budína 165, 167, 170; k cisaři 160, 165; do Javoru 166; na Kladsko 165; k arcibisk. koločenskému 161; po krajích 161, 165; do Krakova 159; do Lužice 165, 166; do Mece 165; do Míšně 163, 164; na Moravu 165; do Nisy 166; na Nitru 172; do Norimberka 168, 176; na Polnu 162; do Polsky 159; k pánům Pražanům 165; do Raků k králi uher. 163; do říše 163, 167; do Slez 162, 166; do Svidnice 166; na Tovačov 162; do Uher 162; do vojska krále uher. 163; do Vratislavě 166; do Žitavy 166; z Berlína 167; od krále franského 172; ze země lucemburské 162; od kníž. Ludvíka 160, 162; z Moravy 165; od krále polského 160, 162; od krále uher. 162, 163; od biskupa varadinského 162.

poslové 97, 172-174, 280.

z Postupic Zdeněk, nejev. mincm. 95.

potrubí vodovodní 75-77.

povodeň velká 321.

požáry na VI. Dvoře 48, 84; povinnost hasiti 77.

Prager: Andres, síťář 312; Herman 209, 264; Jan 4; Ludmila 307.

z Práchnan: Bartoš 304, 343; Jan, úřed. mince 304; Mikuláš 189, 202, 224, 304, 372; Petr 304.

Prandt Mikuláš, zlatník 119.

praní šatů a ubrusů 162, 163, 176.

práva horního přepisy 50.

Pražané 163, 165.

pregěři: 108; jich dílo 41 a násl., 321; jich pečet' 215 a násl.; nepoctiví 249, 251; bouře dělníků proti konšelům 232 a násl.; pregýřský peníz na obecní potřeby 244.

preghauz (preggaden) 41, 58, 85, 192, 278.

Pregl Prokop 189.

Prekl: Michal 360; pregěř 41.

prenára 3, 67-69, stará a nová 10, 67.

preneři 5 a násl.

pregad (pregaden) 3, 67.

prengreč 10, 86, 120 a násl., dělení výtěžku 121, 122.

Presl Volf, truhlář 83.

primas mezi konšely minc. a preg. 184, 192.

Primus, tajemník krále polského 160.

privilegia: mincířů a pregěřů 201 a násl., 225 a násl., jich konfiskace 202, 203; preneřská 10, 11, 12, 203; horní a mincovní uloupena 217; uhlířů 4.

proba (průba), totiž výkon viz zkoušení.

proba (průba), zrnko stříbra nebo kousek mince zkoušené 336, 347, 351, 354, 357, 363.

probační cedule 336.

probační mistr 313, 356.

proběř (průběř, examiner): královský viz gvardejn; zemský 350 a násl., jeho přísaha 352; stans 352, 359-361, 363.

probgroše (groše na probu dané) viz groše.

procesí do Prahy 249.

Procházka Jakub, konšel minc. 184.

prohlídka zboží na hranicích zem. 97.

Prokop: gvardejn 341; konvář 16; krejčí 302; z mincmajstrova domu 300; oltářník 264; písař v prengadu 13; probošt 210; šafář král. 360.

Prokšové Ondrák 292.

pronajímání mince 205 a násl.

provis: vdově po Jiříkovi z Řásné 374; dělníkům minc. a preg. 232; preneřům 13.

průbovny: gvardejnská 68, 337; nové rud a kyžů 80, 84, 85, 87.

Pruns Jan, úřed. mince 223, 316, písař mince 334.

Průša, forman 77.

Přehořovský z Kvasejovic Frant. Karel, nejev. mincm. 184.

překážky na cestách při dovozu olova 6.

Přemysl Ot. II. král 205, 208.

Příbyl Mates, havíř a tesař 165.

přídavky o sudých dnech 27, 28, 223, 224, 284, 328, 369.

Psovřha: mincíř 32, 325; Ondřej, konšel minc. 258.

Pšenice Matěj 193.

Pšenička 133.

Ptáček: Jan, bednář 293; Ondřej, zvonář 168, 170;

Ptáček z Pirkštejna Hynce, mincmistr 291.

puchhalter 282, 313, 330-332, 334.

puchhalterie (kancelář) 71, 80.

puchování: 104; prengrece 120, 122.

puchýrny 77, 102.

Pulcerová Judita z Jihlavy 314.

punclíky 366, 369.

Purgentreich Křištof, probační mistr 358.

Purkart 133.

Purkhardi Peschlinus 341.

Puš Mikuláš 259.

Putz Ignác Antonín, gvardejn 349.
Puxtorfer (Pokštorfar) Zivolt z Norimberka 296.
pytle: kožené na měď zrněnou 17, na cány 27;
plátěné na tření a osušování plátů bílených
37, na pláty pro pregéře 41.
Quartz Frencl 209, 210.
Ráb Volf 311.
Rabenstein: Jan Jiří, mincmistr korutanský 349;
Ignác 350; Ondřej Ignác, gvardejn a řezáč
kolků 349, 350, 365, 377.
z Rábí (Rábský) Vilém 129, 159, 278, 279.
Racek z Kojšic, mincmistr 291.
Radda: Jakub 194; mincíř 32.
Radler Pavel, kotlář 148.
radní lidé v obci minc. a preg. 184.
radové brandenburského markrabí 166.
Rafaél: konvář 148; prenar 189.
rajtunk (kancelář) viz rejtunk.
Raková Regina 329.
Ramhofský Jiří Jindřich, mydlář 136.
Rasor Henslinus 341.
rathouz 49.
Ratzinger z Hradínštejna Lorenc, děkan
karlštejnský 316.
Raus, hrnčíř 73.
ráz mince 42.
Redlich Jan, konšel pregěř. 184.
regály královské 203, jich pronajímání 275.
Regina od Hutníků 312.
registra: cánů z přiváží stříbra (r. virgularum
argenti) 109 a násl.; měděná (r. cupri) 14,
123, 176; preneřská 13; prengrecní 120, 121,
176; verková (r. generale) 111, 175, 319 a
násl., 403-405.
Reichner Hanmannus 341.
z Reinburgu Jan Václav, nejv. mincm. 135, 349.
Reinel (Raynel) Frencl 209, 210.
Reinher, mincíř z Florencie 368.
Rejnštejn (ve Slezí) 35.
Rejsek, stavitel 64.
Rejthar Jan 147.
rejtunk 69, 71, 192, 217.
Rema Ondra, konšel minc. 258, 369.
remedium: pro zrno mince 282; pro stříž 30.
Rendl z Aušavy Albrecht 132, 133.
Resch Jirke 264.
Resinger Matěj v Jindř. Hradci 151.
Reson Štefan, konšel minc. 184.
Ress Nika, radní pregěř. 184.
resty mincířské 223.
Richtrová Anna 377.
z Risenburka Aleš 202.
Ritman Hanuš, dvorský colmistr 99.
Ritzman Hans, zlatník 367.
robenci: v prengadě 11; mincířští a pregěřští
183, 187, 240; jich přijímání a rukojmí 188 a
násl.
Kubínková Anna 267.
Robmháp na Sedči Václav 84.
de Robrzan Teslav 50.
Rohozec (ves) 4.
role: na Kolovrátku 314; u sv. Václava 260.
Rollar, kupec pražs. 127, 138.
rolle: bílení plátů černých 36; dílna 68.
z Ronsperka Dobrohost 169.
romajstr (lormajstr) 15, 75.
von Rosental: Franc 214; Purkart 211.
rosetování mědi 147.
Rotleb ze Žaboklik Jan, mincíř 241, 261, 314,
Sabina manž. 241.
Rotlev (Rotleb): Johel, mincmistr 287; Martin,
mincmistr 287.
Rozina, švadlí 25.
z Rozmberka: Jan 107; Petr 139, 140, 165; Petr
Vok 153, 164.
z Rozmála a z Blatné Kateřina 197.
rozpouštění verku: 17 a násl., 23, 24; nehody
19, 22; pokusné 23, 24.
Roždál Matěj 299.
rožeň na sušení stříbra 8.
Rožmitál Bartoš 195, 360.
Rožmitálka Ludmila 196.
z Rožmitálu: Jakub, radní minc. 184; Kateřina
197; Zdeněk Lev 97, 160, 173.
ruda kradená 173.
rudokupci (erckaufěři) 100, 102, 320.
Rudolf II. král 13, 232, 241, 243, 312, 335, 347,
372.
Rudolfsdorf 212.
rukavice: gyserské 19, 20; do prengadu 7; do
vajskomory 37.
rukojmové: za robence minc. a preg. 189 a násl.;
za úředníky mince 281, 333.
z Rúpova (Rúpovský) Jan, král. hofmistr 110,
118, 129, 163-166, 294.
Rüschel Nicolaus 341.
Ruthardi Hermannus 207.
Ruthardův Mikuláš 292.
Ruthart Frenclín 259.
Růže Chlumecký Jan, písař při Labi 333.
Růže z Siona Vavřinec 256.
Růžička, kolkař 379.
Růžovský z Růžova Jan Vilím 376.
rybníky 166, 172.
Rydynger Jakub, kovář 82.
rychtář a jeho pacholci 173, 246, 252, 311, 314.
Rychtář 383.
rychtářství v K. H. zastaveno 340.
ryjecké umění 43.
rynek (forma) pro pálení stříbra 9.
Rytíř: Jan, král. komorník 164; mincíř 32.
z Ryzmberka: Břetislav 97; Vilém 159.
z Řásné: Hanuš 370, 372; Jiřík starší 43, 270,
309, 365-367, 372-374; Jiřík ml. 374; Ludvík
Karel 114, 309, 331, 372, 385; Mikuláš 374.
řeči rouhavé a hanlivé 247, 302, 370, 385, 386,
391.
Řečický Jindřich 376.
Řehoř: krajčí 139; šmejdyř 170; úředník mince
72, 167.
řetězy ze strojů dolových 78; proti
podloudnictví na Labi u Děčina 78; kolem
VI. Dvora 78.
Řezáč Pavel, ponocný 393.
řezáči kolků 364 a násl.; jich plat 366, 367, 371.
Řezníček, kotelář v Táboře 150; (Křikava)
rormajstr 76.
Říha, zlatník 12, 13, 294, 368, 369, 371.
Sachs Petr, písař mince 326.
Salava: Jan 254; Zuzana z Šaratic 84.
Salvart Samuel, mincmistr pražs. 125.
Sankturin z Nedvojovic, úředník mince 131-
133, 189, 284, 299, 301, 302.
sanýtr 164, 166, 171.
Sázavský Mikulášek 327.
sazení verku: 17 a násl.; instrukce 21;
pochybené 21.
de Sbidenicz Isenricus 207.
Sedlář, pregěř 41.
Sedlčanská Ludmila, impresorka pražs. 200.
sedmáky (malé groše) 222.
Sejda (Seyda) z Hornosejna: Jan 153; Martin
38, 154; Štefan, kupec pražs. 153.
sekáče na dělení stříbra 5, 7.
Sekerka Jakub, vrátný VI. Dvora 393.
Sekerský Petr, zem. proběh 139, 361.
Sekrylová Dorota z Prahy 324.
Seltenschlag Jan, konvář pražs. 150.
Semének z Vrchovišť Simeon, úřed. mince 73,
125, 294, písař mince 327.
Seměnkův Stašek 248.
z Semína: Anna 372, Ludmila 372.
Seneková Saloména 361.
Sezema Fridrich 170.
shánění stříbra 2.
schodek v ohni (sešlo): při pálení stříbra 3; při
změni mědi 16; při rozpouštění verku 19, 23;
v loru 40.
schránka mincířská 34.
Sibenburger Pavel, colmistr 176.
Sigmund zlatník, gvardejn 341.
de Sitavia Johannes, konšel 208.
síto na popel 4.
Sixta, kramář 295.
Sixtides Václav 332.
z Skalice: Jan 199; Jan, úřed. mince 298, 299;
horní hofmistr 167, 298; Jiřík 299, 383;
Mikuláš, hor. hofmistr 298, 299, 360; Václav
299.
Skalka pod Kaňkem 48.
z Skály Pavel (Skalský) 163.
Skočdopole Vít, soukeník 314.
Skriba Vaněk 292.
Skřivan: Jan, krejčí 332; Jiřík 312.
Skultět z Schultisheimu Šalomoun, ryjec kolků
317, 376.
Sladký z Pecinovce Jan, berník 113, 114.
Slavata z Chlumu Michal 280.
z Slavíkova Markéta 195, 197.
Slon Jaroš 108, 342.
od Slonů Bohuslav, konšel mincíř. 184.
služebnický král. 159, 160.
Smahlo (Šmahlo): Jan 273; Matyáš 184, 393.
de Smalbach Henricus 207.
směna (vexl, cambium) 113, 115, 204, 205.
smeti: měděné 123; zlatnické 119.
ze Smilkova Janek (Sádlo), mincmistr 289.
Smíšek: Jan 260; Dorota 299.
Smrčná (na Čáslavsku) 287.
sněm: v Benešově 159, v Brně 163, 165, v
Čáslavi 160, v Nise 129, v Opavě 130, 156,
159; v Plzni 171; v Praze 168.
ze Soběšína Zbyněk, mincmistr 291.
Sobol. Václav, písař pregěř. 192.
Sobol z Vojkovic Jakub 142.
Sokolovský z Vrance Jan 130.
Solnice 237.
ze Soutic: Anna 304; Čabelický Jan, mincmistr
242.
Sperský z Sper Václav 117.
Springer Kašpar z Krysy 6.
ze Srbče Dionysius, mincmistr 289.
Srsová Důra 299.
sřez v prenárně 7-9.
Stabl Mates, zámečník při minci 273.
Stainruker, scultetus civit. Zittavie 207.
Staněk, zlatník 164, 297.
Stanislav: kotlář v Táboře 150; (Křikava)
rormajstr 76.
stans (stojecí, stálý plat) 157, 323, 333.
Starck z Starckenfelsu Lorenc, kupec pražs.
152, 153.
starši: nad havěři 185, 186; nad hutníky 263;
nad mincíři 222; nad prenyry 11.
stávka (zástava) 4.
stavové (páni, barones) zemští 94, 280, 322,
350, 354.
vom Stein: Henzil 210; Heynrich 210.
Steinperger Hanuš 103.
Stejšek Freisichselbst z Freidnpachu: Daniel
311; Zigmund 374.
z Sternberka Latslav 133, 168.
stezka k Páču 74.
stojecí viz stans.
stoka (štola) 75, 87.
stolice gotické v chrámu sv. Barbory 267.
stolice, v nichž pregěři seděli, 4.
stolice pregěřská (pojem právní): význam 193,
214, 238; díly její 201; hodnota 201, 269;
užitek 199, 232; odkaz 194, 298; odevzdání
196, 329; prodej 195, 198, 199, 361; zástava
195, 196, 199, 301.
Stöpacher Matěj, hrnčíř v Hafnerzellu 18.
Strahl František, sekretář komory čes. 262.
Straka Jan, hrnčíř 18, 84, 338.
Straskytl (Štraskytl) 38, 127; Hanuš 294, 295.
strasreiter (pojezdní strážci cest) 93.
ze Strážnice Duchek 293.
paní Strážská 23, 130.
Strimilovský Jan 331.
Strnad z Freytok: Adam, šafář mince 386, 389,
390; Jan 389; Jindřich, kolkař 380.
stroje: na válení cánů, tlačení rázu a vykrajování
plátů 268 a násl., 272; na změni mědi 15, 16,
49; hutní a dolové 60, 148, 149; k
maršejdování 374.

- Strunka Jan 390.
 Střela z Rokyc Purkhart 154.
 Střelec, mincíř 32.
 Střelceček Jiřík 346.
 střelka k barchánu 26.
 střebro: hertovni 2, 100 a násl., 320; pálené (prant) 2; fajn 2, 273; cena jeho 105, 106; zkouška čistoty a tažnosti 7, 23; v mědech 123 a násl., 136 a násl., 179; vyzágrované 128, 143; hostinské (z cizích hor) 105, 157; prengrecní 120 a násl.; z nadělení božího 109 a násl.; z vinštýře 120; koupené (emptum) 108; zádušní a literácké 107, 108; sazené 17 a násl.; množství v Hoře vytěženého a zmincovaného 101, 121, 177, 272; nedostatek 101, 134; deputátní 134 a násl.; darované kostelům a klášterům 131, 132, střelcům na ptáka 130, vydané po různu 129 a násl.; vyvážení ze země a přepalování v ústraní zakázáno 92 a násl.; podvodně ze země vyváženo 97; zatajení pokutováno 95, 96; zmincovati povoleno obci kutnohorské a jiným 107-109; cizími mincovnami kupováno 96.
 Stříbrské hory (olověné) 5.
 stříž mince 282, 336.
 střížky 29.
 Studnička Matěj 102.
 Sudek, posel 159.
 Sudlice Daniel 294.
 sudy: k prengreci 10; do rolle 37; na tygle 17.
 z Suchdola: Mikuláš (Mikulásek), mincmistr 36, 290, 291, 327.
 Suchoměřcová Kateřina 346.
 Suchý Jan, lazebník 259.
 sůl na bílení plátů černých 36; cena 38; odměřování do rolle 38, 39.
 Sus z Ježova Jan: konšel pregéf. 184; úřed. mince 304, 305.
 ze Sútic viz ze Soutic.
 Swab: Hanuš 194, 211; Niclas 194.
 Swager Hensel 214.
 z Svárova Václav, kuchmistr dvorský 130.
 Svatba, pregéf 41.
 Svatomír, arciděkan 170.
 Svědřoh 14.
 světnice na VI. Dvoře: rejtunková 69, 70, 192; veliká (nad prehauzem) 58, 61, 62, 278.
 svíce: do mince 223, 384; pro krále 161, 163; deputátní do čes. komory 134 a násl.
 svičková pečeně 223, 224.
 Sviňák Pavel 256.
 Svitáček z Landštejna Mikuláš, maršálek král. 159.
 Svoboda Václav, šafář mince 386.
 z Svojšína (Zmrzlík) Petr, mincmistr 289; Anna z Fridmburka, manž. jeho 289.
 svršek matice mincovní 41, ochranný obal 42.
 Syboto Kelberk 207.
 Synek Jan 256.
 Schadwinkel Wenczlav, konšel pregéf. 209.
 Šafar z Jelče Ludvík, urburef 347.
 šafář: hutní 16; mince 22, 122, 123, 380 a násl.
 Šaffer Tobiáš, puchhalter 310.
 šajdování zlata 119, 344.
 z Šaratic Hanuš Jan 332.
 Scharzach Andreas 207.
 Šas Jan, písař mince 328, 329.
 Šatná: Ludmila 330; z Újezda Mandalena 310.
 Šatný: Jan 142; z Olivetu: Jan 310; Jiří, písař mince 323, 330, úředník mince 99, 154, 229, 246, 284, 310, 331.
 z Šaupova (Šefinka) Barbora 315.
 šejva (deska) měděná 123, 340.
 z Schellendorfu Hanuš 167.
 Šenfeldová z Doupova Marianna 231.
 šepmistři obce horské 185, 166, 261.
 Šerub 194.
 Šetler Leopold, postřihač 83.
 Šícha Jan 329.
 šichtmistr 334.
 Šik Stefan, konšel preg. 184.
 Schick: Nicolaus 208; Vilém 194.
 Šikethanes, pregéf 41.
 Šikethanusová Margréta 194.
 de Schildov Juta 208.
 Šimon: malíř 65; mincíř 32, 33, 198.
 škola u Vysokého kostela 80.
 Škola Jan, pregéf 251.
 Škornička: Jan, konšel pregéf. 184, 188, 199; Mandalena 309.
 Škréta Šotnovský z Závovic: Konrád 313; Pavel, písař mince 66, 108, 133, úřed. mince 223, 313.
 Škrovad: Havel, mincíř a kerněr 16, 304, 325, 391; Petr, verk mistr 24.
 Šlaknvald 169.
 Šlegl Mates, zlatník 374.
 Šlechta ze Všehrd Jan, sekretář král. 132, 170, 344.
 šlechtičny panny 171.
 Schlesinger Marx, žid 96.
 Šlik: z Holejše Fridrich 236; hrabě z Pasaunu Mauric 154.
 Šmac Jiřík 261.
 Šmerts Martin v Praze 38.
 Šmíd: Filip, sedlář 375; Václav 334.
 Šmilaur Jiřík 315.
 Šmilaur z Šmilova Augustin, úřed. mince 314, 315, 322, 334; gvardein 347, 348.
 paní Šmilaurka 324.
 Šmilaurová z Krásné Hory Marianna 312, 314.
 šmitmajstr, jeho povinnosti 188.
 šmitna (fabrica monetaria) 29, 49, 55, 87, 212 a násl., stará opuštěná 49, 56, tolarová 85; význam přenesený 203 a násl., díly šmitny 207, 208; brněnská 210, 211, 213; jablonská (Gabler) 209, 211, 213; jihlavská 212-214, kladská 213, mostecká 213, mýtská 210, olomúcká 213, opavská 213, písecká 213, pražská 211, 213, zatecká 209, 213, žitavská 207-211, 213.
 Schneider Jan, kotlář 154.
 z Schneperku Krištof, cis. puškař 146.
 Schnitzar Jan 260.
 Šnorgapl, rudokupec 138.
 Šofkoč Jan 305, 306.
 Schön Hanuš 210.
 z Schönfeldu Mikuláš 271.
 špehéri 160.
 Špetle: 170; Krupský Václav 171.
 Špikfous Matin 330.
 Špis z Hartenfelsu Jan, písař mince 331, 332, úřed. mince 106, 312, 313, 386-388.
 Špomillar Lorenc, uzdář 345.
 Šrager Kašpar, kotlář 154.
 Šrajbrstorf Jan, myslivec král. 172.
 Šrejter: Mikuláš forman z Lejngveltu 6; z Šrejmtolu Jan 312.
 Schreter Donát, zvonař z Hostinného 150, 154.
 Šremf Eliáš, kupec 25.
 šrotlík (střížek) 47.
 Schrötter: Řehoř, mincíř 245; Václav, barchaník 224, 249, 250.
 Štamprochar, kupec 110, 138.
 Šřastný, kolkař 379.
 štechajzn na zkoušení stříbra 7.
 z Šternberka Ladislav 132.
 šteury dolové 157.
 Štěpán: z Hloušek, písař mincíř. 246, 385; laděf 304; šafář mince 384, 385.
 Štěpánů Jan, koláčník 331.
 Štěrbá Jan, písař mincíř. 192.
 štětka drátěná na čištění stříbra 7, 9.
 štok: minciřský 222; pregéfský 41; v prenárně 7, 8.
 Štollar z Chocemic Jan 189, 198.
 štolý viz stoky.
 štosíři 47.
 Šturm Abraham, apatykář 389.
 Šultys z Fersdorfu Jan, úřed. mince 223, 313.
 Šuster z Goldpurku, zem. proběf 364.
 Šváb Václav, zem. proběf 358.
 Švagr Martin, vrátný VI. Dvora 393.
 Švajkar Hanuš z Mostu 298.
 Švajkar z Vrchovišť Konrád, úřed. mince 114, 297, 298.
 z Švamberka Jan Erazim, nejv. mincm. 101, 122, 385.
 Švengler Jonáš, kotlář pražs. 151.
 Švihovský 131, 163, 342.
 Tajnar Krištof, tulmač německý 170.
 tanchauz (hořejší mazhauz) na VI. Dvoře 49, 61, 86.
 Tanečný Jan 386.
 Taner Pavel, faktor v Lipsku 6.
 Tapineus Daniel, zvonař 148, 149, vrátný VI. Dvora 393.
 Tata Matěj, šafář mince 384.
 Taubenreuter Krištof 104.
 tavení pokusné 103 a násl., 145.
 Taxera Jiřík, opat kláštera sedleckého 331.
 Teicher Martin 194, 214.
 tesaři 58, 61, 67-69, 73, 74, 76, 83, 174, 176.
 testy 3, jich nabíjení 3; ke čtení a chování peněz 222, 323.
 testíky proběfské (kapelky) 337.
 Tešnar (Třebovský) Jan, písař urburní 389.
 Těšinský, zem. proběf 16, 125, Jan, gvardejn 341, 342.
 Thajcher Martin, radní mincíř 184.
 Thomlín Velflínův, mincmistr 287.
 Thomlini Volflini Venceslaus 341.
 Thomlínův Štěpán 264.
 de Tilia Tylo 207, 208.
 Tiska, krejší 19.
 tlukadlo k nabíjení testu 4, 8.
 tlusté groše viz groše.
 Tluxa Oněf 293.
 toлары: jich dílem mincířů zkrácení 220, 224 a násl.; nepilné jich mincování 225; výhody z jich mincování 98; výměna za minci drobnou 99; vynášení jich ze země 98, 99; zkažené 248; mansfeldské 115.
 Tomáš: (Tóma) mlynář z Nov. mlýna 290; mlynář Štolecký 393; služebník Knajslíkův 343.
 Tomášek Hendrichův syn 12.
 Töpler Václav 211, 214.
 Tošecký kníže Přemysl 160.
 Tovačovský z Cimburka Ctibor 129.
 tovaryši v gose 122, 223.
 tovarišstvo preneřfů 10 a násl.
 Trčka Jan, konšel mincíř. 258.
 Trčka z Lípy: Burian 132, 139, 172; Melchisedech 164.
 Tregr Mates, šmelcíř 385.
 trh: Koňský 291, 292, 299; Obilný 301; Ovesný 300, 306; Rybný 68, 72, 75, 85; Solný 293.
 Trnavské hory (olověné) 5.
 z Trnčic: Beneš, gvardejn 342, 343; Jiřík 344.
 Trnka Jan, pregéf 102, 184, 246.
 Troger Bastl 280.
 Trojan 295.
 z Trojanovic Kateřina 303.
 trpaslíci král. 162-164.
 Tručný: Jakub 250; Zigmund, pregéf 233, 234, 250.
 truhly: mincířů, pregéfů 65, 241; cejchované na uhli 4, 72.
 truky na propírání plátů 37.
 z Třebešic Mikeš 360.
 Třebešická Anna 198.
 Triska: Jindřich, pekař 312; Tobiáš 260.
 Tuček Jiřík, zlatník 119.
 z Tulechova Jan, cis. rychtář 332.
 Tunkl z Brnička Jindřich, nejv. mincm. 35, 132, 184.
 Tunklová Kateřina 199.
 Turnovský Jakub, pregéf 251, 329.
 Tuří (Turzo) Jan (Turzianus), kupec krakovský 127, 128, 137.
 Tuří z Betlemfalvy: 35; Alex 138; Jan starší, biskup 138; Jan ml. 138; Jiří 137, 138; Stanislav 138.
 z Tůšně Oldřich viz Bradáč.

Tvrdoceľ Jan 147.
 tygľe (tegle) 17, 18, 148, 226; jich cena, dovoz 17, 18; špatně 19; thaly se 19.
 tygľiky naběrací 18, 24.
 Tychťlové 383, Augustin 140, Bernard 140.
 Tylo de Tilia 207, 208.
 Týn (Horšův) 169.
 Tyno Lombardus, mincír z Florencie 368.
 de Tyrkow Heymannus 207.
 Tyrmannus Lucie 207.
 Udídlo, rychťář 172.
 uhelnice (kolhauz) 4, 69, 71.
 Uherské Nové Město 35.
 uhlí dřevěné 4, 273, 384, 392.
 uhlíř 4, 50, 162, 172, 173.
 ulice: Mincířská (Pískova) 36, 288, 291, 293, 306; Pekařská 293; mezi Reflíř (v Leflířích) 345; Senná 330; Vinná 300.
 Ulmannus mercator 207.
 z Umpfingu Markéta Leonora 331.
 Undrlačka Anna 86.
 urbureč král. 286.
 úřad mincovní 276 a násl., jeho pečeť 277, 278.
 úředníci hor přibram. a tábora. 157.
 úřednictvo mince kráľovské 276-318, 415-422.
 úředník mince: 21, 73, 172; povinnosti jeho 21, 22; přísaha 280, 281; instrukce 86, 281 a násl.; stojecí a jiné příjmy 122, 123, 284, 308, 312, 313, 318, 333; byt na VI. Dvoře 85, 86; paušál na svíčky a dříví 285; kradl 295.
 úvodně 172.
 uvrláf (yvrľáf) 155, 177-180.
 Václav: král I. 203; král II. 4, 43, 50, 79, 175, 206 a násl., 368; král IV. (III.) 4, 11, 30, 48, 50, 76, 79, 93, 97, 175, 184, 202, 219, 221, 245, 288, 289, 326.
 Václav: cihľář 84; gvardejn 341, 360, 361; lazebník 259; lucernář 72; bratr Matúše z Přitoky 254; mincír 38; pregěť 343; preněť 12; romistr 38; rychťář z Poličan 254; šafář zágrovy 143; Zlatničín 102; zlatník 119, 139.
 Václavek, prenar 344.
 Vačkářka Anna 83.
 Wagner Martin, kupec norimber. 326.
 váha: měděná 123; za mžeží 69; obecní 132.
 váhy: mincovní 283, 336, jich nedostatky 109, 110, oprava 109; proběřské 217, 336; v prenárně 10.
 váhy (páka) na zdvihání pícky v gose 68.
 Vácha z Kořenec 293.
 Vajs Bartoň, zlatník 162.
 vajs komora 36, 68.
 Vala Jan, ponocný VI. Dvora 260.
 Waldreichs v Dol. Rakousích 362.
 z Valdštejna Bernart, nejv. mincm. 5, 124, 172, 354.
 Valenta, mincír 32.
 Valgulí Lorenc Vlach 390.
 Valovský z Ousuše Albrecht 362.
 valvace: minci cizích 355; tolarů 152.
 vaľy k ohradě města 279.
 Vaněk: lazebník (z Mezeřiče) 258; z Peček 254; z Rybného trhu 342; rychťář z Poličan 255, 256.
 valtverchti (majitel hutí) 50.
 vany dřevěné a měděné k lití cánů 26, 28, 148.
 Vavák z Hradce Oldřich, mincmistr 289.
 Vávra: gysar 35, 189; havěť 296; korbelař 346.
 Vazol Petzoldus 207.
 z Vechty Konrad, mincmistr 288.
 z Vejtmile: Beneš, nejv. mincm. 131, 195, 360; Křišťof 131; Šebestian 140, 184, 225.
 veksľ (směna, směňárna) 93, 113, 163, 164, 179.
 z Veletic Dorota (zlatnice) 197, 344.
 Velflín: Johlín, mincmistr 286, Thomlín, mincmistr 287.
 Welsler Jakub 137.
 Vencelík z Vrchovišť, rudokupec 14, 108, 127, 128, 130, 168, 170, 172, 173, 359.
 Věrdunk, mincír 32.
 věrdunk viz ferton.

pagamentu 339; vah v minci 336.
zlatníci a jich dílo: 119, 130-133, 161, 162, 164,
168, 170, 173, 174, 370.
zlato: šajdování z pagamentu 119, 344; jílovské
159; domnělé účinky léčivé 136.
zlatý: rýnský 160; uherský 161, 171, 371.
Zlý Jan, forman 165.
zmitaři 47.
Zmrzlík z Svojšína Petr, mincmistr 287.
značka mincovní 283.
znak: hutníků a rudokupců 5; Pavla Škréty 66;
Matěje Jílovského 66.
znaky kamenné nad šmitnami: měst 212, 213;
zemí 79.

zrněná měď viz měď.
zrnění: mědi 13 a násl.; pagamentu 339, 340.
zrno mince 20, 21, 282.
Zub z Landštejna Vilém 167.
Zumr Jan 327.
zvonari 150.
zvonec na VI. Dvoře 72.
zvony 139, 149, 154, 260, 267, 297.
zvonovina 297.
žáci škol 159, 160, 167, 170.
Žák, forman 14.
Žďárský: kovář 14; kuchmistr 163; Tomáš z
Močovic, kovář 84.
Žehlík Martin 255.

Želenský Jan 159.
železa pregéřská (ferramenta) viz kolký.
Ženíšek 139.
Žirovnice 128.
Žitava, mincovna 207, založení města 208.
z Žitenic Apolena 299.
Žiželický (z Skalice) Jan, písař mince 327.
žlaby mezi krovky šmiten 58.
Žlutický 192.
Žofie, abatýše kláštera v Pohledu 209.
žoldněří k obhajování města 279.

(451) PŮVOD OBRAZCŮ.

1 a 2 dle fotogr. G. Dvořáka v NĚM. Brodě.
3, 4, 5, 8, 38 a 54 dle Lazara Erckra (viz str. 8, pozn. 23).
9 dle E. Schlossera Die Münztechnik 1884.
10 dle Weiskuniga (viz str. 29, pozn. 5).
11 a 14 dle kresby prof. Jos. Zeise v K. H.
12 dle Pam. arch. XII. tab. 18.
15 dle plánu z r. 1852.
16, 17, 39-44 a 50 dle fot. Jos. Vokouna v K. H.
18 dle lithogr. kresby řed. Jiřího Zacha z r. 1880.

19 dle plánu stavitele Frant. Hradeckého v K. H.
20, 22, 23, 25, 29, 30, 32 a 34 dle fot. Jos. Šteffla v K. H. 1892-95.
21 dle kresby Willenbergovy.
24, 31 a 33 dle plánů stavitele Vinc. Dajbycha v K. H.
36 dle fotogr. bratří Výborných v K. H. z r. 1895.
45, 46, 48 a 49 z Ottova Naučn. slovníka XV.
6, 7, 13, 26, 27, 28, 35, 37, 47, 51, 52 a 53 dle fot. a náčrtků prof. Em.
Lemingra.

ROZPRÁVY ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ. TŘÍDA I. ČÍSLO 70. KRÁLOVSKÁ MINCOVNA V KUTNÉ HOŘE.

SEPSAL. EM. LEMINGER.

DODATKY.

V PRAZE. NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ. 1924.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE, KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ A ČESKÉHO VYSOKÉHO UČENÍ TECHNICKÉHO V PRAZE.

(3) Připomenutí.

Spis „Královská mincovna v Kutné Hoře“, k němuž „Dodatky“ tyto se přimykají, byl vydán Českou Akademií pro vědy a umění roku 1912. Práce archivní, kterou konal autor v desetiletí potom následujícím k cíli jinému, vynesla jako výsledek vedlejší mnoho pových a cenných poznatků, kterými se všechny oddíly tohoto spisu vhodně doplňují. Dodatům těm dostalo se značného a vítaného rozmnožení laskavostí mého syna Otakara Lemingra, vládního rady a přednosty báňského revírního úřadu v Mostě, který propůjčil mnoho nových a důležitých zpráv z hojného vědeckého výtěžku své badatelské práce v archivech města Prahy a Jihlavy, takže toto jeho přispění dosáhlo takřka významu spoluautorství. On upravil kritickým rozбором listinných zpráv posloupnost mincmistrů a písařů při minci kutnohorské z dob do polovice XV. století a postavil ji na bezpečný základ; novými doklady opřel náhled, že název „curia gallica“, a „curia italica“ nijak nesouvisí s vybíjením prvních

pražských grošů italskými mincířmi v mincovně kutnohorské; značně rozmnožil počet případů, kdy král uvaluje značné platy na minci kutnohorskou; on pořídil a zaopatřil opisy listin, které se dotýkají minc. lůňů a preg. stolic a jsou v příloze otištěny. Děkuji mu za milou jeho pomoc a obětavou podporu. Jménem jeho pak vyslovuji díky pánům úředníkům čs. státního historického ústavu vydavatelského, dru Václavu Hrubému a dru Bedřichu Mendlovi za ochotné obstarání opisů listin z archivu města Vídně a pánům archivářům hlavního města Prahy dru Václavu Vojtíškoví, města Hory Kutny Otakaru Hejnicovi i Janu Fialovi, a města Jihlavy Františku Wurzingrovi, jakož i P. Cyrilu Strakovi, správci bibliothéky na Strahově, kteří památky jim svěčené vždy rádi a ochotně k bádání propůjčovali.

V Kutné Hoře v měsíci květnu 1924.

Em. Leminger.

- Připomenutí
- I. Stará technika mincovní
- II. Vlašský Dvůr
- III. Obrat stříbra a mědi v minci kutnohorské
- IV. Obec minciřův a pregéřův
- V. Úřednictvo při minci kutnohorské

- I. Snůška pramenů, týkajících se hlavně šmiten z doby nejstarší
- II. Konšelé minciřští a pregéřští (doplňky)
- III. Úřednictvo při minci kutnohorské z doby starší
- IV. Oprava omylů ve spise „Král mincovna v Kutné Hoře“

(5) I. Stará technika mincovní.

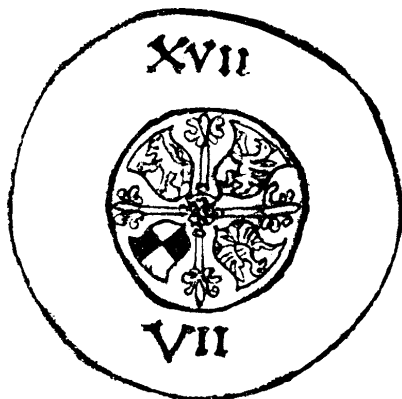
K str. 2. - Bronzová závaží centnýřová v musejních sbírkách německobrodských a kutnohorských byla přesně zvážena, a bylo poznáno, že starý český centnýř měl váhu 61·65 kg. Aug. Sedláček „O centněři staročeském“ ve zprávě měst. musea v Něm. Brodě 1917, str. 46-47.

K str. 5. - Roku 1506 přijížděla týdně aspoň jedna řůra olova z hor Stříbrských do Hory; v roce 1507 ve dvaceti nedělích bylo dovezeno 288 centů olova stříbrského.¹⁾

K str. 6. - Jako další doklad, že olovo z Goslaru se dopravovalo po Labi, podáváme výňatek z listu nejv. mincmistra Karla z Bibrštejna; píšeť v notuli své čís. rychtáři litoměřickému Václavovi Vicenovi v neděli druhou adventní léta 1566 takto: „...Očekávajíc drahného počtu olova goslarského, kteréž pro potřebu JMCské Hor Kuten až k Litoměřicím po vodě dodáno býti má, a poněkud zpráva toho ale nejistá mně dána jest, že by již díl takového olova u Litoměřic a díl u Dráždan složen býti měl, i abych toho jistou zprávu jmiti a pro takové olovo odeslati poručiti mohl, nechť vám stízně není pro dobré JMCské to v jistotě přezvědět i a mně skrze psaní po tomto poslu, což nejdříve býti může, gruntovní zprávu toho dáti...“²⁾

Olovo polské přiváželo se do Hory přes Bytom (ve Slezsku), z listu datovaného v měsíci únoru 1575, jimž úředníci mince kutnohorské žádají hejtmana markraběte brandenburského v Bytomi a Bohumíně (Peuthen und Oderberk) za ochranu proti výběřím cla v Bytomi, dovidáme se, že formani bývali proti všelikým možným útiskům a průtahům opatření listy průvodními, v jazyce českém a německém od úřadu mincovního jménem královským vydanými.³⁾

Každý kus (*kruh*) olova se cejchoval. Jakého cejchu užívali kolem r. 1600 v horách Tarnovických, viděti lze na obr. 1., jehož náčrtek byl nalezen v A. K. hor. odděl. č. 4255; je to sekrýt markraběcí v okolku; ⁽⁶⁾ číslo nad okolkem značí celé centy váhy, číslo spodní vyznačuje osminy centu.

Obr. 1.

Olovo dostatek nebýval vždy na snadě; roku 1602 dožadovali se olova pro hutí královské marně na rozmanitých místech. Posléze jim Mikuláš Maius, čís. rada a vrchní hejtman v Jáchymově, doporučil Rudolfa Gebhardta z Erfurtu, který prý má stále na Labi zásobu olova anglického; při tom se Maius podíval nedostatečnosti čís. dolů v Bleistadtě.⁴⁾

Na olovo, které do Čech se přiváželo, bylo stanoveno clo. Avšak listem datovaným v Budíně f. 3. ante Venceslai 1503 král Vladislav k prosbám Horníkův a k přimluvě mincmejstra „tu milost učinil, aby od volova, což ho vezeno bude k Horám, až do Svatého Martina najprv příštího ungelť brán nebyl, jakož o tom Ženíškovi úředníku našemu v ungelťě píšem, poručějice jemu, aby se tak zachoval a od olova, což ho v tom času kolivěk k horám

voziti budů, ungeltu nebral.“⁵⁾

S olovem z Míšně bylo vozkům jezdit na Prahu, neboť tam se ungelť s něho platil; ungeltem, jakož i jezděním na Prahu se olovo nemálo zdražovalo. Král uklíďoval Horníky (rudokupce), kteří bezpochyby také osobně se doprošovali nápravy v Budíně, ještě druhým listem (f. 4. ante festum divi Venceslai 1503) slovy těmito: „...I věztež, že jsme my již o to i psali i ústně vzkázali a poručili, jak to má a na čem až do našeho mezi Vás příjezdu postaveno býti, neb bychme nechťeli pro malé puožítky na se i na ty Hory znamenitých škod dopoušťeti, než raději je vyzdvihovati a puožitek bráti.“⁶⁾

K str. 16. do 12. poznámky lze místo neurčitého udání „asi od r. 1584“ položit zprávu určitou, že nařízením ze dne 9. března 1569 král Maxmilián ustanovuje, aby Burianovi Hlaváčovi, starému preněři, gysaru a kernýři se vyplácela týhodní provise 20 gr. bíl. (A. K. hor. odd. kniha 2. fol. 137).

K str. 26. - Pro poznání staré techniky mincovní, která bývala v Kutné Hoře obvyklou, sneseno materiálu archivního dostatek, tak že bylo možno i podrobnosti díla mincovního jasně vylíčiti. Však ani hojnost zpráv písemných o *liti cánův* neskýtala dosti jasně představy o tom, jaká ⁽⁷⁾ byla úprava barchánu a jaký byl vzhled střelky, totiž oblouku železného, jimž se barchán napínal. Uspokojivého rozřešení dotčených záhad dopídili jsme se konečně v knize, Henningem Calvoerem sepsané a roku 1763 v Brunšvíku vydané, která o strojním zřízení při horách Horního Harcu pojednává.⁷⁾

Ve II. díle spisu toho jest pozoruhodna kapitola VII.: „von den Maschinen, aus dem Silber Geld zu münzen“. Ve stati této vylíčuje Calvoer jasně a dosti obšírně všeliké dílo mincovní, jak bylo tehdy obvyklé v Zellerfeldu, a pro snazší porozumění podává též řadu vhodných vyobrazení, zřetelně a pečlivě upravených. Na obrazcové tabulce, jejíž reprodukci připojujeme (obr. 2.), poutá pozornost především vyobrazení barchánu, v oblouku napiatého (Fig. I.).

Podle vyobrazení tohoto a podle popisu Calvoerova zhotovoval se barchán takto: kus barchánu (tkaniny) asi loket dlouhý byl složen ve vrstvu trojnásobnou a po délce tak zahnut, že se vytvořil mělký žlábek; oba konce jeho byly pak obloženy podle boků želez klínovitých a pevně obšity. Tak způsobeno korýtko asi loket dlouhé, na koncích základnami železných klínů uzavřené, jehož dno a podélné stěny byly z barchánu. Výčnělky klínů železných byly zavěšeny na ramenech železného oblouku tak, jak z obrazce jest patrné: jeden upevněn na sloupku nehybném, druhý pak jest zachycen koncem šroubového vřetene, které maticí mohlo býti v druhém nehybném sloupečku pošinováno. Tak bylo lze korýtko, z podajné tkaniny vytvořené, ztuha napnouti.

Několik takto upravených střelek s barchánem napiatými bylo vnořeno do vody ve vaně, postavené na blízkou pece, v níž bylo sazeno stříbro mincovní. Balchaník jeden nebo dva zasedli u vany, vyzdvihli střelku s barchánem z vody a drželi ji nad vanou, aby gysar mohl do mokrého barchánu nalít stříbra, kterého lžící z tyglu nabral. Když byl barchaník poněkud otrásl barchánem, aby hladina tekutého stříbra se urovnala, zavěsil střelku s naplněným barchánem opět do vany a vynořil z vody střelku druhou atd. Vychladlé a ztuhlé cány byly pak vyklopeny, a barchánů bylo lze

¹⁾ A. W. Registra olověná. 1506 jezdili formani dva střídavě, jednou jel Jiřík, podruhé Malý Janek; v témdni se pokaždě vrátili.

²⁾ A. W. listina.

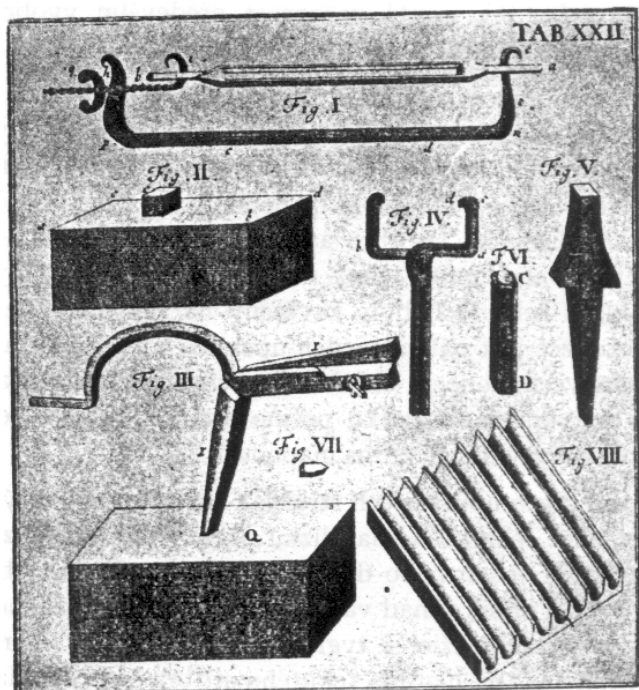
³⁾ A. W. listina.

⁴⁾ A. K. hor. odd. 4499.

⁵⁾ A. K. čís. 44.

⁶⁾ A. K. čís. 45.

⁷⁾ Henning Calvoer, Acta historico-chronologico-mechanica circa metallurgiam in Hercynia Superiori oder Historisch-chronologische Nachricht und ... Beschreibung des Maschinenwesens ... bei dem Bergbau auf dem Oberharze, Braunschweig 1763.

Obr. 2

užití znova.

Že takovýchto oblouků (střelek) k napínání barchánů se užívalo ve druhé polovině 16. věku, toho dokladem jest inventář zásob v minci kutnohorské z r. 1588 (viz Král. minc. v K. H. str. 26 a 402), v němž se vykazují sedm takovýchto oblouků.

Roku 1592 vydal Tilemann Friese ve Frankfurtě n. M. knihu „MüntzSpiegel“ zvanou, v níž se popisuje (na str. 31) tž způsob lití cánův stručně sic, ale dosti jasně takto: „Zu der behülff der Münzmeister das gut, wenns im Tiegel wol beschickt, mit einer Keller daraus nimbt und geust es in ein Eysen mit rundlechten langen Rennen (Rinnen) bereydet, dadurch die Materia in lange Stöcklein gegossen wirdt. In dem ein andere bessere Kunst newlicher Jar erfunden, dasz sie wissen (bílý) Parchen in einen Bogen dermassen spannen und zurüsten, dasz der Parchen mitten in der lenge eine Renne (žlábek) bekumpt, in solche Rennen in Wasser genetzt giessen si das Silber und machen gleich als lange Stöcklein, welchs ein Zeinen genant wirdt.“ Lití stříbra do barchánu bylo ovšem známo dávno před rokem 1592; novým vynálezem byla snad toliko jiná úprava střelky. Konstatujeme, že Tilemann Friese nazývá barchan „ein bessere Kunst“ a tím jej staví nad ingus; v Kutné Hoře užívali barchánu ještě na sklonku 17. století.

Tím jest záhada, týkající se lití cánův do barchánu, na dobro rozřešena. Padá tudíž vše, co psáno na str. 26. od 20. ř. shora až po slovo „tohoto“ v ř. 26.

K str. 29. - Spis Calvoerův skýtá jasnější názor také o jiných částech díla minciřského. Z cánů kovali minciři, jak známo, obdélné desky a ty pak nůžemi rozřezali na části čtvercové, jimž říkali „střížky“. Calvoer podává vyobrazení takových nůží (Fig. III.); jeden nůž byl učiněn nehybným tím, že jílec jeho zahrocený vetknut byl do stolu nebo do špalku, břit (rameno břemene) byl velice krátký proti rameni, na němž působila (9) síla, neboť řezání střížků vyžadovalo značného úsilí.⁸⁾ Stříhání cánů jest velice názorně zobrazeno v kutnohorském graduálu (v býv. dvorním

⁸⁾ Tilemann Friese vylučuje dílo minciřské takto: „...Solche Zeinen schlegt der Müntzer lenger, breiter oder dünner nach seiner gelegenheit, jedoch mit sonderem Fleisse, damit das gleiche breit und dünne werde. Das zerschneidet er dann mit einer Scheren, die in ein Block gefasset, in gewisse Stucke, hat dabey sein Gewichte, leget auff und wieget, gemeinlich alle Stücke, wenn Goldt geschlagen wirdt. Wenn aber Silber gemüntzet, wieget er uber 3, 4 oder 5, darnach er in der Hand den Schnitt starck fühlet. Desz hat er ein Schreublein an die Scheren gefügt, dargegen stösset er den Zeinen, damit eines so lang wirdt abgeschnitten, als das ander.“ Pozoruhodna jest tu poznámka, že na nůžích byl výstupek, šroubkem říditelný, jímž cán při stříhání byl pokaždé zadržen, kdykoliv byl mezi břity nůží ku předu pošunut; tím bylo docíleno střížkův stejné rozměření.

museu ve Vídni) v iniciálce A na listě 39. v. (obr. 3.). Hranatý okraj střížků byl zruba zaokrouhlen roztepáváním střížku, jakož i při justování hrubší mince ostříhováním. Avšak náležité okrouhlosti dostalo se mu teprve kvečováním, totiž otloukáváním okrajů: střížky se zahřívaly, aby změkly, a stavěly se řadami na žlábkované prkno (Fig. VIII.), odtud je minciř chápal po několika najednou kleštěmi zvláště upravenými, jejichž čelisti byly zřízeny různě podle různých druhů mince (Fig. IV.). Střížky kleštěmi sevřené (smáchnuté) stavě-

Obr. 3.

ly se na kovadlinku a nerovnost okrajů se stloukala; střížky se znovu zahřívaly a opět kvečovaly, až nabyly do kola žádoucího zaokrouhlení. Na okraji starých mincí hrubších (tlustších) lze pozorovati zřetelně stopy způsobené údery kladivem při kvečování. Tvar kleští kvečovacích se od dob dávných nezměnil: za Calvoera byl tž, jako za krále Vladislava II. (srovnej s vyobrazením jich pod korunovaným W mezi kovadlinkami na železných dvířkách na str. 35. „Král. mincovny v K. H.“).

K str. 30. - Srovnávání střížků, ve šmitně zrobených, se střížkem pravým, který byl gvardejnem do šmitny dán na vzor, konalo se na vážkách. Prostičkový vzhled takových vážek minciřských ukazuje kresba (obr. 4.), vyňatá z kutnohorského graduálu; který se chová v býv. dvorní bibliothéce ve Vídni.

K str. 33. Při přestavbě Vlašského Dvora nalezeny byly v bývalých šmitnách kameny, o jakých mluví majestát krále Václava IV. Jeden z nich (10) jest nyní zazděn v nádvoří Vlaš. Dvora na přechodě jihozápadním. Je to obdélná deska pískovcová o rozměrech 91 cm x 68 cm, na níž jest vyřehováno 23 mělkých žlábků, spolu rovnoběžných, 49 cm dlouhých. Šířka žlábků a mezer mezi nimi jest tak veliká, že mohly býti ve žlábcích bez závady stavěny řady plátů, uchystaných na pražské groše nebo dokonce i na tolary. Na desce bylo možno pláty počítati, jakož i skupiny jich kleštěmi s desky snímati ku kvečování. Domněnka, že by na desce takové se mohly líti cány, jest naprosto mylná.

Obr. 4.

K str. 34. Ostříhováním tenkých střížků se plocha jich všelijak zprohýbala a kvečováním se okraj střížků poněkud po obou stranách vyvalil; proto bylo nutno, tyto výčnělky opět urovňati kladivem čili klopovati. Rozlišivše přesně klopování od kvečování opravujeme nápisy pod obrázky 11. a 12. v ten smysl, že jsou tu znázorněni minciři klopující, nikoliv kvečující.

Při díle minciřském bylo třeba, aby střížky občas se žihaly, aby změkly; k vyhřívání střížků se užívalo pávnů měděných, z partikuláře různého vydání pro minci z r. 1654⁹⁾ dovidáme se, že pánev taková vážila 12 liber a že jí minciři říkali „panna“ (Jungfrau, Klüe-Pfanne). V Praze nežihali na panně, a proto v tamější minci „scházelo v ohni“ více než v Hoře,¹⁰⁾ a šmitmistrovi

⁹⁾ A. W.

¹⁰⁾ A. W. Mengel und Bedenken.

Obr. 5.

upěchovali (obr. 2., Fig. II na tabulce ze spisu Calvoeroa).

K str. 35. - Dokud se všeobecně ještě vybíjela mince kladivem, zvaní bývali mincovní dělníci z Hory do země sousedních, aby zkušenostmi svými přičinili k řádnému zařízení mincoven nových anebo k zvelebení mincoven již trvajících. Kutnohorská obec mincůřů a pregěřů, majíc mocnou⁽¹¹⁾ oporu ve svých privilegiích starodávních, neupustila od zastaralého způsobu mincování ani tehdy, když všude jinde již se mincovalo strojem. Důsledně trvání na zvyklosti, která na konci 17. století pozbyla již naprosto původního významu svého pro obec mincůřů a pregěřů, nemohlo býti ovšem pohnutkou pro jiné mincovny, aby tehdy ještě vyhledávaly pomoci u mincůřů a pregěřů kutnohorských. A proto se podíváme tomu, že pražský Matouš Vaist roku 1688 povolal na dílo mincovní do Prahy dělníky z Hory. Tehdy se ocitla mincovna pražská bezpochyby ve značné tísní, nemělať ani svého řezáče kolkův. Listem ze dne 15. listopadu 1688 Matouš Vaist oznamuje Kristofovi Jakubovi Krahovi, který byl tehdy hor. hofmistrem a úředníkem mince v K. H., že pregěť z Hory nově vyslaný přivezl kotel na bílení plátů, jakož i mincovní železa (spodek jeden a svršky dva), dále píše, že bylo již 96 hřiven černých plátů vyběleno a mincíři že připravují další pláty černé, že má ještě dvě železa a že jich bude také užito, ač jsou poněkud poškozena; ale prosí, aby mu poslán byl ještě jeden spodek a tři svršky řezané brzy, poněvadž neví, jak dlouho závada potrvá. Dále připomíná, že hodlá vyplatiti mincovních útrat z hřivny po 9 kr., tak že celkem bude účet mincovní vyžadovati 25 až 27 zl., a dotazuje se, kolik by měl mincířům a pregěřům zaplatiti na stravu a jiné potřeby, když na díle tom (s jízdou do Prahy a zpět) by ztrávili asi čtyři neděle. List svůj zakončuje slovy: „Ich wollte ihnen nit gern zu kurz zu thun, hingegen Ihrer Mt auch nichts vergeben; habe daher das Vertrauen, der Herr wirdet mir hierinfahls zu beederseiths Besten an die Handt stehen.“ V dalším listě ze dne 5. prosince 1688 slíbujíc Vaist Krohovi, že pošle 9 zl. 45 kr. pro řezáče kolků a 4 zl. 24 kr. pro zámečníka mincovního.¹¹⁾

K str. 36. - Opravujeme tvrzení, že by ulici Mincířské byli říkali někdy též ulice Pískova. Srovnáním se zápisy jinými poznali jsme, že v poznámce 24. bylo bližší určení „někdy Pískové“ nesprávně vztahováno ke slovu „ulice“, které bezprostředně předchází, a že náleží k vzdálenějšímu slovu „dům“; dům, jehož zápis citovaný se týče, byl někdy Barbory Pískové.

K str. 37. - Sudy v nichž se vybělené pláty (pro hrubší minci) drhly mokřým prachem uhelným, byly v době pozdější opatřeny tak, že se jimi klikou mohlo otáčeti kolem osy, která procházela středy obojího dna. Pláty drobné ciděny byly v dlouhých pytlech plátěných prostě takto: dva dělníci drželi každý za jeden konec pytle a přehazovali v něm pláty, uhelným prachem promísené, semo tamo. V partikuláru různého vydání v minci z r. 1654 účtuje se „für 2 Eln Lainwant auf schewer Sekh (Scheuer-Säcke)“ 11 kr.

pražskému skýtáno o 1 lot většího remedía (11 lotů proti 10 lotům).

Střížek zaokrouhlený a urovnaný nazýval se „plátem“. Plátu uchystanému pro hrubou minci říkali v Německu „kurfiršt“.

Kovadliny mincířské, jakož i spodní železa pregěřská vsazovali do špalků dřevěných a špalky tyto osazovali v půdě poněkud poddajné, aby úhoz kladiva byl do jisté míry pružným, takto: sud zahrabali do země zpola tak, aby otvorem, dna zbaveným, čněl vzhůru, naplnili jej směsí uhelného prachu s hlinou a do této směsi zapustili špalek s kovadlinou a

K str. 42. - Již za starodávna bylo při mincovních výkonech dbáno prospěšnosti; a pomůcky mechanické, ač byly tehdy velice prostičké, měly úpravu účelnou. Zajímavým dokladem jest kladivo pregěřské (obr. 14. (12) na str. 42.). Úhozná plocha jeho nejsou s osou topůrka rovnoběžná, nýbrž k ní nakloněná a směřují k ruce pregěřově; kladivo pregěřské má vzhled, jakoby u prostřed, kde

na topůrku se nasazuje, bylo ohnuto. Úprava tato, jinak neobvyklá, vysvětluje se tím, že hořejší část svrchního kolku mincovního byla před sedícím pregěřem dosti značně vyvýšena, že by topůrko kladiva dopadajícího se nezastavilo v poloze vodorovné a že by kladivo obyčejně nenarazilo na kolek celou plochou, nýbrž toliko hranou svou. Kladivem se šikmou plochou nárazovou docílí se však úhozu plného. Tvar kladiva pregěřského vyvinul se bezpochyby empiricky; úhozná plocha otloukala se znenáhla od hrany začínajíc, až sešikměla.

Miniatury kutnohorských graduálů, ve Vídni chovaných, skýtají mnohá poučení o díle havěřském, hutnickém, mincířském a pregěřském. Odtud jsou vzaty také obr. 5. (dvor. mus.) a obr. 6. (dvor. bibl.); prvním jest znázorněna podoba špalku (štoku) pregěřského, na druhém jest zjevný tvar stolice pregěřské.

(13) II. Vlašský Dvůr.

K str. 50. - Pokud se týče prvotního názvu Vlašského Dvora, totiž prostého *curia monete* nebo *münzhof* anebo dokonce jen *hof*, ukazujeme k listinám, které jsou citovány na str. 210 a 211, a dovoláváme se ještě zápisu v knihách konfirmačních (IV. 215) a náleží uveřejněných Zychou v Böh. Bergrecht des Mittelalters (II. 308, 498).

V pozdějších zápisech nacházíme pro Vlašský Dvůr vedle názvu *curia Gallica* též jméno *curia Italica*. Tak na př. obsahuje zápis z 25. ledna 1436 určení jednoho domu slovy „sub curia Italica“. Roku 1466 byla zase jakási pře rozsuzována „in domo domini Petri Kluczky, officialis curie Italice“. Roku 1474 projednáván před králem rozdíl statku pozůstalého po neb. Sudlicovi „in Montibus Cuthnis in curia Italica“.¹⁾

Domněnku, že Vlašský dvůr je pojmenován po florenských peněžnicích, kteří roku 1300 provedli nápravu měny, nalézáme - pokud známo - poprvé v rukopisu strahovské knihovny č. 169, který napsal r. 1460 Petr Přespole z Prahy, měšténin na Horách Kutnách. Přepsal si do něho jednak latinský text práv horních, zejména konstitucí krále Václava II., jednak přeložil tento text do češtiny. Hned na 1. str. stojí: „Incipit liber nobilis Jus regale montanorum intitulus ... editus per illustrissimum principem ac d., d. Wenceslaus 2^m ... Anno vero domini M^oCCC^o in mense Julio idem d. rex Wenceslaus munificus fecit primum cudi grossos in Montibus Cuthnis per quosdam Italicos et ob hoc curia monete regalis in Montibus Cuthnis curia italica nuncupatur (na listě 80.: Počínají se knihy Právo královské horníkuov nazvané ... vydané od najmilostivějšího kniežete a pána, pana Václava druhého ... a léta božieho M^oCCC^o měsíce června [!] týž král Václav štědrý kázal jest najprve na Horách Kuthnách dobré groše stříbrné Vlachóm některakým kovati a pro tu přičinu duvor mince královské na Horách Kuthnách Vlasský duvor slove...). Po Přespolovi opakují tvrzení, že král Václav dal groše raziti: 1) roku 1300, 2) v červnu, 3) nejprve v Hoře a 4) že Vlašský dvůr slove po vlašských peněžnicích, ostatní rukopisy, které obsahují český překlad konstitucí krále Václava II. Jedinou výjimku činí rukopisy obsahující latinský text konstitucí (viz dole čč. I, VIII, IX), které

Obr. 6.

¹¹⁾ A. W. Listina.

¹⁾ A. K. Lib. ant. her. I. 3. - Reg. rub. G. 5. a K. 8.

mají červenec místo června, a vedle toho má ještě rkp. č. VIII a IX očividně chybný rok 1303, povstaly jen omylem písařským.

jihlavské základní listiny z roku 1249.⁴⁾ Věc tak velikou, jako byla reforma mince, nebylo možno spojovat s jménem osady, jejíž

⁽¹⁴⁾ Běž. číslo	Označení rukopisu v literatuře	Signatura rukopisu	Rkp. popsán v díle Zychovč D. böhm. Bergrecht, sv. II. str.	Rukopis napsán	Rukopis má o zaražení grošů zmínku, a to	Poznámka
I.	S	Strahov. knih. č. 169	nezná ho	1460 v Hoře	v incipitu latinsky 1. 3. 4. česky 1. 2. 3. 4.	Označen zde poprvé písmenou S
II.	b	tamtéž č. 172	XX.	1469 v Hoře	v incipitu česky 1. 2. 3. 4.	
III.	D	Zem. arch. v Brně M VI. 26	XVIII.	1505 v Jihlavě	v explicitu česky 1. 2. 3. 4.	
IV.	d	Knih. Nár. mus. v Praze V E 41	XXI.	1515 asi v Hoře	jako u III.	
V.	X	Dvor. knih. ve Vídni čís. 13.753	XIX.	1517	jako u III.	
VI.	c	Knih. Nár. mus. v Praze I F 34	XXI.	1525 asi v Hoře	jako u III.	
VII.	e	Univ. knih. v Praze XVII D 43	XXI.	1528	jako u III.	
VIII.	R	Arch. Starhemburský v Riedecku, č. 150	nezná ho	1530 v Hoře	v incipitu latinsky 3. 4.	Označen zde poprvé písmenem R
IX.	i	Arch. min. vnitřní ve Vídni V C 2; 2723	XXI.	v 2. pol. XVI. st.	jako VIII.	Je to opis rukopisu č. VIII.

⁽¹⁵⁾ Z předcházející tabulky vysvítá, že shora uvedená tvrzení, která jsme označili čísly 1 až 4, mají společný původ v českém textu rukopisu č. I., dále že všem českým rukopisům je společný chybný překlad měsíce, který se spáchal původně v rkp. č. I., a že konečně zvláštnost rkp. č. VIII. a IX. v datování (1303 místo správného 1300) byla způsobena jen chybou při opisování.

Odkud čerpal Petr Přespole svoji zprávu? Zdá se, že asi z Pulkavy, a to z recenze 2. nebo z Beneše z Weitmile, neboť jen tyto dva mají tvrzení 1. až 3., a že k tomu *sám* přidal tvrzení 4., tradici to asi v Hoře kolující.

Mínění toto podporuje tento přehled:

Název kroniky nebo kronikáře	Doba, kdy sepsána	Místo ve Fontes rerum bohemicarum	Obsahuje tvrzení o zaražení grošů				Poznámka
			1 (1300)	2 (v červenci)	3 (v Hoře)	4 etymologie	
Zbraslavská kr.	asi 1314	IV. 80	ano	ano	-	-	Spolehlivý pramen.
Dalimil	asi 1314-1326	III. 201	-	-	-	-	
Neplach	asi 1360	III. 478	ano	-	-	-	Nevalné ceny.
František Pražský	1341	IV. 364	ano	ano	-	-	Užil kroniky zbraslavské.
Beneš z Weitmile	1372-1375	IV. 462	ano	ano	ano	-	Je víry hodný. Užil Františka Pr. do r. 1346.
Pulkava 1. recenze	nejdříve r. 1374	V. 179	ano	ano	-	-	Čerpal z Beneše z Weitmile, Františka Pr., Dalimila, kroniky Zbraslavské. U Pulkavy je třeba opatrnosti.
Pulkava 2. recenze	nejspíše po r. 1374	V. 179	ano	ano	ano	-	

Mínění, že groše byly raženy nejprve v Hoře, odporuje na první pohled ovšem nápis „Grossi Pragenses“ na jejich rubu, ale jen zdánlivě. Prof. Šusta, který ve svém krásném díle: „Dvě knihy čes. dějin“ mistrně vylíčil z nových hledisk reformu českého mincovnictví za krále Václava II. ⁽¹⁶⁾ a její význam, myslí právě asi proto, že první groše byly raženy v Praze.²⁾ Má zajisté pravdu, dí-li, že tento nápis na groších znamenal sebevědomé vytčení Prahy jako střediska veliké říše Václavovy. Byl to jistě také jeden z důvodů, proč nové české groše nazvány „pražskými“ a nikoli „kutnohorskými“, ač se - jak právě dokázáno - v Hoře Kutné nejprve razily. Míjíme však, že pro název rozhodla v prvé řadě zvolená mincovní jednotka, hřívna to pražské váhy (pondus pragense), jíž se užívalo již před mincovní reformou, a to nejčastěji, hřívna pak olomoucké, freiberské, polské jen tu a tam. Vždyť mincovní reformou v r. 1300 byly přeneseny do Hory dosavadní mincovny, které byly zřízeny v několika městech, mezi nimi i pražská.³⁾ Z nich pak musila být zvolena jedna za základ reformy; samozřejmě padla volba na minci pražskou. V Hoře před rokem 1300 také asi mincovny vůbec nebylo; o šmitně kh. se aspoň dosud žádná zpráva nevyskytla. Po Kutné Hoře nemohly se dále ani groše v r. 1300 nazývat, neboť to byla tehdy prostá hornická osada, pověstná sice svými doly, ale ve světle politického významu zakrytá ještě stínem výsad a práv měst Kolína a Čáslavě, jichž tato královská města požívala podle

trvání v té době označuje na př. listina z 25. března 1324 trefně za nejisté.⁵⁾

Moci a politického významu nabyla Hora teprve později, když se stala městem; před tím byl poměr Hory ke Kolínu a Čáslavi takový, jako později hornické osady Kaňku ke Kutné Hoře. Pro ražbu grošů v Kutné Hoře rozhodly zrovna tak jako pro název grošů ovšem hlavně důvody praktické (blízkost dolů a urbury, obtížný a nebezpečný transport stříbra a mědi do Prahy atd.).

⁽¹⁷⁾ III. Obrat stříbra a mědi v minci kutnohorské.

K str. 93. - Jméno jednoho strasreitra (pojezdného) nacházíme v zápise z r. 1423: „Erhardus, olim strazreiter de Montibus Kutnis, tenetur Nicolao de Slesia septem flor.“¹⁾

K str. 107. - Milost a obdarování, které král Vladislav roku 1491 učinil obci kutnohorské, aby totiž „mohli každý rok ... tisíc hřívna stříbra, kúpice za své peníze, do mince královské dáti..., aby jim na tu minci, kteráž by ty časy na Horách Kutnách dělána byla, ... zděláno bylo“, obmezovalo se jistou podmínkou, kterou plné využití práva uděleného značně bylo ztíženo. V listině, která vydána byla v středu den sv. Bartoloměje apošt. bož., dopouští se sic, že stříbro mohou „do mince dáti a položití společně aneb rozdílne rozdělíce to na čtyři, pět neb šest verkův“, ale připojuje se znamenitá výminka, „že nemají ... svrchudotčených tisíc hřívna stříbra (býti) z těch stříbr, kteráž by z těch hor na Horách Kutnách přišla, ani také těch stříbr, kteráž by do komory k minci naší příslušela, než mají to stříbro bez újmy a škody komory mince naší kupovati“. Kdyby proti tomu jednali, mají ihned milosti této býti zbaveni a prázdni.²⁾

⁴⁾ Listina kr. Václava II. ze dne 25. března 1297: „sicut Montes in Coloniā et in Czaślaviā pertinent et olim in Iglaviā pertinebant“ (Stemberg, Urkb. č. 43 a Emler, Reg. II. č. 1744).

⁵⁾ Čelakovský, Cod. iur. mun. II. 517.

¹⁾ A. Jihlav. Měst. knih. III. fol. 72.

²⁾ A. K. Transumpta privileg. fol. 35.

²⁾ Kniha I., 100 a 101.

³⁾ Kr. mincovna str. 208 a 212.

K str. 116. - K hamizným cizincům, kteří v druhé polovici 16. století lakotné zraky k mincovně kutnohorské upírali, usilující o ochuzení královské pokladny, přidružil se okolo roku 1600 Bartoloměj Albrecht z Norimberka. Měďařský obchod nebyl tehdy již dosti výnosným a pokusné tavení rud, které pokaždé skončilo nezdarem, pozbylo také již působivosti dřívější. Proto si vedl Albrecht odchýlně od předchůdců svých. Domáhal se toho, aby císař Rudolf jménem svým i nástupcův svých na věčné časy jej (Albrechta), syna jeho Hanuše, též oba jeho zetě Jiřího Hofmanna a Leonharda Ungerera, i budoucí dědice jeho obdařil výsadou, by směle volně všelikou minci nevhodnou (peněžní pagament) sbírali, přepalovali a na tolarý zmincovali. K žádosti této, slohem nechutným a nabubřelým sepsané, přikládá 11 dobrozdání právnických z universit sv. říma říše, zvláštní obšírné „consilium“ z vysokého učení vídeňského, posudky od (18) 15 znalců soukromých, od 8 mincmistrův a gvardejnův a od 110 různých osob jiných, též 7 znaleckých podání od vynikajících odborníků. S nedatovanou žádostí touto souvisí zpráva téhož Albrechta ze dne 20. srpna 1602, v níž se doporučuje, aby přepalování peněžního pagamentu se sloučilo se sháněním stříbra hertovního; stříbro takové mělo by již jakost, které se pro tolarý požaduje, a ušetřilo by se dalšího přepalování. Rozvahou se dovozuje, že by pak náklad na zmincování 1 hř stříbra fajnu (15 lt 2 až 3 kvrtl) dosahoval pouze 5½ krejcaru; kdyby pak jemu, jako nájemci, příslušelo za 1 hř stříbra vytěženého 9 tolarů 46 krejcarů, kdežto z 1 hř stříbra se vybijí 9 tolarů 52¼ krejcaru, neměla by pry JMCská ani užítka ani škody! Zprávu tu zakončuje Albrecht utěšujícími slovy těmito: „Gewisz ist es unnd khan es auch Niemand widersprechen, das mit disem Treiben, Prennen unnd Vermünzen der Silber in ganze Taller Röm. Kays. Mt Rhumb und Ehr vor allen andern Potentaten vermehrt, und alle Gewerb und Hanndtirung befördert und ein grosze Summa undüchtiges, fälsches, betrügliches, schedliches in das allerbeszte, stets nützlich und gebrauchsamste, auff reinest und sauberest, alsz es imer möglich, gebregte gelt gebracht wurde. Und auch das, das viel guter Leuth, die dem Münzwerkh zuegethan, ire gute Verdienst und nahrungen davon hetten.“³⁾

Návrh Albrechtův, přes to, že nesliboval hmotného zisku, byl v Kutné Hoře prozkoušen. Drobná mince uherská, kterou Albrecht poslal z Vídně po dvakráte, byla v hutí královské s jiným stříbrem pálena, po prve dne 16. března 1602, po druhé dne 9. května téhož roku; útrata na zmincování 1 hř shledána 4 gr 1 den (bílý), totiž větší, než Albrecht ve svém návrhu udává. Úředníci mince kutnohorské, podávající české komoře zprávu dne 16. září 1602, píší, že nemohou doporučiti, aby Albrechtovi bylo za 1 hř stříbra placeno 9 tol 46 kr, poněvadž by z toho pokladna mincovní neměla žádného užítka. Tvrdí-li Albrecht, že bude ziskem znamenitým, bude-li všelijaká mince nevhodná z oběhu vzata, odpírají tomu úředníci mince; neboť nebylo dosud pozorováno, že by Albrecht byl kdy lámal a páčil minci nevhodnou a nebernou, nýbrž to byly uherské haléře vesměs dobré a berné, které jim byly na tolarý přemincovány. Tyto se pak rozběhly po cizině, a lze se obávat, že tam budou opět přemincovány v polské dudky a jinou minci špatnou. Pročež v tom spatřují úředníci věc neužitečnou, ba škodlivou. Pokud se týče shánění stříbra podle návrhu Albrechtova, odkazují úředníci mince na Davida Wolfruma (hutmistra), který podá posudek, až se z Freiberga vrátí. Šebestián Hölczl, tehdejší horní hofmistr, považuje současné pálení pagamentu se stříbrem hertovním za škodlivé, poněvadž by se mohla pod zatížením tak ohromným (až 180 ct) snadno část verku do hertu vstřebati („einfrist“) nebo jinou nehodou nemalá ztráta stříbra způsobiti. Naděje v odčinění mince nevhodné za doby válečné pry se nesplní; neboť tu spíše dobrá mince ven ze země vychází a špatná do země vchází. Z téhož (19) listu hofmistrova dovídáme se, že Albrecht již po 24 roky týž návrh svůj opakuje, a že mnoho mudrých a zkušených lidí, kteří o něm uvažovali, jej uznali nevhodným.⁴⁾

K str. 120. - Zápisy o plátech, vyskytjících se v prengreci, rozmnožujeme ještě o tři, které jsme vyňali z register prengrecních, totiž: 1512, plátův dobrých peněžních i grošových

vybráno z prengrece na lezofě 1½ kp 10 gr; 1514, plátův dobrých peněžních vybráno z prengrece 2 kp 1 gr; 1516, fractův z prengrece vybraných na lezofě vsazeno 2 hř 3 frt. Záhada, která pláty černé i také již bílé (k vybíjení upravené) a frakty se mohly ocitnouti v prengreci, vysvětluje se tím, že do odpadků prengrecních se přiměšoval též popel, v němž bývaly vsazeny kovadliny minciřské a pregeršské; do popela toho mohl při díle mincovním snadno zapadnouti plát celý anebo jeho úlomek nepozorovaně, a proto se popel tento ob čas (snad jednou do roka) obnovoval. Přebíráním popela na lezofě se pláty zapadlé objevily: dobré bílé nebo černé dány mezi jiné téhož druhu k dalšímu zpracování, frakty hozeny do stříbra sazeného buď na groše nebo na peníze.

K str. 125. - Do mince jáchymovské dodávána zrněná měď již také roku 1570, a sice cent po 1¼ zlat.⁵⁾

K str. 134. - Povinnost, posílati úředníkům české komory k Novému létu stříbro a svíce deputátní, povstala teprve asi v prvních létech 17. století. Nemělo to býti jakýmsi přílepením pro úředníky dotčené, nýbrž stříbra a svíce mělo býti užito ve službách kancelářských při komoře české. Název „Raitsilber“ dosti patrně naznačuje, že stříbro to bylo určeno na pořízení pomůcky jakési při účtování (raiten). Stříbrem tím skýtal se nejv. mincmistrovi a vyšším úředníkům komory české materiál na zdělání počtových grošův. K tomu podáváme doklady následující: řadu kvitancí, vesměs souhlasných, dne 1. února 1608 datovaných,⁶⁾ kterými úředníci komory české každý jednotlivě dosvědčují, „das ich diejenige Marckh Prandtsilber Präger Gewicht, welche IKaisMt den Beheimischen Kamerräthen jährlich aus der kuttenbergischen Münz zu Raitpfennigen erfolgen zu lassen genedigt bewilligt...“. Dalším dokladem jest list datovaný v sobotu po sv. Linhartu 1613, kterým Krištof Kober z Koberperku odpovídá Janovi Šultysovi, úředníku mince kutnohorské, na dotaz, jest-li mu vyčkati zvláštního nařízení od české komory stranu zaslání svíček deputátních, že nikoli, neboť jest to starodávné nařízení. „Porozumívám,“ píše Kober dále, „že byste budoucně na *raitsilber* neboližto početní groše, též na početní měděné groše poručení míti chtěli. Bude-li vám kdy jaký nedostatek při puchhalterii vystaven, ne vy, než já z toho ze všeho odpovídati povinen budu...“⁷⁾

(20) Vyšším úředníkům komory české bylo tím jaksi vnuceno užívání stříbrných grošů počtových. Honosné opatření toto nijak nesouhlasilo se stavem mincovní pokladny kutnohorské, který právě na začátku 17. století se jevil velice zuboženým (viz dodatek k str. 144). Ve zprávě ze dne 3. července 1616 „o přičinách, pro které se nahromadily hrozné škody v horním hospodářství kutnohorském“,⁸⁾ v níž se hory, často osočované, berou v ochranu, a vina úpadku jich na vrub špatného hospodaření se klade, čísti lze také výtku tuto: „Také tím hory vinny býti jmají, že v těch desíti letech pánům radám komory české, sekretářům, puchhalterům, raitratům, rentmistru a jeho gegenhendleru každému po jedné hřivně stříbra Nového léta, což prve na Horách Kutných nikdy nebývalo, darováno jest, tomu snadno rozuměti se může, kteréžto stříbro 220 hř na peněžích vynese 2361 kp (v 10 létech 1604-14); ... také se nachází, že na kancelář komory české a puchhalterii, čehož prve také obyčej nebýval, nejméně do 14 kamenů sviček každého roku se odesílalo, vynese to na peněžích 373 kp (v 10 letech).“

K str. 137. - Že Jan Tuří ještě roku 1475 zasahoval do měďařského obchodu v Kutné Hoře, patrně z následujícího zápisu v Reg. rubeum parvum (1462-78): „Já Václav šafař známo činím tiemto zápisem, že sem slíbil a slibuji za Ondráčka kantora za 46 zlatých uherských Janovi Tuřimu, kterýchž jemu byl půjčil na kupový kamének, kteréžto zlaté mám jemu dáti a zaplatiti zlatými hotovými ... f 2. post translac. S. Venceslai 1475 (pag. L. 13 v pravo).“

K str. 138. - Kupci norimberští a jich náhončí v Praze a v Kutné Hoře usilovali o to, aby oni jediní uchvátili veškeru měď horskou. Rudokupci byli snadno získáni zálohami, které se jim penězi hotovými skýtaly, a klidně trpěli kruté podmínky, kterými přesné dodání mědi si cizí kupci zabezpečovali. Reg. rubeum

⁵⁾ A. W. Kvitance.

⁶⁾ A. K. hor. odd. 4940-4946.

⁷⁾ A. K. hor. odd. 5545.

⁸⁾ A. K. hor. odd. 5815.

³⁾ A. K. hor. odd. 4478, 4485.

⁴⁾ A. K. hor. odd. 4479, 4485/IV.

parvum obsahuje hojně smluv takových; příkladem budiž následující: „Martin Kršňák seznal se dlužen býti 60 centnéřův mědi horské slovněmu Oldřichovi z Tůšně, Rollarovi kupci z Prahy a Erazimovi z Freibergu, a tu měď splnití slíbil na roky podepsané: o Velice noci najprv příští 15 ct, o světiem Jakubě hned potom příštíem též 15 ct, potom hned o S. Martině též 15 ct a ostatek od Božieho těla po tomto zápisu najprv příštího v roce; a místo rukojmí zapisuje věřitelům svým veškeren statek svůj mohvitý i nemohvitý v Hoře i před Horou ... než jestliže žeby z dopuštění Božieho statek jeho byl zkažen ohněm neb od mocné ruky, tehda Mikuláš hofmistr, přítomen jsa, rozkázal zapsati, že to slibuje statkem svým, kterýžkoli má, věřitelům svrchupsaným zapraviti ... f. 4. die S. Mathie 1473“ (pag. K. 7 v pravo). Připojujeme aspoň úryvky ze smluv jiných, které nás poučují o ceně mědi černých různé jakosti a v různých dobách: 1471 Janda erckafěř slíbil dáti Loreckému 20 ct mědi po 15 zlat uher (pag. J. 22); 1472 Martin Hammík vzal od Oldřicha Bradáče⁽²¹⁾ a od Rollara 100 kp gr širokých čes a za ty groše slíbil jim dáti 14 centn. mědi horské dobré (pag. K. 3); 1474 Martin Huček byl dlužen Štraskytlovi starému 6 ct mědi horské, cent čítajíc po 15 zlat uher a plnití slíbil mědi nebo kamenem kuprovým (dle toho měla měď i kamének stejnou cenu) a v tom dobrovolně zavázal jemu dům svůj (pag. L. 6); 1476 Václav šafář byl dlužen Václavovi z Ústí 1000 zl uher a tu měl splatiti mědi, centnýř po 18 zl uher. (pag. M. 9). Dluhy tyto dotčené považovati lze spíše za jakési zálohy, rudokupcům na měď poskytované; avšak rudokupci urovnávali druhy i různé jiné závazky (na př. z uzavřeného trhu vzniklé) černou mědi: 1484 Václav Bielek kúpil od slovněho Vencelíka z Vrchovišt dům v kútě na Tarmarku vedle Prokopa konváře, někdy Bartošovský, za 320 zlat uher, ty platiti má mědi horskú, ... tak aby za každou hřivnu v centu počteno bylo 5 zlat uher, dotekše při tom však, aby Vencelík měl tu vůli, od Bielka bráti měď nebo hotové. f. 2. post Letare“.⁹⁾

K str. 139. - Z mědi, která byla určena pro vývoz z Hory, vybíralo se clo při obecní váze horské. V městském archivu kutnohorském zachovaly se rejstříky, do nichž se zapisovalo *clo z mědi* vybrané, jakož i vydání z peněz těchto.¹⁰⁾ Clo z mědi jest instituce velice stará.¹¹⁾ Statut, jímž císař Karel IV. roku 1352 urovnal sazbu cla na Labi mezi Mělníkem a Litoměřicemi, nezmiňuje se sic o mědi, ale z ustanovení „de lasto stanni vel plumbi vel de *similibus*“ možno souditi, že i měď tu byla miněna.¹²⁾ Z toho však, že o mědi se nestala výslovně zmínka, vysvítá, že vývoz mědi touto cestou byl méně obvyklý. Zdali některým z pozdějších králův Českých bylo povoleno clo jmenovitě pro měď z Hory vyváženu, nevíme. Soudíme, že se to nestalo, aspoň jistě nikoliv v té formě, ve které se objevuje clo vybírané od r. 1471 začínaje. Opíráme se o zprávu, která jest obsažena v nadpise rejstříku, „příjmu a vydání cla od mědi“, kde se píše toto: „Dominica Letare léta páně M^occcc^olxxi v úterý po Zvěstování Panny Marie po smrti krále Jiřího *obec horská* znajíce, že země byla roztržena válkami a že krále nemají, *ujali sú clo znova vymyšlené* od váhy obecní s mědi majíce v tom povolení erckafěřův, s nichžto clo bēte se, jenž veliké dluhy obecní znamenavše k tomu jsú se *do své libosti svolili*;...“¹³⁾ Ustanovení tohoto cla ne-⁽²²⁾ vyšlo tu z moci královské; právo, vybírati clo z mědi, dali Horníci sobě samým, tížení jsouce dluhy velikými. Z úmysla snad volili k tomu dobu, kdy krále nebylo, dobu mezivládi po smrti krále Jiřího, kdy nebylo nikoho, kdož by jim v tom mohl býti překážkou. Však si Horníci tenkrát troufali mnoho, strachující se o statky své a jsouce sobě vědomi nemalého

významu Hory v peněžním hospodářství země České. Vždyť po smrti krále Jiřího ujali Horníci i královskou minci a nevydali klíčův od Vlašského Dvora, než po volbě krále nového; nově ustanovenému hejtmanu zemskému postoupili minci pod jistými výminkami (viz str. 278 a 279) „...při tom oznámivše dluh, což zůstali dlužni na žoldněře, kteréž držali, jездně i pěší, pro obhájení Hory a zachování králi pánu našemu. A to oznámeno úředníkom mince cedulí a knížeti JMti (Jindřichovi) i pánům ukázáno.“¹⁴⁾

Finanční zdatnost obce Horské byla tehdy značně zeslabena půjčkami, kterých jednotlivci skýtali ze statků svých králi Jiřímu „k obecnímu všeho království dobrému“, jakož i nákladem na zdělání valů k ohradě města a platy žoldněřům, k obhajování města a hor zjednaným. Vydání toto mělo býti kryto clem z mědi, od Hory pryč odvážené. Volba tohoto způsobu pro úhradu vydání dotčených byla moudře uvážená, neboť rudokupci dovedli jistě toto clo přesunouti na bedra kupců (faktorů), kteří měď v Hoře získanou odváželi přes hranice do cizích středisk měďářského obchodu a tím bohatli. Nebylo třeba se obávat, že by prodej mědi horské mohl býti zvýšením její ceny ochromen, neboť měď tato slynila výtečnou jakostí. Od roku 1471 do 1475 rostl počet těch, kdož prodejem horské mědi se zanašeli, což souviselo asi se stoupající těžbou mědi. Jména jich mohou zajímati toho, kdo by stopoval měďářský obchod středoevropský. Dle záznamů v dotčeném rejstříku byli to 1472-73 tito: Rollar, Vidlák, Těšínský, Vencelík, Štraskytl, Václav z Ústí, Johannes z Volína, Lorecký. V roce následujícím se nevyskytl již Johannes z Volína, ale nově přibyli: Vajsar, Jiřík Vognar a Gebhart. V dalších letech setkáme se s novými jmény těmito: Martin Kršňák, hofmistr (Mikuláš), Špička, Charvát, Jan Hertvík, Gajbl z Mostu, Manvic, Václav z Prahy, Štamprecher, Jihlavec a Jan Knajslík.

Mědi v Hoře koupené a pro vývoz z Hory určené vážily se na váze obecní, a z každého centnýře vybíralo se po 1 zlatém uherském. Poplatku toho sprostěna byla jediné měď, kterou brali na VI. Dvůr (ad curiam) do mince (ad monetam). Zdvíhání toho cla k ruce obecní poručili páni hornímu hofmistrovi, tehdy Mikulášovi z Skalice, a na pomoc mu dali jednoho ze středu svého; ti pak činili počet z toho, co v plném roce přijali a vydali. V roce 1472 byla summa vši mědi i s tou, kterou Dvůr vzal, 657 centů 3 kameny 15 liber; do mince na Dvůr vzato 25 ct 1 lb a bylo všem snato s celkové summy mědi, neboť z toho clo nepřišlo, a proto bylo cla vybráno asi 630 zlatých, v letech dalších až do 1476 bylo cla z mědi postupně vy-⁽²³⁾ čteno v příjmu: 533 zl, 423 zl, 673 zl, 778 zl a 769 zl, - výtěžek to nikoliv nepatrný. Avšak také vydání bylo značné. Záznamy o výplatě peněz, ze cla vyzískaných, jsou vesměs zajímavé, neboť ukazují k důležitým událostem vážné doby tehdejší. Již za krále Jiřího počali Horníci valy dělati na obranu města; a poněvadž po smrti dotčeného krále nebezpečí války nepominulo, nýbrž spíše ještě se zvětšilo odmítnutím Uherského krále Matyáše při volbě krále Českého, hradili Horníci své město dále a zjednávali žoldněře. Náklad na válečné přípravy tyto se splácel výtěžkem cla z mědi, jak vysvítá z následujících položek, k roku 1471-72 se táhnoucích: Bzeneckému místo Spítovského za les k ohradě Hory, aby zkažena nebyla, pro obecní dobré všeho království dáno 64 zlaté; Podvalovi 3 zl uher od díla valův, ježto rozkazoval valy vysypati; Halamovi od vyměřování a rozkazování plotův plěsti 70 gr; Chvalovi kancléři za les v Perštýnci k ohradě Kolmarku 36 zl; Štraskytlovi 200 zlatých rýnských, což byl půjček obci na žoldněře, Janovi Kopřívovi oplaceno 8 kp gr téhož dluhu na žoldněře, ješto pójčil obci, když jsme platili Charvátovi s jeho rotú; Matějovi Pokšuchovi 7 kp gr téhož dluhu; Machovi s jeho rotú na 50 pacholků, když Královicé měli obehnatí, dány 4 kp gr, facit na zlaté 10 zl uher; Štěpánovskému s jeho rotú podruhé k Královicím dáno skrze Sedláře 5 kp na 50 pacholkův; Šorýskovi oplaceno 5 kp gr a 10 zlatých, což byl na žoldněře půjčil; Jankovi střelci 8 zl téhož dluhu; panu Oldřichovi Bradáčovi 137 zlatých uherských, obci půjčených a k tomu sto zlatých a 1 zlatý rýnský, což byl pójčil obci na žoldněře, když odbývali Rakovnického s jeho rotú; Bzeneckému 100 zlatých, což pójčil obci na žoldněře; Hrbkovi od

⁹⁾ A. Z. Lib. her. rub. maior C. 14.

¹⁰⁾ A. K. č. 64. Registrum příjmu a vydání cla od mědi skrze Mikuláše hofmistra po smrti krále Jiřího zbožné paměti pro počet učiněné. Znamená se, který kupec kolik centnéřů kúpil leta LXXI° od neděle Letare.

¹¹⁾ Dr. Alfred Fleck ve spise svém Beitrage zur Geschichte des Kupfers (Jena 1908) cituje řadu nařízení, kterými byla stanovena sazba průvozného cla z mědi pro rozmanitá obchodní města evropská. Nejstarší známá listina toho druhu byla vydána roku 1171 arcibiskupem v Kolíně nad Rýnem; jiné (pro Damm, Hamburk, Brügge, Dortmund a j.) jsou známy ze 13. století, jiné opět (pro Krakov, Stralsund, Utrecht, Antverpy) ze 14. století atd. Z toho jest patrné, že obchod měďářský byl velice rozvětvený již ode dávna.

¹²⁾ Čelakovský, Codex II. 484.

¹³⁾ A. K. č. 114/1.

¹⁴⁾ A. K. č. 114/3.

fůry prachu a šípův k Královcím dáno ½ kp gr.¹⁵⁾

Pozoruhodný jsou též další položky v počtu páně hofmistrově: pocty knížeti Mišenskému za víno 32 zлата dal Janovi postřiháčovi; it porazil na svůj dluh, což vydal za šepmistrství svého léta lxxi° Salus populi 71 kp gr alb: najprve hospodáři „u kloboukův“¹⁶⁾ za stravu pánům a za obrok když na sněm do Prahy jeli k obslání pánův Pražan o volení krále, koho chceme mieti, 7 kp 47 gr; it dal skrze pana Mlýnků¹⁷⁾ panu Ctiborovi kancléři 10 kp gr na těch 100 zlatých, což měli dáti od tvrzení práv; Hanuškoví vrátnému¹⁸⁾ rozkázáním KMti dal 5 kp gr od sazení konšel; it dal Mlýnkovi v Praze na ztravu 5 kp gr, ješto zůstal „čakaje práv stvrzení“; it dal v Brodě za potravu 37 gr a za koni 2 gr do Prahy jeduce; f 4. dal za víno v Praze 7 gr; it f 5. za víno k obědu 5 gr; it k večeři za víno 7 gr; it vozataji 7 gr; barvíři od myti hlav 2 gr; it f 6. za víno 7 gr; od kování koní 5 gr; it vrátným královským 7 gr; utratili domů jeduce 32 gr; Smolíkovi, ješto přísluhoval na cestě i v Praze, 30 gr; Lampovi od nesení korůhve proti králi 10 gr; pocty panu Vajtmilnarovi za laku vína dal (24) 2 kp 10 gr, ješto peněz obecních neměli; it za víno panu Penízkovi (dvořenin kr. Vladislava) pocty 22 gr; it dal čtyřem pacholkům, což při rychtáři byli při KMti příjezdu, 48 alb za osm dní.

Cla z mědi užito také na částečnou úhradu „dluhů královských“. Tyto dluhy vznikly již za krále Jiřího z ohromného nákladu, kterého bylo třeba na hájení království Českého proti nepřátelům, a za krále Vladislava dluhy tyto ještě vzrostly. Některým věřitelům sám král Vladislav rozkázal, „platiti ze cla s mědi od váhy obecní“: panu Malovcovi 50 kp gr č a opět 60 zl uher, p. Albrechtovi 20 kp gr č, p. Ješkovi Svojanovskému (z Boskovic) 20 kp gr č, Chvalovi kancléři 40 zl, p. Košmberskému 14 zl na 80 kp jeho dluhu, Haldovi od Hory 130 zl za kr. Jiřího dluhu za groše staré, Svadbovým poručníkům na Bradáčův dluh za kr. Jiřího 25 kp gr ostatních místo 50 kp peněz, Mikulášovi hofmistru na Bradáčův dluh za kr. Jiřího 13 kp gr č za skleповé(!) peníze. Také Kateřině, pozůstalé vdově po Prokopovi Alderovi z Lošan, byly peníze (216 zlatých uher.), od krále Jiřího jí dlužné, ukázány na cle od mědi u váhy obecní (viz str. 294).

Některá sousedě horští po smrti krále Jiřího, „oznámivše dluhy, kteréž jim JKMT řekl platiti, žádali jsú pánův šepmistrův a konšel, aby je v tom opatřili.“ Věřitelé tyto upokojovali páni penězi ze cla, v létech 1473 a 1474 vybranými. Byly to dluhy asi již dosti staré, snad až k létům 1465-68 se táhnoucí, některé z nich zasluhují povšimnutí: Prazkovi a Eliášovi 14 zl v dluh kr. Jiřího na ztravu bratří, což byli zůstali; Tobiášovi bednáři 8 zl 8 gr v týž dluh; maršálkovi Šramovitému v týž dluh 11½ zl bez 3 gr; témuž za kůň 6 zl v dluh kr. Jiřího; Bedříšce 25 zl v dluh kr. Jiřího za bratří; Koubkovi havěři 44 zl a 21 gr peněz též v dluh kr. Jiřího za bratří; Šimkové Kadeřavé 30 zl v dluh kr. Jiřího za kůň pod Nakserů; Mrázkovi Matějovi 5 zl za ztravu, což bratří u něho protrávili; Jakubovi 11 zl, což bratří u něho protrávili; Trubačovi 40 zl za ztravu, což bratří protrávili za krále Jiřího.¹⁹⁾ Ze zápisů těchto se dovidáme, že české rotý žoldnéřské, *bratří* nebo též *žebřáci* zvané, které byly k tomu najaty, aby znepokojovaly a poškozovaly nepřátele krále Jiříka hlavně ve Slezí, též Horou táhly a tu nějakou dobu přebývaly.²⁰⁾

Při vybírání cla z mědi pomáhal Petr (Petřík) písař; dáno mu od popisování cla od mědi u váhy za 2 letě 3 zlaté a 20 gr.

K str. 142. - Prání Horníkův, aby měď u Hory zůstávala a tu se zágrovala, které roku 1540 s velikým důrazem bylo projevovalo, téhož roku se splnilo, jak zápis v knize memorabilní ukazuje. V pondělí masopustní 1540 byli páni obecní, páni soudcové a páni starší na kvap podruhé obslání, a jest na ně vzneseno, kterak měď pánům Normberčanům jest od JMKské vypověděna, a to se jedná, aby zde z těch stříbr mincováno bylo, aby páni šepmistrů, páni obecní, p. soudci a starší obmyslili a způ- (25) sobili 1½ tisíce kop, a nemůž-li býti, aspoň jeden tisíc kop gr, a v hodině aby dali

odpověď panu mincmistrovi JMti, že psáti ráčí a posla vypraviti má JMKské hned. Tu páni šepmistrů atd. majíce mezi sebou úřadu a že by prve o to zdávna stáli, aby měď zde zůstávala, poněvadž by oužitek z toho znamenitý byl JMKské i také Horníkům a obyvatelům zdejšími, na tom sú společně zůstali, aby ten tisíc, pokudž budú moci, zjednali a pánu aby odpověď dali, že to chtí učiniti, aby JMKské od mincmistra odpověď dána byla. A vyslali sú z sebe osoby z pánův Duchka mincíře, šefmistra mladšího p. Jakuba Hubáčka, z obecních pana Jakuba Sobola z Vojkovic, hofmistra, z pánův soudcův a starších p. Jana zlatníka.²¹⁾

Avšak příznivý obrat tento dlouho nepotrval; za několik let nabyl převahy opět kapitál cizích podnikatelů.

K str. 144. - Královská mince, v dluzích hluboko zabřednuvši, dožadovala se pomoci na všech stranách a uplácela dluh dluhem: peníze vypůjčovaly se od zámožných jednotlivců i od úředníků (na př. od Šebest. Dynesa šafáře mince), ba dokonce i od cechův kutnohorských; sousedé ku podivu projevovali ochotu ještě dosti značnou, avšak cechové skýtali jen skrovných zápůjček (nejvyšší summu půjčenou jsme našli při cechu sladovnickém, totiž 25 kp gr). Roku 1614 dosáhla při minci „nemožnost placení“ té míry, že dluh za olovo polské vzrostl na mnoho set tolarů, a formani, jsouce tím odstrašeni, se vzpěchovali, olovo k Horám dodávati; ani dělníkům dřevařským na horách Rychnovských nemohlo býti za práci placeno, tak že nastal nedostatek dříví i dřevěného uhlí. Na vady tyto upozorňoval Augustin Šmilauer komoru českou, když na místo Jana Šultyse „k povinnostem úřednictví mince“ byl dosazen, a za to žádal, „že tomu nějaká rychlá skutečná pomoc učiněna bude, aby handl JMKské k zastavení nepřišel“.²²⁾

Také již ve druhé polovici 16. století trpívala mincovní pokladna v K. H. často nedostatkem; na začátku 17. století pak se ocitla ve stavu žalostném, jak vysvítá z přehledné tabulky příjmu a vydání v období od 1607 do 1612. Průměr ročního příjmu byl 56.000 kp gr, ročního vydání 136.000 kp gr, pročež se nedostávalo 80.000 kp gr. Stálý tento schodek však nad to ještě rok od roka vzrůstal, jediný rok 1609 vyjmaje, kdy o 3207 kp gr se zmenšil; v dotčeném období zvětšil se dluh celkem o 26.069 gr.²³⁾ Není divu, že úředníci mince, chtějíce úpadek finanční odvrátiti nebo aspoň oddáliti, se chápali prostředků i neslušných. Roku 1615 odevděl Matyáš Nasednický, správce na Malešově a na Libenicích, do mince jistou summu českých grošů na vexpl za tolar; měl za ty groše (26) dostati půldruhého sta tolarů, ale úředníci mince mu je stále zdržovali, všelijakými výtáčkami se vymlouvajíce.²⁴⁾

K str. 145. - Vybázení černých mědi z Hory přes hranice království Českého dělo se ještě v 18. století. Dokladem jest průvodní list, jež roku 1754 horní hofmistr Jan Kristian Reim vydal formanovi Karlu Kircheislovi k tomu cíli, aby doprava 29 centů černé mědi do saské zágrovně v Grünthalu a zpětná doprava olova freiberského nebyla nikým rušena ani zdržována.²⁵⁾

K str. 145. - Královská zágrovná bývala u vsi Bilan pod mlýnem Zabilanským. Roku 1604 považovali zágrovnu tuto již za místo pusté a propůjčili je s rybníčkem i s tokem a odpadem vody Janovi Šenkýři, mlynáři zabilanskému pod úrok 10 kp gr, od král. mince splatný.²⁶⁾

K str. 147. - Jakož znalost zágrování přišla do Hory asi ze Slovenska, tak i umění šplejšovati měď přinesli do Hory bezpochyby dělníci slováčtí. Mínění toto se dotvrzuje listem, datovaným v středu po pam. Všech svatých 1540, ve kterém Stancl Dremlík z Bystřice (ovšem asi Báňské) a Fabián Trničí,

²¹⁾ A. K. Lib. memor. 1538-41 pg. 375.

²²⁾ A. K. Listina.

²³⁾ A. K. Listina.

²⁴⁾ Listem, psaným 1615 v sobotu po sv. Bartoloměji, domlouvá Matyáš Nasednický úředníkům mince velice důtklivě takto: „... v pravdě sem se do vás toho nikoli nenadál, abyste se mnou tak vůkol neupřimně zacházeti a připovědi o zapsání svému dosti činiti neměli. Nebo já na onen čas vám sem takové peníze na žádnou půjčku, abyste nimi potřebu JMKské aneb svou zakládati měli, neodevzdal, než toliko za jinou minci vexpl užiti žádal ... Měli-li ste při horách v čem jaký nedostatek, ten jste dobře sami z svého, ne na škodu mou, opatřiti povinni byli ... a při tom vždy za další strpení žádáte, tu píšeň od vás spívati dávno slyším, však konce žádného jí nenacházím...“ A. K. hor. odd. 5776.

²⁵⁾ A. W. Listina.

²⁶⁾ A. W. Listina.

¹⁵⁾ A. K. č. 114/1.

¹⁶⁾ Hostinský dům v Praze. Tomek, Děj. Prahy VIII. 135.

¹⁷⁾ Měšťan kutnohorský.

¹⁸⁾ Hanuš z Kotvic (nejv. vrátný královský). Tomek, Děj. Prahy IX. 24, 261.

¹⁹⁾ A. K. č. 114/1.

²⁰⁾ Tomek, Děj. Prahy VII. 104, 127, 135, 177.

šplejsmajstr, stvrzují příjem 9 kp 48 gr z mince kutnohorské na stopě své i také na vypravení na cestu, přičinující k podpisu svému slova „naša vlasna ruka“.²⁷⁾ O několik roků později zabýval se šplejsováním mědi v Kutné Hoře zvonař Ondřej Kotek, syn Jiříka Klabala.

K str. 151. - Roku 1613 měli Nymburští zamluveno 20 centnýřů mědi v minci kutnohorské; potřebovali jí k příkrývání věže veliké při kostele, kteráž „od hromobití k skáže své přišla“.
Centnýř mědi smluvili po 22 kopách míšenských“.²⁸⁾

K str. 156. - O výnosnosti mincovny kutnohorské neznáme ze starší doby než jediný zápis, a to z r. 1315 (z kroniky Františka Pražského): „...de urbura Chutnensi et moneta, que tunc singulis septimanis D aut DC marcas solvebat, sepe marcas XVI rex septimanatim susceperit pro expensis; reliqua vero pecunia, prout camerarius disposuit, fuit distributa...“.²⁹⁾

(27) K str. 158. - Mince kutnohorská byla na sklonku 15. století velice tísňena *dluhy královskými* které sluly též *panskými*, pokud osoby stavu panského byly věřiteli. Dluhy tyto měli původ již za krále Jiřího. Co bylo jich příčinou, poznati lze z listu, jímž kr. Jiří synům svým upisuje 60.000 kp gr čes. na požitcích svých z mince kutnohorské. List tento, datovaný v Čáslavi dne 5. července 1470, mluví takto: „...Jakož někteří naši poddaní nad svými přísahami a povinnostmi, jimiž nám povinni a zavázáni byli sů, nám jakožto králi a pánu svému dědičnému zprotivili sů se a na království naše, kteréž největšie záhuby mohli, přivedli sů, cizozemcův k tomu ponukše, naše věrné poddané mordem, pálením a jinými záhubami nekřesťanskými trápiece: my majíce nad královstvím a poddanými našimi věrnými lítost, s radů pánův, rytierstva, měst i všeho sněmu obecního zemského proti takovému bezpráví zasadili sme se, toho brániti a hájiti umienivše. A abychem to podle potřebnosti učiniti mohli, že pūžitkové a důchodové království našeho k takové věci a nákladům stačiti sů nemohli, musili sme pro dobré obecné a obranu království našeho dědictvie některá osvícených Viktorina, Jindřicha a Hynka, vévod Minsterberských, hrabí Kladských, kniežat a urozeného Bočka, bratří pánův z Kunstatu na Poděbradech, synův našich milých, zastavovati a prodati, a jmenované syny naše ve mnohých summách peněz v rukojemství zavádili sme, kterýchto peněz k svrchupsaným nákladům vypůjčovali sme. I chtiece jmenované syny naše, jestli žeby pán bůh smrti nás neuchoval, opatřiti, aby oni toho škod přielišných neměli: s dobrým rozmyslem a radů věrných našich mocí královskou týmž synóm našim postúpili sme a zapsali a tiemto listem postupujem a zapisujem na pūžitciach a důchodieh mince naše na Horách Kutnách, k komoře naši příslušejících šedesáte tisíc kop grošův širokých, dobrých, rázu Pražského, tak aby jmenovaní synové naši po smrti naše bez priekazu budúcích našich králův Českých i všech jiných lidí odporu všelikého pūžitky a důchody svrchupsané mince naše vybírali tak dlůho, dokudž by svrchupsané summy grošův nevybrali úplně a docela...“.³⁰⁾

Dluhy, které vznikly za krále Jiřího, nebyly ještě zaplacené, a již uvalována opět nová břemena králem Vladislavem na minci kutnohorskou. Registrum rubeum parvum (1462-78), v městském archivu kutnohorském uložené, podává některé zajímavé toho doklady. Na listě L. 5. registra tohoto zaznamenáno jest toto: „Léta M°CCCC°LXXIII° Najjasnější král Vladislav druhý ... sebrav vojsko proti Uhru, nepříteli svému, a již na pole od Hory vyjeti maje, a nemaje, ktoby slušně a prospěšně vozy JMti šikoval, přijem v službu Nikle ráčil JMt jemu list udělati pod pečeti královskou, aby jemu z mince 1½ sta zlatých rýnských bylo vydáváno; a týž Nikl lepší jistoty žádaje prosil JKMt, a král JMt prosil šepmistry a rady, že jemu list podepsaný pod svú pečeti vydali. - My šepmistři a konšelé (28) na Horách Kutnách vyznáváme tiemto listem ... Jakož najjasnější knieže a pán pan Vladislav král ..., znamenav služby mnohé slovuťného Nikle z Pírku, ráčil jest JMt témuž Niklovi zapsati pūldruhého sta zlatých rýnských, tak aby jemu z mince JKMt na Horách Kutnách každý rok vydáváno bylo rozdielně, o sv. Havle polovici a sv. Jiří druhú

polovici až do smrti téhož Nikle, a po jeho smrti za dvě letě, jakož list JKMt to šíře v sobě zaviera, páni jsouce požádáni od JKMt slibujeme tímto listem témuž Niklovi v tom nepřekážeti, ale vedle vůle KMti pána svého ... máme my i buduci naši témuž Niklovi, když by nás v tom potřeboval, raditi, pokudž nám bude příslušet ... v pátek po S. Jiljí.“

Jiný podobný zápis, jímž však páni velice ztuha se zavazují, čísti lze na listě M.3 na pravo téhož registra; zníť takto: „Léta M°CCCC°LXXVI° k žádosti KMti páni s obecními a staršími, majíce jistotu od krále Mti, slíbili jsů panu Trčkovi listem svým vedle listu JKMt za podepsanú summu, a přiepis slibu panského pro pamět jest tuto zapsán; a JMt udělal zase obci jistotu na minci listem svým. - My šepmistři a rada s obecními a staršími jménem všie obce na Horách Kutnách vyznáváme tiemto listem, ... že jakož najjasnější knieže a pán pan Vladislav král Český ... jsa dlužen uroz. a stateč. rytíři p. Mikulášovi Trčkovi z Lípy a z Lipnice, hajtmanu kraje Čáslavského, dluhu spravedlivého šestmecieta set zlat uherských, kteréž za JMt dal jest, ráčil jest na minci své na Horách Kutnách zapsati tak, aby svrchu jmenovanému p. Mikulášovi Trčkovi a jeho dědicóm každý týden po půl trinádcté kopě gr čes širokých vydáváno bylo do vyplnění svrchupsané summy, jakož JMKské zápis šíře svědčí, i my svrchujmenovaní slíbili sme a mocí tohoto listu slibujem za JMt krále ..., že svrchupsanému panu Mikulášovi Trčkovi vedle JMKské zápisu z mince vydáváno bude na ty časy, jakož JMKské zápis svědčí, bez prodlévání všelikého. Pakli by panu M. T. častopsanému podlé již psaného zápisu co se nestalo a který týden by vydáno nebylo, tehdy my máme a slibujem naši dobřú věřú, to zastati a dátí v plném měsieci pořad zběhlém bez prodlení dalšího, což by toho měsiece zadržáno bylo ... 1476 f 4. in die Antonii. Ale ten list poslán po Mlýnkovi a Zigm. Sudlicovi na Vlašim f 2. die S. Vincencii“. Z registra, v němž jest zapsáno, co se na dluhy královské v minci odstavovalo,³¹⁾ dovídáme se, že na svůj dluh „nejprv jest vzal (Mik. Trčka) od pánův Horníkův 100 zlatých uherských, které jsů vzali od berníkův v Zbraslavicích“; další splátky bral přímo z mince, která zprvu dodržovala řádně lhůty týhodní, později však velice nepravidelně platila, tak že celý dluh teprve roku 1484 byl vyplněn. Páni Horníci zápis svůj nepovažovali asi nijak za závazný.

I na jiné ještě dluhy panské byly odstavovány peníze v minci kutnohorské pro osoby různé: panu Samuelovi (z Hrádku a z Valečova) 1473-76 úhrnem asi 2500 kp gr, Václavovi Vlčkovci (z Čeňova, hejtman rot (29) bratrských) 1475-77 „usque mille sexagenas“, Litovskému (Bohuslav z Litovic a ze Svinař) 1475-76 do 61½ kp, Křištoforovi z Victum (z Fictum) 1476 do 50 kp, panu Burianovi (Trčka z Lípy) 1476-78 více než 500 kp, panu Janovi Tovačovskému 1476 až do 1440 zlatých, Perštýnskému 1480-82 summou 896 kp 21 gr, panu mincmistrovi 1477 až do 225 kp (když jezdil v poselství od krále do Uher a j.). Také na stavbu hradu Pražského bylo již v letech 1476-78 odstavováno týdně po 4 kopách.

O jednom takovém dluhu královském víme, že nebyl oplacen ani ještě roku 1600. Králem Vladislavem a knížetem Karlem Minstrberským upsán byl roku 1509 dluh 600 kp gr a měl býti z mince uplácen týdněním platem 56 bíl gr. Avšak později přešel zřízením dobré vůle do jiných rukou; polovici, totiž 300 kp gr s týdněním platem 28 bíl gr držel Jakub Vorel, po jehož smrti dnem 15. dubna 1581 byl plat zadržán do dne 7. října 1600, až Václav Vorel, měšťtění Nového města Pražského, se o dědictvie své přihlásil a za vydání zadržalého platu summou 473 kp 12 gr z mince žádal, - avšak bylo mu poshověti ještě dva roky, než se zaplacení dočkal.³²⁾

K str. 175. - O užítku, jež skýtala mince kutnohorská v době starší, jsou zprávy velice skrovné, náhodné a kusé. Pro posouzení výnosnosti mince mohou býti ovšem jakýmsi měřítkem platy, jimiž se výtěžek z mince plynoucí zatěžoval. Ač nelze všeobecně připustiti domněnku, že by byl král mohl uložití minci vyplacení jakési větší sumy, aniž by se byl dříve o přípustnosti takového zatížení se svými rádci dohodl, přece musíme majíce před očima příklady z dob pozdějších (hlavně z doby krále Vladislava)

²⁷⁾ A. W. Listina.

²⁸⁾ A. K. hor. odd. 5521.

²⁹⁾ Fontes rer. boh. IV. 382.

³⁰⁾ A. Č. I. 299.

³¹⁾ A. W. Rejstr na dluhy panské.

³²⁾ A. K. hor. odd. Manual-Buch č. 44. - Těž hor. odd. 4339, 4348 a 4350.

souditi, že byly v kh. minci asi ukládány i v dobách předhusitských platy bez ohledu, že se tím ztíží placení jiných povinných dávek. Příklad toho viz v následujícím č. 4. Poněvadž pak výnos mince závisel také na měnivém výnosu kh. dolů, není možno ze zachovaných skrovných dat výnos kh. mince ani přibližně určit. K uvedeným již příkazům na platy z kh. mince připojujeme tyto další.

1. - Podle rozkazu krále Jana ze dne 10. srpna 1316 mělo se z výnosů kh. platit k zaplacení dluhu 12.000 kop. gr. Balduinu arcibiskupovi trevírskému týdně po 100 hřivnách a po 1 hřivně přejímači peněz na stravu.³³⁾

2. - Dne 12. srpna 1316 přiznává se král Jan, že dluhuje arcibiskupu mohučskému, Petrovi z Aspeltu 650 kop gr. za vojenskou pomoc a 350 kop gr. za to, že přiměl Michala z Kolína n. R. a Cyna z Florencie k prodloužení lhůty ke splacení 28.000 hřiven (viz zde str. 40), jakož i dalších 1.000 hřiven za jiná vydání, a poukazuje mu tento dluh na minci a urbuře kh. tak, aby mu dluh splácela týdně po 25 královských hřivnách.³⁴⁾

⁽³⁰⁾ 3. - Podle listu krále Jana, daného v Praze dne 16. srpna 1316 mělo se za ním posílati do Němec 200 hřiven z Hor Kuten.³⁵⁾

4. - V roce 1341 platilo se z kh. důchodů týdně Rudolfovi, vévodovi Saskému 37 královských hřiven bez 12 grošů a Karlovi markrabí Moravskému 27 hřiven (hřivnu po 56 groších čítajíc). Král Jan bral však jeden čas tyto důchody po 8 neděl a slíbil v Praze dne 28. ledna 1342 kh. urburům, kteří nechtěli k tomu svoliti, že se postará o to, aby vévoda Saský pro to na ně nenastupoval.³⁶⁾

5. - Markrabí Karel vysvědčuje roku 1342, že mu rychtář, přízešní i všechna obec města Hory Kutné připůjčili 1050 kop k dřívější zápůjčce 2.800 kop grošů pražských, a postupuje jim se souhlasem urburů Heinlina Eilaura a jeho společníků desátou část urbury a mince kh. až do zaplacení tohoto dluhu.³⁷⁾

6. - Podle listu vydaného v Praze dne 25. května 1351 mělo se platit z mince a urbury kh. počínaje dnem 9. ledna 1352 ke splacení dluhu 15.395 zlatých bratřím Eberhardu a Oldřichu, hrabatům Württenberským týdně po 30 hřivnách horských (hřivnu po 56 groších počítajíc), jakož i na útraty s vybíráním těchto peněz spojené k tomu ještě po 1 hřivně.³⁸⁾

7. - Roku 1353 dne 29. října rozkazuje král Karel, aby jeho švagru Ruprechtovi st., vévodovi Bavorskému, bylo vypláceno po celý rok z mince kh. týdně po 50 hřivnách.³⁹⁾

8. - Dne 18. srpna 1373 zavázal se Karel IV. ve Fürstenwalde, když mu byla postoupena marka Braniborská, že se bude platiti kurfirstu, falckrabí Rýnskému a vévodovi Ottovi i jeho dědicům mužského pohlaví, jakož i za něho i za ně falckrabí a vévodovi Bedřichovi počínaje 28. srpnem 1373 až do Michala 1374 každou neděli v Praze po 60 kopách praž. gr., na to pak počínaje dnem sv. Michala r. 1374 každého roku v den sv. Michala ve městě Weiden po 3.000 kopách praž. gr., a to z urbury a mince kh. Dne 11. října 1373 slíbil pak rychtářům, kmetům, měšťanům a obcím měst Prahy, Kutné Hory, Tachova a Domažlic, kteří se za tyto platy postavili v rukojemství, že jim to nemá býti k žádné škodě, nýbrž že mincmistr Jan Rotlev a jeho nástupci mají tento dluh přede všemi jinými platy platiti. Zdá se, že tyto platy byly správně placeny. Poněvadž Otto zemřel dne 15. listopadu 1379, aniž by se byl oženil, spadl nárok na tyto platy zase na krále Václava IV. Z mince a urbury kh. bylo asi podle toho zapláceno v roce 1373 v 18 nedělích a v r. 1374 v 39 nedělích 3.420 kop a v letech 1374 až 1379: 6 x 3.000 kop, dohromady 21.420 kop praž. gr.⁴⁰⁾

⁽³¹⁾ 9. - Vedle toho slíbil Karel IV. dne 18. srpna 1373 téměř

³³⁾ Emler, Reg. III. č. 331 a Vogt, Reg. der Erzbischöfe v. Mainz, č. 185/6.

³⁴⁾ Vogt, Reg., č. 1857. - Viz k tomu Šustovy Dvě knihy čes. dějin I. 427 a II. 250.

³⁵⁾ Emler, Reg. III. č. 336. - Viz k tomu Šustu II. 251.

³⁶⁾ Emler, Reg. IV. č. 1074.

³⁷⁾ Čelakovský, Cod. iur. mun. II. č. 242.

³⁸⁾ Opis v archivu Nár. musea podle orig. ve dvorním archivu.

³⁹⁾ Winkelmann, Acta imperii, č. 776.

⁴⁰⁾ Muffat, Über die Grösse u. Schicksale der Entschädigungen, welche d. Hause Wittelsbach für d. Abtretung der Mark Brandenburg v. d. Kaiser Karl IV. ⁽³¹⁾ verschrieben worden sind (Abhandl. der k. bayerischen Akad. d. Wiss., X. sv. 1867, str. 703, 713).

Ottovi a jeho bratru vévodovi Štěpánu staršímu, jakož i jeho synům, že mu do 23. dubna 1374 zastaví 4 říšská města v dluhu 100.000 rýn. neb uher. zlatých; kdyby však snad tato 4 města do uvedených dob se této povinnosti podati nechtěla, slíbil dále, že se mu místo toho bude platiti ročně vždy na sv. Jiří po 10.000 zl, začez postavil města Prahu, Plzeň, Stříbro a Klatovy jako rukojmí. Dne 11. října 1373 slíbil pak rychtářům, kmetům, měšťanům a obcím posledně jmenovaných 4 měst, že toto jejich rukojemství nemá jim býti na škodu, nýbrž že mincmistr Jan Rotlev a jeho nástupcové mají z důchodů urbury a mince kh. těchto 10.000 zl, před jinými platy vyplácti. Když pak k zástavě shora zmíněných 4 říšských měst nedošlo, zřekli se Otto a Bedřich dne 14. října 1374 této zástavy a dali souhlas k její proměně na roční rentu 10.000 zl. Brzy po tom obdrželi 2.000 zl jako splátku na zmíněný dluh 100.000 zl. Roční renta 10.000 zl platila se asi do r. 1390; dne 3. května 1391 se však o ní mluví jako o nezaplacené. Dá se to souditi také ze žaloby vévody Ludvíka, přednesené na podzim r. 1418 králi Zikmundovi v Řezně, že prý plat 10.000 zl od 27 let se neplatí a že dlužná částka činí 270.000 zl.⁴¹⁾

10. - R. 1376 dne 21. prosince určil císař Karel IV. ve své závěti, že vévoda Jan Zhořelecký má dostávat týdně „uff dem Berge czu den Chutten“ 26 hřiven tak dlouho, až by mu Český král splatil 13.000 hřiven.⁴²⁾ Zdá se, že Jan postoupil Zhořeleckým tento plat, který byl liknavě vyplácen, neboť Zhořeletci musili proň od listopadu 1390 posílati často do Hory posly; na př. 1390 dne 10. prosince poslán pisař do Prahy, na Žebrák a na Křivoklát „um des wuchingeldis wille, daz man nyme leisten wulde, und zu dem munzmeister“, dále 1391 dne 11. března „unsir here his Petir Frischen reiten uff den Berg, daz er wuchengeld vordirte, daz uns etliche ziet nicht worden was, 6 fert“.⁴³⁾

11. - R. 1401 v listopadu poukazuje král Václav Předborovi z Cimburka 3 hřivny platu téhodního na důchodech kh. do své vůle.⁴⁴⁾

12. - R. 1420 dne 17. září zapsal v Čáslavi král Zikmund rychtář Václavu Donínskému anebo tomu, kdož by kh. rychtu měl, za půjčku 500 kop gr. týdenní plat 56 gr. na kh. minci. O tomto platu kšaftovala v pátek před Sv. Duchem 1538 Anna Miránková, manželka někdy Bohuslava Janovského z Suchotlesk takto: „Item co se platu dotýče, kterýž mám na minci KJMti, každý týden 56 gr. č. s majestátem na tajž plat učiněným i s dobrými vôlemi, protož na tajž majestát a plat učinila sem dobrý vůle vedli zřízení zemského panu Mikulášovi z Prachňan, kmotru mému ⁽³²⁾ polovici a Jakubovi z Vorlova domu, příteli mému na druhú polovici téhož platu“...⁴⁵⁾

13. - R. 1437 v únoru král Zikmund zapisuje Barboře, své manželce, 60 hřiven každý týden z kh. mince.⁴⁶⁾

14. - Král Jiří zapsal dne 5. července 1470 svým synům 60.000 kop gr. dluhu za rukojemství na důchodech z mince kh.⁴⁷⁾

15. - Král Vladislav zapsal dne 23. dubna 1473 podkomořímu Samuelovi z Hrádku a z Valečova v dluhu 4.950 uher. zl. 20 kop téhodního platu na kh. minci, ungeltu a židech v Starém městě Praž.⁴⁸⁾

16. - Týž král přikázal dne 2. ledna 1475 dávat i z kh. mince týdně po 10 kopách gr. Václavu Vlčkovi a Zikmundovi bratřím z Činova k zaplacení dluhu 2.000 uher. zl.⁴⁹⁾

⁽³³⁾ IV. Obec minciřův a pregřův.

K str. 184. *Konšelům* minc. a preg. bylo hlavně dbáti toho, aby se při mincování neděla králi žádná škoda. *Radní lidé*, o nichž se zmiňuje zpráva o valném shromáždění obce minc. a preg. roku 1392, byli bezpochyby důvěrníky knapů; v dotčené zprávě

⁴¹⁾ Muftat, str. 705, 715 v poznámce a 721.

⁴²⁾ Mittheil. d. Ver. f. Gchete d. D. in Böhmen, (1893) XXXI., 7.

⁴³⁾ Jecht, Görlitzer Ratsrechnungen (Cod. dipl. Lusatae sup.) III. 172-180.

⁴⁴⁾ Sedláček, Zbytky register, č. 365.

⁴⁵⁾ A. W. Kniha památní při právě kaňk., A 16. - A. K. Lib. testam. 1488-1544, I. 21-23.

⁴⁶⁾ Sedláček, Zbytky reg., č. 1559.

⁴⁷⁾ Ib. str. 276, č. 85.

⁴⁸⁾ Ib. str. 291, č. 22.

⁴⁹⁾ Ib. str. 293, č. 40.

jmenuje se jich šest.¹⁾ Knapí rozlišovali se na *staré pány* a *mladé pány*. Nerozhodovalo tu ovšem stáří fyzické, nýbrž doba, po kterou kdo byl knapem a v díle mincovním činným; mladí páni měli účastenství v poradách, ale hlasu neměli. Celá obec scházela se ve valné hromadě, když zájmy její toho nutně vyžadovaly. Dotčená již zpráva líčí obšírně průběh jedné takové valné schůze, která se radila o nápravě velikých nedostatků v díle mincovním, vzniklých tím, že tehdy mnoho knapů morem zahynulo a robenci že od práce ubíhali. Tato příležitost byla příznivá tužbám mladých pánů; požádali konšelů, radních lidí a starších knapů, aby „vyvolili volenie, jako od starodávna obyčej byl“. Bylo jim vyhověno a zvoleno 57 *volných pánů*, totiž knapů, kterým dáno právo „volenie“. Významu tohoto pojmu nedovedeme přesně vymezit; víme toliko, že jest to český výraz pro latinské „electio“ a německé „kür“ (küre, kchür), což znamená volební hlas. Kdo nabyl práva „volenie“, směl bezpochyby voliti radné lidi a nové volné pány a byl účasten ještě jiných výhod, jichž požívali starší páni, že právo to mohlo se přenéstí kšaftem na dědice, dosvědčuje nejeden zápis v knihách města Jihlavy z doby pohusitské. Na př. „Testamentum Martini Crumler de Montibus Cuttnis“ z r. 1423 obsahuje tuto stať: „...legavit *eleccionem* quandam in curia monete Montis Chuttin, vulgariter *kur* nuncupatam, Michaeli circa portam beate virginis ita, cum si prefatum Michaellem ad dictam eleccionem venire contingeret, ex tunc ipse Michael de eadem eleccione debita debitoribus Martini Crumler, que ipsi possint demonstrare, solvere debeat et realiter expedire ... actum f 2. in vig. sti. Andree anno XXIII°.“²⁾ A opět roku 1442 „Barbara relicta Georgi Gloczer de Montibus Cuthnis“³⁾ v kšaftě svém ustanovuje toto: „...item so schaff ich meinen baiden suen ein pregerlon und ein kchür auf dem Minczhof...“⁴⁾ Právo to mohlo býti také prodáno, ale jen „pro núzi“ a s vědomím konšelským; proto soudíme, že k právu tomu se pojily jakési požitky hmotné. Práva toho mohl zbaven býti, kdož díla mincovního pilně nevyhledával.⁴⁾

K str. 192. - Mincíři a pregři přizpůsobili obec svou vzoru obce městské do té míry, že zřídili dokonce i úřad *rychtářský*. Přísaha rychtářova jest zapsána na přední desce „Červen. knih min.“ uvnitř; zní takto: „Přisáhám pánu bohu všemohúcímu, pánuom konšeluum minc. a pregř., pánuom svým dědičným, v tomto úřadu rychtářském věrně a právě se zachovati a jeho dobrého a poctivého hleděti a v tom se zachovati, pokudž k tomu úřadu přísluší, zvláště vdovám i sirotkuom, k domácím i přespolním, beze všech darův. Toho mi dopomáhej pán bůh všemohúci, všickni světi!“ - V letech 1458 a násl. přísluhoval pánům pregřům *Pavel*, posel pregěřský. Víme o něm, že 1458 koupil dům nad sv. Bartolomějem za 11 kp gr hotových a že 1460 prodal dům jdouc k Hlousecké fortně podle domu Remova Ondřejovi Hůžvicovi za 16½ kp.⁵⁾

K str. 200. - Připojujeme zprávu o odkazu k záduší, zajímavou pro vztahy Kutné Hory ku Praze. 1603 panna Mariana z Chocemic dala k kostelu a záduší sv. Vojtěcha Většího na Kalabri v Novém městě Pražském jednu volciti pregěřskou, k tomu lůn celý mincířský na Horách Kutnách, ... tak aby oni starší a úředníci na místě vší osady téhož záduší mohli ... z té stolice a lůnu k dobrému záduší všecky užitky přijímati, z týchž užitkův na to záduší nakládati ... dáno v Praze f 4. post Mathiae.⁶⁾

K str. 201. - Pro ocenění lůnu mincířského a stolice pregěřské jsou pozoruhodny zprávy tyto: 1494 při rozdělení statku mezi Martu Zelenú s Rovně, kteráž vdovství své proměnila a se vdala, a Pavlem synem jejím odhadnuta stolice pregěřská v 4½ stu kp gr.⁷⁾ - 1512 při rozdílu statku neb po neb. Bartošovi z Práchnan ujala pozůstalá vdova půl stolice preg. ve 250 kp gr.⁸⁾ - 1513 z

pozůstalosti po Ondřeji Ptáčkovi, zvonáři, ujal syn Michal lůn minc. v 158 kp gr.⁹⁾ - 1513 při sepisování statku po neb. Jandové pozůstalého nalezena též stolice preg., a o ní poznamenáno, že při rozsudku byli by dali rádi za tu stolicí 6 set kop gr; užitku vynesla za 2½ roku summa summarum 99½ kp gr (bez mála 7%).¹⁰⁾ - 1514 při vyhledávání statku po neb. Jindřichovi erckafěři šacován lůn minc. ve 104 kp⁽³⁵⁾ gr.¹¹⁾ - 1521 Matěj Machek z Rybného trhu praví ve svém kšaftu, že lůn, který odkazuje, koupil za 104 kp gr.¹²⁾

K str. 204. - Mincovní reformou krále Václava II. byla *směna* (cambium, wexl) zbavena původního významu, ale nepominula. Vedle případů vytčených při „pagamentu peněžním“ (na str. 113. a násl.), které nesouvisí s nijakou změnou mincovního řádu, nastala nutnost směny všeobecné při úpravě mince po válkách husitských. Známý jest list z r. 1469, v němž král Jiří prohlašuje, že se rozhodl, „v Praze, u Hory a v jiných našich městech veksle anebo měny způsobiti a, což budem moci, grošův, peněz a halěřův na každá města poslati, kde měny položíme; to rádi učiníme, a tu, komuž by se zdálo, zlaté za groše, peníze aneb halěře nové měniti s nadáváním vedle obyčeje starého. Také peníze staré horské anebo nynější nové do veksle bráni býti mají vedle podobnosti a slušnosti...“¹³⁾ Směnu vykonávali správcové kambia čili vexlmistři. R. 1395 a 1397 jmenuje se mezi konšely obce kutnohorské „Ulreich wechselsemeister“¹⁴⁾ a v některém z let 1401, 1407, 1412 nebo 1418 nacházíme jméno Ondřeje řečeného z Ratboře, ten čas vexelmistra na Horách Kutnách.¹⁵⁾

K str. 210 a 211. - Pro *šmitnu píseckou*, která jest lapidárně zjištěna znakem města Písku, vytesaným v okenní obrubě jedné šmitny na Vlaském Dvoře, svědčí též dokumenty listinné: 1383 „an dem nesten mitwoch vor dem Heiligen Phingstage“ prohlašují konšelé minc. (na str. 210 a 409 jmenovaní) „das die ersam vraw Agnes Guenlyn von Prag hat gekauft ir und irr tochter Dorothean Mertein Rotlebin, muenczmeisterin auf dem Perge czun Chutten um vir und um achczik schok groser Prager phennige eyn firteil eyner smyden auf unsers herren des kuniges muenczhof des Perges sun Kutthen, dy do bennant ist *di Pysker smyden* und auch dyn ligt, recht und redlich wider den ersamen hern Mertein Rotlebin, muenczmeister des Perges czun Chutthen...“¹⁶⁾ - 1412 (dne 31. ledna) dosvědčují konšelé minc. a preg. (jmenovaní na str. 409) „das der erwurdig herre Jacob abt und sein co(n)vent des closters zu Czedlicz haben ein ganczes lediges lon uf unsers genedigen herren des kuniges minczhof des Perges zun Chutten und dasselb lon gelegen ist *in Pysker smyden* ... mit allen den rechten, nuzen und genisse recht, als ein iczleiches lediges lon recht hat, von der arbeit in den smyden und des toten zu warten, ... und wenn got uber in gepeut, so gibt man seinem co(n)vent, oder wer den gegenwurtigen brif mit recht hat, funfundsibenzig mark...“¹⁷⁾

⁽³⁶⁾ K str. 211. Když král Václav II. všecky mincovny české do Hory přenesl, zůstala Hora s jedinou přestávkou v r. 1310, kdy se mince v Praze razila,¹⁸⁾ po dlouhou dobu jediným místem, kde česká mince stříbrná se vybijela. V příkázáních často

⁹⁾ Ibid. K. 13.

¹⁰⁾ A. K. č. 152.

¹¹⁾ A. K. Reg. flav. majus L. 7.

¹²⁾ A. K. Lib. testam. E. 22.

¹³⁾ Arch. Čes. IV. 438.

¹⁴⁾ A. K. č. 7. a č. 9.

¹⁵⁾ Arch. Čes. II. 473. „z Tratihore“ není čteno správně.

¹⁶⁾ A. Kapit. pražs. U. XI. fol. 76. - Viz I. přílohy č. 5.

¹⁷⁾ A. min. vnitř v Praze. - Viz I. přílohy č. 7.

¹⁸⁾ Po odjezdu Elišky, nevěsty budoucího čes. krále Jana, z Prahy dne 14. srpna 1310 ujali se stráníci lucemburští v Praze, kteří měli správu města ve svých rukou, ražení mince grošové dne 21. srpna, zřejmě proti Jindřichu Korutanskému, který držel Kutnou Horu ve své moci. Když však Jindřich Korutanský dne 14. září 1310 Prahu se zase zmocnil, přestala ovšem na ráz pražská mincovna pracovatí (Šusta, Dvě knihy čes. děj. II. 86 a 91). - Družstvo bohatých měšťanů, jež tuto minci razilo, koupilo pro tyto své účely objemnou knihu (nynější to č. 986 měst. archivu praž.), které potom užívala obec sama pro své potřeby. O této věci viz články dra V. Prochasky, Über die Entstehung u. Entwicklung d. ältesten Stadtbücher in Böhmen v Mittheil. d. Ver. f. Gchte d. Deutschen in Bohmen, XXII. (1884) a dra V. Vojtíška, Nejstarší měst. kniha praž. v „Kulturních snahách“, vědecké to příloze deníku Samostatnosti (1911).

¹⁾ Čelakovský, Cod. iur. mun. II. 1099.

²⁾ Arch. m. Jihlavy. Měst. kniha III. fol. 80. - Merten Krummer jest jmenován mezi volnými pány, kteří r. 1392 byli nově zvoleni (Čelakovský, Cod. iur. mun. II. 1100).

³⁾ I. Příloha, č. 14. - Také Girgl Glaczer byl r. 1392 mezi volnými pány (Čelakovský, I. c.).

⁴⁾ Čelakovský, Cod. iur. mun. II. 1099.

⁵⁾ A. K. Lib. her. I. M. 5 a O. 3.

⁶⁾ A. K. hor. odd. 4814.

⁷⁾ A. K. Reg. flav. min. Q. 10.

⁸⁾ A. K. Reg. flav. majus I. 14.

opětovaných, aby „mince dobrá a groš dobrý stříbrný rázu Pražského s hodnů přisadů, jakož jest bylo za krále Václava II.“, dělán (kován) byl, jmenuje se pokaždé jenom Hora, jakožto místo k tomu určené a jaksi privilegované. Všecka mince jiná, kdežbykolivěk v zemi byla ražena „kromě té obecné u Hory“ považována za falešnou, a vybijení takové bylo těžkými pokutami stíháno. A při tom zůstaveno až do krále Ludvíka.¹⁹⁾ Druhý případ, kdy mince ražena i mimo Horu, nastal bezpochyby někdy v době, než se ještě Pražané zmocnili Hory dne 25. dubna 1421. Tehdy si z nouze zařídili nové mincovny ve zrušených dvou klášterech sv. Jakuba a sv. Františka. Když se pak vzdala Hora, byly k dispozici tyto mincovny všechny, jak ukazuje usnesení velké obce v Praze 30. května 1422: „...peniezi ani groši v niždáném městě, na hradě ani na tvrzi aby nebyli dělání, nežli toliko v našem městě a u Hory...“. Avšak i usnesení toto mělo toliko přechodný význam, vřdyť již následujícího roku (1423 dne 1. října) velký sněm svatohavelský v Praze přikazuje, aby mince nebyla ražena mimo Horu.²⁰⁾

K str. 214. - Nejstarší nám známý zápis, v němž jest dotčeno stolice pregéřské, jest částí posledního pořízení, které činí Václav Svatba o statku svém roku 1472: „...co se stolice pregéřské dotýče, neuchová-li bůh dcery mé, ta aby nebyla prodána, než moji poručníci aby ji osadili, a což se peněz s ní dostane, aby k záduši na chudě obraceli.“²¹⁾

K str. 216. - Nepochybovali jsme o tom, že by pregéři po celá dvě století (od válek husitských až do 1646) nebyli měli své pečeti vedle minciřů. Pečeť tato byla zjištěna na dvou otiscích v městském archivu kutnohorském; otisky ty jsou však tak značně otřelé, že podrobností nelze zřetelně (37) rozeznati. Rázem svým shoduje se s pečeti minciřskou z téže doby (viz obr. 47 na str. 216); obraznou částí pak se podobá pečeti pregéřské z roku 1646 (viz obr. 48 na str. 218), jíž byla zajisté vzorem: pregéř sedí pod baldachýnem a projevuje držení těla podobné tu i tam.

K str. 218. - Domněnka, že monogram na pregéřském pečeti (obr. 48) skrývá v sobě jméno mincovního úředníka Jana V. Geronisa, dotvrzuje se tím, že na rubu po obvodu jest vyryto plné jeho jméno: JAN · VICDOR · GERONIS.

K str. 221. - Odpor minciřů a pregéřův proti vybijení tolarů líčí Mikuláš z Práchnan takto: „1545 ... S minciři a pregéři jednali (komisaři z Prahy vyslaní), aby jim, králi k ruce, lůny minciřské a stolice pregéřské prodali; potom jim mincování z zágrovnů stříbra na toлары odňali a najednali k tomu Němce jakési, a ti počali v prennárně toлары dělati.“²²⁾ Výsady obce minc. a preg. byly sice králi nepohodlné, ale vláda jeho si přece netroufala jich násilně rušiti ani obmezovati. Proto nebyli cizí minciřští dělníci vpuštění ani do šmiten ani do pregýrnů.

K str. 256. - Dvůr v Klucích koupili konšelé minciřští a pregířští a všecka obec dvoru Vláského r. 1488 od Jiřka z Hustřan a na Malešově; vklad do zemských desk (250, L 4) stal se r. 1548 (Slavík, Panství kutnohorské, 7).

K str. 260. - Kdy obec minc. a preg. nabyla práva patronátního nad kostelem sv. Václava na Rovni, který byl před zničením obce Pněvic ve válkách husitských farním kostelem této obce a kh. předměstí na Pachu a na Cechu, není známo. Zdá se však, že ho nabyla až v klidnějších dobách po těchto válkách a že s tím nějak souvisí zápis vsi Poličan s příslušenstvím v dluhu 600 kop grošů, daný králem Jiřím obci minc. a preg. dne 17. ledna 1466. Před válkami husitskými byla patronkou kostela sv. Václava kapitola Pražského kostela, které také patřily Poličany a Pněvice.²³⁾ Roku 1473 (snad již dříve) byl tento kostel bez kněze, avšak vedle svolení panského (t. j. konšelů kh.) docházal tam „v témdni neb ve dvů neděli dvakrát neb třikrát ... se mší“ kněz Václav, farář s Rovně, který v Hoře přebýval, a za to užíval kněžské dědiny za mírný jakýsi plat.²⁴⁾

K str. 264. - Právo podací při své kapli ve Vysokém kostele vykonávali minciři a pregéři společně s Jiřkem Malešovským z Mokrovůs. Roku 1468 vznikl spor mezi nimi: Jiřík Malešovský zadržel 5 kp gr kaplanu minciřskému a pregéřskému „tak se vymlůvuje, že jest pán podací té kaply a že kněze toho nepřijal jest ani podal. A pp. konšelé minc. a preg. práva svého vedle výpovědi KMti držice se, zajali sú člověku tomu, na němž (38) jest ten plat (zajištěn), a fentovali jej vedle práva. I přišli sú o to obapolně na Prokopa Aldera, ty časy šepmistra, jenž pováživ toho, že pana Jiřka doma nebylo, když sú toho kněze jemu chtěli okázati, než toliko sú jej paní máteři jeho okázali; i druhé strany také pováživ, i učinil jest mezi stranami výpověď takovúto s jich dobrů volí: Aby konšelé minc. a preg. člověka toho propustili i s těmi škodami; a pan Jiřík aby tomu knězi vydal a potom aby témuž i budúciemu kaplanu jich pan Jiřík a bratři jeho vydávali každý rok po 10 kp vedle rozkázání a nálezu KMti a starodávního vysazenie. Přihodilo-li by se pak kdy, že by pana Jiřka doma nebylo, a konšelé minc. a preg. kněze chtěli jemu ku podání okázati, tehda ukáži-li jej před paní matkú neb před bratrem neb před úředníkem jeho, má jemu pan Jiřík s bratrem ten plat vydávati bez odtahův, a netoliko by tak byl ten kněz okázán, jakož se píše svrchu, ale ačby mistr Rokycan toho kněze pochválil, tehda má jemu placeno býti ... Act. f 2. die Scte Prisce“.²⁵⁾

K str. 265. - Poznámku 38. doplňujeme zprávou, že Lída Katrlain, „od sv. Barbory spolusúseďa“ v kšaftu svém roku 1513 oltář dotčený (Narození Pána Krista) odevzdává Václavovi Krásovi z Vlkanova a ustanovuje, aby ze statku jemu poručeného ten oltář držel, spravoval a naň nakládal až do své smrti.²⁶⁾

K str. 267. Kněz Mikuláš, jsa 1506 kaplanem pánů minciřů, koupil jest sobě dům, ležící jdúce k sv. panně Barboře vedle zahrady kněžské, od Johanesa, pisaře z Plimle, za 33 kp gr alb hotových.²⁷⁾

K záduši do kaple minciřské u sv. Barbory přicházely časté a hojně odkazy. Roku 1462 Šimonek kovář seznal se jest dlužen býti 10 kp gr minciřům a pregéřům, kteréž nebožka Trčková na jich kaplu odkázala, a z nich platiti má úroku kopu platu ... f 4. post Nativitatem Dominni.²⁸⁾ Dále 1503 poroučí Říha Štuklík 10 kp gr, 1511 Jakub Holešo 10 kp gr, 1523 Jakub Pašole 2 kp.²⁹⁾ Že nejsou tím vystiženy všechny dary, jimiž kapli minciřskou dobrodinci obmýšleli, jest zřejmo.

K str. 273. - Okolo roku 1700 sklesl počet minciřů a pregéřů značně. Po návštěvě cis. Leopolda I. u Hory bylo (1702) rozdáno 300 zl na zproptí. Z výkazu obdarovaných dovídáme se, že tehdy pracovalo v minci pouze 7 minciřů s dvěma učni a 4 pregéři.³⁰⁾ V posledním roce trvání svého (1726) byla mincovna kutnohorská toliko nepatrně zaměstnána. Skomírající (39) činnost její může býti posouzena podle účtu mincovního zámečníka Jana Matěje Stoppla (Stábla?), kterým se v inventáři mincovního náčiní vykazuje toliko 15 průbojníků (Durchschnitt) na půltolary a tolikéž průbojníků na krejcary a půlkrejcary. Za přístřování prvéjších čítá zámečník za celý rok po 24 kr, druhých po 12 kr. Stroje na válcování cánův byly dva: jeden v minci (bezpochyby ruční), druhý v hutí, na pohon vodou zřizovaný. Tlačení rázu mincovního vykonávalo se jenom třemi páry matic na půltolary, dvěma páry na krejcary a dvěma páry na půlkrejcary.³¹⁾

(40) V. Úřednictvo při minci kutnohorské.

1. Úředníci mince.

K str. 286. - Někdy brzy před rokem 1300 připomíná se v jednom formuláři mezi pražskými měšťany jakýsi *Wolflinus* jako

²⁵⁾ Ibid. H. 11.

²⁶⁾ A. K. Lib. testam. C. 23.

²⁷⁾ A. K. Kniha práva Cechovského E. 19.

²⁸⁾ A. K. Reg. rub. parvum B. 13.

²⁹⁾ A. K. Lib. testam. C. 8v, F. 6v a jiné.

³⁰⁾ A. K. hor. odd. kniha 28. fol. 477. Dar císařem věnovaný byl rozdělen takto: mincmistr dostal vědro vína rýnského za 26 zl. 24 kr. (s dovozem z Prahy), minc. úředník Křišt. Krah 30 zl., gvardejn 10 zl., Křišt. Jordán, sluha při minci 1 zl. 8 kr., minc. šmitmistr 2 zl., 7 minciřů po 54 kr., 2 učňové po 30 kr., 4 pregéři po 54 kr.

³¹⁾ A. W. Listina.

¹⁹⁾ A. Č. III. 414, 420, 448, 458 a V. 223, 367, 497.

²⁰⁾ A. Č. I. 206, 215 a III. 244. - Tomek, Děj. m. Prahy, IV. 2. 174.

²¹⁾ A. K. Reg. rub. parvum I. 30. - O lůnu pregéřském mluví zápis z r. 1437 a kšafy z r. 1442 (viz I. přílohy č. 12 až 14).

²²⁾ Rezek, Paměti Mik. Dačického I. 108, 109.

²³⁾ Čelakovský-Vojtíšek, Klášter Sedlecký, 67. - Sedláček, Zbytky register, 270. č. 13.

²⁴⁾ A. K. Reg. rub. min. K. 15.

„magister urbore et monete per Boemiam“. Je to bezpochyby onen Wolflainus, který se o něco později uvádí jako komoří vedle „pana Reinhera“ v kvitanci Jakuba Velflovice.¹⁾

Mincmistr a urburéř *Michal*, bezpochyby žid, pocházel z Kolína nad Rýnem. Stal se členem společnosti florencských peněžníků, kteří roku 1300 provedli reformu mince a král. komoře poskytl značné půjčky. Někdy před 12. srpnem 1316 (snad krátce před tím) vyhotovil spolu s Cynem z Florencie na zakročení arcibiskupa Petra z Aspeltu list, jednající o poshovění v příčině zaplacení dluhu 28.000 hřiven, který přešel z králů Václava II. a III. na krále Jana.²⁾

Ondřej z Florencie, mincmistr kh., připomíná se jako svědek vedle Endrlína (t. j. Ondřeje Löwla řeč. Prubíře), který se stal o několik let později po něm mincmistrem, v listině ze dne 27. října 1358,³⁾ která byla kdysi opatřena také pečeti „prudentum virorum et dominorum ... Andree monete magistri in Montibus Chuttnis, Enderlini Leulini, Nicolai Eylouerii, civium in dictis Montibus, testium“. Tento Ondřej z Florencie byl původně v Hoře urburéřem, kde spečetil list rychtáře a rady tohoto města ze dne 28. března 1350, týkající se zákazu vyvážení zlata a stříbra ze země („sigillorum ... honorabilis viri domini Andree de Florencia urborarii munimine roboratas“). Dotčený list byl vyhotoven na rozkaz krále Karla IV.,⁴⁾ daný Vlachům „Andree et Tomasoni de Florencia“, (41) kteří byli při tom jmenováni „custodes et supremi gewardatores auri et argenti per totum regnum Boemie“. Když Karel IV. koupil od vévodů Václava a Ludvíka město Namyslavu ve Slezsku, rozkázal někdy brzy před 1. květnem 1353, aby Lombardové v Kutné Hoře, Andreas a Thaldo z Florencie vyplátili část kupní ceny, 500 kop gr.⁵⁾

Ondřej Löwel řeč. Prubíř. Míšeňští markrabí poručili jemu a synu jeho sestry (den bescheiden luten Anderlin Löwel dem richter von den Kutten unde Henselin Schiken siner swester sune) dne 27. července 1360 minci a rychtu ve Freiberce a urburu na všech svých horách na 2 léta.⁶⁾ Poněvadž tento „Andreas examiner“ dne 27. října 1362 přichází ve staroměstské knize pražské č. 987 na l. 210 ještě bez titulu mincmistrovského a jako mincmistr v Hoře Kutné teprve dne 1. října 1363 se uvádí, stal se jím zajisté v době mezi těmito dvěma daty. Pro nějaké těžké provinění byl někdy brzy před 30. březnem 1368 odsouzen a jmění mu konfiskováno.⁷⁾ Někdy po smrti Jana Rotleva, t. j. po roce 1376, byl opět vzat císařem Karlem IV. na milost, když jeho nevina byla prokázána, a stal se urburéřem.⁸⁾ Žil jistě ještě 18. března 1379, ale dne 10. září 1383 mluví se o něm jako o mrtvém.⁹⁾

Jan Rotlev se připomíná jako urburéř království Českého ještě dne 23. března 1375.¹⁰⁾ Žil a s kh. mincí měl co činiti ještě ve 2. pol. téhož roku.¹¹⁾ Základ k jeho bohatství položilo zajisté dědičné

rychtářství v Čáslavi, které držel v době aspoň od roku 1333 do 1342, bezpochyby však i později, ale ne již 18. října r. 1368, kdo se poprvé připomíná rychtář Ondřej ze Zařičan, kterému toto rychtářství neznámého roku prodal.¹²⁾ (42) V Praze se objevuje poprvé jako litkupník ve zlatě „Johlinus Elblini Rotlev filius“ dne 8. srpna 1353, rukojmím byl za staroměstský rychtář Bořuta.¹³⁾ Dne 4. února 1356 byl spolu s otcem Elblinem volen litkupníkem do směnárny.¹⁴⁾

Mincmistr *Martin Rotlev* předstoupil se svými v sobotu dne 31. srpna 1381 před zahájený městský soud v Kolíně a chtěl žalovati měšťana Graupnera z jakési věci týkající se mince. Tu vstali kmeté a prosili ho, aby vzal Graupnera na milost. Při tom dostal se Rotlev a jeho pomocník do hádky s Václavem Wunderweinem a jeho pomocníkem a tasili zapovězenou zbraň, takže soud musil býti přerušen. Toto hrubé porušení pokoje před soudem ovšem kmeté, kteří právě krátce před tím byli král. rozhodnutím z 22. srpna 1381 jmenováni krajskými popravci, hodlali přednésti králi. Poněvadž však král Václav IV. někdy brzy po 1. září 1381 odcestoval do Němec, byli jako Rotlev, tak i Wunderwein prozatím uručeni. Jak věc dopadla, v knize nestojí; patrně nebylo uraženému právu učiněno zadosti, nebylť král Václav IV. tak neúprosný jako jeho otec, a proto si raději kolínští kmeté výsledku do své městské knihy nezapsali.¹⁵⁾ Jisto jest jen tolik, že se v ní Martin Rotlev v záznamech, týkajících se jeho soukromoprávních poměrů (Rotlev měl na př. v Kolíně sladovnu, kterou prodal v roce 1384), nejmenuje ani v listopadu 1382, ani v roce 1384 na listech 49 a 69 již mincmistrem, nýbrž uvádí se jen jako „dominus Martinus Rotlev“, ač se tam na př. v březnu 1381 na listě 36 za podobné příležitosti nazývá mincmistrem. Přes to najdeme jej v dvorských deskách ještě dne 28. června 1382 s titulem: mincmistr.¹⁶⁾ Mezi tím však přijal dne 28. února 1382 Martin Rotlev, mincmistr na Horách Kutných, měšťanství pražské, což bylo asi úvodem k opuštění úřadu mincmistrovského.¹⁷⁾

Také víme, že 3. ledna 1383 vykazují Zhořelečtí ve své knize měst. výdajů na posla „ad d. Keppelerum et eius notarium super Montem propter cambium“ 1 kopu gr.¹⁸⁾ V této době byl tudíž Martin Rotlev sotva již mincmistrem. Tomu nemusí býti na závod list, otištěný zde v I. příloze u čís. 5., neboť dotčený list mohl býti také vyhotoven až po tržové smlouvě, kterou uzavřel dříve „mincmistr“ Rotlev. Ostatně nebyla kancelář obce mincůů a pregéřů příliš přesná.

(43) *Petr z Pisku* jmenuje se mincmistrem již 17. ledna 1391 (feria 3. post festum octave Epiphanie domini) v jednom zápisu v kolínském manualu radním na listě 157. Jako „provisor et magister Montis Kuthnis“ (!) uvádí se dne 23. července 1399 v notář. listině sepsané na Vyšehradě a sám se nazývá ve vlastním dopisu ze dne 19. ledna 1399 „provisor Moncium Kuthnensium etc.“¹⁹⁾

Petr Zmrzlik ze Svojšína byl mincmistrem ještě 22. května 1419²⁰⁾ a jest uveden v relatorské formulě na listině z 25. února 1419 jen titulem, nikoliv však jménem. Sluší proto Janka Sádlo ze Smilkova a Kostece, který ostatně není totožným s Janem ze Smrkova či z Kostece řečeným Sekretář, ze seznamu mincmistrů, kamž byl jen omylem zařazen, škrtnouti.²¹⁾

¹⁾ Loserth, Das St. Pauler Formular. Praha, 1896, č. 19 a 37.

²⁾ Vogt, Regesten der Erzbischöfe v. Mainz. Lipsko, 1913, č. 1857. - Viz k tomu Šustovy Dvě knihy čes. děj. I. 427 a II. 250.

³⁾ Archív. minist. vnitř. (viz Čas. mus. kr. Č. 1890, str. 513, pozn. 96). Originálu jsme neviděli; znám je nám jen jeho opis zapsaný v rkp. lobkovické knihovny v Praze, č. 417 na ll. 109-110v.

⁴⁾ Bretholz v Zeitschr. d. deutsch. Ver. f. d. Gchte. Mährens u. Schlesiens, VII. (1903), str. 66-67. - Teige, Staroměstský formulář ze XIV. stol. Praha, 1906, (41) č. 45. - I v Praze sadila městská rada dne 14. prosince 1356 „custodes auri in strata, videlicet Hanco et Czacho“ (Arch. města Prahy, č. 986, l. 288 v).

⁵⁾ Grünhagen a Markgraf, Lehns- u. Besitzurkunden Schlesiens. Lipsko, 1881, č. 16.

⁶⁾ Ermisch, Urkundenbuch d. St. Freiberg v Cod. dipl. Saxoniae, II. hlav. oddíl XIII. sv. č. 883.

⁷⁾ Čelakovský, Cod. iur. municip. II. str. 593.

⁸⁾ Tadra, Cancellaria Joh. Noviforensis. Vídeň, 1886, nedatovaný formulář, č. 45. - Ve zlomku jakýchsi královských register z r. 1379 (viz Podlaha, Soupis rukopisů knih. metrop. kapitoly praž. Praha, 1910, str. 145) je zapsáno: „A. d. 1379 in quadragesima feria sexta ante dominicam Letare [18. března] percepti ab Andrea examinatore quinque septimanales, quod facit in summa 163 sexagene 20 grossi.“

⁹⁾ Procopius olim filius Endrlini Frzucher promisit se statuere seu presentare coram scabinis Nove civitatis Pragensis ... (A. m. Prahy, č. 2069 p. 196).

¹⁰⁾ Emler, Lib. confirm. III. 32.

¹¹⁾ Otakar Leminger, Pozůstatky knihy počtů v Kutnohorských příspěvcích k děj. vzdělanosti české“ (II. řada, 1. seš., položky 36 a 47).

¹²⁾ Emler, Regesta III. č. 2037 a IV. č. 1119. - Čelakovský, Cod. iur. municip. II. č. 202 a 590. - Borový, Lib. erect. I. 78.

¹³⁾ Arch. m. Prahy, č. 986, staré fol. 257.

¹⁴⁾ Ibidem, st. fol. 257 v.

¹⁵⁾ A. zem. v Praze, Kolínský manual radní (fol. 39-40). - Čelakovský, Cod. iur. mun. II. č. 572.

¹⁶⁾ A. Č. XXXI. 227.

¹⁷⁾ A. m. Prahy, č. 986 staré fol. 111 v. - Tento zápis zní doslovně: Martinus Rotlev [před tím přeškrtnuté slovo: Rotleus], iudex pragensis recepti ius civile et magister monete [!] in Montibus Chuttnis. Henslinus Harrer [?] fideiussor eius feria sexta in quatuor temporibus post Invocavit (28. února 1382).

¹⁸⁾ Jecht, Görlitzer Ratsrechnungen v Cod. dipl. Lusatie sup. III. 94.

¹⁹⁾ Obé v Lib. erect. VI. 362; podle opisu prof. Jana Řeháka.

²⁰⁾ A. Č. II. 186.

²¹⁾ Cod. dipl. Silesiae, XI. 177. - Formule zní takto: Ad mandatum d. regis, dominis magistro monete Moncium Chuttnensium, Jancone de Smilkow, Nicolao de Lobkowicz tabularum terre regni Boemie et urbore Moncium Chuttnensium notario supremo, Johanne Bechinie subcamerario et Johanne de Costelec consiliariis referentibus Johannes de Bamberg.

Mikuláš, kterého ustanovili Pražané mincmistrem, když se sami uvázali v důchody mince kutnohorské, tudíž někdy brzy po 22. září 1421,²²⁾ slul plným jménem *Mikuláš z Dědibab*; byl měšťanem novoměstským a povoláním malířem i řezbářem. Dovídáme se o něm z knih pražského městského archivu, hlavně z č. 2099, kde se uvádí na listě 126 vdova po něm pozůstala „Elsska olim Nicolai magistri monete relicta“ dne 3. srpna 1423, a dále na listě 127., kde vidíme, že byla dne 13. listopadu 1423 zase znovu provdána (Elsska relicta olim Nicolai de Diedibab, nunc vero Henrici dicti Srsa conthoralis legitima). Při této poslední příležitosti jmenují se tam zároveň i synové Mikulášovi: Petr zlatník, Václav, Mojžíš, Aron a Mikuláš. Na listě 183. pak stojí výslovně, že za Petrem zlatníkem, již nebožcem, měl Václav „natus Nicolai pictoris de Diedibab“ pohledávku; datum tohoto zápisu je 30. listopad 1426. Tomek má o Mikuláši z Dědibab ve svých Základech místopisu více zpráv, z nichž nejzajímavější²³⁾ je, že tento Mikuláš zhotovil a omaloval v r. 1411 pro novoměstskou radnici v Praze jakousi sochu (Nicolao pictori 1/2 s. g. in labore imaginis ad aestuarium praetorii). Nebyla to „tabula“ (obraz v našem smyslu), na čem pracoval, nýbrž socha (imago)!

Proto by se mohl dobře ztotožňovat s mistrem Mikšem řezákem (magister Nyklas snicer), který se uvádí několikrát v knize malířského cechu pražského mezi živými mistry v prvních dvou desetiletích XV. století. V seznamu mistrů zemřelých z let třicátých nebo čtyřicátých téhož století je zaznamenán též Mikeš řezák.²⁴⁾

⁴⁴⁾ Mincmistr Mikuláš byl svědkem zákeřného vraždění horských obyvatelů, kteří drželi se stranou pod obojí, dne 21. prosince 1421, byv Žižkou ponechán v Hoře k opatrování města.²⁵⁾ Buď zahynul již tehdy rukama nepřátel zákona božního nebo byl sťat dne 9. března 1422 na Novém městě Pražském.²⁶⁾ Mrtev byl jistě 3. srpna 1423 (jak uvedeno shora). Je spíše pravděpodobno, že zahynul při vraždění v Hoře, neboť již 15. ledna 1422 sadil kh. koňšely slovný *Diviš ze Srbce* jako mincmistr tou dobou.²⁷⁾ Tomuto muži, který byl pouze svrchním písařem na Horách Kutnách, poručili Pražané dne 16. prosince 1421 urburu a měnu umístěnou někde dole na Vlašském dvoře na tak dlouho, až by sobě dluhy, v něž pro obecné dobré zašel, docela zaplatil.²⁸⁾ Diviš byl později zase písařem urbury v Hoře ustoupiv panu *Haškovi Ostrovskému z Waldštejna*, kterého bezpochyby 7. září 1422 jmenoval kníže Sigmund Korybutovič svým mincmistrem na Horách.²⁹⁾

Kdo byli po Haškovi z Waldštejna, kterého po 7. červnu 1424 Žižka z Hory vyhnal, mincmistry, ukazuje následující tabulka,

obsahující též označení folia nejstarší zachované knihy kh.³⁰⁾ (45)

Rok	Ambrož z Prahy (od vojska Siroťního)	Otík z Lozy (od vojska Táborského)	Mikuláš ze Suchdola (od vojska Táborského)
1426	-	-	30. července? (viz doleji)
1427	3. března, 20. října (A 3, 8)	20. října (A 8)	-
1428	5. ledna, 29. prosin. (B 9)	5. ledna (B 9)	-
1429	3. ledna (B 9)	3. ledna (B 9)	27. září (C 8)
1430	13. listopadu (D 6)	-	13. listopadu (D 6)
1431	-	-	23. května (D 10)
1432	2. pros., 1. září (F 4)	-	1. září (F 4)
1433	19. února, 7. května (F 4, 6)	-	19. února, 12. května (F 4, 7)

Zdá se, že brzy po bitvě u Lipan nastoupil na místo mincmistrů Ambrože a Mikuláše vладыka *Racek z Kojšic* (u Sušice). Jeho poslední vůle čte se v knize č. 2119 arch. m. Prahy na listě J. 5; dělal ji v r. 1457 bezpochyby 19. listopadu.

Mikuláš ze Suchdola byl činným při kh. minci již r. 1426, pro což mluví poněkud nejasný zápis v knize praž. měst. archivu, č. 2099 (fol. 196.): „Margaretha conthoralis Nicolai monete [vynecháno asi: magistri] de Montibus Cutnis, nata Nicolai Maustitl ... publicavit porcionem hereditariam in et super domibus ... patris sui ... atd. Actum in pleno consilio feria 3. post Jacobi anno etc. XXVI.º (30. července 1426).

Jest ovšem také možno, že se stal mincmistrem hned potom, když Žižka zvítězil u Malešova, Hory dne 7. června 1424 dobyl, mincmistra Haška z Waldštejna dosazeného Pražany zapudil a dovolil, aby se obec Horská sama v požitky mince uvázala. Jistoty o tom ovšem není. Jisto je však dále, že se strany vojsk Táborských zastával v době aspoň nejpozději od 20. října 1427 a nejméně do 3. ledna 1429 místo mincmistrovo Otík z Lozy, na to hejtman na Nymburce.

V první kh. knize zápisů trhových³⁰⁾ po vypálení města nazývá se Mikuláš na listech C 8, D 4, 5 a 9 v letech 1429 až 1431 „vexlmagister“. (46) Tak na př. koupil dne 27. září 1429 Martin Brázda z Prahy hut za Kolmarkem pod šibenicí „circa Nicolaum de Suchdol, pro tunc vexlmagistram curie monetarie“. Naposledy ho nalézáme mincmistrem v zápisu téže knihy ze dne 4. června 1433 (fol. F 8 v.). Dne 30. října 1434 však jím již nebyl; prohlašuje tehdy „Nicolaus olim magister monete Moncium Cuthn. et Marusse conthoralis ipsius“, že převzali 40 kop gr. od Ondřeje syna Mikuláše Maustitla ve smyslu narovnání ze dne 25. června 1433.³¹⁾

Toto narovnání zní: Facta est amicable composicio inter Andream natum Nicolai Maustitl ex una et Nicolaum magistrum monete Moncium Cuthn. residentem in Suchdol nomine Marussce conthoralis sue, filie predicti Nicolai Maustitl parte vertente ex altera occasione hereditarie porcionis pretactam Marusskam post mortem dicti Nicolai genitoris sui in omnibus bonis per ipsum relictis concernentem sic videlicet, quod prefatus Andreas cum Katherina coniuge sua tenentur atque debent dare, explere et persolvere prefatis Nicolao et Marussce coniugibus tantum quadraginta β gr pro totali hereditaria porcione sic, ut premittitur...³²⁾

Tvrz v Suchdole měl Mikuláš - jak shora uvedené zápisy dokazují - jistě již r. 1429 a seděl na ní aspoň ještě dne 17. března 1440.³³⁾

Vilém z Nečtin (tak správně místo Vilém Nectín ze Sútice) mincmistrem nikdy nebyl a byl mezi mincmistry zařazen jen nedopatřením.

Hynce Ptáček z Pirkštejna, kterého uvádí Tomek mezi mincmistry pro léta 1437 až 1444,³⁴⁾ mincmistrem vskutku nebyl, neboť se jako takový nikde zřejmě nepřipomíná. Instrukce královny Barbory z r. 1441³⁵⁾ neprokazuje, že byl v nějakém

²²⁾ Palacký, Urkundl. Beiträge zur Gchte. d. Hussitenkriegen, č. 121. c).

²³⁾ Dodatky, Nové město, str. 334 dole.

²⁴⁾ Patera a Tadra, Das Buch der Prager Malerzeche, 92-96.

²⁵⁾ Fontes rerum boh. IV. 237.

²⁶⁾ Staří letopisové čeští, 51 (Scriptores rer. boh. III.), kde stojí: „Na Novém městě ten dva setnú, mincmajstra a Bohunka krajčieře“ (Rkp. E-N). - Naproti tomu má děčinský rkp. b místo „mincmajstra“: „Mikuláše mincieře“, což je asi správnější a ukazuje na nějakého minciře při minci pražské.

²⁷⁾ Rkp. B 90 v archivu jindřichohradeckém, do něhož si neznámý autor, který chystal jak dějiny kláštera sedleckého, tak i dějiny jiných klášterů cisterciáckých, zapsal kolem r. 1680 výtahy z různých tisků (na př. Pešiny, Balbína, Hájka, Kapihorského, Jongelina atd.) a z pramenů rukopisných. Mezi těmito posledními prameny je i kutnohorská kronika Matěje Meissnera, školního mistra v Chomutově a Mostu, ceny nevalné; nad ostatní látku vynikají však výpisky ze ztracených 4 městských knih kutnohorských, o nichž se zmiňuje můj syn Otakar v Kutnohorských příspěvech k děj. vzdělanosti čes., II. ř. 1. seš. str. 15. Tyto výpisky nepatří však k Meissnerově kronice a nebyly jím pořízeny. Kde v díle Královská mincovna je řeč o Meissnerově kronice, sluší tím proto rozuměti zmíněný rkp. B 90, napsaný jednou rukou, která je totožná s rukou rkp. Nár. musea v Praze, sign. VI. F 32, podobnou to snůškou pramenů k dějinám kláštera sedleckého, ale ještě zajímavější. Výpisky z rkp. B 90 vydá můj syn Otakar v Čas. Nár. musea.

²⁸⁾ A. Č. I. 206-8, č. 19. - Tomek, Děj. m. Prahy, IV. 2 199.

²⁹⁾ Tomek, Děj. m. Prahy, IV. 2 267. - Dne 10. ledna 1424 skončila se rozepře jakéhosi Marše o koně, „que tangebatur Diuisskonem, pro tunc notarium urbarie Moncium Cutnis“ a kdy bylo vráceno 16 kop gr. „per Laurencium servitorem prefati Diuisskonis“ (rkp. č. 2099, fol. 139 v arch. m. Prahy). V téže rkp. připomíná se Diviš ze Srbce bez jakéhokoliv titulu a jeho manželka Anna ještě r. 1429 a 1431 (fol. 277 v. a 318).

³⁰⁾ A. K. Lib. antiquus hereditatum.

³¹⁾ Arch. m. Prahy, č. 992, fol. 150 v.

³²⁾ Tamtéž.

³³⁾ A. Č. I. 256, zápis na mír.

³⁴⁾ Děj. m. Prahy, IX. 2, 259.

³⁵⁾ Barbora si přeje a chce, „das er (= Ptáček) ... auch des gleichen das

užším poměru k Hoře, nýbrž jen že měl co činiti s jakými doly. Spíše to byly asi doly na Ratajích, v nichž se během XV. stol. stříbro dobývalo.³⁶⁾

Jan Čabelický ze Soutic stal se mincmistrem již r. 1436, a to bezpochyby tehdy, když král Zikmund osadil dne 5. října 1436 nové úřady zemské,³⁷⁾ neboť již dva dny na to, dne 7. října přijel s novým hofrychtěrem do Hory sadit nové konšely.³⁸⁾ Výslovně jako mincmistr se uvádí ovšem teprve, když sadil kh. konšely zase dne 14. prosince 1437, pak opět (47) dne 22. dubna 1440, 31. prosince 1444 a v letech následujících, t. j. každý rok v době od 30. září 1446 do 23. ledna 1455.³⁹⁾

Jan Kořínek, který ještě čerpal ze ztracených nyní prvních čtyř kh. memorabilních knih,⁴⁰⁾ klade v Starých pamětech kh. počátek mincmistrovství Jana Čabelického do roku 1437 a dí, že v něm trval 19 let.⁴¹⁾ Tím se vylučuje také Hynce Ptáček z řady mincmistrů. Jan Čabelický zemřel asi v r. 1455; soudíme tak proto, že jednak 1. ledna 1456 sadil kh. konšely Zbyněk ze Soběšína jako zástupce mincmistrů,⁴²⁾ jednak že se dne 19. listopadu 1456 připomíná ve dvorských deskách nový mincmistr Jan Calta z Kamenné hory.⁴³⁾

K str. 292. - Oldřich Bradáč byl úředníkem mince aspoň již dne 7. května 1466, jak patrně z následujícího zápisu: „Stala se jest smlůva ... před panem Oldřichem Bradáčem, ty časy úředníkem mince ... Act f 4. ante Stanislai 1466.“⁴⁴⁾

K str. 292. - Ze svědomí, které podali Prokop Alder a Petr Klucký roku 1464 v té při o zaplacení trhové summy za pivovar Alderův, dovidáme se, že Alder i Klucký byli úředníky mince již roku 1461. „Když jest Burian minciř chtěl kúpiti pivovar ode mne“, praví Alder, „...přišel jest k nám do mince Burian s nebožčíkem Pavlem (tchánem svým), a já sedím s panem Petrem...“⁴⁵⁾ Trh o pivovar stal se 1461.⁴⁶⁾

K str. 297. - O Konrádu kupci řeč. Švaiger, měšťeniinu Starého města Pražského, který se r. 1483 stal úředníkem mince v Hoře, lze se dočísti hojných zpráv v Teigových Základech star. místopisu praž. I. 241 a sld., II. 106 a III. 60, dále v Tomkově Dějepis m. Prahy VIII, 25 a X₂ 152.

K str. 302. - Úmrtí Bohuslava Janovského, úředníka mince, jest časově vymezeno v registru verkovém z r. 1514 zápisem tímto: Adorate 2. tentýden sňato (přestalo se vypláceti) Bohuslavovi, úředníku mince 48 gr (stane jeho).

K str. 303. - Samsona z Fulštejna, úředníka mince, našli jsme v zápise z r. 1519 s přídomkem rozšířeným „z Fulštejna a z Slavkova.“⁴⁷⁾

K str. 304. - Že Zigmund Anděl byl úředníkem mince ustanoven ihned roku 1514, dosvědčuje se zápisem v reg. verkovém z dotčeného roku při neděli Domine in tua: „ten týden přiloženo (= začalo se vydávati) úředníku mince novému, panu Angelovi 48 gr.“

⁽⁴⁸⁾ Na str. 304. vytyčený úředník mince Boreň jest Jan Boreň ze Lhoty. Dcera jeho Magdalena byla zasnoubena Burianovi Sekerkovi z Sedčic, ale zemřela (1524?) před vdáním.⁴⁸⁾

perkwerck auch inne hab und im *das verschriben* warde sein lebtage...“ (Urbánek, Čes. děj. Věk poděbradský I. 595. v pozn. a II. 4 v pozn.). Kutné Hoře říkalo se však obecně „perg“ (vlastně „Perg“), „perkwerck“ značí tedy nějaké doly bez místního určení.

³⁶⁾ Otakar Leminger v Hornických a hutnických listech, XII. (1911), str. 137.

³⁷⁾ Palacký, Děj. nár. čes. (1851), III. 2 356.

³⁸⁾ Rkp. B. 90 v jindřichohr. arch.

³⁹⁾ Tamtéž.

⁴⁰⁾ Viz zde pozn. 27.

⁴¹⁾ Staré paměti kutnohorské (1675) str. 276.

⁴²⁾ Rkp. B 90 v jindřichohr. arch.

⁴³⁾ Dvorské desky, XIX. 23 („Johannem de Camenne hory, magistrum montium Cuthn. de Chyss et de Welikých Nowosedl“ pohání Albertus de Kolowrat et de Krakowcze). - Sdělil laskavě P. Fr. Štědrý, farář ve Slavětíně.

⁴⁴⁾ A. K. Reg. rub. parvum G. 3.

⁴⁵⁾ Ibid. C. 14.

⁴⁶⁾ A. K. Reg. hered. P. 1.

⁴⁷⁾ Arch. Český XXXII. str. 18.

⁴⁸⁾ Ibid. str. 156 a 467. Jan Boreň pohání Buriána před soud. Odevzdal mu jakési klenoty s tou výminkou, že je vrátí anebo za ně 100 kop gr. dá, země-li Magdalena před vdáním. Burian však výmince té neučinil zadost.

K str. 311. - Dům Houskovský, později též „u Březských“ zvaný, jest nynější čp. 139, v ulici jdoucí k bráně Kourimské.

K str. 313. - David Endrle pohnán byl 1612 před soud pp. šepmistrů a rad obce kutnohorské, obviněn jsa z toho, že v letech od 1603 do 1608, když byl úředníkem v minci, vydával toлары nově ražené pro svůj toliko vlastní zisk a užitek výše, než jak tehdy šly. Když po 30 gr platily, vydával je po 31 gr 2 den vše českých; když potom podle sněmovního snesení po 73 kr z mince měly býti vydávány, on je po 77 kr a po 80 kr vydával; a když podle poručení rad komory české po 80 kr platily a šly, on je po 82 kr, po 83 kr až i po 84 kr vydával a vexloval a sobě skrže to užitek svůj vyhledával.⁴⁹⁾

K str. 316. - Lorenc Neumann býval dříve hutmistrem.

Když se úmrtím Jana Prunse uprázdnilo místo král. perkmistra a mincovního úředníka, dotazovala se česká komora král. rychtáře v K. H., šepmistra a úředníků královských, kdo by pro místo dotčené byl vhodným nástupcem a mohl býti doporučen. V tom směru vyzvídal soukromým dopisem ze dne 20. března 1635 A. Guntzel a dožadoval se toho, aby Lorenc Neumann, který byl tehdy hutmistrem, mu důvěrně mínění své projevil; žádost svou odůvodňoval tím, že skoro nikoho v Kutné Hoře nezná, jedině o Danielovi Kavkovi věděl, že stále churaví a proto pro službu takovou se nehodí.⁵⁰⁾ Z toho jest patrné, že dosazení Daniela Kavky z Tolněstějna na místo úředníka mince bylo vůbec vyloučeno. Krátkou dobu zastával Lorenc Neumann toto místo, než mohla býti pro ně vyhlédnuta osoba jiná.

K str. 316. a 317. - O Janu Viktorinovi Geronisovi z Libušína možno podati ještě následující zprávy. V horním oddělení archivu kutnohorského jest uložen rejstřík, jehož nadpis jest „Werck-Buch 1622 Jahr“; v něm jsou obsaženy výkazy tvrdého olova, jeho množství a kolik v něm stříbra, kteréžto výkazy začínají rokem 1622 a sahají až do roku 1625. Na obálce pod nadpisem jsou načrtnuty rozmanité průpovědi veršované, dvě české, pět německých. Mezi nimi jest neuměle nakreslen orl dvouhlavý, zdobený všelijakými volutami příkrasnými, do nichž jest drobně vepsáno „Hansz Victor Geronis von Libuschin - Geri sohn“. Uvnitř pak v zápisech od 15. října 1622 začínaje poznati lze písma, které se shoduje s písmem Jana Viktorína (na listech jeho rukou psaných a podepsaných). Táž různost dvojího písma jest také na titulním listě. Soudíme dle toho, že Jan Vikt. ⁽⁴⁹⁾ Geronis byl správcem hutním (nebo písařem) od polovice října 1622 do neděle Vocem joc. 1625, kteroužto neděli se výkaz ukončuje. Také verše na obálce jsou asi rukou jeho psány, neboť dva jsou datovány rokem 1624, a k jednomu jest připojen monogram H : v : L.⁵¹⁾

K str. 317. - Řehoř Leopold Hackl, úředník mince, spravoval též prodej rud při hutech; platu ročního měl 300 zl rýn.⁵²⁾

K str. 318. - Listem ze dne 25. prosince 1736 vydávají Frant. Ant. Pelikán a Kristián Geyer svědectví, že Jan Frant. Wayer,

⁴⁹⁾ A. K. hor. odd. 5720/II., III.

⁵⁰⁾ A. W. Listina.

⁵¹⁾ Ant. Rybička psal o rodě Geronisův v Lumíru (1859 pol. I. na str. 350. a násl.). Nejstarší zprávy z 15. stol. o rodě tom našel v Čes. Budějovicích. V 16. stol. vynikli dva bratři Geronisové, Vít a Vojtěch, ve válkách s Turky; Vojtěch padl v bitvě u Jagru, Vít, vrátiv se do vlasti, usadil se v Budějovicích a byl za válečné zásluhy své obdařen erbem a predikátem „z Libušína“. Erb ten popisuje se takto: Štít na poli na pokos od levé strany k pravé štrychem zlaté barvy rozdělený, a v tom štrychu tři hvězdy, každá o šesti špicích černé barvy. Spodní polovina téhož štítu červené barvy, v níž ruka po ramena, loktem dolů a pěstí nahoru ohnutá, od levé strany k pravé obrácená, zbrojí oděná a tři šípky, dva železné a třetí vprstřed zlatý, předními konci vzhůru obrácené v té pěsti držící se vidí. Druhá, vrchní polovice téhož štítu modré, v níž lev s rozkročenými předními a zadními nohama, s vyzdvíženým ocasem, s rozvěřenými ústy a červeným vyplazitým jazykem, barvy žluté, k pravé straně obrácený se spatřuje. Nad štítem kolčí helm, na němž příkryvadla, po pravé straně žluté a modré, a po levé bílé a červené barvy dolů visí. Nad tím točenice, z níž dva rohy bůvolové ... vynikají, mezi nimiž ruka po ramena tím způsobem, jako v štítu postavená a tři šípky držící se spatřuje. Erb byl později polepšen korunou královskou, na místo točenice postavenou. Rod Geronisův se rozvětil na rod plzeňský (v domě „u zlatého orla“ klenák s erbem a písmeny G. H.), pražský a klatovský (Kožkové z Libušína). Jan Viktorin vyšel z rodu pražského.

⁵²⁾ A. W. Rejstřík příjmu a vydání v minci.

povolav je k sobě, ustanovil pro spásu duše své některé zbožné odkazy a že projevil přání, aby tělo jeho bylo pochováno v chrámě sv. Barbory. V nadpise listu tohoto na rubu čteme, že vdova pozůstalá sešla se světa smrtí násilnou: „vidua relicta, subinde crudeliter necata.“⁵³⁾

K str. 322. - Dříve než byla registra předložena nejvyšším úřadům dozorčím, učinil s úředníky mince počet nejvyšší mincmistr. Podáváme tuto jeden zajímavější zápis o takovémto sčítování, který jest připojen k registru verkovému z r. 1484. „V tom ve všem počtu“, píše nejvyšší mincmistr, „nenalezl sem jinak než tak, jakž býti má, že jest věrně, právě a spravedlivě vyšlo tak, jakž býti má; než toliko na peněžích drobných že jest vyšlo více 31 kp, a to jest přišlo tudy, že jsú mincéři přestřihli, a úředníci mince při tom se tak zachovali, jako na dobré lidi sluší. Actum f 3. ante s. Mathe apostoli, in estuario.“⁵⁴⁾

K str. 323. - Že mívali v minci peníze pro výplatu v malých testech uchystané, poznati lze z následující epizody. Roku 1585 Havel Šiška dal před hofmistra a urbureře obeslati oba písaře mince, totiž Jana Podivického a Jana Špisa, a vinil je z toho, že v sobotu po památce vzkršíšení (50) Krista Pána léta 85, když v rejtnku za kzyza rudy platili, majíce mu dáti, tak jakž to z cedule rudné sečtli po sněti od průb a za les, 66 kp 2 gr čes, i dali mu 25 kp gr celých tolarů a za 5 kp gr poloutolarů, a v šestí testících bílých grošů, v každém testiků po 5 kp gr, a k tomu mu dodali 2 gr. Kteréžto peníze tak před sebe představené vzavši s nimi za druhý stůl šel a je sobě do pytlíku shrnul i také tak domů šel a na to, že mu ještě 6 kp gr č dodáno není, pozapomenul. Když pak se doma upamatoval, ihned nazejtří k Janovi Podivickému šel a za to prosil, aby mu dodáno bylo; ale nic toho obdržeti nemohl.⁵⁵⁾ Podobně si vedli písaři v minci kutnohorské již také v době starší, chtějíc urychlit výplatu větší summy peněz. Dokladem jest notářský spis z roku 1434, kterým Hermann Winkelstein podává dodatečné svědectví, že byl roku 1418 přítomen v minci kutnohorské, když Jakub Wolgemut, písař mince, vyplácel 300 kp gr č (vesměs malými penězi) pro Mikuláše Elbla. Svědectví zní takto: „...presens fuit et dictam pecuniam numerari, tradi et assignari vidit ... Dicta pecunia divisa erat et posita in picariis, in quolibet picario quatuor sexagene ita, quod in septuagintaquinque picariis dicte sexagene (300 kp gr) continebantur. Quas sexagenas idem Mathias (sluha a plnomocník Mikuláše Elblina) tunc posuit ad saccos lineos ad duos vel tres.“⁵⁶⁾

K str. 326. - Bezpochyby po Bořutovi byl písařem kh. mince *Jakub Sachs*; víme o něm určitě, že jím byl jen v r. 1343, možná že i v r. 1342. R. 1341 a 1344 byl mezi litkupníky pražských kramářů. Podrobný jeho životopis se najde v Kutnohorských příspěvcích k dějinám vzdělanosti české, II. řadě 1. seš. na str. 10-11 ve stati Otakara Lemingra.

List krále Václava IV., který Sedláček ve Zbytcích register č. 507 klade do listopadu r. 1406, vročili jsme vzhledem k jeho obsahu (mluvit' se v něm o arcibiskupovi Janu z Jenštejna tak, jako by byl živ) do r. 1384 a uvedli jeho příjemce *Petra Sachse*, písaře kh. mince, v Král. Mincovně proto při tomto roce. Zda byl totožný s písařem Petrem, jehož nacházíme při r. 1386 a 1389 jako majetníka domu na Novém městě Pražském (měst. knihy, č. 2069 fol. 133 a č. 2095 fol. 11. v.), těžko povědět. Určitě byl písařem za mincmistra Petra Zmrzlíka, o čemž svědčí zápisy v měst. knize praž. č. 992 fol. 43 a 43v, kde se mluví dne 9. a 10. června 1419 o placení jakýchsi peněz „Petro notario domini Petri de Sweyssin“ a „Petro domini Petri Smrzlik, magistri monete in Montibus Chutnis“.

O *Jakubu Wolgemutovi* lze se dočísti více zpráv u Čelakovského-Vojtíška (Klášter Sedlecký, 88-89).

Zda byl *Adam ze Záříčí* (Adam de Zarzyecy, notarius curie regalis in Montibus Cutnis), který jménem Karla z Býchor hájil odúmrt' ve vsi (51) Lošanech a Radovesicích r. 1401 proti nápadu královskému,⁵⁷⁾ písařem mince či písařem urburním, nelze na ten

čas přesně určit; pravděpodobnější je prvé.

Jméno jiného dosud neznámého písaře mince, totiž *Konráda* nalezli jsme v listině ze dne 18. prosince 1409, v níž kh. konšelé vyznávají, že „Hanušek z Bykance, Conradů písařů mince syn, náš spoluměstěnin prodal ... na svém dvoře ... v Malém Bykanci ... 10 kop gr praž. mince ročního i věčného úroku Jakobovi Wolgemut z Norberku, našemu spoluměstěninu, za 100 kop dobrých grošův peněz hotových.“⁵⁸⁾

Mikuláš Chudý z Lobkovic byl nejvyšším písařem mince, jak již dříve uvedeno. V době asi někdy po r. 1406 sídlil v Praze, určitě je to známo v r. 1410.⁵⁹⁾ Za tohoto předpokladu by souhlasilo s pravdou, že se 19. května 1408 připomíná Mikuláš z Prahy (t. zv. Mikuláš Bohatý či Augustinův) jako písař mince kh. a svědek královského listu.⁶⁰⁾; jinak tento Mikuláš jako písař mince dosud nikde doložen není.

Mikuláš Kaplice z Pořešína stal se asi někdy po vzetí Hory Pražany dne 25. dubna 1421 písařem mince kh. Dne 5. února 1428 poručil svoji při se svou matkou Barborou Jakubu Leutnerovi (Nicolaus notarius monete Montis Cuthn. comisit omnem accionem suam ..., quam habet cum domina Barbara Johannis Caplicz olim protonotarii Maioris civitatis Pragensis pretextu caldaris seu patelle, in qua braxatur cerevisia, nec non 4 β debiti Jacobo Leutner a melone agendi atd. Actum f. 5. ante Dorothee.⁶¹⁾

Že byl tento Mikuláš synem této Barbory, jde na jevo z tohoto zápisu:⁶²⁾ „Anna relicta Nicolai Sisl resignavit ... omne ius suum, quod habet cum pueris suis ad omnia bona per prefatum Nicolaum Sisl relicta ... Nicolao nato Barbare Kaplicz marito suo ad habendum, tenendum atd.“ Datum: f. 5. post Egidii (2. září) 1434. Mikuláš Kaplice oženil se s Annou až někdy po r. 1428, neboť ještě dne 6. ledna tohoto roku se mluví o prvním jejím muži jako o živém: „Nicolaus dictus Sysel de Trzebon, quondam notarius curie archiepiscopalis prag. et Anna conthoralis ipsius...“ emerunt vineam atd.“⁶³⁾ Také jeden formulář z doby 1422-5 Mikuláše z Pořešína připomíná.⁶⁴⁾

K str. 327. - Jan písař jmenovaný na str. 291 vedle Racka z Kojšic jest bezpochyby *Jan z Vojic*, písař mince.

(52) K str. 327. - *Eliáše* „s dvora písaře“ lze mítí za písaře mince; bylť roku 1462 svědkem při kšaftě Bartoše kárníka od Ferdiana.⁶⁵⁾

K str. 327. - *Jakub* byl písařem mince již 1471; kšaft Václava Svatby byl toho roku sepsán „presentibus ... et Jacobo scriptore monete“.⁶⁶⁾

K str. 328. - *Pavel*, písař mince, seděl mezi obecními staršími (A. K. Lib. memor. A. 8v).

K str. 330. - *Tomáš Zelí* byl 1565 již mrtev; ve při o kšaft jeho ústní a o statek po něm pozůstalý rozhodnuto radami appellací roku dotčeného v úterý po Křížové neděli. Manželkou jeho byla Anna, dcera Petra Hlavsy z Liboslavě; smlouvy jsou zapsány v knihách Starého města Pražského.⁶⁷⁾

K str. 330. - *Jiří Šatný* držel úřad písařský při minci již 1562 (viz str. 323 dole).

K str. 330. - *Zigmund Kober* byl písařem mince již 1568.⁶⁸⁾

K str. 330. - Proč *Jan Zigel*, písař mince „zapomněvši se nad poctivostí, manželkou a dětmi svými nočním časem ujel“, vysvětluje se listem krále Rudolfa (v pondělí den sv. Havla 1581), kterým se šepmistrům nařizuje, aby dali statek Zigelův inventovati. Jan Zigel totiž na útěku s sebou vzal a odnesl 900 tolarů, které mu Daniel Pilgram před časem svěřil a k věrné ruce schovati dal. Daniel Pilgram vyprosil sobě na králi též „list odevřený, na Jana Zigle se vztahující, aby on, kdežbykoliv doptán a postižen býti mohl, dostatečně ujištěn byl“ (A. K. č. 3252).

K str. 331. *Centurio Muk* listem ze dne 2. ledna 1579 stvrzuje

⁵⁸⁾ A. K. Transumpta privileg. fol. 12 v.

⁵⁹⁾ A. m. Prahy, č. 2100 fol. 245.

⁶⁰⁾ Sedláček, Zbytky register, č. 756.

⁶¹⁾ A. m. Prahy, č. 2099, fol. 207.

⁶²⁾ A. m. Prahy, č. 2102, fol. 377 v.

⁶³⁾ Tamtéž, fol. 272.

⁶⁴⁾ Sternberg, Umriss einer Gschte. d. böhm. Bergwerke, I. 2. str. 110.

⁶⁵⁾ A. K. Reg. rub. parv. A. 5.

⁶⁶⁾ Ibid. I. 30.

⁶⁷⁾ A. K. č. 1932.

⁶⁸⁾ A. W. Výkaz stříbra.

⁵³⁾ A. W. Listina.

⁵⁴⁾ A. W. Reg. verk. při neděli Circumdederunt.

⁵⁵⁾ A. W. Listina.

⁵⁶⁾ A. K. Listina pergamenová č. 3.

⁵⁷⁾ Desky dvor. XII. fol. 251. Laskavě sdělil P. Fr. Štědrý, farář ve Slavětíně.

příjem stanse z písařství v minci za uplynulé čtyři neděle, úhmem 3 kp (po 45 bíl. gr týdně), z čehož patrně, že služby písařské v minci vykonával již od začátku měsíce prosince roku 1578.⁶⁹⁾

K str. 332. - Roku 1586 byl - bezpochyby pouze krátkou dobu - písařem při minci *Václav Julián*, syn mečiře Jana Juliána od Hutníčků. O pohoršlivém životě prostopášího tohoto muže zachovalo se v archivě kutnohorském zpráv mnoho veskrze nelichotných. Úřadu svého při minci zneužíval k všelijakým nepravostem: na Zigmundovi Freisichselbstovi z Freidnpachu, jinak Stejškovi, vymluvil summu 55 kp gr čes. na vexl a jiných mu za ně nedal, do mince pozůstal dlužen asi 25 kp gr, tak že z různých stran, hlavně od jeho rukojmí byla činěna připověď na všecken statek a všelijakou spravedlnost jeho.⁷⁰⁾

K str. 333. - *Tobiáš Paul*, písař mince, byl pohřben v měsíci září roku 1599.⁷¹⁾

⁵³⁾ K str. 333. - *Pavel Škréta* byl písařem mince ještě dne 17. března 1608; toho dne byla pohřbena první jeho manželka Zuzana z Hiršperku.⁷²⁾

K str. 333. - *Lorenc Glaser* se jmenuje písařem mince v listině ze dne 14. listopadu 1602.⁷³⁾

K str. 333. - *Šimon Glaser* byl písařem mince ještě dne 9. října 1610.⁷⁴⁾

K str. 334. - *Jiřík Fuld* byl písařem v minci již na začátku roku 1608.⁷⁵⁾ V úřadě vedl si nedbale a nepořádně; ale na Vláském Dvoře mu shovívali, až se donesly žaloby k vrchnostem vyšším, které pak neschovávaly. Dne 24. června 1610 píše nejv. mincmistr Hanibal z Valdštejna hornímu úřadu do Kutné Hory takto: „...kdež mne také zpráva dochází, že by Jiřík Fulda v některých svých věcech a povolání nebedliv byl; což mi do něho s podivením, ano i také že se jemu to od vás trpí, přichází. Pročež jeho napomenutí moci, aby povolání svému lepší pilností zachováti hleděl, budete. Jestliže se to od něho nestane a při mém, dá-li pán Bůh brzkém, příjezdu co toho spatřeno bude, co jemu z toho pocházeti bude, nechť žádnému jinému, nežli sám sobě vinu přičte...“.⁷⁶⁾

K str. 334. - *Jan Gloger* jmenuje se při roce 1613 „druhým“ písařem mince.⁷⁷⁾ Úřad písařství při minci držel ještě 1630.⁷⁸⁾

K str. 334. - *Jan Prums* byl písařem mince současně s Jiříkem Foldem již 1611⁷⁹⁾ (dne 30. dubna); v seznamu nákladníkův horních z r. 1613 jest zapsán jako první písař mince.⁸⁰⁾

K str. 334. *Řehoř Leopold Hackl*, úředník mince, roku 1665 po dva kvartály (Crucis a Lucia) zastával též úřad písařský při minci a bral za to týdně po 1 kp gr.⁸¹⁾

K str. 335. - Z doby, kdy se mince kutnohorská již již schylovala k zániku svému, totiž z doby okolo roku 1709 lze jmenovati neznámého dosud písaře mince *Davida Gevera*.⁸²⁾

K str. 337. - Závaží (k vážení stříbra, mědi) dostávala mince kutnohorská z Prahy. Registřík verkový z r. 1497 dokládá to zápisem při neděli: Da pacem: formanu od přivezení z Prahy nového závaží do mince k stříbru dvojieho dáno 10 gr. Jak se závaží chránilo úrazu, dovidáme se též z register verkových: 1498 Omnia dáno za plst pod závaží do váhy měděné 15 gr.

⁵⁴⁾ K str. 339. - Zkoušky vykonané na stříbre a na mědi označoval proběh puncem, dle zápisu v reg. verk. z r. 1497 při neděli Ecce Deus: za kolky a za punce kováři k probám 10 gr.

K str. 341. *Václav*, proběh královský, připomíná se častěji ve Dskách dvorských v letech 1406 až 1408. V německém textu jest psán „Waczlaw Vrsucher“, v latinském „Wenceslaus Frzuchar (de Rzepczicz)“ a opět „Wenceslaus Firsucher de Montibus

Cuthnis.“⁸³⁾

K str. 343. *Beneš* jmenuje se proběhem královským také v letech 1495, 1497, 1502 a 1503. Zvlášť důležitý jsou zápisy z let 1497 a 1503, neboť jsou dokladem, že Beneš zlatník, Beneš z Trničí a Beneš proběh královský jsou touž osobou.⁸⁴⁾

K str. 346. Úřad gvardejnský při minci kutnohorské nebyl kolem roku 1560 obsazen trvale; častá změna osob, úřad gvardejnský zastávajících, byla ovšem na škodu pravidelného mincování. Jeden ze zatímních gvardejníků byl *Krištof Mall*. Arcikníže Ferdinand zmiňuje se o něm v listě ze dne 28. října 1564 již jako o nebožtíkovi.⁸⁵⁾ Po něm byl dekretem ze dne 19. října 1564 ustanoven gvardejním *Krištof Lengholzer*, který byl dotud správcem hutí, s platem 2 kp gr míš. týdně; správcovství při hutích svěřeno bylo Danielovi Lehnerovi.⁸⁶⁾

K str. 347. - *Václav Kavka* konal práce gvardejnské již v prosinci roku 1599,⁸⁷⁾ ale ustanoven byl v úřadě tom teprve dekretem ze dne 5. května 1600.⁸⁸⁾

K str. 348. - V extraktu vydání za kvartál Crucis 1654⁸⁹⁾ účtuje se *Adamovi Enderlovi*, gvardejnovi kutnohorskému, pro interim od 16. července 1654 začínaje týdně po 2 zl. Z roku 1656 až 1663 zachovaly se průbní cedule (pro pagament a jiné stříbro, do mince přijaté), jím jako gvardejním podepsané. Takto jest zjištěno působení jeho ve službě gvardejnské již od roku 1654; a tím se vyplňuje značná mezera v seznamu gvardejníků na str. 421. Před tím býval Adam Enderle gvardejním při mincovně pražské.

K str. 349. - *Ignác Ant. Putz* byl gvardejním již 1682 a měl platu ročního úhmem 130 zl.⁹⁰⁾

K str. 352. Stans proběhe nebyl ustálený; roku 1617 přijímal Jan Schuster 48 gr týhodního stanse.⁹¹⁾

K str. 358. - Rodinné poměry *Václava Švába*, proběhe zemského, osvětlují se následujícími zápisem: „Já Jan Charvát, úředník ty časy mince ⁵⁵⁾ krále Mtí, a manželká má ... dlužni jsme opatrnému Ondřejovi Maustytlovi z Prahy a paní Machně dceři jeho i dětem jejím, kteréž má s nebožtíkem Švábem Václavem, zlatníkem z Prahy, 243 zl rýn ... Act. f. 4. ante Vitalis 1475.“⁹²⁾

K str. 360. - *Jan Baroch* byl proběhem zemským do roku 1505, což vysvitá z register verkových dotčeného roku z položky při neděli Dom. ne longe: Pavlíčkovi poslu k král. Mtí do Budína s listem o proběhe zemského Barocha, když umřel, 1½ kp.⁹³⁾

K str. 361. *Johannes „frzuchar“* byl 1522 dle nápisu na zvonu v Pertolticích u Zručě společníkem se zvonařem Jakubem Ptáčkem při slití téhož zvonu.⁹⁴⁾ Přispěl-li penězi, mědi neb jinou pomocí, není z nápisu zjevno. Není vyloučena možnost, že Johannes byl z rodu Bohdaneckých z Hodkova, jimž Pertoltice náležely.

K str. 361. - Plně jméno Jaroslava, proběhe zemského, jest *Jaroslav Sekerka z Sedčic a na Bezděkově*. Držel úřad dotčený již 1523; dne 23. dubna toho roku obsílá J. S. z S. „frzuchar zemský“ svědka proti Janovi Boršovi z Ryzmberka a z Oseka k svědomí⁹⁵⁾ a opět dne 8. června téhož roku svědčí J. S. z S. v jisté při „vzav to na tu přísahu, kteréž jest králi JMti i vši zemi k úřadu frsucharství zemskému učinil.“⁹⁶⁾ Roku 1525 poháněl před soud komorní Jakuba z Vřesovic na Valčí pro 151½ kp 15 gr čes.⁹⁷⁾

K str. 361. *Jan Bohmický z Bohmice* býval hejtmanem hor Vrbických; z úřadu toho roku 1550 (v měsíci dubnu) vzal odpuštění.⁹⁸⁾

⁸³⁾ Sdělil laskavě P. Frant. Štědrý, farář ve Slavětíně.

⁸⁴⁾ A. K. Reg. flav. maius, A. 15, C. 3, F. 17.

⁸⁵⁾ A. K. hor. odd. kniha 2, fol. 39.

⁸⁶⁾ Ibid. fol. 40, 81, 82.

⁸⁷⁾ A. K. hor. odd. 4379.

⁸⁸⁾ Ibid. 4795/A.

⁸⁹⁾ A. W. Listina.

⁹⁰⁾ A. W. Müntz und Bahr-Geldes-Raittung.

⁹¹⁾ A. K. hor. odd. 6017.

⁹²⁾ A. K. Reg. rub. parvum L. 17.

⁹³⁾ A. M. Reg. verk.

⁹⁴⁾ Otisk legendy laskavě poskytl p. Jan Valchář, říd. učitel v Bojišti u Ledče.

⁹⁵⁾ Arch. Čes. XXXII. 402.

⁹⁶⁾ Ibid. str. 344.

⁹⁷⁾ Arch. Čes. XXXII. 358.

⁹⁸⁾ A. K. hor. odd. kniha 2.

⁶⁹⁾ A. W. Kvitance.

⁷⁰⁾ A. K. Lib. conduct. 1514. G. 17 v.

⁷¹⁾ A. arciděkan. Matrika svbarb.

⁷²⁾ Ibid.

⁷³⁾ A. K. hor. odd. 4499.

⁷⁴⁾ Ibid. 5188.

⁷⁵⁾ Ibid. 5093.

⁷⁶⁾ Ibid. 5161.

⁷⁷⁾ Ibid. 5430.

⁷⁸⁾ A. K. Lib. her. V. 65 v.

⁷⁹⁾ A. W. Particulare der Accidentalialia.

⁸⁰⁾ A. K. hor. odd. 5430.

⁸¹⁾ A. W. Rejstřík.

⁸²⁾ A. K. hor. odd. kniha 29. fol. 148 a násl.

K str. 368. - Jak přesvědčivě dokázal Šusta (Dvě knihy českých dějin I. str. 96-100, 426, 455), nebyli Florenčané Rinieri, rytíř Appardus, syn pana Taddea z rodu Donati a Cino, které na sklonku roku 1299 do služeb českého krále získal kancléř Petr z Aspeltu, minciři řemeslnými, nýbrž byla to společnost zkušených kapitalistů čili obchodní družstvo toskánské, přivolané králem k provedení podniku, na něž zkušenosti domácího obchodnictva nestačily. Tito bankéři, přivolání z Italie, kde řádná měna grošová se vžíla, trvající téměř celé století, zůstali trvale v zemi a obírali se nejen správou mince, nýbrž i jinými obchody, majíce postavení zvláště privilegovaných importérů. Rinieri byl dokonce r. 1304 a 1305 společně s biskupem Janem Muskatou místodržícím v Krakově, a Appardus se stal r. 1304 král. podkomořím v Čechách. Proto nutno škrtnouti, co jest obsaženo v řádcích 1.-5. shora.

K str. 368. - Jan, zlatník a řezáč kolků mincovních, zemřel bezpochyby r. 1476. Všecken statek pozůstalý byl ujat poručníky ustanovenými (56) Kozlíkem a Komoráčem; majci obci nebylo učiněno žádné opatření, aby kolky mincovní a rozmanité k nim přípravy, v dílně Jana zlatníka uchystané, byly z poručení dotčených opatrovníků vyloučeny a do král. mincovny odevzdány. Král listem, psaným v Praze ve čtvrtek před sv. Mikulášem 1476 šepmistřům kutnohorským toto opomenutí přísně vytýká a přikazuje jim s pilností, aby to ihned opatřili a kolky, svršky a jiné všechny přípravy, k tomu příslušející, ihned pobrali a dali v moc úředníků mince královské, kterým již bylo poručeno, cožť s tou věcí mají činiti (A. K. čís. 119 z listin starších).

Jan zlatník byl mužem v obci velmi váženým a často zasedal mezi šepmistry, zejména 1459, 1466 a 1473 (A. K. Reg. hered. 1442-98 N. 3, T. 9 a V. 63). S manželkou svou Martou držel od r. 1465 dům s zahradou v uličce pod Talmarkem vedle farhofu; koupil jej ze statku pozůstalého po neb. Václavovi Scribovi za 110 kp gr, zavdal 60 kp gr hotových a ostatek doplatil do r. 1468 (A. K. Reg. hered. 1442-98 T. 11v). Po Janovi pozůstali sirotci Václav, Beneš, Viktorin, Marketa a Johanka. Vdova Marta provdala se za pana Řehoře z Dorotic (A. K. Lib. antiq. hered. 1426 P. 37).

K str. 371. - Matkou Jana z Liboslavě byla Zuzana z Vikanova, někdy manželka Mikuláše Dětského.⁹⁹⁾

K str. 372. - K objasnění ryjecké činnosti Jiřika z Řánsné slouží též list ze dne 19. ledna 1566, ve kterém arcikníže Ferdinand úředníkům mince oznamuje, že se mu kolky na říšské zlaté, Jiřikem zlatníkem řezané, velice líbí, a nařizuje, aby s ním bylo vyjednáváno, chtěl-li by také pro mincovnu pražskou řezati kolky, a to nejen na říšské zlaté, nýbrž také na půlky a čtvrtky, jakož i na deseti- a dvoukrejčary.¹⁰⁰⁾

K str. 377. - Šalomoun Skultet byl asi posledním v Hoře usedlým ryjcem kolků. Již roku 1654 posílali z Hory pro železa pregéřská do Prahy; v letech 1663, 1664 a 1665 přijímal pražský řezáč Jiří Teuche plat z mincovny kutnohorské za rytí spodků a svršku mincovních. Odtud neměla mincovna kutnohorská již řezáče svého. Ondřej Ign. Rabenstein ryl kolky pro Kutnou Horu již také 1699, a sice 27 želez grošových po 3 zl, 4 železa krejcarová po 1½ zl a 4 železa trojníková po ¾ zl.¹⁰¹⁾ Dále máme zprávu o tom, že roku 1724 pražský řezáč Martin Karel Lípovský řezal pro Horu kolky na zlaté.¹⁰²⁾

K str. 390. - Bezpochyby ihned po smrti Šebest. Dynesa byl k šafářství mince přijat Václav Kirchprigk Kolinský a držel úřad ten ještě na začátku roku 1618 (viz str. 54).

K str. 391. - Krínecký byl ještě 1625 šafářem mince.

(57) K str. 391. - Roku 1510 byl Bartoš hospodářem při minci (A. K. Reg. verk.).

K str. 391. - Bohuslav, z Dvora Vlaského hospodář, připomíná se ještě 1523.¹⁰³⁾

K str. 392. - Matěj, vrátný VI. Dvora, připomíná se roku 1440 v zápise tomto: „Matějovi, vrátnému se Dvora, a Káci jeho manželce, jich dědicóm i budoucím městiště pivovarné, někdy Jehlovské, se zdmi i se vším příslušenstvím, což jest v těch zdech,

jest vepsáno v knihy městské k jmění, držení a požívání ... Neb to dřievnie časy jest jemu též dáno tak, jakož jiným domové a jiné věci jsú rozdávány“.¹⁰⁴⁾

K str. 393. - Václav Doktor, který byl 1558 vrátným VI. Dvora, vedl si podvodně, přijímaje uhlí do mince a vypláčeje za ně uhlířům (viz str. 384).

Vrátným Dvora Vlaského roku 1566 byl Jiřík Duchek; úředníci mince přimlouvají se za něj u šepmistřů, neboť měl nesnázi s Petrem kožišníkem, který mu dělal škodu na zahradě za branou Kolínskou.¹⁰⁵⁾

Mezi lety 1591 a 1596 jmenují se vrátnými Matouš Hradecký¹⁰⁶⁾ a Václav Roza.¹⁰⁷⁾

Křištof Veselský byl vrátným již 1604; dovídáme se o tom z relace, dne 6. července dotčeného roku jím podané, že Jan Jiří Háša z Ujezda a na Nebovidech nechtl zde v domě svém přijmouti psaní zapečetěné, které mu úřadem horním po něm (vrátném) bylo posláno.¹⁰⁸⁾ Střehl vrata VI. Dvora ještě 1637; tehdy s manželkou svou Mandalenou ujal domek nápadem po neb. Samuelovi Veselském, strejci svém.¹⁰⁹⁾

Václav Opatovský byl vrátným již 1654 a opatroval tygle (při rozpouštění verku); za to bral týdně 45 kr.¹¹⁰⁾

K str. 393. - Roku 1600 byl ponocným VI. Dvora Jan Vala (viz str. 260), roku 1612 Jiřík Strimilovský.¹¹¹⁾

Povinnosti ponocného na VI. Dvoře byly velice rozmanité: nebyly to pouhé ponůcky, nýbrž i za dne bylo mu vykonávati všelijaké práce, jak poznáváme z přísahy jeho. Ponocný na VI. Dvoře zavazoval se takto: „Přisahám Pánu Bohu, že tuto povinnost ponocování na Vlaském dvoře sobě od pánův úředníkův svěřenou věrně, pravě a upřímně zpravovati chci, a spatřil-li bych kde jaký oheň aneb že by nětco skrze zlé lidi se na témž VI. dvoře, obzvláště při minci, škodlivého díti chtělo, hned vokřik udělati (58) a dáti znáti a sám podle nejvyšší možnosti toho zlého pomáhati přetrvovati. Tolikéž cožby mi koliv od pánův úředníkův horních a mincovních poručeno bylo, ve dne buď dříví řezati a štípati, dvůr městi, zinním časem pokoje topiti, buď někde v potřebách poslati, v noci při ponůtce se ohlašovati, - to všecko též chci a připovídám s ochotností vykonati a v tom ve všem pilnost a bedlivost všelijakou zachovati...“¹¹²⁾

K str. 421. - Mezery v seznamu úředníků mince 1633-35 nutno vyplniti jménem Jana Prunce (viz str. 316).

(59) Přílohy:

I. Příloha.

Čís. 1.

1352. 16. srpna a 13. prosince.

Feria quinta post Assumpcionem s. virg. Marie -. Item Gera, dicta Smydin, publicavit, quod emit¹⁾ unum quartale unius fabricae in Cytina erga Jesconem et fratrem eius, Petri de Gallis filios, Judicio III°. Et Vla genero eius ipsa Gera predicta furmundsczaft resignavit.

Feria quinta in die sancte Lucie virginis -. Item Vla Smydinne gener publicavit quartam partem fabricae in Motibus Kutnis. Judicio III°.

A. m. Prahy, č. 987 nové fol. 4 a 5.

Čís. 2.

1357. 21. prosince.

Wir Wenczlaw Gosprecht, Nyckel Pek, Nyckel Lo^emer, Frenzel Quartz, munczer schepphen in den smiden, dar nach di schepphen aus dem preghaus Herman Eldrys, Wenczlaw Schadwynkel, Stephan Hofman bekennen und tun kunt allen den, di nu seint und hernach kunftik werden, daz di ersam vrowe Luccy Kurlynne hat gekauft ein virteil einer smiden gelegen in der smiden von der Gabel ir und irn

¹⁰⁴⁾ A. K. Lib. her. ant. K. 6 v.

¹⁰⁵⁾ A. K. hor. odd. 2043/A.

¹⁰⁶⁾ A. W. Listina nedatovaná.

¹⁰⁷⁾ A. K. hor. odd. 3903.

¹⁰⁸⁾ Ibid. 4615.

¹⁰⁹⁾ A. K. Lib. hered. VI. pg. 452 v.

¹¹⁰⁾ A. W. Rejstřík vydání.

¹¹¹⁾ A. W. Listina.

¹¹²⁾ A. W. Přepis z konce 16. stol.

¹⁾ Na tomto místě jest napsáno a přeškrtnáno: quartale, mediam fabricam.

⁹⁹⁾ A. K. Lib. sentent. K. 1 a násl.

¹⁰⁰⁾ A. K. hor. odd. kniha 2, fol. 87.

¹⁰¹⁾ A. W. Kvitance.

¹⁰²⁾ A. W. Kvitance.

¹⁰³⁾ A. K. Lib. conduct. A. 20 v.

erben czu haben um x schok grozer Prager pfeninge recht und redleich in alle dem rechten, als gewonleich ist andir virteil einer smiden, alzo schol auch di egenante vrowe Luccy ir virteil haben czu irem leibe, di weil si lebet, vor aller manne anspruch. Wenn daz geschiet, daz got gepeut ubir si, so schol daz virteil halb erben auf den convent czu Vrowental, daz andir halbe teil schol erben auf ir enikel, di do ist genant Anna. Geschech abir daz, daz ir enikel Anna absturbe odir abginge, so schol daz andir halbe teil auch erben auf di samenunge czu Vrowental. Czu einem urkunde diser sache hab wir vrogenante schepphen unser ingesigel an disen prief geleit czu einer warheit und vorhantvestet. Daz ist geschehen nach gotes gepurt tausent jar und ⁽⁶⁰⁾ dreuhundert in dem sibenden und fumfzigesten jar an sent Thomas tage dez heiligen zwelfboten, alz er waz an dem donirstage.

Orig. perg. v praž. univ. knihovně, č. 270 s 2 otlučenými pečetmi obce mincírů a pregěrů na perg. proužcích. Na rubu: „Litera super fabricas in Montibus Kutnis, N° 84“. Novější rukou: „Ex abbazia monial. ord. cisterc. in Valle virginum vulgo Frauenthal. 1357 am tage s. Thomae apostoli“. V pravo od toho pismem XVI. stol.: „Alhie ist den [!] convent züe gestorben ein vierttl smitten. 1357.“

Čís. 3.

1378.

Kvncz smersneyder der hat mit gutir vornunft und mit wolbedachtem mute beschaiden und geschaft sein gut in aller der weis, als hie geschriben stet: czu dem ersten so schaft und beschaidet her ... Dor noch beschaidet her ain virtail ainer smid aim erbern prister czu aim evigen selgeret also, daz man daz sol kaim prister ewiclich vorreichen sunder also lange, als sich ain prister ordenlich helt, di weil sol im daz volgen.

Des totpetleut sein di erbern Petir Newburger ain schepphen und Jesco Wambaser, di haben der beschidung bekant in aim vollen rat und der ganz rat hat das gehaiszen in der stat puch schreiben und legen.

A. zemský v Praze. Kolínský manual radní, fol. 11v-12. - Vávra, Děj. Kolína (1888) mluví na str. 36. a 50. neporozuměním o kovárné místo o mincovní dílně.

Čís. 4.

1383. 26. ledna.

Wir Ffrenzil Quarcz, Elbil Reynel, Bertil von Pysk, Schoⁿ Hannus, muⁿczerschephin in den smiden, dornach di schephin in dem preghaus Heynczman Megirl, Ffranz Hoffman, Jacusch von Pysk bekennen und tun kunt mit disem gegenwo^rtigen prif allen den, di nu sint adir hernach kuemftik werden, das di ersam geistlich juncfraw Gaczsa aptesin, Anna priorin, Elka underpriorin, Anna kelnerin, Dorothee custorin und der erber geistlich herre her Hannus Gestil und auch probist und das gancze convent des closters czu Vrawental haben recht und redlich ein halbe smiden auf unsers herren des kuⁿigs muⁿczhoff auff dem Perge czun Kutthen an der Mautner smiden und auch din ligt recht und redlich den vorbenanten juncfrawen und dem egenanten herren hern Hannosen und auch dem ganczen convent des closters czu Vrawenthal di egenante halbe smiden gelegin in der Mautner smiden in czu haben und czu besiczen erbiclich und ewiclich in allen den rechten nu^czen und genize recht, als ein iczlicher frumer werkmeister czu rechte ein halbe smiden besiczen und haben schol, in czuku^mftigen czeiten auch mit so^theiner besuⁿderlichen bescheidenheit, so kuⁿndige wir egenanten schephin in disem kegenwo^rtigen prife, ab das immer gesche, das imant hernach que^me und bre^chte ⁽⁶¹⁾ adir czeitge den alden vorhalden prif, der do vorlorn ist, der do auch gelaut hat uber di vrogenante halbe smiden in der Mautner smiden, den man auf geruffen hat czu drein maln uber lant czu kirchen und czu strassen in vir steten, auf dem Perge czun Kutthen, czun Neven Koⁿln, czum Czaslabs, czum Deuczsen Brode und nimancz komen ist in der czeit, do man den selben prif auf geruffen hat, der den selben prif bracht adir gezeigt hette und dorumme, so schal der selbe egenante alde vorhaldene prif fu^rbas mer ewiclichen keine kraft noch macht nicht enhaben, sunder diser newe kegenwo^rtige prif schal haben alle kraft und macht, alz do vor geschriben stet an aller leute ansproch und hindermiese ewiclichen, wi di benant sein adir wer di weren in czuku^mftigen czeiten. Czu eim urkunde unde czu einer ewigen bestetigunge diser sache hab wir vorgesprochen schephin unser peide anhangende sigel an disen prif geleit, der do gegeben und geschriben ist nach Crisecz geburt tausent dreihundert jar und in dem drew und achczigisten jare an dem nesten mantage vor unser Vrawen tag der lichtwei.

Perg. orig. v praž. univers. knihovně, č. 471, se dvěma otlučenými pečetmi na perg. proužcích. - Na rubu: „Ex abbazia monial. ord.

cisterc. in Valle virginum N° 65.“

Čís. 5.

1383. 6. května.

Wir Ffrenzil Quarcz, Elbil Reynel, Bertil von Pysk, Schoⁿ Hannus, muⁿczerschephin in den smiden, dornach di schephin in dem preghaus Heynczman Megirl, Francz Hofman, Jacusch von Pysk bekennen und tun kunt, mit disem kegenwortigen prife allen den, di nu^c sint adir hernach ko^mtkik verden, das di ersam vraw Agnes Guⁿlyn von Prag hat gekauft ir und irr tochter Dorothean Mertein Rotlebin, muⁿczmeisterin auf dem Perge czun Chutten um vir und um achczik schok grozer Prager phennige ein firteil einer smiden auf unsers herren des kuniges muⁿczhof des Perges cun Kutthen, di do benannt ist di Pysker smiden und auch din ligt, recht und redlich wider den ersamen hern Mertein Rotlebin, muⁿczmeister des Perges czun Chutthen. Nu schol di vrogenante vraw Agnes und ir tochter Dorothea haben alle di recht, nu^cze und genise czu dem vrogenanten firteil einer smiden erbiclich recht, alz ein iczlich frumer werkmeister czu recht ein furteil einer smiden besiczen und haben schol, in czukuemftigen czeiten und also bescheidenlich, wen got beut uber di vrogenante vraw Agnes, so schol das egenante firteil einer smiden gevallen auf ir tochter Dorothea Mertein Rotlebin und dornach schol di egenante vrawe Dorothea, wen got auch uber si gebeut, daz vrogenante firteil einer smiden schicken und geben czu eim ewigen selgeret noch iren trewen und alz si aller beste gut duenkt. Czu einer bestetigunge dieser sache hab wir vorgesprochen schephin ⁽⁶²⁾ unser peide hangende sigel an disen prif geleit, der do gegeben und geschriben ist nach Cristecz geburt tausent drei hunderth jar und in dem drew und achczigisten jare an dem nesten mitwoch vor dem Heiligen Phingstage.

Opis. Archiv kapitoly na hradě Praž. Lib. erectionum XI, nové f. 76.

Čís. 6.

1412. 24. ledna.

Wir Swager Hensel, Mertein Teicher, Hensel Greusser, Wenzlaw To^ppler, münzcerschopfen in den smiden, dornach Heyman Alder, Niclas Hebenstreit, Francz vom Rosental, schopfen in dem preghaus bekennen und tun kunt offenleichen mit disem gegenwurtigen brife allen den, die nu sein oder hernach kunftig werden, das der erber Nicolae Oderwicz hat ein ganzes lediges lon uf unsers genedigen herren des kuniges munczhoff zun Chutten und dasselbe lon gelegen ist in Iglawer smiden und auch darinne ligt, recht und redleich dem vorbenanten Nicolae und das egenante lon in czuhaben und zu behalden und zu besiczen und zu gebrauchen ungehindert vor alleramenicleich mit allen dem rechten nuczen und genisse recht, als ein iczliches lediges lon recht hat von der arbeits in den smiden und des toten zu warten von des egenanten lones wegen czu dem egenanten Nicolae und wenn got uber in gepeut, so gibt man seinen nesten erben oder wer den gegenwurtigen brif mit recht hat, fumfundsibenzig mark, di man dem egenanten Nicolae gibt, noch seinem tode. Und zu einer bestetigunge hab wir egenante schopfen unser peide insigel zugezeugnus an disen brif gegangen, der do geben ist noch Cristi gepurt virzehenhundert jar und in dem czwellfem jare der dominiken Adorate 1°.

Orig. perg. v arch. města Vidně, č. 1909 se dvěma pečetmi. Na rubu: Nicolaen Odrowitz verschreiben von den Muntzer und Pregschöphen umb ain gantz ledigs lon auf des Kunigs Müntzhoff zum Kutten gelegen datum am sontag adorate A° 1412.

Čís. 7.

1412. 31. ledna.

Wir Swager Hensel, Mertein Teicher, Hensel Greusser, Wenzlaw Töpler, münzcerschopfen in den smiden, dornach Heyman Alder, Niclas Hebenstreit, Francz vom Rosental, schopfen in dem preghaus bekennen und tun kunth offenleichen mit disem gegenwurtigen brive allen den, die nu sein oder hernach kunftig werden, das der erwerdig herre Jacob abt und sein covent [!] des closters zu Cziedzic haben ein ganzes lediges lon uf unsers genedigen herren des kuniges minczhof des Perges zun Chutten und dasselb lon gelegen ist in Pyesker smiden und auch dinne ligt, recht und redleich dem egen(anten) herren Jacob abt und seinem covent [!] und das egen(ante) lon in selber zu haben, zu halden, zu besiczen und zu gebrauchen ungehindert vor alleramenicleich mit allen den rechten ⁽⁶³⁾ nuczen und genisse recht, als ein iczliches lediges lon recht hat von der arbeits in den smiden und des toten zu warten von des egen(anten) lones wegen zu dem egen(anten) apt Jacob und wenn got uber in gepeut, so gibt man seinem covent [!] oder, wer den gegenwurtigen brif mit recht hat,

fumfundsibenzig mark, di man dem egen(anten) Jacob abt gibt, noch seinem tod. Und zu einer bestetigunge diser sache hab wir vorgehan(te) schopfen unser beide insigel an disen gegenwurtigen brif gehangen, der do geben ist nach Cristi gepurd vuczehenhundert jar und in dem czwelftem jar der dominiken Adorate secundo.

Orig. perg. v arch. min. vnitra v Praze se 2 na krajích otlučenými pečeti ve žlutém vosku na perg. proučích.

Čís. 8.

Po 1412. 31. lednu.

Ich Niclas Hebenstreit lag krank und doch mit guter vernunft. Do ich sach, das meiner tage uff erdreich nimmer weren, do besant ich die erbern Lucas munczer einen gesvorn scheid des Pergs czun Kuten, Jurge Glaczer und Perchtold Giesperger und bat si durch gotis willen, das sie bei meiner beschidunge weren. Do tet ich vor in meine beschidunge in sulcher weise: ... Auch bescheid ich die lon, die mir volgen under den munczern, noch meinem tode meiner egenanten hawsfrawen Katherina ein dritteil und meiner vorgehanen tochter czweiteil. Iurati de pleno consilio.

Opis A. m. Jihlavy. Rkp. A 131-132. - Otiskl Tomaschek, Oberhof Iglau, č. 324. - Mikuláš Hebenstreit žil ještě 31. ledna 1412 (viz předcházející čís. 7.).

Čís. 9.

1414. 1. září.

Copia testamenti Barbare Czwickin.

Barbara relicta Henslini Czwick volens ire ad limina beate virginis Marie compos rationis et sana deliberacione coram Nicolao carnifice tunc jurato scabino legavit et disposuit de omnibus bonis suis post mortem suam in hunc modum.

Primo comisit Barbare Glaczerin amite sue illas VIII s. g. census, quarum III s. habet super Novo molendino, et II s. g. super abbatem et conventu(m) Czedlicen(sem) et una [!] sex. super domo Henslini Grewsser, et unam super domo Triblin et unum quartale super precio Wilhelmi Schik, quod ipsa Barbara Glaczerin easdem VIII s. census et quartale antedictum disponere et ordinare debet pro remedio animarum, prout de ipsa confidenciam gerit singularem.

Item habet unam sex. census super domo quondam Reck et unam s. census super precio Francz Preuer [!] et unam s. census super domo Petri Netel.

⁽⁶⁴⁾De illis legavit unam sex(agenam) census Marussze filie Vrsule eius amite et unam sex(agenam) census Proklino filio Dorothee iudicisse de Malyna et unam sex(agenam) census dicte Dorothee iudicisse. Et si dicti pueri infra annos maturitatis decederent, tunc dicte due sex(agine) g census ad antedictam Dorotheam devolventur pleno iure.

Item legavit et commisit dicte Barbare Glaczerin ad fideles manus unum octale super precio Paul Lomer et unum octale super precio Hannus Swab, et unum octale super Hannus de Rosental precio, quod ipsa anime sue memoretur et pro remedio animarum ordinet modo, quo potest meliori, et hoc in quantum sola cum pueris suis non indiguerit. Si autem sola cum pueris suis indiguerit, tunc potest dicta quatuor quartalia convertere in suos usus secundum suam et puerorum suorum necessitatem.

Item legavit III [!] ebdomadaliter census, quos habet super precio Francz Prenner, quod antedicta Barbara Glaczerin dictis orphanis scilicet Marussze et Proklino ipsos septimanatim levat et conservet, donec pervenerint ad annos maturitatis.

Reliqua bona sua omnia, quocunque vocentur nomine, potentialiter commisit et legavit ante [!] Barbare Glaczerin cum eisdem faciendi, prout de ipsa confidenciam gessit singularem sine quorumlibet hominum impedimento.

Insuper prefata Barbara Czwickin reservavit et reservat sibi potestatem supradictam legacionem mutandi, alterandi, cassandi, quocies et tocies vlt, quousque vixerit in humanis sine quorumlibet impedimento. Actum sabbato proximo ante festum Nativitatis Marie anno MCCCCXIII^o.

Opis. A. m. Jihlavy. Rkp. A. nové fol. 165-6. - Otiskl chybně Tomaschek, Oberhof Iglau, str. 244-5, kde důsledně četl „predium“ místo správného „precium“ (Lohn, lůn). - Srv. k tomu další č. 14.

Čís. 10.

1416. 3. května.

Wir Mathes Flügel, Lucas Münzzer, Wenzlaw Topler, Purkart von Rosental, münzerschopfen in den smiden, dornach Hanman Alder, Hannus vom Piesk, Hannus Swab, schopfen in dem preghaus, bekennen offenleichen mit diesem gegenburtigen brieve allen den, die nu sein oder hernoch kunftig werden, das der erber man Heinrich

Flemmyng, goltsmid auf dem Perg zun Chutten, hat gekauft im und seinen nesten erben ein virteil einer smiden wider den ersamen man Paul Meyler, etwenn perkschreiber des Pergs zun Chutten umb fünfzig schok grosser guter Prager pfenning, di der egenante Heinreych Flemmyng dem vorgehanen Paul Meyler mit bereitem gelde gancz und gar bezalt hat, und dasselbe virteil einer smiden gelegen ist auf unsers genedigen herren kuniges münzchoff des Pergs zun Chutten genant in der Prager smiden in dasselbe virteil einer smiden czuhaben, czuhalden, czugenissen und czugebrauchen erbtleich und ⁽⁶⁵⁾ ewicleich mit allen den rechten nuzen, als ein iczleicher werkmeister ein virteil einer smiden recht und redlich besiczen sol vor allermenicleich ungehindert. Und wer den gegenburtigen briff mit recht hat, dem gepuren alle vorgeschribne recht. Und czu einer bestetigunge dieser sache hab wir egenanten schopfen unser paide insigel czugezeugnus an diesen gegenburtigen briff gehangen, der do geben ist nach Cristi gepurt vierzehenhundert jar und dornach in dem sechzehentem jar der dominiken, als man singet Misericordia domini.

Orig. perg. v arch. města Vidně, č. 2035; pečeti odtrženy. Na rubu: Hainrichen Fläming Kaufbrieff umb ain viertail ainer schmitten auf des Kunigs muntzhoff gelegen in der Prager schmitten genannt von Pauln meuler. Datum am sonntag misericordia domini A° 1416.

Čís. 11.

1416. 3. května.

Wir Mathes Flügel, Lucas Münzzer, Wenzlaw Topler, Purkart von Rosental, münzerschopfen in den smiden, dornach Hanman Alder, Hannus vom Piesk, Hannus Swab, schopfen in dem preghaus bekennen offenleichen mit diesem gegenburtigen brive allen den, die nu sein oder hernoch kunftig werden, das der erber man Heinrich Flemmyng, goltsmid auf dem Perg zun Chutten hat gekauft im und seinen nesten erben ein virteil einer smiden wider den ersamen man Paul Meyler, etwenn perkschreiber des Pergs zun Chutten umb fünfzig schok grosser guter Prager pfennig, di der egenante Heinrich Flemmyng dem vorgehanen Paul Meyler mit bereitem gelde gancz und gar bezalt hat, und dasselbe virteil einer smiden gelegen ist auf unsers genedigen herren kuniges münzchoff des Perges zun Chutten genant in der Iglawer smiden in dasselbe virteil einer smiden czuhaben, czuhalden, czugenissen und czugebrauchen erbtleich und ewicleich mit allen den rechten nützen, als ein iczleicher werkmeister ein virteil einer smiden recht und redlich besiczen sol vor allermenicleich ungehindert. Und wer den gegenburtigen brif mit recht hat dem gepuren alle vorgeschribne recht. Und czu einer bestetigunge dieser sache hab wir egenante schopfen unser paide insigel czugezeugnus an diesen gegenburtigen brif gehangen, der do geben ist nach Cristi gepurt vierzehenhundert jar dornach in dem sechzehentem jar der dominiken, als man singet Misericordia domini.

Orig. perg. v arch. města Vidně, č. 2036; pečeti odtrženy. Na rubu: Hainrichen Fläming Kaufbrieff umb ein viertl ainer schmitten auf des Kunigs muntzhoff gelegen in der Iglauer schmitten von Palln meuler datum am sonntag misericordia domini. A° 1416.

Čís. 12.

1437. 18. listopadu.

Katherina Futrerinn de Montibus Chuttnis resignavit xß gr super Johannem Swab eciam ibidem in Montibus Chuttnis super pregerlon ⁽⁶⁶⁾ honorabili viro domino Theodrico plebano in Montibus Chuttnis in ecclesia Maiori. - Testis Jeronimus Ludl et Nicolaus Merbatt. - Actum f. 2. ante Elisabeth anno etc. XXXVII^{mo}.

A. m. Jihlavy, Měst. kniha III. fol. 161.

Čís. 13.

1442. 6. listopadu.

Daz gescheffte des Lorencz dy Wuczku¹⁾ von dem Perge. Sein geschefftlewt Procop Medsider und Hanuschko Reinswerk, die also bekant haben, daz der benant Lorencz mit wolbedachten mutt sein dicz gegenburtigs gescheffte tan hat ... Item czwai hewsser auf dem Perge und ein pregerlon auf dem münichhoff [sic] ... Und alle obgeschribne ding und gutter die hat er geschafft Katruschn seiner swester. Wer aber sach, das die benant Katrusch sein swester ab ging an erben, so schol man von den egenanten guttern stiften ein evige mess und das ubrig sol gefallen auf seine nechste frewnt ... Registratum feria III. ante Martini anno domini M°CCCC° tricesimo quinto.

A. m. Jihlavy, Měst. kniha III. fol. 149v-150.

¹⁾ Divůčků?

1442. 26. listopadu.

Testamentum Barbare relicte Georgi Gloczer de Montibus Cuthnis.

Ir geschefftlewt sind Hanns Teckl, die czeit burgermaister und Janco Ryzman, baide gesworen schepfen, die also furbracht haben und bekant, das di erber frau Barbara Jorig Glaczerin in irem sichpette ligund bei guter vernunft und mit wolbedochten mut in irer gegenwurtikeit ein sulichs gescheffte getan hat und gemacht, als donn hernoch ist beschriben und hatt alle ire schuld, die man ir schuldig ist, mit namen beschreiben lassen ... Item so schaff ich meiner schtifochter der Katruschen des Clymschen hawsfrawen und der Cecilia irer tochter mein haus auf dem Berge und ein achtteil eines lones auf dem minczhoff und ob eines under in abging mit dem tode, das dosselbig gevalle auf das ander. Auch schaff ich dorczu der obgenanten Katruschn meinen graben rokch und den hesein pellicz. Item ich schaff der Katruschen des Johannes schulmaister czu der Iгла tochter eins achteil eines lones auf dem minczhoff auff dem Berge und dorczu ein rukcheine kchüczn. Item so schaff ich meinen baiden suⁿ ein pregerlon und ein kchür auf dem minczhof ... Und desselbigen obgeschriben geschefftes hat si ir erkoren furnund und mechtige verweser die erberen weisen mannen Johannes schulmaister und den Jacob Czweifaler, burger czur Iгла und hat gepeten mit fleisse, das sie demselbigen geschefft und irem leczten willen sullen also vor sein mechtikleichen und awsrichten als geweldige verweser an aller irer kinder und ander fründt ⁽⁶⁷⁾hindernisse. Actum et registratum feria secunda post Katherine anno domini M^o quadringentesimo quadragesimo secundo.

A. m. Jihlavy. Měst. kniha III. fol. 191v-192v. - Srv. k tomu předcházející č 9.

Čís. 15.

1443. 25. října.

Jan Odolen, měštěnin Nového města Praž., potvrzuje, že mu byly vyvydány videň. konšely německy psané listy, jež jeho tchán, Leotoldus Zwirner, měštěnin Starého města Praž., u nich uložil: „Item primo privilegium super quarta possessionis in Montibus Chuttin, dicte fabrica Gabler, vulgariter Gablersmidten nuncupata. Item privilegium super quarta parte possessionis dicte fabrica Pragensis, vulgariter Pragersmidten“.

Quellen zur Geschichte der Stadt Wien. II. odd. II. sv. č. 2949.

Čís. 16.

1455. 11. srpna.

Ein fruntliche vorrichtung czwischen dem Niclas von Kolen an einem und dem Hanus Weithals mit Katherineina seiner hawsfrawn und irer swester, Sules tachter an dem anderen tail. Umb alle brieffe und rechte, die der benant Niclas von Kolen von der Cristina Paul Prenners tachter hat gehabt und gekawfft.

Ire gemechtlewt von des Niclasen tail sind Johannes Luleich und N. statschreiber und von des Weithals mit den czwaien swestern wegen Ambrosius Priesniker und Jacob Finücker, die also czwischen in gemacht und mit guten willen beider tail ausgesprochen habent.

An ersten den brieff auf Nebowid lawtund auff X schok ierigs czins und dor zu die brieff auf ein minczler lan und all ire rechte dorczu sullen der Weithals mit den czwaien swestern dem Niclas mechtikleich aufgeben und abtreten ledig und frei und besonderlich den brieff auff *Nebowid* sullen sie im zu nechsten quatember czu Prag bei der lanndttaffel aufgeben auf ire czerung ader was bei der landtaffel auflegung wer, das sol der Niclas selber ausrichten. Do fur sol der Niclas geben dem benanten Weithals mit den czwain swestern XVIß gr, ieczund zuhannt VIIIß und zu der nechsten schür¹⁾ VIIIß gr angever auch, als vor kriege stecz czwischen in sind gewesen von auflegung und czerung wegen, die der Niclas vor durch der obgenanten brieff willen getan hat, und auch von XXXß gr wegen geltschuld, die der Niclas vor der Cristina und irem bruder sullt geliehen haben.

Registratum f. 2. post Laurencii anno domini etc. Iv.

A. m. Jihlavy, Měst. kniha III. fol. 257v.

	<i>minciřští</i>	<i>Konšelé</i>	<i>pregěřští</i>
1395	Andreas Pynger (správně asi Pogner), Vincencius Zytaw(er), Johannes Elzowiel		Hana Smalcz, Procopius Scalek (správně asi Stich), Petrus Ola (správně asi Ula) Lib. confirm. V. 213.
1411 6. května			V zápise takto datovaném jmenování jsou a do tohoto roku náleží oni konšelé, kteří v listině ze dne 24. ledna 1412 jsou vytčeni; dle toho nebyli tehdy konšelé ještě obnoveni. Lib. confirm. VII. 23.
1417 20. července	Procopius Stich, Nicolaus de Hoch, Jacobus Hekler, Petrus Glacz		Wenceslaus Haberman, Wenceslaus Nohel, Wenceslaus Poschen (správně asi Puschin) Lib. confirm. VII. 234.
1499	Jakub Holeso, Machek pergmistr, Jan Kazlar, Martin Přespole		Jan Hertvík, Vimberk, Václav Buryanů
1500	Jan Kazlar, Vondra Psovrha, Jan Volphů, Machek Partlů		Václav Vimberk, Václav Buryanů, Jíra Škorně
1501	Václav pergmistr Flašarský, Psovrha Vondra, Jakub Holeso, Jan Zeman		Jan Hertvík, Václav Burianů, Derfer
1503	Kazlar, Psovrha, Barthon, Petr bednářčin		Vimberk, Škorně, Bernarth
1504	Holeso, Petr, Jan Volfů, Šilhavý		Sedlář, Václav, Škorně
			A. W. Lístek vypadlý asi z některých register verkových.

(69) III. Příloha.

Úřednictvo při minci kutnohorské z doby starší

Správce mince čili mincmistr (magister monetae):

okolo 1300	Wolflin
1311	Michal z Kolína nad Rýnem
1334-36	Mikuláš z Pisy a František z Pisy
okolo 1336	Verius de Matziis se spolčníky
1339-42	Johlin Jakubův
1343	Thomlin Velflinův
1358	Ondřej z Florencie
1363-65	Endrlin Löwel řeč. Prubř
1370-75	Jan Rotlev
1376-83	Martin Rotlev
1383-88	Kunrát Kaplír z Sulevic
1391-99	Petr z Písku
1400	Friduš Kunel
1401-03	Konrát z Vechty
1403	Oldřich Vavák z Hradce
1404-05	Konrát z Vechty
4./1. 1405 do konce 1419	Petr Zmrzlík z Svojšína
od konce 1419 do 1421	Mikeš Divůček z Jemniště
1421	Hanuš z Polenska
1421	Petr Zmrzlík z Svojšína
1421	Oldřich Vavák z Hradce
1421	Mikuláš z Dědibab
1422	Diviš ze Srbče
1422-24	Hašek Ostrovský z Valdštejna
1427-33	Ambrož z Prahy
1427-29	Otík z Lozy
1429-33	Mikuláš ze Suchdola
1436-55	Jan Čabelický ze Soutic
1456	Zbyněk z Soběšína, zástupce mincmistrův
1456-58	Jan Calta z Kamenné Hory
1458-62	Zdeněk Kostka z Postupic.

Nejvyšší písař mince:

1400-06	Mikuláš Chudý z Lobkovic.
---------	---------------------------

Písař mince (notarius monetae):

okolo 1340	Bořuta
1343	Jakub Sachs
1384-1421	Jakub Wolgemut z Norimberka
1401	Adam z Zaříčí?

¹⁾ Písař napsal tak asi z nepozorování věci; má státi asi správně: „chür“ (viz napřed str. 33).

1406, 1419	Petr Sachs
před 1409	Konrád
1428	Mikuláš, syn Jana Kaplice z Pořešína
1430	Martin Kučka
1435-54	Jan z Vojic
1462	Eliáš
1471	Jakub.

Proběh královský (examinator, versuchar):

1339	Bořuta
před 1363	Endrlin Löwel řeč. Prubř
1405	Křtěf
1406-08	Václav z Paběnic jinak z Řepčic
před 26./11. 1433	Jiří zlatník řeč. der grosse Jorge
1433	Sigmund zlatník.

IV. Příloha.

Oprava omylů ve spise „Král. mincovna v Kutné Hoře“.

Na str. 2 v poznámce 2. v řádku 9. zdola mělo být vytištěno „**czentnyrz**“.
Na str. 16 v 4. ř. zdola má stát místo „asi od r. 1584“ správně „od 9. března 1569“.

Na str. 33 pod obr. 11 mělo být psáno „klopující“ místo „kvečující“.

Na str. 34 pod obr. 12 mělo být psáno „klopující“ místo „kvečující“.

Na str. 147 v řádku 12. zdola místo Tvrdočel jest třeba asi správně čísti

Tvrdočel.
Na str. 184 v poznámce 3. jméno Gorzanský bývá psáno též Gorczanský.
Na str. 216 v řádku 4. zdola místo ...**ttis** jest správně **cutnis**.
Na str. 264 v poznámce 33. místo Ibidem jest správně Tingl Libri confirm.
Na str. 265 v řádku 2. zdola budiž čteno „klenbových“.
Na str. 266 v řádku 3. zdola budiž čteno „klopováním“ místo kvečováním“.
Na str. 288 v pozn. 41. má stát místo „A. K.“ správně „A. kapitolní, Lib. erect. VI. 362“.
Na str. 290 v řádku 19. shora budiž čteno „Rocznie“ místo „Koczuje“.
Na str. 305 v řádku 3. shora má stát Gorczanský místo Gořanský.
Na str. 326 v řádku 3. zdola budiž čteno „řečený Chudý“.
Na str. 327 v řádku 5. a 6. shora má stát Zinnr místo Zumr a Pisselhov místo Pišlhov.
Na str. 369 v řádku 4. zdola místo Herpiš jest správně Herpiss.
Na str. 382 v řádku 22. shora místo Anicene jest správně Avicene.
Na str. 409 buďtež při roce 1371 jména konšelů Nicolaus a Dominicus od sebe oddělena čárkou.

Aby znemožněno bylo nedorozumění, připomíná se, že často citované číslované knihy horního oddělení v městském archivě kutnohorském jsou sbírkami listin, do tuhých desk svázaných (listy královské, nařízení komory české, koncepty zpráv z horního a mincovního úřadu vysílaných a j.); takových knih jest přes 40. Při novém pořádku horního oddělení bylo očíslování dotčených knih vyhlazeno a tím vyhledávání míst citovaných ztěženo.

(71-77) Rejstřík jmen a věcí.

Albrecht (Kolovrat) 24.
Albrecht Bartoloměj z Norimberka 17-19;
Hanuš jeho syn 17.
Alder Heiman (Hauman), konšel preg. 62, 64, 65.
Alder z Lošan Prokop, úř. mince 47, šepmistr 38; Kateřina, vdova po něm 24.
Ambrož z Prahy mincm. 45.
Anděl Zigmund, úř. mince 47.
Aparus Florenčan 55.
z Aspeltu Petr, arcibiskup mohučský 29, 40, 55.
Avicena 70.
Balduin, arcibisk. trevírský 29,
Barbora, královna 32, 46.
barchán (látka tkaná) 7.
barchán k lití cánův 7.
barchaník 7.
Baroch Jan, proběh zemský 55.
Bartoš: kárník 52; hospodář VI. Dvora 57.
barvíř myl hlavy 23.
Bedříška 24.
Bechyně Jan 43.
Beneš zlatník, proběh král. 54.
z Bibrštejna Karel, nejv. mincm. 5.
Bílek Václav 21.
Bohdanečtí z Hodkova 55.
Bohmický z Bohmic, hejtm. hor Vrbických 55.
Bohumín (Oderberk) 5.
Bohuslav, hospodář VI. Dvora 57.
Boreň ze Lhoty, úř. mince 48; Magdalena, jeho dcera 48.
Borš z Ryzmberka a z Oseka Jan 55.
Bořuta; písař mince 50; rychlár staroměstský 42.
Bradáč (z Túšně) Oldřich, úř. mince 20, 24, 47.
Bratři (Žebráci), české rotý žoldnéřské 24.
Brázda Martin z Prahy 46.
Budějovice Čes. 49.
Burian, mincíř 47, 48.
z Býchor Karel 50.
Bykánec Malý (v Čásl. kraji) 51.
Bytom (Peuthen) v Slezsku 5.
Bzenecký 23.

Calta z Kamenné Hory Jan 47.
cány, jich lití 6-8.
cejchování olova 5.
centnýř starý český 5.
clo: na Labí 21; z Olova 6; z mědi 21-24.
Ctibor kancléř 23.
Cyno z Florencie 29, 40, 55.
Czwifaler Jacub, měšt. jihlavský 66.

Czwick Henslinus 63; Barbora, vdova po něm 63.

Čabelický ze Sútice Jan, mincm. 46, 47.
Čáslav 16; rychta 41.
z Čínová (z Čenova): Vlček Václav, hejtman rot bratrských 28; bratří Václav, Vlček a Zikmund 32.

dělníci: minc. a preg. z Hory voláni do pražs. mincovny 11; hutní (ze Slovenska) přicházeli do Hory 26.

Dětský Mikuláš 56.
dílo mincovní 7-12.
dluhy: královské (panské) 24, 27; král. mincovny 25; obce horské 28.

Doktor Václav, vrátný VI. Dvora 57.
doly: v Bleistadtě 6; na Ratajích 40.
Donínský Václav v Čáslavi 31.
Dorothea iudicissa de Malina 64.
z Dorotic Řehoř 56.
Dremlík Stancl (z Bystřice) 26.
družstvo peněžníků toskánských 55.
dříví k horám nedostatek 25.
Duchek: mincíř 25; Jiřík, vrátný VI. Dvora 57.
dům: Bartošovský 21; Houskovský (u Březských) 48; Reck 63; Remův 34; Triblin 63; u Klobouků v Praze 23; u zlatého orla v Plzni 49.

dvůr v Klucích 37.
Dynes Šebestián, šafář mince 25, 56.

Eilauer (Eylouer), urburéř 30.
Elbeln (Elblin) Mikuláš 50.
Eldrys Herman, konš. minc. 59.
Eliáš: 24; s dvora písař 52.
Eliška, nevěsta kr. Jana 36.
Endrle: David, úř. mince 48; Adam, gvardejn 54.
Erazim, kupec z Freiberga 20.
Erhardus, strazreiter 17.

Ferdinand, arcikniže 56.
z Fictum (Victum) Křtěf 29.
Finůcker Jacub 67.
Flemming Heinrich, zlatník 64, 65.
Florenčané Andreas a Thaldo 41.
Flügel Mathes, konš. minc. 64, 65.
Fold (Fuld) Jiřík, písař mince 53.
formani: Jiřík 5, Malý Janek 5, Hrbek 23.
fracti (zlomky plátů minc.) v pregenci (v popelu) 19.
Freiberk, rychta 41.

Freischselbst z Freidnpachu (Stejšek) Zigmund 52.

Frisch Petr 31.
z Fulštejna a ze Slavkova Samson, úř. mince 47.
Futrerin Katherina 65.

Gajbl 22.
Gebhardt Rudolf, obchodník z Erfurtu 6.
Gebhart 22.
Gera dicta Smydin 59.
Geronis z Libušina Jan Viktorin, úř. mince 37, 48; erb jeho 49.
Geronisové: Vít 49; Vojtěch 49.
Gestil Hanus, probošt kláštera ve Frauentalu 60.
Geyer: Kristian 49; David, písař mince 53.
Giesperger Perchtold 63.
Glaczer (Gloczer) Georgius (Jurge, Girgl) 33, 34, 63; Barbora vdova po něm 33, 63, 66.
Glaser: Lorenc, písař mince 53; Šimon, písař mince 53.

Gloger Jan, písař mince 53.
Gorzanský 70.
Goslar 5.
Gosprecht Wenclaw, konš. minc. 59.
gradual kutnohorský 9, 12.
Graupner, měšťan v Kolíně n. L. 42.
Greusser Hensel, konš. minc. 62, 63.
grossi pragenses raženy v Hoře 15, 16.
Grünthal v Sasku 26.
Guenlyn Agnes (z Prahy) 35, 61.
Guntzel A., úř. české komory 48.
gvardejnové 54.
gysar (lítec stříbra) 7.

Hackl Řehoř Leopold, úř. mince 49, písař mince 53.

Halama 23.
Halda od Hory 24.
haléře uherské dobré 18.
Hamník Martin 20.
Hanušek: z Bykánce 51; nejv. vrátný královský 23.

Háša z Oujezda Jan Jiří 57.
Hašek Ostrovský z Valdštejna, mincm. 44, 45.
Hebenstreit Niclas, konš. preg. 62, 63.
hejtman zemský 22.
Henricus dictus Srsa 43; Eliška manž. jeho 43.
Hertvík Jan 22.
Hlaváč Burian, starý preneř, gysar a kernýř 6.
Hlavsa Petr z Liboslavě 52; Anna dcera jeho 52.
Hofman: Franz, konš. preg. 60, 61; Jiří 17; Stefan, konš. minc. 59.

Hölczl Šebestian, hor. hofmistr 18.
Holeso Jacob 38.
hory: Rychnovské 25, Stříbrské 5, Tarnovské 5,
Vrbické 55, Horního Harcu 7.
Hradecký Matouš, vrátný VI. Dvora 57.
z Hrádku a Valečova Samuel 32.
Hubáček Jakub 25.
Huček Martin 21.
z Hustiřan a na Malešové Jiřík 37.
hut: královská 6, za Kolmarkem 46.
Hůzvice Ondřej 34.

Charvát: rudokupec 22; Jan, úř. mince 54;
vůdce roty žoldnéřské 23.
z Chočemic Marianna 34.
Chval, kancléř 23, 24.

Jakub: písař mince 52; opat kláš. Sedlec. 35,
62, 63; z Vorlova domu 32.
Jan Lucemb. král 29, 30, 40.
Jan vévoda Zhořelecký 31.
Jan, zlatník 25, 55, 56; Marta, jeho manž. a
dítky 56.
Janda, rudokupec 20.
Jandová 34.
Janovský (z Suchotlesk) Bohuslav, úř. mince
31, 47.
z Jenšteina Jan, arcibiskup 50.
Jihlava 16.
Jihlavec 22.
Jindřich: kníže Minstrberský 22; Korutanský 36;
rudokupec 34.
Jiří král 22, 24, 27, 32, 35, 37.
Johannes: frezauchar 55; z Volína 22;
schulmeister 66.
Julián: Jan, mečíř 52; Václav, písař mince 52.

Kamének kuprový 20, 21.
kaplan obce minc. a preg. 37.
kaple obce minc. a preg.: ve Vysokém kostele
37; v chrámě sv. Barbory 38.
Kaplice z Pořešína Mikuláš, písař mince 51;
Barbora, jeho matka 51.
Karel: král 21, 30, 31, 41; markrabí 30.
Katrlna Lída 38.
Kavka: Václav, gvardejn 54; z Tolenštejna
Daniel 48.
Kircheisl Karel, forman 26.
Kirchprigk Kolínský Václav, šafář mince 56.
kladivo pregěřské 12.
klášter ve Frauentalu 59, 60.
kleště kvečovací 9.
klopování střížků 10.
Klucky Petr, úř. mince 13, 47.
Knajslík Jan, rudokupec 22.
knapi mincířští a pregěřští 33.
knihy nejstarší: m. Prahy 36; m. Kutné Hory 44.
Kober z Kobersperku: Krištof 19; Zigmund,
písař mince 52.
z Kojšic Racek, písař mince 51.
Kolín n. L. 16.
kolky mincovní 55, 56.
de Kolovrat et de Krakowcze Albertus 47.
Konrád, písař mince 51.
Konrád řeč. Švaiger, úř. mince 47.
konšelé minc. a preg. 33, 35, 38, 68 (sezň.)
Kopřiva Jan 23.
kostel: Vysoký 66; sv. Václava na Rovni 37; sv.
Vojtěcha na Kalabří v Nov. m. Pražs. 34.
z Kostelce Jan 43.
Košmberský 24.
Kotek Ondřej, zvonář 26.
kotel na bílení plátů mincovních 11.
Koubek havíř 24.
kovadliny, jich osazování 10, 12, 19.
Kožkové z Libušína 49.
Krah Krištof Jakub, úř. mince 11.
Královice 23.
Krása z Vlkanova Václav 38.
kronika Matěje Meissnera 44.
Kršňák Martin rudokupec 20, 22.
kruhy olova 5.
Krumner Merten (Crumler Martinus) 33.

Křinecký, šafář mince 56.
Kunz smersneyder 60.
kurfiršt (plát pro hrubou minci) 10.
Kurlyne Lucie 59.
küre (chüre, volení) 60, 67.
kvečování střížků 9.

Labe, doprava olova 5, 6.
Lampa nesl korúhev proti králi 23.
Lehner Daniel, správce huti 54.
Lengholzer Krištof, gvardejn 54.
Leopold I. císař 38.
Leutner Jakub 51.
lezof 19.
z Liboslavě Jan, zlatník 56.
z Libušína Geronisová 49.
Lipovský Martin Karel, pražs. řezáč kolků minc.
56.
Litoměřice 5.
Lítovský z Lítovic a ze Svinař Bohuslav 29.
z Lobkovic (z Újezda) Mikuláš řeč. Chudý,
nejv. písař mince 43, 51.
Loemer Nykl, koňš. minc. 59.
Lomer Paul 64.
Lorecký 20, 22.
Löwel řeč. Prubíř Ondřej (Endrlin) mincm. 41,
69, 70.
Lucas münzer 63.
Ludl Jeronimus 66.
Luleich Johannes 67.
lůn mincířský: 34, 35; jednání o prodej 37;
odkaz 34.
lůn pregěřský 65, 66.

Mach, vůdce roty žoldnéřské 23.
Machek Matěj z Rybného trhu 35.
Maius Mikuláš, vrchní hejtm. v Jáchymově 6.
Malešovský z Mokrovús Jiřík 37, 38.
Mall Krištof, gvardejn 54.
Malovec 24.
Matěj, vrátný VI. Dvora 57; Káča jeho manž.
57.
Matyáš, král Uherský 23.
Maustytl Ondřej z Prahy 46, 55; Ondřej,
syn jeho 46; Maruška, dcera jeho 46.
Maxmilián, král 6.
měď: černá, její cena 20, 21; vývoz 21;
Norimberčanům vypovězena 24; clo z mědi
21-24; zagovaná 26; šplejsovaná 26; zrněná
do mince se brala 22, do Jáchymova se
posílala 19.
měďařský obchod 20, 21.
Medsider Procop 66.
Megirl Heinzmann, koňš. preg. 60, 61.
Merbatt Nicolaus 66.
Meyler Paul, perkschreiber 64, 65.
Michal z Kolína n. R., mincmistr kh. 29, 40.
Mikeš, řezák (magister Niklas snicer) 43.
Mikuláš z Dědibab (pictor), mincmistr 43, 44;
Elška, vdova po něm 43; synové jeho 43.
Mikuláš se Suchdola, mincm. 45; Margaretha
(Maruše) manž. jeho 45, 46.
Mikuláš: Augustinův z Prahy řeč. Bohatý, písař
mince 51; hofmistr 20-22, 24; kaplan minc. a
preg. 38.
mincíři, jich počet 38.
mincmistr nejvyšší 49.
mincmistrů čili správcové mince (z doby starší)
69.
mincovny: pražská 36, 56; kutnohorská 36;
nouzové v klášterě sv. Jakuba a sv. Františka
v Praze 36.
z Minstrberka vévodové 27.
Miránková Anna 31.
Míšenský kníže 23.
mladí páni (knapi) 33.
Mlýnek, měšt. kh. 23, 28.
Mrázek Matěj 24.
Muk Centurio, písař mince 52.
Münzer Lucas, koňš. minc. 64, 65.
Muskata Jan, biskup 55.

Namyslava, město v Slezku 41.

Nasednický Matyáš, správce na Malešově a na
Libenicích 25.
Nebovidy 67.
z Nečtin Vilém 66.
Netel Petr 63.
Neumann Lorenc, hutmistr 48.
Newburger Petir 60.
Niclas von Kolen 67.
Nicolaus de Slesia 17.
Nikl z Pírku 27, 28.
Nové mlýny (Novum molendinum) 63.
nůže mincířské 8, 9.
Nymburští kupovali měď na překrytí věže 26.

Obec mincířů a pregěřů 33-39.
Oderwicz Nicolaus 62.
Odolen Jan, měšt. Nov. m. Pražs. 67.
olovo: z hor Stříbrských 5; polské 5; z Freiberka
26; z Goslaru 5; z Míšně 6; ungelt z olova 6;
nedostatek 6; dluh na olovo 25.
oltář Narození P. Krista v kostele sv. Barbory
38.
Ondráček, kantor 20.
Ondřej: z Florencie mincm. 40; Löwel řeč.
Prubíř 40, 41; z Ratboře, vexlmistr 35; ze
Zařičan, rychtář v Čáslavi 41.
Opatovský Václav, vrátný VI. Dvora 57.
Otík z Lozy, mincm. 45.
Otto kurfirst, falckrabí Rýnský 30, 31.

Pagament peněžní, skupování a přepalování 17.
pánev měděná na vyhřívání střížků 10.
panna (Pfanne) na vyhřívání střížků 10.
Pašole Jakub 38.
Paul Tobiáš, písař mince 52.
Pavel: písař mince 52; posel obce pregěřské 34.
Pavlíček, posel 55.
pečet obce pregěřské 36, 37
Pek Nykl, koňš. minc. 59.
Pelikán Frant. Ant. 49.
peníze staré horské 35.
Penízek, dvoření 24.
Perg (Hora Kutna) 46.
Pernštýnský 29.
Perštýnec, ves u Hory 23.
Pertoltice, u Zruče 55.
Petr „de Gallis“ (v Praze) 59.
Petřík, písař u váhy obecní 24.
Pílgram Daniel 52.
z Pírku Nikl 27, 28.
písaři mince 49-53, 69, 70.
Pískova Barbora 11.
z Písku (von Pysk): Bertil, koňš. minc. 60, 61;
Hanus, koňš. preg. 64, 65; Jacusch, koňš.
preg. 60, 61; Petr, mincm. 43.
pivovar Alderův 47.
pláty mincovní 10, 19.
ploty pletené na valech 23.
plst pod závaží 53.
Pněvice (Pňov) u Hory 37.
počtové groše stříbrné 19, 20.
Podivický Jan, písař minc. 49, 50.
Podvala 23.
Pokšuch Matěj 23.
Poličany, ves u Hory 37.
ponocný ve VI. Dvoře 57, 58.
z Práchňan: Bartoš 34; Mikuláš 31.
Právo horní (Jus regale montanorum), jeho
přepisy 13-15.
Pracek 24.
pregěři, jich počet 38.
Prener Franz 63, 64.
pregrec 19.
Prenner Paul 67; Cristina jeho dcera 67.
Priesniker Ambrosius 67.
proběři 54, 55, 70.
Prokop: syn Endrlna proběře 44; konvář 21.
provise téhodní 6.
Prunc Jan, úř. mince 48, 58; písař mince 53.
průvodní listy 5, 26.
Předbor z Cimburka 31.
Přespole Petr, měšt. kh. 13, 15.

- Ptáček: Ondřej 34; Jakub 55; Michal 34.
Ptáček z Pirkštejna Hynce 46.
punce k průbám 54.
Putz Ignác Ant. gvardejn 54.
pytle na cidění plátů mincovních 11.
- Quartz** Frencl, konš. minc. 59, 60, 61.
- Rabenstein** Ondřej Ignác, pražs. řezáč kolků minc. 56.
radní lidé v obci minc. a preg. 33.
Rakovnický, vůdce roty žoldněřské 23.
registra: verková 49; olovená 5.
Reim Jan Krist., hor. hofmistr 26.
Reinswerk Hanuschko 66.
Reynel Elbl, konš. minc. 60, 61.
Rinieri Florenčan 55.
Rocznie 70.
mistr Rokycan 38.
Rollar, kupec z Prahy 20, 22.
von Rosental: Franz, konš. preg. 62; Hanus 64; Purkart, konš. minc. 64, 65.
Rotlev (Rotleb): Elblin 42; Jan, urburč a mincm. 30, 41, 42; Martin (Merstein) mincm. 35, 42, 61. Dorota vdova po něm 35, 61.
Roza Václav, vrátný VI. Dvora 57.
rudokupci 6.
Rudolf, císař 17, 52.
Rudolf, vévoda Saský 30.
Ruprecht st., vévoda Bavorský 30.
rychtář: obce minc. a preg. 34; čáslavský 41; litoměřický 5; pražský starom. 42.
Ryzman Janco 66.
z Rásné Jiřík, ryjec kolků minc. 56.
- Sádlo** ze Smilkova a Kostelce 43.
Sachs (Saxo): Jakub (Jakeš), písař mince 50; Petr, písař mince 50.
Samuel (z Hrádku a z Valešova) 28.
sazení konšelů obecních 46, 47.
Scriba Václav 56.
Sekerka z Sedčic: Burian 48; na Bezděkově Jaroslav, proběh zem. 41.
Schik Henselin 41.
Sigmund Korybutovič 44.
ze Skalice Mikuláš, hofmistr 22.
Skultet Šalamoun, ryjec kolků minc. 56.
směna (vexl, cambium) 35.
ze Smržova (z Kostelce) Jan 43.
sněm v Praze: o vybíjení mince 36; o volení krále 23.
ze Soběšina Zbyněk 47.
Sobol z Vojkovic Jakub, hofmistr horní 25.
Spitovský 23.
správcové mince (mincmistři), jich pořad 69.
ze Srbče Diviš, mincm. 44.
Stabl Jan Matěj, zámečník při minci 39.
staří páni (knapi) 33.
Stejšek Zigmund 52.
stolice (sedadlo) pregěřské 12.
stolice pregěřská (právní pojem): cena 34; jednání o prodej 37; odkaz 34, 36.
strasreiter (pojezdny) 17.
Strimilovský Jiřík, ponocný VI. Dvora 57.
stroje: na válcování cánů 39; na tlačení rázu 39.
střelka k napínání barchánu 7.
stříbro: dovoleno Horníkům nakoupiti a zmincovati 17; deputátní úředníkům české komory 19, 20.
střížky mincovní 8.
Sudlice Zigmund 28.
sud otáčecí na cidění plátů minc. 11.
Swab: Hanus 64, 65; Johannes 65.
Svadba Václav 36, 52.
Swager Hensel, konš. minc. 62.
svíce deputátní úředníkům čes. komory 19, 20.
Svojanovský z Boskovic Ješek 24.
- Schadwynkl** Wenczlav, konš. minc. 59.
šafář mince 56.
Šatný Jiří, písař mince 52.
Šenkýř Jan, mlynář zabilanský 26.
Schik Wilhelm 63.
šikování vozů válečných 27.
Šimkova Kadeřavá 24.
Šimonek, kovář 33.
Šiška Havel 49.
Škréta Pavel, písař mince 53; Zuzana z Hiršperku, jeho manž. 53.
Šmilauer Augustin, úř. mince 25.
šmitny na VI. Dvoře: jablonská (von der Gabel) 59, 67; jihlavská 62, 65; mýtská 60, 61; písecká 35, 61, 62; pražská 64, 67.
Schön Hanus, konš. minc. 60, 61.
Šorýsek 23.
Špička 22.
Špiš Jan, písař mince 49.
šplejsování mědi 26.
Šramovitý, maršálek 24.
Štamprecher 22.
Štěpánovský, vůdce roty žoldněřské 23.
štok (špalek) pregěřský 12.
Štraskylt 21, 22, 23.
Štuklík Říha 38.
Šultys Jan, úř. mince 19, 25.
Schuster Jan, zem. proběh 54.
Šváb Václav, zlatník, zem. proběh 54, 55; Machna, jeho manž. 55.
- Teicher** Merstein konš. minc. 62.
Teckl Hanus 66.
testy a testíky (picarii) na odpočítané peníze 49, 50.
Těšínský 22.
Teuche Jiří, pražs. řezáč kolků minc. 56.
Theodricus plebanus 66.
Tobiáš, bednář 24.
tolary: jich mincování 37; za nové žádán nádavek podvodně 48.
Töpler (Topler) Wenzlaw, konš. minc. 61, 64, 65.
Tovačovský Jan 29.
Trčka z Lípy: Mikuláš, hejtm. kraje Čásl. 28, Burián 29.
Trčková 38.
Trničí Fabián, špeljsmajstr 26.
z Trničí Beneš, zlatník, král. proběh 54.
Tuří Jan 20.
z Tůšně Oldřich 20.
- ulice** Mincířská 11.
Ulrich, wechselmeister 35.
ungelt z olova 6.
Ungerer Leonhard 17.
- úředníci mince kh. 40-58, 69, 70.
- Václav** král: II. 13, 36, 40; III. 40; IV. 31.
Václav: král. proběh 54; šafář 21; farář z Rovně 37; z Prahy 22; u Ústí 21, 22.
váha obecní 21, 22.
Vajst Matouš, pražs. mincmistr 11.
Vajsar 22.
Wajtmilnar 23.
Vala Jan, ponocný VI. Dvora 57.
z Valdštejna Hanibal, nejv. mincm. 53.
valy na ochranu Hory 22, 23.
Wambaser Jesco 60.
Wayer Jan Frant., úř. mince 49.
vážky minciřské 9.
Weithals Hanus 67.
Velflovic Jacob 40.
Vencelík z Vrchovišt 21, 22.
Veselský Křištop, vrátný VI. Dvora 57; Mandalena, jeho manželka 57.
vexl (směna, cambium) 25.
vexlmistr (správce kambia) 35, 45.
Vicena Václav, rychtář litoměřický 5.
Vidlák 22.
Vladislav Jagel, král 6, 17, 24, 27, 29, 32.
Vlašský Dvůr (curia Gallica, c. Italica) 13-16.
z Vlkanova Zuzana 56.
Vognar Jiřík 22.
z Vojic Jan, písař mince 51.
volení (electio, küre) 33, 34, 66.
Wolflin, minc. 40.
Wolfrum David, hutmistr 18.
Wolgemut Jakub, písař mince 50, 51.
volní páni (knapi) 33, 34.
Vorel: Jakub 29; Václav, měšt. Nov. m. Pražs. 29.
z Vřesovic na Valčí Jakub 55.
Wunderwein Václav 42.
Würtenberští hrabata Eberhard a Oldřich 30.
výnosnost mince kh. 26.
- záduší**, odkazy 34.
zágrování mědi 26.
zágrovna: královská u Bilan 26; v Gruntálu saském 26.
z Záříčí Adam, písař mince 50.
zatížení mince kh. značnými dluhy 29-32.
závaží: pro minci kh. 53; německobrodské 5.
Zelená Marta z Rovně 34.
Zelí Tomáš, písař mince 52; Anna jeho manž. 52.
Zellerfeld v Hor. Harcu 7.
Zhořelečtí 31.
Zigel Jan, písař mince 52.
Zigmund král 31, 32, 46.
Zinner 70.
Zmrzlík ze Svojšína Petr, mincm. 43, 50.
Zwirner Leotoldus, měšt. Star. m. Pražs. 67.
zvon v Pertolticích u Zruče 55.
- Žebráci** (Bratři), české roty žoldněřské 24.
železa pregěřská posílána do Prahy 11.
Ženíšek, úř. v král. ungelte 6.
žoldněři na obhájení Hory 22.
žoldněřské roty: Charvátova 23; Machova 23; Rakovnického 23; Štěpánovského 23.

Ediční poznámka: Stránkování prvního vydání je v tomto vydání naznačeno číslem v kulatých závorkách psaným jako dolní index v místě, kde začínala příslušná stránka. Přepis je pokud možno doslovný, tzn. že všechny odkazy (tj. především v rejstříku) odkazují na stránky prvního vydání. Převod mezi stránkováním prvního a tohoto vydání usnadňuje převodní tabulka uvedená na následující stránce. V obsahu jsou uvedena čísla stránek druhého vydání. Do textu z roku 1912 byly doplněny odkazy (v hranatých závorkách a kurzívou) na Dodatky vydané roku 1924.

Autor: Emanuel Leminger

Název: Královská mincovna v Kutné Hoře

Vydal: Vydavatelství a nakladatelství Martin Bartoš (Kuttna), 17. listopadu 97, 284 01 Kutná Hora (tel. 466037081, kuttna@seznam.cz)

Vydání: druhé. První vydání vyšlo roku 1912 (Královská mincovna v K.H.) a roku 1924 (Královská mincovna v K.H. - dodatky).

Kutná Hora 2003

ISBN 80-86406-29-6

Převodní tabulka mezi stránkováním prvního a druhého vydání

nové	původní	nové	původní	nové	původní	nové	původní
2	1	45	129-131	88	256-258	131	374-377
3	2-4	46	132-134	89	259-261	132	375-380
4	5-7	47	135-137	90	262-264	133	381-383
5	8-10	48	138-139	91	265-267	134	384-385
6	11-13	49	140-142	92	268-269	135	386-388
7	14-16	50	143-145	93	270-272	136	389-391
8	17-19	51	146-148	94	273-275	137	392-393
9	20-22	52	149-151	95	276-279	138-140	394-402
10	23-25	53	152-154	96	279-282	140	403
11	26-27	54	155-157	97	283-285	141	404-406
12	28-30	55	158-160	98	286-287	142-144	407-414
13	31-34	56	161-163	99	288-290	144-146	415-422
14	36-36	57	164-166	100	291-293	146-147	423-425
15	37-39	58	167-169	101	294-295	147-157	426-450
16	40-42	59	170-172	102	296-298	137	392-393
17	43-45	60	173-175	103	299-300	138-140	394-402
18	46-48	61	176-178	104	301-303	140	403
19	49-51	62	179-181	105	304-305	141	404-406
20	52-54	63	182-185	106	306-308	147-157	426-450
21	55-58	64	186-187	107	309-310	<i>Dodatky:</i>	
22	59-60	65	188-190	108	311-313	157	3
23	61-64	66	191-193	109	314-315	158	4-7
24	65-67	67	194-196	110	316-318	159	8-10
25	68-70	68	197-199	111	319-321	160	11-13
26	71-73	69	200-202	112	322-324	161	14-17
27	74-76	70	203-205	113	325-327	162	18-20
28	77-79	71	206-208	114	328-329	163	21-23
29	80-82	72	209-211	115	330-332	164	24-26
30	83-85	73	212-214	116	333-335	165	27-29
31	86-87	74	215-217	117	336-338	166	30-33
32	88-91	75	217-220	118	339-341	167	34-36
33	92-95	76	221-223	119	342-343	168	37-40
34	96-98	77	224-226	120	344-346	169	41-43
35	99-101	78	227-229	121	347-348	170	44-46
36	102-104	79	230-232	122	349-351	171	47-49
37	105-107	80	233-235	123	352-354	172	50-52
38	108-110	81	236-238	124	355-357	173	53-55
39	111-113	82	239-240	125	358-360	174	56-59
40	114-116	83	241-243	126	361-363	175	60-63
41	117-119	84	244-246	127	364-366	176	64-66
42	120-121	85	247-249	128	367-368	177	67-70
43	122-125	86	250-252	129	369-371	178-180	71-77
44	126-128	87	253-255	130	372-374		

